

PERSIAN HISTORICAL TEXTS

VOLUME V

3 1761 00888617 8

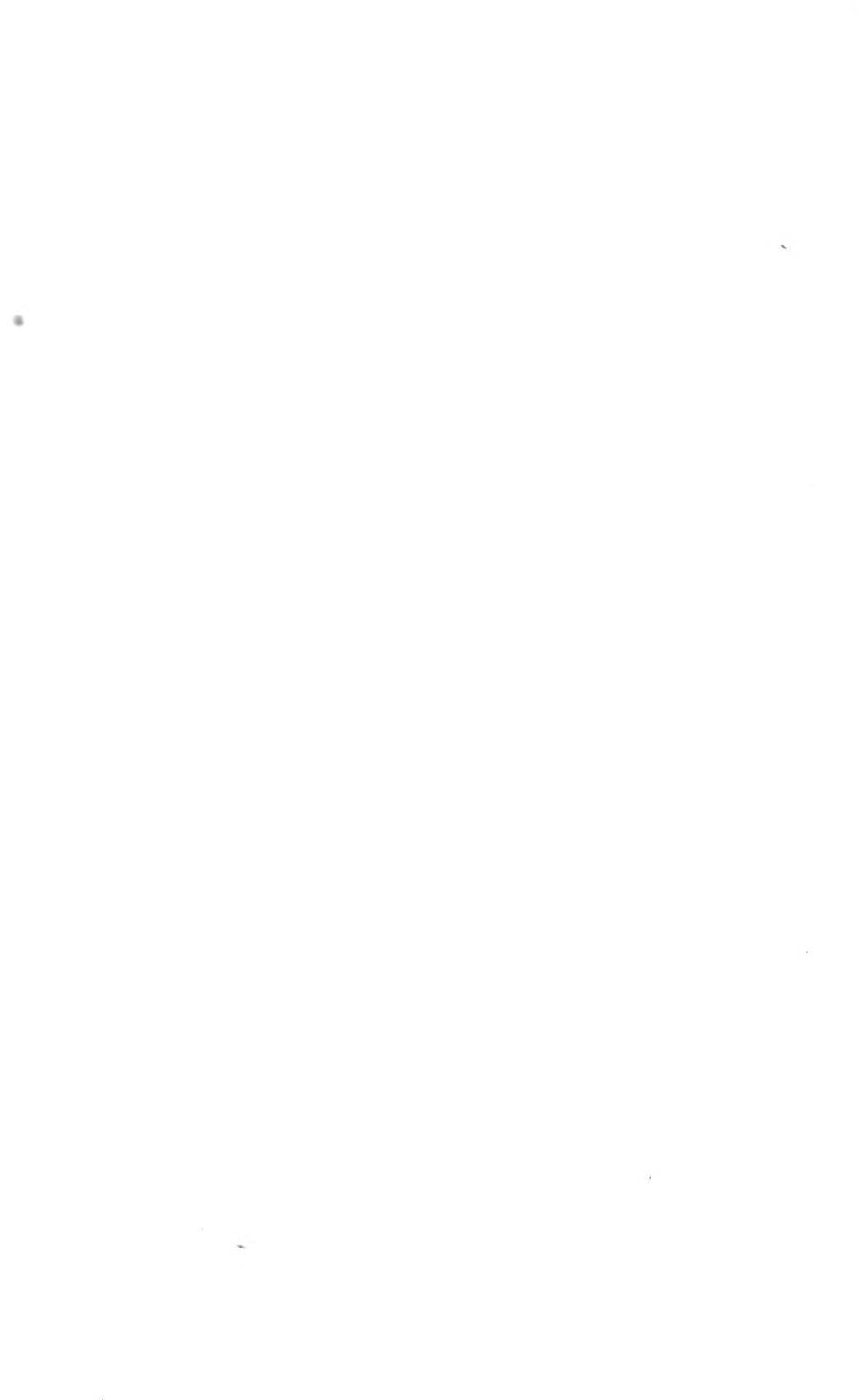
THE TADHKIRATU'L-AWLIYÁ

(SECOND PART)

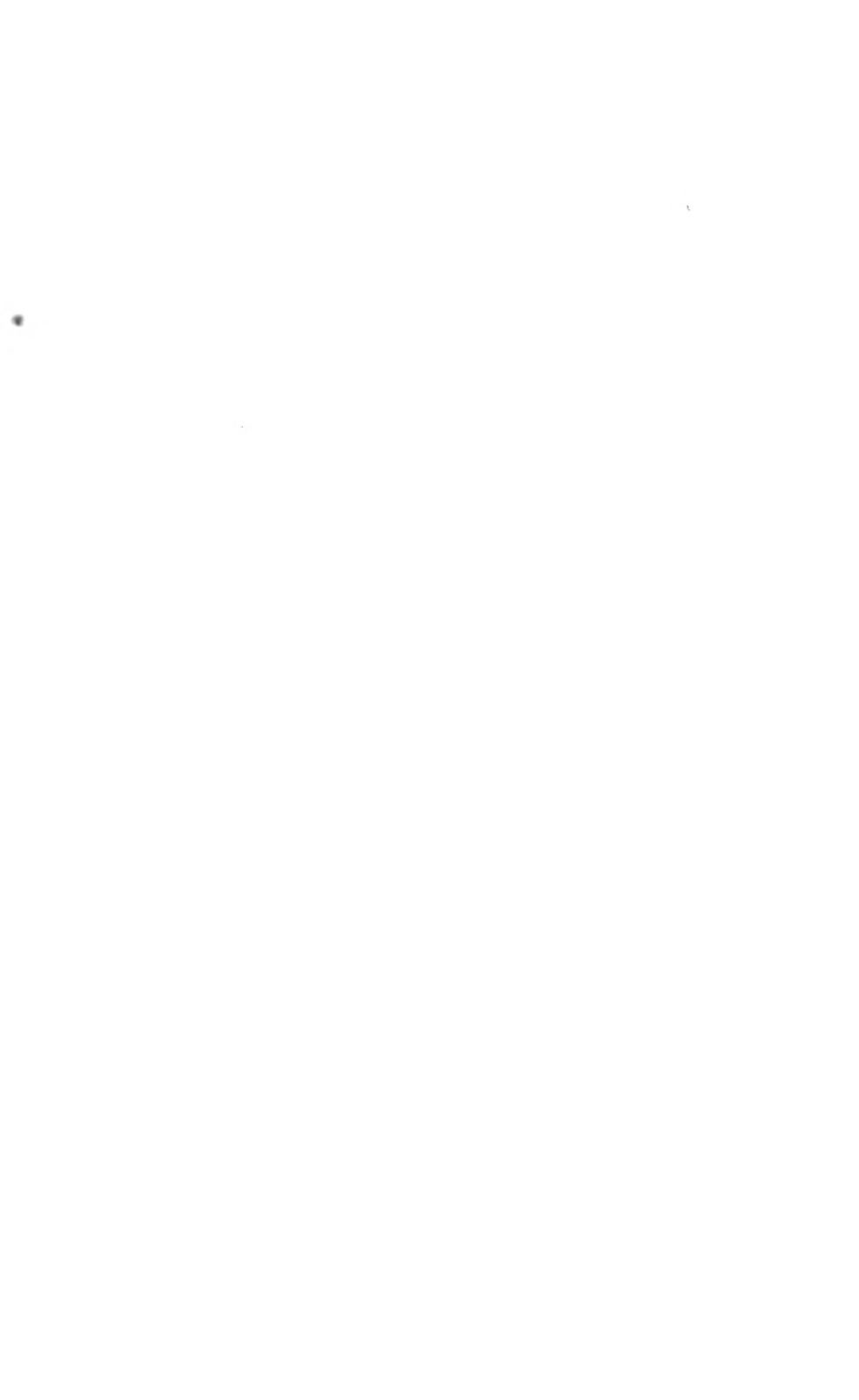
OF SHĀYKH FARÍDU'D-DÍN'ATTÁR

EDITED BY

REYNOLD A. NICHOLSON

With the author's compliments.

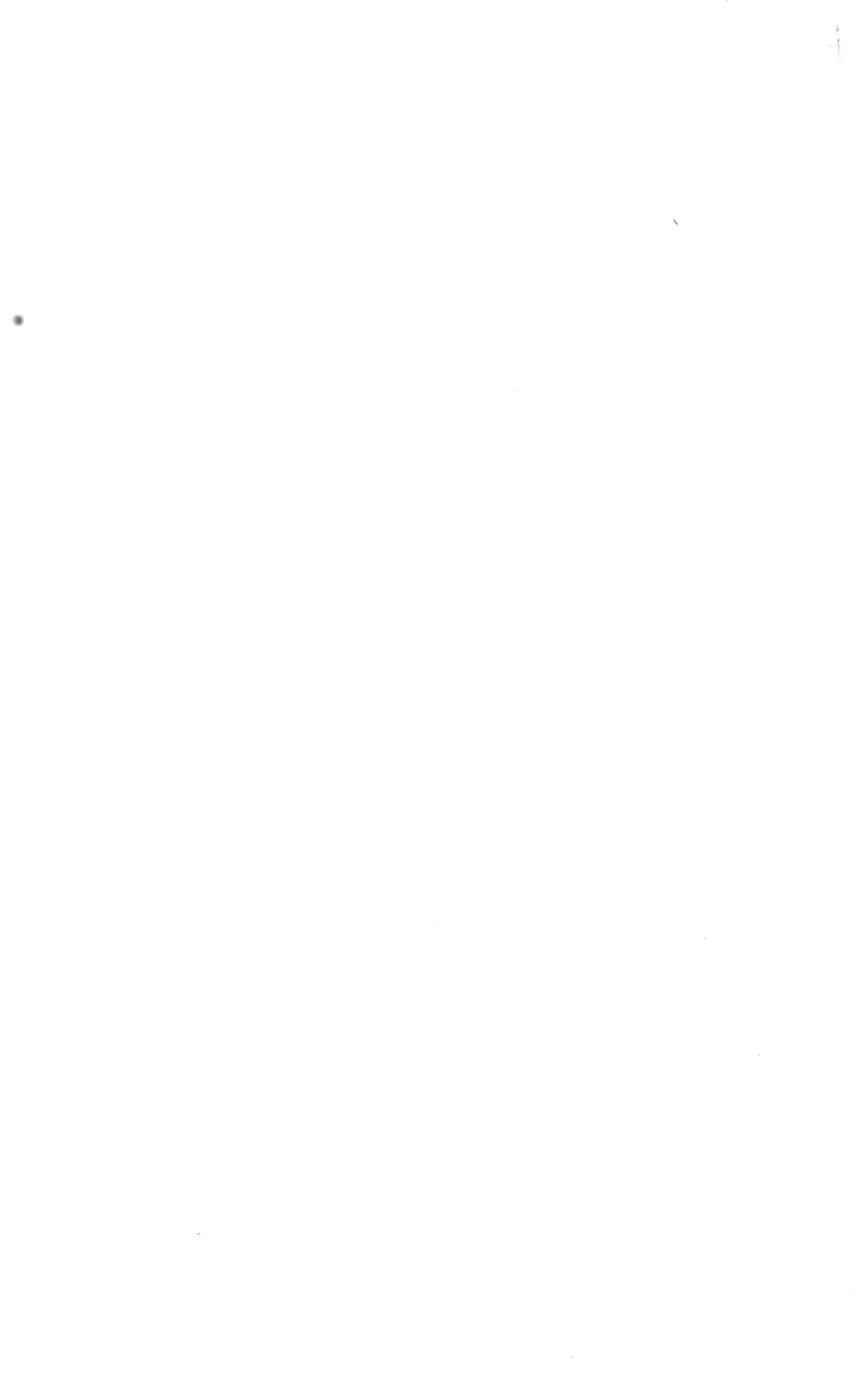
PERSIAN HISTORICAL TEXTS, Vol. V.

FARÍDU'D-DÍN 'AṬṬÁR'S
TADHKIRATU 'L-AWLIYÁ
(PART II)

EDITED BY

REYNOLD A. NICHOLSON, M. A.

۱۱۱۱۱

PART II OF
THE
TADHKIRATU 'L-AWLIYA
(“MEMOIRS OF THE SAINTS”)

OF
MUHAMMAD IBN IBRAHĪM
FARĪDU'D-DĪN 'ATTĀR

EDITED IN THE ORIGINAL PERSIAN, WITH PREFACE, INDICES
AND VARIANTS, AND A COMPARATIVE TABLE
SHOWING THE PARALLEL PASSAGES WHICH OCCUR
IN THE RISĀLATU 'L-QUSHAYRIYYA OF
ABU 'L-QĀSIM AL-QUSHAYRĪ,

BY

REYNOLD A. NICHOLSON, M. A.

*Lecturer in Persian in the University of Cambridge, and
some time Fellow of Trinity College, Cambridge.*

LONDON:
46, Great Russell Street,
LUZAC & Co.

LEIDÈ:
LIBRAIRIE ET IMPRIMERIE
ci-dessus
E. J. BRILL.

1907.

BP

181

'A

FA

1925

v. 2

711766

ERRATA AND ADDENDA.

PART I.

- P. 7, note 1. Delete the words, "which is the second work", etc. The work in question is the *Ḥilāt u Sukhanān-i Shaykh Abū Sa'īd*. It was published by Zhukovski in 1899.

PART II.

- P. 3, l. 6. For "Khawāṣṣ" read "Khawwāṣ".
- P. 3, note 1. Instead of "the text of the latter MS." read "the text of the Lahore lithograph".
- P. 13. An example of the rare verb *پرسیدن* occurs in Jāmī's *Nafaḥat*, ed. by Nassau Lees, p. 219, l. 2.

PREFACE

BY THE EDITOR OF THE SERIES.

As I stated in the Preface to the last volume of my *Persian Historical Texts* (Part I of 'Awfi's *Lubābu l-Albāb*, 1906, p. 10), I intend to close this Series (at any rate for the present) with this fifth volume, containing the second half of Shaykh Farīdu'd-Dīn 'Aṭṭār's *Tadhkiratu 'l-Awliyá*, edited by my friend and colleague Mr. R. A. Nicholson. My chief reason for so doing is, as I remarked in the passage to which I have just referred, that the *Gibb Memorial Trust*, founded by the piety and endowed by the liberality of the late Mrs. Jane Gibb, is catholic enough to include in its scope, and wealthy enough to clothe in print, any work which could appropriately be included in this Series, of much more limited and modest scope, which I inaugurated six years ago by the publication of Dawlatsháh's *Memoirs of the Poets*. Financially the experiment cannot be regarded as a success: I suppose that the five volumes have cost about £ 750 to produce, out of which I doubt if one-tenth has been recovered. This is a matter of comparatively small importance, if they have served a useful purpose and furthered the studies which they were designed to promote; but it shews that at present Oriental letters cannot flourish in Europe without external support, such as, by the liberality of the late Mrs. Jane Gibb, is now assured to them, in so far as Arabic, Persian and Turkish are concerned.

In closing the Series, I desire to express my sincere thanks to all who have aided me in my enterprise, and especially to my collaborators, Mr. R. A. Nicholson and Mírzá Muḥammad; to other scholars such in Professor de Goeje, the late M. Platon Melioransky and the late Shaykh Ḥasan Tawfīq, who have helped me with individual obscure passages in the texts published; to the Libraries which have, with degrees of liberality varying from the unbounded complaisance of the India Office, the Royal Asiatic Society and the University of Leyden, and the wisely-conditioned generosity of Berlin, to the unaccommodating rigidity of the British Museum and the John Rylands Library at Manchester, contributed to the success of my project; and, last but not least, to Messrs. Brill of Leyden, to whose careful and artistic work the volumes owe so much in respect to form.

One word more as to Libraries. Those Libraries which refuse to lend their treasures, under proper safeguards, to responsible and accredited scholars, deprive those treasures of half their value. No effort should be spared by those who desire the diffusion of learning to bring all valuable manuscripts over which they have any control into the ultimate possession of such Libraries as those of the India Office, the Royal Asiatic Society and the Cambridge University Library which are willing to lend them under proper conditions. To guard against possible illiberal and obscurantist tendencies in the future, I would suggest that other possessors of rare manuscripts should bequeath them to the Library of their choice under some such terms as the following, which form part of my own testamentary dispositions:—

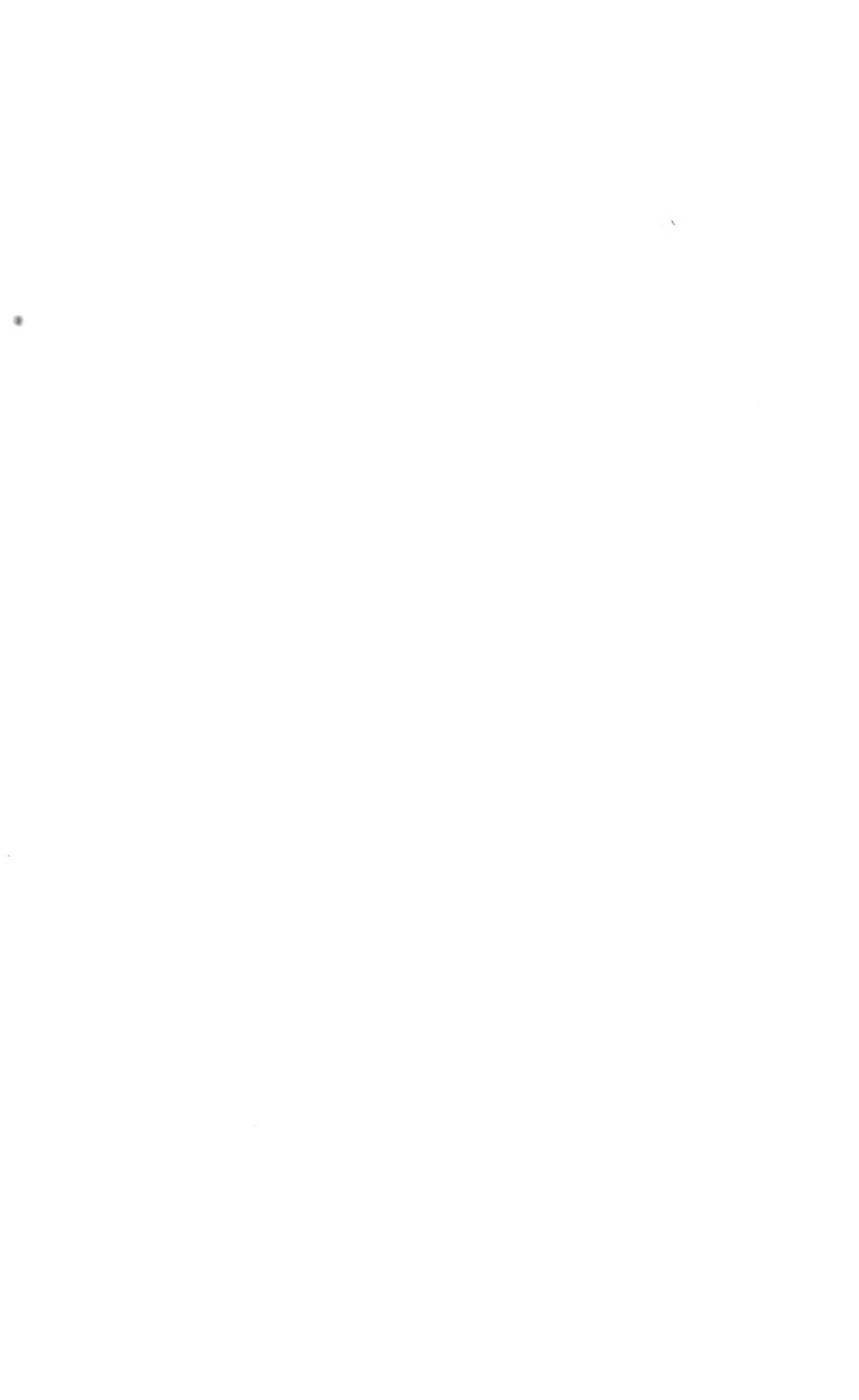
“I bequeath my collection of Oriental manuscripts to the “University Library of Cambridge on condition that the said “Library do consent and promise to render them freely “accessible in the Library to students of Oriental languages, “and to lend them outside the Library to properly accredited

“scholars, under such conditions and guarantees as may from time to time appear desirable. Should this condition not be accepted by the University Library, or should the rules of that Library be at any time so modified as to prevent or hinder the lending of its manuscripts to scholars outside the Library, these manuscripts shall revert to the Library of the University of Leyden in the Kingdom of Holland”.

Only by some such alternative bequest can the testator make his will effective, by appointing a reversionary legatee guardian of the virtue of that institution or individual which primarily benefits under his will. The method is not new: I learned it from the Library of Corpus Christi College, Cambridge, where, unhappily, it was employed in a diametrically opposite sense, and results in the manuscripts being placed under double locks, the keys of which are in different hands; though it is only fair to add that, in recent times at any rate, all that is possible has been done by the librarians to mitigate the severity of these regulations.

EDWARD G. BROWNE.

CAMBRIDGE, August 3, 1907.

P R E F A C E.

Forty of the seventy-two biographies comprised in the *Tadhkiratu 'l-Awliyá* appeared in Part I of this edition, which was published two years ago. The present volume includes the remainder of the work, together with a Supplement or Appendix containing twenty-five additional biographies. Information as to the MSS. on which my edition of the *Tadhkira* is based will be found in the Preface to Part I (pp. 8–10) and need not be repeated here. What I have now to say regarding the constitution of the text applies exclusively to the Supplement, which is appended to some (but comparatively few) MSS. of the original work.

I have had the following texts at my disposal:

(1) A MS. belonging to the Berlin Royal Library, numbered 581 in Pertsch's *Verzeichniss der Persischen Handschriften*, where it is described at p. 549. I shall denote it by the abbreviation **K**.

This fine old MS. is dated Dhu 'l-Qa'da, 710 A.H. (April, 1311 A.D.). The copyist calls himself Maḥmúd b. Abi 'l-Qásim b. 'Isá(?) b. Husayn b. Abi 'l-Qásim كعرباني al-'Atíqí.

(2) A MS. belonging to the India Office Library, numbered 1051 in Ethé's Catalogue, where it is described at p. 622. In referring to it I use the abbreviation **I**.

This is one of the six MSS. which have been collated for the present edition of the *Tadhkira* (see Preface to Part I, p. 9). It is dated 1091 A.H. = 1680 A.D. The Supplement, written in a small but fairly legible hand approximating to *Shikasta*, has been added by other copyists.

(3) The Lahore lithograph (1889), denoted by the abbreviation **H**.

(4) The Bombay edition (1321 A. H.), which agrees with **H.** almost word for word.

I have also consulted occasionally another Berlin MS. (numbered 582 in Pertsch's *Verzeichniss*), which contains an Appendix of 28 biographies and is dated 4th Ramaḍān, 1099 A. H. = 3rd July, 1688. This MS. I shall call **N.** The Bodleian MS. of 'Attār's *Kulliyāt* (N° 622 in Sachau and Ethé's Catalogue) was not readily available and I have made no use of it. It includes 23 additional biographies — one more than **K.**

The text of the Supplement as now printed is very different from that which I originally intended to publish. Before seeing the Berlin MS. (**K.**), I had transcribed the Supplement from the India Office MS. (**L.**), collated it with the Lahore edition (**H.**), and prepared a composite text which was considerably fuller than either of the two. This text, however, seemed to me unsatisfactory on several grounds and especially because it offered a modernised version wholly out of keeping with the archaic language and style of the ancient manuscripts from which my edition of the *Tadhkira* is derived. Accordingly, I asked the authorities of the Berlin Royal Library to lend the manuscript **K.** for a period of three months to the Cambridge University Library, so that I might have an opportunity of copying the Supplement, if necessary, and of forming an authentic and harmonious text. My expectations were not disappointed. I found in **K.** a text of the same period and character as the Leyden MS. (**L.**) and comprising, moreover, a large amount of matter that was wanting in **IH.** The Supplement, as published in this volume, exhibits the text of **K.** with the corrections and emendations which have been indicated in the list of Variants ¹. I have incorporated all passages occurring in **I.** but not in **K.** ², and have also taken from **I.** the articles on Abú Sa'íd b. Abi

¹ The copyist of **K.** wrote $\dot{\text{z}}$ for z in certain cases (according to the rule observed in early Persian MSS), but the dots over this letter have been removed in almost every instance by a later hand. I have restored the original spelling.

² These passages are noted in the list of Variants, as well as those which occur in **K.** only. When a passage occurs in **KI.** (but not in **H.**) or in **KH.** (but not in **I.**), the omission has usually been left unnoticed.

'l-Khayr, Abu 'l-Faql Ḥasan, and Muḥammad Bāqir (pp. ٧٧١ to ٧٧٤. *infra*), which **K.** omits ¹.

The arrangement of the articles in **K.** and **I.** is entirely dissimilar. **I.** gives them in the following order:

(1) Abu 'l-Ḥasan Khurqání (2) Mimshád Dínawarí (3) Ibrá-him Khawáss (4) Abú Bakr Shibli (5) Abú Sa'íd b. Abi 'l-Khayr (6) Abu 'l-Abbás Qaşşáb (7) Abú 'Alí Daqqáq (8) Abú Naşr Sarráj (9) Abu 'l-Faql Ḥasan (10) Abu 'l-Qásim Naşrábádí (11) Abú Ḥamza Baghdádí (12) Abú Bakr Ṭamastání (13) Ibrá-hím Shaybání (14) Abú 'Amr Nujayd (15) Abu 'l-Ḥasan 'Alí al-Şá'igh (16) Abú Bakr Wásití (17) Abú Ja'far Khuldí (18) Abú 'Alí Rúdbárá (19) Abu 'l-Ḥasan Ḥuşrí (20) Abú Isháq Shahryár Kázarúní (21) Abu 'l-Abbás Sayyárá (22) Abu 'l-Abbás Nahá-wandí (23) Abú 'Alí Thaqafí (24) Abú Bakr Şaydalání (25) Mu-ḥammad Bāqir.

Of these 25 articles **K.** leaves out Nos 5, 9, 12, and 25; but it should be remarked that N° 12 is virtually a replica of N° 24, wích is the 9th article in **K.** On the other hand **K.** has one article, that on Abú 'Uthmán Maghribí, which is wanting in **I.**, though it is included in the Lahore and Bombay editions ². These contain an article on Abú 'Amr Zajjájí, omitted by **KI.**, together with the same biographies of Abu 'l-Khayr Aqta' and 'Abdulláh Rau'adí (Turúghbadhí) which appear in the Leyden MS. of the *Tadhkiratu 'l-Awliyá* and are printed on pp. ٩١—٩٢ of the present volume.

As regards the question whether the Supplement was composed by Farídu'ddín 'Aṭṭár himself or by some one else, we have scarcely any direct evidence. The title in **K.** (f. 259b) runs thus:

ذكر متاخران از مشايخ كبار رحمة الله عليهم اجمعين على يد اضعف
للخلائف واحقرهم الراجى الى عفو الله تعالى وغفرانه محمود بن ابى انقسم
بن عيسى (٢) بن حسين بن ابى انقسم القرباسى اعتمدى.

¹ Both **K.** and **I.** have the article in Abú Isháq Shahryár Kázarúní, but I have followed the text of the latter MS., which is very much fuller in this instance.

² The table of contents in **K.** (f. 259b) includes two articles (on Abú Ḥatím Madaní and Abú Ḥamza-i Zayd) which are not to be found in the MS.; while another, purporting to give an account of Ḥamad Ḥawárá, is really devoted to Abu 'l-Abbás Sayyárá.

Pertsch supposes that this Maḥmūd b. Abī 'l-Qásim may possibly be the author of the Supplement, but the words *على يد الخ* show clearly enough that he is only the copyist. Moreover, there is at least one case in which the author of the Supplement refers to an explanation already given by himself in the *Tadhkiratu 'l-Awliyá*: *و شرح این در پیش دانه ایم* (p. 186, 21; cf. Part I, p. 176, 5 sqq.)¹. On pp. 260, 19—261, 18 we find a long and very characteristic elucidation of Abú Ḥamza Baghdádí's saying, *رب العزرا* *ديذم جبراً*. The Supplement was written by a Sunní (cf. Part II, p. 173, 10 sqq.); and 'Aṭṭár was certainly a Sunní when he composed the *Tadhkiratu 'l-Awliyá*: he exhorts the reader to be a pure Sunní (*سنسى بال*)². Both works, so far as I can judge, are identical in method and style. The fact that the Supplement was unknown to Ḥájjí Khalífa affords no adequate ground for suspecting its genuineness; nor would it be reasonable to dispute 'Aṭṭár's authorship because a definition of Šúfism, which the *Tadhkira* (Part II, p. 130, 24) assigns to Abú 'Abdalláh b. Khafíf, appears in the Supplement (*ibid.*, p. 286, 9) under the name of Abú 'Alí Rúdbári. It is not unlikely, however, that the Supplement as 'Aṭṭár left it has undergone many changes in the course of time. New biographies may have been added and part of the original stock replaced or amplified by fresh materials. The extremely diverse arrangement and size of the articles in our MSS. and the varying disposition of their contents point in this direction. Fortunately we possess in **K**. a text of unique authority, which was written within a century of 'Aṭṭár's death and may probably be regarded as a faithful transcript of his work. Although in this ancient MS. the Supplement is entitled *ذکر متاخران از مشايخ كبار*, 'Biographies of the great Shaykhs of latter days', it contains the lives of several persons who died before 300 A. H., the earliest being Abú Ḥamza of Baghdád († 289 A. H.), while the most recent are Abu 'l-Ḥasan Khurqání († 425 A. H.), Abú Isháq Shahryár Kázarání († 426 A. H.), and Abú Sa'íd b. Abi 'l-Khayr († 440 A. H.).

¹ Cf. also Part II, p. 211, 14 sqq.: *و معنی بیان است که در انا الحقیق*.
 حسین منصور شرح دادم.

² See Part I, 10, 24.

This second and final instalment of 'Aṭṭār's work is full of interest to students of Ṣūfism. Particular mention may be made of the excellent articles on Junayd (pp. ٥—١٣٩). Ḥusayn b. Maṣṣūr al-Ḥallāj (pp. ١٣٥—١٤٥), Shiblī (pp. ١٤—١٨٧), and Abū 'Alī Daqqāq (pp. ١٨٧—٢٠١), but in my opinion the most remarkable of all is that on Abu 'l-Ḥasan Khurqānī pp. ٢٠١—٢٥٥),¹ which draws a complete picture of the Oriental pantheist, blasphemous and arrogant, but inspired by his visions of the Truth and often uttering them in language that is splendidly poetical and sublime. I regret that many sayings and anecdotes of the last-named Ṣūfī are extant in **K.** alone and require considerable emendation which it was not in my power to bestow². The memoir of Abū Sa'īd b. Abī 'l-Khayr is mainly an excerpt from the *Asrāru 'l-Tawḥīd fī Maqāmāti 'l-Shaykh Abī Sa'īd* composed by his descendant Muḥammad b. al-Munawwar b. Abī Sa'īd b. Abī Ṭāhīr b. Abī Sa'īd b. Abī 'l-Khayr, between 553 and 599 A.H., and published by Shukovski in 1899. This notice is wanting in **K.** as well as in the Lahore and Bombay lithographs, but occurs in **I.**, whence my text has been transcribed. **N.** offers a far more copious version, covering forty folios (263a to 303b). I have compared the text of **I.** with the corresponding passages in the *Asrāru 'l-Tawḥīd*, and have given references, together with notes of the principal variants, in the list printed below.

In the Preface to Part I. I called attention to the archaic language of the *Tadhkiratu 'l-Awliyā*, and I shall now set forth some of these peculiarities in greater detail.

(I) *Archaisms of spelling.*

(a) The Letters.

ا is used as a prosthetic vowel in سنان, استناره, تَرشِي for اُتَرشِي, اشكَل, شتاب, اَشْتاب for اَشْتاب, سِيَّاسَلار for اَسْفِيَسَلار, سنان for سنان, اشكَل and اشكَل for اشكَل.

¹ The correct form of the *nisba* is Khurqānī, not Kharāqānī.

² The British Museum MS. Or. 249 (Rieu's *Persian Catalogue*, p. 342), a biography, dated 698 A.H., of the same Abu 'l-Ḥasan, is so defectively written as to be useless for purposes of collation.

ب is uniformly written for پ in the older MSS. It stands for و in بزییدن and کجابه and نبشتن frequently occurs instead of نوشتن.

ت is often interchanged with ث, e.g., غلطیدن and غلظیدن, تغاری and تسو, تسو and تسو. It is commonly omitted in the comparative and superlative after ت or د, e.g., دوستر, دوستر, زشتتر. We also find هفتصد for هفتصد and عشتد for عشتد.

چ and چ are not distinguished in the older MSS., which write چ throughout. چ takes the place of ز in پانصد for پانصد and واجر (wáchr) for بازار; and of ش in هجده for هجده and کاجکی (kájki) for کاشکی.

د is written ذ in Persian words when it is preceded by a vowel and not followed by another consonant in the same syllable.

ذ replaces چ in کزاد and ش in هزد (for عشتد).

ف is substituted for ب in زبان and for پ in اسفسالار.

گ and گ are not distinguished. گ is used for Arabic ج in گزر (for جَرّ, 'carrots') and گزیت (for جَزِيَّة, 'poll-tax').

ل takes the place of ر in خلیفه.

و for ب occurs in اشتروانی, اشتروانی, خروار, ستوروانی, سرواز, سکوا, واز (for بازار), واجار (for باز), وا (for با), وانوا, میزوانی, گرموا, کویس (for بام), وام (for باز).

ی is frequently written for hamza: thus جایی, جویی, گویید, وادیبی, اعرابی; and hamza sometimes takes the place of ی, e.g., نمای for نماء, گدائی for گدائ, بجائی for بجاء.

(b) Other peculiar spellings not included in the above list are آئی for آئی (2nd Person Singular of the Substantive Verb), بنمئی for بنمئی, توئی for توئی, کدئی for کدئی, که ات for که ات, رسوایم for رسوایم, تو ام for تو ام, باندء for نیمن, عیج چیز for همیچیز, آندء است for آندء است, چه ات for دوست, دست, نیم من.

اینک and آنچه often lose their final *v*, e.g., اینک and آنچه. Instead of که we find کج and (rarely) کو, which is not a contraction of که, since it is used as a conjunction in the two instances which I have noted (II **193**, 20; **213**, 15). The analogous form جو for جو also occurs (II **155**, 1 and 5; **163**, 15). Examples of جی will be found at I **3**, 23; **5**, 9, 10; **31**, 18; **51**, 12.

باز (for با and ب) is used as a preposition in nearly a dozen places, not only before the pronouns این, آن, and او, but also before nouns. See the alphabetical list *infra*.

(II) Archaic verbal forms.

Of these undoubtedly the most remarkable are three forms of the Past Conditional (see Preface to Part I, p. 6) which are unknown to the grammarians and have not, I think, been discovered in any other Persian work, *viz.* کردی for کردی, کردمانی for کردیمی, and کردتئی for کردیدئی. There is no example of کردشئی, which might be expected to occur instead of کردندئی. The 2nd Person Plural, کردتئی, is found only in a single passage of one MS., namely **C.**, which at I **80**, 1 reads بودتئی for بودئی. The forms in تئ — are apparently wanting in **C.**, but occur in nearly all the other MSS. which I have used¹; most frequently in **L.** My text supplies the following examples: I, **42**, 18, 19; **53**, 14; **59**, 5; **68**, 8; **72**, 14; **113**, 22; **116**, 15; **191**, 4; **217**, 1; **281**, 1; II, **14**, 19, 20; **81**, 1; **126**, 3 and 17. One would naturally suppose that کردتئی was pronounced *kardatī* (not *kardtī*), inasmuch as ت represents the pronominal suffix; but in one place (I **113**, 22) **L.** writes کردتئی with *sukūn* of the *dāl*. Reference to some of the passages cited above will show that another form of the 2nd Person singular occasionally appears side by side with کردتئی — I mean کردئی or کردیمی. These two variations are not uncommon in certain MSS. of ancient date (see, for instance, Prof. Brown's *Description of an old Persian Commentary on the Kur'ān*, J. R. A. S. for 1894, p. 435, and my *Selected Poems from the Dīvāni Shamsi Tabrīz*, p. 100, last line). Examples of the form in

¹ **I.**, however, has none of these forms.

مانی — are so numerous ¹ that I need only mention a very few: I **26**, 5 (cf. the variants on p. **26**), **229**, 22, **269**, 13, **324**, 16. All these forms are generally confined to Conditional or Optative sentences. It is seldom that we meet with cases like ما اورا از بئر زمين نه ما در شدمانی (BC. at I **23**, 18) and گفتند بشومى اين درين زمين كيه نرويد (II **327**, 11), where the Imperfect Indicative might be substituted without prejudice to the sense.

Other Conditional forms deserving of notice are those for which كندى كندى كندى stand as types: the 1st and 2nd Persons Plural, كندى and كندى, do not occur in this work. I may give a few references: I **93**, 2; **113**, 3; **164**, 6; **303**, 18; II **10**, 13, 21, 22; **88**, 7; **193**, 10, 11; **245**, 3; **254**, 19.

استى (3^d Pers. Singular) is not uncommon (*e. g.* I **61**, 6; **275**, 14; **383**, 16; II **61**, 13; **307**, 16); so امى (I **79**, 25). Pluperfects with the Conditional suffix appear at I **29**, 23; **213**, 19; II **166**, 5, 6; **174**, 22.

The 2nd Person Plural frequently in the Leyden MS. (L.) takes the ending يت — instead of يذ —; see, *e. g.*, I **18**, 22, 23; **19**, 1; **39**, 3, 4; **61**, 8; **91**, 2; **91**, 21; **101**, 14—**102**, 1. Cf. Preface to Part I, p. 7.

سى is prefixed to the Perfect (II **193**, 6; **203**, 3; **261**, 11); to the Pluperfect (I **29**, 7; II **201**, 20); and to the Future Perfect (II **193**, 14). Several words may intervene between سى and the verb (II **201**, 24; **229**, 18).

ب is often prefixed to the Infinitive and occasionally to the Perfect (II **223**, 13) and Future Perfect (II **249**, 18). We meet with many such forms as بنماند, بندم, بنده خواهم, بنده خواستى.

ا is sometimes suffixed to the 2nd Person Singular of the Past and Aorist Tenses, *e. g.* نترسيا (C. at I **120**, 23); گفتيا (II **220**, 13); نگريد (II **229**, 24).

The Pluperfect of بودن, which is not used in classical and modern Persian, occurs at I **200**, 6.

¹ Numerous, that is to say, in the MSS. which I have collated. L. has comparatively few examples, but in C. the 1st Person Plural of the Past Conditional *always*, I think, takes this irregular form.

(III). *Archaic, rare, and peculiar constructions.*

(a) The use of the particle *یا* in the Nominative case is mentioned by Shukovski in his Preface to the *Asrúru 'l-Taḥqúl*, p. 7, where several examples are quoted. Traces of the same usage exist in the Leyden MS. of the *Tadhkiratu 'l-Acliyá* but do not appear in my text, since I formerly regarded them as errors of the copyist. A single exception occurs at I 217, 17: نقلست که
مدتی احمدرا آرزوی عبد الله مبارك می کرد. Although these readings are not supported by any other MS., it is probable that they are genuine. The following instances are the only ones that I can recall at present:

ویرا یا من کار ندارم (L. at I 67, 5).
ویرا کشت سلطانیان خورده است (L. at I 180, 21).
ابلیس را یا آن چه طاعت دید آنچه دید (L. at I 250, 1).

(b) The oblique case in *را* is sometimes used after prepositions, e.g., از حینت تبرکرا (II 203, 22), برای اللہرا (I 69, 17), از بئیر چرا (I 56, 6).

(c) The pronouns *ما* and *شما* are followed by verbs in the Singular number (I 79, 25; 80, 1; 191, 4; II 246, 16), and *آنک* by a verb in the Plural (I 20, 21, 22). Double pronouns occur, e.g. و نیزش از آن بس خبر وی نیافتیم (I 21, 12). An unusual inversion is seen in the sentence از برای آنکس که بر منبر آمدیم (I 299, 8) for حاضر نیست ای آنکس که از برای او بر منبر استخ. Cf. مرد این کرد از بئیر آنک می کنی آنکس بس نیکو مینتری است (I 51, 22). The contraction *جت* for *چه است* has already been mentioned: it occurs in the phrase *خواد جت آرزو است* (I 58, 20), 'Ask what you please'. The plurals of *این* and *آن* are always, I think, *اینیا* and *آنیا*, not *اینان* and *آنان*.

(d) The Comparative termination *تر* is added to nouns, e.g. فریضه تر (II 196, 6). There is a striking illustration of this usage in a ghazal by Jalálu'ddín Rúmí, beginning:

عشق جنست و عشق تو جانتر * نصف درمان و از تو درمانتر
کفرینتی زلف کافر تو * گشته ز ایمان جمله ایمانتر

(e) Three instances occur of an archaic construction, which has hitherto been considered peculiar to poetry of an early epoch (Firdawsī, Anwarī, and Sa'dī) Salemann and Shukovski (*Persische Grammatik*, p. 58) give among other examples:

تَقَعْدَ بِزِ دَشْتَمَ وَ اَمَدَ خَنَدَ زُودَ

‘In short, I turned back and came quickly home’.

كَل دِيدَمَ وَ مَسْت شَد بِيوْتِي

‘I saw the Rose and was intoxicated by the scent’.

Similarly we find in the *Tadhkiratu 'l-Awliyā*:

بَرْدَنْدَ وَ رَفَتَ (II 37, 13), ‘they carried (it) off and departed’.

تَحَبَّ دَر بِيَسَنَدَ وَ لَفَتَ (II 161, 22), ‘the disciples shut the door and said’.

دَر اَمَدَنَدَ وَ نَفَتَ (II 181, 22), ‘they came in and said’.

Taking into account the age and authority of the MSS. (L. and K.) in which these readings are found, I am not disposed to admit that emendation is necessary.

(f) Prepositions are occasionally placed after their nouns, e.g. بَلَوَجِ دَرَسَتَ (II 249, 2). They are now and then omitted, e.g. رَفَتَ خَنَدَ نَد دَر اَتَجَ بُوَدَ (I 107, 9); جَوْنِ بَزِ خَنَدَ شَدَ (II 18, 20).

(g) *دشتمی* followed by *ند* occurs at I 161, 6 and 241, 5. I have noted several examples of *اگر چه* or *و اگر چه* in the sense of ‘although’: e.g., I 31, 14; 134, 4; 272, 8; II 165, 4; 255, 9.

The following list of archaic and rare words or phrases includes many which scarcely deserve either of these epithets, but in drawing it up I have been influenced by the consideration that it may some day be of service to the author of a scientific Persian lexicon in which the usage of every word will be illustrated by examples cited from trustworthy texts.

اَب نَبِيذَ (I 282, 19), ‘of aqueous nature’.

اَبْحَثِي (I 123, 1), ‘one who permits every kind of licence’, ‘antinomian’.

- تَرَبِي for تَرَبِي (P. at I 44, 10).
 تَشَّش رنگه (I 282, 19), 'of fiery complexion'.
 تَدَنَه for Arabic تَدَنَه (I 31, 23; II 169, 9; 200, 18; 253, 1, *et passim*).
 تَرَسْتَنَگِي (I 30, 7), 'being well equipped', 'preparedness'.
 تَرَزُو کردن (I 109, 8; 131, 3; 149, 22; 218, 19; II 156, 22; 256, 11), 'to excite desire'.
 تَر کردن (I 253, 11), 'to grind'.
 تَسَد for تَسَد (II 319, 2); a doubtful reading.
 تَسَد used adjectivally (I 190, 1).
 تَسْتَن (I 247, 7), 'supinus'. Cf. تَسَن.
 تَسْتَر (I 217, 5), 'dining'.
 تَسَنَه (I 23, 21, 24), 'a date-stone'.
 تَسْتَوَز داشتن (I 32, 5; 106, 2), 'to have faith in'.
 تَسْتَسَلَز for تَسْتَسَلَز (P. at I 6, 22; II 215, 25).
 تَسُوذ for تَسُوذ (II 179, 23).
 تَسَدَب for تَسَدَب (I 221, 14).
 تَسْتَرُوَز (I 196, 10), 'camel-load'.
 تَسْتَرُوَلِي (I 16, 13), 'the herding of camels'.
 تَسْطِي (I 50, 23; 107, 17), 'peace'.
 تَشْكُرِي for تَشْكُر (II 241, 22).
 تَشْكُر for تَشْكُر (I 290, 15, note).
 تَشْكِيَر for تَشْكُر (L. at I 290, 15), 'hobble', 'shackle'.
 تَشْدَن (II 192, 20 and 21), 'alkali' used for washing clothes.
 تَشْوَب (II 291, 18), 'disturbance'.
 تَشْطَش (I 87, 14; II 330, 8), 'to moisten', 'to wet'.
 تَسْوِي (I 98, 12), 'mockery'.
 تَسْتَبِيْدَن (I 147, 17), 'to inform'.
 تَسْدَن (I 172, 19), 'to stop up'.
 تَسْدَر (I 101, 13; 299, 13), 'to make ready'.
 تَسْمَر (I 290, 11), 'tumour'.
 تَسْمَرَس (I 79, 22), 'forgiveness'.
 تَسْمَرَس (I 249, 19), 'hodiernus'.
 تَسْمُوَشَن with accusative and دَر (I 29, 17, 18; 88, 22; 213, 2).
 تَسْمَرَسِيْدَن (I 209, 24), 'to teach' with accusative and دَر.

- آمیختگی (C. at I **81**, 18), 'impurity'.
 آمیزش (II **329**, 15), 'intercourse'.
 انباز (I **91**, 24), 'copartner' = Arabic شریک.
 انباشتن (I **140**, 19), 'to fill'.
 انبر (I **323**, 21), 'piners used by a blacksmith'.
 انبوه (II **193**, 15; **212**, 19), 'crowd' of people; 'full blast' of wind.
 انبوهی (I **27**, 19), 'multitude'.
 اندکی (I **256**, 9; **296**, 13), 'a few'.
 اندودن (I **217**, 13), 'to plaster'.
 انداشتن (I **177**, 16, 20; **246**, 16; **249**, 3), 'to think'.
 انگشترین (I **119**, 24), 'a ring'.
 انگشت نمایی (I **193**, 2; **236**, 18), 'famous' = the Arabic مُشَارٌ اَبِيَّةٌ.
 انگیزانیدن (I **209**, 23; II **78**, 11), 'to raise', 'to rouse'.
 آواره (I **290**, 5), 'dismayed'. [The true reading, however, is probably آواز].
 اوام for وام, 'debt' (I **255**, 13).
 اوام دار (I **50**, 18), 'debtor'.
 آوردید (II **248**, 19), 'agitation'.
 اوغندان for افتادن (I **46**, 5; **88**, 10; **116**, 11, and often).
 اویبا used as a singular noun = 'saint' (II **311**, 12). Cf. the Turkish *evliyâ*.
 اوמיד for امید (I **103**, 9; **281**, 6, 7; II **215**, 13).
 آویزیدن (I **92**, 1), 'to attach'.
 آویزش (I **189**, 19), 'attachment'.
 ایزار for ازار (I **63**, 23; II **129**, 15; **205**, 7 sqq.).
 ایزاری (I **217**, 6; II **59**, 11), 'trousers'.
 ایستندگی (I **155**, 11), apparently meaning 'stiffness'. The word has its literal sense 'standing' at II **191**, 8 and 9.
 بابزن (I **315**, 13), 'spit'.
 بادبیزن (I **283**, 21), 'fan'.
 بدنجان (II **252**, 9, 11, 14), 'tomato'.
 بدید for پدید (II **168**, 12; **229**, 14).
 بر خدای (I **53**, 12; **59**, 3, *et passim*), 'God Almighty'.
 بارکشی (I **266**, 17), 'endurance of burdens'.

- بارنمده 'pomp', 'pageantry' (I 39, 3); 'boasting' (I 117, 12).
 باز *preposition* (I 11, 14; 13, 20; 25, 8; 51, 20, 21; 88, 6; 111, 20; 151, 6; 323, 10; C. at II 15, 7; C. at II 61, 1).
- بازخواست (I 89, 14), 'quest'.
 باز داشتن *intransitive verb* (I 110, 9; 150, 16).
 بازدید for پدید (II 333, 10).
 بازدیدار for پدید (P. at I 19, 18 and 90, 6).
 بازگشت (I 272, 18), 'refuge'.
 با ساخت for با سنگ (L. at I 170, 22), but this form is very doubtful.
- باشیندن for بوذن (I 91, 22; C. at II 115, 7 and 127, 8, 11).
 بافندگی (II 112, 11), 'the trade of a weaver'.
 بقی The phrase کردن بقی, 'to give over', 'to put aside', occurs at I 121, 19 and 267, 20; so در بقی شدن (II 17, 2).
- بالییدن (I 310, 23; II 117, 8), 'to grow'.
 باورداشت (I 218, 5), 'belief'.
 بایستن *used personally* (I 61, 22; 62, 1).
 برخ (II 252, 3), 'a small piece', 'an atom'.
 برخوردار (I 250, 10), 'sensual'.
 برخورداری (I 37, 18), 'felicity'.
 بردآبرد (II 251, 11) 'begone'. This, not بُردآبرد, seems to be the correct reading. See Vullers under بُرد.
- برزیدن for ورزیدن (II 227, 24).
 برسیندن (I 173, 22; 239, 12; II 191, 23; 207, 6; 329, 2), 'to come to an end', 'to cease'. No other examples of this verb are known to me. In the passages cited above it is impossible, I think, to regard برسیندن as belonging to رسیدن.
- برومند (I 89, 10), 'prosperous', 'fortunate'.
 بزرگ *used adverbially* = 'very' (II 90, 7).
 بزرگ داشت (I 191, 25), 'holding in respect'.
 بس کردن (I 234, 7), 'to make an end', 'to cease'.

- بسنده (I 170, 20; II 76, 13; 170, 11), 'sufficient'. Cf. بسنده.
- بسنده کردن followed by ب or بر, 'to be satisfied with' (I 116, 7; 220, 7; II 60, 6 and 24; 99, 1 and 2).
- بسیار thus pointed occurs frequently in **K**.
- بسیار خواب (I 21, 19), 'sleeping much'.
- بلارک (I 179, 9), 'sword'.
- بو الحسنو for ابو الحسن (II 211, 25).
- بوته (I 174, 7; II 34, 10), 'crucible'.
- بود (II 273, 23, and elsewhere), 'being'.
- بورپیارد synonymous with حصیر, 'a vein in the eye' (I. at I 63, 13).
- بوک for بوک که, 'maybe', 'perhaps' (I 63, 22).
- بی برکی (I 313, 20), 'indigence'.
- بیزار followed by از, 'quit of', 'clear of' (I 5, 19; 43, 23; 207, 7, and often).
- بیمارپرسی (I 70, 25), 'visiting a sick person to inquire how he is'.
- بیمه‌دک (I 49, 13), 'afraid', 'timorous'.
- بی نیایشی (I 175, 9), 'infinity'.
- بی نوائی (I 313, 21), 'poverty'.

[پ is not distinguished from ب in most MSS.]

- پارد دوختن 'to stitch', followed by an accusative (I 105, 17).
- پارد دوزی (I 182, 12, 15), 'clothes-mending'.
- پالبرز (I 288, 5; II 135, 6), 'one who loves *God* disinterestedly'.
- پانودن (II 31, 10), 'to purify'.
- پانیزبانی (**P**. at I 90, 7), 'the trade of a gardener'.
- پانیزمائی (**C**. at I 90, 7) = پانیزبانی.
- پانجده for پانزده (I 245, 10; II 86, 7).
- پایی انزار (II 169, 12; 187, 19), 'shoes'.
- پتی مزد (I 49, 21; 50, 3), 'remuneration for making a journey'.
- پیندان (I 55, 13), 'surety'. See note *ad loc*.
- پتاک (I 139, 7; 323, 22), 'hammer'.
- پدروذ (I 107, 13), 'farewell'.

- پُرآپُر (II 41, 3), 'brimful'.
 پُرسنار (I 302, 12), 'servant'.
 پُرواز (I 156, 12), 'flight'.
 پُستان 'breast' of a woman, thus pointed in **K.** at II 252, 10.
 پسند = پسندید (I 80, 19; 177, 20).
 پسند کار, 'satisfied' (II 105, 16). This reading seems preferable to پسند کار.
 پشماکند (**C.** at II 56, 15), 'a cushion for the back of a beast of burden'.
 پشونیدن (II 168, 7; 191, 15), 'to trouble', 'to disorder'.
 پشیز (I 207, 18), 'counterfeit' of coin.
 پف کردن (I 65, 19; 77, 25; 97, 6), 'to puff'.
 پلاس دار (II 242, 16), 'one who wears a woollen garment', 'a Šúfi'.
 پله (I 185, 2), 'the scale of a balance'.
 پلیذ (I 145, 20; 189, 11), 'unclean'.
 پنداشت (II 267, 9 *sqq.*, and elsewhere), 'fancy', 'conceit'.
 پین (I 273, 25), 'wide'.
 پینا (I 178, 22), 'width'.
 پوشش (II 271, 15), 'veil'.
 پیچ (**C.** at I 114, 2) = پارۀ دوک, 'a piece of spun thread'.
 پیروزی (II 29, 24), 'victory'.
 پیشوا (I 56, 3), 'a spiritual guide'.
 تاب for تابه (II 190, 19).
 تباچه (II 293, 19, 22), 'a dish composed of eggs, etc.'.
 ترسگار (I 125, 1; 192, 24), 'God-fearing'.
 ترسگاری (I 315, 1), 'fear of God'.
 تره (I 323, 17), 'green herbs'.
 تریندوا (II 338, 21), 'a mess of bread, vinegar, herbs, etc.'.
 تشنه used as a noun (I 249, 19; 296, 8).
 تعبیه (I 30, 25), apparently = آمیختن. So تعبیه کردن, 'to encase', 'to deposit and arrange' one thing in another. (I 229, 24).
 تغاری (**CP.** at I 44, 7), 'vessel', 'tub'.
 تفسید (I 323, 22), 'red-hot'. **BI.** have تفیذ.

- تن. At I **120**, 23, if the reading is sound, *یا تن* seems to be used in the sense of *یا فلان*.
- تنندی (I **115**, 8), 'narrow place'.
- تنیا. بتنیا, 'alone', 'by one's self', occurs at I **215**, 22.
- تنی. نانِ تنی, 'dry bread' (I **106**, 6).
- تویر (I **116**, 18), 'bag'.
- توبه دار (II **303**, 20), 'penitent'.
- جاءگیر (II **305**, 16). I am uncertain as to the meaning of the word in this passage, but the sense may be: 'Whatever you give to a beggar, it is (like) an estate conferred on him'.
- جداگتہ (I **3**, 14; **9**, 23; **136**, 24), 'separately'.
- جلاجلزن (C. at II **141**, 12), 'a cymbalist'.
- جُنبدہ (I **99**, 1), 'insect'.
- [چ is not distinguished from ج in most MSS.]
- چشم زخم (I **262**, 19; II **71**, 20; **230**, 9; **233**, 11), 'moment'.
- چگونگی (I **175**, 3), 'quality'.
- چو for چه (II **155**, 1 and 5; **163**, 15).
- چوب پاره (II **136**, 24 seq.), apparently meaning 'scaffold'.
- چیرہ = تدر, 'able' (I **211**, 14, note; II **105**, 12).
- حِرمَت داشت (I **153**, 10; **215**, 22, etc.), 'respect'.
- حرونی (I **156**, 22), 'disobedience'.
- حَمَّی (C. at I **95**, 18), 'fever-stricken'.
- حویچہ (I **51**, 15), 'herbs' used for seasoning.
- خار for خوار in compounds. شکم خار (LCL. at II **57**, 20), 'glutton'.
- خاکدان (I **100**, 5), 'dunghill'.
- خاک رونه (II **327**, 15), 'rubbish', 'sweepings'.
- خاویزند (II **209**, 10), 'to chew'. خائییدن occurs in the same sense (II **90**, 24).
- خبث ختہ = مبرز (I **58**, 4).

- خبردار (II 251, 15), 'possessed of knowledge'.
 خجل زدہ (I 51, 19), 'overcome with shame'.
 خداوندگار (I 51, 18), 'the Lord'.
 خر *used collectively* (II 242, 17).
 خراس (I 254, 11), 'a large mill'.
 خردہ شناسی (I 26, 9), 'acuteness'.
 خرماستان (II 154, 24), 'a plantation of palm-trees'.
 خرمن جاہ (I 291, 17), 'granary'.
 خشم گن (I 326, 5), 'angry'.
 خفتن. The stem *خفت* is used in the Imperative, Aorist, and Present (I 20, 18; 46, 12; 48, 18; 146, 11).
 خلیدن (I 12, 15), 'to prick'.
 خلیفہ for *خریفہ* (P. at I 257, 5). Cf. Vullers under *خلیتہ*.
 خوابانیدن (II 117, 11), 'to make a camel kneel down' = Arabic *أَنَاحَ*.
 خوار and *خوارہ*. The following compounds may be noted:
 بسیارخوار (I 21, 19); پیرخوار (I. at I 250, 10); ذات خوار, *صفات خوار*, and *صورت خوار* (II 273, 11); رباخوار, 'usurer' (I 50, 14); روزی خوارہ (I 248, 8); and مردم خوار (I 296, 2).
 خواست *noun* (I 71, 4; 99, 14, and elsewhere).
 خواستن. A peculiar use of this verb occurs at I 120, 21:
 خواستم ت اندک تغیری در من بدید آید, 'I was on the point of showing a little discomposure'; where *خواستم* is perhaps a translation of the Arabic *كِدْتُ أَنْ*.
 خورد *verbal noun*, 'eating' (I 259, 3; II 124, 2).
 خورہ (I 150, 23; II 149, 20), 'leprosy', 'gangrene'.
 خوش آمد (I 4, 1; 221, 21), 'pleasure'.
 خویشاوند (I 226, 9), 'kinsman'. *خویش* in the same sense (II 293, 17, 19).
 خویشتن سنائی (I 318, 6), 'self-praise',
 خیره (I 87, 23), 'amazed'.
 خیو (I 136, 19), 'saliva'.
 داز و دیم *used as noun* (II 224, 10). So *دازن و دیم* (II 238, 20).

- داد و ستد (II 226, 12), 'give-and-take'.
 دانست *used as noun* (II 270, 3).
 دانستن = توانستن (I 152, 4; C. at I 161, 6; II 219, 1).
 درانیدن (I 302, 17), 'to tear'.
 در بایست *noun* (I 51, 5).
 درخشیدن (II 26, 7), 'to shine'.
 درخواست *noun* (I 71, 4; II 91, 13).
 درد کبخی (II 6, 10), 'mournfulness'.
 درفش زدن (I 183, 20), 'to stitch'.
 درخشیدن (I 286, 24; II 46, 19), 'to shine'.
 دروگری (I 90, 7), 'carpentry'.
 در یافت *noun* (II 277, 12).
 دست آموز (II 336, 12), 'docile', 'submissive'.
 دست داشتن, 'to abstain', 'to desist', is frequently construed with the *idāfat*: e.g. دست بداشتن عمل, 'to abstain from action' (I 83, 2); زهد دست داشتن دنیا است, 'asceticism consists in abstaining from the world' (II 60, 14).
 دستمال (II 161, 8, 10), 'handkerchief'.
 دشخوار = دشوار (II 138, 7).
 دشمن کم (II 58, 16), 'miserable'.
 دمه (II 326, 20), 'a blast of wind and snow'.
 دنیا دوست (I 41, 12), 'a world-lover'.
 دنیا دوستی (I 82, 4), 'love of the world'.
 دُواج (I 11, 13), 'mantle'.
 دونکدیز (II 339, 6), 'one who plays at dice', 'swindler'.
 دوقره (II 305, 24), 'two-curved'.
 دید *noun* (I 86, 22; 337, 7; II 35, 1, etc.).
 دیدک for دیدک, 'eye' (CM. at I 172, 10). دیدگان, 'eyes' occurs at I 285, 9.
 دیگینه (M. at I 249, 8 and 10), 'hesternus'.
 دینه (I 249, 8 and 10), 'hesternus'.
 دیوانه سندن (II 172, 3), 'mad-house'.
 زاده آورد (I 328, 1), 'gift brought from a journey'.
 زاکدر (I 246, 13; 338, 4), 'passage', 'route'.

- رستخیز (I **91**, 14), 'tumult'.
 زفت و روت (II **335**, 20), 'sweeping'.
 رنو (I **60**, 1; **189**, 11), 'a cloth', 'a rag'.
 رنج کش (II **81**, 21), 'suffering vexation'.
 رعبان (II **12**, 21, note; **127**, 15; **167**, 15), 'monk', 'ascetic'.
 رهوار (I **36**, 14), 'going smoothly' of a horse.
 رعی (I **173**, 6), 'slave'.
 روا (II **238**, 8), 'going', 'stirring' of a market.
 روائی (I **221**, 21 sq.), apparently = 'power of walking'.
 روزی ده (I **218**, 8), 'giver of daily bread'.
 زبان زن (I **303**, 1), 'darting tongues of flame', *epithet of Hell*.
 زدن (I **139**, 8), 'to polish'.
 زدن for زبان (I **45**, 19, 20; **48**, 23; **50**, 12, *et passim*).
 زمین شکل (I **282**, 17), 'earth-like'.
 زبیردا (I **326**, 25; **327**, 5), 'a dish composed of cumin-seed and other ingredients'.
 زندہ جامہ = مرقع پوش (II **225**, 13).
 ساختگی (I **33**, 19; **100**, 21; II **22**, 6; **77**, 11), 'preparation', 'readiness'.
 ساز (I **101**, 22), 'preparation'.
 سائوس (II **114**, 2), 'deceit'.
 سامان (II **13**, 20), 'power'.
 سایدن = سوزن (C. at I **253**, 11).
 سپیری (I **284**, 1), 'complete', 'finished'; but the reading in doubtful.
 سپندان دانه (I **306**, 13), 'mustard-seed'.
 ستان (I **217**, 6), '*supinus*'. Cf. استان.
 ستره (I **146**, 17), 'razor'.
 ستروانی (C. at II **62**, 22), 'the office of groom'.
 سنییزه. The phrase بستنییزه ایشان (I **29**, 9) appears to signify 'in spite of them'.
 سخت انداز (I **150**, 25), 'shooting the bow with force'.

- سراسیمه (I 75, 23; 87, 1), 'dazed', 'stupefied'.
 سرشت (II 71, 5), 'constitution'.
 سرِ معلیه (I 287, 17), 'dunghill'.
 سرواز for سرباز, 'with the top open' (C. at II 113, 22).
 سزیدن (II 107, 7), 'to be fitting'.
 سطل (I 217, 15), 'a kind of vessel'.
 سداب (I 120, 1), 'a dish composed of meat, flour, etc.'. P.
 at *loc. cit.* has سگوا.
 سدره (I 88, 12; 115, 23), 'bowl'.
 سندان (I 139, 6), 'anvil'.
 سنگسار کردن (II 212, 1), 'to stone'.
 سه, 'three', thus pointed occurs frequently in K.
 سدپیه (I 216, 12 sqq.), 'tripod'.
 ستمناک (I 151, 4), 'frightful'.
 سوراخ کردن (I 118, 17), 'to pierce'.
 سوزش (I 161, 14), 'burning'.
 سیراب (I 175, 5; 322, 3), 'satisfied as regards thirst'.
 سیرخورده (I 305, 12), 'the state of having eaten one's fill'.
 سیه, 'third', thus pointed (K. at II 248, 11).
 سیمدار (I 71, 18), 'rich'.
 سیه for سه, 'three' (P. at I 96, 8).
 سیه for سی, 'thirty' (P. at I 68, 10).
 شایستگی (I 63, 11), 'fitness'.
 شایستن used personally (I 67, 3, 16; 145, 22, 25, etc.).
 شبانه used adverbially = 'at night' or 'during the night'
 (I 33, 7; II 81, 20; 190, 5; 204, 20). So شباندرا
 (C. at II 83, 21).
 شباندم (C. at I 155, 5), 'night-time'.
 شبندد for شباندا (K. at II 233, 3; 240, 23).
 شبنت آورد (I 258, 18), 'suspected' of food supposed to be un-
 lawful.
 شببخون (II 33, 21), 'a nocturnal attack'.
 شتاب زدگی (I 251, 1; II 48, 15), 'haste'.
 شتروان (I 16, 20), 'camel-herd'.

- شست و شوی (II 335, 20), 'washing'.
 شفاياب (C. at I 117, 10), 'healed'.
 شگرف (I 69, 19; 74, 12; II 46, 5, etc.), 'great', 'marvel-
 lous'.
 شگفته (II 312, 14), 'cheerful'.
 شنخت (I 283, 16; II 64, 23, etc.), 'knowledge'.
 شندختن thus pointed (K. at II 153, 9).
 شنسا (I 111, 11, *et passim*), 'intelligent', 'knowing'.
 شنوا (I 135, 21), 'hearing' *adjective*.
 شنونيدن (II 38, 9; 68, 19; 261, 7), 'to make to hear'.
 شنوايي (II 240, 21; 247, 11, 12), 'hearing' *noun*.
 شنود (II 270, 5), *verbal noun*. So شنييد (I 86, 22).
 شوبخ (I 84, 9), 'dirt' or 'rust'.
 شوخدن (II 117, 7; 254, 12), 'dirty'.
 شوريدن (II 324, 17), apparently 'to squeeze or roll together'.
 شير کردن (II 202, 15), 'to plough'.
 شيرمرد (I 6, 17), 'a mystical adept of the highest grade'.
 صابري (I 174, 10), 'patience'.
 ضاق و ضرب (I 77, 11), 'pomp'.
 ضال بقائى (I 77, 15) in the sense of 'empty flattery'.
 ضرائق (I 189, 22; 190, 16), 'crash', 'crack'.
 ضريفيدن (I 61, 24), 'to crack', 'to split'.
 نغاري (I 44, 7), 'vessel', 'tub'.
 نيبار (II 318, 7), apparently = نيبارة, 'canopy', 'portico'.
 عاشق آسا (I 123, 25), 'lover-like'.
 عارى (I 85, 14), 'litter'.
 عورت پوش (I 282, 24), 'a covering for one's nakedness'.
 عيارپيشه (I 294, 14), 'brigand' *in a mystical sense*.
 غاشيه دارى (I 209, 12), 'service', 'obseisance'.
 غريب نوازي (II 333, 2), 'kindness to strangers'.
 غنودن (II 340, 2), 'to slumber'.

- فتنه شدن (I 179, 16; 316, 11), 'to become enamoured'.
 فرا preposition (I 63, 24; 138, 8; II 220, 20 and 21; 224, 18, etc.).
 فرا پیش (I 144, 19; II 208, 22).
 فرائتر, 'nearer' (II 150, 23); 'farther' (II 190, 14).
 فرا کردن (I 138, 23; 141, 17), 'to shut'.
 فرا گرفتن (I 59, 13), 'to receive'.
 فراخ شلم (II 154, 14), 'glutton'.
 فراخنایی (II 265, 7), 'amplitude'.
 فراموش (II 290, 16), 'forgetfulness'.
 فرسودن (II 90, 14; 133, 17), 'to decay'.
 فریشته for فرشته (I 149, 4-8; 163, 17; 338, 10, 11, etc.).
 فسرد (II 254, 5), 'tremor'; but see note *ad loc.*
 فسوس (I 246, 25), 'mockery'.
 فشردن (I 271, 12), 'to squeeze'. So فشردن (II 294, 16).
 قبا for قبا (II 164, 5), 'a long coat'.
 قرارگاه (II 118, 13), 'resting-place'.
 قریوس (I 87, 10), 'saddle-bow'.
 قود (C. at II 15, 3), 'the sound of a dog's bark'.
 کچلمی for کاشکی (I 30, 2; 325, 8).
 کرد و بار (I 62, 9; 93, 19; 183, 18), 'confusion', 'pomp'.
 کرساز (I 47, 21), 'worker' used of God. The abstract noun
 کرسازی occurs *ibid.*
 کارکن (I 98, 1), 'workman'.
 کارگر (I 140, 20, 21), 'effectual'.
 کافرستان (I 198, 11), 'the country of the infidels'.
 کلبه (II 36, 6; 269, 11), 'body'.
 کلبیه and کلبیه (I 75, 23; II 312, 9), 'senseless'.
 دوییدن (I 115, 23), 'to excavate'.
 کوبین for کبین (I 85, 14; 187, 20), 'dowry'.
 کاجبه for کجود (I 238, 9), 'camel-litter'.
 کرامین for کریمی (II 38, 11), 'precious'.
 کرد used as a noun (II 249, 21).
 کلابه (I 66, 10), 'ball or skein of thread'.

- کلاته (C. at I 155, 12), 'hamlet'.
 کلاددوژی (II 320, 4), 'the trade of a maker of caps'.
 کلکن (II 326, 19; 327, 1), *name of a herb*; but the reading appears doubtful.
 کله (LI. at II 100, 19), = خوره, 'gangrene'. See Vullers under کُلی and کُلین.
 کلیددان (I 323, 15), 'key-hole'.
 کماخورد (II 253, 3), = ناسزا or کُفر.
 کمی (I 291, 18), = استنغار, 'contempt'.
 کو for که 'that' (II 193, 20; 213, 5).
 کوزک used collectively (I 45, 16).

[The MSS. do not distinguish ک and گ].

- کدوفس (I 328, 8), 'callous', 'unfeeling'.
 کبردی (C. at I 242, 25 and 243, 5; II 268, 6; 281, 2 and 7), 'Magianism'.
 کرسنه used as a noun (I 102, 2; 215, 24; 249, 19; 305, 10), 'hunger'.
 کرفت used as a noun (I 271, 16).
 گرمناه (II 65, 9), 'noon'.
 کربزپای (II 131, 21), 'runaway', 'fugitive' of a slave.
 کز (I 275, 11) = Arabic جزر, 'carrots'.
 کزیت (C. at I 212, 5 and 6), = Arabic جزية, 'poll-tax'.
 کشاذه روشی (C. at I 36, 6), 'the state of having the face unveiled'.
 کشایش (I 220, 9), 'revelation', 'initiation' into *Sūfism*.
 گلزار (I 155, 10), 'a muddy place'; but گلزار is perhaps the more likely reading.
 کُنډج (I 152, 3), = گنجایش, 'room', 'space'.
 کورجایی (I 7, 5), 'cemetery'.
 کورخر (I 106, 10), 'wild ass'.
 گبیرا (I 298, 17), 'potent'.
 لاف زنی (II 314, 6), 'boasting'.
 رخت (II 339, 21), 'portion'.
 ننجیدن (II 64, 13), 'to strut' or 'walk proudly'.

ننکيدن (I 219, 5) has the same meaning as ننجيدن. Both words translate the Arabic تَبَخَّرَ.

نون بلون (I 305, 18), 'various'.

مادرزاد (I 135, 20), 'inborn'.

مندگی (I 63, 13; 98, 19), 'fatigue'.

مندن *transitive verb* (I 92, 21; 97, 24; 98, 3; 105, 21, etc.), 'to leave'.

مردآسا (II 213, 24), 'manly'.

مردان مرد (II 230, 8), 'a man among men', 'a true man'.

مردان مرد *plural* (I 162, 2; 267, 15).

مرفعی (II 26, 7), 'one who wears a patched frock', 'a dervish'.

مزیدن (I 159, 3), 'to suck'.

مشرب کده (I 164, 23; II 275, 2), 'drinking-place'.

مملیدن (I 21, 19), 'to suck'.

مهمان. Note the phrases به مهمان رفتن, 'to go as a guest' (I 216, 5) and به مهمان آمدن, 'to come as a guest' (I 289, 14; 292, 11).

ممودکده (II 111, 20), 'birth-place'.

میان تیبی (I 297, 5), 'hollow', 'unsubstantial'.

میراث خور (II 253, 4), 'heir'.

میزبانی (I 90, 13; 328, 14; II 271, 19), 'hospitality'.

میزوانی *in the same sense* (C. at I 90, 13).

میزبیز for میریز (I 325, 1 and 2; II 125, 23 *sqq.*), 'raisin'.

زبد (II 244, 4; 247, 9), 'fearless'. So زبایگی, 'fearlessness' (II 244, 6).

زبدر (I 43, 8), 'good-for-nothing'.

زبوذ (I 163, 11), 'non-existent'; (II 273, 24), 'non-existence'.

زبیروا (I 169, 7), 'heedless'.

زبوشیدگی (I 36, 6), 'unveiledness'.

زخوریانی (I 267, 4), 'abstention from food'.

زخورتی (C. *ibid.*).

- دشنيده کردن (I 87, 2), 'to make as though one had not heard'.
Cf. خودرا زديده آورد (II 311, 25).
- ذفرمان برداری (I 272, 3), 'disobedience'.
ذنوا (I 90, 17; 257, 6), 'a baker'.
ذوجوه (I 111, 8), 'improper ways'.
ذيفت *noun* (II 28, 6; 45, 18; 316, 22); *adjective* (II 11, 25).
- ذخاجير (I 61, 19), 'mountain-goat'.
نزار (I 279, 14), 'emaciated'.
ذسنى in verse for نيسنى (C. at I 16, 3).
- ذسوخ پذير (II 269, 1), 'capable of being annulled'.
ذسبه (I 52, 15; II 226, 14), 'credit'.
ذشان پذير (II 272, 22 and 23), 'capable of being signified'.
ذشستگاه (II 239, 12), '*scant*'.
ذشسته (B. at I 80, 17), 'sitting', 'session'.
ذشارگي (I 6, 24), 'spectator', 'one who holds in regard'.
ذفير (I 211, 5), 'a cry of distress'.
ذكوشش (I 303, 11), 'blame'.
ذگاهدار (II 303, 1), 'guardian'.
ذگداشت (I 233, 18; II 30, 11; 106, 20), 'restraint', 'observance'.
ذگرش (I 172, 15), 'regard'.
ذگوسار = ذنونسار (I 105, 22, and often).
ذمدين (I 238, 11), 'made of felt'.
ذمود (I 95, 11; II 273, 2) and ذمود (II 273, 3), 'apparition', 'phantasm'.
ذنيار (C. at I 159, 4), 'emaciation'.
ذنيلى (I 76, 9, 11, 16), 'pillow', 'mattress'.
ذنيابن (C. *ibid.*).
ذواخت *noun* (I 91, 13, 14; 237, 24; II 61, 23).
ذوپيشه (I 292, 3), 'apprentice', 'tiro'.
ذپرو کردن (II 213, 23), 'to put forth strength'.
ذبيكولمان (II 281, 12), 'well-thinking'.
ذراس (I 88, 12), 'fear'.
ذعبير I 135, 16, 'conjoined'.
ذعدم (I 269, 2), 'intimate'.

- رفراز (I 237, 4), 'familiar friend'.
 سستی (II 91, 23), 'intimacy'.
 رفربنی (II 100, 4), 'companionship'.
 رفرفوا (P. at I 238, 9), 'riding in the same camel-litter'.
 رفرفوا (I 17, 6), 'continally'.
 رفرفی for رفرفین, 'just', 'exactly' (I 76, 6; 138, 24). This form occurs frequently in C. Cf. notes at I 178, 6; 191, 12; 251, 20; II 8, 8; 21, 2; 53, 17; 91, 2, etc.
 رفرفشگی (I 175, 3), 'everlastingness'.
 رفرفجار in رفرفجار بی (II 53, 10), 'unmannerly'.
 رفرفول (I 115, 4), like 'awful' and 'fearful' in English slang = رفرفخت.
 رفرفیدا (I 293, 23), 'manifest'.
- رفرفا for رفرفا (I 67, 12; 132, 15).
 رفرفا for رفرفا is prefixed to the following verbs: رفرفیدن (I 61, 4); رفرفتن (I 50, 3); رفرفدن (II 231, 11); رفرفون (II 206, 23); رفرفدن (II 235, 15); رفرفتن (I 191, 2, note); رفرفدن (II 242, 9); رفرفون (II 220, 19); رفرفتن (II 223, 16).
- رفرفا پس (II 179, 14; 222, 1; 233, 2), 'back', 'behind'.
 رفرفا پسین (I 69, 9), 'last'.
 رفرفا رفرفار (II 231, 17), 'market'.
 رفرفا رفرفا = رفرفا رفرفا (I 70, 10; 142, 11; II 212, 6; 221, 12).
 رفرفا رفرفا for رفرفا رفرفا (II 187, 15). Cf. رفرفا رفرفا.
 رفرفا رفرفا for رفرفا رفرفا, 'roof' (II 213, 6).
 رفرفا رفرفا (I 298, 24; 299, 3), 'practice' of devotion.
- رفرفا رفرفا (I 231, 22; 256, 21, etc.), 'keeping in mind', 'remembrance'.
 رفرفا رفرفا (I 170, 9; 309, 24) = Arabic رفرفا رفرفا.
 رفرفا رفرفا (I 115, 3), 'to join'.
 رفرفا رفرفا (I 111, 10), 'courage', 'endurance'.
 رفرفا رفرفا (I 262, 14), 'a helper'.
 رفرفا رفرفا noun (I 231, 17; 301, 10; II 229, 10; 238, 1).
 رفرفا رفرفا (II 221, 3; 223, 18 and 20), 'unity'.

The above list illustrates the Persian character of the diction of the *Tadhkiratu 'l-Acliyá*, which in this respect may be compared with the *Pilgrim's Progress*. The style, though often poetical, is almost entirely free from the conventional metaphors of Persian poetry and prose. Such phrases as صبح آشنائی دمیذن گرفت (I 31, 5), 'the dawn of friendship began to rise', اندشت بانی سروش دوت گذشته (I 257, 12), 'she bit the finger of astonishment', and بانی سروش دوت گذشته (I 279, 15), 'his eyress-stature had become bent', are rare and conspicuous violations of the admirable simplicity which lends a peculiar charm to the legends related in this work. Nevertheless it would be a grave error to suppose that the *Tadhkira* is always easy to read. A large portion consists of highly abstruse speculations, and is as difficult and obscure as any Persian literature with which I am acquainted.

Attention may be called to the dialectical Persian on p. 302, 5 sqq. Other points of interest, *e. g.*, discussion of the sources from which 'Aṭṭār derived his materials, I must leave over at present, only noting that 'Alí b. Uthmán al-Jullábi, the author of the *Kashfu 'l-Mahjúb*, is cited by name at II 68, 21, and possibly also at I 208, 6. The Table of references to the *Risálatu 'l-Qushayriyya*, which precedes the List of Variants, will furnish students with a means of verifying the Persian text.

It is, of course, uncertain to what extent 'Aṭṭār used Qushayrī's work as a basis for his own. His rendering of the Anecdotes introduces many fresh details and occasionally departs in essential facts from the Arabic original; but we may assume in cases of serious discrepancy that he followed another version of the story. He generally translates the Sayings with sufficient accuracy, though now and then he seems to have misunderstood the Arabic or to have had a corrupt text before him. I think the Table is fairly complete. Qushayrī's system of arrangement is quite different from 'Aṭṭār's, so that parallel passages are not readily identified.

I cannot conclude this final volume of the 'Persian Historical Texts' without once more expressing my deep gratitude to Pro-

fessor Browne, whose generosity has enabled me to add a critical edition of the *Tadhkiratu 'l-A'aliyá* to those of Dawlatsháh's *Tadhkiratu 'sh-Shu'ará* and 'Awfi's *Lubábu 'l-Albáb* contributed by himself.

REYNOLD A. NICHOLSON.

CAMBRIDGE, May 14, 1907.

TABLE OF PARALLEL PASSAGES
 IN THE
 TADHKIRATU 'L-AWLIYÁ OF FARÍDU 'DDÍN AṬṬÁR
 AND THE
 RISÁLATU 'L-QUSHAYRIYYA (Cairo, 1287 A.H.)
 OF ABU 'L-QÁSIM AL-QUSHAYRÍ.

T. A.		R. Q.
I 12, 24.	نقلست آنچه	123, 1.
I 13, 25.	و گفت آنچه	7, 10.
I 24, 2—4.	و بنهر محلتی آنچه down to بازخانه	129, 6 from foot.
I 27, 22—23.	از سؤال آنچه down to الصمغ	63, penult.
I 37, 23.	و گفت آنچه	63, last line.
I 39, 12.	و گفتند آنچه	80, 11.
I 40, 19.	بزرگی آنچه	208, 15.
I 44, 24—45, 2.	نقلست آنچه down to نشده است	63, 23.
I 46, 11—13.	نقلست آنچه down to از شب بخون غیر می ترسم	207, 15.
I 46, 18.	وقتی آنچه	130, 16.
I 47, 4.	و گفت آنچه	153, 6 from foot.
I 47, 9.	و گفت آنچه	175, 2 from foot.
I 47, 19.	و گفت آنچه	79, 5.
I 47, 21—24.	چون و ذات یافت آنچه down to نه محو کرد	74, 23.
I 47, 24.	و بزرگی آنچه	146, 25.

T. A.		R. Q.
I 49, 3-5.	يك روز انج down to از محاسن	82, 18.
I 52, 15-17.	وقتی انج down to وامبنا بداند	198, 10.
I 53, 9-16.	وقتی انج down to خواست بود	208, 11.
I 54, 22.	نقلست انج	212, 11.
I 55, 12-13.	و دست انج down to ثقة است	93, 9.
I 57, 5-8.	بقضای انج down to دخی	87, 7 from foot.
I 58, 5-8.	نقلست انج down to خواسته ام	61, 3 from foot.
I 58, 14-15.	نقلست انج down to دوست دارم	105, last line.
I 58, 16.	و عتبه گفت انج	209, 4.
I 67, 18.	کسی گناه بسیار دارد انج	56, 4.
I 68, 3.	صالح مرتی بسی گفتی انج	141, 6 from foot.
I 68, 6.	يك روز رابعه مردی را دید انج	76, last line.
I 70, 10-11.	نقلست انج down to رتی	136, 21.
I 70, 22-23.	بروشنی چراغ سلطانی انج down to دلم کشاده شد	64, 20.
I 73, 6-8.	و در مناجات انج down to طق السوء	173, 10.
I 75, 15-76, 1.	و در ابتدا down to توبه کرد	10, 21,
I 79, 25-80, 2.	گفتند چونست انج down to تواند دید	70, 17,
I 80, 11.	بشر حقی گفت انج	105, 17.
I 81, 9.	و گفت انج	69, 20.
I 81, 10.	و گفت چون حق تعالی انج	10, 25.
I 81, 13-14.	و گفت هر چیزی را انج down to نویل است	77, 12.
I 81, 17.	و گفت انج	116, 20.

T. A.		R. Q.
I 82, 2.	و گفت آنچه	10, 8 from foot.
I 82, 3.	و گفت آنچه	67, 2.
I 82, 15.	و گفت آنچه	81, 11.
I 82, 18.	و گفت آنچه	81, 11.
I 82, 19.	و گفت آنچه	81, 10.
I 83, 2.	و گفت آنچه	112, 10 from foot.
I 83, 4.	و گفت آنچه	10, 6 from foot.
I 84, 11—13.	و بدبدر آنچه	173, 2.
I 84, 17—20.	شفأ بدبید آمدن بود down to نقلست آنچه	10, 5 from foot.
I 85, 16.	تبسمی بدردم down to عبد الله مبرک آنچه	10, 8 from foot.
I 92, 4—10.	نقلست آنچه down to کج شوز آنچه	75, 2.
I 92, 15—16.	و دیدر منجات آنچه down to بعض ضعت آور آنچه	9, 18.
I 93, 15—16.	و گفت آنچه down to درویشی بیش آمدن	144, 8 from foot.
I 93, 17.	مردی ده هزار درم آنچه	143, 5 from foot.
I 94, 15—17.	نقلست آنچه down to فرغ دران	138, 12.
I 94, 17.	ضعف حلال آنچه	9, 16.
I 96, 14.	نقلست آنچه	9, 6 from foot.
I 96, 21.	نقلست آنچه	Cf. 63, 25.
I 98, 9.	ویرا گفتند آنچه	82, 22.
I 100, 16.	و آمد خضرویه گفت آنچه	9, 21 and 57, 8.
I 102, 5.	نقلست آنچه	9, 18.
I 102, 6—8.	نقلست آنچه down to تیزرو بود	86, 8.
I 102, 9.	پس گفت آنچه	69, 7.
I 103, 10.	نقلست آنچه	61, last line.
I 103, 23.	نقلست آنچه	130, 23.
I 104, 17.	نقلست آنچه	194, 23.
I 105, 13.	نقلست آنچه	198, 12.
I 106, 3.	نقلست آنچه	200, 5 from foot.

T. A.		R. Q.
I 107, 1—6.	و ابتداء توبه او الخ down to والآخرة	12, 6 from foot.
I 108, 21.	نقلست الخ	13, 19.
I 109, 6.	گفت الخ down to بذیرد	13, 6 from foot.
I 109, 6.	یکی ازو برسیذ الخ	13, 26.
I 109, 7—8.	نقلست الخ down to نیامده بود	13, 23.
I 109, 8.	و کوبند الخ	13, 21.
I 109, 10.	یکی از بزرگان الخ	131, 23.
I 109, 17.	احمد بن ابرحیم الخ	198, 17.
I 110, 6.	گفت الخ	93, 7.
I 110, 19.	نقلست الخ	93, 1.
I 110, 25.	نقلست الخ	203, 22.
I 111, 15.	نقلست الخ	13, 2.
I 111, 20.	نقلست الخ	207, 3 from foot.
I 112, 2.	و گفت الخ	13, 4 from foot.
I 112, 7.	و گفت الخ	63, 17.
I 112, 10.	و گفت زحد الخ	66, 21.
I 112, 10.	و گفت اندوه الخ	76, 5 from foot.
I 112, 12.	و گفت الخ	Cf. 145, 5.
I 112, 15.	و گفت الخ	117, 4 from foot.
I 112, 17.	و گفت الخ	82, 5.
I 112, 18.	و گفت نگرستن الخ	132, penult.
I 112, 23.	یکی در بیش او گفت الخ	89, 17.
I 113, 1.	و گفت الخ	68, 7.
I 113, 4.	چون وقت مهرگش در آمد الخ	161, 9.
I 113, 14.	بعد از مهرگ الخ	210, 3 from foot.
I 113, 17.	دیگری خواب دید الخ	13, 21.
I 113, 19.	دیگری خوابش دید الخ	13, 5 from foot.
I 113, 23.	دیگری خوابش دید الخ	211, 24.
I 113, 25—114, 5.	نقلست الخ down to گوش دار	63, 18.
I 115, 21—116, 1.	بس در راه الخ down to محقق شد	10, 7 and 203, 5.

T. A.		R. Q.
I 119, 10.	بو جعفر اعور الخ	196, 9.
I 120, 24—121, 2.	بس در راه الخ	122, 11.
	down to جیزی سندن	
I 121, 14.	نقلست الخ	193, 9.
I 124, 19.	و گفت الخ	10, 14.
I 124, 20.	و گفت الخ	55, 20.
I 125, 3.	و گفت الخ	145, 6.
I 125, 4.	و گفت الخ	58, 8 from foot.
I 125, 18.	و گفت الخ	10, 3.
I 125, 24.	و گفت الخ	58, 4.
I 127, 2.	و گفت الخ	151, 5 from foot.
I 127, 16—17.	و گفت الخ	166, 21.
	down to سخت تر است	
I 128, 9.	و گفت الخ	106, 5 from foot.
I 128, 12.	و گفت الخ	55, 12.
I 128, 22.	و گفت الخ	147, 9.
I 129, 1.	و گفت الخ	115, 18.
I 129, 2.	و گفت الخ	115, 20.
I 129, 3.	و گفت الخ	61, 10.
I 129, 5.	و گفت الخ	114, 22.
I 129, 13.	و گفت بهماج الخ	180, 8.
I 129, 15.	و گفت الخ	90, 7.
I 129, 18.	و گفت الخ	89, 7 from foot.
I 130, 3.	و گفت الخ	83, 11.
I 130, 6.	و گفت رخدا تروک الخ	105, 10.
I 130, 9.	و گفت الخ	112, 7.
I 130, 11.	و گفت الخ	112, 18.
I 130, 16.	و گفت الخ	98, 2.
I 130, 18.	و گفت الخ	97, 4 from foot.
I 131, 23.	و ازو برسیدند الخ	167, 7.
	down to شدختم	
I 132, 9.	گفتند الخ	70, 21.
I 132, 19.	برسیدند الخ	60, 20.
I 132, 22.	گفتند الخ	10, 6.
I 133, 10.	برسیدند الخ	149, 20.

T. A.		R. Q.
I 131, 2-4.	نقلست الخ down to بدانم	161, 8 from foot.
I 131, 10-11.	ذو النون را گفتند الخ down to نیکوئیبناء او	161, 3 from foot.
I 136, 15.	نقلست الخ	16, 9.
I 138, 25.	نقلست الخ	61, 22.
I 139, 5.	و شیخ گفت الخ	56, 3 from foot.
I 140, 1.	نقلست الخ	16, 6 from foot.
I 143, 4.	نقلست الخ	171, 5 from foot.
I 149, 22-150, 2.	نقلست الخ down to عجب داشت	202, penult.
I 152, 16.	آمد خضرویه گفت الخ	207, 5 from foot.
I 152, 18.	نقلست الخ	176, 4 from foot.
I 152, 24.	نقلست الخ	61, 6 from foot.
I 153, 7.	نقلست الخ	16, 14.
I 156, 20.	نقلست الخ	16, 23.
I 161, 18.	و گفت الخ	175, 2.
I 165, 7.	و گفت الخ	166, 3 from foot.
I 165, 16.	و گفت الخ	138, 5 from foot.
I 167, 1.	و گفت الخ	169, 2 from foot.
I 167, 3.	و گفت الخ	16, 7.
I 167, 18.	برسیدند الخ	16, 17.
I 168, 13.	گفتند الخ	157, 12.
I 168, 20.	و گفت الخ	167, 18.
I 169, 11.	گفتند بجه یافتی الخ	88, 16.
I 169, 23.	گفتند الخ	192, 10 from foot.
I 170, 24.	و گفت الخ	16, 24.
I 171, 14.	و گفت الخ	207, 6 from foot.
I 180, 19.	نقلست الخ	61, 14.
I 185, 4.	نقلست الخ	74, 4 from foot.
I 186, 10.	و گفت الخ	151, 10.
I 186, 11.	و گفت الخ	151, 11.
I 186, 12.	و گفت الخ	151, 7 from foot.
I 186, 13.	و گفت الخ	134, 23.
I 186, 15.	حرکه بشیرى الخ	93, 14.

T. A.		R. Q.
I 186, 21.	و گفت زعد انج	66, 1.
I 187, 3.	و گفت انج	81, 17.
I 187, 9.	و گفت انج	71, 11.
I 187, 10.	نقلست انج	86, 18.
I 188, 5.	در وقت مرگ انج	161, 14.
I 188, 6.	سقیان قوری را انج	208, 4.
I 195, 17.	دیگری خواب دید انج	210, 9 from foot.
I 195, 19.	دیگری خواب دید انج	61, 21.
I 196, 13—18	و سبب توبه او انج	15, 11.
I 196, 22.	بس ببلخ آمد انج	15, 19.
I 197, 7.	نقلست انج	15, 15.
I 197, 15.	نقلست انج	15, 6 from foot.
I 201, 12.	و گفت انج	15, 2 from foot.
I 201, 13—14.	و گفت انج	15, last line.
	down to سخن گفتن	
I 205, 3.	نقلست انج	61, 24.
I 212, 2.	نقلست انج	131, 7.
I 213, 22.	نقلست انج	131, 5.
I 217, 15.	امام وقتی انج	61, 11.
I 218, 1.	و گفت انج	72, 5 from foot.
I 218, 7.	گفتند انج	66, 9 from foot.
I 219, 5.	و محمد بن خربه انج	142, 6.
I 219, 17.	و سبب توبه او انج	14, 11 from foot.
I 220, 11—12.	نقلست انج	14, 20.
	down to می خورد	
I 220, 14—16.	تا حدی انج	14, penult.
	down to بر می توان خواند	
I 220, 19.	یکی دیگر گفت انج	15, 4.
I 221, 25.	نقلست انج	14, 3 from foot, and 77, 2.
	down to خواب از من برد	
I 222, 1—2.	و گفتی انج	77, 3.
	down to متواتر برد	
I 222, 7—10.	ابو ربیع واسنی انج	15, 7.
	down to گزینند	
I 222, 17.	دیگری وصیت خواست انج	15, 3.

T. A.		R. Q.
I 223, 5.	جنید گفت الخ	14, 4 from foot.
I 223, 7.	نقلست الخ	15, 6.
I 224, 22.	بعد از آن الخ	15, 1.
I 225, 10—14.	و عبد الله خفيف گفت الخ علم و حقیقت	14, 6.
I 225, 18—21.	نقلست الخ down to از مرغ	13, last line.
I 225, 22—226, 1.	و عنایت حق الخ down to بوجه نیست	14, 4 and 63, 9 from foot.
I 226, 1.	جنید گفت الخ	14, 11.
I 227, 11.	و گفت الخ	105, 9 from foot.
I 227, 15.	و گفت الخ	171, 7.
I 227, 23.	و گفت الخ	114, 7 from foot.
I 228, 7.	و گفت الخ	14, 8. [4.
I 228, 12.	و گفت الخ	129, 14 and 180,
I 229, 3.	ابن مسروق گفت الخ	14, 2.
I 229, 18.	و ابو سليمان گفت الخ	18, 1.
I 229, 24.	و گفت الخ	18, 4.
I 230, 14.	و گفت الخ	91, 7 from foot.
I 231, 7—8.	و گفت الخ down to فساد یابذ	Cf. 71, 16.
I 231, 10—11.	و گفت الخ down to خراب گردد	70, 3 from foot.
I 231, 17.	و گفت الخ	17, 3 from foot.
I 232, 4.	و گفت الخ	78, 16.
I 232, 9—10.	و گفت الخ down to نماز کنم	78, 7 from foot.
I 232, 13.	و گفت الخ	99, 9 from foot.
I 232, 17.	و گفت الخ	113, 9.
I 232, 18.	و گفت اگر صادق الخ	113, 24.
I 232, 23.	و گفت الخ	87, 17.
I 233, 3.	و گفت الخ	105, 9.
I 234, 5.	و گفت الخ	120, 11.
I 234, 8.	و گفت الخ	17, 10 from foot, and 84, 21.

T. A.

R. Q.

- I 231, 14. حرکه ترا آبخ 17, last line.
 I 231, 21. و گفت آبخ 167, 12.
 I 235, 14. و گفت آبخ 81, last line.
 I 235, 15—16. و گفت آبخ 80, 23.
 down to خوار گردانیدم نتوانند
 I 235, 19. و گفت آبخ 17, 6 from foot.
 I 235, 24. و گفت آبخ 116, 2.
 I 236, 5. و شیخ جنید آبخ 17, 6 from foot.
 I 236, 15. دیگری بعد از وراثت آبخ 210, last line.
 I 237, 7. احمد حواری گفت آبخ 202, 9 from foot.
 I 245, 6. و کرم او را آبخ 18, 14.
 I 247, 15. و هم او را مردی گفت آبخ 89, 9.
 I 248, 1. نقلست آبخ 18, 17.
 I 248, 9. نقلست آبخ 18, 22.
 I 248, 18. گفتند آبخ 18, 20.
 I 249, 22. و گفت آبخ 72, 13.
 I 250, 4. و گفت آبخ 18, 10 from foot.
 I 251, 4. و گفت آبخ 129, 3 from foot.
 I 251, 6. و گفت آبخ 71, 3.
 I 251, 12. نقلست آبخ 84, 17.
 I 252, 12. و گفت آبخ 16, last line.
 I 253, 16. و گفت چندین سال آبخ Cf. 193, 20.
 I 255, 4. نقلست آبخ 111, 22.
 I 255, 20. نقلست آبخ 201, 6 from foot.
 I 255, 25. نقلست آبخ 125, last line.
 I 256, 2. نقلست آبخ 112, 4 from foot.
 I 256, 9—11. نقلست آبخ 190, 4 from foot.
 down to بیت السباع کویند
 I 257, 3. نقلست آبخ 177, 3.
 I 257, 9—14. نقلست آبخ 91, 23.
 down to من از غیب می گیرم
 I 259, 1. و گفت آبخ 59, 3 from foot.
 I 259, 4. و گفت آبخ 106, 9 from foot.
 I 259, 9. و گفت سرجه آفتاب آبخ 77, last line.
 I 259, 12. و گفت آبخ 63, 6 from foot.
 I 259, 17. و گفت آبخ 61, 7.

T. A.		R. Q.
I 259, 18.	و كفت النخ	17, 20.
I 259, 20.	و كفت النخ	107, 5.
I 260, 2.	و كفت النخ	112, 16.
I 260, 5.	و كفت النخ	97, 5 from foot.
I 261, 11—12.	و دست ندعد النخ تا خلوت نگيرد	68, 10.
I 261, 18.	و گفت النخ	80, 7.
I 261, 19.	و كفت النخ	145, 2.
I 262, 2.	و گفت النخ	113, 7 from foot.
I 262, 8.	و گفت النخ	90, 3 from foot.
I 262, 17.	و گفت النخ	120, 7 from foot.
I 263, 2.	و كفت النخ	120, 9.
I 263, 6.	و كفت النخ	139, 9 from foot.
I 263, 12.	و كفت النخ	83, 4, from foot.
I 264, 4.	و كفت النخ	Cf. 90, 15.
I 264, 9.	و كفت النخ	89, 2.
I 264, 14.	و كفت النخ	90, 9 from foot.
I 266, 4.	برسيذند النخ	112, 6 from foot.
I 266, 24.	برسيذند النخ	55, 8.
I 267, 6.	و كفت النخ حكمت مدار	157, 5.
I 267, 7.	گفتند النخ	146, 6 from foot.
I 268, 9—14.	نقلست النخ مسلمان شد	164, 23.
I 269, 8—16.	و ماذر و بذرش النخ مسلمان شدند	11, 2.
I 269, 18.	محمد بن منصور الضوي النخ	197, 6.
I 269, 23.	نقلست النخ	130, 2.
I 270, 5.	نقلست النخ	76, 6.
I 272, 4.	و گفتند النخ	149, 1.
I 272, 8.	و كفت النخ	63, 16.
I 272, 23.	سرى كفت النخ	11, 1.
I 273, 3—5.	سرى سقطى كفت النخ برخنه آمده ام	11, 11 from foot.
I 273, 6.	بعد از وفات النخ مى گويند	10, last line.

T. A.		R. Q.
I 273, 13—16.	نقلست انج down to غبت کردم	11, 10 from foot.
I 273, 18—24.	محمد بن الحسين انج down to این ترا کفایت است	11, 12.
I 273, 24.	سری گفت انج	11, 7.
I 275, 5.	تا روز دیگر انج	11, 7 from foot.
I 275, 8.	و کس در ریضت انج	11, 2 from foot.
I 275, 11.	و گفت انج	81, 14.
I 275, 12.	و گفت انج	12, 11 and 72, 10.
I 275, 13.	و گفت انج	77, 5.
I 275, 18.	چنین گفت انج	12, 21.
I 276, 17.	نقلست انج	197, 2.
I 276, 25.	نقلست انج	134, 9.
I 277, 20.	نقلست انج	12, 4.
I 280, 17.	و سخن اوست انج	57, 3.
I 280, 20.	و گفت انج	12, 8.
I 280, 24.	و گفت انج	58, 9 from foot.
I 282, 5.	و گفت انج	115 8, from foot.
I 282, 15.	و گفت انج	120, 19.
I 282, 20.	و گفت انج	12, 1.
I 283, 4.	و گفت انج	66, 4 from foot.
I 283, 5.	و گفت انج	112, 21.
I 283, 13.	نقلست انج	101, 19.
I 283, 18—20.	چنین گفت انج down to رسوا شویم	12, 16.
I 284, 11.	از بزرگی سوال کردند انج	199, 9.
I 284, 20.	نقلست انج	114, 24.
I 285, 14.	و گفت انج	216, 20.
I 286, 17.	نقلست انج	108, penult.
I 286, 23.	نقلست انج	210, 8 from foot.
I 287, 13.	و گفت انج	19, 7 from foot.
I 287, 14.	و گفت انج	19, 10 from foot.
I 287, 19.	و گفت انج	19, 6 from foot.
I 288, 12—13.	بو حفس را برسیند انج down to احمد خسرویه	19, 13.
I 289, 10.	و چون یحیی معاذ را زی انج	121, penult.

T. A.		R. Q.
I 293, 18.	و كفت النخ	19, 21.
I 294, 4.	جون اورا ووت النخ	19, 18.
I 295, 1.	ابن جلا كويذ النخ down to ايندجا	20, 21, and 78, 8.
I 295, 3.	و ابن جلا كويذ النخ	20, 4.
I 295, 4.	نقلست النخ	20, 7.
I 295, 7.	و احباب را ففتي النخ	20, 10.
I 295, 8.	يك روز النخ	20, 13, and 92, 12.
I 295, 11.	و كفت النخ	20, 12.
I 295, 12.	و كفت النخ	20, 15 and 79, 21.
I 296, 7	ابو العباس النخ	198, last line.
I 296, 20.	و كفت النخ	99, 1.
I 297, 6.	و كفت النخ	105, 7 from foot.
I 297, 7.	و كفت النخ	20, 6.
I 297, 15.	و كفت النخ	89, 9 from foot.
I 297, 17.	و كفت النخ	167, 9 from foot.
I 298, 4.	و كفت النخ	20, 5.
I 298, 5.	نقلست النخ	162, 20.
I 302, 10.	و كفت النخ	77, 3 from foot.
I 302, 12.	و كفت النخ	118, 5.
I 302, 17.	و كفت النخ	19, 6.
I 302, 20.	و كفت النخ	151, 4.
I 303, 2.	و كفت النخ	116, 20.
I 303, 4	و كفت ولى النخ	138, 8 from foot.
I 303, 8.	و كفت النخ	86, 19.
I 303, 12.	و كفت النخ	56, 12.
I 304, 1.	و كفت النخ	66, 6 from foot.
I 304, 23.	و كفت النخ	90, 5 from foot.
I 305, 2.	و كفت النخ	82, 2
I 305, 16.	و كفت النخ	78, 2.
I 306, 5.	و كفت النخ	59, 24.
I 306, 8.	و كفت تنبائى النخ	60, 4.
I 306, 13.	و كفت النخ	172, 13.
I 307, 2.	و كفت النخ	71, 3.

T. A.		R. Q.
I 307, 5-6.	و كفت الـ down to نده درى	174, 15.
I 307, 6-7.	و علامت الـ down to با راحت بيم	174, 15. ¹
I 307, 12.	و كفت الـ	63, 4.
I 307, 13.	و كفت الـ	63, 10.
I 307, 20.	و كفت الـ	19, 1.
I 308, 9.	و كفت الـ	66, 18.
I 308, 14.	و كفت الـ	89, 18.
I 308, 15.	كفتند الـ	167, 5 from foot.
I 308, 17.	يك روز الـ	116, 5 from foot.
I 308, 21.	كفتند الـ	170, 16.
I 310, 11.	و كفت الـ	141, 17.
I 310, 13.	و كفت الـ	116, 19.
I 310, 19.	و كفت الـ	74, 3.
I 311, 15-19.	بس جون در نشاپور الـ down to و مال بپرند	19, 4.
I 312, 19.	نقلست الـ	207, 7.
I 314, 9.	نقلست الـ	68, 8 from foot.
I 315, 3.	و كفت الـ	26, 2.
I 315, 6.	و كفت علامت رجا الـ	73, 15.
I 315, 7.	و كفت الـ	26, 3 and 125, 4.
I 315, 10.	نقلست الـ	26, 3.
I 318, 25-319, 5.	در مسجد شدم down to جنين حالتى طاهر شد	183, 5.
I 321, 6.	نقلست الـ	26, 10.
I 321, 10.	و كفت الـ	26, 11.
I 322, 3.	و كفت الـ	159, 9 from foot.
I 322, 4.	و كفت الـ	113, 5.
I 322, 6.	و كفت الـ	26, 8.
I 322, 14.	و بعد از وفات الـ	209, 20.
I 324, 2-5.	و كفت ما جندين ده الـ down to فايدہ نبوت	Cf. 54, 5.
I 325, 16-18.	جون مجلس دوى الـ down to باشن ترا	103, 19.

¹ Qushayrî attributes this saying to Abû 'Uthmân (probably Abû 'Uthmân al-Hîrî).

T. A.		R. Q.
I 326, 4.	و كفت النج	72, 12.
I 326, 15-16.	فتوت النج	19, last line.
I 326, 20-23.	ناطلبيدن است و بو حفص النج	151, 17.
I 327, 9.	down to أموخته	157, 8.
I 327, 15-20.	نقلست النج بس ابو حفص النج	97, 12.
I 329, 2.	down to بزرگ شود	19, last line.
I 329, 4.	بو علي ثقفي النج	69, 11.
I 329, 22.	برسيزند النج	145, 20.
I 329, 24.	و كفت النج	83, 17.
I 330, 2.	و كفت النج	70, 11.
I 330, 3.	و كفت النج	146, 21.
I 330, 4.	و كفت النج	125, 9 from foot.
I 330, 23.	و كفت النج	19, 3 from foot.
I 331, 5.	و كفت النج	61, 18.
I 331, 17.	ازو برسيزند النج	144, 3 from foot.
I 332, 24-25.	روا نبوي النج	21, 16.
I 333, 10.	down to سخن گفتن	21, 24.
I 333, 14.	و كفت النج	149, 2.
I 333, 16.	و كفت النج	21, 23.
I 333, 19.	و كفت النج	95, 7.
I 333, 21.	و كفت النج	21, 18.
I 333, 22.	و كفت النج	21, 20.
I 331, 7.	و كفت النج	82, 20.
I 331, 15.	و عبد الله منازل النج	21, 20.
I 331, 19.	برسيزند النج	90, 10.
I 331, 20.	و كفت النج	89, 8.
I 331, 23.	و كفت النج	144, 8.
I 335, 12.	سبب توبه او النج	21, 7.
I 335, 16.	نقلست النج	75, 9.
I 337, 20.	و كفت النج	21, 5.
I 337, 23.	و كفت النج	21, 5.
I 338, 5.	چون منصور وقت كرد النج	21, 9.

T. A.		R. Q.
II 2, 3.	و كفت الـخ	97, 8.
II 2, 6.	و نفت الـخ	21, 14 <i>in marg.</i> , and 125, 18.
II 2, 10.	و كفت الـخ	73, 23.
II 2, 12.	و نفت الـخ	166, 8.
II 2, 13.	و كفت الـخ	21, 1.
II 3, 15.	و نفت الـخ	21, 2.
II 4, 3.	فتنـه موصولـه كويـد الـخ	20, 23.
II 4, 13.	و كفت الـخ	20, 6 from foot.
II 4, 14.	و كفت الـخ	20, 5 from foot.
II 4, 16.	و كفت الـخ	20, 4 from foot.
II 4, 17.	و كفت الـخ	20, 2 from foot.
II 4, 18.	و كفت الـخ	20, 2 from foot.
II 4, 19.	و كفت الـخ	20, 3 from foot.
II 4, 21.	و كفت الـخ	73, 16.
II 7, 2.	و جنيد هفت سـنه بود الـخ	95, 17. Cf. 96, 2.
II 8, 20.	و كفت الـخ	21, 4 from foot.
II 10, 23—11, 16.	جـون سـخن جنيد الـخ در حال مسلمان شد و يـمـي ازو بـرسيد الـخ	128, 24.
II 11, 24.	و يـمـي ازو بـرسيد الـخ	22, 17.
II 12, 10.	نقلست الـخ	111, 12.
II 13, 9.	جعفر بن نصير الـخ	84, 5 from foot.
II 15, 9.	نفتند الـخ	161, 23.
II 16, 7.	و يـمـي بانصد دينار الـخ	88, 18.
II 16, 12.	نقلست الـخ	86, 10 from foot.
II 16, 24.	نقلست الـخ	191, 3 from foot.
II 17, 10.	و كفت الـخ	83, 21.
II 18, 15.	نقلست الـخ	139, 5 from foot.
II 20, 13.	نقلست الـخ	182, 3 from foot.
II 21, 20.	نقلست الـخ	103, 4.
II 23, 1.	نفت فتوت الـخ	121, 9.
II 23, 19.	و كفت الـخ	7, 4 from foot.
II 23, 21.	و كفت الـخ	22, 7.
II 23, 22.	هـرگـه حـفظـه قران الـخ	32, 10.
II 24, 6.	و نفت الـخ	83, 15.
II 24, 14.	و نفت الـخ	117, 6 from foot.

T. A.		R. Q.
II 21, 20.	و گفت آنچه	60, 8.
II 21, 24.	و گفت آنچه	98, 10 from foot.
II 25, 4.	و گفت آنچه	22, 6.
II 25, 7.	و گفت آنچه	109, 7 from foot.
II 25, 23.	و گفت آنچه	109, 12.
II 26, 8.	و گفت آنچه	144, 11.
II 27, 7.	و گفت آنچه	149, 6.
II 27, 9.	و گفت آنچه	149, 5.
II 27, 17.	و گفت آنچه	148, 18.
II 27, 18.	و گفت آنچه	148, 4 from foot.
II 28, 6.	و گفت آنچه	168, 2.
II 28, 7.	و گفت آنچه	167, 13.
II 29, 3.	و گفت آنچه	159, 5 from foot.
II 29, 4.	و گفت آنچه	159, 8 from foot.
II 29, 5.	و گفت آنچه	4, 2 and 159, 22.
II 29, 8.	و گفت هر کسبت آنچه	171, 23.
II 29, 10.	و گفت آنچه	152, 6.
II 29, 12.	و گفت آنچه	170, 3 from foot.
II 30, 1.	و گفت آنچه	103, 3.
II 30, 5.	و گفت آنچه	22, 8.
II 30, 13.	و گفت آنچه	107, last line.
II 30, 16.	و گفت آنچه	95, 12.
II 30, 17.	و گفت آنچه	95, 8.
II 30, 18.	و گفت آنچه	Cf. 65, 4 from foot.
II 30, 19.	و گفت آنچه	114, 14.
II 30, 22.	و گفت آنچه	113, 22.
II 31, 10.	و گفت آنچه	98, 3.
II 31, 13.	و گفت آنچه	121, 20.
II 31, 18.	و گفت آنچه	116, 6 from foot.
II 31, 21.	و گفت آنچه	105, 23.
II 31, 23.	و گفت آنچه	Cf. 70, 13.
II 32, 1.	و گفت آنچه	54, 3 from foot.
II 32, 7.	پرسیدند آنچه	179, penult.
II 32, 15.	و باز پرسیدند آنچه	149, 4.
II 32, 20.	از توحید سوال کردند آنچه	158, 4 from foot.
II 33, 1.	باز پرسیدند آنچه	6, 6.

T. A.	
II 33,	6.
II 34,	22.
II 36,	15.
II 37,	7.
II 39,	21.
II 40,	2.
II 40,	3.
II 41,	7.
II 41,	12.
II 41,	14.
II 41,	17.
II 41,	25.
II 42,	19.
II 42,	24.
II 43,	3.
II 43,	13.
II 43,	23.
II 44,	9.
II 44,	15.
II 44,	22.
II 44,	23.
II 45,	4.
II 45,	8.
II 45,	11.
II 45,	16.
II 45,	22.
II 46,	20.
II 46,	21.
II 47,	23.
II 48,	4.
II 52,	19.
II 53,	8.
II 55,	3.
II 55,	11.
II 55,	20.

R. Q.	
سؤال کردند الخ	169, last line.
گفتند الخ	81, 13.
جریبى گفت الخ	208, 3 from foot.
نقلست الخ	177, 11.
و گفت الخ	25, 11.
و گفت الخ	148, 8 from foot.
و گفت الخ	99, penult.
و گفت الخ	26, 5 from foot.
و گفت الخ	210, 4 from foot.
و گفت الخ	173, 8.
و گفت الخ	26, 9 from foot.
نقلست الخ	211, 13.
و گفت الخ	93, 15.
و گفت الخ	193, 12.
و گفت الخ	196, 23.
نقلست الخ	64, 4 from foot.
و گفت الخ	139, 8.
و گفت الخ	5, last line.
و گفت الخ	123, 4 from foot.
و گفت الخ	7, 15.
و گفت الخ	26, 10 from foot.
و گفت الخ	160, 12.
و گفت الخ	99, 3.
و هم از تصوف الخ	149, 3.
و گفت توکل الخ	90, 16.
گفتند الخ	144, 20.
و ابو محمد مغازلی الخ	23, 18.
و در ابتدا الخ	23, 20.
و آنکه بدجله رفتم الخ	Cf. 191, 6 fr. foot.
نقلست الخ	131, 3 from foot.
نقلست الخ	203, 8 from foot.
نقلست الخ	201, 9.
و گفت تصوف ترک الخ	23, 13.
جنید گفت الخ	23, 17.
اعلم طریقت الخ	22, penult.

T. A.		R. Q.
II 57, 17—20.	و ساخن اوست الخ down to ساخط بوذ ام	22, last line, and 106, 3.
II 57, 20.	مندری بوذ الخ	130, 8 from foot.
II 58, 7.	نقلست الخ	130, penult.
II 59, 2.	نقلست الخ	119, 4.
II 59, 14.	و کفت الخ	23, 3.
II 59, 18.	و کفت الخ	109, 19.
II 59, 22.	و کفت الخ	109, 18.
II 59, 23.	و کفت الخ	23, 8.
II 59, 24.	و کفت الخ	58, 22.
II 60, 2.	و کفت الخ	22, 9 from foot.
II 60, 3.	و کفت الخ	Cf. 23, 14.
II 60, 6.	و کفت الخ	23, 2 and 161, 4.
II 60, 14.	و کفت الخ	65, 23.
II 60, 16.	و کفت الخ	77, 5.
II 60, 17.	و کفت الخ	70, last line.
II 60, 20.	و کفت الخ	99, 5 from foot.
II 60, 21.	و کفت الخ	95, 22.
II 60, 24.	و کفت الخ	90, 19.
II 61, 1.	و کفت الخ	115, 21.
II 61, 2.	و کفت الخ	97, 14.
II 61, 7.	و کفت الخ	152, 6.
II 61, 9.	و کفت الخ	120, 19.
II 62, 15.	و کفت الخ	112, 19.
II 62, 16.	و کفت الخ	128, 3.
II 62, 23.	در حال مرض موت الخ	23, 2 and 161, 4.
II 63, 9.	ابو عمرو دمشقی الخ	23, 9 from foot.
II 63, 13.	و کفت الخ	23, last line.
II 63, 22.	نقلست الخ	145, 9.
II 63, 24.	و کفت الخ	209, 1.
II 64, 4.	برسیزند الخ	145, 12.
II 64, 6.	و کفت الخ	23, 5 from foot.
II 64, 9.	و کفت زاحد الخ	65, 10 from foot.
II 64, 11.	و کفت الخ	63, 14.
II 64, 12.	و کفت صوفی الخ	149, 7 from foot.
II 64, 12.	و کفت ادرنه الخ	146, 23.

T. A.		R. Q.
II 61, 14.	و گفت آنچه	70, 16.
II 61, 19.	و نقلست آنچه	23, 3 from foot.
II 65, 8.	و گفت آنچه	21, 11.
II 65, 14.	و برسیزند آنچه	4, 13.
II 65, 21.	و گفت آنچه	24, 13.
II 65, 24—66, 4.	و گفت آنچه	24, 8.
	down to باز گیرد	
II 66, 4.	و حکم حکیم آنچه	24, 4.
II 66, 7.	گفتند آنچه	153, 7 from foot.
II 66, 10.	و گفت آنچه	148, 3 from foot.
II 66, 14.	و گفت آنچه	160, 8.
II 66, 15.	و گفت آنچه	166, 14.
II 66, 24	و گفت آنچه	100, 3.
II 67, 1.	و شکر آنچه	95, 13.
II 67, 1.	و گفت آنچه	55, 11.
II 67, 7.	و گفت رحمتا آنچه	104, last line.
II 67, 8.	و گفت آنچه	105, 24.
II 67, 9.	و گفت آنچه	112, 7 from foot.
II 67, 10.	نقل است آنچه	24, 5.
II 69, 22.	و گفت آنچه	29, 5 from foot.
II 70, 5.	و گفت آنچه	27, 9 from foot.
II 70, 6.	و گفت آنچه	27, 8 from foot.
II 70, 7.	و گفت آنچه	27, 7 from foot.
II 70, 11.	و گفت آنچه	103, 15.
II 71, 5.	و گفت آنچه	83, 12.
II 73, 2.	و گفت آنچه	160, 14.
II 73, 4.	و گفت محبت آنچه	170, 5.
II 73, 8.	و گفت آنچه	115, 16.
II 73, 14.	و گفت آنچه	89, 23.
II 73, 16.	و گفت آنچه	167, 4.
II 73, 17.	و گفت آنچه	105, 23.
II 73, 22	و گفت تواضع آنچه	81, 25.
II 73, 22.	و گفت تقوی را آنچه	61, 12.
II 74, 2.	و گفت آنچه	150, 5 from foot.
II 74, 6.	برسیزند آنچه	171, 21.
II 74, 7.	گفتند آنچه	171, 22.

T. A.		R. Q.
II 74, 18.	نقل است الخ	151, 3 from foot.
II 75, 21.	و گفت الخ	29, 10.
II 75, 22.	و گفت الخ	29, 11.
II 75, 23.	و گفت الخ	29, 12.
II 75, 24.	و گفت الخ	29, 11.
II 76, 9.	و گفت الخ	147, 8 from foot.
II 76, 22.	و گفت جهل سل الخ	146, 10 from foot.
II 77, 8—9.	و گفت الخ	114, 25.
	down to شمشیر زخم	
II 78, 10.	و گفت الخ	84, 7 from foot.
II 80, 10.	و گفت الخ	31, 16.
II 80, 15.	و گفت الخ	31, 15.
II 80, 20.	و گفت الخ	98, 3 from foot.
II 81, 8.	و گفت الخ	31, 19.
II 81, 11.	یکی ازو پرسید الخ	166, 5 from foot.
II 81, 24.	و گفت الخ	90, 4.
II 82, 20.	و او تقدیم الخ	172, 7 from foot.
	down to تقدیم داشتنه اند	
II 82, 24.	نقلست الخ	171, 20.
II 83, 3.	نقلست الخ	171, 20.
II 84, 2.	نقلست الخ	25, 13.
II 84, 6.	ابو محمد مغازی الخ	25, 21.
II 85, 7.	و گفت الخ	170, 14.
II 85, 16.	و گفت الخ	148, 6 from foot.
II 85, 24.	نقلست الخ	57, 3 from foot.
II 86, 3.	درویشی گفت الخ	128, 11.
II 86, 18.	نقلست الخ	30, 15.
II 88, 1.	و بو عثمان حیرى را الخ	24, 18.
II 88, 5.	و بو عثمان حیرى الخ	24, 21.
II 88, 23.	و گفت الخ	24, 21.
II 88, 24.	و گفت الخ	24, 6 from foot.
II 88, 25.	و گفت الخ	24, 23.
II 90, 9.	نقلست الخ	132, 15.
II 90, 15.	پرسیدند الخ	33, 23.
II 90, 20.	و گفت الخ	4, 9 from foot.
II 90, 24.	و گفت الخ	33, 24.

T. A.		R. Q.
II 91, 3.	نقلست النج	33, 24.
II 93, 20.	سختن اوست النج	26, 14.
II 99, 15.	و گفت النج	121, 21.
II 101, 6.	و گفت النج	31, 8.
II 103, 5.	و مریدان را النج	26, 21.
II 105, 1.	و گفت النج	167, 16.
II 105, 8.	و گفت النج	26, 18.
II 106, 6.	و گفت النج	147, 3 from foot.
II 106, 17.	و گفت النج	98, 23.
II 106, 18.	و گفت النج	98, last line.
II 108, 2.	و گفت النج	30, 7 from foot.
II 108, 4.	و گفت النج	30, 4 from foot.
II 108, 10.	و گفت النج	115, 22.
II 109, 5.	و گفت النج	107, 3.
II 110, 6.	عزرو بن عثمان ممتی النج	27, 9.
II 110, 8.	و سختن اوست النج	27, 10.
II 110, 15.	و گفت النج	98, 19.
	down to از یقین بحف	
II 111, 4.	نقلست النج	164, 9.
II 111, 20.	و سبب آنک اورا النج	29, 19.
II 112, 18.	و گفت النج	128, 8.
II 112, 21.	و گفت النج	147, 6 from foot.
II 112, 24.	و گفت النج	29, 23.
II 113, 2.	نقل است النج	29, 10 from foot.
II 113, 17.	نقل است النج	93, 20.
II 114, 17.	نقلست النج	29, penult.
II 114, 21.	و گفت النج	29, 4 from foot.
II 115, 1—2.	یکی وصیت خواست النج	29, penult.
	down to در بیش داری	
II 115, 12.	و گفت النج	128, 17.
II 115, 23.	و حرك در خواطر دل النج	27, 3.
II 116, 3.	و گفت النج	27, 4.
II 116, 10.	و گفت النج	27, 5.
II 116, 12.	و گفت النج	27, 7.
II 117, 2—4.	و كارهاء او النج	26, 3 from foot.
	down to عدت بدده بود	

T. A.		R. Q.
II 117, 5.	و بیوسته سفر کردی الخ	153, 4 from foot.
II 117, 18.	و گفت الخ	26, last line.
II 117, 24.	و گفت الخ	26, last line.
II 119, 2.	و گفت الخ	138, 7 from foot.
II 119, 8.	و گفت الخ	110, penult.
II 119, 10.	و گفت الخ	107, 8 from foot.
II 120, 3.	و در ابتدا الخ	151, 4 from foot.
II 121, 2.	و گفت الخ	156, 10 from foot.
II 122, 10.	نقلست الخ	211, 5.
II 122, 16.	و گفت الخ	207, 10 from foot.
II 123, 2.	و گفت الخ	129, 8 and 149,
II 123, 3.	و گفت الخ	124, 8. (10.)
II 123, 4.	و گنت الخ	170, 22.
II 123, 17.	و گفت الخ	112, 8 from foot.
II 124, 1.	و گفت الخ	109, 11.
II 124, 3.	و گفت الخ	31, 12.
II 125, 24.	شبی خادم الخ	79, 18.
II 126, 4.	و گفت الخ	117, 21.
II 126, 7.	و گفت الخ	203, 4 from foot.
II 126, 17.	نقلست الخ	155, 15.
II 127, 21.	و گفت الخ	211, 9.
II 130, 22.	ابو احمد صغیر الخ	33, 3 from foot.
II 131, 3.	و گفت الخ	104, 4 from foot.
II 131, 4.	و گفت الخ	5, 11.
II 131, 5.	و گفت الخ	33, 8, from foot.
II 131, 10.	و گفت الخ	87, 22.
II 131, 12.	و گفت زهد الخ	65, 9 from foot.
II 131, 12.	و گفت اندوه الخ	76, penult.
II 131, 13.	و گفت الخ	73, 8 from foot.
II 131, 14.	و گفت فقر الخ	146, 20.
II 131, 14.	و گفت یقین الخ	97, 18.
II 131, 15.	برسیزند الخ	106, 24.
II 131, 17.	برسیزند الخ	117, 11 from foot.
II 132, 8.	و آداب او الخ	150, last line.
II 133, 17.	و گفت الخ	115, 7 from foot.
II 133, 21.	و گفت الخ	27, 18.

T. A.		R. Q.
II 131, 2.	و گفتم آنچه	100, 11.
II 134, 5.	و برسیزند آنچه	59, 5 from foot.
II 134, 14.	و گفتم آنچه	27, 21.
II 139, 10.	نقلست آنچه	89, penult.
II 139, 21.	و گفتم آنچه	166, 19.
II 139, 24.	و گفتم آنچه	90, 20.
II 148, 9—12.	اورا بقتند آنچه مقدار باشد	90, 21.
II 148, 12.	در توکل آنچه	91, 3.
II 149, 12.	و گفتم آنچه	201, 18.
II 149, 17.	و گفتم آنچه	202, 20.
II 149, 23.	نقلست آنچه	197, 17.
II 150, 6.	حمد اسود گفتم آنچه	120, 14.
II 150, 11.	و یکی گفتم آنچه	154, 9.
II 150, 21.	و گفتم آنچه	91, 4 from foot.
II 151, 2.	نقلست آنچه	191, 15.
II 151, 21.	و مرییدی نقل کرد آنچه	201, 4.
II 152, 5.	و گفتم آنچه	203, 10 from foot.
II 152, 8.	و گفتم آنچه	90, last line.
II 152, 11.	و درویشی گفتم آنچه	151, 3.
II 152, 24.	و گفتم آنچه	83, last line.
II 155, 7.	و گفتم آنچه	99, 5.
II 155, 17.	و گفتم آنچه	28, 1.
II 156, 4.	و عرک ترک شیون کند آنچه	81, 6 from foot.
II 156, 5.	و گفتم آنچه	89, 16.
II 156, 7.	و گفتم آنچه	99, last line.
II 156, 8.	و گفتم آنچه	103, 16.
II 156, 10.	و گفتم آنچه	28, 3.
II 156, 19.	و گفته اند آنچه	27, last line and 162, 8 from foot.
II 158, 4.	نقلست آنچه	108, 18.
II 158, 8.	نقلست آنچه	93, 11 from foot.
II 158, 18.	و گفتم آنچه	29, 14.
II 158, 20.	و گفتم آنچه	29, 15.
II 158, 22.	و گفتم آنچه	29, 16.
II 159, 14.	و گفتم حکما آنچه	68, 13.

T. A.		R. Q.
II 159, 23.	و جوم و فانش الخ	161, last line.
II 162, 2.	يك مثلهم الخ	163, 8.
II 163, 9.	روزی جمعی بیس رفتند الخ	101, 1.
II 161, 7—10.	نقلست الخ down to محجوب بود	206, 7 from foot.
II 161, 25.	نقلست الخ	118, 7 from foot.
II 165, 9.	و گفت الخ	Cf. 82, 3.
II 167, 18.	و یکبار الخ	60, 4.
II 169, 9.	نقلست الخ	213, 16.
II 170, 13.	نقلست الخ	203, 6 from foot.
II 171, 4.	یک روز الخ	Cf. 161, 3 fr. foot.
II 173, 16.	روزی شبلی الخ	182, 24.
II 175, 11.	گفتند الخ	159, 3 from foot.
II 175, 22.	و گفت الخ	149, 14.
II 175, 24.	و گفت الخ	149, 16.
II 176, 1.	و گفت الخ	149, 16.
II 176, 2.	و گفت الخ	149, 16.
II 176, 2.	و تصوف نشستن است الخ	149, 13.
II 176, 6.	محبت رشک بردنست الخ	170, 10.
II 176, 11.	و گفت الخ	160, 12.
II 176, 21.	و گفت الخ	165, 21.
II 176, 23.	و از معرفت الخ	165, 23.
II 177, 4.	و گفت الخ	167, 8.
II 177, 16.	و گفت الخ	146, 7.
II 177, 17.	و برسیزند الخ	145, 6.
II 178, 8.	گفتند الخ	111, 6.
II 178, 24.	و گفت الخ	151, 6 from foot.
II 179, 1.	و گفت الخ down to افلاسیست	60, 4.
II 179, 5.	و گفت الخ	136, 2.
II 179, 8.	و گفت الخ	95, 21.
II 179, 23.	گفتند الخ	135, 8 from foot.
II 181, 10.	ابو محمد عروسی الخ	161, 3.
II 181, 17—19.	گفتند الخ down to نبدیرم	162, 5.
II 182, 4.	بار دیگر الخ	208, 6 from foot.

T. A.		R. Q.
II 183, 15.	و سخن اوست انج	151, 20.
II 188, 13.	و استاذ بو علی انج	157, 13.
II 188, 16.	بس نقت انج	157, 15.
II 188, 18.	و نقت انج	157, 18.
II 189, 23.	نقلست انج	141, 6.
II 190, 12.	نقلست انج	153, 8.
II 191, 23.	و نقت انج	106, 4.
II 192, 6.	نقلست انج	142, 3.
II 194, 1.	و گفت انج	176, 14.
II 194, 5-8.	عمره بی ادبی انج	151, 2.
	سپارز زون down to	
II 194, 8.	و گفت انج	56, 5 from foot.
II 195, 23.	و گفت انج	67, 16.
II 197, 14.	صاحب توکل انج	90, 8 from foot.
II 197, 15.	و توکل بدایت انج	90, 7 from foot.
II 197, 18.	و نقت انج	107, 6 from foot.
II 256, 3.	و گفت انج	84, 8.
II 257, 1.	و از نلمات اوست انج	32, 13.
II 257, 8.	و گفت انج	32, 12.
II 257, 9.	و گفت انج	32, 15.
II 257, 12.	و نقت انج	71, 14.
II 258, 4.	و گفت انج	157, 3 from foot.
II 258, 24.	و گفت انج	34, 8 and 83, 6 from foot.
II 259, 6.	چون شین و فت کرد انج	138, 19.
II 261, 20.	و گفت انج	28, 20.
II 261, 23.	و نقت انج	28, 21.
II 262, 1.	و گفت انج	118, 23.
II 263, 1.	نقل کرده اند انج	185, 3.
II 263, 24.	ازو می آید انج	107, 1.
II 264, 1.	و گفت انج	33, 17.
II 264, 2.	و نقت انج	33, 19.
II 264, 3.	و نقت انج	33, 21.
II 264, 15.	و نقت انج	33, 20.
II 264, 20.	و بو عثمان مغربی انج	29, 4.
II 264, 23.	ابو الحسن را پرسیدند انج	29, 5.

T. A.		R. Q.
II 265, 5.	و ازو برسیدند الخ	29, 6.
II 265, 11.	و گفت الخ	29, 8.
II 276, 10.	و گفت الخ	71, 19.
II 276, 21.	و گفت الخ	103, 24.
II 278, 3.	و گفت الخ	28, 10 from foot, and 71, 18.
II 278, 4.	و گفت الخ	55, 16.
II 278, 6.	و گفت الخ	61, 20.
II 278, 12.	و گفت الخ	166, 2.
II 278, 16.	و گفت عوض الخ	28, 9 from foot.
II 278, 16.	و گفت قسمتیبا الخ	6, 3.
II 278, 24.	و گفت الخ	105, 2.
II 279, 2.	و گفت الخ	105, 5.
II 280, 5.	و گفت الخ	129, 6.
II 280, 8.	و گفت الخ	116, 4 from foot.
II 280, 9.	و گفت الخ	140, 6.
II 280, 10.	و گفت الخ	111, 5.
II 280, 12.	و گفت الخ	123, penult.
II 280, 15.	و گفت الخ	149, 22.
II 280, 16.	و گفت الخ	28, 7 from foot.
II 282, 13.	و سخن اوست الخ	30, last line.
II 283, 4.	و گفت آفت الخ	31, 5.
II 283, 9.	و گفت الخ	31, 4.
II 285, 10.	و نقلست الخ	191, 9.
II 286, 11.	و گفت الخ	57, 14; 79, 8; and 92, 11.
II 286, 12.	و گفت الخ	149, 12.
II 286, 13.	و گفت الخ	149, 11.
II 286, 15.	و گفت الخ	73, 20.
II 286, 18.	و گفت الخ	170, 3.
II 286, 19.	و برسیدند از توحید الخ	6, 14.
II 287, 4.	و گفت الخ	184, 18.
II 287, 16.	و برسیدند الخ	180, 9 from foot.
II 287, 17.	و گفتند جدویی الخ	30, 19.
II 287, 21.	و گفت الخ	58, 9.
II 288, 5.	و برسیدند الخ	181, penult.

T. A.		R. Q.
II 288, 11.	و جوں وقت و ذنش الخ	162, 10.
II 290, 10.	و گفت الخ	35, 7.
II 290, 14.	و گفت الخ	158, 3 from foot.
II 290, 24.	و گفت الخ	35, 8.
II 291, 1.	و گفت الخ	153, 19
II 291, 6.	و گفت الخ	181, 4.
II 291, 7.	و گفت الخ	181, 2.
II 291, 11.	و گفت الخ	150, 2.
II 304, 14.	کسی اورا مغمزی الخ	5, 14.
II 305, 14.	و گفت الخ	33, 6.
II 305, 16.	و ازو برسیدند الخ	33, 4.
II 305, 18.	و گفت الخ	5, 12.
II 305, 20.	و گفت الخ	117, 23.
II 308, 14.	نقلست الخ	5, 8 from foot.
II 308, 17.	نقلست الخ	5, 22.
II 308, 20.	نقلست الخ	181, 9.
II 308, 23.	گفت الخ	180, 8 from foot.
II 309, 19.	و گفت الخ	59, 20.
II 309, 24.	و گفت الخ	34, 6 from foot.
II 310, 5—6.	برسیدند الخ	5, 6 from foot.
II 310, 19.	down to بز ایشان میروند	
II 310, 19.	و گفت الخ	103, 17.
II 311, 5.	و گفت الخ	135, last line.
II 311, 6.	و گفت الخ	167, 8 from foot.
II 311, 7.	و گفت الخ	78, 15.
II 311, 12.	و گفت الخ	138, 23.
II 313, 24.	نقلست الخ	154, 17.
II 314, 21.	نقلست الخ	123, 15.
II 315, 19.	و گفت الخ	34, 3 from foot.
II 315, 23.	و گفت الخ	107, 3 from foot.
II 316, 5.	و گفت الخ	121, 16.
II 316, 6.	و گفت الخ	136, 16.
II 316, 14.	اورا کفتند الخ	34, last line.
II 316, 18.	و گفت الخ	35, 3.
II 317, 2.	گفتند الخ	61, 7.
II 317, 5.	و سؤال کردند الخ	170, 8 from foot.

T. A.		R. Q.
II 317, 7.	و كفت النخ	170, 13.
II 317, 14.	و كفت النخ	58, 13.
II 317, 17.	و كفت عه خلقوا النخ	174, 9.
II 317, 19.	و كفت النخ	101, 5 from foot.
II 317, 22.	و كفت النخ	121, 20.
II 318, 1.	و كفت النخ	103, 9.
II 318, 2.	و كفت النخ	66, last line.
II 319, 8.	نقلست النخ	208, 23.

VARIANTS.

1, 4. L. om. *اعل*. — 12. B. *درجۀ دوم bis*. Read *مدرجۀ دوم*. — 16. LI. نشنوندش; H. *بشنود*; LBI. *اورا نبینند*; B. *بیند*; H. *بیند*; B. *به بیند*. — 22. All the texts have *راضی ترین*, but *راضی ترین* seems to me a certain emendation.

2, 2. C. *عقاب* for *عتاب*. — 3. *و گفت الخ*. Qushayrî (p. 97, l. 10) attributes this saying to Abû 'Abdallah al-Anṭákî. — 4. H. *عز شکمی*. — 5. C. *بیر قدر عظمت*. — 6. L. om. *صدقت* before *خدای*. All the texts except C. read *جَد* for *صدقت*, which I restore from Qushayrî, p. 125, l. 18. — 7. L. *جاسوس*. — 8. After *آیند* C. adds *شما ندانید*; and so Qushayrî. — 9. L. *تمام نعت*. LI. om. *بیروی اندر دنیا*. — 10. I. *احتراز* for *بیزاری*. — 12. Read *خوف*. — 14. LBMI. *بیربان*. Text C., and so Qushayrî, p. 21, l. 2: *حفظ*. — 18. Read *از تو*. B. *تصنیع*. — 23. L. *عام*. CM. *علمنا*. *امام جمله علمنا*. — 24. CM. *علمنا*. *عمل است*.

3, 1. LBI. om. from *و بقوت* to the end of the saying. Text C. — 7. L. *باجز او*; M. *بجز من*. — 8. L. *در آسمان و زمین*. — 10. C. *چینشین*. — 13. L. om. *میان* before *حق*. — 14. C. *طلب فضیلت*. — 19. L. *انخورده بودند*. — 21. LI. *حبیق*; B. *خنیق*; C. *حقیق*. H. has in marg. *خبیق بضم خاء معجمه و فتح بء موحدہ و سکون یاء مثناة تحتانیہ و قف از حاشیہٴ نفحات نوشته شد* (cf. *Nafahât*, N° 57). — 22. B. *قضب*. C. *اعمل تحقیق*; M. *جد و سبق*; B. *جد و سبق*; LI. *سبق*. — 23. LI. *سبق*. — 24. CM. *عمل سبق*. Text K.

4, 3. L. *معاملت* for *ملامت*. — 4. B. *بار که*. L. *اول بار است*. — 6. LBI. *کبیر* for *کبیر*; Qushayrî, p. 20, l. 27 has *حقد*. — 7. The MSS. read *در سر* for *از سر*, but cf. Qushayrî, *loc. cit.* — 10. The words *بد ندارند* appear to be corrupt. C. has *و پاك نکراند شیوت را از دل مگر خوبی الخ*; so the Bombay ed. — 11. C.

دلرا شکسته H. زنددل for زند. — 12. BCIMH. زندکئی for زندان
C. بوذ After. — 19. L. جبیز. — 16. L. بستنه for بر سر I. دار و ضوع مدار
adds که ترا از معصیت باز دارد و.

3, 3. M. عیب. — 4. All the MSS. except C. omit در آتیج and read
سلطان تریقت. — 9. C. مرجع for مرتع. — 10. L. om. ده حقیقت
17. B. سید ضایف. — 20. C. adds ثوری داشت after نظیر
— 24. L. اشارت.

6, 8. L. سبوت; IM. سابق. — 9. ندانسته is apparently the reading
of most MSS., but C. has نداشتنه, and so the Bombay ed. Read
آن عدل کرده است to کی بستنی. — 21. L. om. بملک صفت.

7, 1. L. om. زکوة before بستند. — 8. I supply گفت from C.
— 9. For می ندرستم which occurs in nearly all the texts I read with
C. (cf. Qushayrî, p. 95, l. 21) می گویستم. The words بس سری گفت
are supplied from C. — 12. C. زیر نردبان پیسه سری. — 13. L. بیباکی
for بیاسبانی. — 18. L. om. تو.

8, 1. L. جوعهررا. — 8. C. بی نگی for بس. — 16. L. او. —
19. C. که تومی شائی. — 20. C. نشایند. — 24. H. یابد.

9, 2. C. هما پیردختی از حربیا. I; اگر مرتضی را; so MH. — 3. L.
حربیا for جرمیا. The text as it stands is unsatisfactory. — 5. After
کردندی که نو کشف الغطاء ما از دودن یقیناً M. adds نکفتی
و نیز گویند که از مرتضی رضی الله عنه پرسیدند که خدایا چه شناختی
— 8. C. و جیبی for حسی; MH. جنسی. Read فیاس. — 10. C. بالای
for بعتر معرفت. — 13. L. om. ده. — 14. IH. در معرفت. —
15. After بردند C. adds: و چهار در پیای ما کشیدند. —
21. C. در حیرت من گریستند. — 22. B. ویر عیب ایشان. —
ایشان.

10, 1. C. After انقواد C. adds: و انما جعل اللسان علی انقواد دنیلاً
— 11. C. See *Nafahât*, p. 142, l. 7 sqq. — 23. I. بلحرفنة for بلحرفنة, with سوز و درد written
beneath; B. بلحرفنة and so H. in marg.

11, 5. L. om. بگفتار مریدان. — 18. C. می آید. — 25. C. فراموش در می آید. M. فراموش می بید شد. B.
for بيشب.

12, 6. I. از خداوند خود محجوب است. C. با خداوند. — 18. BCIMH. om. نشان. — 19. C. محنت باشد. H. محبت نباشد.
L. نباشد for باشد. — 21. After خوانی C. inserts the following anecd.

و نقل است که در نسیم الارواح که در نور سیناست جنید: *dote* در وجد بود و احباب بر گرد او رقص می کردند در آن حالت راعی بانگ زد که از برای خدا بر شما باد که سؤال مرا جواب دهید از غایت استغراق و ذوق او را انتفات نکردند چون سماع ساکن شد بشیخ گفتند که راعی بانگ میزد و بدین اسلام سوگند می داد که مرا جواب دهید و از سماع بدو نپرداختیم شیخ با احباب بسوی راعب شدند راعب از صومعه فرود آمد پرسید که بزرگ شما کیست اشارت بشیخ کردند پس رهبان گفت این چه مذعب است و چه شریف است که شما می کنید از رقص و وجد و سماع این شریف مخصوص است بعام شیخ فرمود که این شیوه مخصوص است بقومی که شریف زهد سپرند در دار دنیا پس راعب گفت یا ابا القاسم دست من ده تا بلقاً رسم دست شیخ گرفت و گفت اشید ان لا اله الا الله وحده لا شریک له و اشید ان محمداً عبده و رسوله که در انجیل چنین مکتوب است که خواص ائمت محمد علیه السلام حرکت کنند در سماع بشرط انقطاع و اعراض از دنیا و در دنیا تحرّقه و نغمه و رانیّه بسند کنند و پیش بدو انتفات نکنند این جماعت خواص ائمت محمد باشند

13, 3. All the MSS. except CM. omit from در پیش. *Mibudūyim*. Text C. — 9. I restore نصیر for نصر on the authority of Qushayrī, p. 84, l. 5 from foot. — 10 C. alone has the correct reading وزیرى, all the other texts having زینت. See Qushayrī, *loc. cit.* — 19. M. تا کی.

14, 10. C. گفت تو این شیوه ندانی. — 19. M. بودئی. — 20. M. نیامدئی.

15, 3. I adopt قوه, the reading of C., instead of قوت. Cf. Arabic. باز این نه. — 7. C. شیلی ازو سؤال کرد. — 6. C. قیر for میر. — 4. B. قوه. — 8. LM. om. نیست که. I. نباید تا بالای ما بتو آید. — 9. L. آر. L. and the other MSS. except C. have بوقت نزع گفتند بوقت نزع and apparently ترا جد که ترا جد. — 12. Most of the MSS. have صورتی; IM. صوتی for صوتی. — 22. L. مقام بود. — 13. C. علم و معرفت را.

16, 7. CMH. در دل. in I. در is supplied above. — 17. L. گوشت در مجلس. I. گوشت آدمی. BMH. مرده.

17, 19. After C. proceeds: لجا شد او. — 20. C. باز. After شد دوتا. — 22. CH. علی. و چندان دوتا نماز بخوارد که بر جای ماند. *bin seil*.

18, 2. C. معاملات ماست. — 4. L. and apparently the other MSS.

have *علي المحسنين*: the reading in the text is that of C, and the Bombay ed. — 12. LM. om. *شيين*. — 21. LI. *حكايت*. — 23. L. *تا* for *تو*.

19, 1. LM. om. *كار*. — 3. L. om. *اكر*. — 5. After *ايشانرا* C. adds: *و نقل است كه جنودى* — 7. H. *همت ايشان*. — 10. After *زبان ندارد* C. inserts the following anecdote: *بر دست جنيد مسلمان شد روزى پلى از زير احباب نباد جنيد يكسل با وى سخن نگفت كه چه كردم گفت بى حرمتى كردى كه پلى زير* — 19. C. *احباب بنيادى و هنوز يك قدم از جنودى برون نپاده نبودى*. — 23. om. *آنج*. in all the texts.

20, 1. L. *تنيا بوزم*. — 5. L. om. *خون*. — 11. Read *جملگى*. L. *خودرا* for *خود*. — 13. L. *بنصحت شيبخ*. I. *زهر* for *كفر*. — 15. H. *بماجلس* for *با مسجد*. — 18. C. *بماجلس* for *با مسجد*. — 21. L. and the other MSS. *بمقام ديگر رسيدم*; C. *بمقام ذكر الله*.

21, 2. C. *عسى در آينه*.

22, 3. L. *جگونه* for *جون*. — 4. C. *ايشان*. — 13. IMH. om. *ديدرا*. — 16. H. *جنبنندگان*. — 21. Before *ان اباك يضرب بالسيفين احيانا مع الكفار في المعركة*: C. has *بذر تو انج غلطيد*. — 24. IH. *غلطيد*.

23, 4. LB. *مريدى*. — 6. C. *عرش* for *عرش*. — 12. M. *جهت* for *سماحت*. — 16. L. om. from *اند* to *حق اندگان*. — 18. L. *سماحت* for *شناخت*. — 19. L. *سماحت*. After *نفس است* C. adds: *و گفت حقايق لازم و قصدهاى قوى و محكم بر اهل آن باقى نندارد چيزى مگر كه آن را از آن بريده گرداند و عيبد اعتراض كنده پيش آن نبييد مگر كه آن را منع كند و هيچ تاويل موم روى بدو نيارد مگر كه نصيحت مراد and نشستيا for نسبتيا*. — 20. All the texts have *نشستى* for *نسبتى*. I restore these readings from Qushayrī, p. 7, l. 3 from foot: *اشرف المجالس واعلاها الجلوس مع الفكرة في ميدان التوحيد*. L. *ميدان* for *ميدان*.

24, 3. L. *وسواس*. — 4 L. om. *تا وقتى*. — 5. L. om. from *بخلافى* to *دشمنان كند*. — 13. C. *كفر آنست كه قيام كنى*. — 20. MP. *شناخت*; C. *بشناخت*. This is probably the correct reading. — 23. L. *برسيده*.

25, 4. After *دارد* C. adds: *و گفت غريب كه ببغداد بيش از پنجروز و نفرمايد* — *نكند*: C. adds after *نكند* *مقام كند نشان فضل است*. — 8. L. and the other texts read *عالميان* for *عالمان*, which is preserved by C. Qushayrī, p. 109, l. 5 from foot, has

علم العلماء. L. معامله کند با بندگان. — 10. L. که نزدیک. — 11. L.C. و اگر از تو تحقیق بدانند. C. قریب; the other texts قریب; قریب; and so H; P. اگر تو خودرا بدانى بتحقیق. text LB. — 14. L. شاعت for طلب. — 21. CM. om. نیست یا. — 23. B. بلا for اندکى. — 24. L. om. چون. CMH. بریدى, which is the correct reading: see Qushayrî, p. 109, l. 14. C. از قرابت.

26, 6. وگفت الخ. This saying is omitted in LBI. Text from P. — 7. H. has مشعبدان in marg. as a variant of مرقعیان; C. مرقعات. — 10. PMH. om. آموختن. — 12. LBI. om. from بانتبا to دعوت کند. M. has بینا for بانتبا; P. بضاعت. Text CH. — 15. MH. چراغ for چراغ. — 17. C. منیت for منیت; H. وصیت, and so MP. — 23. L. om. هزار.

27, 1. C. بدیدار چیزى. — 2. LBI. امیر for امیر. — 6. LBI. om. احوال. — 7. L. خالص for اخلاص. — 8. M. باکی for نیکوئی. — 10. BMH. از اضفلاست. — 17. For همیشه, the reading of C., all the other texts have رحمتش. — 20. M. هماند.

28, 8. After خاموش C. adds: زیرا که: عرف پاکست عرف از هر دنسى زیرا که: عرف حقا مى بیند در عمر نفسى و گفت عرف آنست که از سر تو سخن — 9. L. اورا for وراء. — 19. C. اوست for آنست. — 21. L. با آنک for بلك. — 22. After علم است C. inserts معرفت است. — 24. LBIM. عرف.

29, 1. MP. اثبات for اشارت. — 2. M. با اشارت مکر. After غدر است C. adds: و علم بحرکت غدرست. — 3. Though all the texts have خدایى or خدا, the obvious reading is جدا, which is confirmed by Qushayrî, p. 159, l. 8 from foot: و وجود او. L. om. — 4. C. علم توحیدرا بساطه فرا نوشته اند. — 6. C. حدود. H. سیر for سیر. — 9. Qushayrî, p. 171, l. 23 has لغرض for بعوض and لغرض for عوض. — 13. L. and the other MSS. read میبل; H. به مثل. The correct reading is given by C. and Qushayrî, p. 170, penult. line. C. — 14. C. شجاعت for شجاعت. — 15. C. شجاعت. — 19. C. adds: و این فضیلتست چه. — 20. BM. میبایست. — 21. L. با نیت. — 23. LBI. نماید. — 24. After نماید C. adds: و گفت وجد مصادقه است هرگاه که دل را نگاه دوتى روى نماید آن وجدست و لغت زبان ندارد نقصان وجد با زیدتی علم و زبان دارد زیدتی وجد با L. om. نقصان علم; و گفت الخ. text from I.

30, 1. I give this saying as it stands in C., which agrees with Qushayrî, p. 103, l. 3 seq. L. and the other MSS. have simply بر فوت

شد. — 6. L. اعتراض; text CIM. — 7. L. نتوانستی. — 8. The MSS. except C. have *کردی حمله*. LBM. حضرت for مضرت. — 9. L. است. — 10. L. اعتراض. — 11. L. جبر for جبر. — 12. L. LCIM. هرید, but see Qushayrī, p. 95, l. 8. — 23. I read *بگردد* with C. instead of *بگذرد*: Qushayrī, p. 113, l. 24 has *بیتقلب*.

31, 1. L. نشود. — 2 L. om. زبان. L. om. بپذیرد. — 3. L. نپذیرد. — 12. B. بعلی. — 14. L. نقار. Qushayrī, p. 121, l. 20 has *لا تفسخ*. Other variants are *تفخر*, *نقد*, and *تدبیر*. — 15. After *کنی* C. adds: *و گفت تواضع از اعل*. — 16. After *بحق* C. adds: *و رنج دست باز داری*. — 24. II. بیرون شوی. L. and the other MSS. have *توحید تدبیرست*. C. *خوف از خوف*. I read *جوف* for *خوف*. The second part of this saying (*وترک آن*) is attributed by Qushayrī, p. 70, l. 13 to Abū 'Alī al-Daqqāq.

32, 1. C. است. — 4. LBCIM. هم. — 5. LBCIM. تصدیق می کند. — 7 After *کفر* و گفت *زین از جمله و سئآت است* و عین از جمله *خضرات است* C. adds: — 9. Qushayrī (p. 180, l. 2) has *استفرغت عذوبه سماح الکلام الارواح*, but *استفرغت* should be *استفرقت*. — 11. M. خلق. — 15. After *شریعت* C. adds: *باز پرسیدند از تصوف گفت استعمال جمله اخلاق سنتی (سنی) و ترک جمله اخلاق دنی و باز پرسیدند که تصوف چیست گفت اهل بیته است که در میان عنوقی غیرتی*. That the latter is the true reading appears from Qushayrī, p. 149, l. 5: *گفتند*. — 22. After *گفتند* C. adds: *توحید چیست گفت تمیز الربوبية عن العبودية گفتند این سخن بحمل است این را بیانی باید گفت صفت بندگی است*.

33, 6. I read *اغراض* with C. and the Bombay ed. instead of *اعتراض*. — 9. C. *حالی است*; *مراقبت را انتظار*. — 20. BMH. *مراقبت را که انتظار می کنند*. Perhaps we should read *مراقب*. — 21. LCM. *ترسند*. — 24. CH. om. *و* before *چون*.

34, 7. MPH. *و دیدن*. — 8. C. *و نفس اول خلقی است*. — 15. M. *نشود*. — 17. L. om. *بود* after *وی*. — 23. Read *سر*, *i. e.* *پیتر*, for *سیر* according to Qushayrī, p. 81, l. 14 seq.: *خفتن لجانح*. C. has *داشتن نه* (read *دل*). — 24. L. om. *حجاب* before *عامه*.

35, 5. After *ماند* C. adds: *گفت کی خوش بود گفت آن وقت که او در دل بود گفتند فلان کس خمر میخورد گفت مستی حاجماجه*. — 6. L. om. *نه*. — 8. M. *حاجماجه*.

36, 15. BMH. حریری. — 20. The MSS. mangle this verse, LBIM. having in the first misrā': انّی لاسخیینته فی التراب بیننا.

37, 5 L. om. در. ححر. — 11. After نوشتنه بودن C. proceeds: و در زیر ساجاده نهاده بوضوگاه رفت تا باز آمدن حسین منصور آن کشف دیده بردند و رفتند = بردند و رفت. — 13. بود و رفته و اورا در وضوگاه خبر بود. Examples of this use occur in poetry (see Salemann and Shukovski's *Persische Grammatik*, p. 57 seq.), but not elsewhere in prose (cf., however, p. 164, 22 and 181, 22). Although the MSS., except L., omit رفت و, I think the archaism is admissible. It might be removed by reading بدزدید for بردند. — 16. L. پرز زود for دزد. — 21. L. کسی سّر ابلیس for کسی را ابلیس. — 23. BCIM. آن for از آن. — 24. L. اقاما سر نبرد for اقاما سرش ببرد; BIM. اقاما سر نبرد.

38, 2. After و لیکن C. proceeds: کاری کنیم اگر خلق جنتیت را قربان نیستی ندنیم و لیکن ملکیت را قربان مسخ می کنیم ملکیت جنتیت بدل زنیم تا باری اگر معدومی نکردی که از گنج خبر نداری متممی ددی که — مکذب باشی کسیت راستگویی ندارد تا گویند دن من لجن اتخ بداشت. — 7. After محبتت for مجسم. I. — 5. LM. مترجمه for منبجر. I. proceeds: و جانبا بیش از سرعا بیافرید و در مقام قرب بداشت و عر. — 8. L. دنیا for جان. H. جازیا. — 11. BMH. کرامی تر. — 12. L. فحوی for فخری. — 15. B. زمره for مر. — 21. C. has و حرکرا حضرات جلت (sic) و وصلت and proceeds: الارواح for انقلوب حق باید با او بگوئید که تکونوا بالغیه الالبشق الاسرار و حرکرا نفاء و رویت باید و مشاعده و معاینه با وی بگوئید که که تکونوا بالغیه الالبشق الارواح.

39, 2. L. om. from ازین که تا گفتند. — 5. BMH. حریری. — 6. L. om. بیش. — 13. All the texts save P. have عندکم. — 16. L. om. و. — 21. C. وجود for وجد. LI. بیفتد. — 22. C. و رضا نیز در محبتت is derived from C. Apparently all the other texts have در رضا بیرون. — 24. The reading محبتت for معرفت و معرفت در مصروف داخل است در رضا بیرون. — محبتت.

40, 2. L. آنچه. — 7. M. معظم for معلم. — 8. I. in marg. اشارتی for مجتهد. — 15. After بختید علم. H. علم. — 11. B. لغت for اتمت; M. شانی. — و خزانان جماعتی اند ازین قوم که اقتدا بدو کرده اند. C. adds: — جواب. — 24. L. om. معنی آن فیم نکردند و اورا. — 17. L. om. from. — After در صفت این قوم م او میدید که بعضی را از: C. الله. — ایشان چنان باشد که در گذشته باشند از حد نشان نصیبیای نفس

خویش پس افتاده باشند در نشان نصیبه خویش از خدای و در نشان حاجت خویش خدای و آنکس که چنین بود گوید نمیدانم تا چه میدانم و نمیدانم تا چه میگویم و نمی دانم من کیم یا کجایم یا کدامم یا چیم نامم محو شد مرا نام نیست و جاحل شدم مرا علم نیست و علم گشتم مرا جهل نیست و آشوقه بکسی که نداند که چه میدیم پس مراد ازین سخن مشاعده کند پس چون یکی را ازین قوم گویند که تو چه میخواهی گوید الله و تو چه میکنی گوید الله و اگر چنان بود الخ

اینجا C. 7. — بر نیامده C. 6. — بر او P. و نیز for بر B. 3. 41. — با C. از آنکه for ازیشان L. 9. — نرسید و حیرت در حیرت بنامد مخیر کردند L. om. from چرا for مرا C. ایشان بودم با خویشتن بودم به نقلست for و گفت LIM. 25. — نقصان گفت مرا to

20. — و مقّرر for او مقّرر C. 15. — so H. و حجیر یک بیرعن I. 5. 42. — پس یاد کردم که من سکونت یافتم بغیر C. شد شد شدم After حجر روز یک بار MH. 24. — او توکل کردم سوگند الخ

طالب for ظمان C. 6. — عیان است for باوینا می مند M. 4. 43. — 13. Read — آنت حجاج L. 10. — خبری for جبر BC. 8. — علمان بناء این C. 15. — عباس امندی M. و عباس بن امندی C. 14. — کردم دروانیق M. و بناه خلیفه B. و بناه دولت M. text LIH. Qushayrī (p. 64. l. 3 from foot) has: تحت سقف الخ اندوانیق C. 18. — مر for جر C. 19. — بر یکدیگر تا چرا چون C. continues: حرف بود After از C. om. — نسیارد خواست for از انس M. 20. — حرف عست با یکدیگر آرام می توانند گرفت بود L. om. — چون L. om. 23. — اعمال را for عمل C. 21. — نتواند LI.

قرب for حرکه C. alone has; the other texts یکبار متاجلی شود و ابو بکر را رضی H. proceeds: تعالی After 7. — فتوت الله عنه صد بار و هر کسی را در خور آنکس چنانکه پیش ازین گفتیم از مرید گمان برو L. 9. — او L. om. شد for شود LH. 8. — ابو تراب و پاییزد مایده I. 15. — بین CH. و عن for من LBI. 14. — و CMH. 12. — برز — از روی بندگی I. 21. —

جنس BM. و حبس LI. 8. — اجتناس M. و احتباس L. 7. 45. — دل صافی C. 10. — آری و آرد ترا در کر C. has: عمل After نتوانی C. خدای یعنی L. 16. — After Qushayrī, p. 149, l. 4. — گشایش یعنی L. — در درد نیافت C. 18. — و گفت توکل اعتماد دست بر خدای adds: — حق for رفق C. 19. — تحکم for تحمل I. 22. — Qushayrī (p. 144, l. 20) has

منسوب عزت L. 2. 46. — but no doubt the copyist had before him مملسوب, which gives a better sense than ملسوب. — ابو L. om. 3. — احمد خزازی C. 8. — قمر for قلم M. بود L. 7. — حاجج MH. 13. — C. درویشانرا C. 10. — و نورین بدو توکل کرده اند

for ابو احمد مغزلی C. 20. — درخشیدی BH. 19. — با درویشان
Qushayrī. After نوری C. adds: نه جنیدرا گفت نه جنیدرانیز —
21. M. جنان for خَباز .

47, 7. II. خانه for چه . — 9. IMH. حبل سأل for حق . —
13. LI. خلفرا . — 14. L. om. آفت . — 15. II. عرچه بدل آید . — 22.
دم من دم بی کمی است CI. ; کرم من کار بی کمی است L. . کم بی کمی ام L.
— 23. LI. کم for در کان . — 24. L. شخصت .

48, 1. After افتاد M. has: کرامت تو بودی و کرامت تو بودی
النج — 11. IH. رقم; CM. رقم, and so in the following lines. Qushayrī
(p. 131, last line) has الرقم. C. جنید و خلیلی .

49, 1. After شملی I. inserts in marg. از آن تو نیم دینار و از
9. B. نگه داشتی I. ; نگه داشتیم B. غرامت آن را که C. — آن من
می برد 17. — تو L. om. بدو خسبند و بدو خیرند
C. has نذح یدک عن ثبیته لخلق . — 21. IH. از آن او . — 22. II.
میان نفس .

50, 4. I. حیرت for طاق آمده . — 5. C. — 7. After می گوید C. proceeds:
ما از وما انت والّا فلا تجتمع ابداً من . باشم یا تو و اگر نه هرگز هر دو بنیم جمع نخواهند شد
در پیرده . — 9. C. بتو تو نباشی C. ; بتو تو نباشی L. — 11. B. یک خشت
تا اورا C. proceeds: نفتن . — 23. After نوری L. om. یک خشت
در علم نپاید یعنی باید چنان بود نه میگوید که تو در علم جایگاه نگاه
دار الخ .

51, 7. B. فضولی . — 14. C. و این طلب با آن . — 21. IMH. جعفر خدای
om. from دوزخرا to عذاب کنی . — 23. L. جعفر خالدی I. ; جعفر خدای text BC. —

52, 4. C. بلمتزمه for الجبر الاسود . — 5. LBIM. لا تغییر . — 17. II.
C. : خاسان ; I. : خاس ; X. : خاس . — 25. L. خرمین for خلستان
خلستان .

53, 8. C. نه دنیا را . — 10. C. بنی حدجبار . — 11. H. زیر . — 17. C. خست
گفت اتحملوا عنه یعنی هرکس الخ .

54, 1. II. بود for پندار . — 3. II. معرفت خلق او . — 4. According to M. ابو حمزه بغدادی . — 8. After
نمده نمده کردی در خلق حوقی نه اولین و آخرین را بیک C. ; چندنمده الخ
— 10. و اورا صلاحیت آن بود نه خلق را تفییم نند C. فیم کند
از عبارة for بصدق . — 11. CMH. وجدان اشارت C. ; یافتن از اشارت L.

22. — و از شوق. — 15. B. (از صدق). and so I. (correction of صدق).
 اخلاقی است یعنی L. om. from. — 24. L. منک بوند.

55, 5. C. معی for معیج. Here C. inserts the following *dicta* which do not occur in any other text: و گفت مشاهده درست نیاید تا بر تن
 چه از وی یک رگ بود ایستاده و گفت چون در تابد نار تعظیم با نور عیبیت
 در سر از حر دو اندیخته ددد و نور محبت از حاجب عطف بر نار و نور پس
 از آن اشتیاق در جوش آید تا حجب را [حجت را MS.] بسوزد و عبودیت را
 منلاشی کند پس مشاهده حاصل آید و گفت محبت کشف اسرارست
 و عتک استار و گفت امحبه امخاطره و گفت توحید شیود کلا است کلا
 کلی له اورا جز او نیست و آن الله است و گفت خیر کفرست و علم مشاهده
 کفرست و توحید کفر نبود یعنی خیر و علم و مشاهده غیرا بود و تا غیر
 می بود و شرک کفرست پوشش و توحید ازین شه پاک است و گفت در
 طریقت معرفت عزرا علم است و عمر علمی جنبل است و عزرا معرفت و عز
 معرفتی انکار نیست یعنی عزرا گونه معرفت بیاید و در عز معرفتی عزرا گونه
 علم بیاید و در عز علمی عزرا گونه جنبل بیاید تا بدانکه که نمی دانم و عزرا
 گونه انکار بیاید که بشنای که آنچه بشناختی نه آن است و گفت
 عالیترین مقامات اهل حقایق انقطاع است از علایق و گفت نعت فقیر
 آنست که ساکن بود اگر عید چیزش نبود و اینار کند اگر چیز بود
 و گفت عید دلیل نیست بر خدای جز او اقام علم که طلب کنند برای
 آداب خدمت طلب کنند و گفت عزیزترین چیزها در زمان ما دو چیزست
 علمی بعلم که بعلم [بعمل MS.] خویش کرد کند و عرفی که سخن از حقیقت
 گوید و گفت حرکه اورا دعوی او از حد علم شرعی بیرون آرد گرد او
 مگردید و گفت علمه در قبض عبودیت اند و خاصه در قبض ربوبیت و گفت
 اهل معرفت نشناخته اند از اندک اندکی از حیت آنکه نشناخته اند
 دلیل را از دلیل و حق و رای آنست و گفت حرکه چیزها را بخدای داند
 رجوع او در شه چیزها با خدای بود و گفت حضری که اشارت کند خدای
 و درو تشبیه را راه ندعد هنوز آن توحیدست و گفت توکل آنست که
 فانی شود تدبیر تو در تدبیر او و راضی گردی خدای بدانکه و کید کرساز
 تو باشد بی تو و گفت انس انس است با خدای که از صفی دل بود با
 خدای تا فردا اورا باشی و گفت رضا بر گرفتن جزع است در عز حکم که
 بیرون و گفت قرار گرفتن بصفتی از حرمان مریدست و گفت مرید از بستگان
 است و مراد از بستگان و گفت ارادت بر گرفتن عادت است و گفت

عمر که ادب وقت نگذاشت و وقت بیرو مقمت شد و گفت فاضلترین اعمال
حفظ انفس است بتعظیم و گفت خناک آنکه او را در عمر خود خضره بوده
است و گفت اگر مکر نبودی عیش اولیا خوش نبودی و گفت آنکه
نرسد خدای در گریزد و گفت معصیت خالی نیست از خذلان و طاعت
خالی نیست از مکر و گفت کسی که او را از محبت بیرون آوردند او را
مقام عبرت دهند حال او در ریا و معصیت خوشتر از آن بود که از ذکر
و گفت حق تعالی حرام گردانیده است انفس بر اعمال همت و حرام گردانیده
است زیادت بر اعمال آزادت یعنی هر که چیزی خواست زیادتش ندهد
و گفت معصیت صاحب همت طاعت است و طاعت صاحب شهوت
معصیت است و گفت غره مشوید بصفای سرایر که در زندان نسیبان
اوتیبت است یعنی کار آن است که در ازل رفته است و گفت بیرهجیزید
از عزالت که آن مقارنت شیطان است و بر شما باک بصحبت که اندر
صحبت خشنودی رجمان است و گفت چون مرید از استعمال ادب بیرون
آید از آذجا که آمد باز همانجا شود و گفت هیچ کس بییقین ننواند
رسیدن و بتوکل مگر بداومت ذکر دل و بسیاری مدجات و قطع کردن
آذجه در دل او را از ذکر خدای باز دارد و گفت هر چیزی را عقوبت است
و عقوبت عرف آن است که از ذکر حق باز ماند و گفت شبیوت خفی
آن بود که مرد را شبیوت بود بچیزی که حق کرد آن بود و او آن بالندرا
ترک نکرد و گفت مرقع عضائی بود از حق تعالی و نقل است که مردی
نیسنانی After 7. — گفت مرا وصیبتی کن گفت کم گردان معرفت مردمان
که بنیبارا بریده بودند و ببختی آن تیز مانده بود ذوری چرخ میزد: I. has
13. LB. write — نه آخر. C. 10. — سو for و. 9. — و آن فی الخ
— بود. L. om. 19. — خاطر for خاطر. M. 14. — throughout خیری
20. L. om. — 23. All the texts except M. have جرجانی M. جوزجانی
and so II. and the Bombay edition in marg. See *Nafahát*,
Nº, 136.

— بدان with BMH. for آن 7. — نیافتنند. 4. LC. 56
— بر دراز گوش بوشید for پشمانند خر ساخت. C. 15.
— بدیدن شاه درمانی. L. om. 20. — یحیی بن معاذ. MH. رازی
— تضرع روی نمود. L. 24. — و خدمت شاه او را.

— و آن وعظ یحیی معاذرا. L. 9. — نه برگ. L. 6. 57
— نخست آتشی for ترا دردی. B. 10. — یحیی آن وعظ یحیی او را الخ

و یحیی باد [MS. بار] آن C. و و سمر را برای آن نمود H. پس از آن
شده خار. 21. LCI. دیگر. — 19. L. om. دیده است.

59. 10. M. بو عمر و جنید گفت C. بو عمر و خواجه بود در نشیور گفت.
پس شیخ همت درو بست و گفت C. پس بشید 21. After

59. 1. After بدانی ده C. proceeds: در نشیور گفتش: C. 11. C.
دارد نه دوشش در سابقه دارد نه عفت در حق داند نه خلق
ایزابلی از بلی B. و عمر و. H. in marg.; the other texts read عمر و;
عیبت و مراقبت و مراقبت C. 15. از اربانی مدش M. بر دش

و گفت هیدچکس عیب H. از خود از. 1. 60. تا هیج چیز از وی C. و نفسیه خود نه بیند تا هیج چیز از وی نیند
و در خوف از C. غیر خدای 9. — 8. L. om. ذلیل. — 8. نیند
که او را H. نه از اندوه ترسد. 15. LIM. خدا و در توضع و مراقبت
که اندوه پرسد C. و اندوه ترسد; text B. ترسد is apparently from the
rare verb ترسیدن which occurs several times in this work. Perhaps,
however, ترسد is a mistake for برسد; this emendation would remove
all difficulties. — 16. M. بنهه چیز. C. و بدت. CH. فضايلت و زیدت. and
so Qushayrī, p. 77. l. 7; the other texts have سبب. — 20. CH. صبار.
و گفت عیب خائفی در خوف خویش آنست که با H. in marg. Here H.
خوف خویش آرام گرفته است و آرام گرفتن امنست و امن در خوف
instead of خاتم. — 21. L. has در after خاتم; so C. — 21. L. پوشیده تر از آنست که در رخ
از آنکه از. 24. I. از آنکه از.

61. 1. C. باز آن که اعتداد: and so Qushayrī. — 6. H. و بقدر اشتیاق
بذو. LBI. om. که بنده از دور ماندن یابد از دوری او ترسد و گفت
و نچشید. 10. CH. مومند گردن. — 8. B. نردیدک شود.
رضا دروازه خداست H. points to الأعمش but translates in marg. نچشید.
می ترسی. 13. LI. om. ستم. H. و سیلت for فضیلت. — 12. C. بزرگ.
C. om. کردن for کن. — 19. C. بود. C. om. کن. — 18. C. شریف تر
— 20. L. om. دار. — 21. After شریف تر L. طاعت شود. طاعت بود
C adds: و گفت بعزت خدای عزیز شوید تا هرگز خوار نردید; so H. in
marg. — 24. MH. منافق; B. منافق. B. بترسد. B. دار.

62. 1. B. بر کزیند for برابر کند. — 4. L. om. from کرده عواء
6. H. جمله خداوند اخلاق کریم و خداوندان آنست. — 5. L. بشهر
میدرا for و آخر آن C. از دنیا. L. om. افتند از مهربان. — 8. L. شوند
LIMH. خواتن. — 12. H. و در عیب. — 11. L. و گفت. L. om. از دنیا
آن بود که بر ایشان طاعتی می آید. C. آن بود که آنست. B. آن بود که
— 14. CMH. پندار for دیدار. — 14. از ایشان و ایشان از آن بیرون
و گفت آن است که آنچه بزبان می گوئید از: C. خنق After

و گفت. L. in marg. H. *so* H. in marg. L. گفت و خدای دنیای شمد نیز تصدیق زبان کند و بو عثمان C. adds: وقت کرد. — 22. C. *ستوروانی*. — 23. After *کرد* C. adds: بعد از یوحنا بسی و اند سال بیسیست.

63, 1, C. نفاق باطن. H. سلم علیه وسلم. — 3. LI, om. — 9. L. *از جمله علمای مشایخ بود و از ادب قدمی شام بود*. — 5. C. *ابو یوخشید*. — 12. *باشم* has been inadvertently omitted after *باشم*. — 13. L. *من* for *من*. — 15. BCM. *باز بیکج*. — 17. C. *در هر ذره علم*. — 21. B. *یا* for *تا*; CI. *وی*.

64, 2. BCH. *همینان*. — 5. After *بازند* C. adds: *چگونہ این گفتند این بود گفت آنکہ کہ او نہ اورا بود و چون نہ اورا بود اورا بود*. — 6. C. *در درویشی*. — 11. Instead of *باشم* C. adds: *با حق باشد*. — 9. C. *بیسیست سال* has *در درویشی* *قرار نگیرد*. — 12. H. *تصرف تقریست*. — 13. L. *and* most of the texts end this saying with *برودی کہ* *برودی* H. *حکم فقیر آنست کہ* *برودی* C. has *برودی* *برودی* for which I read *برودی*. The word *برودی* is synonymous with *خرامیدن* and is used in this sense by *Atfār* himself in one of his poems (see *Vullers sub voc.*). That it is the true reading here no one will doubt who compares the Arabic original (*Qushayrī*, p. 146, l. 24): *ولا شرف* *المتواضع لذن حکم الفقیر اذا مشی ان ینبخر* *محبیت*. — 14. LIM. *محبیت* for *زود*. — 15. C. *غمینا* for *عمینا*. L. *om.* — 16. L. *روذ* for *رود*. — 17. C. *om.* from *تواند بود* *و گفت*. — 20. C. *ضییب گفت نہ مردہ است زندہ است چون بفس نگرسیست زندہ بود*. — 23. III. *زبدہ*; C. *وتند*. L. alone has *بذل*; BCM. *بدل*; I. *بدن*; H. *صدق*.

65, 2. BH. *بائمانت*. — 3. L. *صاحب الاحباب* for *صاحب*. C. *تفسیر و قرائت*. — 6. L. *کشیذ*. — 7. After *ضریقت* C. adds *است*. *ذم او غلط السواجیدین* *مدر*. — 8. After *نکرده است* *Nafahūt*, p. 107, l. 18, has *مدر* *بعد از آن نہ حاضر شدہ است*. — 9. H. *بدونئی* for *بدوشہ*. — 11. H. *حرفگز بروز آب نخوردم*. — 12. *چگونہ اینج*: the Arabic version of this saying occurs in *Nafahūt*, p. 107, l. 5 sqq. — 15. After *بیعبدون* C. adds *ای بیعرفونست*. — 16. After *در جیزعما* LBCIMH. have *خویش* and omit from *رضای خویش* to *درامت خویش*. Text III. in marg. — 20. C. *حبیت* for *رحمت*. LMH. *غیبت* for *رغبت*. — 21. LC. *سلب* for *سلب*; this passage in much mutilated by the copyists. I adopt the text of C., which agrees with *Qushayrī*, p. 24, l. 13 sqq.

and *Nafahát*, p. 107, last line and foll. L. has و حرف تعالیٰ ترا گفتند و کردار روزی کند آنده گفتار باز گیرد و کردار بتو بداند مصیبتی بود آنج — 24. C. نشستن for نشستن, and so Qushayrî, p. 24, l. 8.

66, 3 L. om. بود. — 6. Instead of علم ایمان C. has اقباح علم, and so Qushayrî, p. 24, l. 5. — 10. BC. بر صراط. Here C. inserts و گفت صوفیان در جاده مستقیم خیر باشند تا از بدیدار نفور باشند و رمید چوین و با یکدیگر آرام گیرند و صلح کنند در پیش عیب خیر نبود — 12. BIM. بر حسن افعال. — 13. L. او الاء او. — 14. BCMH. از کل بکل I; دل تو کمال او C. غنی شود. — 15. Qushayrî, p. 166, l. 14 has انمعرفة للعرف مراد. — 16. C. تمامتر. — 19. BMH. بی خطاب. — 20. The words از ارادت ساکن and ارادت are in H. only; C. has ساکن. — 22. C. حرمت for حرمت. نشود ماحبت.

67, 1. C. بکنی بود در آن بکنی; so BMH., but M. has نکنی, which is also the reading of L. Qushayrî, however, shows that بکنی is correct: انشکر استفراغ الطفاقة (p. 95, l. 13). — 2. LBM. دلیلی. LC. در دوستی دانده غیبیا. BM. and I. in marg. جلیلی for خلیلی و اشارات H.; و اشارات اشارات. M. خطرات. MIH. خطرات. — 4. H. اشارات و اشارات. MIH. خطرات. M. خطرات. — 9. After بدخوشی C. inserts و گفت اخلاص نادیدن و تزیل آن علم و بیان و تطیف آن نبود که او را و کمال عظیم L. proceeds from H. in marg., with which C. agrees. — 21. C. قراءت for قرآن.

68, 5. III. عزار دردم. M. عزار ختم از برای خداوندش کردم. — 12. L. خواستند for خواندند. — 21. LH. للجلالی; M. للجلالی; text I. The person referred to is the author of the *Kashfu 'l-Mahjûb*. — 22. M. و عتاب و عتاب و عتاب; so BH; C. و عتاب و عتاب. BCMH. om. from یعنی to بدعت دو دوست باشد. — 24. I. خوانند (a correction); I. نپذیرد. BM. om. در.

69, 1. H. از شر نفس. — 2. H. شر. — 3. L. دارن for دان. — 4. H in marg. غنی تر for نزدیکتر. — 6. H. دو ثلثش for ثلثی. — 7. After قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من تواضع لغنی I. has in marg. لا اجل غده ذعب ثلث دینه. I. دانی (a correction). — 8. After امونی I. adds. in marg. ما امونی قال ابناء الدنيا. — 10. C. پسند سل پیشتر. — 14. C. در بر. — 16. After درست در. — 17. C. پوشیده می. — 17. C. پوشیده می.

عزت for غیرت. — 18. I. in marg. سخن را بر مردمان. C. om. گردانید. BMI. om. عمل. The reading علم (which gives a more natural sense) does not occur in any of my MSS. — 19. L. om. from خواستیم to بدانند. BH. om. مستعمل علم; so I. — 20. After کردیم I. adds. in marg. — 24. نه تا این مشتی خوابی برستان و نردمانان دعوی بی معنی نمانند و لغت روش اولیا بدنیای ایشان بود و روش اعدا بی. After C. adds دعوی کند در خدای. — 25. C. om. بنفسیای ایشانست.

20, 5. BMII. بدآب. — 7. C. فرمائییا و فعلییا. — 8. L. om. او. — 9. و گفت آرام گرفتن با چیزیی II. در آید. — 18. After او درین C. — 19. BIM. که ضایع را با آن لغت بود مردم را از درجات حقائق بیفکند. — 23. C. آخرت for خدای. — 24. L. سرانی. C. غلبه for علییه.

71, 1. H. محفل for مختلف; so I. in marg. — 2. H. ججد. — 4. C. در بیشت جمع کند. — 6. BMII. بر آنچه. — 7. C. باز; the other texts بر بای. Qushayrî, p. 83, l. 14 has بیدتا. Apparently all the texts have بر بید, but see Qushayrî, *loc. cit.* — 9. C. و ازین بقوت تر غرض. After قوت مومن C. inserts. — 10. L. writes جستن. — 11. L. om. سه. — 12. C. om. خواستن. — 14. L. om. دادن. — 16. All the texts save C. and H. in marg. omit from بساط مشاهدہ to اورا صلاحیت. — 18. I. حیوانش corr. in marg. to چیزش. — 19. L. گذارن. — 20. C. نگیرند. Here C. inserts: و گفت شما بقرب نتوانید رسید و جمله آویخته نصیبیای نفس خوبشید [خویشند MS.] و گفت من که می ترسم بیشتر از آن می ترسم که مرا اگر در آتش اندازد روی از من بگرداند و در من نظر نکند; so II. in marg.

72, 3. C. درست for دایم. L. om. تا ابد. — 8. I. مناجات for منادمت, but corr. in marg. — 9. C. فضلمتر از زندگی غیر او. — 10. L. om. بعد after بغایت. — 11. C. حاصل همت. — 13. L. بدل محبت for بشکر. C. باشک با شکر. LB. محبت به بندگیست. C. محبت بیذل. — 15. C. عیبت for عیبت. — 17. Read جنباند. — 19. C. عیبت. — 20. لا یسعنی ملک مقرب ولا نبی مرسل. — 21. After وقت I. adds. — 22. I. نه من گذیم. BCH. نه من مرسل. M. نه من در کنایم که نبی مرسل. — 23. I. نه من گذیم. The text as it stands is probably correct, but the meaning would be clearer if در کنایم were added after جنباند. — 22. C. عبادت. — 23. LI. om. from هر و to هر حقیقتی را حق.

73, 4. L. عتاب for از عنایت حق. See Qushayrî, p. 170, l. 5. — 5. LBM. محبت for محبت. C. دعوی ملذیت. — 6. H. نشان ارادت. — 7. نبت is illegible in L. II. has نبت; و چه اندو گردد.

BM. نِموت. BCMH om. محبت. C. محبت for نِموت and so H. in marg. — 9. LBH. دور ننماید. Qushayrî. p. 115, l. 18 has خیر فیه. After نَمَنند C. inserts در فنا نیند ت بدارند. پاك از خویش جمله چیرعا ممر انترام عبودیت دلیل آنسه فنا و بقای او — 11. All texts save C. and the Bombay ed. have درنویبت. Here C. inserts استنضعت. دو قسم است حال است و مملّ حرودا حالی نباشد نه بر داردش مملّ بید نه برای نصیب دیگر to از برای LI. om. from برسدش خدای; text C., and so BMH. — 12. H. نیتتی for نصیب and in marg. — 15. L. نه بیبج. C. om. دیگر. — 17. C. and Qushayrî (p. 167, l. 5 seq.) have انس, the other texts امن. — 19. L. om. from آذبه در وقت. — 21. After نیکوتر C. adds و گفت یقین آنست که در جمله اوقت از معارضینلی او دور شده باشد و گفت اخلاص حفظ سرست. — 22. The words از عرکه بود are in C. only, but Qushayrî, p. 81. l. 25 has مَمَن آن. Here C. adds و گفت و بر قدر قرب یافتن بنقوی و مفارقت کردن از نفس و صومست بیقین و گفت تصوف آن است که با اخلاص C. adds و با حَق مترسل باشد و معنی آن بود که عرکهجا که نشد آنجا رود so H. in marg.

74, 1. H. ادب; C. آداب; other texts omit. — 2. BCMH. om. بر و گفت حق محتجب شد از خلق C. adds خیزد. مراقبت و گفت که چون حق محتجب شد از خلق; H. in marg. جمله اشیا. — 11. LI. شما. — 17. BCMH. om. نه بیبی اشخ.

75, 4. C. و این عصارا باز دادند; H. و این عَص. — 12. After باق C. adds که گر او باخرت نیفکنده باشد. — 15. C. بمقی. — 16. C. بترایق; Bombay ed. بترایقت.

76, 4. L. om. from غایت to بیانت. — 9. Instead of کردن ادب سوء ادب انفقراء مع الله Qushayrî (p. 147, l. 7 from foot) has حالت. — 17. L. محافظ. — 19. I. جلالت for حالت. — 23. Qushayrî, p. 146, l. 25 has ما ملک قعیصین. After نمود C. adds خرقة داشته است پیرهن در زیر نه. نه ملک و نه عربت.

77, 1. L. سه. — 2. After تو صلاحیت I. has in marg. خود بدان بفروختی و خیر نداری اکنون بنیه غفلت از گوش بیرون کن. — 3. C. عرکه ذکر فضایل او. — 4. C. و عشبیر بش ت بی دل (? نشوی و ذوق نیابد گرآینده و استیزا C. has خواند. — 5. After از ذکر گنه

ج. علام. Read 21. — برسیدم. LBI. سودمندست. 13. L. — کنند. است.
منکرات. C. منکران for منکران. III. ترک گرفتن بطالات. C. جنبلات. C.

78, 1. C. اعتراض از سر. C. — 7. C. علامت; so C. — 8. C. و تعلق ساختن مناجات L. has مناجات. مناجات.
After 8. C. — 9. L. بر سنن. — 12. L. خدای آید. — 13. C. استنطاق فرع.
Read فرع for فرع, which, however, is the reading of all texts except C. — 18. C. افترونی از جینة خدای و تقصیر از جینة خود
با مضمون یعنی با. — 22. C. بیرون آید for بیرون آید. — 21. BCMH. از ذف و نون. آنچه
before توکل.

79, 5. C. خوص کردن for کردن خویش. L. — 7. C. بیروزگار. — 8. C. درصیلت
for درصیلت. L. — 14. C. دست for انسانست. — 18. L. بحرمت. CH. جمال for حال.
— 20. C. معظم. LI. رجال. BM. — 23. L. om. بن.

80, 2. before یعقوب in C. only. After یعقوب C. has بدانکه تو
بملنزم; L. om. بندۀ و راحت یافتی. — 6. H. بمسجد for بمسجد;
so I. (a correction). — 8. L. ممی یبم. — 10. IM. جوندھی. — 11. C. نگریستن
را. — 14. BM. خوری. After خوری C. adds بلحظة. — 15. BM. خوری
for خوری. After خوری I. has: [MS. بعین العبرة [بعین عبرت. گفتند
رمیندک بسیم العبرة و نو نظرت بعین [رمیت بسیم. [MS. انشیوة لرمیندک
و گفت بیابانیای دنیا از پس نتوان خوری. C. adds بیابانیای
آخرت فنع نتوان کرد الا بدل. — 17. L. هرکه for هرکه. — 19. CH. بپایداری;
other texts پایدار. — 21. LBIM. یقین for نفس. text CH. and Qushayrī, p. 98, l. 2
from foot. Read رجا for رخاء according to Qushayrī, loc. cit. All the texts
have رجا. C. شایست for سیاست. — 22. C. گفت صحت بندگی. — 23. BMH. om.
from باقی گشتت to جانانک.

81, 2. C. با او صحبت. — 8. L. om. باشد after خدایرا. — 11. After
و گفت ابویعقوب موسی را گفتن رضی الله عنه عارف بر. C. proceeds:
عیدچ چیز تأسف خورد بجز خدای گفت الخ. — 14. After قلوب C. has
تحقیق for تعریف; so I. in marg. This appears to be the correct
reading. — 15. H. صفت خلق.

82, 3. L. om. را. — 4. L. om. from بروند. — 7. M. جراحی for جراحی.
After بروند C. adds: جزیع بر عمل. — 8. C. زندگی ایشان در آن بود و گفت صدق
توکل نه بیرجه بریشان جزیع کنی زندگی ایشان در آن بود و گفت صدق

پس گفت C. 10. — .بعلم L. 8. — .موافقت است با حق در سرّ و علانیه
 یا اخی فراف فلوب است L. 13. — points L. 13. — .سمنون, but according
 to Zakariyyá al-Anṣarí in his commentary on Qushayrí's *Risála* the
 usual pronunciation is سمنون. C. محبّ for سمنون. — 14. I. جلال.
 BM. شیفتنه; so H. in marg. — 15. After محبّ C. has موزون
 آن شیخ موزون — .سمنون سمنون. — 18. C. از قوت محبّت. — 24. LI. بارى; C. and H. in
 marg. نزل; text H. C. سلب بر آن باشد. BCH. بر آن.

S3, 1. H. از حجاز می آمد M. قید; I. قبله. — 3. L. شد. — 5. LI.
 om. شبانهرا for شبانهرا. — 8. L. om. را. — 21. C. پس بر دست او نشست
 در حال. — 24. C. صفت جان او بصورت آمده. H. صفت جان او بصورت آمده. در حال.

S4, 1. IM. بودی. — 3. LIH. om. فی ما. BIM. om. ما. Qushayrí,
 p. 25, l. 14 has ونبیس لی فی سواك. — 5. L. om. کن. — 6. Qushayrí,
 p. 25, l. 22 has ابو احمد انغازلی. — 8. L. روم. — 10. After خلیل C. adds
 و تبرک for نکه. — 12. I. مردی مرانی بود و دعوی پارسائی دردی و
 یکی C. یعنی خورد در وی افتاد H. adds کشت. — 23. After انتفات
 سمنون; so III. از ادبیر.

S5, 3. C. انکار for کار. — 5. و نکنند in L. only. — 8. All the
 texts except C. have بودند for بردند, which is the correct reading,
 as appears from Qushayrí, p. 170, l. 15. BMH. احبه. — 10. The
 words مخر جیزی occur in C. only. — 11. C. بود; the other texts نبود.
 The clause نشدند ... و عیبج . . . occurs only in CH. — 14. L. فقر آنست.
 LIH. بفقير. — 16. IH. فقر. — 19. C. و وجد آن مرتبی پیروش. — 22.
 و پیروش. — 22. LC. خیرا; BM. شبیر. — 23. L. om. ابو before عثمان.
 C. ابو عثمان حیری.

S6, 21. L. بیروذ for بیروذ. The former may perhaps stand, as Qush-
 ayrí (p. 30, l. 16) has انمشی فی البیواء. Here the Bombay ed. adds in
 marg. نقلست که تری بر آورده بود و او بر غسل موع بودی گفتند این
 موافق عدلت تو نیست گفت من این تره نکنم گفتند چون جان بیروذ باز
 بیروذی: so H. in marg. — 23. C. بیروذی: so H. in marg. — 23. C.
 نعت ایشان در چشم ایشان.

S7, 2. After فلیرحوا C. adds: گفت از تن است از مرادعای حق تعالی و رضا دادن بد آنچه بر
 وی میبود از حکم خدا و گفت سلب شدن دل بچیزی جز حق شداد
 آرام گرفتن; C. دردن است بعبودت خدای تعالی در دنیا
 و سوسه خیرت [بیروذت] H. Here C. adds: نفس اماره. — 5. C. باسباب دلرا
 ادا کند و ایام بیروذتی شم و بیان آن [ادا] کند و گفت حقیق اشید

برفت و اسامی از آن. II. حقایق باز و باقی ماند پس اسامی موجودست و حقایق مفقود و دعاوی بر [در II. سرها پوشیده و گفت حرماً و جدتی بود و در آن وجد عیب نه بیند زیادتى در دین خویش آن او بیشتر که شرمی بدارد و توبه کند از آن وجد و گفت وجد دو گونه است یکی وجد ملک چنانکه حق تعالی گفته است فمن له یجد فضیام ثلثه ایام معناه فمن له یملک و دیگر [ذکر MS. وجد نفا] و نفا [MS.] چنانکه حق تعالی گفته است و وجدوا ما عملوا حاضراً یعنی وثقوا و گفت هر که حق را مشاهده کند در اصول. so II. in marg. C. سر خویش جمله داینات از چشم دل او بیفتد و گفت مراقبت مراعات سرتست برای C. add: بنشانند 8. — 11. سلوت for خلوت M. — 10. ملاحظت غیب در هر لحظه و نقشه جدا کرد از فقر LCI. — 15. جد و عزل L. — 14. ثروت for تقرب C.

88, 5. M. حرمت داشت for خدمت. — 6. سمسار, which Qushayrī (p. 24, l. 21) shows to be the true reading, does not occur in any of the texts. L. has سوم; M. سیم; C. از سیم سار. — 7. B. داشتنی. B. از بعد آنکه از سفر باز آمد و زبان سخن رفتی. — 8. After کشید C. adds هرگز کس از ایشان نیز صدیق C. adds کبر. — 9. درو دراز کردند. — 12. حیوانی for عیان. C. بر حق. — 10. C. After علم خلق. C. صدر او منشرح گردد یعنی C. یابد. — 15. C. افتاده for زاد. C. حق الیقین. C. — 17. و تبتت و قیاس بود: و گفت النج. — 23. تا چنان شود که. C. — 19. بر آن دید ثبات. — Qushayrī (p. 24, l. 22 seq.) has اراحتة فی انساجن من امانی النفوس. — 25. LCI. MH. مرشد B. ممدبر for مرید. The true reading can only be deduced from Qushayrī (p. 24, l. 6 from foot): فذکر من علامات ادبارة: شد for نیست H.

89, 1. L. om. from دوم to نداند. — 2. C. بخوبید for نیاموزد. — 8. C. کوید. I. لا یتعلمون. — 14. BCMH. بنوانی. — 16. C. اشتغال. L. om. هر. L. جبارم آنک. — 18. L. بوشنکی. C. حریبیتی. BM. — 20. محتشم بر اهل. — 18. L. ابو الحسن. and so Qushayrī and Jāmī; the other texts have ابو عمرو. C. has ابو عمرو و دمشقی را, but probably we should read دمشقی را. — 21. After کردندش C. adds خود در شیر خود بود. — 23. L. om. نتوانست بود.

90, 5. After روز BM. have رفت بنقضیع می رفت بصوفیان. C. — 16. LM. om. from پرسیدند to بی اسم و بی اسامی باشند. — 19. C. بر نیکو. C. مراقبت. — 20. After تو C. adds و گفت ازین شایفه در ثنوت و توحید شریف کسی نیکوترست که معتمد فقر است

و دیگر پرسیدند از معرفت گفت: بایدت نیست که بدید آید در دل ت لاجرم
 بخل نکنند بدر باختن چیزی که آنرا قیمت نیست در راه آنکه همه قیمت
 نیست 21. After آنجاست یعنی بخل نورزد [نورزا MS.] بدنیا با مؤمنان
 و اورا صفات است و گفت توبه آن بود که چون ذکر گناه نمی و C. adds
 C. ; ننواند نوشت. — 22. LBIM. از آن ذکر هیچ حلاوت نیانی توبه بود
 — 23. C. om. آن and writes توکل above the line.

91, 1. L. om. دل. — 3. L. و گفت for نقلست. — 6. C. گوبیدی. —
 8. L. گردان و خوا, but the ا has been stroked out; M. گردان و خوا.
 Read گردان و خوا. — 9. BMH. ذکر حدیم الترمذی; so CI. — 10. C.
در. — 21. M. حلمی for حکمتی. — 14. M. سلیم for حیم.
 LC. om. متخیر.

92, 18. L. سیدتی; I. سیدی.

93, 22. C. تسلی for تسکینی. — 24. M. در for دنیای.

94, 2. C. شب. — 6. C. عبیلان. L. دانیم گفت. — 24.
 After C. adds جمالی داشت خواند.

95, 12. C. دورتر کشید.

96, 1. شیری occurs only in H. and (as a correction) in I. The
 other texts have سری except C., which reads بستری. — 2. C.
بجاء. — 3. C. نیافته. BC. غوضه. — 4. BMH. نتوان. — 6. Read
ضیف.

97, 7. L. om. را. — 12. L. حرکرا for حرک. — 14. L. باشد. — 15. L.
 om. و. — 19. L. بازایت for بازایب. L. om. و گفت. — 25. L. om.
 from صدیح و عده اقتصاد to بجدوبرا اقتصاد. H. صدیح.

98, 2. After C. proceeds از خواب جزویست از بیداری و جای دیگر
گفت خواب راست یک جزو است از چیل شش عهد و. — 4. گفت seems to be in C. only. — 6. C. و.
 که آنکس را از ولایت C. کرد. — 8. After C. has بیر. — 7. L. om. بیر.
میتناق. — 9. LIM. سوی for سوء; B. سیر; text CH. — 10. L. دور for
روز; CM. بگرداند. After نگرداند. — 11. L. عیش خوزرا. I. روز.
و گفت این بودن اول ضلالت قومست زود بود که بزنده انجامد.
 so H. in marg. H. باید بود. — 12. B. نتوانند; MH. نتوان. — 13. After
 گفت آنک ایشان را بایات آیی احل گردانید و علم C. continues: این
زریق روزی گردانید پس ایشان از آن بیرون آمده باشند و متابع
هوا شد مثل ایشان مثل سگ بود پرسیدند از خلف گفت خلف ضعیفی
 C. نگیری. — 15. After دعوی عربت بزرگ so H. in marg.

و گفت نفسی است که ترا تضرع کند و خضوع نماید اما بدرستی adds: [Here II. شدت [بدرستی و سیرت MS. و عنف و این نئیم است و نفسی است که تضرع کند به نیلوتی و عنیت adds in marg. و گفت خاشع آن بود که آتش شنیوت. [و رفق و این نفسی کریم است خویش فرو کشد و دود دل خویش بنشانند و انوار تعظیم در دل خویش بر آورد تا شنیوت او مرده شود و دل وی زنده گردد و اندامیای وی خاشع گردد; so II. in marg. — 19. After بنماند C. adds مولرا شناسد و گفت هرکه مولرا شناسد C. adds گریزد 21. After آسان شود پرو مؤنت با او معرفت گردش دل است و گفت خوف بود چون رحبت بود و چون خشیت صاحب همت چون بترسد هوای خویش رود چون رهبران که متابع هوای خویش باشند چون تمام شریعت ایشانرا باز کشد بحق شریعت قیام کند آن خشیت بود.

و گفت راه خدای تعالی چهارست یا C. adds با وی 99, 10. After شمشیر و سر کفران یا محیره و درگاه علما یا سفره و شکم گرسندان یا محراب 17. L. om. انس. — 23. C. omits this article, as also BM.

100, 1. L. طایفه فقرارا; I. ضوایف فقرارا; text H. — 2. L. om. from — پسنامه آمد LI. کوه لبنان. IH. — 5. گرفته بودند to و از مغرب 19. LI. کله for کلی; H. خوره. Possibly کله should be retained, although I can find no authority for it as a synonym of خوره.

101, 5. I. om. دعوی LI. زعونتی; I. in marg. — 7. H. و با نیکنان صحبت داشتن. I. بموافقت حق سبحانه و تعالی. BCM. omit this article. Concerning the *nisba* see note on Part I, p. 9, l. 8. L. روعدی; I. روعدی; H. تروعندی. — 10. The rhymed proem is entirely different in H. — 14. L. خیری. H. omits from 23. بار. — 19. L. om. نبود. — 17. I. نبود. — 11. (102) جیست to و ابتداء L. او بدید. L. om. خویش.

102, 8. I. با کسی. — 13. L. om. گفت after صوفی. — 14. H. بقدر ذری که در پیش دارند خشیده است و باری ایشانرا [Bombay ed. adds] در بلا برگ ایشان] زیاده است بمقدار معرفت که او را خشیده است تا و گفت هرکه فرمان حق H. مستور. After آنه. Bombay ed. adds; تعالی در جوانی ضائع کند حق سبحانه و تعالی او را در پیری خوار دارد. — 17. L. om. باو. — 18. LI. om. گفت. — 20. LI. om. گفت.

103, 2. BCMH. معامله و ادب. — 3. L. om. نفس after بود. — 4.

Ll. om. بود. — 5. L. تصنیف. — 7. Probably بود should be supplied after عمری; so C. BIMH. om. تا. — 8. C. سی پاره. — 12. C. عمری بود. — 14. C. سی پاره. — 19. L. om. آیت. — 22. L. از مجلس. — 25. L. و نفت.

104, 3. C. خداوند. — 11. LBIM. om. from علما و چون to the end of the saying: text from I. in marg. — 13. C. om. from to the end. — 14. L. om. و گفت. — 15. LBIM. om. نفس. و سینه تنگ. — 17. After گیرند H. inserts in marg. مقاربت شیوات. شود و چون سینه تنگ شود خوی ناخوش شود و چون خوی ناخوش شود. — 18. دلش بمبرد C. has for او and after کند concludes with چون. — 23. After بود C. proceeds ضاهر بزبان و نشتر آید و نشتر بزبان ضاهر; so H. in marg. with the absurd reading نشتر for نشستن. — 24. Ll. زبان. — 25. L. مگر کلمه احکام. L. inserts است after شرع.

105, 1. C. نشان حرمت حکمت. — 8. L. بذو. After شد عاشق شد و گفت حرکه راضی است از اندامهای خویش بشبنوات در دوش روید. — 10. L. om. بدین. — 16. H. پسندۀ کار. but perhaps the words in the text should be written پسندکار being regarded as a suffix. — 18. H. مخلوقات; M. خلق. — 21. L. و حسن و گفت پیغامبر بحجزه پیغامبر نکشت. — 22. After جمیل C. adds آمدن بوی [بود MS] و نیکن بفرستادن خدای تعالی پیغامبر گشت و بوحی آمدن بوی [بود MS] و چون خدای او را خلق فرستاد و بوی وحی کرد و پیغامبر گشت هر چند او را معجزه باشد یا نباشد واجب گشت بر آنکسان که پیغامبر ایشان را دعوت کند اجابت کردن هر چند ایشانرا معجزه ننمید و گفت کس بود که درین طریق عمری بسر [سر II] گردان بود که در علم میدرد و مردی را مجبوس از مردان و حرکت نیابد چنانکه او را باید و چگونه یابد و [باید MS]; so H. in marg. — 23. L. om. بلفظ. — 24. L. دند.

106, 3. LBIH. از حر زعم. — 5. L. om. شدت. — 7. L. om. from که در دنیا. — 8. It seems necessary to read علمرا or to add در آخرت to در دنیا. — 12. After خورده است C. adds از حر. — 14. After نفس است C. adds از بیخ نشود تا از بیخ; so H. in marg. — 14. After است C. adds نفس است که میان او و میان خدایست و گفت بنده مستحق یقین نشود تا از بیخ نشود تا از بیخ; so H. in marg. — 17. After بعلقل ندانند آنچه از خدای بود C. adds در دنیا.

و گفت نمودن بر C. حرمت 20. — After حرمت C. adds بر عین او را از وی بدانند خدای آن است که با خدای ایستاده باشند و بنمود درست شود ایشان را و گفت جوایز بر آن C. نشود 23. — احکام خدای عز و جل بود که او را خصمی نباشد بر کسی.

و بر آن که او را مقابله نتوانست کردن بدانچه او کرد بو علی را 107, 18. C. واجب بودی بر بو علی 19. C. مفرد for مجرد H. C.؛ علایف آنه و قتی. L. om. ثقفی که سخن که گفتی برای نفس خود گفتی نه برای خلق and گفتی. — 20. LI. برکت for قتی. C. بدان نرسید. The text of this saying appears to be correctly given only in C. — 21. L. در معنی. L. و حدیث کنند. MH. — 22. L. ما for تو. — 24. MH. سخن for شخص. نقلست for و گفت.

108, 7. C. چند آنکه ازو گزیر نیست و بدو احتیاجست 10. — After آید C. has آید بر کسی آید 12. — بعد اوست. H. و بمقدار محبت خشیت ندانند C. has 13. L. — ما باندگی خدمت و ادب 14. C. — بر ادب بر خدمت 15. C. — و او for او. L. 17. — واجب بود که چون کند. C. 16. — علمه for عمل. — عیب دینی بر کسی ظاهر نکرد. C. در دنیا و گفت. L. om. 18. — 19. L. om. و گفت. 24. Read پیش.

4. C. در حال و مقام در وقت خود. L. نتواند. C. 109, 1. — so BMH. — 5. C. بجز for بحد. L. om. بود. 6. L. om. را. 13. L. انبار for دانیل. L. 19. — بی شک. MH. — 16. حدیث for خدمت. — احمد بن اسود. BCMH. 22. B. تا سال دیگر مرا ضافت انتظار نباشد یک. — روز می رفت نگاه گفت نَبیک و سر بنبذ و جان بدان.

ریاضات. I. حسن رعایت. C. باز ایستادن. C. 9. — علامت. L. 110, 8. — 11. L. عفتت بسلامت نیاید. C. عفتت و عرفی. — which is the correct reading, since Qushayrī (p. 27, l. 13) has عواقبه مننیتی عواقبه. — 15. After بیند I. adds in marg. بود. چون بود. نقلست که ابتدای حال او چون بود. که او حکم اصفهان بود و عدل بودی فقرا را دوست داشتنی و با درویش مراقبت بیشتر کردی و در دیوان حکم درویشانرا بهتر از توانگران نشانیدی و همه وقت احوال اهل تصوف پرسیدی و با ایشان تقرب نمودی و چون خدمت ایشان پیوستی در صف نعل نشستی و چون درویشی بدرگاه او شدی عیب دربان را زحمة آن نمودی که او را منع کردی و ایشان را پیش خود خواندی و بتواضع سخن پرسیدی و اگر در حرم بودی بر منظر نشستی و نظاره میدردی آنرا از دور درویشی دیدی پیش خود خواندی نقلست که روزی بر منظر نشسته بود و در زیر آن گذر بود و سبزه و آب روان درویشی را دید که از دور می آید و گویند که آن درویش ابو عثمان می بود درویش

چنان خرامان بیامد و انفات نکرد و در کنار آب بنشست و کچله‌ی داشت پر آب کرد و دوسه پاره نان خشک در آن نیاد و وضو تازه کرد و نمازی از سر حضور گزارد چون از نماز فارغ شد آن نذر خورد و از عقب آن آبی خورد و با ذوق تمام خدا را شکر کرد و دچمول در زیر سر نیاد روی سوی قبله کرد و بفراموشی تمام خفت و علی سید از آن منظر نگاه میدرد و تا درویش در آن خواب خوش بود مردمان چند لونه زمت پر علی برده بودند بی چیزی خواستی و یکی از ضالمی زایدی چنانکه از دست خلق یدساعت آسایش نیافت چون حال خود چنین دید و حال آن درویش چنان غیرتی در دل او بدید آمد چون درویش بیدار شد و خواست که بیرون علی سید آواز داد که یکدم توقف کن و پیش درویش آمد که ای درویش من بادشاه تو چرا پیش من نیامدی درویش گفت ما هر روز چند نوبت با پناه خدای میرویم که نباید که ما را خلق مشغول گرداند و از قرب حضرت او باز مانیم علی چون این سخن بشنید دردی بدل او در آمد گفت از این تکیفه چنان مستغرق حضرت عزت اند که از بادشاهشان ننگ می آید گفت ای درویش یکساعت توقف کن تا در صحبت تو بیاسایم گفت نعوذ بالله من محبة الاشرار گفت اکنون از بهر خدا مرا خدا راه ده گفت موتوا قبل ان تموتوا بهمیر تا برسی گفت چون بهمیر گفت ازین بادشاه بگریز تا خدا زنده شود که حرکت با خدا زنده شد در هر دو عالم زنده باشد و حرکت با نعمت دنیا زنده باشد در هر دو عالم مرده باشد علی سید چون آن حال مشاهده کرد اندوختن با حرم خود شد و مردم خود را گفت ای مردمان اکثر چنان باشد که اجل من در رسد شما چه کنید گفتند جان ما چه فدای تو باد این چه سخاست گفت مثالیست که میگوییم یعنی البته يك روز مرگ باشد شما آرزو چه کنید گفتند آن کنیم که چه خلق میکنند گفت امروز خود آرزو گیرید که من مردم و پایی از خانه بیرون نیاد و در خرابه بیندگی حفر تعالی مشغول شد و گویند که جنید از آن حال خبر یافت نامیا بوی فرستاد و او را نیز آرزوی صاحبیت جنید شد بیرون آمد تا به بغداد رود از بس که ریاضت کشیده بود روی زرد شده و کینه پوشیده در اندوخت تمام باحسنگی میرفت خربنده چند آمدند که در زمان سلطنت از آن او بودند او را نشناختند سبوی شراب بر سر او نهادند قضا را پای او بر سنگ آمد و بیفتاد و آن سبوی بر زمین زد و شکست خربندگان او را چندان زدند که بیوش شد در حل واقعه مردان بر او فرود آمد چون بیوش آمد حیران و مستغرق روی خرابه نیاد و خدا را شکر میکرد که الحمد لله که کار من از خربندگان گشوده شد و مقصود عقلا، which 18. C. — در دل متوسل بود 16. C. — حاصل شد seems to be the better reading. — 21. L. و بحسن.

وصییت for وصف 2. C. — تا قیام ساعت for ای یومنا عدا 11. M. — آن معنی حاجاج for آن پیر محتاج 14. C. — خجلتا 10. L. —

L علمی. — 20. C. بسلامت for بشام. — 23. C. روزی چندش.

112, 4. L. ت for با. — 11. H. جولانگی for جولانگی. — 24. After و سخن اوست نه گفت که نسبتی [نیستی] شریف تر شده بود از آن آدم نبود که خداوند او را بنده خویش گفت ویرا از گناه توانستی ندهد داشت بنسبت مفخرت مکنید و عیب علم مرفوعتر از علم او نبود نه نهیای چه چیزی در آموخت و آن او را منفعت نکرد در وقت حرمان قدرت بعلم سرغزازی مکنید و عیب عبادت از آن ابلیس تمامتر و بیشتر نبود بدان عبادت خلاص نیافت پس کار سبقت دارد و یک روز در مجلس می گفت منتفی را سینه بنور یقین منشرح است و موقن را دشف بصایر بنور حقایق ایمان حاصل است معنی آن است که بنور ایقین علم ایقین خواسته و بدشف بصایر عین ایقین لاجرم منتفی بیش بنور علم ایقین نرسد موقن را عین ایقین بنور حقایق ایمان بود بی تقوی صورت ایمان است که ایمان عربان و بناسد التقوی بمثابت مغرست و علم ایقین درو بمثابت روغن و عین بارزنده. — 25. C. بارزنده for سوت آله. L. سوت آله for بد خوئی. but Qushayrî (p. 29, l. 23) has آله. ادبی خو.

113, 8. Read نماز. — 13. H. جمله for اجله. — 15. BIMH. om. کشید. — 16. After بی شمار C. proceeds سفرحتی. — 21. After سیم C. proceeds نیکو دارد و خلونیکای شایسته از سلفا پارسا بود بوعده ندهد تواند داشت. — 22. C. در آنجا. — 23. C. بوقصد نرسد زیرا که یقینش درست بود.

114, 11. After برفت M. adds وانشد and five Arabic verses which are cited by Qushayrî, p. 93, l. 5 from foot and foll. — 13. L. om. نه. In this and the next line C. has سر تریه for شوذیریه. — 18. C. او را بدید آید.

115, 7. C. باشیدی for نشستی, but in marg. بودی. — 10. BCMH. om. و مشایخ مکن را. — 16. BMH. حریری. After نیامد M. adds گفت بجای دارد. — 24. BMH. om. که تو گفته. — 17. L. om. با وی مدع. — 25. BMH. om. موافقت (a correction). H. از دارد. — 26. BMH. om. مراقبت.

116, 1. LIM. محسن. — 2. L. باعراض. — 3. بدل نیز میل زدنی. — 4. C. نتواند رسید. — 10. CM. om. از فوت. — 11. H. قرب حق. — 12. H. پای در درجه. — 14. L. طلب for درست. I. زاهد. — 15. M. ابو عبد الله. — 17. M. چیزی. — 18. M. سببی for شیبی. C. جز رضای خدای which is correct (see *Nafahât*, N°. 85). CH. عبد الله احمد.

117, 1. CMH. شیبی. — 8. After نبائیدی the Bombay ed. has in

marg. و ناخن او دراز نشدی و بست [sic] یاران با او میرفتندی یکی از راه اعرابی. C. 9. — 18. After *و در وقت حاجت آرامی آرند* C. adds *دندند* but the two last words are corrected in marg. to *آزرمی دارند*. — 25. II. *آنکه خلف را*.

118, 6. I. *بندگی*. BMH. *آنچه* or *آنچه*. C. *رنج یافتن*. — 8. M. alone has preserved the correct *nisba*; all the other texts have *جرجانی*. See *Nafahát*, N°. 136 and Sha'ráni's *Lawáqih*, p. 118. — 9. L. *بامانت*. — 16. M. *بسیاری* for *ترك*. — 17. C. *مصالح*. — 19. L. *محبّت* for *محبّ*. L. *مراعات کردن*. — 22. LM. *محبّت*. — 23. III. *در راه حق*. — 24. L. *مراعات کردن*. — 22. LM. *محبّت*. — 23. III. *در راه حق*. — 24. L. *مراعات کردن*.

119, 5. L. *بجولا*. — 6. LIMH. om. *بحق*. — 7. After *مولی* L. has *نبودن* so BI. Text from C., with which H. agrees. — 9. C. *صاحب* for *صائب*. — 10. M. *تفویض* for *تقوی*. — 16. L. *بامانت*. — 22. C. *جراغ جمعه*. — 23. L. om. *شب*.

120, 2. C. *بیربر* for *بیربر*. — 11. All the texts except C. have *اللسین*. — 14. After *گشتم* the Bombay ed., which I follow here and H. have the following anecdote in marg.: *نقلست که کتانی گفت وقتی ضعیف عظیم یافتم در تن خود فتوری دیدم گفتم در صواف شوم و دعتی گویم پس در طواف شدم و از غرابت و عاجزی گفتن گرفتم تا چنان افتاد که قرب خدای مرا از دعا باز داشت و از سوال منقطع گردانید پس عاتقی آواز داد که بعد از آلا علی 16. — 16. After *ترا با خویش گرفتم* چیز از ما چیزی جز ما میخواهی I. adds *ولا سیف الا ذو الفقار*.*

121, 5. After *گشت* L. has *کسی گفت* *مرا آنخ*. Text C.; so MH. In I. the passage has been altered and corrected so as to read: *گفت و برنائی بود در مکه با ما نیامیختی و با اهل دنیا التفتان نکردی کینه بوشیدی ردا*. — 15. C. — *با دلی فارغ دوستی او در دل ما افتاد پس مرا دو بیست درم آنخ از عبد الرحمن و از معمر*. H. *از عبد الله و از معمر*. — 19. CM. *در بر*.

122, 19. *Dele* the line over *گفت*. — 24. L. om. *معصیت*. After *مذت* the Bombay ed. has in marg. *و گفت چیزیکه ترا در آن اختلاف نکنند نه کوفی و نه مدنی و نه شامی و نه عراقی زهد بود در دنیا و سخاوت نفس و نصیحت بمردمان یعنی چیزها نگهیند عیچکسرا که نه محمودست* so H. in marg.

123, 3. After *تصرف* بیشتر H. has in marg. *بندگان*. — 4. L. *نفس* for *یقین*. — 9. After *است* خدای *بیدن* CH. add *باشد* کرده. — 11. I. *چندانکه*. L. *بوزست*. — 16. L. *آخسته* for *است*. — 19. After *نکند* the Bombay ed. has in marg. *و گفت عمر که حرص بقداعت بفروشد ظفر یابد بعتر و مروت* so H. in

marg. — 20. L. om. و گفت. — 23. L. om. from *عزدرآ* to *بیشه لیرد*.
B. om. *چون*; I. *خوف* (a correction).

121, 1. C. *حاجت مرید بر سه چیز*. — 2. III. *خورش*; CM. *خوردنش*.
— 7. C. *عقول*. — 8. After *بانشاعر* I. adds in marg. *بناست*.
— 9. II. *بیر بانل*. — 12. L. om. *بحق*. — 14. CIMH. *باد صبح*. — 17.
L. *گفت* for *و گفت*. — 18. L. *گفت*. — 19. C. *دریان*. — 24. LI.
نداشت.

125, 2. II. *شانی* for *بیدانی*. — 4. I. *آن* for *او*. LC. *بود*.
خلقی. — 6. L. om. *عمر*. — 9. CHH. *بیبای بداشسته*.
— 11. BM. *حزیری*. — 13. L. *بسیاری بود*. — 15. C. *بسیار*.
— 18. CH. *محمد ز لیری*. — 19. L. *سَر* for *شرط*. — 20. L. *سَر*. C.
در *میان پیراهن*. — 23. CHH. write *مویز* here and in the
following lines.

126, 2. All the texts have *داتی*. — The forms *بودتی* and
(L.) were originally also in I., but have been altered to *بودی* and
دادی. M. has *بودتی* and *دادتی*. — 6. L. *زیستیم*. C. *و فشره*. — 7.
دردتی in LI., but in I. it has been altered to *دردی*; M. *دردتی*. —
20. CH. *تغییر*.

127, 2. I. *بصره* for *مصر*. — 8. C. *باشیدم* for *لردم*. — 11.
C. *عزدرآ*. — 23. L. om. *گفت*. — 19. L. om. *خلای*. — 15. CM. *آذجا باشیدیم*.

128, 6. L. *دارم* for *حسنت*. — 16. B. *و حاکم میگرد*. — 23.
C. *بیرس* for *ببین*. L. *گفت*. L. om. *حزیده*; II. *دوازده*; M. *بازده*.

129, 8. L. om. from *گفت* *نویک* to *خفتاد بر*. — 11. L. om. *نه*
after *احمد*. — 15. C. *سرو و ازاری*. — 18. L. *بقسیم*, evidently
a mistake for *نقسیم*. — 23. B. *آمذند بشیراز*. — 25. M. *از* for *آن*.

130, 1. C. *ضوایی*; so III. — 15. After *باز* M. adds *نه*.
شبیخ اسلام. — *شبیخ بو زالب خورج بن علی بغدادی است استاد عبد الله خفیف و حو من*
اصحاب لجنید شبیخ بو عبد الله می گوید که من خدمت وی لردم و وی
علت شکم داشت خون می فرو شد و ششمت در وی می نیادم وقتی غایب
بودم وی آواز داد که شیرازی من به نمی شنویم دیگر باره آواز داد و گفت
شیرازی همین نعلک الله من بشتانتم و ششمت بوی دادم و علی دیلم برسید
از بو [با MS.] عبد الله خفیف که توان نعلک الله چون شنودی از وی گفت
چون رماک الله شبیخ اسلام گفت فلاح نباشد مرید را که ذل استاد و بپیر
ندشیده باشد و ققاء وی نخورد باشد و نعلک الله استاد نشنیده باشد و
برماک الله بر نداشته بود و وی بدر و زدمی زنده ندشته [نکرد MS.] باشد
خود درست بود [و وی خود رسته باشد: Nafahūt]. See Nafahūt p. 280,

l. 8 sqq. — 20. l. om. ملاييد. LI. om. from درفته اند to لغايت — 22. l. om. ابو. — 25. L. منمّوّه for منمّوّه; C. سبير; B. مردم.

131. 3. CH. سه قسم; the other MSS. سه قسم. After ازو most texts add درو. — 4. L. om. در before آتبه. — 19. C. آتبه for آتبه. — 20. L. گفت و گفت. — 20. L. گفت و گفت. — 20. L. گفت و گفت. — 20. L. گفت و گفت. — 20. L. گفت و گفت. — 20. L. گفت و گفت.

132. 1. BM. حريرى. L. points the *nisba* جريرى and Attār seems to have pronounced it in this way (for he rhymes it with بصيرى), but according to the commentator on Qushayrī, p. 27, it should be pointed جريرى and referred to واثل بن بئر بن واثل. — 2. H. in marg. گفتن بنوارادى مى مانند. — 11. L. جبه. — 20. B. مانند. — 11. L. جبه. — 20. B. مانند.

133. 6. L. om. تو. — 19. BIMH جينارم for. ديبهر. — 21. I read برعبت with C. and Qushayrī, p. 115, l. 4 from foot; the other texts have برعبت. — 22. LI. امير.

134. 2. BMH. معاينه. — 4. L. om. گفت و گفت after شك. — 6. Read رحمت زنند. Apparently all the texts have رحمت زنند but BIMH. have زنند. According to Qushayrī (p. 59, l. 5 from foot and foll. Jurayrī was asked about عزله and replied: لا فى الدخول بين الرحام وتمنع سرّك أن لا. Attār's translation, therefore, is inaccurate, since he must have read ان له instead of أن لا, which the context requires. — 7. L. om. گفت و گفت. — 8. LBM. om. محاربه ميريدان. — 9. C. باز. — 10. C. داشت دين. — 11. C. داشت دين. — 12. L. نفس. — 13. CHH. احتمال. — 14. L. سنودن for سنودن; I. سنودن; H. شنيدن, and so C. Qushayrī (p. 27, l. 22) has باستعمل الفروع. — 16. BCM. وصول. — 17. C. عظيم کرده است. — 18. C. چون بند را بيراند. — 19. H. و چون بند را بيراند.

135. 3. LBM. امواج. — 4. BIM. غريب. H. غريب داشت که. — 5. H. غريب داشت که. — 6. H. غريب داشت که. — 7. H. غريب داشت که. — 8. H. غريب داشت که. — 9. Read دقت. L. نظرى و وقت; so BI. Text C. After جمله روزگار اوست بر بلا بوده است از اول تا آخر. H. adds نپويد. — 10. H. نصرابادى. — 11. H. نصيرى; B. مگر ايش عطا و عبد الله الـ. — 12. H. نصيرى; B. مگر ايش عطا و عبد الله الـ. — 13. H. نصيرى; B. مگر ايش عطا و عبد الله الـ. — 14. H. نصيرى; B. مگر ايش عطا و عبد الله الـ. — 15. H. نصيرى; B. مگر ايش عطا و عبد الله الـ. — 16. H. نصيرى; B. مگر ايش عطا و عبد الله الـ. — 17. H. نصيرى; B. مگر ايش عطا و عبد الله الـ. — 18. H. نصيرى; B. مگر ايش عطا و عبد الله الـ. — 19. LBIM. بانكند. — 20. LBIM. الحاد. — 21. LIM. الحاد. — 22. LIM. الحاد. — 23. LIM. الحاد. — 24. الحاد. — 25. الحاد.

136. 4. BMH. om. the Arabic. — 5. LI. الحاد. LIM. الحاد. — 6. C. از يك مشربيم; I. يك جزويم; so H. — 7. H. از يك مشربيم; I. يك جزويم; so H. — 8. H. از يك مشربيم; I. يك جزويم; so H. — 9. H. از يك مشربيم; I. يك جزويم; so H. — 10. M. عقل اورا. — 11. L. عقل اورا. — 12. C. بيان for بيان. — 13. C. بيان for بيان. — 14. After و اگر ازو يك سخن بشنود آمد که گوينده آن حقيقت بود. H. adds سنّت بود که گوينده چون C. has بيدنا شد. After چرا آن سخن بدعت بود اما الـ.

شد 18. — 16. L. اورا. — After 16. از حقیقت بود چیرا این صحیح و بدعت بود پس از بصره بدو حرفه (sic) رفت و تعلق بعمره بن عثمان مکی در بدعت بود. — 19. H. correctly reads ابو یعقوب. — 20. After بر خجید H. proceeds حسین آن گد جنمه بر گرفت نه در پیش ذر آن در دیدیم و بیغداد این اجل. — 25. L. om. یعنی سر دار H. adds ذی. — 24. After بسدون. — 21. I.

137, 6. The words from شد to نینادی are pasted over in L. Text I. — 8. L. om. اجل. — 10. I have supplied from B. the words . . اورا . . which are pasted over in L. — 11. H. و سیستن. — 12. H. پس بصره شد بار دیگر مرقع الیه H. گفتند. — 13. H. بصره آمد و یک سال به بصره بود. — 16. H. ابو یعقوب. — 17. C. ابو عبد الله. — 20. H. اُمبیر for اُمبیر; so I. in marg. H. ابو عبد الله. — 21. M. بصره for مصر. B. writes محبّر with *tashdid*.

138, 4. BH. دانستی. — 5. LM. om. و نه رنج. — 7. The form دشوار for دشوار is in L. only. — 8. M. حمر نمازی را; IH. بنبر نمازی. — 21. نقلست. — 24. After یچی است H. adds و حلوا کردی آنجا نشسته بود یک طبق حلوا باز نیافت در آن عجب همانند که عید چلدس پیرامن او نداشتند بود زاده بعد از چند کده آن سبغرا برفت بر پی برفتند باخواب حلاج رسیدند آن حال بر گفتند و حلواگر تردید آن روز ید داشت ایشان نیز همان روز نشان دادند حلواگر بزیر آن حلاج آمد منتعجب همانند و مرید او شد.

139, 5. BCM. om. from گویند و to بود. L. om. بود. — 6. After امحیرین H. adds در اترای فرم در فرم در اترای. — 12. Read کردی. B. however has کردی. L. که for کی. — 13. After عمر the texts differ greatly. C. has تو در شکم کردی; I. در اندیشه آنی; H. در شکم کردی. — 14. After نقلست که گفت مرغی را دیدم از مرغان منتصوفه گفتم H. خواهد بود تو بخدمت پر می پستی بسوی او گفت به پر و بالی که دارم گفتم پر و بال قطع کن که او بیس گویند می است تو بدو نتوانی رسید نقلست که حسین منصور گفت ابلیس میبذشت موسی را دید علیه اسلام موسی گفت ای رانده چرا سجده نکردی تا رانده نشدی گفت بد نکردم بغیر او نده نکردم چندان تو که چون دیدار خواستی گفتند انظر انی انجبتی تو بگو باز نکردی من گفتم جز ترا سجده نکند و جز تو بدستی نندرم ازو پرسیدند که در موسی چاهوی گفت حق گفتند در شروع چاهوی گفت حق گفتند معنی این چیست گفت ایشان دو صفت [MS. صنف] اند که میروند در ابد بر آنچه رانده اند ایشانرا در ازل از بوانسودا [ابو انسودا Bombay ed.] و گفت

و گفت صوفی وحدانی H. با 20. After. — مردی را دیدم از متصوفه الذوات است نه او یک دس را داند و نه یک دس او را و گفت صوفی آنست نه اشارت از خدای کند و خلق اشارت خدای کنند یعنی او در میان محو بود یعنی چون نه دیدنی چنان دانی نه. — 21. After I. adds in marg. — H. خاطر حق 22. After. — نه عیال شدند و روی در خلق اشیا دنی و گفت هر که انتماس حق کند بنور ایمان چنان بود نه دسی افتاب است و جوید بنور کواکب و لغت حمیت تیرحاست و دل مومنان حدیثیاست و تیرانداز خدای و خطا محال و گفت صاحب فرست به نخست نظر مقصود را در یابد و ویرا عیب گمان و شک نباشد و لغت از اخلاق مردان مومن. — 24. MH. — آنست نه قصد تواند پیش میانه بود اگر بود نوع بود در نه از خوردن خود. L. 25. ت.

140. 3. C. before. LBM. om. و خالی for حیاتی. BM. در شرک پیوسته. — 6. H. for وحدت. BIM. دانند. — 7. L. om. در عه. — 8. After. — 9. H. adds بینالی شود. — 10. انبیا و اولیا جمله روی بدو آرند و یحی را نیز از پیشت یاد نیند و گفت هر که بیمه مقامات بندگی فرا رسد و جای آورد H. باشد. — 11. After. — 12. Read. — 13. L. om. وقت. — 14. H. in marg. تاجه چیز از صدف. — 15. I. adds in marg. زنند. — 16. L. om. After. — 17. H. proceeds: زهد چنان. — 18. L. om. — 19. H. adds: بعد از آنست که دست را هیچ در دست را هیچ جای وصول نیست دست ده بداهن وصول پیش نرسد و آن شرک را مردانست و دست عبادت بداهن تکلیف شرعی و شرعی پیش نرسد اما دستی که از آفرینش برتر رسد اگر خواهد دست دست سعادت است و گفت آن حال که یک موی کوبین را از جای بر داری تو بر داشته عنایت بشی و نخست تا محمول نباشی حامل نتوانی بود و آن یک لحظه نه یک موی از خویشتن حمل نتوانی کرد از دست عنایت در افتاده باشی و گفت نه منقصل است بشریت از او و نه متصل است بدو و گفت او آنست که متجلی شود از سر سوزنی آنرا که خواهد و محتجب گردد در آهن و زمین از آنکه خواهد پس بر تو باد که معرور ندردی خدای تعالی و نومید نشوی از او و رغبت بکنی در محبت او و راضی نباشی که نه محبت باشی و اثبات او ممکن و نفی او ممکن و بر تو باد که از توحید پرهیز کنی و گفت روا نمود کسی را که بلی بیند یا یحی را یاد کند یا گوید که یحی را بشناختم آن یحی را که جمله احد ازو ضاعوست و گفت امهای خدای تعالی از آنجا که ادراک است رسم است

و از آنجا که حق است حقیقت است و گفت هوا حیات نفس است و حق حیات دُنست و حقیقت حیات جانست و گفت ترانیا که محجوب کرد ایشانرا اگر آگاه کند از علوم قدرت جماله در طُوب آیند و اگر کشف کند چیزی از حقیقت بر ایشان جماله بمیرند و گفت حرکه اعمال بیند محجوب کردن از معجول و حرکه معجول بیند از رویت اعمال محجوب گردد و گفت انبیا علیهم السلام غالبند بر احوال و مآل احوال اند پیش میگردانند احوالرا نه احوال ایشانرا و غیر انبیا چنانند که سلطنت احوالراست بر ایشان تا II. adds کردند 17. — احوال ایشانرا میگردانند نه ایشان احوالرا شده است. 23. L. om. — کردیم. 19. L. — را. 18. L. om. — و آنچه نکرد

141, 3. C. معتضد for معنصم. Both readings are, of course, incorrect, but no text has مقتدر. Considering 'Aṭṭār's gross carelessness in historical matters, we may probably attribute the mistake to him. — 9. L. om. خود. — 10. C. منصور نه ایم. — 15. C. پیدا نبودم. — 21. H. سلامت for شریعت.

142, 1. I. عتلی for عنایتی. — 2. CH. خاست for ساخت. — 3. LI. ساخت; C. چه; II. مدار; I. عمار. — 16. I. اقبولست. — 15. CH. جونی for چند. — 20. L. gives a Persian interlinear translation of the Arabic verses.

143, 5. After مناجات کرد M. has خواست بگفت so B; II. کس نداند. — L. om. گفت آنچه خواست یافت for مقرآن. — 6. I. و صلابت; CH. و بصلابت. — 9. IM. و بعد از سائبه دراز; II. has بود. — 12. L. مدافعت آن میکنند پس از نردبان فرو ندریست و خادمرا آنچه ساختیم for سختی. — 16. LBM. گلی. — 14. CH. و گفتند.

144, 1. II. بعضی می کریسند آنچه. — 5. گلگونه روی مردان. The remainder of L. is supplied by a later hand. — 9. H. جمال. — 10. B. حلاجک for جلجل; II. بازی میکنم; I. میکند راضیم افراد. — 13. BM. حسب for حمت; and so app. I. L. افراد دوستی یدنده, *viz.*, افراد, which implies the reading افراد. — 15. L. om. from بیریزند to و نماز. — 22. BMH. خادمرا گفته بود; so I.

145, 3. B. عباس. — 5. After میدردم B. adds: گفتم خداوند! این. — 8. M. دوست بود چرا با وی چنین کردی. — 13. After گفتم H. proceeds: مرد گفت مرا در مقعد. After چهره آورد M. has صدق فرود آورد و آرام کرد گفتم با این خلف چهره آنچه for و شبلی گفت. — 18. H. در تن. — 17. L. و در تن.

چنانکه حال این است که می بینی
 انذیت بذات خود فنا بود * انذیت نبود آنچه خدا بود
 رحمة الله علیه رحمة واسعة

— 22. نیکوست. Here LB. end. M. has a short article on Muhammad Bāqir (see p. ۳۳۱ of this volume).

S U P P L E M E N T.

118, 3. I. محرم. I. بر توکل. — 5. H. در حقیقت بدل بود. — 6. K. و در شیر ری وقت کرد در سند II. has نردی. K. om. — 9. After احدی و تسعین و مئین رحمة الله علیه; so H. I. خطر و مقداری. — 12. I. گرفتن. K. بار فرا کوفتی. — 14. K. زیرا این. K. om. نقلست. — 19. I. از خوابه دورم میداری. H. ای خوابه دورم می پنداری. — 20. I. دوم. — 21. I. این را جواب. I.

119, 3. K. om. روز. — 5. K. سخت for ساختن. — 9. K. om. و گرفت for کرد. — 21. K. گفت. — 15. *Delete* the line over گفت. — 22. Read جنبانیدند. — 24. K. خواست.

150, 2. I. تویع خواص. — 6. I. حامد بن اسود. Qushayrī, p. 120, l. 14. has حمد الاسود. — 8. I. گفت for گفتم. — 9. I. کردم. — 10. I. وسد for وسطی. II. وضاری. — 12. K. کزدمی. — 17. K. om. تو. — 21. K. om. و گفت. This story does not occur in I. — 24. K. نخرم.

151, 2. K. om. جز. K. om. که گفت. — 8. I. گستاخی. — 18. I. و مریدی الخ. This anecdote is wanting in III. — 19. I. دین محمد. — 21. K. گفت for گفتم.

152, 5. I. omits from راست کنم و گفت. — 7. II. انار. — 25. II. چنا for میان. — 23. K. بیعی for پیرینی. — 9. H. عفت عراز.

153, 15. K. om. که. K. om. و گفت. — 18. IK. نشسته. H. has من. — 20. K. om. که تو بنداشته. — 22. K. om. from پرو. — 24. K. نقلست الخ. This story is not in III. — 25. K. خواست.

154, 2. K. om. بود. — 16. K. و گفت الخ. This story is not in III. — 17. K. نرسند.

155, 1. جو for چه occurs more than once in K. — 6. K. om.

گفت خنده من نبود و من ضاب I. adds دارم 7. — خواص گفت
 تا بعبودیت وی مشغول باشم: III. omit the following
 anecdote. — 11. After دنیا H. proceeds: و بدیشان میسرانیدم
 تا چون مردم به پیشت فرود آیند و بدعت وی مشغول شوند حق تعالی را
 — 13. K. om. فیام. III. omit آنت. — 17. H. بسیماری. —
 19. H. تخیلف for اندیشة. — 20. H. تخیلف. — 21. K. om. و before
 و در ادای آن تقصیر ندی H. adds نگرانی After بر تو

156, 1. H. پیوسته مضنبه ضمع از خلق میزند. — 2. I. om. from
 حرکه و to the end of the saying. H. اصل آخرت. — 3. H. has
 5. The چندن بود که در دنیا بر وی بگیرند در آخرت خندان باشد
 the words from آن و to ترن are in K. only. K. عربن. but Qushayrî (p. 84,
 l. 6 from foot) has فلم یجد عوضیا فی غلبه. — 6. H. عمره را توکل در نفس. — 7. H. om. حبیب. H. حبیبست. خویش
 صبر ثباتست در عبودیت بموجب. H. احکام آلت. Qushayrî, p. 99, last line, agrees with K. — 8. Qushayrî,
 p. 103, l. 17, has خلوص for اخلاص. — 10. H. نند for تدبیر; so
 Qushayrî, p. 28, l. 4. — 12. H. جوئید and the following verbs also
 in the 2nd person plural. — 18. H. خاطر عا. K. زبان for زبان. — 21.
 III. om. باز بقضا بیامدی. In K. تقاضا is written below بقضا.

157, 6. Read بر قدم for بر قدم. — 10. After عظیمست I. adds آن که
 و حکمت. — 15. After بود H. adds: و اللہ یحب التواضع و یحب المنطقین
 بسیار مشایخ یافته و مقبول و پسندیده چه و وقت او در تاریخ سنه تسع و
 23. K. om. شد. Read تسعین و مائتین بود و گویند سنه تسع و سبعین
 وقتی آنی عظیم آمد.

158, 2. K. مرا این for فرا ایم; H. فردا ایم. These variants
 point to فرا ایم دانی as the true reading; possibly the phrase is pro-
 verbial. — 3. I. از دعی تو از غیر مستغنی. — 4. I. حقیقی. H. جد و
 5. I. omits from وقتی بود to که وقتی (l. 18). — 13. H.
 15. H. فتر for بیزاری سندن. — 15. H. حرمت for تجارت و حرفت.
 حرمت برادران. — 19. KIH. سببیا for شینتیا. I read خدمت with Qushayrî, p. 29, l. 14. KH. الاسباب
 I. omits آنت. و گفت آنت. — 20. I. has سببیا بلال and Qushayrî الاسباب. — 21. H. برکت و کلمات وی بودمی تا از وی.
 22. چه فوائد روی نمودی. — 22. حذر should be حظ according to Qushayrî,
 p. 29, l. 17. — 23. Instead of آلت درامت H. has فوائد و حکمت از بردت حکمت و فوائد
 کلام آن پیر, which agrees closely with Qushayrî.

159, 1. I. omit this saying. H. has اسباب علائق سه. — 2. K. om. افتاد. — 3.

K. om. 8. — 5. K. *ووصل دنیب*. I. om. *و دعوی دنی*. — 12. I. *بیر آید* for *باید*. — 19. K. *داع* for *داع*. — *صدت و*.

160, 10. After *علیه* H. adds *در بغداد بود*. — *اصل وی و منشأ وی*. — 12. After *تصوف* H. adds *[read سرورسته] [سرورسته و]*. *کوبند از سرورسته* [sic] *بود* و *عروسی عققد و عقمت سل بود و وقت او در ذی الحجه* H. adds *نه*. *ذمت*. — 22. *خوانده بود* from *چیل* to *سند اربع و ثلثین و ثلثمده بود*. — 23. K. *نکردیم*. I. *به پدر* for *باز*. — 24. K. om. *ت برد*.

161, 3. H. *ذیوند*. — 4. K. *بمیری ری*. — 15. After *آمد* H. proceeds *و سبب آنکه خویش شیخ جنید بود احترام او را پیش شیخ جنید فرستد*. — 18. H. *من مردان* for *من*. — 19. After *جندم* I. has the following *rubā'ī*:

غواصی لسن کسرت لیسر می بید
غواصنرا چار غنر می بید
سر رشنه بدست بارو جان بر لف دست
دم نژدن و قدم ز سر می بید

— 21. Read *شیرتی و تجرتی*.

162, 1. K. *و یک یک در خانه ت چه آتخ*. — 19. K. *مرد ضلی*. — 23. K. *جاء*.

163, 1. I. *یکی عوار*. KH. *یقنله*. — 2. KH. *یقنله* and *مقتول*. — 5. K. om. from *بسمب* to *قربت بیقراید*. — 13. K. om. *نقلست*. — 17. K. om. *نقلست که کودن یکبار آتخ*. I. *نقلست*. — 21. K. om. *نقلست* and *خدا*. — 24. I. *بی* for *بی*. — 25. After *این گفتند که من فرج زانرا آتخ* K. proceeds *بعید*.

164, 1. K. *ددا نورا*. I. *بصوفیان*. — 2. I. om. *را*. — 4. K. *گفت از*. — 7. I. *نور* for *نور*. — 10. K. *خلاق کرد*; H. *طاع شد*. — 11. K. om. *خسبد*. — 13. K. *میکویم*; I. *میکویم*. — 17. K. om. *از*. — 22. III. *گفتند*. See note on **37**, 13. — 24. K. *ستوندند*. I. *بتبع قبر*.

165, 1. I. *دسنه چوب*. — 3. K. om. *نقلست*. — 7. KI. *و گفت آتخ*. — 9. H. has *من بتر از خواری*. — 10. *و گفت آتخ*. — 13. K. om. *از* after *سیم چه بود* after *گفتند*. — 14. K. om. *نه*. Read *گفت* for *گفتند*. — 18. III. omit this saying. — *و گفت آتخ*.

166, 2. K. om. *که گفت*. — 11. III. *بدین بیرمن*. — 14. H. *یشتری*. — *بر سر منبر*. — 17. H. *صوفیه*.

167, 3. I. *نقی من*. — 9. I. *بیگه*.

168, 5. H. *آنش شوق*. H. *آنش* for *آ*. — 7. K. om. *وجد*. Read *این*.
جرا دردی. — 9. Probably *شانه* should be read. — 14. I. *صلب نغیر*. —
 19. K. *بعد*.

169, 2. K. *نیاک* for *تنگ*. — 6. K. *مکر*. — 8. K. *نند* for *ندا*.
نند. — 13. K. *خواست*. — 15. I. *ستور بر کبر*. — 17. K.
خر بر for *خرین*. — 19. K. *خر بر* for *خرین*.

170, 2. After *بیم* I. proceeds: *اینک زتر می برم*:
تو شیدت تلقین کن اینک زتر می برم: *از جمعه بزرگن دین*
تو در کجا خواهد رسید پس بر دست شیدت توبه کرد و از جمعه بزرگن دین
شد. — 4. K. *خیر* for *خسر*. — 6. *نقلست آنچه*. This story is not in
 III. — 13. *نقلست آنچه*. Not in III. — 16. *نقلست آنچه*. Not in III.

171, 1. *نقلست آنچه*. Not in III. — 8. *نقلست آنچه*. Not in III. —
 13. *نقلست آنچه*. Not in III. — 17. *الباق* stands for *الباقی*. K. *باید*.
در می باید.

172, 3. *نقلست آنچه*. Not in III. — 6. K. om. *و* before *بیونده*. —
 12. *نقلست آنچه*. Not in III. — 15. *نقلست آنچه*. Not in III.

173, 1. III. omit from *شیلی* to the end of the story. — 2. *نقلست*
آنچه. Not in III. — 4. K. *قول* for *قبول*. — 7. *نقلست آنچه*. Not in III. —
 10. H. *از جمله خلافت عمر عبید سائفه دون عمت تر از رفتن* *آنچه*. — 11.
روز در خویش در تعصب خلق بید دادند. — 12. H. *روافتن*. — 13.
روزی آنچه. Not in III. — 15. *درم و دینار*. — 16. *روزی آنچه*. Not in
 III. — 19. K. om. *که گفت*. — 21. *نقلست آنچه*. Not in III.

174, 2. K. om. *را*. — 5. I. *از وی باز نگیرد*. Perhaps we should
 read *که* for *کی*. — 14. H. *دیده* for *دنیب*. — 15. H. *او بودمی*.
با او بودمی. — 18. H. *با جنس*. K. om. *جه*. — 21. H. *او*.
بود for *کشت*. — 22. H. *ترا* for *باده* *گرسته ماند*.

175, 1. I. *یا* for *آ*. — 5. H. *این قوم*. K. *دیوان* for *دیوان*. — 8. H.
ثمنی. II. *ثمنی*. — 9. K. *گفت*. — 12. H. *بزرگ*. — 13. After *ثمنی*
 II. proceeds: *بوی آنها کند بت پرست بود و هرکس که سخن گوید*
و عمره بوی آنها کند بت پرست بود و هرکس که سخن گوید *و عمره*
خشنود. K. *در وی غفل بود و عمره از وی خشموش شود جاعل بود آنچه*
خشنود. The latter reading is confirmed by Qushayrī, p. 160,
 l. 1. — 15. H. *دم داشته است*. — 16. H. *نند* twice. II. *معنیب*.
 آن *تجدت مصروف و مردودست بر شما و محدث و ممنوع تمامترین است*
و عمره *خشنود*. — 20. H. *غیر و غیر منست*. — 19. H. *مثلا شما*.
خشنود. — 21. K. omits from *خود عیال* to *خلقش* (l. 23). — 24. K. om. *و*.
نقلست آنچه. K. app. *محل* *مردودست*. K. omits *آنچه*.

176, 2. H. *قوم* for *قوم*. — 3. K. om. *غم*. Qushayrī (p. 149,
 l. 13) has *بلا عمه*. — 4. H. *و محبت من خشنود*. — 6. Read *رشک*. K. has
بیشتر است هر هرچه. — 7. H. *دست دارد*. — 7. H. *بدر* *محبوب*. H. om. *شک*.

محبوب 9. H. — بغير محبت و محبوب 8. H. — دوست داری برای محبوب
for خدای تعالی — 11. K. نیندازد and H. بندد, but Qushayrī (p. 160,
l. 12) has من تصور عند التوحید — 13. K. om. — گفت 14. —
معرفت سه است یکی معرفت حق H. gives this saying as follows :
تعالی و محتاج اوست او دیگر معرفت نفس است و محتاج است بدتر ازین
فرائض دیگر معرفت وطن است و محتاج است بر خدا دادن بقضای او و احدم
آنکاه با ما بودیم اکنون ما نیستیم اوست 21. H. — بنوک مزا 20. H. —
— 22. علاقه is a translation of the Arabic علامة, but Qushayrī (p. 165,
l. 22) reads علاقه K. كلمه for کله, which translates شکوی in Qushayrī.

و گفت آنچه 10. — بود داری گردد 9. K. — بسر می نازد 8. H.
— علم یکیست و آن آنست که بذات خود نفس خودرا بدانای
بر زبان بیعبران for بر زبان الترحیل (sic) 12. K. om. — زبان 11. K. om.
— طلب 15. H. — که درین علم بدان 14. H. — علیهم السلام
— صاحب حقیقت بینیچ فرود نیاید اما صاحب ارادت زود فرود آید
حقیقت جمعیت کلی است و یکی H. — و گفت آنچه 19. — و آن for و
— ساختست for سخن است 23. H. — بصفت فردانیت

— و گفت علامت این هر چه 9. H. — هر چه for آنچه وقت 178.
ظاهریست در باطن و باطنی است در این H. om. — بنیان شوی 15. K. om.
ارادتست 23. K. — مگر 21. — تا آنکاه و گفت 20. K. om. — خاطر
for قضای او — اختیار و ارادت and ارادت تست 24. H. — رضای
for رضای.

کلام H. has خدمت آنچه 3. H. — صلاح خلق را 179.
گفت غیرت 5. K. om. — حیاست for چندانست 4. K. om. — کلام دست
— 8. K. om. — عباد روزگاران آدم 10. K. — غیرت for غیرت
— در علم ارواح H. مغرور یک دانه اشیاچ نکنند 12. H. — بکوش دار
— نبود 18. H. — از خلق و 17. K. om. — چنانکه 15. K. om. from
— 21. — عمرکه آنچه H. om. — بعبودیت 19. H. — بحق بسمب
و گفت بر تو باد که دائم H. proceeds: بلا بلا 20. K. app.
— ملازم الله باشی آنچه

8. — طفل شیرخوار H. چه دنیا 4. H. — چنانکه پنبان 3. H. —
K. om. — بود 9. — جنید گفت 12. K. om. — رت

دارم 8. K. om. — گفت دردم بر دلم 7. K. — نیزه فروشی 1. I. —
— 10. — نقلست که در آن شب که وفات میکرد H. proceeds: دان دان
— 14. K. om. — با 15. — After تو H. adds داشته
— 17. — روزیکه مردان بحاجتیا می آیند H. adds بود شده است
K. om. — نفسی 18. K. — زرسورت H. زرسورت text Bombay ed. — 19. K.
om. — و آمدرا 23. K. — آمدند و گفتند 22. H. — یکی

182, 1. *حَمِيرِي*. This anecdote occurs in I. only. I. *حَمِيرِي*.
— 5. K. *بِرَعْمَان*. K. om. *كُه*. — 9. K. *شَوْبُ الْآخِر*. — 15. K. *كَبْرِی*. I.
كُنَاب. — 16. K. *بَزَنْدَةُ اَمَشَايَج*. — 20. K. om. *و* before *شَرِح*. K. om. *كُنَاب*.
— 22. I. *بِعَبْدَادِ رَسِيد*. — 23. I. *سَرِي سَقَطِي* و *جَبَلِ وَايِ مَشَايَجِ كَبَارَرَا*.
— 24. After *دَاذَنْد* I. has: *دِر تَرَاوِيَجِ شَيَخِ*.
خَتَمِ قُرْآنِ دَرِد.

183, 11. K. *مَشْتَعَل*. — 12. I. *سَاهُ اَنْج*. — 15. I. *دِر*.
اَعْل before *بِر*. — 17. I. *اَشْعَارِيَسْت*. K. omits from
وَقْتِ و *حَضْر*. — 21. K. *حَضْر*.

184, 7. *شَبِيْحِ مَبِينَه* is Abú Sa'íd b. Abi 'l-Khayr. I. adds *تَوْحِيد*
after *تَسْت*. — 10. K. *گِرْدَانْد*. — 11. I. *خَوَاعِيد*. I. *بَا خَدَائِ*.
و *بَدَائِي كِه*. — 12. I. *بَا شَيِيد*. K. *عَلْمُرَا*. — 15. II. *بِس*.
— 17. I. *بِنْدِ گِي* for *بِنْد*. — 20. After *تَوَانْد* II. proceeds:
از ايشان چندان توانی دید که نور ارادت تو است
for *دوست*.

185, 1. II. *مَنِي و رِيَاَسْت*. II. *مَرَا خَوَاَسْت* و *پَايِه نَبَايَسْتِي*. I.
omits from *وَقْتِي* to *يَاذ دَرِد*. — 5. K. *جَوْحَرِ تَسْت*. — 6. I. *اَز پِرْدِه*.
which appears to be correct. — 7. I. *اَنْ* for *گَفْت*. — 8.
بَا او for *وَا*. — 13. II. *بِنْدِ گِي*. — 15. K. *نَه ظَلَمْتِ فَنَا اَز حَسْتِي*.
H. *نَزْدِيك كِرْدِه اَنْد*. — 16. H. om. from *بِنْدِه* to *بِنْدِ*. — 17. K. om.
حَرْچَنْد بِنْدِه. — 20. II. *بِيِيك كَس پِرْدَازِد*. II. has *اَدَم*. — *حَف تَعَالِي اَز*
چَوْن مَن و تَو. — 24. I. *نَزْدِيك*. — 21. K. om. *بِنْدِيك*. — *بَخَائِف*.

186, 4. K. *اَمِن*. K. *دَسْتِي*. I. *نَدَارِد*. — 6. K. om.
بِعَرَش. — 7. K. *بَايِذ* for *بَايِذ*. I. *خَوَانْد*. — 8. K. om. *دَو*. —
9. K. *نَشَايَسْتِي* for *بَشَنَسِي*. K. *بَثَرِي* for *تَوِي*. — 11. K. *نَنْدَن*.
— 14. I. *مَقْدَم* for *مَقَام*. I. *نَنْگِي نَنْدَم* for *و لَنْگِي نَنْدَن*, but *نَنْدَن* in
marg. — 15. K. *نَبِيَنْدِ* twice. — 16. I. *بِرَانْد* for *اَيِد*. — 17. K. om. *اَم*.

187, 1. I. *دِر صَبْرَت*. — 2. Read *اَوْرِد*. After *بَدَوَزِيخ* I. has *بِس مَبَار*.
— 3. Not in III. *و كَفْت اَنْجَا اَنْج*. — *بِيَنَشْت* و *دَوَزِيخِ بَدَسْت مَن بُوَد*.
— 13. I. *نَمَهَات*. — 15. *وَاز*, if correct, stands for *بَاز*. II. *بَاز*; I. *بِر*. —
18. I. *حَسْبِي*.

188, 4. I. *حَقَائِفِ مَقَامِ و حَالِ مَعْيِن*. — 8. I. *بَدِيَوَار* for *بَاز*. After
بَدِيَوَار I. adds *بِيَنِ نَنْبَاك*. — 9. Read *بِي*. — 10. I. *و شَبِ سَرِ بِيَنِي نَنْبَاك*. — 11. K. *بِي*.
— 12. I. *بِي* for *بِر*. — 13. II. *مَحَبَّتِ و*. — 14. K. *دِر سَرِ*. — 15. Read *مَرِد* for *مَرِدِ*.
— 16. K. *دِر خَتِ خَوْرَدَسْت*. — 17. According to Qushayrî

و او از معروف و او از داود و او از تبعین — سری — we should read after
 — 20. Read ابو علی شیبی. There is an article on him in Jāmi's *Nafaḥāt*,
 p. 331 sqq., where this anecdote is told more fully. I. has ابو علی
 شیرازی. — 21. I. مقدمه نیست. — شیرازی.

از خدای پرسید. I. 20. — وقتی بمر و بیمار. I. 12. — مقده. I. 5. 189.
 چه کند for چه کنم. I. بگویم. K. 23. —

که او بر من و I. ; نه او با کسی عرته کند و بر من بزند. K. 1. 190.
 12. I. — رو بیاخذ. K. 9. — خوردی. K. 4. — II. om. — بزید عرته کند
 for وسواس. II. 15. — یافت این حدیث. II. 13. — غمز for غنیمت
 — 17. After ت انسان دیو درون. K. درخت تعلق دنیا. II. 16. — دست
 — 22. K. ضلی. — 21. K. om. — مجاز. — و مرید شیبی بود. I. adds

از این. The Bombay ed. is supplied after این. K. III. 5. 191.
 — کس درویش. I. 12. — ابو الحسن پربندی. K. 7. — نگفت. —
 15. I. — ممشول for مشغول مگردان. K. 17. — گفته.

6. After بشکنند. — شیخ گفت بدو گفت. I. adds بدویم. 5. 192.
 9. This anecdote is not in III. — یک روز اندک. — 20. I. adds در
 — او را بخروار اسباب و آلات. I. omits this saying. H. has
 بکار آید اما اگر بعونت در خانه خواهد نشستن او را اندک چیزی تمامست
 — 21. K. سنل for سنیر, which is a conjectural emendation. After علم
 II. proceeds: اگر برای ربای خلیف و فروختن و جدا آموزی ترا علم بسیار
 می باید و اگر از برای عمل و زاد آخرت می آموزی ترا اندک علمی بسیار
 است چندانکه شرائط عبودیت بدانی و بدان عمل کنی که مقصود از علم
 عمل است و تواضع.

3. (KII.) seems to be a mistake for نگه (I.). — 5. I.
 — آخر مرا روزی روز بازاری بود است میان مومنان. I. 7. — شکستندی
 — 11. بدانستمی. II. 10. — سنت after کعبت. K. app. has بازار. II. 8.
 15. I. — سخن. K. 14. — با او. K. 12. — بدرانیدمی. II.
 17. I. — ایشان. K. 16. — جمالی after بیرون آمد. I. adds
 و اما شاید که مرادش آن. II. proceeds: بر آید از خوف
 لاجرم روا بود. I. has بناشد. — 18. — باشد که چون آنجا زمن اندک
 — در آنست. Bombay ed. — که پیش از همه او بود
 — 22. K. om. — باش. — 23. I. کرد. — نمیتواند کرد. I. only.

7. I. — درختی for موجی. KII. 5. — تعلق او ب شیخ. II. 2. 191.
 و گفت. — 8. خود را زود بدستن سپرد, but see Qushayrī, p. 151, l. 2. —
 I. omits this saying. II. gives an entirely different version,
 هر کرا در بدآت پیروی و استادی نبود در ارادت حقی تعالی و سلوک. —
 ظرفیت او با حقی تعالی در نهایت نتواند نشستن تا اقتدا بشیخی نکنند

الرجح در نیت حل باشد زیرا که استادی باید در نیت و مجتهد
 9. K. om. [باشد] تَنَشُّسْتی با حَقِّ فَعَلی دست دَعَد از راه مشعده
 11. بسط مشعده و در نیت. — 10. K. has سه for مجتهد and در نیت.
 فغا بود از صفت خود. — 12. H. استدلاء. K. بیعت عیبت.
 13. H. اورا for اورا; K. text Bombay ed. — 16.
 K. om. است. — 19. K. حمیت for حید and ضمت for ضیت.
 H. در ضیت.

195, 5. K. om. مدر. — 7. K. دوزخ کرد. — 10. H. چیزی برای خود.
 for غربت. — 11. K. کنند بمرسد. — 12. H. omits from غربت
 او بداحت آن بود که آخرت از حق و بفرخواستند
 آن نیست for عست. — 16. K. om.
 از سخن حق گفتن خموش. — 23. H. مفروش. — 17. K. شریعت.

196, 1. K. om. شیران. — 3. H. بند خواستن است. K. om. تواضع.
 — 4. K. دینتست for دینتست. — 5. K. طلب علمرا. — 6. H. عین
 و عیدیه. — 7. The text of this saying is faulty, but I am
 unable to emend it. Instead of the clause و مردان از حق و عیدیه
 12. و گفت از حق. — 12. مراد و عواء نفس نطبلد
 (p. 198, l. 20) the text consists of sayings which occur
 in I. but are omitted by KH. — 17. I. از دعان. — 18. The reading
 سختیست is conjectural. I. has something like خیلست.

198, 15. و گفت غریب از حق. Cf. 195, 12 sqq. — 22. H. and the
 Bombay ed. have گاه for گاه: N. دعو بقریه باز نبرد. Possibly there is an
 allusion here to the proverb اشم من رغبف الخواء (see Freytag, *Arabum
 Proverbia*, vol. I, p. 694). — 24. K. مفتوح.

199, 1. K. کذاشتی. — 2. H. ازین جنس سخنید. — 4. K. om.
 8. K. بپیر عربی for عبد الله انصاری. — 6. H. چندان بلند شد. H. شد.
 10. I. انیبی مرا. — 11. The
 Bombay ed. has خلق for جنین. — 12. K. رکوبی for رکوب. — 13. K.
 19. K. در در کرده سبید. — 20. H. خذوند. — 20. H. بتحقیق.
 کند. The reading of K. is different but illegible. *Dele* after
 21. و گفت از حق. H. expands this saying considerably without
 adding anything to the sense. — 22. I. has: چون شیخ.
 23. I restore
 [نشمیری] خودش دید از حق بداشت, which is illegible in K., from the Bombay ed. The latter
 omits بیعی, which may be a mistake for باز.

200, 4. H. نه از پیر صلاح خود. — 5. H. مدر مراجعت باز بدنیب.

13. — بر رونده میگردد. — 12. I. اما بسبب آن میخواستم تا میان آنج
و جنین الخ. — 17. I. صیرافی. — 14. I. تنگ. I. باریدش for ریدش. K.
This anecdote is in K. only. — 22. اعلای is blurred out in the MS.
and is supplied by conjecture. — 23. I. has نقلست از شیخ عبد
اند تستری نه لغت جوانی الخ.

201, 3. The correct form of the *nisba* is خُرْقانی, not خُرْقانی. Khurqán
was a town in the province of Qúmis, four leagues from Bisṭám,
whereas Kharraqán is a district in the Jibál province. — 4. K. الهی.
— 9. I. دزدی از بیش تا باز میرفت. — 20. I. آشنایی for عزت شدی. N.
گفت. — 24. After گفتند دیدن و. — 21. IN. om. بسر باز for باز پس
I. has باز و طی. N. om. ای سلطان انعارفین بیبی دار نه مردی الخ.

202, 3. H. سی و نه سل. — 6. I supply the words آر تا حاجت from
I., since the corner of this page in K. has been torn off. — 9. IN.
از بییم. — 25. N. شیخ ابوالمشیح. — 19. K. عمر بن عباس. — 15. I. جیار
از بییم. — 16. I. عمرو ابوالعباس; and so H. in
حرف تخفته ام.

203, 1. N. قدم او for قدرت. IN. دو for دو. — 2. K. points بستم
and so frequently. — 3. Read اثنای. — 6. K. نلخته بودند. K.
یکی. — 7. K. نبدیم. — 8. K. بعضی را بردند و بعضی
for سببی افتاد که بعضی را بردند و بعضی. — 20. N. چه بود. — 20. N.
تعاجب کردند و گفتند سبب چه بود. text N. — 20. N. ترسیدند.

204, 17. KH. بشیح گفت. — 19. H. نیناد for نیناد.

205, 9. K. بر قری. — 11. K. اینزار بگرفتی. — 14. I. زدند. — 16. I.
Bombay ed. پس قولان بدست ما بشیح رفتند. K. om. — 16. I.
حرقی for خرقی. — 17. K. om. حردو. — 20. باش is blurred in K., but
N. has that reading. I. has بشیح ساکن باش. — 22. The passage from
نقلست to کردی شیخ is in K. only.

206, 2. H. بر موافقت قومی که بر خاسته اند و ایشان این چنین. — 7. After
شیح ابو سعید بیامد و گفت بیبا. — 7. After شد I. proceeds: گفت بیبا
خرقه من من ده که مرا ضاقت آن نیست شیخ ابوالحسن گفت بیبا که مرا
K. جند for جندانی. — 22. K. برد. — 17. K. اندو. خود خوشتر است
om. گویم. — 23. I take شنود from the
K. om. که before بڈو. — 23. I take شنود from the
جندانك او فشرود. — 23. I take شنود from the
چنانکه راست بود.

207, 1. I. باز شدستم. — 2. K. بر منبر بودم. — 4. K. خواخند. —
5. K. بڈورا.

208, 2. K. گفت تو و تو. — 20. K. چه for چه. — 22. K. appar-
ently has حای بیش in both instances; N. حای بیش ای. — 23. K. om. کرد.

209, 4. K. om. و before ححبیه. — 6. K. om. از منای. — 7. I. اینك

for که درین N. در بندج نماز. — 10. K. خویبذ; I. خائبید; text N. — 18. K. for آن. — 21. K. بشیمان for بسومنات.

210, 4. I. می زدند. — 12. II. کز for شخم; Bombay ed. تخم.

211, 5. III. om. from بهفتند و مصدقی (l. 10). — 16. K. غیب پیش که رود. — 24. II. and Bombay ed. have بر او نبیا بروند for نماز for ناز. — 25. K. نماز for ناز.

212, 5. III. om. from سر بنیستی خود (l. 7). — 7. K. om. ندا آمد که ایمان آور گفتم خداوندا ایمان آوردیم N. has: جیست N. III. omit this saying. N. om. گفت آنچه. — 9. گفت آنچه. — 10. N. از خود خواسته ام. — 13. After 14. ما انبیانیم. II. معصومیانیم. I. و ما روحانیانیم I. کروبیانیم شدیم و از تری. — 20. After نایدید H. proceeds: که آنکس: II. ندا کرد. — 22. After بعرض باز آمدم آنچه که قدم او و سیر او این بود کهجا تواند رسید پس من گفتم درازا سفر آنچه — 23. Instead of آنچه H. has: جند عی کردم آنچه. — 23. خویشتنیم.

213, 2. K. کرد و چنان کردند. — 3. II. و گفت. — 4. دیبائی رومی کرد و چنان کردند. — 5. H. یعنی for برای. — 6. N. برابر. — 7. H. جند. — 8. برای. — 9. برای. — 10. K. بسنده for بسند. — 11. H. برای. — 12. H. تا قیامت. — 13. H. و گفت آیی. — 14. H. و میگردد. — 15. H. و هر نیکوئی که با مریدان چه پیران. — 16. H. عیج بر آن نگذشته باشد. — 17. H. آفریده تنها. — 18. H. و گفت آنچه. — 19. I. آفریده تنها. — 20. H. و گفت آنچه. — 21. H. و گفت آنچه. — 22. H. و گفت آنچه. — 23. H. و گفت آنچه. — 24. K. باستید for باشید. — 25. K. مریدی for مریدی.

214, 6. II. خداوند از آن. — 7. K. om. گویم. — 8. K. om. — 9. K. om. — 10. K. om. — 11. K. om. — 12. H. و از عوا در دست من سیموسه زر کردند. — 13. H. و گفت آنچه. — 14. H. و گفت آنچه. — 15. H. و گفت آنچه. — 16. H. و گفت آنچه. — 17. H. و گفت آنچه. — 18. H. و گفت آنچه. — 19. H. و گفت آنچه. — 20. H. و گفت آنچه. — 21. H. و گفت آنچه. — 22. H. و گفت آنچه. — 23. H. و گفت آنچه. — 24. H. و گفت آنچه. — 25. H. و گفت آنچه.

215, 2. H. چینه و برنده for جنبنده و چرنده. — 3. K. آن for آنچه. — 4. H. و گفت آنچه. — 5. H. و گفت آنچه. — 6. H. و گفت آنچه. — 7. H. و گفت آنچه. — 8. H. و گفت آنچه. — 9. H. و گفت آنچه. — 10. H. و گفت آنچه. — 11. H. و گفت آنچه. — 12. H. و گفت آنچه. — 13. H. و گفت آنچه. — 14. H. و گفت آنچه. — 15. H. و گفت آنچه. — 16. H. و گفت آنچه. — 17. H. و گفت آنچه. — 18. H. و گفت آنچه. — 19. H. و گفت آنچه. — 20. H. و گفت آنچه. — 21. H. و گفت آنچه. — 22. H. و گفت آنچه. — 23. H. و گفت آنچه. — 24. H. و گفت آنچه. — 25. H. و گفت آنچه.

216, 3. H. کنند for نکنند. — 4. H. omit from گفت. — 5. H. omit from گفت.

است (l. 10). — 11. K. نبرند for نبرند. — 12. II. با او for با او. III. omit from کسی گفت to بیفتادی (l. 17). — 13. K. om. لئ. — 18. After آفریده ببرد تا بعد از آن از خود با خود II. proceeds: کبر دانید. — میگفت و میگرد و اگر نه آن بودی که او را حمله چنین است و الا آنچه. — 20. III. omit this saying. — 23. II. بلوغ for بلاغت. III. omit گفت آنچه.

217, 4. II. بوشید for بوشید. — 7. K. دیدم. — 12. After خواند II. proceeds: خوردم و پوشیدم و آنچه دیدم و شنیدم و هر چه. — 14. The sayings from گفت و آفریده است از خلف مرا حجاب نبرد و گفت down to محتاج من گردانید (l. 25) do not occur in KI. The text is that of II.

218, 5. After نمند بود H. has: و کرامات را حد و ثواب پدید است و ذکر اولیای برای حق تعالی حد و ثواب پدید نیست. — 6. III. om. from گفت و down to حج خذاء حیج نبود (l. 13). — 13. After چون بنتر بدیدم خداوندی خویش بر H. proceeds: نمازده است. — 15. H. om. آنچه. — 19. N. ترقی for برخی. III. om. from گفت و down to همیشه با من است (219, 3). — 20. N. چون. — 21. N. چیزی (خبری) or از مصطفی صلی الله علیه و سلم من رسید. — 22. N. for و باز. — معاینه است و چیزی که حاجت شود.

219, 8. K. om. گفت. This saying is not in III. — 11. K. از جیزعما to غرّه باد. — 13. K. om. from. آفریده ببرد راه خذعما نمودم. — 16. II. om. from بیر to رفتنست. — 17. II. om. from سرش for اسیرش. — 19. The words مرکبنا را آنچه, which occur in K. only, are corrupt. I cannot suggest any probable emendation. — 24. K. ترا for مرا.

220, 1. III. om. from گفت و to از آن من (l. 4). — 6. II. از آن. — 7. Read بنیزجت شود. Possibly بنیزجت or similar words should be inserted after بنیزجت شوند. — 8. KH. دخت. — 9. K. om. من نمود. K. om. با دل که بود. — 10. K. text H. and Bombay ed. — 11. K. om. فقر. — 12. K. در روش این راه. — 13. H. انقار نم. — 14. K. for و. — 15. K. om. نه. — 16. H. om. نیافریده. — 17. K. om. آنچه. — 18. K. از آنچه. — 19. K. om. گفت و گفت. — 21. K. عمل. II. بدیدار for بدار. — 23. H. and Bombay ed. و جبار. — 24. H. به نسبت آنچه دیدم.

221, 3. K. om. چون مرد. II. و گفت. K. om. من از یکی آن تو. — 10. H. وجه for وجه. — 18. K. در مجرده ایستاده بودم. — 19. H. با.

222, 1. III. om. گفت. K. om. گفت از خویشتن آنچه. — 9. H. دوام. Bombay ed. و دوام. II. دایم for دام. — 2. K. حرکس را.

16. — بدتش for دش. — 14. H. بعش for مغش. — 13. H. خلقرا — K. om. ندا.

223, 2. III. om. گفت آنچه. K. om. مکنید. — 5. H. ایجا. — 6. K. ایما. — 10. H. و خدای و. — 11. H. om. و با نفس آنچه. — 14. After بگفتمی کردم. — 15. III. om. آنچه. — 16. K. نیادم. — 17. III. om. و گفت آنچه. — 19. H. adds در یکنوائی. — 20. H. om. from گفت و گویم down to (l. 23).

224, 2. III. om. from بیم و امید down to نبذیرفت (l. 9). — 5. K. points نفس. — 11. K. غیرت for عزت. — 12. H. بماند for بود. — 13. H. om. from گفت و down to ترا دوست دارم (l. 16). — 22. H. نه آدمی. — 23. H. om. خواب دیدم. — 24. H. om. ام و نه آدم جوایردی آنچه.

225, 1. K. om. یک. — 2. K. زند با ما دید. — 5. H. om. نشد. — 6. H. om. نشان نشد or نشانند. — 7. H. om. جز آن. — 9. K. آمد. — 12. K. om. در. — 14. III. om. from گفت to مصطفی را. — 15. H. om. مردانرا for پیروانرا. — 16. H. om. صفت for تنعیفان. — 17. K. om. نه. — 18. H. om. غیر الحقیقة.

226, 2. III. om. from معنی دیگر to ولكن الله رمی (l. 6). — 7. III. om. معنی آنست آنچه. — 8. K. فی for بی. — 9. N. الی. — 10. III. om. که گداز. — 11. III. om. from بسیارست to (l. 15). — 12. The reading زاهد کردیم is a correction of در من بزهر نهد. — 13. K. نور. — 14. H. om. نور. — 15. K. عینتم for حسنتیم. — 16. H. om. کرده. — 17. K. دعوی دوستی من کرده باشد for من کرده باشم. — 18. K. om.

227, 4. III. om. from چون بجان to درد نوم کنی (l. 5). — 6. K. om. حاضر نبودى و گفتیم (l. 11). — 7. III. om. و نعت من باقی. — 8. N. adds و بینند after تا آیند. — 9. K. دار. — 10. III. om. و تو. — 11. K. مدار for بدار. — 12. K. om. بیباکی حقیقت. — 13. K. om. کردیم. — 14. H. om. from صدق to در حذر بود (228, 2).

228, 2. H. و گفت. — 3. K. om. هشتاد. — 4. H. om. و دید طاعت. — 5. K. om. و گفت. — 6. H. om. و این با کسی. — 7. N. proceeds: از بیز تو و اثر. — 8. N. om. که میان او و خدای جانی نبود و دل و جاناش شنود. — 9. H. om. ازین for م برین. — 10. N. adds و شریعت after رسولان. — 11. H. om.

18. K. om. — اگر الیسی اندامم. 16. K. — جان من فدای ذر تو باد
 ۱۹. K. دست for دوست. — 21. H. — خدمت ترا نشایستی
 — 23. III. om. و یا هستند آنچه.

8. K. — و گفت آنچه. 4. III. om. — از آن گریبان. 1. H. 229
 H. proceeds: پس نسلب — 10. After — و در دریا آنچه. III. om. ده دارم
 — 12. — و ز مردان پیی آباء نبردند و مردان سرین پیی و پیی آباء کردند
 III. om. from نقت و to عیب نبود (l. 19). K. — مردانرا گفت. — 14. After
 — 15. — بیش بیش کنم که عیب حاشش ید نیارم: N. proceeds: خواخذ
 — 24. Read with H. خوانم. K. — جاترا for ترا. N. — چندان بیی که
 for چندان.

10. N. زخم for زدن. III. om. from مگر to — بدانی. 2. H. 230
 — 15. H. حاصل. — ظاهر و حاصل. II. — آنچه for آنوقت نیز در. N. — مشاعده بود
 K. seems to have پیر کنجشکی for (پیرجمشکی?) پیرجمشکی but H. reads
 فرو — 19. — پیر مرغی is perhaps a more likely reading than فرو
 این زمان نتوانستی که بدان. N. — دانشمندی گفت آنچه. III. om. داری
 اینچ for این. K. — 21. — مقدم بر پی.

5. N. اخمص for ناخن. — 6. After — و گفت آنچه. 4. III. om. 231
 دستش و پایش و نشستن و شنیدن و دیدن و تا آن باد N. adds دعذ
 III. omit the greater part of the — که از بیی او فرو می آید میگید الله
 saying خلقرا — 7. K. خذا ام for خدام. — 10. H. — است برتکمر آنچه
 ازین سوال. II. — 17. — دوستی را for کریستن را. K. — موجود نبیند
 — 19. K. — بر غیب for برغبت. K. — بسخن ختمش گردانید
 و حق تعالی باری بر دل — 18. — جشیده اند. After — بخشند
 — 21. H. — جوانمردان نیاده است که اگر ذره از آن بار آنچه
 خود نگاه. — 22. III. om. — و گفت آنچه. — میدارد.

3. After — بول بیفکنند for از عیبت آن فرو مانند. 1. H. 232
 و گاه باشد که زمین بجنبد تا خلق پندارند که زرنه: H. proceeds: بیاشند
 — 6. III. om. — و گفت آنچه. — است و گاه باشد که از عرش تا تری بجنبد
 — 12. K. در. — 13. III. om. — و گفت آنچه. — 18. After — خذا H. has
 عیب بندۀ آن باز نیاید که پائی مردی کند. Read — 19. — باز نیاید
 — 20. — خویش. K. — 22. — بدانستم. III. om. — 24. — مردی را آنچه
 — و گفت آنچه.

2. K. om. — که before شما. K. — با رضا for باری. K. — 233
 — 5. After — گریند H. concludes the saying with نیکی
 — 8. After — مکنید H. concludes with دوست که کردند و بدی نبردند
 — 9. K. — ناز. — 15. KH. — بنماید. N. — نبود نماید.
 — داشتنی خداوندست.

— 18. After روا بود H. proceeds: و خواعد برد لیکن بستایش تن ندادهد.
 — 19. K. خود. for خرد. — 20. K. راه حق. — 22. III. om.
 from عجب to دانید که. — 24. H. دردم خدمت دردم.

231, 4. K. با for تا. — 5. K. در یابند. — 6. H. بدینند. H. شنوند
 K. سر for نزن. — 7. K. فم کنند. و سخن فم کنند
 — 16. H. به بیبری is a conjectural emendation. K. has بیبری. — 17. K. om.
 با. H. و اجبار for راه. — 18. H. بازار طریقت. — 20. H. بمانند.
 — 21. After آخرت H. proceeds: و پشت بود و پشت بود آخر التفتات.
 — 24. H. has علمرا. K. برسند. — 24. H. گفت علمرا باز مانند آنچه
 و گفت علمراست و او آنست که علمای ضاهر میگویند.

235, 8. K. om. تو نیز آنچه. — 11. K. om. آن علم بود نه حال.
 و گفت قومیرا. — 14. After خشد H. continues: و گفت قومیرا بدوستی
 گرفت و بر اسپ نشاند تا داد رعیت میدهد و قومیرا بدوستی
 بباکمی بلا گیرند. — 16. K. om. گرفت و ایشانرا از خلق جدا گردانید.
 — 22. H. غر for عیش. K. خلع ازو بترسید. — 23. K. غر.

236, 2. After مصطفی است H. adds و سنت است.
 — 3. H. جان ابوالحسن با عیبه. و متابعت آن.
 — 5. After خوانند H. proceeds: و پیدیدار آید آنجا نه.
 دعوی ماند و نه عیبه پس عمره بدین دعوی بیرون آید اورا گرفته
 که کسی گشتی را از عرف باز. — 8. H. Cf., however, **238**, 15. — 9. H. خشکی
 ساحل. — 11. H. عمره برحمت من در پیشت شود از درحلی پیشت اندرون رود.
 — 14. After عتبت H. has بوده بمنزلی فرود آید اورا بنیچه آنچه.
 — 17. H. بنمود. K. نیفتت for یافت. — 18. H. رسانیدند که رسید
 — 19. H. باز در علم غیب. — 21. H. باز در علم غیب. — 24. H. جدائی.
 و گفت آنچه. III. om. مانده است.

237, 2. After دشوارست H. has: و با خلق. — 4. Read نتواند.
 — 6. III. نافتن با وجود صحبت خلق و زبان آنچه.
 — 8. H. از معرفت. — 10. Read عزار. — 12. K. om.
 ده جنای ز عمر باید خورد. — 18. H. بیشترست.

238, 1. KIII. om. from مشاهدت to محالست. text N.
 آنچه خود می دنی بنو میدهند کردن. — 5. After همی کنند H. has:
 تو دست تویی باز خانه شوی. — 6. H. آن مثل بازرگانی است که بنده آنچه
 — 8. H. بی for بی. و گفت اول تو خداوندست و آخر تو هم خداوندست.
 — 9. H. تن. K. om. سه چیز. H. عبادت چه مجتهدان. — 10. After

که آنداء H. proceeds: جمده معاملات تو و از آن آنج. — 11. K. — 12. K. om. بفعل. — 14. K. او for او. — 15. K. مرقع. — 18. H. چه میخواه. — 20. H. و ما نیز او را سخت گرفته ایم. — خذ او ندی نیز بتمه د. — 21. K. جلی for جلی. — 22. K. او for او. — 23. K. om. و صاحب. — 24. K. om. ت. ت. ت.

239, 1. H. و گفت عمره. — 2. K. بیند. — 3. K. آیند for آیند. — 4. K. om. بودن برای بود. — 6. H. و آن نیستی بود. — 10. K. انفرایبی. — 13. H. بدان که آند. — بدان که آند. — 14. K. om. بنور. — 15. K. بایست for بایست. — 16. H. بر چه چیز بی نهایت بود آنکه بر چشمه. — در مقام حیثیت بایست. — آب گذر می کنی گذر بر دریا کن و از آب بر خون خویش بی نهایت می کنی بکله. — 20. K. سبید for سبز. — 19. H. تا آنکس که از پی تو در آید آنج. — 21. H. and Bombay ed. have بدلدار. — 22. H. and Bombay ed. have بدلدار. — 23. K. om. بی نمازی and بی نماز. — 24. K. بدلدار.

240, 1. K. بی نمازی. — 3. H. فرو for بیرون. — 4. H. فرو. — 6. K. در. — 7. K. ساز. — 12. H. om. from چه. — 14. H. بی نهایتی for بی نهایتی. — 15. H. او for چه بی نهایتی او. — 17. K. عرش for عرش. — 18. H. om. from چون حق تعالی بندد را خود خواند اگر. — 19. H. om. from و گفت آنج. — 20. K. om. با او نشینید. — 21. K. بامداد و شبانگاه عبادت مشغول باشند و گویند او را. — 22. H. om. from پیش نمود. — 23. H. زبان for دران. — 24. H. بمجوسیم.

241, 2. Read دندان, instead of which H. has جوارح. — 3. K. چهار یک من. — 4. K. om. from چهار یک من. — 5. H. om. خود فانی شوی و نبستی آنکه چه تو بشی. — 6. H. om. from صوفی دل دارد از وی ربنده تنی دارد از وی. — 7. H. om. from پیوسته از چه عمل خلایف آسمان و زمین. — 8. H. om. from عمل. — 9. K. om. عمل. — 10. H. om. from زندگانی بی که عمرت نمیری. — 11. H. om. from از اندیشه تا پاید. — 12. H. om. from خداوند خویش را از هر چه و از هر که هست دوست. — 13. H. om. from و من آنج. — 14. H. om. from گرفته است. — 15. H. om. from استند. — 16. H. om. from آتست که ترا بر تو آشکرا کند شهادت آنج. — 17. H. om. from چون از چه مخلوقات خویشتن را آنج.

242, 1. K. داند for دان. — 2. H. او را چون او را. — 3. H. om. from او را. — 4. H. om. from بار. — 5. H. om. from بار. — 6. H. om. from بار. — 7. H. om. from بار. — 8. H. om. from بار. — 9. H. om. from بار. — 10. H. om. from بار. — 11. H. om. from بار. — 12. H. om. from بار. — 13. H. om. from بار. — 14. H. om. from بار. — 15. H. om. from بار. — 16. H. om. from بار. — 17. H. om. from بار. — 18. H. om. from بار. — 19. H. om. from بار. — 20. H. om. from بار. — 21. H. om. from بار. — 22. H. om. from بار. — 23. H. om. from بار. — 24. H. om. from بار.

6. II. *حجج* for *حجج*. II. om. from *بشخصتی* to *گفت*. — 8. After *روزه دارد* II. proceeds: *و گفت جمله مخلوقات دام و حجاب مومن است تا بددام دام و حجاب باز ماند*. — 12. II. *بیرنگتر*. — 14. K. *یا* for *با*. — 15. H. *مخبره* for *مخبره*. K. *یا* for *bis*. H. *اعل* و *حجر* for *حیوان*. — 17. II. *فراغ* و *دعای نفس*. H. *بیل* و *دست* for *سب*. — 18 K. *بودنی* for *بودندی*, which is a correction by a later hand. — 21. K. om. *چون*. — 23. II. *خدمت را*. — 24. H. *بیرون شود*.

6. *خوش بود که از خلق پنهان بود و احوال وی ندانند*. — 5. H. om. from *حدیث* to *شیخ* (l. 8). — 9. H. adds *خدا را بد*. — 11. H. *پسندد*. — 12. K. om. *علم*. — 15. — *کوتجر*. H. om. — 17. H. om. *معرفت سه قسم است*. H. begins *و گفت آنچه*. — 18. H. *جبل سنست*. — 20. After *از آنجا دید که مقام وی بود* II. proceeds: *ده سل رنج باید کشیدن تا زبان راست شود و ده سل رنج باید بدین گوشت که بطن ما بر رسنه است از ما فرو شود و ده سل رنج باید بردن تا دل با حق تعالی راست شود و ده سل رنج باید بردن تا جسمی*. — 24. — *بانگی* for *با این* که. — 23. K. *او بصلاح آید پس عمره آنچه*. H. *خلقش*.

214, 3. After *شود* II. proceeds: *راحت محروم*. *انکس از چه خیرات و راحت محروم*. The next saying is corrupt. H. has: *گفت زندگانی با: کشته و او را آنچه* *خلافت با مدارا باید و با مصطفی صلی الله علیه و سلم خدمت و متابعت* *و خردمندی و با حق تعالی بیکی زیرا که او پاکست و پاک را دوست دارد*. — 4. The second half of *خردمندان* is illegible in the MS. K. om. *اند*. — 6. H. *پاکدست*. — 7. K. om. *و گفت*. — 8. H. *چند دن* *تو پیش از آنکه ازین جنان بشوی سه حال آنچه*. — 9. H. *بول خویش چون خون بینی*. H. *آب چشم خویش چون خون بینی*. — 10. H. *و گفت آنچه*. — 11. H. gives an entirely different text, *viz*: *غایت کمال مردان سه درجه است یکی آنکه خویشتر را بچنان داند که حق تعالی او را داند و دسی را نمیدانیم که او خود را چنین میداند و دیگر آنکه تو نوی باشی و او باشد و ثنی خداوند است که*. — 15. H. *دیگر آنکه تو عیب نباشی و چه او باشد*. — 17. K. *بیرانی* for *بیرانی*. — 22. H. *بمردست* for *بمردست*. — 23. K. *ببینند*. — *مرد است*.

215, 1. K. *بیرون آید* for *بباید*. — 3. H. *و تحیر*. — 8. H. *عیدچندسرا با وی* *و گفت آنچه* *شدندی*. The saying *و گفت آنچه* *شدندی* is not in III. — 10. H. *ببیک تر موی موافقت نمود*. — 12. H. *او* for *او*. — 14. K. has apparently *در* in both instances, but no doubt

the scribe intended to write فرا — 16. II. om. from بس گفتیم to نیاز از (l. 19). — 22. II. عیارسنت و عیاریور.

216, 2. K. دسا for دسان. — 4. H. om. می نیاد. — 7. H. om. from و اندر. — 14. K. om. after نیندای. — 20. Read فرو برد. H. has بر. — 21. Read و گفت آنچه. — 22. III. om. فرو برد.

217, 1. K. باد for دیو. — 2. K. om. from بگرامت to بگرامت (l. 4). — 6. K. om. from و بینائیست to the end of the following line. — 8. K. om. علم. — 9. H. ذباک for با پای. — 11. H. شنوائی و. — 17. H. دیند. — 19. The reading دیدارش در پیر بیش دیند. — 20. III. om. و گفت آنچه. — 21. H. هزار مراد. — 22. H. بیك مراد. H. يك شربت, which should be restored in the text — 24. H. و پیر و برنا.

218, 1. K. سرعنگ. — 3. H. هیچ چیز ننماید. — 6. H. om. و آن. — 7. H. om. from هفت هزار to هفت. — 8. H. هفتاد for هفتاد. — 9. After حقیقت از عین حقیقت H. has: — 10. H. دل را سه درجه است. — 13. K. این هر دو. — 15. III. om. و گفت عشق دریائی است که خلقا. — 17. H. یکی for مردی. — 18. H. کذرا. — 19. H. om. و آنچه آنچه. — 20. H. om. خیر for کسی. — 21. H. has: جای خندیدنست بر آنکس که گوید حق تعالی بدلیل توان شناخت. Probably we should read بر خیزند for بر خندند. — 23. III. om. و گفت آنچه.

219, 1. K. در چه لوح. — 2. K. نصیب لوح است و حوجه خلقست. — 3. III. om. from بودن. — 5. K. یا که ت. — 8. III. om. و گفت آنچه. — 9. K. om. کرد. — 12. K. om. گفت. Both K. and II. have بنگری for بنگری. H. proceeds: لازم شود. — 13. H. has: تمام پیغمبران و اولیا علیهم السلام که درین عمر آمدند و بیرون رفتند چه در اندک آن بودند که خواستند آنچه اقامت بزرگتر. H. نامینای حق. — 19. H. down to باشد (l. 18). — 20. H. has گردید and proceeds: از خلقیت. — 21. H. om. from گردید. — 22. K. apparently has دو for در. — 23. H. om. from نیندیش for نیش. — 24. H. کنند. H. از غیر. — 25. III. om. حق تعالی اعراض کند و بنیچه کرامت مغرور نشود. — 26. H. om. و برسیدند آنچه.

8. H. — از مرگ و فیاضت و دوزخ و غیره H. از for و. K. 7. 250. اگر شمارا H. و گفت آنچه. In the saying روم و راحت و بیشتر گویند بدین حکمت که یا ابو الحسن در دید چه میخواهید چه بدوید عمر کسی چیزی بپنند شیخ گفت اگر مرا نویند بدین حکمت جوانان عمر کسی را که بر آن مرد H. ندانم. After اندام گفت om. K. 13. — کسیکه کسی را. — 11. H. چه خوانی بدویم. این را میخواهم گفت کسی را که بر آن مرد H. ندانم. After اندام گفت om. K. 14. H. has: و گفت آنچه. جهان خوف بود روزی بایزید رحمة الله. — 14. H. has: و گفت آنچه. جهان خوف بود بفرمانبرداری. — 18. H. علیه گفت اگر ریسمانت بکسلد بدست او بده آنچه. — 20. H. om. که. — 23. K. om. نه.

14. K. om. — 14. K. om. بیبک for یک. — 4. K. om. گفتند آنچه. — 1. IH. om. 22. IH. om. ببینشت. — 21. K. om. بیز دو پائی بداشتمی. — 18. H. در. om. from کردی to تا وقتی (l. 25).

13. After دیدار پس بیداری H. has اندوه. — 1. After Delete the line over پس گفت نه باشم کفتم که کار من آنچه H. has نباید با مسجد حلی دیگر چه. — 16. H. نقطه for نفسی. — 15. H. و گفت عبادان. — 24. H. میان آسمان. H. فیه از نصف. — 19. H. فرق است may be an error of the copyist. NH. have عبادان.

یعنی هر کجا که بودی با حق تعالی بود. — 2. After 8. Read درم. — 8. H. دینار for سویت. — 5. K. و گفت آنچه. IH. om. حاجت وی بر نیآورم H. او را بدهد باشم K. حاجت او روا نکرد باشم مرا بیند. — 13. K. زن. — 9. K. و میگویی. K. و گفت آنچه. III. om. خراسانیان for خرابابین. — 14. H. مرا بیند ازند. H. بیارذ. — 17. K. به. — 20. K. گفت for گفت. — 16. (l. 16) توبه ده to و گفت.

2. I. یا کسی مرا باشد. — 1. After 5. K. om. شمه نه. K. om. فسردگی. I. فسرد for فسرد. — 5. K. بود. Possibly the reading of K. is correct, in the sense 'eye are cold lovers'. — 7. I. حقیقت عشق کسی بود. — 10. IH. om. پس از آنچه آنچه. — 12. H. با for عجبو. — 14. H. آن همه. — 16. After خود از نیستی بیبدم و در پس زانوی اندوه خود. — 15. H. از ماست. — 13. H. proceeds; خود از نیستی بیبدم و در پس زانوی اندوه خود. — 20. K. که. — 20. K. نشستم با دلی کبود و گفتم آنچه. — 20. K. که.

7. I. — 7. I. محمد ابو الحسن. — 6. N. حرف. — 2. K. om. 8. I. نمی ترسم. K. از رفتن که جانست. — 8. K. در آخر. — 16. I. ابو اسحق ابراهیم. — 15. H. و این حاضر ت من ترسم. — 13. K. عبد الله مبرک. — 20. KH. ضایف for ضایف. — 19. H. بر عان for منتفی. — 22. H. و جد و جنبدی بجل. I. و وجدی بجل. — 23. I. محفوظ بود. — 22. H. محفوف بود. — 23. I. و جد و جنبدی بجل. I. و وجدی بجل. — 22. H. محفوف بود.

3. After خورد. I. adds بنزورت. — 2. IH. بیت الحرام. — 256, 2.

5. K. خمیاء منست. — 7. Qushayrî (p. 84, l. 11) has این طوون, which 'Atfâr should have written but probably did not write. — 18. K. گفت for نقلست. — 19. III. om. from بس to و بگردمی in the next line. — 22. I. آب بسر فرو بردم. — 23. I. بضر. K. بنمایی. — 25. بندار in illegible in K., but is the reading of I. II. has ینا.

257, 2. Read درستی for دوستی, since Qushayrî (p. 32, l. 14) has صححة العبودية. — 5. K. مطلع for مضئب. — 6. K. گردانیذ. — 9. K. om. رغبت دنیا از وی, and so Qushayrî (p. 32, l. 13). — 13. Read براند according to Qushayrî (p. 71, l. 15). K. has براند without points; II. has براند در وی. رغبت دنیا در وی نماند. — 18. H. مخالفة الوقت من سوء الادب. — 19. H. من تخلفت انفس وسوء الادب. — 20. After ممکن I. proceeds: که او ترا. — 21. This article on Abú Bakr Şaydalání contains a number of sayings which are attributed by Qushayrî and Jámí to Abú Bakr Tamastání. I. has separate articles on each saint, which are almost identical in substance: on Abú Bakr Tamastání at fol. 303a and on Abú Bakr Şaydalání at fol. 313b. The former of these agrees more closely with the notice in the text.

258, 5. K. om. from تا ببرکت to مصاحبت کند. — 9. After چون وصل آمد فصل ننماید و چون فصل آمد الخ I. proceeds: فلسست. III. نكاه بدارد for بكار دارد. — 11. I. راه خدای بعدد انفس خلقست. II. طریق از خدای است به بنده و از بنده بدو طریق نیست. — 13. I. خاص for خیر. H. ببیند. — 14. K. بایذ for ببیند. — 16. I. adds after امرد. — 19. K. ورض. — 24. I. ارادت.

259, 2. I. در مرگ نفس. — 4. After نشوی II. proceeds: در هر کار. ابو حمزه محمد ابن ابراعیم. — 12. H. که شاید که در آن کار مکر بود احمد حنبل را. I. وصافه. — 16. K. om. و. روایت. — 20. I. رصافه. I. رصافه. — 20. I. رصافه. I. رصافه.

260, 7. K. در معاملات ایشان. — 8. K. متاجزی; H. in marg. — 9. I. با نام for باسلام. — 11. I. om. اگرچه. — 12. K. در حالت گفت. — 13. K. om. و مرغی منکر صوت غریب شده. — 17. K. om. نه. — 21. I. بصر او کند نه بصراً. — 22. K. om. نه. — 25. K. بخود شنیدند. K. بودی.

261, 3. K. نرسد. — 8. سلام must be an error. Read دیدار with I. — 11. I. در خورد خود. — 13. III. om. from چنانک to تا فرو شد (l. 15). — 17. دید موسی علیه السلام را علم نتوانستند دید و اگر الخ. — 19. K. بدید. — 20. I. فقر for فقرا. — 24. After قنع I. has: درویشی داریم با واحدی. حاضر و صبری تمام باذکری مدانه.

262, 3. K. بیداری. — 4. K. از که for آنک. — 5. K. seems to have آن علم مطلق before آمده است. — 21. K. آن علم مطلق قید. I. آن علم مطلق. — 22. K. وقت for ثقت. — 24. K. یکی for کمی.

263, 3. K. om. بو. — 7. K. om. را. — 20. K. om. from کنیم وداع جمعگی گفتند بصورت عید. I. adds: After بزیست I. دختر (l. 22). — 23. After بزیست I. adds: نشکست اما خاطرش با دختر بود و حق تعالی وائف او بود. II. after بزیست adds the following verse:

آنجا که یکی بند قبای تو بود * کمی مادر و کمی پدر بجای تو بود
— 25. K. جز ریا for چون. K. ببیند.

264, 1. I. علم و شریعت. — 9. K. و for پرو. — 10. After باستان K. عیدتکس با او. I. عیدتکس کس هرگز. II. باستان با حق. I. و بنیدید. — 12. K. om. که چند است. I. om. معرفت. — 15. I. مقامات for الصایغ را. II. گفت from دینوری را. K. om. درجه توکل. — 22. K. om. گفت که در دینور مردی دیدم که نماز میبرد الخ. — 23. IH. کرگسی for آن کرگس.

265, 4. I. از جمله وجود; Bombay ed. وقت for بستن و فراخی. I. آلا خدای. I. adds جیرحا. — 7. I. پسندت و فراخی. K. om. تن ایشان. — 8. IHN. have که for گرد, but the Bombay ed. agrees with K. Read بیرون. — 11. The first part of this saying is corrupt in all the texts. I. has احوال خوف بر وقت بود چون خوف. We should read, however: احوال خوف بر وقت بود چون. See Qushayrî, p. 29, l. 8. — 12. Read ضبع with IHN. for عرچند ضبع تباثر این آرزوحا. I. adds: فساد ضبیعت. — 14. K. ضبع. — 16. I. کنوز. — 17. K. ورائی for وادی. — 20. K. om. کس. — 22. I. بانها for انواع. — 23. H. بیرون نیایند.

267, 5. K. اگر خواغذ موخست. KI. om. from گفت down to از غفلت بود (l. 18); text H. — 6. H. مر یاد اورا. — 16. H. حضور for حاضر. — 22. H. عذر نیست.

268, 6. I. کبرگی for کبر. — 7. K. غیبت for غیبت. — 8. K. om. برای, which I have unnecessarily supplied from IH. — 13. K. om. حفظ و خلافا را است. — 15. I. حفظ و خلافا را است. — 15. I. حفظ و خلافا را است. K. om. دین. — 16. K. om. و گفت. — 17. K. آنست for آنست. I. proceeds: سمع و بصر و قال و قیل و شداخت و حال و اینیمه اثبات تقاضا نند و اثبات صورت. — 20. III. ضن for بی. I. با دست for بزرگست. — 19. III. آفتاب after چون آفتاب. — 21. K. om. نه. — 24. K. om. را. — 25. K. om. را.

269, 3. I. مَنَّةً اَتِيَهُ بُوَد. K. om. در. — 4. K. om. from اَفْتَاب to نَكِرْدُذ. — 7. K. مَمْتَع. I. مَسْتَمِع. III. مَجُود for خُوَد. — 9. K. مَعْدُوْمَان. — 10. K. om. اَسْت after زَنَد. — 11. K. مَیْرُذ. — 12. K. om. نَه before مَرُك. — 14. III. فِساَد. — 15. I. مَیْرُذ. — 16. K. om. اَدْبِرُ ذَلِیْجِ مَعْرِفَتِی. — 17. K. om. اَدْبِرُ ذَلِیْجِ مَعْرِفَتِی. — 18. I. مَیْرُذ for مَیْرُذ. — 19. K. مَیْرُذ. — 20. Read مَیْرُذ. — 21. K. او. — 22. K. مَیْرُذ. — 23. K. مَیْرُذ for مَیْرُذ. — 24. K. مَیْرُذ for مَیْرُذ.

270, 1. I. مَیْرُذ. — 2. K. مَیْرُذ for مَیْرُذ. — 3. K. om. مَعْدُوْم. — 4. III. حَدُوْث. — 6. K. om. مَیْرُذ. — 11. III. مَیْرُذ. — 12. III. om. مَیْرُذ. — 13. III. مَیْرُذ. — 14. III. مَیْرُذ. — 15. I. مَیْرُذ. — 16. I. مَیْرُذ. — 17. I. مَیْرُذ. — 18. K. مَیْرُذ. — 19. K. مَیْرُذ. — 20. K. مَیْرُذ. — 21. K. مَیْرُذ. — 22. K. مَیْرُذ. — 23. K. مَیْرُذ. — 24. K. om. from مَیْرُذ to مَیْرُذ.

271, 1. H. مَیْرُذ. — 2. K. مَیْرُذ. — 3. K. مَیْرُذ. — 4. K. مَیْرُذ. — 5. K. مَیْرُذ. — 6. K. مَیْرُذ. — 7. K. مَیْرُذ. — 8. K. مَیْرُذ. — 9. K. مَیْرُذ. — 10. K. مَیْرُذ. — 11. K. مَیْرُذ. — 12. K. مَیْرُذ. — 13. K. مَیْرُذ. — 14. K. مَیْرُذ. — 15. K. مَیْرُذ. — 16. K. مَیْرُذ. — 17. K. مَیْرُذ. — 18. K. مَیْرُذ. — 19. K. مَیْرُذ. — 20. K. مَیْرُذ. — 21. K. مَیْرُذ. — 22. K. مَیْرُذ. — 23. K. مَیْرُذ. — 24. III. مَیْرُذ.

272, 1. III. مَیْرُذ. — 2. III. مَیْرُذ. — 3. After مَیْرُذ. — 4. K. om. مَیْرُذ. — 5. K. om. مَیْرُذ. — 6. K. om. مَیْرُذ. — 7. K. om. مَیْرُذ. — 8. K. om. مَیْرُذ. — 9. K. om. مَیْرُذ. — 10. K. om. مَیْرُذ. — 11. III. مَیْرُذ. — 12. III. مَیْرُذ. — 13. III. مَیْرُذ. — 14. K. om. مَیْرُذ. — 15. K. om. مَیْرُذ. — 16. K. om. مَیْرُذ. — 17. K. om. مَیْرُذ. — 18. K. om. مَیْرُذ. — 19. III. مَیْرُذ. — 20. K. om. مَیْرُذ. — 21. After مَیْرُذ. — 22. K. om. مَیْرُذ.

273, 1. III. مَیْرُذ. — 2. K. مَیْرُذ. — 3. H. مَیْرُذ. — 4. K. مَیْرُذ. — 5. I. مَیْرُذ. — 6. H. مَیْرُذ. — 7. K. مَیْرُذ. — 8. After مَیْرُذ. — 9. K. مَیْرُذ. — 10. K. مَیْرُذ. — 11. K. مَیْرُذ. — 12. K. مَیْرُذ. — 13. K. مَیْرُذ. — 14. K. مَیْرُذ. — 15. K. مَیْرُذ. — 16. K. مَیْرُذ. — 17. K. مَیْرُذ. — 18. K. مَیْرُذ. — 19. K. مَیْرُذ. — 20. K. مَیْرُذ. — 21. K. مَیْرُذ. — 22. K. مَیْرُذ. — 23. K. مَیْرُذ. — 24. K. مَیْرُذ.

— از عین حدث پادست. 18. I. — 15. K. om. — از. —
 ازین آفتست. 22. K. om. — مرید. 20. K. om. — عین و. 19. III. om.
 در. 25. K. -- دریا for دیر. II. in marg. — و گفت اشارت از. III.
 دریا اسلام مجاهد باید. II. in marg. دریا for دیر.

274, 1. K. om. جیزی. — 2. After باشد H. proceeds: مرد که
 در گزینیبست. 5. K. — مشترکند. 3. K. — درون مرد است
 تا در عمر گری در راه وحدانیت و یدانگی از. K. proceeds: برید
 (275, 2). — 10. H. مشربده سازد و گفت. K. om. from (275, 3).
 15. I. om. from نرسید و مرد را. (I. 17). — 17. I. om. from
 (275, 2). مشربده سازد و گفت ما پدید آمدن.

275, 4. H. جذابت. H. رعایت و عنایت. 6. H. — در پنداشت علم.
 مقصود از یکنگی after. 7. H. — و جلو کردن عزّ معملت
 K. for وجد and معیوب for معیون. 9. After شود H. proceeds:
 و بقنا از نیستی (همستی. Bombay ed.) خود آندة نقتة یدانگی بحف وی
 12. — بود بر وجود. 10. K. — قیام کند بی نیست و بود او وجود از
 بشناخت و. K. نشناخت. I. صفت for صنف. 15. H. — در آویزی
 17. Bombay ed. نشناخت. 18. H. — پیر for
 23. H. — کجاییست. 24. K. — شرک for آن شرکت. 22. H. —
 نعت for معرفت.

276, 2. K. om. شود. III. om. from گفت و. — مدنتب نیست
 5. K. om. با. 7. H. — این سخن در پیمانۀ عمر کسی. 8. H. —
 9. K. for وجود. — 10. K. — خود for وجود. 12. II. —
 16. H. — گردانید. 17. K. om. در before
 حکم.

277, 4. K. om. ذکر. 6. K. om. جیزی. 7. K. om. نه. 14.
 K. om. بند. 17. H. — و گفت از. — این حیات و بقاء دین خداست
 یعنی تو دانی که تو بان خدای خیال شرک داری خدای فناء فنا از
 20. I. — فناء. K. om. شرک داری to تو بان. 18. K. om. from
 21. I. — شواهدرا for مشاهدرا. 21. I. — ستر
 22. K. — مشاهدۀ استغراق. 23. K. om. در before جمله.
 24. I. — پس از دشتن دیت دعتد.

278, 2. K. om. this and the next saying. H. نوبۀ
 رونقی for وقتی. 8. H. — و گفت تقوی خویش متقی باش. 6. K. —
 9. H. — از پر پشه بیش نیست. 10. H. — چند صونت آوری. —
 13. H. — نگوید. K. اعتبار for اغنیا. —
 the Bombay ed. has بنیبنندی, which is evidently required by the

sense. — 14. III. مخنثش منقطع. — 15. H. has لغت حرد for هرگه
and لغت حرد for حردا. K. خرواعد. — 19. K. رجوعش. — 20. K. همی بردند. — 21. K. بردن. — 22. K. نمند.

279. 2. K. شبوت حق. K. om. و گفت. — 4. K. غرور. — 5. K. جنلسنت
از آن غرور. — 6. K. مقابلت for معاملت. — 7. K. ازبل for اجل. — 8. K.
om. نه. — 9. Read از آند with K. The other texts omit. — 10.
H. بدان ایمان مومنم. — 11. K. دانم که مرا. — 12. K. رحم for حرم.
— 13. III. محبت for محنت. I. مرد بود. H. دولت روزگر مرد.
— 14. K. خلق for خلق. — 15. K. فقیر for فقیر. — 16. K. وقت او بیرون آند.
— 17. K. om. لغت. — 18. I. روی کرد بوجه آند.

280. 2. K. وخشمگین. I. محبت for معصیت. H. محبت in marg. H.
has the note از قوه معرفت. — 3. Read with K. من شدت. — 4. H.
and the Bombay ed. read لغت, but Qushayrî (p. 129, l. 6) has شدت.
— 5. H. شرمگین را. — 6. K. bis. — 7. K. بیوت. — 8. H. آن خصلت.
— 9. III. proceed: استقامت است. — 10. III. و گشاده کردند آنچه نصیب نفس تو خواهد داد.
— 11. K. بدرفشد for پذیرفتند. — 12. K. om. پس. — 13. K. برکه for
بُر سگ. — 14. K. کنند. — 15. K. III. بر سگ.

281. 2. K. نیفتد. K. om. سل. I. گیتی. — 3. K. آنک نمود تا. — 4.
K. حقیقتی. — 5. K. اما که تا. — 6. I. نه آن که نمود ایشانرا. — 7. K.
ابوعلی محمد ابن. — 8. K. om. خدای. — 9. H. عبد الوهب انتقمی.
— 10. K. مفتی for متقی. — 11. K. عموم. — 12. K. شرعی بدل.

282. 6. K. om. بودند. — 7. H. در میان نیاده. — 8. K. om. باشد.
— 9. K. om. و امید آید. — 10. III. برکت نظر ایشان. — 11. III.
اخلاص بطن, which is the better reading.

283. 1. III. مگر آنکه اخلاص بود. K. عیب. H. عیب. — 2. K. موافقت
علم حیات. I. has: دل از جیل دور بودنست و نور چشم از ظلمت دور بودن.
— 3. K. I. has: شغل از اشغال. — 4. K. I. has: شغل از اشغال. — 5. K. I. has: شغل از اشغال.
— 6. K. I. has: شغل از اشغال. — 7. K. I. has: شغل از اشغال. — 8. K. I. has: شغل از اشغال.
— 9. K. I. has: شغل از اشغال. — 10. K. I. has: شغل از اشغال. — 11. K. I. has: شغل از اشغال.
— 12. K. I. has: شغل از اشغال. — 13. III. نایب اتمت. Probably دولت باز
should be corrected to دولت یار, which in the reading of III. — 14. K.
که. — 15. H. آرایش for امین. — 16. K. om. علی نمودی.

281, 5. I. بشوئیم. — 11. III. om. from ترک دعوی to گفت in the next line. — 17. K. om. گذشتن که درو وقتی که. — 18. K. om. یا before بعد. — 20. K. om. هر دو. — 22. K. حالت for خیر.

285, 1. H. om. بندد خالص. After خدایا K. has که عیبی کردی. K. om. بندد, but reads نیباید. — 3. III. بندد نددت معملمت نیباید. K. om. بندد, but reads نیباید. — 4. K. om. خودرا. — 5. K. قطع for قضع. — 7. K. چند. — 8. I. om. صلاح. — 9. K. او for و. — 12. III. om. the Arabic prayer. — 13. K. om. چون. K. نرد for نزدیک. — 15. H. حضرت. — 17. III. ابوعلی. — 20. I. او حاضر بودند.

286, 6. After طهارت I. proceeds: حوالی خرابت فرو شده تا بوقت. K. om. بیزد. — 12. K. om. گفت آنچه. — 14. K. عهد. — 17. Probably we should read مرغ در حد مرگ, since Qushayrî (p. 73 l. 23) has صار انظر فی حد الموت با خدای. I. — 18. Qushayrî (p. 170, l. 3) attributes this saying to Abū Abdallāh al-Qurashî. — 20. Omit با with K. Qushayrî (p. 6, l. 16) has: باقیمت مفرقة التعطیل وانداز التثبیه. — 22. K. om. و تقرئه آنچه. — 23. III. om. بر before طاهر. K. آنچه. — 24. K. om. بدو.

287, 2. K. om. جمله که. — 4. H. از برای آنکه. I. از برای او مر اعل. — 5. حجت را دوست دارند. — 6. تخنیه is conjectural. K. has تخنیه; II. خشم (sic). The word translates بَلَمْنَا (Qushayrî, p. 184, l. 19), so that the reading خنیه from خنبیدن, a by-form of خمیدن, is perhaps not impossible. — 7. III. om. و گفت آنچه. — 12. K. om. دل. I. has: چون دل خالی گردد از حب ریست و نفس از حب راحت از دل حکمت آنچه; and so II. — 15. I. از آنکه باز بود گفت آنچه. — 17. K. om. سر بسر before سماع. III. om. from بدوزخ to گفتند. — 21. III. واحد for جاحد. III. در آید for زاید.

288, 1. K. نکنی. — 4. K. om. from وفضلترین. — 6. حیست. — 8. استند بقست. II. استند فاست. — 9. I. عیب for شیخ. — 10. II. ابتلائی. — 11. H. با اعلانست. I. با اعل است. K. تنگترین زندانیا for نیمردان. — 14. K. گذشته. K. ندرها for شدیدا. After می نیباید I. proceeds: جواب ایشان از درد دل میبختی که بحق لا نظرت الی سواک. This hemistich (with وحقك in place of بحقك) is cited, together

with three more, by Qushayrî, p. 162, l. 14 seq. — 16. I. has: برگ آیم
 خضری. — 17. K. نیست که بی شوق او باز کرده ی برشوت ببنیشت فرود آیم
 I. أبو الحسن علی بن ابراهیم اُختری: حصری. —
 18. III. خوانده علم رقیبی. I. حله for حله. — 19. I. محترم.

289, 4. I. تصوف for صوفی. — 7. I. بفضل for بقضاء. — 8. K. ننکری.
 — 9. K. om. را after تعالی. — 10. I. بود شخصت آنج. —
 — 11. K. طربوس for بیوان. — 21. I. and Bombay ed. have طربوس.

290, 6. III. om. جرمش آنج. — 8. K. om. گفت. — 10. III. om.
 from مردمن to نکرید. K. نکرید. The text of this saying can be
 restored from Qushayrî (p. 35, l. 7): الناس يقولون الحصری لا يقول بانوافل:
 حصری بنوافل نکرید مرا. وعلی اوران من حل انشباب آنج
 K. در اول حل نظر کرده. — 12. III. وردت است از حل جوانی آنج
 — 13. K. om. from آخر to در آخر. — 13. K. om. from دل and صاحب دل. —
 15. Qushayrî (p. 158, l. 3 from foot) has افراک تقدم. H. اوطان. — 16.
 K. یعنی فراموشی از آنچه دانی. I. آموخته میدانی. H. نسین for نشن. —
 17. III. om. from بگذارید to یعنی (l. 21). — 18.
 اگر بنده را خود باز گذارند همه مخالفان. — 21. H. خلقت for خلعت. —
 22. H. عنایت و عنایت. — 22. H. خود for بدو. — 23. I. راحت for راحت. — 24. K. ظهور.

291, 4. H. تیرک آنچه دانی. — 7. H. حکم for حر. — 9. I. شود.
 — 10. K. شود. — 11. Read شود. — 12. K. وجود. — 14. I. مخالفان.
 — 17. The text of this article on Abú Ishâq Shahryâr Kázarúnî is
 mainly derived from H., which is very much fuller than either K. or
 I. In the Preface, p. 3, note 1, I have made the erroneous statement
 that I's text is much fuller than that of K. As a matter of fact, the
 length and contents of the two articles in question are nearly the
 same. K. has a few brief passages which are wanting in III. as well
 as the following sayings and anecdotes which occur in one or both
 of these texts: نقلست (296, 9), نقلست آنج (291, 7), نقلست آنج (296, 24)
 و گفت (297, 12) و گفت آنج (297, 1), نقلست آنج (296, 24) آنج
 تصوف آنج (298, 23) و گفت آنج (297, 17) و گفت آنج (297, 15) آنج
 K. has (303, 20) نقلست آنج and (299, 16) و گفت آنج (299, 14). —
 — 18. K. مشتاق مختار. — 19. K. شیبخ for شمع. — 20. K. از کزرون بود
 بذر (جندش) میبایش (sic) که شنبیر بار بسر او بود بنم زاد.

الفروج (زاذان فروج read) بود بکبری از دنیا برفت اما شیرینار مسلمان شد
— 22. KI. om. from صحبت و down to سَرده سَرده (291, 6).

293, 4. II. مجلس for مساجد. — 11. II. هَمَان بردند که شیخ. — 18. III. have پیرستنی for پیرستشی.

294, 7. II. هَمَان from خراسان for علمی از خراسان. — 19. KII. om. و گفت (296, 24). اندک شوند و گفت روزی. I. om. from آنچه الحج

296, 11. K. شبیهت for سیاه. — 12. After داشت K. proceeds:
فقیه ابو الحسن گفت مرا خاطر آمد که شیخ این سخن می گوید و رنگ
— 16. نیلسانش نبل است شیخ در حال روی من آورد و گفت الحج
H. از آنکه آخرت غیبت است.

297, 1. الحج. This story occurs in KI. but not in II. K.
om. و فریح زان گفت آنچه من نبشتم. After شدند K. adds:
و فریح زان گفت کسی حسرت که پنجاه سال مسواک می کند
و اورا ثواب مسواک حاصل نیست زیرا که نیت او باقی دندانست نه . . .
بنعیم و گفت (word illegible) . . . — 5. I. om. from گفت و
در راه (l. 12). — 13. K. ملوک for ملولان; I. om. from
down to سود ندارد (l. 15). — 16. H. در نه خیرات for در راه
298, 23). با خطر باشد و گفت (298, 23).

298, 19. II. نفس و شیطان از یک جانب. — 21. After نظام بود
H. has هر دو نبوتش نیک نبوت.

299, 1. KI. om. from گفت و down to فرزند (l. 14). — 14. KI.
گذایی باید کرد و گرسنگی. After سختست K. has:
بکار خود بکار کمی. — 16. K. باید کشید و جفا باید دید از هر کسی
و گفت. II. om. و گفت ای ضعیف بنترس از قوی. After باش K. adds:
نقلست کجمن از احباب بسفری. K. adds: عزیز است الحج. — 17. After
و گفت رفتی رفتی حرکتی که سلامت بدیدید باز گردید
to the end of the article. — 20. H. فعلیبا.

300, 20. II. وَحَمَمٌ for وَحَمَمٌ. — 25. من الانسان is written in small
type over اجری.

301, 10. II. حفظ نفس. — 18. H. ام نیده است. — 18. H. استاده ام, but
این طفلان is written over استاده ام.

302, 5. The dialectical sayings which follow are probably cor-
rupt, but I must leave them as they stand. — 6. Bombay ed. om.
گوشت. Bombay ed. apparently فبردت. — 8. Bombay ed. تری for
تی روح بود. — 13. H. توئی.

303, 20. K. gives a fuller text here, viz. که نقلست که
چون شیخ را وقت نزدیک آمد وصیت کرد که آن صحیفه که در وی اسلمی

کسانی نبشند بود که بر دست او مسلمان شده بودند و اسامی توبه کردگان بر دست او و اسامی کسانی که بیزارت او آمدند بودند و از او دعاء در خواسته تا این صحیفه با وی در خاک دفن کنند و می گفت مرا حاجتی بود رحمة الله علیه.

304, 3. K. has (*sic*) ابو العباس سیاری for احمد خوارى — 4. H. كرامت for دینت and امامت for امانت — 9. K. در خاندان — 13. K. امام حقه (illegible) و از آن منتصوفه آنچه seems to be a mistake for غمزی. Qushayrī (p. 5, l. 14) has غمزی رَجُلٌ رَجُلٌ غمزی. — 23. IH. نقلست که اورا گفتند که معاش تو آنچه. العباس.

305, 1. K. باریکی. I. طمع for طبع. — 4. K. om. حکمت را. I. دل for در حال — 5. I. مکر for فکر; Bombay ed. ذکر. — 6. I. om. from دون — 10. I. از عمر که بود و از عمره کس بگریزد. — 7. I. وحشت که — 11. I. بتوحید فرو می شود for توحید از آن افزون آید. — 11. I. جبر ذوق — 14. IH. om. گفت آنچه. — 16. I. جانی افتد for جانی افتد. — 19. K. om. اگر در نماز. — 20. K. مخرجه بر تو بدارد آنچه. — 22. In the first hemistich Qushayrī (p. 117, l. 9 from foot) reads محلا, and in the second پیری فی الحیوة for تری مقلنای.

306, 3. K. محبوبست for محبوسست. — 4. The article on Abú 'Uthmán Maghribī is wanting in I. H. gives his name as ابو عثمان — 5. H. اسرار دقت. — 6. H. انوار حقائق. — 8. H. خضری عظیم داشت. — 13. H. در من دراز من. — 14. After وفات او در نیشاپور بود در تاریخ سنه ثلاث و سبعین و. — 19. After K. has a word which is illegible. — 20. From this point to the end K. is written in a more modern hand. H. رمق خلقیت. — 22. K. om. تو. — 23. KH. بشکر. — 24. K. om. آمدم.

307, 1. H. نرسید ندا for نرسید. K. بفرع for بعرف. — 2. K. محو. — 3. K. om. گفتند. H. معتبران for معتبران. — 4. K. om. گفت. — 6. K. om. از آن. — 8. K. om. و before سخت تر. — 11. K. om. ری. — 16. K. ابو الفوارس. — 17. K. om. from اما to بودی. — 19. H. om. from نقلست to روم (l. 20). — 20. H. حیلتی آنچه. In H. this passage comes after باز نمانم (l. 10 *supra*). — 21. H. و بیزیر آن سنگ وادی بودی.

308, 1. K. سننایم. H. سننایم تا آرزوی. — 2. K. ابو عمرو for عمر. — 3. K. و یک لحظه. — 7. K. دیگر خواصیم.

که او در جیت. — 15. H. om. from *شبیخ* to *گفت* از *شبیخ*. — 14. K. om. — *عمر*. K. om. from *مکه* to *آن وقت* — 17. K. om. *بمشایخ* (l. 17). — 19. K. om. *گفت* before *اگر*. — 20. K. om. *گفت*. After *آواز دعا* H. adds *گفتی* *نیکو* *گفتی*. — 24. Instead of *درختن* H. has *جنیدن درختن*.

309, 2. H. om. from *استاد* to *گفت*. *بدان نور* که *لورا بود*. — 6. H. om. — 8. K. om. *باید*. K. om. *ذکر* for *ذکر*. — 10. K. *عزت* for *غیرت*. — 12. K. از *چه افتادن*. H. *بیای*. — 16. H. *داند* for *داند*. — 18. K. om. *دندان*. — 23. H. *این نجوانمردی بدین نالجیدمانی* for *بنداه کاری مقرر آمده است*. — 25. H. *دل وی* for *دل وی*.

310, 4. K. *باید* for *نماید*. — 5. H. *مخلوق خودرا آنچه*. — 6. K. *برسیذند*. — 7. K. *خلف* for *نماز*. H. *عینا* for *عینا*, but Qushayrī (p. 5, l. 5 from foot) has *قوانب*. — 7. K. om. *خلایقرا*. K. *از عکس*. H. *از عکس*. K. om. *دیدنی* after *جانب*. — 9. K. *دو روی* for *در وی*. — 11. H. *خبر نبود*. — 12. K. *منقذعات*. — 15. After *حقیر* for *حقیر*. H. *و گفت او را در آنچه بود طمع کنی*. — 18. H. *ریزا داشته*. K. *تحت* for *تخت*. — 21. K. *معارف مقدمه*. — 23. K. *خوف* for *رجا*. K. om. from *و حرکت* to *معارف*.

311, 1. K. om. — 5. K. om. *از*. — 6. K. *گردد* for *گردد*. Perhaps we should read *روشن* *عرفرا انوار علم روشن*; cf. Qushayrī, p. 167, 7 from foot. — 7. K. om. *روز*. — 11. H. *مشهور*: K. gives this saying as follows: *و گفت آنچه*. — 12. *بر کردن*. — 15. K. *در تدبیر کار*. — 16. After *خواست* H. concludes with *مدرت* for *مدرت*. I. *معرفت* for *محبّت*. — 19. I. *و در آن سماع و ذات کرد* for *مکرمست*.

312, 1. I. *دقت نظری*. — 6. Instead of *مکه* IHL have *نشاپور*. — 10. K. *بوئی* for *قربنی*. — 12. H. *خورم* for *خورم*. — 25. K. *از آن وجد* و *گفت بیت*: H. has: *حال*.

*گفت ای رعنا عروس سرفراز * در میان مکه بندشسته بناز*

313, 9. K. *جه* for *که* before *کار*. — 10. III. *پدرت*. K. *در* for *کرهت تراست*. — 12. I. *گرفتش*. — 19. K. *بیر* for *بیر*. — 21. I. *بسازی*. — 22. K. om. *بسازی*. I. *نسازی*. K. om. *آب* before *حسبی*.

314, 5. K. *اکرم درین دعوی*. — 6. K. *زنی*. — 8. K. *این سگرا که دشمن*; H. *این سگرا که تابع نیست*. — 12. I. *از یک ذره* *ربانی بود تیری از کمان*: H. has: *در آمد*. — 13. *احل بیت است*. — 21. K. *گفتند آنچه* *شبیخ آنچه*.

315, 1. K. عمان کسرا دید گفت. — 2. I. نسبت ب بشریت. — 3. K. om. جسمانی. — 4. K. om. در میدان شنوات. I. نسبت. — 5. K. om. طبیعت بی قیمت for قیمت. — 6. KH. تحقیق for. — 7. Read روا for. — 8. K. om. بنده. I. بنده. — 9. III. om. بنده را. K. om. ملائکه. K. om. from اتجعل to اتجعل. — 10. H. بنده را. K. om. بنده را. — 11. III. om. این بود که دیدند. — 12. K. om. الله تعالى. — 13. I. om. مکنتم for ملکت. — 14. K. om. from دلالت to اما امر که. — 15. K. om. بنگری.

316, 1. III. om. و موافقت حق نیکوتر. K. has امر for حق. — 2. K. om. from جبرن و جبرن to قذاب علیه. — 3. K. om. bis. — 4. H. سر for. — 5. K. om. جدونه. — 6. H. پروزعا for بر ادرا. The true reading is بر وردعا or بر اوراد (see Qushayrī, p. 35, l. 5). K. appears to have. — 7. K. om. رخصت مرگ ناجستن. — 8. K. om. بر شبلی for بدرسنجی. — 9. K. om. نه.

317, 1. K. om. حرمت for خدمت. K. om. بگویم. — 2. KI. لازمیتکم to سؤال کردند از معنی. I supply the words سؤال کردند از معنی which do not occur in K. — 3. K. om. نعمت. — 4. K. om. منعم. — 5. K. om. ثرا. H. نیست for عست. K. om. میبویم. — 6. K. om. نامذنسنت. K. om. after یانی و گفت. — 7. K. om. بر. — 8. K. om. قرب for قوت. — 9. I. روح for دل. — 10. K. om. اشتیاق. — 11. K. om. همی رون. — 12. K. om. گرد. — 13. I. رسد او نه. K. om. from ظاعر شود to و گفت. — 14. K. om. گشتن for شکستن. (l. 22).

318, 1. K. om. و گفت. — 2. K. om. حساب بقیوع. K. om. بی حساب. — 3. K. om. روزی for روز. — 4. K. om. برسیذند. — 5. K. om. from ازبذجا. — 6. K. om. برده after که. — 7. K. om. از. See note on I **332**, 9. K. om. جیره.

319, 1. K. om. استاز for استا. — 2. K. om. یکی for زنگی. — 3. K. om. منشاخان. — 4. K. om. ابو اسحق را. — 5. K. om. باحد for با حق. — 6. K. om. و مرا. — 7. K. om. وقت. — 8. K. om. و من در آرزوی آنم که يك ساعت. — 9. K. om. نقلست که شیبخ. I. مرگی خوشنت. — 10. K. om. باحد for با حق. — 11. K. om. وقت. — 12. K. om. و من در آرزوی آنم که يك ساعت. — 13. K. om. نقلست که شیبخ. I. مرگی خوشنت. — 14. K. om. باحد for با حق. — 15. K. om. وقت. — 16. K. om. و من در آرزوی آنم که يك ساعت.

320, 1. K. om. اول صوفی است. — 2. H. مرگی خوشنت. — 3. K. om. باحد for با حق. — 4. K. om. وقت. — 5. K. om. و من در آرزوی آنم که يك ساعت. — 6. K. om. نقلست که شیبخ. I. مرگی خوشنت. — 7. K. om. باحد for با حق. — 8. K. om. وقت. — 9. K. om. و من در آرزوی آنم که يك ساعت.

— 6. K. كسى از نخستين كسى. — 16. K. om. با نابينائى. — 19. K. inserts با نابينائى after نابينائى. — 21. K. مريد كه مريد.

321, 1. K. om. مريد. — 2. K. om. حائست before چه. — 3. K. om. از. — 4. K. كفتين. — 6. K. ام for ايم. — 7. K. يرى for ير. — 8. K. om. غيرم. — 9. K. من فرزندان. This way of writing و occurs several times in K. — 21. K. بر آورد. — 25. K. om. نياوندى.

322, 1. K. كردند for كرد. K. om. را after ترسا. — 7. K. om. رسيد. — 10. Of the MSS. and editions which I have used only I. and N. contain the article on Abú Sa'íd b. Abi 'l-Khayr. The text given here is that of I. Some passages have been compared with N., which has a great quantity of additional matter; and I have also collated the *Asraru 'l-Ta'ahid fi Maqámát-i'l-Shaykh Abi Sa'íd*, ed. by Shukovski (St. Petersburg, 1899). — 13. I. om. الله. — 21. *Asrár*, p. 10, l. 7 sqq. : و او عمر كز انج. — 23. نقلست انج. Cf. *Asrár*, p. 14, l. 4 sqq. I. نقلست انج. كه از پدرش كه دوستدار انج.

323, 5. نقلست انج. Cf. *Asrár*, p. 14, l. 16 sqq. — 6. *Asrár* has ير آن ضاق. — 9. N. نصيب for فيص. — 13. I. om. ضاق. — 21. I. يدى دار شعر نئن انج. According to *Asrár*, p. 15, last line and foll., the words نئن انج were spoken by Abú Sa'íd's father. *Asrár* جمع for ترق. — 23. و يكبار انج. Cf. *Asrár*, p. 16, l. 20 sqq. — 24. *Asrár* من بي توجهاً for من بخن خداى سخن. — 25. *Asrár* من بي توجهاً for من بي تودمى.

324, 3. و گفت يكروز انج. This passage down to كشف چه بود (l. 6) is an abridgment of *Asrár*, p. 17, l. 6 sqq. — 6. تا بعد از شش. Cf. *Asrár*, p. 22, l. 6 sqq. *Asrár* ابو عبد الله حصرى. — 7. *Asrár* ابو بكر فقال. — 8. *Asrár* om. from چنانكه to بدفت. — 9. I. appears to have شابعين for شبانه, which is the reading of N. — 12. *Asrár* زاعر for زاعد. — 13. After ساختم N. proceeds : يك سيف سه روز گرفتى و آن سه روز در عبادت بودى. — 25. *Asrár* (p. 25, l. 1), كسانى را كه سمعى دارند.

325, 8. I. بددين شيبخ. — 9. In *Nafahát* (p. 340, l. 7) the words انج are given as the first hemistich of a couplet. — 14. *Asrár* (p. 26, l. 6) has سبائى for سبائى. — 16. *Asrár* درهما for درهما male. — 21. نقلست انج. Cf. *Asrár*, p. 28, l. 4 sqq. — 21. نقلست انج. Cf. *Asrár*, p. 32, l. 4 sqq.

326, 3. I. نيادم, but see *Asrár*, p. 33, l. 6. — 11. نقلست انج. Cf.

Asrār, p. 35, l. 6 sqq. — 15. نقلست آنچه. Cf. *Asrār*, p. 35, l. 17 sqq. — 19. N. دل بر دل for دل بر دل. *Asrār* (p. 41, l. 8 and l. 14) has سرگز.

327, 1. N. دل بر دل. — 3. چون شیخ آنچه. Cf. *Asrār*, p. 39, l. 15 sqq. I. — 6. و گفت آنچه. Cf. *Asrār*, p. 49, l. 18 sqq., and p. 50, l. 12 sqq. — 7. پس از آن آنچه. Cf. *Asrār*, p. 40, l. 1. sqq. I. مسیله. — 8. *Asrār* has ما را بمانندند for ما را نمودند and so N. The reading in the text should be corrected accordingly. — 16. و گفت آنچه. Cf. *Asrār*, p. 43, l. 13 sqq. — 18. در قبضی تمام آنچه. Cf. *Asrār*, p. 44, l. 12 sqq. — 22. *Asrār* نمودی بودی. — 23. نقلست آنچه. *Asrār*, p. 52, l. 16 sqq.

328, 4. After هر حبل افگند و عم در شب خشک کرد N. adds بشارتیا for بشارتیا شد. — 7. N. بشارتیا for بشارتیا شد. — 8. *Asrār* مینمی for مینمی. — 9. برند is probably an error for برندند. *Asrār* has برندند. — 13. I. و حاصل. — 22. I. بر نیار for بر نیار.

329, 9. I. om. را after چون.

330, 11. Read بیان. — 18. نقلست آنچه. Cf. *Asrār*, p. 75, l. 12 sqq.

331, 6. نقلست آنچه. This anecdote is told at greater length in *Asrār*, p. 76, l. 18 sqq. چندانکه عدت آنچه. Cf. *Asrār*, p. 77, l. 16 sqq.

332, 6. نقلست آنچه. Cf. *Asrār*, p. 94, l. 3 sqq. — 22. I. om. بدست بزین. — 23. I. بزین.

333, 12. نقلست آنچه. Cf. *Asrār*, p. 95, l. 15 sqq. — 15. I. نبی for نبی. — 17. نقلست آنچه. Cf. *Asrār*, p. 101, l. 13 sqq. — 24. نقلست آنچه. Cf. *Asrār*, p. 119, l. 10 sqq.

334, 16. I. امنت. — 24. نقلست آنچه. Cf. *Asrār*, p. 133, l. 3 sqq.

335, 6. I. می آید. — 15. نقلست آنچه. *Asrār*, p. 380, l. 14 sqq. — 20. I. جست و جوی for سه; so *Asrār*, p. 438, l. 6 sqq., where جست و جوی is added. I. گفتگوئی. — 24. I. جمله.

336, 1. نقلست آنچه. Cf. *Asrār*, p. 465, l. 19 sqq. — 6. *Asrār* هرگز. — 12. *Asrār* دست زده شیطان. — 22. Read with *Asrār* (p. 468, l. 7): گفت نظام املک گفت کسی آنچه.

337, 4. This article is wanting in K. The text follows I. — 5. H. زل for بدل. — 8. I. کرامت. — 11. I. om. عر. — 14. I. om. الله. — 23. I. دررا for دررا, but دررا in marg. — 24. H. omits the verse. I. چرا *contra metrum*.

338, 1. I. گفت for گفتند. — 3. I. om. دست. H. بود که. — 6. H. همان که تو در ترک اوئی. — 8. H. بیدار. — 15. I. با for ت. I. om. باشم. — 18. After تا گفته H. proceeds:

شعر شب رفت و حدیث ما بیان نرسید

شب را چه گنده حدیث ما بود دراز

خشک I. 21. — شیخ ابو سعید لغت ازو پرسیدم که سر چیست آنچه
for خشک. — 22. I. خشک. — 25. H. his. H. انتظار for یاد
مستقبل را.

339, 7. After دعند H. adds کریم عذ محتاج که ایشان محتاجند و کریم عذ محتاج
دعد. — 9. The article on Muhammad Bāqir is in I. and M. only. I
give the text of I. down to ترا میخوانم (340, 6); the remainder is
from M. — 10. M. بر اهل. The passage beginning آن امم اولاد ذبی
and ending از وی باز ماندند is pasted over and illegible in I.
M. و گزیده. — 11. I supply احفاد by conjecture. The word is
obliterated in M., except the last letter, which seems to be ل. — 13.
طیغه is obliterated in M. — 14. After بود M. has a word (or words)
ending in ن. — 24. M. بنوم for بنو امیه. I. پاسبانی.

340, 1. I. om. فرو گذاشتند. — 3. M. بیبیت سزا نیست. I.
om. روا. — 5. I. از تو. — 6. After میخوانم I. concludes
with these words: [in marg. میدرید و میدریدست. میگردید و میگردیدست]
لحمد لله رب العالمین و صلی الله علی سیدنا محمد و آله اجمعین تمام شد
برگ. — 7. این بحر اسرار و حقیق و گندج معنی و ذقیق is supplied by
conjecture, as the word has been obliterated. — 11. M. که for کی. —
16. M. om. و نجانا.

فهرست الكتب

شرح القلب ، ۹۹،۲.

فران ۴،۱۱ ۸،۲۴ ۲۴،۲۲ ۱۹-۲۵،۱۲ ۴۷،۹ ۲۴،۱۹،۲.

۶۸،۶ ۷۷،۴ ۱۰۰،۱۵ ۱۰۴،۹ ۱۱۹،۲۲ ۱۲،۱

۱۰۶،۷-۱. ۱۶۶،۹ ۱۸۴،۱ ۲-۹،۲،۱ ۲۲۶،۵ ۲۴،۱،۴

۲۴۹،۶ ۲۸۱،۲۴ ۶-۷،۹۲،۴ ۴۹۵،۴ ۴۰۰،۲۴

۱۷-۴،۴،۸ ۴،۵،۲. ۴۲۶،۵ ۲۱-۲۲۸،۱۵ ۴۲۹،۵

۱۶-۴۴۶،۱۴

کتاب السرّ ۱۸، ۴۰،

کتاب لَمَع ۲۱، ۱۸۲،

کتاب محبت ۶، ۴۸،

گنج نامه ۴۸،۵-۴۷،۱۱

۲۴۴.۱. ۱۵۲.۸-۲۲ ۱۵۱.۲۱ ۱۴۹.۱ ۱۴۷.۱۵-۲۲

۴۱۲.۵.۶ ۴.۸.۱۷ ۴.۶.۱۹ ۴.۰.۱۷ ۲۵۶.۱۸-۱۹

،۴۱۴،۹ ۴۱۴،۵

،۱۵۲،۲۴ منا

،۴۲۵،۱۴ مہنہ

،۴۲۶،۱۸ ۱۸۴،۷ مہینہ

۶۲.۱۶ ۵۷.۱ ۵۶.۵ ۵۵.۲۲ (نیشاپور و نیشاپور)

۲۲۴.۹ ۱۸۹.۸-۱۲ ۱۱۵.۲ ۱.۹.۱۹ ۸۹.۲۱-۲۴

۴۱۶.۲۴ ۲۸۱.۱۸ ۲۶۸.۴ ۲۶۲.۲۴ ۲۵۸.۲

۴۴۲.۶ ۴۴۱.۲۱ ۴۴.۰.۱۹ ۴۱۹.۴ ۴۱۸.۱۸-۲۱

،۴۴۴،۲۴ ۴۴۴،۲۴،۲۵

نصرا باذ ۴۱۶.۲۴

،۱۹۹،۶ ہری

،۱۴۷،۱۹ ہند

،۱۴۷،۱۷ ہندوستان

،۲۶۵.۲۲ ۱۴۶.۸ واسط

،۲۱۱.۱۷ بن

- كازرون ٢٩١.٢١ ٢٩٢.١٦ ٢٩٦.٢٢ ،
 كربلا ٤٤.٠١ ،
 کرمان ٥٦.٢١ ٢٩٦.١٢ ،
 کشير ١.٠١.٢٠ ،
 کعبه ٢٨.١٩ ٥٢.٦ ٨٨.١٢ ١٢.٠٢٥ ١٢١.١١-١٢
 ١٢٨.١٤ ١٢٩.١.٢ ١٦٢.١٤ ٢١٨.٤-٩ ٢٢.٠١-٥
 ٢٢٧.١٤ ٢١٢.٩-٢٤ ٢٢٤.١٩ ،
 کوفه ١١١.٢١ ١٨٧.١٢ ،
 گیلان ٢٢.٢٠ ،
 لبنان ٢.٤.٢.٢ ،
 لکام ١٠٠.٠٥ ٢٦٢.٦ ،
 ما وراء النهر ١٧-١١.١٢٧ ،
 مداین ٨٤.٩ ،
 مدینه ٦٢.٢٤ ١٢٦.١٥ ١٤٩.١٦ ١٩٨.٢١ ٢٥٦.١٩
 ٢١٩.٢ ،
 مرو ١٨٨.٠٨ ١٨٩.٠٨ ١٩٢.٢٤ ٢٦٦.٦ ٢٦٨.٨-١١
 ٢.٤.٧-٩ ٢.٦.٢ ٢٢٤.٦-١٢ ٢٢١.٦ ،
 مروه ١٢.٠.١٨ ،
 مشهد انبار ١.٩.١٩ ،
 مصر ١٢٧.٢ ٢٦٤.٢٠ ٢٨٥.٢١ ،
 مقام ابرهیم ١٢١.١٧ ،
 مکه ١٦.٢٤ ١.٤.٢ ١١٢.٠٨ ١١٩.١٧-٢٢ ١٢٢.١.

شام ۲۴.۱ ۵۵.۲۲ ۶۴.۶ ۷۵.۱۷ ۱۵۰.۲۱ ۱۵۲.۲۴
 ،۲۵۶.۴ ۲۱۵.۴،۵

شونیزیه ۲.،۱۸ ۸۵.۲۴ ۱۱۴.۱۴.۱۴ ۱۸۲.۲۴ ۲۸۵.۱۴

صفا ۱۲.،۱۸

صفاهان، رجوع کن به اصفهان،

طرسوس ۲۸۹.۲۱

طور سینا ۱۱۸.۷

طوس ۱۵-۱۲،۱۰ ۱۱۵.۷ ۱۸۲.۲۴ ۱۸۴.۲۲

عراق ۲۴.۲ ۴۸.۱۸.۱۹ ۴۹.۱ ۸۹.۲. ۱۷۵.۲ ۲.۴.۱۷
 ،۲۸۸.۲.

عرفات ۱۴۹.۶

غزنین ۲.۸.۹

فارس ۱۴۶.۸ ۱۴۷.۲. ۲۵۸.۱ رجوع کن به فارس.

فرغانه ۶۲.۱۶ ۲۶۵.۲۱

فید ۸۴.۱

فادسیه ۱۵-۱۲،۵۲ ۱۲۶.۲۱

قاف ۲۱۴.۱.

ابو قُبیس ۱۲.،۲۵ ۱۲۱.۱

قدس ۲۹۴.۲۲

خُرْفان ۱۹-۱۲، ۲. ۱-۴، ۲. ۲. ۲. ۴. ۲. ۴. ۲. ۴. ۱. ۱۴-۱. ۱. ۱. ۲. ۷. ۱-۸

خوزستان ۲-۷، ۱۴۷.

دار السلام ۲، ۴۲۱، رجوع کن به بغداد،

دجله ۲، ۱۶. ۲-۱۴، ۱۹. ۲۴ ۴۷. ۱۲-۱۵ ۱۱۲. ۲۱-۲۴ ۱۴۴. ۲۱-۲۴
۲۸۵، ۱۱ ۱۷۱، ۲ ۱۶۲، ۲۲

دماوند ۴، ۱۶۱،

دمشق ۲۲، ۴۱،

دهستان ۱۱، ۲۰. ۱،

دینور ۲۴، ۱۵۷،

رضافیه (مسجد) ۲، ۲۵۹،

روم ۱۴، ۱۲۷ ۱۷، ۱۵۴ ۲۴، ۲۷۴ ۲۴-۲۸۹، ۲. ۱۹، ۴۲۱،

رَی ۲۲-۱۶، ۱۵۴. ۲. ۱۵۶. ۴. ۱۶۱، ۴. ۱۸۸، ۲۴ ۱۴، ۲. ۴. ۱۴

۲۱، ۲. ۴۱۸،

زمزم ۱۴، ۱۵۴،

ساغون ۱۴، ۱۵۴،

سامره ۲۱، ۱۱۱،

سَرخُس ۱۲، ۴۲۴ ۱۲، ۴۲۶،

سومنات ۲۱، ۲۰۹،

سیستان ۱۱، ۱۴۷،

بلخ ۸۸.۸ ۱.۴.۴ ۱۴۵.۲۴ ۲.۵.۱

بنو اسرائیل ۹۲.۲. ۲۴.۱.۱.

بوشنج ۸۹.۲.

بیت الفتوح ۱۹۸.۲۴

بیت انعمور ۲۱۸.۴ ۲۴.۰.۶ ۲۴۷.۱۶ ۲۵۶.۲

بیت المقدس ۲۴۷.۱۵

بیضاء ۱۴۶.۸

ترکستان ۲۱۵،۴

ترمذ ۹۱.۲۲ ۹۲.۱۹

تستر ۱۴۶.۱۶ ۱۴۷.۵

تیه بنی اسرائیل ۹۲.۲.

جبل الرحمة ۴۱۴.۱۲

حیجون ۹۲.۲۵ ۱۴-۹۴.۷

چین ۱۹-۱۷،۱۷ ۱۴۷،۷ ۲۴۲،۷

حجاز ۲۲-۲۸،۱۹ ۵۹.۹ ۸۴.۱ ۹۴،۲۵ ۱۱۹.۱۹ ۱۴۶.۲۲

۱۴۹.۱۵ ۱۸۸.۲۴ ۲۴۲.۵.۶ ۱۶-۴۱۴.۱۴

حوض زبیده ۴۴.۱۵

حیره نشابور ۸۵.۲۴ ۴۱۸.۲۲

خراسان ۲۴.۲ ۵۶.۱ ۸۷.۲۲ ۸۹.۱۸ ۱۱۵.۶ ۱۴۷،۱۱-۲.

۱۷۵.۱ ۲۱۸.۹ ۲۴.۰.۱ ۲۴۲.۶ ۲۸۹.۱۱ ۴۱۲.۲

۴۱۸.۵۲

فهرست الاماکن والقبایل

- اصفهان ۲۹،۹ ۱۴-۵۱،۸ ۱۱،۷ ۲۴۶،۹
 آمل ۲۲۷،۲۴ ۲۴،۲۴ ۲۴۱،۴
 انطاکیه ۴،۲
 اهواز ۱۶-۱۱-۱۴۷،۱۱
- باب بنی شیبیه ۱۲۱،۱۵
 باب الطاق ۱۴۸،۲۴ ۱۴۴،۲ ۱۷۱،۱۴-۱۶
 بارس ۱۸-۹-۱۲۵، رجوع کن به فارس،
 باورد ۲۶۶،۵
 بخارا ۴۴۲،۱
 بسطام ۲۰۱،۱۷ ۲۰۴،۲ ۲۵۴،۲۱
 بصره ۱۷،۵ ۲۱،۱ ۱۴۶،۱۷ ۲۱-۱۶-۱۴۷، ۱۷۰،۷ ۱۷۴،۴
 ۲۹۴،۸
- بغداد ۵،۲ ۷،۱ ۱۱،۵ ۱۴،۱ ۱۸،۸ ۱۹-۱۲-۲۲،
 ۱۴، ۴ ۵۲،۲۵ ۵۵،۲۲ ۶۵،۴ ۸۴،۷ ۸۵،۲۴
 ۱۴-۸۶،۴ ۱۱۱،۱۵ ۱۱۵،۷ ۱۲۶،۷-۱۶ ۱۴۴،۹
 ۱۴۵،۲۲ ۱۴۶،۱۷-۲۲ ۱۴۷،۲۱ ۱۴۸،۲۴ ۱۴۹،۲۲-۲۴
 ۲۰۷،۲۲ ۱۸۲،۲۴ ۱۷۲،۱ ۱۶۹،۱۲ ۱۶۱،۴-۲۲
 ۲۰۸،۱۶،۱۷ ۲۹،۰۱ ۲۸۸،۲۱ ۲۸۵،۱۴-۱۹ ۲۵۹،۲
 ۴۱۸،۲
- بقیع ۷-۴۱۸،۵

ابو نصر سراج ۵۵.۹ ۱۸۴.۲۴ ۱۸۲.۱۴ ۲۸۵.۱۶
 نصرابادی، رجوع کن به ابو النّاسم نصرابادی،
 نظام الملک ۲۲-۴۴۶.۹،

نقیب ۹.۱۸،

نکیر ۴۶.۷ ۱۸۱.۲۱-۲۴ ۲۱۱.۲ ۲۲۷.۱۷ ۲۴۲.۱۱

نوح ۲۱۴.۹ ۲۴۲.۲۲ ۲۴۸.۹ ۲۴۹.۱۷

ابو هریره ۱۲۱.۱۹،

یحیی معاذ رازی ۲۴-۵۶.۴ ۵۷.۱ ۲۱، ۲۰، ۹۱.۲،

یعقوب ۴۴.۰۹،

یعقوب افطع ۱۴۶.۱۹،

ابو یعقوب بهرجوری ۸۲، ۱۲-۷۹.۱۷ ۱۴۸.۱۵ ۲۶۴.۲۱

۴.۶.۹

یوسف ۱۹۵.۱۴ ۲۱۱.۱۴ ۴۴.۰۹

یوسف اسباط ۴.۱ ۷۹.۱۶-۷۶.۱۵

یوسف بن حسین ۵۵.۲۴ ۵۶.۲،

یوسف همدانی ۱۴۵.۱۴،

یونس ۲.۱ ۱۷.۱۹،

- محمد فضل ۵۵.۲۴ ۵۶.۲ ۸۹.۱۵-۱۷.۱۹
 ابو محمد مرتعش ۸۵.۱۸-۸۷.۱۸ ۴۱۲.۴
 ابو محمد مغازلی ۴۶.۲ ۸۴.۶
 ابو محمد هروی ۱۸۱.۱
 محمود غزنوی ۲۱۰.۲-۲۰۸.۷ ۴۲۲.۲۴ ۴۲۴.۱
 مخبر ۱۴۷، ۲۱
 مرضی، رجوع کن به علی،
 مرتعش، رجوع کن به ابو محمد مرتعش،
 مریم ۱۵، ۲۴۴،
 مصطفی، رجوع کن به محمد النبی،
 مصطلم ۱۴۷، ۲۱
 معاویه ۱۷، ۱۲۰،
 معنصم ۴، ۱۴۱،
 معروف (کرخی) ۱۸۸، ۱۸
 ابو المعین ۱۴۷، ۱۹
 ابو المغیث ۱۴۷، ۱۹
 ملامتیان ۱۲، ۱۰۷،
 ممشاد دینوری ۱۵۴، ۲۵ ۱۵۴.۵ ۱۶۰.۷-۱۵۷.۱۱ ۲۶۴.۲۲
 منصور حلاج. رجوع کن به حسین منصور حلاج،
 منکر ۴۶، ۷ ۲۴-۱۸۱، ۲۱ ۲۱۱.۱۹ ۲۲۷.۱۷ ۲۴۴.۱۱
 ابو المؤثر ۱۴۷.۲،
 موسی ۲۷.۱۴ ۱۴۲.۲۴ ۱۷۱.۴ ۱۷۵.۲۴ ۲۰۶.۱۲ ۲۴۱.۱۷
 ۲۶۰.۲۲-۲۶۱.۱۶ ۲۷۰.۰۹ ۴۰۰.۲۲ ۴۱۴.۷

۹۷،۲۲-۲۰ ۹۵،۹ ۹۲،۴ ۸۹،۱. ۸۵،۸ ۸۰،۲۴
 ۱۲۲،۱۵،۱۶ ۱۲۱،۲. ۱۲۰،۱۶-۲۴ ۹۹،۲۱ ۹۸،۲
 ۱۴۴،۲ ۱۴۲،۲۴ ۱۲۸،۱-۴ ۱۲۷،۱۸-۲۵ ۱۲۴،۸
 ۱۷۴،۱۷ ۱۶۸،۱۶ ۱۵۱،۹-۱۸ ۱۴۹،۱۷ ۱۴۴،۲.
 ۱۹۷،۴-۱۴ ۱۹۶،۸ ۱۸۶،۹-۲۱ ۱۸۵،۸ ۹
 ۲۱۲،۱۸ ۲۱۱،۵-۱۴ ۲۰۹،۱-۴ ۲۰۴،۲.-۲۴
 ۲۱۹،۲ ۲۱۸،۲. ۲۱۷،۱۶ ۲۱۶،۱۶ ۲۱۵،۲۴،۲۵
 ۲۲۷،۵ ۲۲۶،۱۹ ۲۲۵،۱۱-۱۸ ۲۲۴،۲. ۲۲۰،۷
 ۲۴۹،۲۱ ۲۴۶،۲-۱. ۲۴۵،۱۸-۲۴ ۲۴۴،۴
 ۲۵۰،۱۶ ۲۴۸،۱. ۲۴۶،۴ ۲۴۴،۴-۷ ۲۴۲،۱.-۱۴
 ۲۶۶،۱۴-۲۴ ۲۶۰،۲۴-۲۶۱،۱. ۲۵۶،۱۹،۲. ۲۵۱،۲۵
 ۲۸۶،۱۱ ۲۸۴،۱. ۲۸۱،۸،۹ ۲۷۹،۸ ۲۷۶،۱۹
 ۴۰۲،۱۵-۲۵ ۴۰۰،۲-۱. ۲۹۸،۲ ۲۹۴،۲۴ ۲۹۴،۴-۶
 ۴۴۲،۱۷ ۴۱۸،۴-۵ ۴۱۵،۱۲ ۴۰۶،۶ ۴۰۵،۲۴ ۴۰۴،۱۱
 ،۴۴،۱۵ ۴۴۹،۲-۱۴ ۴۴۴،۱۷

محمد باقر ۴۴۹،۹-۴۴۰،۱۶

۱۱۵،۱۶ ۸۹،۲. ۴۹،۵ ۴۸،۱۸ ۴۶،۱۵
 ،۱۴۲،۱-۱۴۴،۲۴ ۱۲۵،۱۱

محمد بن الحسين ۲۵۵،۶

محمد حکیم ۱۰۴۰۴. رجوع کن به محمد بن علی الترمذی،
 محمد ذکیری ۱۲۵۰،۱۸-۲.

ابو محمد رُویم ۱۲،۲۵ ۴۲،۱۶-۱۸ ۵۵،۲۴ ۵۶،۲
 ۱۲۵،۱. ۶۴،۲۲-۶۷،۱۵

محمد زکریا ۱۴۶،۶

محمد بن علی الترمذی ۹۱،۹-۹۹،۲۲ ۱۰۴،۴ ۱۱۸،۱۲ ۱۲۸،۱۸

- فرعون ١٧١، ٤ ٢٧٠، ٩
 ابو الفضل حسن ٢٢٤، ٢٠-٢٢ ٢٢٥، ٧ ٢٢٦، ١٢-١٧
 ٢٢٧، ١٧ ٢٢٩، ٨-٢٢٢، ٤
 ابو الفضل ديلي ٢٢٢-٢٩٥، ١٦
 فضيل بن عياض ١، ٧
 ابو القاسم قُشَيْرِي ١٥-١٤٥، ١١ ٢٢٢، ٢٢ ٢٠٧، ٥ ٢٠٩، ٦
 ٢٢٢، ٧-١٢ ٢٢٢، ١٢-١٧ ٢٢٢، ١٢
 ابو القاسم گرگانی ١٢٤، ١٢ ٢٢٢، ٦-١٧
 ابو القاسم نصرابادی ١٨-١٨٨، ٤ ٢٦٢، ١ ٢١٩، ١٢-٢١١، ١٨
 قَطْمِير ١٨، ٩
 قَتَال ٩-٢٢٤، ٧

كَلِيم ٢٢، ٢٠٠، رجوع کن به موسى،

لقمان ١، ٤١،

لقمان سرخسی ٢٢-٢٢٤، ١٤،

ابو لُهب ١، ٢٠٩،

مالك (دربان دوزخ) ٢٢٤، ٤،

مالك (بن انس) ١٥، ١٦،

محاسبي، رجوع کن به حارث محاسبي،

محمد النبي ٨، ٢٤ ٢٢-١١، ١ ١٤، ٥، ٦ ٢٢، ٢١، ٢٢ ٢٧، ١٥

٢٠، ١٢ ٢٢، ١٥ ٢٢، ٧ ٢٤-٤١، ١٤ ٤٤، ٦ ٥٤، ١٩

٥٩، ١٥ ٢-٦٤، ١ ٦٩، ١١ ٢-٧٤، ١٧ ٧٥، ٢٤

- علی سہل اصفہانی ۱۷، ۲۲ ۱۱۱، ۱۱۱-۱۱۱، ۱۱۱،
 ابو علی سینا ۱۹-۲۰، ۷، ۸،
 ابو علی شیوی ۱۸۸، ۲۰،
 علی بن عثمان الجَلّالی ۶۸، ۲۱،
 علی بن عیسیٰ ۲۲، ۷۴ ۱۴۱، ۴،
 ابو علی فارمزی ۱۴، ۱۴۵، ۱۲، ۱۸۸،
 علی قوّال ۲۵-۲۱، ۱۴،
 عمرو ۲۴، ۴۱، ۲۱، ۷۴، ۲۱، ۱۲، ۲۱-۵-۱۴۶، ۴،
 ابو عمر (قاضی) ۲۲-۲۰، ۲۰،
 عمرو العباسان ۱۵، ۲۰، ۲،
 عمرو ۱۹۰، ۱،
 ابو عمرو ۵۸، ۱، ۲۰، ۸۹،
 ابو عمرو دمشقی ۶۴، ۹،
 ابو عمرو زجاجی ۲۰۸، ۴،
 عمرو بن عثمان مکی ۱۲، ۴، ۵، ۴، ۴۰، ۲۴، ۲۴، ۷۹، ۶، ۱۱۰،
 ۲-۱۴۶، ۱۸، ۱۴۷، ۷،
 ابو عمرو بن علی ۱۶، ۲۹۲،
 ابو عمرو نجدی ۱۶، ۲۶۴، ۱۹-۲۶۲،
 عیسیٰ ۱۴، ۲۷، ۱۴، ۴۴۴،
 غلام خلیل ۴، ۴۸، ۲۴-۱۰، ۸۴،
 ابو الفارس ۱۴-۱۱، ۲۰، ۷،
 فتح موصلی ۴، ۴،
 فخر الملک ۱۷، ۲۹۵،

- عبد الله عمر ١٨٨،٢٤
- ابو عبد الله محمد بن الخفيف ٦٧،١٠ ١٢٤،٢٢ ١٢١،٢٤
- ٢٩٢،١٥-٢١ ١٤١،٧ ١٢٦،٨ ١٢٥،١١
- عبد الله محمد رازی ٥٥،٢٢
- ابو عبد الله محمد بن فضل، رجوع کن به محمد فضل،
- عبد الله بن معمر ١٢١،١٩
- ابو عبد الله مغربي ١١٦،١٧-١١٨،٧ ٢٥٥،٢٢ ٢٥٦،٨
- عبد الله منازل ١٠٧،٩-١٠٩،٢٢ ٢٥٥،٢
- عثمان ٧٤،٢١ ١٢٠،٢٢
- ابو عثمان حیری ٥٥،١٢-٦٢،٢ ٨٥،٢٢ ٨٨،١-٦ ٨٩،١٩
- ١،١،١٤ ٢٦٢،٢٤ ٢٦٨،٥
- ابو عثمان مغربي ٥٨،٢٤ ٢٦٤،٢ ٢١١،١٧-٢٠٦،٤
- ١٩-٦-١١٨،٧ ٢١٩،٧
- عزرائيل ٢،١١٢
- عضد الدوله ١٢٩،٢٤ ١٢٠،٢ ٢٠٧،٢١
- ابن عطا ٧٥،١٢-٦٧،١٦ ٨٩،١٩ ١٢٥،١١ ١٤١،٦-٩
- علي ٩،٢-٦ ٢٢،٢١ ٢٤-١٥،١٢ ٢٥٢،١٥ ٢٢٩،١١
- ابو علي بخاری ٢٥،٢٢٦
- ابو علي ثقفی ١٩-١٥،١٠ ١٧٥،٢ ٢٨٢،١١-٢٨١،١٥
- ابو علي جوزجانی ٥٥،٢٢ ١١٩،١٤-١١٨،٨
- ابو علي دقاق ٢٠١،٢-١٨٧،٢٢ ٢٤١،١٩ ٢٥٩،٩ ٢١-١٨-٢٢٢
- علي دهقان ٢٠،٢٢٢
- علي روزباری ٢٨٨،١٦-٢٨٥،١٥ ٢١٢،٢
- ابو علي زاهد ١٢،٢٢٤-٦-٢٢٥،٤

صمصام لا اُبالی ۴۸۰،۱،

طاهر (فاضی) ۲۹۵،۶،

ابو طاهر ۱۴، ۴۲۸، ۲۱-۴۴۶،۱،

طولون ۲۵۶،۷،

طَبَفُورِیَان ۵، ۲۲،

عَبَّاسُ الْمُهْتَدِی ۴۲، ۱۴،

ابو العَبَّاسِ دَامَغَانِی ۱۷۵، ۴،

ابو العَبَّاسِ سِیَّارِی ۲، ۲۰۶، ۴-۲۰۴، ۴،

ابو العَبَّاسِ قِصَّاب ۱۸۴، ۱-۱۸۷، ۲۱ ۲۲۱، ۲۲ ۲۴-۲۲۷، ۱۶

۷-۲۲۸، ۱

ابو العَبَّاسِ نِهَاوَنْدِی ۲۲۲، ۹-۴۱۹، ۱۴،

عَبَّاسُ طُوسِی ۱۴۵، ۴،

عبد الجلیل صفّار ۱۴۲، ۴،

ابو عبد الرحمن سُلی ۱۵-۲۶۴، ۶-۲۱، ۲۰۸، ۱۶-۴۲۶،

ابو عبد الله ۲، ۱۴۷،

عبد الله انصاری ۲۵، ۲۰۴، رجوع کن به پیر هری،

عبد الله تروغبذی ۲۱، ۱۰۲-۱۰۱، ۹،

عبد الله نستری ۸، ۱۴۲، رجوع کن به سهل بن عبد الله التستری،

ابو عبد الله الجلا ۲۲، ۵۵-۶۴، ۲۱-۶۴، ۴-۷۵، ۱۷-۹۱، ۱۹

۴، ۱۰۰-۲۲، ۲۸۵،

عبد الله حصیری ۶، ۲۲۴،

عبد الله خَبِیق ۷، ۵-۲۱، ۴،

عبد الله زاهد ۲۴، ۱۷۴،

ابن سالم ١٢، ١٨٤،

سرى سقطي ١، ٧-٢٥ ٦، ٤-١٢ ٧، ٢-١١، ٨ ١٠، ٢٤-١٢، ١

١٨٢، ٢٢ ١١٥، ١٢ ١١١، ١٨ ٨٢، ١٩ ٤٦، ٨ ٤٠، ١٤

٢٨٥، ١٤ ٢٥٩، ١٧ ١٨٨، ١٧

ابو سعيد خزاز ١٥، ٩ ٢٧، ٦ ٤٥، ٢٤-٤٠، ٥ ٦٧، ٢٢ ١١٩، ٢٢

ابو سعيد خرگوشي ١٢-١٩٢، ٩

ابو سعيد ابو الخير ٥٩، ١٢ ١٢٥، ١٢ ١٨٤، ٨ ٢٠، ٦-٢٥

٢٢٢، ١٠-٢٢٧، ٤ ٢٦٨، ٧ ٢٠٧، ١ ٢٠٦، ٤-٢٢

١٤-٢٢٧، ٩

ابو سعيد قرمطي ٧، ١٢٥،

سفيان بن سعيد الثوري ٢، ٤،

سليمان ١٨، ١١٢،

ابو سليمان دارائي ٧، ١،

سمنون محب ١٧، ٨٥-١٢، ١٢،

سهل بن عبد الله التستري ٦، ٧ ١٢، ٥ ١٢٢، ٨ ١٢٦، ١٧

١٨٢، ٢٢

سياربان ١٢، ٤، ٣،

شاه شجاع کرمانی ٢-٥٦، ٢ ٨-٥٧، ١،

شافعي ٢، ٢٨٩،

شبلي، رجوع کن به ابو بکر شبلي،

ابن شريح ٢٠، ١٥،

صاعد (قاضي) ٢٤، ٢٣٤، ٦

صديق اكبر ٢، ٤٩، رجوع کن به ابو بکر،

خضر ۹-۹۲۰.۸ ۱۹ ۹۲،۱۶ ۹۴،۱۱ ۹۴،۱۱ ۱۴-۱.۴.۷-۱۲۱.۲۴
 ۱۴۸،۱. ۱۴۹،۷-۹ ۲۴-۲۱۹.۲۱ ۲۲۸،۱.

خلیل، رجوع کن بہ ابرہیم،

ختاس ۹۷،۱۱-۹۶،۱۱،

خورشید مجموعی ۲۹۴،۱۵،

ابو الخیر اقطع ۱.۱.۸-۹۹.۲۴،

خیر نساج ۱۱۴،۱. ۱۱۱،۱۲-۱۱۱،۱۲ ۱۶۱،۱۴،۱۵ ۲۵۹،۱۷،

داود (داوود) ۱۷،۲۵ ۲۷،۱۴ ۱۷۶،۴،

داود (الطائی) ۱۸۱،۱۷،

داود (فقیہ الفقہا) ۶۵،۴،

ذو النون مصری ۴۰،۱۴ ۶۴،۸،

رشید خرد سمرقندی ۱۴۸،۱۴،

رضوان ۲۲۴،۵-۴،

روح (اللہ) ۲۲، ۴۰۰،

روذباری ۲۱۲،۴، رجوع کن بہ علی روذباری،

رُوئِم، رجوع کن بہ ابو محمد رُوئِم،

رُیَک ۴۴۰،۱۵،

رُہری ۱۲۱،۱۹،

زیتونہ ۵۴۰،۸-۱۴،

زَیْد ۱۹۰،۱،

زَیْن الاسلام ۱۹۲،۴،

حسن دامغانی ۱۷۹، ۲۱

ابو الحسن الصایغ ۱۴، ۲۶۵-۲۶۴، ۱۷-۴. ۶. ۹

ابو الحسن علوی ۱۵۴، ۷

حسن مؤذّب ۱۸، ۴۲۰

ابو الحسن مزین ۹-۱۱۱، ۷-۱۱، ۱۲،

حسین (بن علی) ۱۰، ۴۴۰

حسین آکار ۲، ۲۹۲

حسین منصور حلاج ۵-۱۲، ۴-۱۲، ۷-۱. ۲۷، ۱۹ ۱۱۰، ۱۱ ۱۲۵، ۱۱

۲۲، ۱۴۵-۱۴۵، ۱-۱۶۱، ۲ ۱۵، ۲۱۱

حسین منصور ملحدی ۱۴۶، ۶

ابو الحسن نوری ۱۲، ۵۵، ۱۲-۴۶، ۱-۶۳، ۸ ۱۱۹، ۲۲ ۱۴۸، ۸

۱۹-۲۵۹، ۱۷-۲۸۵، ۲۲

ابو حفص حدّاد ۲، ۵۶، ۱۲-۱۲، ۵۷، ۱-۲۴، ۸ ۱۱۵، ۲ ۲۸۱، ۱۸

حکیم ترمذی، رجوع کن به محمد بن علی الترمذی،

حلاجیان ۲۲، ۱۲۵

حمدون قصار ۱۴، ۱، ۷-۲۸۱، ۱۸

ابو حمزه ۱، ۴۸، ۴-۵۴

ابو حمزه بغدادی ۱۹، ۱۱۱-۱۸، ۱۲-۲۶۲-۲۵۹

ابو حمزه خراسانی ۴، ۱۱۵-۱۱۴، ۱۱

حمزه علوی ۹، ۲۸۴-۲۸۴، ۲

ابو حنیفه ۲، ۲۸۹

حوّا ۸، ۹۷-۹۶، ۱۰

خرامی (امام) ۱۷، ۴۲۷

خُشکو ۱۷، ۱۹۰

جعفر بن نصیر ۱۴، ۹

ابن جلا، رجوع کن به ابو عبد الله الجلا،

جنید بغدادی ۴۶، ۲۲-۵، ۸-۴۷، ۶ ۴۸، ۱۸ ۴۹، ۱، ۲

۱۱-۴۶، ۹ ۴۷، ۲۵ ۴۸، ۱۱، ۲۴ ۴۹، ۱۷-۵، ۴-۵۲، ۱۸-۲

۲۴-۵۵، ۱۱ ۵۶، ۱ ۶۳، ۸-۱۸ ۶۴، ۱۴ ۶۵، ۱۴ ۶۷، ۱-۲

۱۴-۶۹، ۱۷ ۷۰، ۱۷ ۷۹، ۲۴ ۸۲، ۱۹ ۸۴، ۱۶ ۸۵، ۲۴

۴، ۱۱، ۱۸ ۱۱۱، ۱۱ ۱۱۲، ۹-۲ ۱۱۳، ۱۷ ۱۱۴، ۱۱-۱۴ ۱۱۵، ۱۱

۱، ۱۱۰، ۱۱۹، ۲۲ ۱۲۵، ۱۱ ۱۲۶، ۸-۱۶ ۱۲۷، ۷-۱۴ ۱۲۸، ۷

۲۴-۱۴۶، ۲، ۴-۱۴۷، ۱ ۱۴۸، ۷ ۱۴۹، ۲۴ ۱۵۰، ۱۰-۲۴

۱-۱۶۳، ۴-۲ ۱۶۴، ۱۱-۱۹ ۱۶۵، ۱۶-۱۷ ۱۶۶، ۱۶-۲

۲-۱۷۱، ۲ ۱۷۲، ۱ ۱۷۳، ۶-۸ ۱۷۴، ۹-۱۱ ۱۷۵، ۱۷

۱۴، ۱۱، ۲۱، ۲۰، ۲۰، ۲۱ ۲۶۲، ۲۴ ۲۶۳، ۲۱ ۲۶۴، ۱۰

۲۲-۲۸۵، ۱۴

ابو جنبل ۲، ۹، ۱

حارث محاسبی ۱، ۷ ۶، ۲ ۱۱۵، ۱۲ ۲۶۰، ۱۴-۲۵۹، ۱۶

۲۹۲، ۱۵

حامد اسود ۱۵، ۶

حبيب ۲۲، ۲۰، رجوع کن به محمد النبي،

حُدَيْفَةُ مَرْعَشِي ۷۶، ۲۴ ۷۷، ۴-۹

ابو الحسن بُرْنَوْدِي ۹-۱۹۱، ۶

ابو الحسن بوشنجي ۹۱، ۸-۸۹، ۱۶

ابو الحسن نوني ۴۴۴، ۲۴ ۴۴۵، ۲-۲۱

ابو الحسن حَضْرِي ۱۶۹، ۹ ۱۸۲، ۱ ۲۹۱، ۱۶-۲۸۸، ۱۷

ابو الحسن خُرْقَانِي ۲۵۵، ۱۴-۲، ۱، ۴

٢٠٥، ٢٤، ٢٤ ١٨٨، ١٧ ١٦، ٨-١٨٢، ١٤ ١٤٥، ٨-١٢

٢٨٨، ٢١ ٢٥٨، ٢ ٢٥١، ١ ٢٥، ٢٠، ٢١ ٢١١، ١٤

، ٢١٦، ٢٤ ٢١٢، ٢، ٤

ابو بكر صيدلاني ٢٥٧، ٢١-٢٥٩، ١١

ابو بكر صيرفي ٢٠٠، ١٤-١٨

ابو بكر فورك ٢٠٨، ١٤ ٢١١، ١٧

ابو بكر كناني ١١٩، ١٥-١٢٤، ٢١ ١٤٢، ١١

ابو بكر كسائي ١٠، ١٦

ابو بكر واسطي ٢٦٥، ١٥-٢٨١، ١٤ ٢٠٤، ٨، ١٢

ابو بكر وراق ٩٢، ٩ ٩٢، ٦ ٩٢، ٨-١٠٧، ٢٢-١٠٢، ٢٢

بلال ٢٦١، ١٨

بلعيمان ٩٨، ١٢، ١٤

پير هري ١٩٩، ٦ رجوع كن به عبد الله انصاري،

ابو تراب نخشي ٦٤، ٨ ٩١، ١٩ ١١٠، ٥ ١١٤، ١٦ ٢٦١، ١٤

ترمذي ٨٨، ١ رجوع كن به محمد بن علي الترمذي.

ترمذيان ٩١، ١٦

جبرئيل (جبريل) ٧٢، ٢٢ ٨٢، ١ ٢١٩، ٢ ٢٤٦، ٢٤ ٢٥٢، ٢.

جبرئلي، رجوع كن به ابو محمد جبري،

جعفر خُلدي ٢٥-٢١، ٥١ ٢٨٥، ١٤-٢٨٢، ١٢

جعفر صادق ٢٢٩، ١٢

ابو جعفر محمد باقر، رجوع كن به محمد باقر،

۱۷۹، ۱. ۱۱۱، ۱ ۱، ۴، ۱۸ ۹۶، ۱۰-۹۷، ۹ ۸۱، ۱۸
 ۲۱۴، ۱۴-۱۶ ۱۸۶، ۵-۱۹ ۱۸۵، ۱۷ ۱۸۱، ۲۴-۲۵
 ۴۱۵، ۴ ۲۹، ۱۷-۲۱ ۲۷، ۱۸ ۲۴۱، ۱۹ ۲۲۴، ۲۲
 ، ۴۱۶، ۴

ارقام ۴۸، ۱۱-۱۴

اسحاق زاهد ۴۱۸، ۲۴-۴۱۹، ۵

ابو اسحاق شهریار کازرونی ۲۹۱، ۱۷-۴، ۴، ۲

اسماعیل ۱۹۶، ۹ ۲۷، ۱۴

اصحاب الکهنف ۲۱۶، ۵

اویس قرنی ۲۲۵، ۱

ایاز ۲۰، ۸، ۷-۲۰

ایوب ۲۷، ۱۴

باقر، رجوع کن به محمد باقر،

بایزید (بسطامی) ۲۲، ۵ ۷۲، ۱۸ ۱۸۶، ۲. ۲۴-۲۵، ۱۰-۱۱

۹-۱۰ ۲۰، ۲، ۵ ۲، ۴، ۱۶ ۲۰، ۸، ۲۴ ۲۱۱، ۱۴

۱۸-۱۹ ۲۲۴، ۱۲، ۲ ۲۲۵، ۱، ۲ ۲۲۹، ۱۲، ۱۴ ۲۴۴، ۷ ۲۵۰، ۱۴

۲۵۴، ۲۱ ۲۶۱، ۱۴

بشر حافی ۱، ۷ ۴۰، ۱۴

ابو بکر ۴۱، ۲۴ ۴۴، ۸ ۴۹، ۲ ۷۴، ۲. ۱۲، ۲۱ ۱۶۵، ۵

۴۱۴، ۱۲ ۲۶۱، ۱۵

ابو بکر خرقی ۲، ۵، ۱۶

ابو بکر شبلی ۱۹-۱۲، ۱۶ ۱۴، ۲۲ ۱۵، ۲۴ ۴۶، ۱۸ ۲۸، ۱۸

۴۹، ۶ ۲۴-۴۸، ۱۱ ۴۹، ۱ ۲۴-۵۰، ۲۱ ۷۷، ۱۴

۱۱۱، ۱۷ ۱۴۵، ۱۱ ۱۴۶، ۹ ۱۴، ۱۸ ۱۴۴، ۱۱-۱۴

 فهرست الرجال والنساء .

ابراهيم (خليل الله) ٨١،٢٤ ١٠٨،١٦ ١٢١،١٧ ١٢٢،٢٤ ١٩٦،٩
 ١٩٧،١٤ ٢٢-٢٣،١١،٢٠،

ابراهيم خواص ١١١،١٧ ١١٧،١ ١١-١٢٩ ١٠٧،١-١٤٨،١
 ابراهيم رقي ٧٦،١٤-٧٥،١٤.

ابراهيم شيباني (ابراهيم شيبان) ١١٦،٢٢ ٢٠٧،٢-٢٥٥،١.

ابليس ٢٠-١٤،٦ ٨-٢٤،١ ٢٥-٢٧،١٨ ٤١،١٧ ١٩،١٠

٩٧،٩-٩٦،١١ ٩٨،٨ ١١،٢١ ١٦-١١٤،١١ ١٢٤،٨

١٤٥،١٨ ١٦٨،٢ ٢١-١٨،١٨ ١٤،١٢،١٨ ١٨٨،٩

٢٢٧،٨ ٢٢،٢٧،

احمد اسود ١٩،١٩

احمد حنبل ٢١١،٧ ٢٠٩،٢.

احمد حواري ٤٦،٨

احمد خضرويه ٨٨،١ ٩١،١٩ ١٠٤،١.

ابو احمد صغير ٢٢،١٢٠،

احمد بن عاصم الانطاكي ٢٠،٢-٢١،٢،

احمد كه ١١-٢٠،١٢٩،

احمد مسروق ١١٦،١٦-١١٥،٤،

احمد مه ١٢-٢،١٢٩،

احمد نصر ٢٩٠،٥-٢٨٩،١٠،

ادريس ١٢٤،٩،

آدم ٦،١ ١٤،٩ ٢٤،٨ ٢٢،٩ ٢٧،١٧ ١٢-١٢٤،٨

برگشتند و آنها که بدیشان حاجتی داشتند فرو گذاشتند بار خدایا تو
زندگ و پاینده و بیننده غنودن بر تو روا نیست و آنکه ترا بدین صفت
ندانند هیچ نعمت را مقرر نیست تو آن خداوندی که رد سایل بر تو روا
نباشد آنکه دعا کند از مومنان بر درگاهست سایل را باز نداری بار خدایا
چون مرگ و گور و حساب را یاد کنم چه گونه از دنیا بهره پس از تو
خواهم از آنکه ترا دانم و از تو جویم از آنکه ترا میخوانم راحتی در حال
مرگ بی برگ و عیشی در حال حساب بی عتاب این می گنتی و می
گریستی ناشی اورا کسی گنت یا سیدی چند گوئی گنت ای دوست
یعقوب را يك بوسف گم شد چنان بگریست علیه السلام که چشمهایش
سفید شد من ده کس از اجداد خود یعنی حسین و قبیله او را در کربلا
گم کرده ام کم از آن کی در فراق ایشان دیده ها سفید کنم و این مناجات
بعربی بود و بغایت فصیح اما ترك تطویل کرده معانی آنرا پارسی آوردیم
نا مکرر نشود و بجهت تبرک ختم کتاب را ذکر او کردیم این بگنت و
جان بحق نسلم کرد رضی الله عنه وعن اسلافه وحشرنا الله مع اجداده و
^{۱۰} معه آمین یا رب العالمین و صلی الله علی خیر خلقه محمد وآله اجمعین
وَحَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

عبودیت دو چیز است حسن افتقار بخدای و این از اصول عبودیتست و حسن افتدا کردن برسول خدای و این آنست که نفس را درو هیچ نصیب و راحت نیست نقلست که چون وفاتش نزدیک رسید گنفتند ترا فلان جای در خاک کنیم که آنجا خاک مشایخ و بزرگانست گفت زنهار من کیستم که مرا در جوار چنان قوم در خاک کنی بر بالای آن تلّ خواهم آنجا خراباتیان و دوالک بازان در خاکند در برابر ایشان مرا در خاک کنی که ایشان برحمت او نزدیکتر باشند که بیشتر آب نشنگانرا دهند رحمة الله علیه

ذکر امام محمد باقر علیه الرحمة

- ۱۰ آن حجت اهل معاملات آن برهان ارباب هشاهدت آن امام اولاد نبی آن گریه احتناد علی آن صاحب باطن و ظاهر ابو جعفر محمد باقر رضی الله عنه بحکم آنک ابتداء این طایفه از جعفر صادق کرده شد که از فرزندان مصطفی است علیه الصلوة والسلام ختم این طایفه هم بر ایشان کرده می آید گویند که کنیت او ابو عبد الله بود و او را باقر خواندندی مخصوص بود بدقایق علوم و لطایف اشارت و او را کرامات مشهور است بآیات باهر و براهین زاهر و می آرند در تفسیر این آیت که فَمَنْ يَكْتُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فرموده است که باز دارند تو از مطالعه حق طاغوث است بنگر تا چه مجبوی بدان حجاب از وی باز مانده بترک آن حجاب بگوی که بکشف ابدی برسی و محبوب ممنوع باشد و ممنوعی نباید که دعوی قربت کند نقلست که از یکی از خواص او پرسیدند که او شب چون میگذراند گفت چون از شب محنتی برود و او از او را در فارغ شود باآواز بلند گوید الهی و سیدی شب در آمد و ولایت تصرف ملوک بسر آمد و ستارگان ظاهر شدند و خلائق بختند و صوت مردمان بیارامید و مردم از در خلق رمیدند و بایستهای خود بنهتند و بنوم درها فرو بستند و پاسبانان

نقلست که در سرخس جوانی بود و اله کشته و نماز نمیکرد کنند چرا نماز
 نمیکنی گفت آب نجاست دستش بگیرتند و بسر چاه بردند و دلو بدو
 نمودند سیزده شبانروز دست در وی زده بود شیخ ابو الفضل گفت اورا
 در خانه باید کرد که دور کرده شرع است نقلست که بکروز شیخ ائمان
 سرخسی نزدیک ابو الفضل آمد اورا دید جزوی در دست گفت درین
 جزو چه می جوئی گفت همان چیز که تو در ترک این میجوئی گفت پس این
 خلاف چراست گفت خلاف تو می بینی که از من می پرس که چه می
 جوئی از مستی هشیار شو و از هشیاری بیزار گرد تا خلاف بر خیزد تا
 بدانی که من و تو چه می طلبیم نقلست که کسی بنزدیک شیخ ابو الفضل
 آمد و گفت ترا دوش بخواب دیدم مرده و بر جنازه نهاده پیر گفت
 خاموش که آن خواب خود را دیدی که ایشان هرگز نمیرند الا من عاش
 بالله لا يموت ابداً نقلست از شیخ ابو سعید ابو الخیر که گفت بسرخس
 شدم پیر ابو الفضل را گفتم که مرا آرزوی آنست که تنسیر یجیبهم
 و یجیبونهم از لفظ تو استماع کنم گفت تا شب در آید که شب پرده سیر
 بود چون شب در آمد گفت تو قاری باش تا من مذکر باشم گفت من
 یجیبهم و یجیبونهم بر خواندم هنصد نفسیر کرد که مکرر نبود و یکی یکی مشابه
 نشد تا صبح بر آمد او گفت شب برفت و ما هنوز از اندوه و شادی
 نا گفته و حدیث ما پ پایان نرسید گفتم سیر چیست گفت نوئی گفتم سیر
 سیر چیست گفت هم نوئی نقلست که شیخ را گفتمند باران نمی بارد دعا کن
 تا باران بارد آن شب برفی بزرگ بارید روزی دیگر گفتمند چه کردی
 گفت ترینه و خوردم یعنی که من قطیع چون من خنک شدم همه جهان
 که بر من میگردد خنک شد نقلست که اورا گفتمند دعائی کن از برای
 این سلطان تا مگر به شود که ستهها می رود ساعتی اندیشه کرد آنگاه
 گفت بس خوردم می آید این گفتار یعنی اورا در میان می بیند و از
 ۲۵ ماضی یاد میکنید و مستقبل را یاد میکنید وقت را باشید و گنت حقیقت

گفت که شیخ را بخواب دیدم بر تختی نشسته گفتم یا شیخ ما فعل الله شیخ بخندید و سه بار سر بجنبانید گفت گوئی در میان افکند و خصم را چوگان شکست و میزد ازین سو بدان سو بر مراد خویش والسلام والا کرام

ذکر شیخ ابو الفضل حسن

آن حامل امانت آن عامل دیانت آن عزیز بی زلل آن خطیر بی خلل آن سوخته حب الوطن شیخ ابو الفضل حسن رحمه الله علیه بگانه زمان بود و لطیف جهان و در تقوی و محبت و معنی و فتوت درجه بلند داشت و در کرامت و فراست از اندازه بیرون بود و در معارف و حقایق انگشت نما بود و سرخسی بود و پیر شیخ ابو سعید ابو الحیر او بود نفلس ۱۰ که هر وقت که شیخ ابو سعید را قبضی بودی گفتم اسپ زین کنید تا حج روم هزار او آمدی و طواف کردی تا آن قبض بر خاستی و نیز هر مرید شیخ ابو سعید که اندیشه حج تطوع کردی او را بسر خالک شیخ ابو الفضل فرستادی گفتم آن خالک را زیارت کن و هفت بار گرد آن طواف کن تا مقصود تو حاصل شود نفلس که کسی را شیخ ابو سعید قدس الله سره پرسید که این همه دولت از کجا یافتی گفت بر کنار جوی آب می رفتم پیر شیخ ابو الفضل از آن جانب دیگر میرفت چشمش بر ما افتاد این همه دولت از آنجاست نفلس از امام خرامی که گفت کودک بودم بر درختی توت شدم برگ و شاخ آن میزدم شیخ ابو الفضل میگذاشت و مرا ندید و دانستم که از خود غایبم و بدل با حق حاضر بحکم انبساط ۲۰ سر بر آورد و گفت بار خدایا يك سال بیش است تا تو مرا دانگی ندادی تا موی سر باز کنم با دوستان چنین کنند در حال همه اغصان و اوراق درختان زر دیدم گفت عجب کاری همه تعریف ما باعراض است گشایش دلرا با تو سخنی نتوان گفت بیت

گر من سخنی بگفتم از سرمستی * اشتر بنظار ما چرا بر بستی

و روزها خلوتی کرده بود رسید و وداع کرد نفلست که خواجه ابو طاهر پسر شیخ بمکتب رفتن سخت دشمن داشتی و از دبیرستان رمیدی یکروز بر لفظ شیخ رفت که هر که مارا خبر آورد که درویشان مسافر می‌رسند هر آرزو که خواهد بدم ابو طاهر بشنید بر بام خانقاه رفت دید که جمعی درویشان می‌آیند شیخ را خبر داد گفت چه می‌خواهی گفت آنکه بدبیرستان بروم گفت مرو گفت هرگز بروم شیخ سر در پیش افکند آنگاه گفت مرو اما اِنَا قَتَحْنَا از بر باد گیر ابو طاهر خوش شد و اِنَا قَتَحْنَا از بر کرد چون شیخ وفات کرد و چند سال بر آمد خواجه ابو طاهر وام بسیار داشت باصفهان شد که خواجه نظام الملک آنجا حاکم بود خواجه اورا ۱۰ چنان اعزاز کرد که در وصف نیاید و در آن وقت علوی بود عظیم منکر صوفیان بود نظام الملک را ملامت کرد که مال خود بجمعی میدهی که ایشان وضو نمیدانند و از علوم شرعی بی بهره اند مشتکی جاهل دست‌آموز شیطان شد نظام الملک گفت چکوئی که ایشان از همه چیز خبردار باشند و پیوسته بکار دین مشغول اند علوی شنید بود که ابو طاهر قران نمیداند ۱۵ گفت اتفاقست که امروز بهتر صوفیان ابو طاهر است و او قران نمیداند نظام الملک گفت اورا بطلبیم که تو سورتی از قران اختیار کنی تا بر خواند پس ابو طاهر را با جمعی بزرگان و صوفیان حاضر کردند نظام الملک علوی را گفت کدام سوره خواهی تا خواجه ابو طاهر بر خواند گفت سوره اِنَا قَتَحْنَا پس ابو طاهر اِنَا قَتَحْنَا آغاز کرد و میخواند و نعره ۲۰ میزد و میکریست چون تمام کرد آن علوی عظیم خجل شد و نظام الملک شاد گشت پس پرسید که سبب گریه و نعره زدن چه بود خواجه ابو طاهر حکایت پدر را از اول تا آخر با نظام الملک گفت کسی که بیش از هفتاد سال بیند که بعد از وفات او متعرضی رخنه در کار فرزندان او خواهد کرد او آن رخنه را استوار کند بین که درجه او چگونه باشد ۲۰ پس اعتماد او از آنچه بود زیادت شد نفلست از شیخ ابو علی بخاری که

جز حلال نخوریم قاضی یکروز امتحانرا دو بره فربه هر دو یکسان یکی از وجه حلال و یکی از حرام بریان کرد و پیش شیخ فرستاد و خود پیش رفت قضارا چند ترك مست بدان غلامان رسیدند طیفی که بره حرام در آنجا بود از ایشان بزور گرفتند و بخوردند کسان قاضی از در خانقاه در آمدند و يك بریان پیش شیخ نهادند قاضی در ایشان می نگرست هم بر می آمد شیخ گنت ای قاضی فارغ باش که مردار بسگان رسید و حلال بحلال خواران قاضی شمرزده شد و از انکار بر آمد نقلست که روزی شیخ مستی را دید افتاده گنت دست بمن ده گنت ای شیخ برو که دستگیری کار تو نیست دستگیر بیچارگان خداست شیخرا وقت خوش شد نقلست که شیخ با مریدی بصعوا بیرون شد در آن صعوا گرگ مردم خوار بود ناگاه گرگ آهنگ شیخ کرد مرید سنگ برداشت و در گرگ انداخت شیخ گنت چه میکنی از بهر جانی با جانوری مضایفه نتوان کرد و گنت اگر هشت بهشت در مقابله یکذره نیستی ابو سعید افند همه محو و ناچیز گردد و گنت بعدد هر ذره راهیست بجنی اما هیچ راه بهتر و نزدیکتر از آن نیست که راحتی بدل سلطانی رسد که ما بدین راه یافتیم نقلست که درویشی گنت اورا کجا جوئیم گنت کجاش جستی که نیافتی اگر یکقدم بصدق در راه طلب کنی در هرچه نگری اورا بینی نقلست که شیخرا وفات نزدیک آمد گنت مارا آگاه کردند که این مردمان که اینجا می آیند ترا می بینند ما ترا از میان بر دارم تا اینجا آیند مارا بینند و گنت ما رفتیم ^{۲۰} و سه چیز بشما میراث گذاشتیم رفت و روی و شست و شوی و گنت و گوی و گنت فردا صد هزار باشند بی طاعت خداوند ایشانرا بیاموزد گنتند ایشان که باشند گنت قوی باشند که سر در سخن ما جنبانید باشند نقلست که سخنی چند دیگر میگفت و سر در پیش افگند ابروی او فرو ^{۲۱} میشد و همه جمع میگریستند پس بر اسب نشست و بچله موضعها که شبها

خانقاه بیکبار نکذشته بود روزی شیخ گفت اسپ را زین کنید تا زیارت ابو الحسن تونی روم جمعی بدل انکار میکردند که شیخ زیارت کسی میبرد که بر لعنت میکند شیخ با جماعتی برفتند در راه منکری بیرون آمد و شیخ را لعنت میکرد و جماعت قصد زخم او کردند شیخ گفت آرام گیرید که خدای برین لعنت بوی رحمت کند گفتند چگونه گفت او پندارد که ما بر باطل ایم لعنت بر آن باطل میکند از برای خدا آن منکر چون این سخن بشنید در دست و پای اسپ شیخ افتاد و توبه کرد گفت دیدید که لعنت که برای خدا کنند چه اثر دارد پس شیخ باز راه کسی را بفرستاد تا ابو الحسن را خبر کند که شیخ بسلام تویی آید درویش برفت و او را ۱۰ خبر کرد ابو الحسن تونی نفرین کرد و گفت او نزد من چکار دارد او را بکلیسیا می باید رفت که جای او آنجاست درویش باز آمد و حال باز گفت شیخ عنان اسپ بگردانید و گفت بسم الله جنان باید کرد که پیر فرموده است روی بکلیسیا نهاد ترسایان بکار خویش بودند چون شیخ را دیدند همه گرد وی در آمدند که تا بچه کار آمده است و صورت عیسی ۱۵ و مریم قبله گاه خود کرده بودند شیخ بدان صورتها باز نگریست و گفت *أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمَّي إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ تُو مِیْکُونِي مَرَا وَمَادَرَا مَبْخَدَا* گیرید اگر دین محمد بر حقست همین لحظه هر دو سجده کنند خدا برا در حال آن هر دو صورت بر زمین افتادند چنانکه رویهای شان سوی کعبه بود فریاد از ترسایان بر آمد و چهل تن زنار ببردند و ۲۰ ایمان آوردند شیخ رو بجمع کرد و گفت هر که بر اشارت پیران رود چنین باشد از برکات آن پیر این خبر به ابو الحسن تونی رسید حالتی عظیم بدو در آمد گفت آن چوب پاره بیارید یعنی محنه مرا پیش شیخ ببرید او را در محنه پیش شیخ بردند نعره میزد و در دست و پای شیخ افتاد و توبه کرد و مرید شیخ شد نقلست که قاضی صاعد که قاضی نسا بور بود و ۲۵ منکر شیخ بود و شنید بود که شیخ گفته که اگر همه عالم خون طاق گیرد ما

و در وی یافتند استاد با خود گنت سکی نباید کرد و در غریب
 نباید افتاد و غریب نوازی باید کرد اینک رفتم بخدمت شیخ از در مسجد
 در آمد خلق متعجب ماندند استاد نگاه میکرد آن سلطنت و عظمت شیخ
 میدید در خاطرش بگذشت که این مرد بفضل و علم از من بیشتر نیست
 ۵ بمعامله برابر باشیم این اعزاز از کجا یافته است شیخ بفرست بدانت روی
 بدو کرد و گنت ای استاد این حال آن وقت جویند که خواجه نه
 بسنت وجود را گرفته بود و استبرأ کند پس کنیزك را کوبد بر خیز و
 طرف زین بمال استاد بیکبارگی از دست برفت و وقتش خوش گنت
 شیخ چون از منبر فرود آمد بنزدیک استاد شد یکدیگر را در کنار گرفتند
 ۱۰ استاد از آن انکار برخاست و میان ایشان کارها بازدید آمد تا استاد
 بار دیگر بر سر منبر گنت که هر که بمجلس ابو سعید نرود مهجور و مضروب
 بود که اگر آنچه اول گنتم بخلاف این بود اکنون چنین میگویم نقلست
 که استاد ابو القاسم سماعرا معتقد نبود بکروز بدر خانقاه شیخ میکذشت و
 در خانقاه سماعی بود بر خاطر استاد بگذشت که قوم چنین فاش سر و
 ۱۵ پای برهنه کرده بر گردند در شرع عدالت ایشان باطل بود و گواهی
 ایشان نشنوند شیخ در حال کسی از پس استاد بفرستاد که بگو مارا در
 صف گواهان کئی دیدی که گواهی نشنوند یا نه نقلست که زن استاد ابو
 القاسم که دختر شیخ ابو علی دقاق بود از استاد دستوری خواست تا بمجلس
 شیخ رود استاد گنت چادری کهنه بر سر کن تا کسی را ظن نبود که تو
 ۲۰ کیستی آخر بیامد و بر بام در میان زنان نشست و شیخ در سخن بود در
 میان سخن گنت این از ابو علی دقاق شنیدم و اینک جزوی از اجزای
 او کدبانو که این بشنید بیهوش شد و از بام در افتاد شیخ گنت خدا یا
 بدین بام باز بپر هم آنجا که بود معلق در هوا بماند تا زنان بر بامش
 کشیدند نقلست که در نسا بور امای بود اورا ابو الحسن تونی گنتندی و
 ۲۵ شیخ را سخت منکر بود چنانکه لعنت میکرد و تا شیخ در نسا بور بود بسوی

فرود آمدم چشم باز کردم شیر برفت فدی چند بر فتم خود را بخارا دیدم
 يك روز بدر خانقاه میگذشتم خلقی بسیار دیدم پرسیدم که چه بوده است
 گفتند شیخ ابو سعید آمدست من نیز رفتم نگاه کردم آن مرد بود که مرا
 بر شیر نشاند بود روی بمن کرد و گنت که سر مرا تا من زنک ام بهیچ
 کس مگو که هر چه در و برانی بینند در آبادانی نگویند چون این سخن
 بگفت نعره از من بر آمد و بیهوش شدم نقلست که اول که شیخ بنشاپور
 می آمد آن شب سی تن از اصحاب ابو القاسم قشیری بخواب دیدند که
 آفتاب فرو آمدی استاد نیز آن خواب دید روز دیگر آوازه در شهر افتاد
 که شیخ ابو سعید میرسد استاد مریدانرا حجت گرفت که بمجلس او مروید
 ۱۰ چون شیخ ابو سعید در آمد مریدان که خواب دیده بودند همه بمجلس او
 رفتند استادرا از آن غباری پدید آمد بزیارت شیخ نیامد و يك روز بر
 سر منبر گفت که فرق میان من و ابو سعید آنست که ابو سعید خدای را
 دوست میدارد و خدای تعالی ابو القاسم را دوست میدارد پس ابو سعید
 ذره بود و ما کوهی این سخن با شیخ گفتند شیخ گفت ما هیچ نیستیم آن
 ۱۵ کوه و آن ذره همه اوست با استاد رسانیدند که شیخ چنین از بهر تو گفته
 است استادرا از آن سخن انکاری پدید آمد بر سر منبر گفت هر که بمجلس
 ابو سعید رود همچوری یا مطرودی بود همان شب مصطفی را در خواب
 دید که میرفت استاد پرسید که یا رسول الله کجا میروی گفت بمجلس ابو
 سعید میروم هر که بمجلس او نرود همچوری بود یا مطرودی استاد چون از
 ۲۰ خواب در آمد مغیر عزم مجلس شیخ کرد بر خاست تا وضو کند در متوصّا
 وجودرا از بیرون جامه بدست گرفته بود و استبرا میکرد و وجودرا از
 بیرون جامه بدست گرفتن سنت نیست پس فراز شد و کینزک را گنت
 بر خیز و لگام و طرف زین بمال پس بامداد بر نشست و عزم مجلس شیخ
 کرد و مشغله سگان می آمد که یکدیگر را میدردند استاد گنت چه
 ۲۵ بوداست گفتند سگی غریب آمدست سگان محله روی در وی آورده اند

شیخ گفت از بهر دستاری طبری خدای تعالی سه بار باین مرد که در
 پہلوی تو نشسته است سخن گفت و او میگوید ندم که قیمت آن ده دینار
 است و از آمدل بهدیہ آورده اند چون این سخن بشنیدم لرزه بر من
 افتاد پیش شیخ رفتم و جامه بیرون کردم و توبه کردم و هیچ انکاری در
 دلم نماند هر مال که داشتم همه در راه شیخ نهادم و بخادی او کمر بستم
 نقلست که پیری گفت در جوانی بفجارت رفتم در راه مرو چنانکه عادت
 کاروانی باشد از پیش برفتم و خواب بر من غلبه کرد و از راه بیکسو
 رفتم و بختم و کاروان بگذشت و من در خواب بماندم تا آفتاب بر آمد
 از جای برفتم اثر کاروان ندیدم که همه راه ریگ بود پاره بدویدم و راه
 ۱۰ گم کردم و مدهوش شدم چون بخود باز آمدم يك طرف اختیار کردم
 تا آفتاب گرم شد و نشنگی و گرسنگی بر من اثر کرد و دیگر قوت رفتن
 نماند صبر کردم تا شب شد همه شب رفتم چون روز شد بصحرائی رسیدم
 پر خار و خاشاک و گرسنگی و نشنگی بغایت رسید و گرمائی سخت شد
 شکسته دل شدم و دل بر مرگ نهادم پس جهد کردم تا خود را بر بلندی
 ۱۵ افکنم و گرد صحرا نگرستم از دور سبزی دیدم دلم قوی شد روی بدان
 جانب نهادم چشمه آب بود آب خوردم و وضو ساختم و نماز کردم چون
 وقت زوال شد یکی پدید آمد روی بدین آب آورد مردی دیدم بلندبالای
 سفید پوست محاسن کشیک و مرقعی پوشیده بکنار آب آمد و طهارت کرد
 و نماز بگارد و برفت من با خود گفتم که چرا باو سخن نکردی پس
 ۲۰ صبر کردم تا نماز دیگر باز آمد من پیش او رفتم و گفتم ای شیخ از بهر
 خدا مرا فریاد رس که از نشابورم و از کاروان جدا افتاده و بدین احوال
 شد دست من بگرفت شیرا دیدم که از آن بیابان بر آمد و اورا
 خدمت کرد شیخ دهان بگوش شیر نهاد و چیزی بگفت پس مرا بر شیر
 نشانند و گفت چشم بره نه هر جا که شیر باسند تو از وی فرود آی
 ۲۵ چشم بره نهادم شیر در رفتن آمد و پاره برفت و باستاد و من از وی

چون طعام بخوردند شیخ را چشم بر روی افتاد گنت ای ملعون مطرود بدبخت چرا از پی کاری نیروی جوانرا در آن ضعف و کرسنگی بزدند و بیرون کردند و در خانقاه در بستند جوان امید بکنی از خلق منتزع کرده و مال و جاه رفته و قبول نماند و دین بدست نیامد و دنیا رفته ۵ هزار نبستی و عجز در مسجدی خراب شد و روی بر خاک نهاد و گنت خداوند تو میدانی و می بینی که چگونه راند شدم و هیچ کس نمی پذیرد و هیچ دردی دیگر ندارم الا درد تو و هیچ پناهی ندارم الا تو ازین جنس زاری میکرد و زمین مسجدرا بخون چشم آغشته گردانید ناگاه آن حال بدو فرو آمد و آن دولت که می طلبد روی نمود و مست و مستغرق شد شیخ در خانقاه اصحاب را آواز داد که شمع بر گیرید تا برویم و شیخ و یازان میرفتند تا بدان مسجد جوان را دید روی بر خاک نهاده و اشک باریدن گرفت چون شیخ و اصحاب را دید گنت ای شیخ این چه تشویش است که بر سر من آوردی و مرا از حال خود شورانیدی شیخ گنت تنها می بایدت که بخوری هرچه یافتی ما بدان شریکیم جوان گنت ای شیخ از دلت می آید که مرا آن همه جفا کنی شیخ گنت ای فرزند تو از همه خلق امید نبریدی حجاب میان تو و خدا ابو سعید بود و در تو خیر ازین بک بت نماند بود آن حجاب چنین از برابر تو بر توانست گرفت و نفس تو چنین توانست شکست اکنون بر خیز که مبارکت باد نقلست از حسن مؤدب که خادم خاص شیخ بود که گنت که در نساور بودم ببازرگانی ۲۰ چون آوازه شیخ بشنیدم بمجلس او رفتم چون چشم شیخ بر من افتاد گنت بیا که با سر زلف تو کارها دارم و من منکر صوفیان بودم پس در آخر مجلس از جهت درویشی جامه خواست و مرا در دل افتاد که دستار خود بدم پس گنتم مرا از آمل بهدیه آورده اند و ده دینار قیمت اینست تن زدم شیخ دیگر بار آواز داد هم در دم افتاد باز پشیمان شدم همچنین سوم ۲۵ بار کسی در پهلوی من نشسته بود گنت شیخا خدای با بنده سخن گوید

در آفتاب گرم استاده و از کرما استخوان مرید شکسته می شد و عرق از وی می ریخت تا طاقش برسد بر خاطرش بگذشت که خدایا او بندۀ و چنین در عزّ و ناز و من بندۀ و چنین مضطّرّ و بیچاره و عاجز شیخ در حال بدانت گفت ای جوانمرد این درخت که تو می بینی هشتاد ختم قران کردم سر نگوَسار ازین درخت در آویخته مریدانرا چنین تربیت میکرد نقلست که رئیس بچۀرا بمجلس او گذر افتاد سخن وی شنید درد این حدیث دامنش گرفت توبه کرد و زر و سیم و اسباب مبلغ هرچه داشت همه در راه شیخ نهاد تا شیخ هم در آن روز همه را صرف درویشان کرد و هرگز شیخ از برای فردا هیچ نهادی پس آن جوان را روزه بر دوام و ذکر ۱۰ بر دوام و نماز شب فرمود و یکسال خدمت مبرز پاک کردن فرمود و کلوخ راست کردن و یک سال دیگر حمام نافتن و خدمت درویشان و یک سال دیگر در بوزه فرمود و مردمان بر غبّتی تمام زنبیل او پر میکردند از آنکه معتقد فیه بود بعد از آن بر چشم مردمان خوار شد و هیچ چیز بوی نمیدادند و شیخ نیز اصحاب را گفته بود تا التماس بدو نمیکردند و او را میرانند و جناها میکردند و با وی آمیزش نمیکردند و او همه روز از ایشان می رنجید اما شیخ با او نیک بود بعد از آن شیخ نیز او را رنجانیدن گرفت و بر سر جمع سخن سرد با او گفت و زجر کرد و براند او همچنان می بود اتفاق چنان افتاد که سه روز متواتر بود بدر بوزه رفت و مویزی بدو نداد و او درین سه روز هیچ نخورده بود و روزه نگشاده ۲۰ بود که شیخ گفته بود که در خانقاه هیچش ندهند شب چهارم در خانقاه سماع بود و طعامهای لطیف ساخته بودند و شیخ خادم را گفت که هیچش ندهید و درویشانرا گفت چون بیاید راهش ندهید پس آن جوان از در بوزه باز رسید با زنبیل تهی و خجل و سه شبانروز گرسنه بوده و ضعیف گشته خود را در مطبخ انداخت راهش ندادند چون سزّه بنهادند بر سر سفره جایش ندادند او بر پای می بود و شیخ و اصحاب در وی ننگریستند ۲۵

میداشتی و مراقبت شیخ ابو العباس میکردی بکشب ابو العباس فصد کرده بود رگش گشاده و جامه‌اش آلوده شد از خانه بیرون آمد او دوید و رگ او بیست و جامه او بستد و جامه خود پیش داشت تا در پوشید و جامه ابو العباس نمازی کرد و هم در شب خشک کرد و پیش ابو العباس برد ابو العباس گفت ترا در باید پوشید پس جامه بدست خود داد ابو سعید پوشید بامداد اصحاب جامه شیخ در بر ابو سعید دیدند و جامه ابو سعید در بر شیخ تعجب کردند ابو العباس گفت دوش بشارتها رفته است جمله نصیبت این جوانمرد مهنگی آمد مبارکش باد پس ابو سعید را گفت باز گرد و بهنه رو تا روزی چند این علم بر در سرای تو برند شیخ با ۱۰ صد هزار فتوح بحکم اشارت باز گشت نقلست که ریاضت شیخ سخت بود چنانکه آنوقت که نکاح کرده بود و فرزندان پدید آمده هم در کار بود تا بجدی که گفت آنچه ما را می بایست که حجاب بکلی مرتفع گردد و بت بکلی بر خیزد حاصل نمیشد شبی با جماعت خانه شدم و مادر ابو طاهر را گفتم تا پای من برشته محکم باز بست و مرا نگون کرد و خود برفت و ۱۵ در بیست و من قرآن میخواندم و گفتم ختم کنم همچنان نگونسار آخر خون بروی من افتاد و بیم بود که چشم مرا آفتی رسد گفتم سود نخواهد داشت همچنین خواهم بود ما را ازین حدیث می باید خواه چشم باش خواه مباش و خون از چشم بر زمین چکید و از قرآن به فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ رسیدم بودم در حال این حدیث فرو آمد و مقصود حاصل شد و گفتم کوهی بود و ۲۰ در زیر آن کوه غاری بود که هر که در آن نگرستی زهره اش برفتی بد آنجا رفتم و با نفس گفتم اگر از آنجا فرو آفتی بگیری تا نخسبی و جمله قرآن ختم کنی ناگاه بسجود رفتم خواب غلبه کرد فرو افتادم بیدار شدم خود را در هوا دیدم زهار خواستم حتی تعالی مرا بر سر کوه آورد نقلست که یکروز زیر درختی بید فرود آمده بود و خیمه زده و کپزک ترک پایش ۲۴ می مالید و قدحی شربت بر بالینش نهاده و مریدی پوستینی پوشید بود و

فلانکس چندین سالست تا کُل کن میخورد و هرگز هیچکس چنین نیاسود پس گفتند برو که ما بی نیازیم بمیان خلق رو تا از تو آرایشی بدلی رسد چون شیخ بمهنه باز آمد خلق بسیار توبه کردند و همسایگان شیخ هم خمر برنخندند تا کار بجائی رسید که گنت پوست خربزه که از ما بینتادی به بیست دینار میخریدند و یکبار ستور ما آب برنخت بر سر خویش مالیدند و گفت ما جمله کتابها در خاک کردم و بر سر آن دگانی ساختم که اگر بخشیدی یا بفروختی دید آن منت بودی بامکان رجوع مسئله پس از آن مارا بماندند که آن نه ما بودیم آوازی آمد از گوشه مسجد که أَوَّمْ بِكَفِّ بَرِّیْكَ نوری در سینه ما پدید آمد و حجابها بر خاست تا هرکه مارا قبول کرده بود دیگر باره بانکار پدید آمد تا کار بدانجا رسید که بغضی رفتند و بکافری بر ما گواهی دادند و بهر زمین که ما در شدمانی گنند بشوی این درین زمین گیاه نروید تا روزی در مسجد نشسته بودم زنان بر بام آمدند و خاکستر بر سر من کردند آوازی آمد که أَوَّمْ بِكَفِّ بَرِّیْكَ تا جماعتیان از جماعت باز استادند و گنند ابن مرد دیوانه شد است تا چنان شد که هرکه در همه شهر بود بِك كَفِ خَاكِرُوَه داشتی صبر کردی تا ما آنجا رسیدیم بر سر ما ریختی و گنت مارا عزیمت شیخ ابو العباس قصاب پدید آمد که نقیب مشایخ بود پیر ابو النضل وفات کرده بود در قبضی تمام میرفتم در راه پیری دیدم که کشت میکرد نام او ابو الحسن خرقانی بود چون مرا دید گفت اگر حق تعالی عالم پرارزن کردی و ۱۰ آنگاه مرغی بیافریدی و سوز این حدیث در سینه وی نهادی و گنتی تا این مرغ عالم ازین ارزن پاك نکند تو بمقصود نخواستی رسید و درین سوز و درد خواهی بود ای ابو سعید هنوز روزگاری نمود ازین سخن قبض ما بر خاست و واقعه حل شد نفلست که بآمل شد پیش ابو العباس قصاب مدتی اینجا بود ابو العباس او را در برابر خود خانه داد و شیخ پیوسته ۲۰ در آن خانه بودی و بمجاهد و ذکر مشغول بودی و چشم بر شکاف در

بر وی ظاهر نمیکردم آخر شبی اورا گوش داشتم چندانکه میرفت من بر
 اثر آن میرفتم تا برباطی رسید و در مسجد شد و در فراز کرد چوبی در
 پس در نهاد از بیرون نگاه میکردم در گوشه آن مسجد در نماز ایستاد
 چون از نماز فارغ شد چاهی بود رسنی بر پای خود بست و چوب بر سر
 ۵ چاه نهاد و خوبش را بیاویخت و فراترا ابتدا کرد تا سحر ختم تمام کرده
 بود آنگاه بر آمد و در رباط بوضو کردن مشغول شد من بخانه باز آمدم
 بر قرار خود بختم تا او در آمد چنانکه هر شب سر باز نهاد پس من
 بر خاستم و خودرا ازو دور داشتم و چندانکه معهود بود اورا بیدار کردم
 و بجماعت رفتم بعد از آن چند شب گوش داشتم همچنان میکرد چندانکه
 ۱۰ توانستی و خدمت درویشان قیام نمودی و در یوزه کردی از جهت ایشان
 و با ایشان صحبت داشتی نفلست که اگر اورا مشکل افتادی در حال
 بسرخس رفتی معلق در هوا میان آسمان و زمین و آن مشکل از پیر ابو
 الفضل پرسیدی تا روزی مریدی از آن پیر ابو الفضل پیرا گفت ابو
 سعید در میان آسمان و زمین می آید پیر گفت تو آن بدیدی گفت دیدم
 ۱۵ گفت تا نایبنا نشوی نمیری و در آخر عمر نایبنا شد نفلست که پیر ابو
 الفضل ابو سعید را پیش ابو عبد الرحمن سلمی فرستاد تا از دست او
 خرقه پوشید و نزدیک ابو الفضل باز آمد پیر گفت اکنون حال تمام شد
 با مینه باید شد تا خلق را بخدای خوانی نفلست که ابو سعید هفت سال
 دیگر در بیابان گشت و کل کن میخورد و با سیاه می بود و درین مدت
 ۲۰ چنان میخورد بود که گرما و سرما درو اثر نمیکرد تا روزی بادی و دمه
 عظیم بر خاست چنانکه بیم بود که شیخ را ضرری رساند گفت این از سرری
 خالی نیست روی بآبادانی کرد تا بگوشه دهی رسید خانه دید پیرزنی و
 پیرمردی در آنجا آتشی کرده و طعمای ساخته بودند شیخ سلام کرد و گفت
 مهسان میخواهید گفتند خواهیم شیخ در رفت و گرم شد چیزی بخورد و بیاسود
 ۲۵ پشت بدوبار باز نهاد و میخورد در خواب شد آواز شخصی شنید که میگفت

که این معنی دادند این کلمه می گفتند تا این کلمه کشند این کلمه بر ایشان پدید آمد و از آن گنتن مستغنی شدند و درین کلمه مستغرق گشتند و این سخن مرا صید کرد و آن شب در خواب نگذشت دیگر روز بدرس رفتم ابو علی تفسیر این آیت می گفت قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ بَكْوَى که خدا و باقی همراه دست بدر و آن ساعت دری در سینه ما کشادند و مرا از من بستند و امام ابو علی آن تغییر بدید گنت دوش کجا بوده گنتم که نزدیک پیر ابو الفضل گنت اکنون بر خیز که حرام شد ترا از آن معنی بدین سخن آمدن پس بنزدیک پیر شدم و اله و مخیر همه این کلمه گشته چون پیر مرا دید گنت مستک شد همی ندانی پس و پیش ۱۰ گنتم یا شیخ چه فرمائی گنت در آی و هم نشین این کلمه باش که این کلمه با تو کارها دارد مدتی درین کلمه بودم پیر گنت اکنون لشکرها بر سینه تو ناخن آورد و ترا بردند بر خیز و خلوت طلب کن و بمینه آمدم و سی سال در کجی بنشستم پنبه بر گوش نهادم و میگنتم الله الله هر گاه که خواب یا غفلتی در آمدی سیاهی با حره آتشین از پیش ۱۰ محراب پدید آمدی با هیبتی بانگ بر من زدی گنتی قُلِ اللَّهُ تا همه ذرّهای من بانگ در گرفت که الله الله نقلست که درین مدت یکی پیرهن داشت هر وقت که بدریدی پاره بر وی دوختی تا بیست من شه بود و صام الدهر بودی هر شب بیلک نان روزه کشادی و درین مدت شب و روز نخت و بهر نماز غسلی کردی رو بصعرا نهادی و گیاه ۲۰ میخوردی پدرش اورا طلبیدی و بخانه آوردی و او باز میگریختی و رو بصعرا می نهادی نقلست که پدر شیخ گنت که من در سرای بزنجیر محکم کردی و گوش میداشتی تا ابو سعید سر باز نهادی گنتمی که در خواب شد من نیز بخنتمی شبی در نیم شب از خواب در آمدم ابو سعید را ندیدم برخاستم و طلب می کردم در خانه نبود و زنجیر همچنان بسته بود پس ۲۵ چند شب گوش داشتم وقت صبح در آمدی آهسته بجامه خواب رفتی و

کر بر تن من زبان شود هر موئی . يك شکر تو امر هزار نتوانم کرد
 همه روز این بیت میگفتم تا برکت این بیت در کودکی راه حق بر من
 گشاده شد و کفایت یکرروز از دیرستان می آمدم نابینائی بود مارا پس
 خود خواند گفت چه کتاب میخوانی گفتم فلان کتاب گنت مشایخ گفته
 اند حقیقتُ الْعِلْمِ مَا كَشَفَ عَلَى السَّرَائِرِ مِنْ نَبْدَانِ سَمِّ حَقِیْقَتِ مَعْنَى چِیْسْت
 و کشف چه بود تا بعد از شش سال در مرو پیش عبد الله حصیری
 تحصیل کردم چون وفات کرد پنج سال دیگر پیش امام فطال تحصیل کردم
 چنانکه همه شب در کار بودی و همه روز در تکرار تا یکبار بدرس آمدم
 چشمها سرخ کرده فطال گنت بنگرید تا این جوان شبانه در چکار است
 و گمان بزد بردی پس نشسته گوش داشتم خودرا نگونسار کرده بودم و
 در چاهی ذکر میگفتم و از چشم من خون می افتاد تا یکرروز استاد از آن
 معنی با من کلمه بگفت از مرو بسرخس رفتم و با ابو علی زاهد نعلی
 ساختم و سی روز روزه داشتی و در عبادت بودی و گنت یکرروز رفتم
 شیخ لقمان سرخسی را دیدم بر تل خاکستر نشسته و پاره پوستین گفته
 میدوخت و چوبی و ابریشم چند برو بسته که این ربابت و گرداگرد
 او نجاست انداخته و او از عقلائی مجانبین بود چون چشم او بر من افتاد
 پاره نجاست بشورید و بر من انداخت من سینه پیش او داشتم و آنرا
 بخوشی قبول کردم گفتم که پاره رباب زن پس گنت ای پسر برین
 پوستینت دوزم گفتم حکم تراست بخیه چند بزد و گنت انجات دوختم
 ۲۰ پس بر خاستم و دست من بگرفت و می برد در راه پیر ابو الفضل حسن
 که یگانه عهد بود پیس آمد و گنت یا ابو سعید راه تو نه اینست که
 میروی براد خویش رو پس شیخ لقمان دست من بدست او داد و گنت
 بکیر که او از شما است پس من بدو نعلی کردم پیر ابو الفضل گنت ای
 فرزند صد و بیست چهار هزار پیغمبر که آمدند مقصود همه يك سخن
 ۲۵ بود گفتند با خلق بگوئید که الله بکیست او را شناسید او را باشید کسانی

محمود و لشکریان و فیلان او نگاشته شیخ طنبل بود گنت یا بابا از برای
 من خانه باز گیر ابو سعید همه آن خانه را الله بنوشت پدرش گنت این
 چرا می نویسی گنت تو نام سلطان خویش می نویسی و من نام سلطان
 خویش پدرش را وقت خوش شد و از آنچه کرده بود پشیمان شد و آن
 نقشهارا محو کرد و دل بر کار شیخ نهاد نقلست که شیخ گنت آن وقت
 که قران می آموختم پدر مرا بنماز آدینه برد در راه شیخ ابو القاسم کرکائی
 که از مشایخ کبار بود پیش آمد پدر مرا گنت که ما از دنیا نمی توانستیم
 رفت که ولایت خالی میدیدیم و درویشان ضایع می ماندند اکنون این
 فرزند را دیدم این گنتم که عالم را ازین کودک نصیب خواهد بود پس
 ۱۰ گنت چون از نماز بیرون آئی این فرزند را پیش من آور بعد از نماز پدر
 مرا بنزدیک شیخ برد بنشستم طاقی در صومعه او بود نیک بلند پدر مرا
 گنت ابو سعید را بر کتف گیر تا فرص را فرود آرد که بر آن طاقست
 پدر مرا در گرفت پس دست بر آن طاق کردم و آن فرص را فرود آوردم
 فرص جوین بود گرم چنانکه دست مرا از گری آن خبر بود شیخ دو نیم
 ۱۵ کرد نیمه بن داد گنت بخور نیمه او بخورد پدر مرا هیچ نداد ابو القاسم
 چون آن فرص بستد چشم پر آب کرد پدرم گنت چونست که از آن مرا
 هیچ نصیب نکردی تا مرا نیز تبرکی بودی ابو القاسم گنت سی سالست تا
 این فرص بر آن طاقست و با ما وعده کرده بودند که این فرص در
 دست هر کس که گرم خواهد شد این حدیث بروی ظاهر خواهد بودن
 ۲۰ اکنون ترا بشارت باد که اینکس پسر تو خواهد بود پس گنت این دو
 سه کلمه ما یاد دار لئن تردت فمیتک مع الله طرفه عین خیر لک مابا طلعت
 علیه الشمس یعنی اگر یک طرفه العین همت با حق داری ترا بهتر از
 آنکه روی زمین مملکت تو باشد و یکبار دیگر شیخ مرا گنت که ای پسر
 خواهی که سخن خدا گوئی گنتم خواهم گنت در خلوت این میگوی شعر
 ۲۵ من بی تو دهی فرار نتوانم کرد . احسان ترا شمار نتوانم کرد

معلوم شیخ کردند و هیچ نگفت و او را التفات بسیار نمود چنانکه ترسار از آن حسن خلق او خوش آمد و چهار ماه آنجا ماند که با ایشان وضو میساخت و نماز میگذاشت و بعد از چهار ماه بای اقرار در بای کرد تا بروی شیخ آهسته در گوش او گفت که جوانمردی نباشد که بیای با درویشان نان و نمک بخوری و بایشان صحبت داری و بآخر همچنانکه آمد بروی یعنی بیگانه آبی و بیگانه روی آن ترسا در حال مسلمان شدن و آنجا مقام کرد و بکار مردانه بر آمد تا در آن کار بجدی رسید که چون شیخ وفات کرد اصحاب اتفاق کردند و بر جای شیخ بنشانند رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو سعید ابو الخیر

آن فانی مطلق آن باقی بر حق آن محبوب الهی آن معشوق نامتناهی آن نازنین مملکت آن بستان معرفت آن عرش فلک سیر قطب عالم ابو سعید ابو الخیر قدس الله سره بادشاه عهد بود بر جمله اکابر و مشایخ و از هیچ کس چندان کرامت و ریاضت نقل نیست که از او و هیچ شیخ چندان^{۱۰} اشراف نبود که او را در انواع علوم بکمال بود و چنین گویند که در ابتدا سی هزار بیت عربی خوانده بود و در علم تفسیر و احادیث و فقه و علم طریقت حظی وافر داشت و در عیوب نفس دیدن و مخالفت هوا کردن باقصی الغایت بود و در فقر و فنا و ذلّ و تحمل شانی عظیم داشت و در لطف و سازگاری آیتی بود خاصه در فقر ازین جهت بود که گفته اند^{۲۰} هر جا که سخنی ابو سعید رود همه دلها را وقت خوش شود زیرا که از ابو سعید با وجود ابو سعید هیچ نمانه است و او هرگز من و ما نگفت همه ایشان گفت من و ما من بجای ایشان میگویم تا سخنی فهم افتد و پدر او ابو الخیر نام داشت و عطار بود نقلست که پدرش دوستدار سلطان محمود غزنوی بود چنانکه سرائی ساخته بود و جمله دیوار آنرا صورت^{۲۴}

و بر آنجا بینداخت و بیرون آمد و مرید گفت ای جوان مرد بخداوند
 بر تو که راست گوی تا این چه حالست و این چه کبک مرده که بذینجا
 انداختی گفت بدانکه آنچه بر ما رسیده است اگر بگویم از حق تعالی شکایت
 کرده باشم اما چون سوگند عظیم داری بضرورت بیاید گفتن مردی
 ۵ درویش و عیال دارم و امروز هفت روز است که من و اهل و فرزندان
 طعام نیافته ایم گفتیم اگر مرا و اهل مرا صبر باشد طفلان مرا نباشد و
 این برای ایشان مباح شده است ببرم تا ایشان بخورند و مرا ذلّ سؤال
 سخت می آمد که برای نفس دست بیش غیر آورم و از وی چیزی طلب
 کنم و میگفتم خداوند تو میدانی از حال من و فرزندان من با خبری که
 ۱۰ اضطراب بکمال رسیده است و مرا از خلق چیزی طلب کردن خوش نمی
 آید من درین گفتار بودم که تو این درم بمن دادی چون وجه حلال
 یافتم برفتم و آن مرغ بینداختم و اکنون بردم و این درم را در وجه قوی
 صرف کنم و آن مرد تعجب کرد و گفت عجب حالی بیش شیخ آمد و بیش
 از آنکه با شیخ گوید شیخ گفت ای مرد این روشن است که تو با عوان
 ۱۵ معامله کنی و با ظالمان خرید و فروخت لاجرم مالی که گرد آید از حرام
 بود و زکوة آن بچنین مرد رود که با شراب دهد که اصل کار در معامله
 است و گوش بدخل و خرج داشتن که هر چه بدی بجایگاه افتد چنانکه
 این درم که من از کسب خود پیدا کرده ام تا لاجرم سزاوار علوی شد
 و حق بمسئق رسیده نقلست که ترسای در روم شنیدند بود که بمیان مسلمانان
 ۲۰ اهل فراست بسیار است از برای امتحان از آنجا بجانب دار السلام روان
 شد مرقع در پوشید و خود را بر شیشه صوفیان براه آورد و عصا در
 دست می آمد تا بجایگاه شیخ ابو العباس قصاب در آمد چون بای بجایگاه
 در آورد شیخ مردی تند بود چون نظرش بر وی افتاد گفت این بیگانه
 کیست در کار آشنایان چه کار دارد ترسا گفت یکی معلوم شد از آنجا
 ۲۵ بیرون آمد و رو بجایگاه شیخ ابو العباس نهاوندی نهاد و آنجا نزول کرد

آخر درویشی اول تصوف است و گفت تصوف بنهان داشتن حالست و جاها بذل کردن بر برادران نقلست که بکروز درویشی نزدیک او آمد و گفت شیخ مرا دعا گوی گفت خداوند تعالی وقت خوشت بدهاذا گفت که شیخ کلاه دوزی دانستی و گاه گاه بدان مشغول بودی و هر کلاه که دوختی بیش از يك درم و یا دو درم نفروختی و آن کس که کلاه او بفروختی يك درم باو دادی تا هرکه او را بیش آمدی بدادی آن نخستین کسی و يك درم بنان دادی تا بر سری زاویه آمدی و با درویشان بخوردی و بعد از آن بکار کلاه بیشین باقی بودی کلاه دیگر بدوختی نقلست که شیخ را مریدی بود مالدار و زکاتش میبایست دادن بکروز بیش ۱۰ شیخ آمد و گفت ایها الشیخ زکوة بکه دم گنت با هرکسی که دلت قرار گیرد آن مرد برفت در سری راه درویش دید نایبنا که تشنه بود و سؤال میکرد و اضطرار ظاهر داشت داش بر وی قرار گرفت که چشم ندارد و استحقاق عظیم دارد آن زکوة و چیزی بوی بدم درستی زر در کبسه داشت بیرون آورد بوی داد نایبنا دست زد و وزن کرد گران نمود دانست که زراست شاذمان شد مرد برفت و بامداد بذیجا گذر کرد که راه گذارش بر وی بود دید که آن نایبنا با نایبنا دیگر میگویند که دیروز خواهه بذیجا گذر کرد و درستی زر بمن بداد برفتم بفلان خرابات و شب تا روز با فلان مطربه دهی عشرت کردم مرید شیخ چون آن شنید مضطرب شد و بیش شیخ آمد و از حال آن نایبنا خواست که ۲۰ بگوید شیخ کلاهی فروخته بود و برهان عادت که داشت يك درم با وی داد گنت برو و هرکه ترا نخست کسی بیش آمد باو بک مرید آن درم بستاند و برفت در راه نخست کسی که او را بیش آمد علوی بود زود آن درم شیخ را باو داد و علوی آن درم بستاند و برفت مرد گفت باش تا در عقب او بروم و بنگرم تا او این درم بچه صرف میکند بس در بی او ۲۵ برفت تا علوی بخرابه رسید بانجا در آمد کبک مرده از زیر جامه بکشید

او داوری کردی و گفتی که یا استاذ جند از حدیث مرگ کنی و از کجا
 بدینجا افتاده چرا حدیث شوق و محبت نگویی و استنا اسحقی همان میبکنت
 چون شیخ ابو الفاسمرا وفات نزدیک رسید در آن وقت بشهر مدینه بوذ
 یکی از نیشابور بر سری بالین او بوذ اورا گفت که چون بنیشابور باز
 رسی استاذ اسحقرا بگویی که نصرابادی میگوید هرجه گنتی از حدیث
 مرگ هجنان که مرگ صعب کاریست و بیوسته از مرگ هی اندیش و یاد
 میکن نقلست که چون ابو الفاسم وفات کرد اورا در آن گور که شیخ ابو
 عثمان مغربی کند بوذ در آنجا دفن کردند نقلست که بعد از وفات او
 یکی از مشایخ اورا بخواب دید گفتند ای شیخ خدای تعالی با تو جگر کرد
 ۱۰ گفت با من عثمانی نکرد چنانکه جباران کنند و بزرگواران اما ندا کرد
 که یا ابا الفاسم بس از وصال انفصال گفتم نه یا ذا الجلال لاجرم مرا
 در لحد نهادند باحد رسیدم رحمة الله علیه،

ذکر ابو العباس نهاوندی رحمة الله علیه

آن محترم روزگار آن محترم اخیار آن کعبه مروّت آن قبله فتوت آن اساس
 ۱۰ خردمندی شیخ ابو العباس نهاوندی رحمة الله علیه یگانه عهد و معتبر
 اصحاب بوذ و در تمکین قدی راسخ داشت و در ورع و معرفت شانی عظیم
 داشت نقلست که شیخ خود گفت که در ابتدا که مرا ذوق این کار شد
 و درد این طلب جان من گرفت مرا براقبت اشارت شد و ازومی
 آرند که گفت در ابتدا که مرا درد این حدیث بگرفت دوازده سال علی
 ۲۰ الدوام سر بگریبان فرو برده بودم تا گوشه دلم بمن نمودند تا وقتی بر زبان
 او میرفت که عالم همه در آرزو آیند که حق يك ساعت ایشانرا بوذ و
 من در آرزوی آنم که يك ساعت مرا با من باز دهد و مرا با من باز
 گذارد تا من خود چه جیزم و کجام و این آرزو هرگز بر نی آید و سخن
 ۲۴ اوست که گفت با خداوند تعالی بسیار نشینید و با خلق اندک و گفت

بذو و گنت که رجا بطاعت کشد و خوف از معصیت دور کند و مراقبت بطریق حق راه نماید و گنت خون زاهدانرا نگه داشتند و خون عارفان برمیخندند از بیغیر صلی الله علیه و سلم مرویست که بعضی از گورستانها جنان است که در روز قیامت آنها فریشتگان برگیرند و در بهشت افشانند بی حساب رسول علیه السلام فرمود بقیع از آنجمله است مگر بحکم ابن حدیث شیخ ابو عثمان مغربی رحمة الله علیه که ذکر ایشان بیش گذشته است در بقیع از برای خود گور کند و طیار ساخته تا جون او را وقت بآخر رسید درینجا بماندند و مدتی همچنان بود تا روزی ابو القاسم نصرابادی آنجا رسید و آن گور بدید برسید که این خاک از برای که ۱۰ کند اند گنند ابو عثمان مغربی برای خود کند است اتفاقاً در همان شب شیخ ابو القاسم در بقیع گوری فرو برده بود برای خود تا او را آنجا دفن کنند و آنرا گوش میداشت شیخ ابو القاسم نصرابادی يك روز بدید گنت مگر کسی خودرا هم اینجا گوری فرو برده بود شبی در خواب دید که جنازها در هوا می بردند و می آوردند برسید که چیست گفتند هر که اهل ۱۰ این گورستان نیست که او را اینجا آرند او را ازینجا برگیرند و بجای دیگر برند و هرکرا جای دیگر دفن کنند که اهل این گورستان بود او را بدینجا باز آرند و این جنازها که می برند و می آرند آنست بس گفت ابو عثمان این گور که تو فرو برده که مرا اینجا دفن خواهند کرد خاک تو در نیشابور خواهد بود ابو عثمان را از آن سخن اندک غباری بنشست بس جنان افتاد که او را از خانه بدر کردند بیغداد آمد بس سببی افتاد که از بغداد بری آمد و باز سببی افتاد که از ری بنیشابور آمد و در نیشابور وفات کرد و بر سری حیره در خاک کردند و اما آن خواب که از شیخ ابو القاسم نقل میکنند ممکن است که آن کسی دیگر است که دیده است نه نصرابادی و روایت مختلف است نقلست که اسناد اسحق زاهد مردی بود که سخن ۲۰ مرگ بسیار گنتی و او زاهد خراسان بود و شیخ ابو القاسم نصرابادی با

بخدای تعالی رسیدند گفتند حرمت تو چیست گفت آنکه من از منبر
 فرو آمم و این سخن نگویم که خود را سرای این سخن نبی بینم گفتند نتوی
 چیست گفت آنکه بنده برهیزد از ما سوی الله سؤال کردند از معنی لَئِنْ
 شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ گفت هرکه شکر نعمت حق تعالی کند نعمتش زیادت
 شود و هرکه شکر منعم کند محبتش و معرفتش افزون گرداند و سؤال کردند
 که ترا از محبت چیزی هست گفت راست میگوئید و لکن در آن ميسوزم
 و گفت محبت بیرون نیامدنست از درویشی بر هر حالی که باشی و گفت
 محبتی بود که موجب او از خون رها شدن بود و محبتی بود که موجب او
 خون ریختن بود و گفت اهل محبت قائم اند با حق تعالی بر قدمی که اگر
 گاهی بیش نهند غرق شوند و اگر قدمی باز بس نهند محبوب گردند و گفت
 قرب بر حقیقت الله است زیرا که جمله کفایت ازوست و گفت راحت
 بنده ظرفیست بر از عتاب و گفت هر چیزی را قوتیست و قوت روح
 سماع است و گفت هرچه دل یابد برکات آن ظاهر شود بر بدن و هرچه
 روح یابد برکات آن بدید آید بر دل و گفت زندان تو نیست چون
 از وی بیرون آندی در راحت افتادی هرکجا خواهی می رو و گفت بسیار
 گرد جهان بگشتم و این حدیث در هیچ دفتری ندیدم الا در ذل نفس
 و گفت اول تذکر با تمیز بود و آخرش با سقوط تمیز و گفت همه خلق را
 مقام شوقست و هیچ کس را مقام اشتیاق نیست و گفت هرکس در حال
 ایشان بود بجالتی رسد که نه اثر ماند و نه قرار و گفت هرکه خواهد که
 ۲۰ بمحل رضا رسد بگو آنچه رضای خدای عزوجل در آنست بر دست گیرد و
 آنرا ملازمت کند و گفت اشارت از رعونات طبع است که بسر قادر نبود
 بر آنکه آنرا پنهان دارد با اشارت ظاهر شود و گفت مرآت شاخه‌ست از
 فتوت و آن برگشتن است از دو عالم و هرچه درو است و گفت نصوف
 ۲۴ نوریست از حق دلالت کننده بر حق و خاطریست از او که اشارت کند

و گنت موافقت امر نیکو است و موافقت حق نیکوتر و هرکرا موافقت
 حق بک لحظه یا بک خطره دست دهد بهیچ حال بعد از آن مخالفت بر
 وی نتواند رفت و گنت بصفنت آدم علیه السلام خبر دادند گفتند
وَعَصَى آدَمُ و جون بفضل خویش خبر دادند گفتند نُمُ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ
عَلَيْهِ و گنت اصحاب الکهف را خداوند تعالی در کلام خود بجاوردی ذکر
 فرمود که ایشان ایمان آوردند بخدای عزّ وجلّ بیواسطه و گنت حق تعالی
 غیور است و از غیرت اوست که باو راه نیست مگر بدو و گنت اشیا
 که دلالت میکنند ازو میکنند که بروهیچ دلیل نیست جز او و گنت
 بتابعیت سنت معرفت توان یافت و بادای فرايض قربت حق تعالی و
 ۱۰ مواظبت بر نوافل محبت و گنت هرکرا ادب نفس نباشد او بادب دل
 نتواند رسید و هرکرا ادب دل نبوذ چگونه بادب روح تواند رسید و
 هرکرا ادب روح نبوذ چگونه بمحلّ قرب حق تعالی تواند رسیدن بلکه
 اورا چگونه ممکن بود که بساط حق جلّ و علا را تواند سبردن مگر کسی
 که او ادب یافته بود بفنون آداب و امین بود در سرا و علانیه اورا
 ۱۵ گفتند که بعضی مردمان با زنان می نشینند و میگویند ما معصومیم از
 دیدار ایشان گنت تا این تن بر جای بود امر و نهی بر وی بود و ازو
 بر نخیزد و حلال و حرام را حساب و دلیری نکند بر سنتها الا آنکه از
 حرمت او اعراض کرده باشد و گنت کار ایستادنست بر کتاب و سنت
 و دست برداشتن هوا و بدعت و حرمت پیران نگاه داشتن و خلق را
 ۲۰ معذور داشتن و بروزها مداومت کردن و رخصت ناجستن و تاویل
 ناکردن گفتند آنکه پیرانرا بود ترا هست گفت ابو القاسم نیست اما
 درد بازماندگی از آن هست و حسرت نایافت و سوال کردند که کرامت
 تو چیست گنت آنکه مرا از نصراباذ به نیشابور شورینه کردند و بر شبلی
 ۲۵ انداختند تا هر سال دو سه هزار آدمی از سبب من و من در میان نه

شیخ هان کسرا گفت اورا بر دوش خود بر کبر و بخانه خود ببر جنان
 کرد و از وی آرند که گفت نو در میان دو نسبتی یکی نسبتی بآدم
 علیه السلام و نسبتی بحق جون بآدم عم نسبت کردی در میان شهوتها و
 مواضع آفتها افتادی که نسبت طبیعت بی قیمت بود جون نسبت بحق
 کردی در مقامات کشف و برهان و عصمت و ولایت افتادی آن یک
 نسبت بآفت بشریت بود و این یک نسبت بحق عبودیت نسبت آدم در
 قیامت منقطع شود و نسبت عبودیت همیشه قائم تغیر بدان رو نباشد جون
 بند خودرا محقق نسبت کند محاش این بود که ملائکه گویند اَجْعَلُ فِيهَا
 وَمَا لِلْثَرَابِ وَرَبِّ الْأَرْبَابِ و جون بندرا بخودی خود نسبت کند محاش
 ۱۰ این بود که گویند يَا عِبَادِي لَا خَوْفَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ
 گفت بارهای گران حق تعالی بجز از بارگیران حق تعالی نتوانند کشیدن
 كما قال النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى أَعْرَاسًا بَرَكِيهِنَّ جَمِيعًا و گفت
 هرکه نسبت خویش با حق تعالی درست گردانید نیز هرگز اثر نکند
 در وی منازعت طبع و وسوسه شیطان و گفت هرکه مکنت آن دارد
 ۱۵ که حق تعالی را یاد کند مضطر نیست که مضطر آن بود که اورا هیچ
 آلت نبود که بدان خدای تعالی یاد کند و گفت هرکه دلالت کند درین
 طریق بعلم مریدانرا فاسد گردانید اما هرکه دلالت کند ایشانرا بستر و
 حیات راه نمایندشان بزندگی و گفت گمراه نشد درین راه هیچ کس مگر
 بسبب فساد ابتدا که ابتداء فاسد باشد که بانها سرایت کند و گفت
 ۲۰ جون ترا چیزی بدید آید از حق تعالی نگر زنهار تا بهشت دوزخ باز
 ننگری و جون ازین حال باز گردی تعظیم آنچه حق تعالی تعظیم کرده
 است بجای آوری و گفت هرکه در عطا راغب بود اورا هیچ مقداری نبود
 آنکه در معطی راغب بود عزیز است و گفت عبادت بطلب صغ و عنو
 ۲۴ از تقصیرات نزدیکتر است از آنکه برای طلب عوض و جزای آن بود

ماه نوشته دیدم فَسَبِّحْهُمْ اللَّهُ وَهُوَ السَّبِّحُ الْعَلِيمُ از آن قوی دل گشتم
 نقلست که گفت وقتی در خلوت بودم بستم ندا کردند که ترا این دلبری
 که داده است که لافهای شگرفی زنی از حضرت ما و دعوی می کنی
 در کوی ما چندان بلا بر تو گاریم که رسوای جهان شوی جواب دادم
 که خداوندا اگر بکرم درین دعوی با ما مسامحت نخواهی کرد ما باری
 ازین لاف زنی و دعوی کردن بای باز نخواهم کشید از حضرت ندا آمد
 که این سخن از تو شنیدم و بسندیدم و گفتم که بیکبار بزیارت موسی
 صلوات الله علیه شدم از يك بلك ذره خاك او می شنودم که آری آری
 و گفتم يك روز در مکه بودم و می رفتم مردی را دیدم بر زمین افتاده و
 ۱۰ می طپید خواستم که انهدی بر خوانم و بر روی دم تا باشد که از آن
 زحمت نجات یابد ناگاه از شکم او آوازی صریح بگوش من بر آمد بگذار
 این سنگ را که او دشمن ابو بکر است رضی الله عنه نقلست که روزی
 در مجلس می گفت جوانی بمجلس او در آمد و بنشست زمانی بود از کان
 شیخ تیری بچست و آن جوان نشانه شد چون جوان زخمی کاری بخورد و
 ۱۵ آواز داد که تمام شد از آنجا برخاست و بجانب خانه روان شد چون
 نزدیک والک خود شد رنگ رویش زرد شد مادرش چون آن بدید
 برسید که مگر ترا رنجی رسیده است گفت خاموش که کار از آن گذشته
 است که تو نینداری باش تا درین خانه شوم ساعتی حمالی دو سه بیاور
 تا مرا بگیرند و بگورستان برند و بپراهنرا بغسالی بند و قیام بگیرکن و
 ۲۰ زخمه ربام بچشم فرو بر و بگویی چنانکه زیستی همچنان بردی این بگفت
 و بخانه در آمد و جان بداد نقلست که شیخ را گفتند علی قوال شب شراب
 میخورد و بامداد بمجلس تو می آید شیخ دانست که چنانست که ایشان
 میگویند اما گوش بسنن ایشان نکرد تا يك روز شیخ بجای میرفت اتفاق
 در راه علی قوال را دید که از غایت مستی افتاده بود شیخ از دور چون
 ۲۵ آن بدید خود را نادیده آورد تا یکی از آن قوم بشنید گفت اینک علی قوال

رعنا عروس سرافراز که در میان نشسته و خودرا چون عروسی جلوه میدی و چندین هزار خلق در زیر خار مغیلان به تشنگی و گرسنگی در اشتیاق جمال تو جان داده ابن جلوه چیست که اگر ترا بیکبار بینی گفت مرا هفتاد بار عبیدی گفت نقلست که شیخ جهل بار حج بجا آورده بر نوکل مگر روزی در مکه سگی دید گرسنه و تشنه و ضعیف گشته و شیخ چیزی نداشت که بوی دهد گفت که میخرد جهل حج بیکتا نان یکی بیامد و آن جهل حجرا بخریذ به بیکتا نان و گواه برگرفت و شیخ آن نان بسگ داد صاحب واقعه کار دیدن آن بدید از گوشه بر آمد و شیخرا مشتی برد و گفت ای احمق بنداشتی که کار کردی که جهل حج بیکتا نان بدادی و ۱۰ بذریم بهشت را بدو گندم بفروخت که درین يك نان از آن هزار دانه بیش است شیخ چون این بشنید از خجالت گوشه گرفت و سر در کشید نقلست که بیکبار بر جبل الرحمة تب گرفت گرمای سخت بود چنانکه گرمای حجاز بود دوستی از دوستان که در عجم اورا خدمت کرده بود بیالین شیخ آمد اورا دید در آن گرما گرفتار آمد و تبی سخت گرفته گفت شیخا هیچ حاجت داری گفت شربت آب سردم می باید مرد این سخن بشنود حیران بماند دانست که در گرمای حجاز این یافت نخواهد شد از آنجا باز گشت و در اندیشه بود انابی در دست داشت چون بر راه برفت میغی بر آمد در حال ژاله باریدن گرفت مرد دانست که این کرامت شیخ است آن ژاله در بیش مرد جمع می شد و مرد در آناء می کرد تا بر شد بتزدیک ۲۰ شیخ آمد گفت از کجا آوردی در چنین گرمایی مرد واقعه برگفت شیخ از آن سخن در نفس خویش تفاوتی یافت که این کرامت است گفت ای نفس جانان که هستی هستی آب سردت می باید با آتش گرم نسازی بس مردرا گفت مقصود تو حاصل شد برگرد و آب را ببر که من از آن آب نخواهم خورد مرد آن آب را ببرد نقلست که گفت وقتی در بادیه شدم ۲۰ ضعیف گشتم و از خود ناامید شدم روز بود ناگاه چشم بر ماه افتاد بر

در آن مصنف بود و در طریقت نظری عظیم داشت سوزی و شوقی بغایت و استاد جمیع اهل خراسان بود بعد از شبلی و او خود مرید شبلی بود و روزیاری و مرتعش را یافته بود و بسی مشایخ کبار را دینک بود و هیچ کس از متأخران آن وقت در تحقیق عبادت آن مرتبه نبود که او را بود و در روع و مجاهد و تقوی و مشاهده بی همتا بود و در مکه مجاور بود او را از مکه بیرون کردند از سبب آنکه جنان شوق و محبت و حیرت برو غالب شده بود که یکروز زناری در میان بسته بود و در آتشگاه گبران طواف میکرد گفتند آخر این چه حالتست گفت در کار خویش کالیوه گشته ام که بسیاری بکعبه بچستم نیافتم اکنون بدبُرش می جویم باشد که بوئی بام که جنان فرو مانده ام که نمیدانم چکم نقلست که یکروز بنزدیک جهودی شد و گفت ای خواجه نیم دانگ سیم به تا ازین دکان فتاحی بخورم الفصّه جهل بار می آمد و نیم درم میبست و جهود بدرستی و زشتی او را میراند و یک ذره تغیر در بشره او ظاهر نمیشد و هر بار که می آمد شکفته تر و خوش وقت تر می بود و آن جهود را از آن همه صبر بر خشونت و درستی و زشتی او عجب آمد گفت ای درویش توجه کسی که از برای نیم درم این همه بر جنا و خشونت تحمل کردی که ذره از جا نشدی نصرابادی گفت درویشان را چه جای از جای شدنست که گاه باشد که چیزها بر ایشان بر آید که آن بار ایشان را کوه نتواند کشیدن چون جهود آن بدید در حال مسلمان شد نقلست ^{۲۰} که یک روز در طواف خلقی را دید که بکارهای دنیوی مشغول بودند و با یکدیگر سخن می گفتند برفت باره آتش و هیزم بیاورد از وی سؤال کردند که چه خواهی کردن گفت میخواهم که کعبه را بسوزم تا خلق از کعبه فارغ آیند و بخدای بردازند نقلست که یک روز در حرم باذ میبست و شیخ در برابر کعبه نشسته بود که جمله استار کعبه از آن باذ در رقص ^{۲۵} آمدن بود شیخ را از آن حال وجد پیدا شد از جای بر جست و گفت ای

رجا نشیند کاهل شود ولیکن گاه بر آن و گاه بر این و گاه میان این و آن و گنت عبودیت اتباع امر است بر مشاهده امر و گنت شکر شناختن عجز خود است از کمال شکر نعمت و گنت تصوّف قطع علائق است و رفض خلائق و اتصال بجنایق و گنت علامت شوق دوست داشتن مرگست در حال راحت و گنت غیرت از صفات مریدان باشد و اهل حقایق را نبوذ و گنت عارف از انوار علم روشن گردد تا بدان عجایب غیب بیند و گنت مرد ربّانی طعام بچهل روز خورد و مرد صمدانی طعام بهشتاذ خورد و گنت مثل مجاهد مرد در باک کردن دل جنان است که کسی را فرمایند که این درخت بر کن هر چند اندیشه کند که بر کند ۱۰ نتواند گویند که صبر کنیم تا قوت یابیم آنگاه هر چند دیرتر رها کند درخت قوی تر گردد و او ضعیف تر می شود و بکندن دشوارتر و گنت هر کرا ایمان بوذ با اولیا از اولیاست و گنت اولیا مشهور بوذ اما منتون نبوذ نقلست که چون شیخ ابو عثمان بیمار شد طیب آوردند گفت مثل اطباء من مثل برادران یوسف است که برورش دهند قدرت بوذ و برادران تدبیر در کار او میکردند یعنی تدبیر خلق نیز از تقدیر قدرت است ۱۵ نقلست که بوقت وفات سماع خواست وصیت کرد که بر جنازه من امام ابو بکر فورک بر من نماز کند این بگفت و وفات کرد علیه الرحمة

ذکر ابو القاسم نصرابادی رَحْمَةُ اللهِ

آن دانای عشق و معرفت آن دریای شوق و مکرمت آن بجنه سوخته آن ۲۰ افسرده افروخته آن بنده عالم آزادی قطب وقت ابو القاسم نصرابادی علیه الرحمة سخت بزرگوار بوذ در علو حال و مرتبه بلند داشت و سخت شریف بوذ بنزدیک جماعه اصحاب و یگانه جهان بوذ و در عهد خود ۲۲ مشار اَیَّه بوذ در انواع علوم خاصه در روایات عالی و علم احادیث که

دست بطعام توانگران دراز کند بشره و شهوت هرگز فلاح نیابد و درین عذر نیست مگر کسی را که مضطرّ بود و گنت هرکه باحوال خلق مشغول شد حال خویش ضایع کرد گفتند که فلانی سفر میکند گنت سفر او جنان می باید که از هوا و شهوت و مراد خویش کند که سفر غربت است و غربت مذلت و مؤمن را روا نیست که خودرا ذلیل گرداند برسیند از خلق گنت فالها است که احکام قدرت بر ایشان میروذ و دلهای خلایق را دوروی آفریند شده است یکی جانب عالم ملکوت و دیگری جانب عالم شهادت و آن معارفی که خطوط از اوج قلوبست بر آن روی است که مقابل ملکوتست و آنگاه عکس آن معارف مقدسه از آن روی بدین روی دیگر زند و آن روی بدین دیگر باز زند تا او را از هژده هزار عالم خبر دهد و عکس آن حقایق را که ضیاء نورست چون فروغ بدین روی زند که عالم شهادتست آنرا نام معرفت شود سؤال کردند از منقطعان راه که بجه چیز منقطع شدند گنت از آنکه در نوافل و سنن و فرائض خلل آوردند سؤال کردند از صحبت گنت نیکوئی صحبت آن باشد که فراخ داری بر برادر مسلمان آنچه بر خود میداری و در آنچه او را بود طبع نکنی و قبول کنی جنای او و انصاف او بدی و از وی انصاف طلب نکنی و مطیع او باشی و او را تابع خود ندانی و هرچه از وی بر تو رسد تو آنرا از وی بزرگ و بسیار شماری و هرچه از تو بدو رسد احقر و اندک دانی و گنت فاضلترین چیزی که مردمان آنرا ملازمت کنند

۲. درین طریق محاسبت خویش است و مراقبت و نگاه داشتن کارها بعلم و گنت اعتکاف حنظ جوارح است در تحت اوامر و گنت هیچ کس چیزی نداند تا که ضد آن نداند و از برای این است که درست نگردد مخلص را اخلاص مگر بعد از آنکه ربارا دانسته باشد و مفارقت از ریا دانسته بود

۳. و گنت هرکه بر مرکب خوف نشیند بیکبار نومید شود و هرکه بر مرکب

جویها می‌رود بهر جایی بحکم خداوند و در وی حکم نبود جز خدای تعالی و همه کون را ببندد بدانکه او را بود چنانکه هیچ چیز در کون از آسمان و زمین و ملکوت بر وی بوشیده نماند تا موری که در همه کون بچنبد بدانند و ببینند و حقیقت توحید آنجا تمام شود و از ذکر چندان حلاوت بود که خواهی که نیست شود و مرگ بارزو جوید که طاقت جنبیدن آن حلاوت ندارد نقلست که استاذ ابو القاسم قشیری گفت ابو عثمان چنین بود که طاقت لذت ذکر نداشت خویشین را از خلوت برون انداخت و بگریخت یکبار گفت کلمه لا اله الا الله باید که ذاکر با علم خود بیامیزد هر چه در داش آید از نیک و بد او بقوه و سلطنت این کلمه آن همه را دور کند

۱۰ و بدین مصام غیرت سر آن خیال برگیرد و رای این همه است حق تعالی و تقدس و گفت هر آنکس که انس وی بمعرفه و ذکر خدای تعالی بود مرگ آن انس ویرا ویران نکند بلکه چندان انس و راحت زیاده شود از آنکه اسباب شوریدن از میان بر خیزد و محبت صرف بماند گفت بجناب اعظم رفیع دلیل دو چیز است نبوت و حدیث بس نبوت مرتفع

۱۵ شد ختم انبیا بگذشت اکنون حدیث بمانده است و راهش مجاهد و ذکر است بس این عمر اندک بهارا در عوض چنین وصال عزیز دانند سخت مختصرست و سخت ارزان بس ای بیچاره چه آورده است ترا بدانکه این اندک بهارا اندر بهای فراق دایم کردی آخر از چه افتادست این جوانمردی بدین جایگاهی و گفت هر که خلوت بر صحبت اختیار کند باید

۲۰ که از یاد کردن همه چیزها خالی بود مگر از یاد کردن خدای تعالی و از همه ارادتها خالی بود مگر از رضای خدای تعالی و از مطالبت نفس خالی بود بجمله اسباب که اگر بدین صفت نباشد خلوت او را هلاک و بلا بود و گفت عاصی به از مدعی زبراکه عاصی توبه کند و مدعی در حال دعوی خویش گرفتار آید بود و گفت هر که صحبت درویش از دست بدارد و

۲۵ صحبت توانگران اختیار کند او را بمرگ و کوری مبتلا کنند و گفت هر که

بسندید نیست آنکه فرا ستانم که نیز آرزو خواهم و سوال کنم نقلست که ابو عمرو زجاجی گفت عمری در خدمت شیخ ابو عثمان بودم و چنان بودم در خدمت که يك لحظه بی او نتوانستم بودن شی در خواب دیدم که کسی مرا گفت ای فلان جند بابو عثمان از ما باز مانی و جند بابو عثمان مشغول گردی و بشت بحضرت ما آوردی و يك روز بیامدم و با مریدان شیخ بگفتم که دوش خواب عجب دیدم ام اصحاب گفتند هر یکی که نیز امشب خوابی دیدم ایم اما نخست تو بگویی تا چه دیدم ابو عمرو خواب خود بگفت همه سوگند خوردند که ما نیز بعینه همین خواب دیدم ایم و همین آواز از غیب شنیدم ایم بس همه در اندیشه بودند که چون شیخ از خانه بیرون آید این سخن باو چگونه گویم ناگاه در خانه باز شد شیخ از خانه بتعجیل بیرون آمد از غایت عجلت که داشت بای برهنه بود و فرصت نعلین در بای کردن نداشت بس روی باصحاب کرد و گفت چون شنیدید آنچه گفتند اکنون روی از ابو عثمان بگردانید و حقرا باشید و مرا بیش تفرقه مدهید نقلست که امام ابو بکر فورك نقل کرد که از شیخ ابو عثمان شنیدم که گفت اعتقاد من جهت بود در حق تعالی تا آن وقت که در بغداد آمدم و اعتقاد درست کردم که او منزه است از جهت بس مکتوبی نوشتم بمشایخ مکه که من در بغداد بتازگی مسلمان شدم نقلست که يك روز ابو عثمان خادم خودرا گفت اگر کسی ترا گوید معبود تو بر چه حالتست چه گویی گفت گویم در آن حالت که در ازل بودم گفت اگر گوید در ازل کجا بودم جگویی گفت گویم بدان جای که اکنون هست نقلست که عبد الرحمن سلمی گفت بنزدیک شیخ ابو عثمان بودم کسی از جاه آب میکشید آواز از جرخ می آمد میگفت یا عبد الرحمن میدانی که این جرخ چه میگوید گفتم چه میگوید گفت الله الله گفت هرکه دعوی سماع کند و او را از آواز مرغان و آواز ددها و از باز او را سماع نبوذ در دعوی سماع دروغ زنت و سخن اوست که بنده در مقام ذکر چون دریا شود ازو

بفرع نرسید ندا آمد که یا با عثمان کرد فرع میکرد و در حال مستی
 میباش که اصل بریدن نه کار نست و صحو حقیقی دروست اکنون باز
 آمدم جمله مشایخ گفتند یا با عثمان حرامست از بس تو بر معبران که
 عبارت صحو و سکر کند که تو انصاف جمله بدادی نفلست که گنت مرا
 در ابتداء مجاهد حال جنان بودی که وقت بودی که مرا از آسمان بدنیا
 انداختندی من دوستر داشتمی از آن که طعام بایستی خورد یا از بهر نماز
 فریضه طهارت بایستی کرد زیرا که ذکر من غایب شدی و آن غیبت ذکر
 بر من دشوارتر از همه رنجها و سخت تر بودی و در حالت ذکر بر من
 چیزها میرفت که نزدیک دیگران کرامت بود ولیکن آن بر من سخت تر
 ۱۰ از کبیره آمدی و خواستنی که هرگز خواب نیاید تا از ذکر باز نمانم
 نقلست که گنت یکبار با ابو الفارس بوزم و آنشب عید بود وی نخنت
 مرا بخاطر آمد که اگر روغن گاو بودی از برای این دوستان خدای عز
 وجل طعای بساختنی ابو الفارس را دیدم که در خواب میگفت که بینداز
 این روغن گاو از دست و همچنین بر طریقی تاکید سه بار میگفت بیدار
 ۱۵ کردم او را گنتم این چه بود که تو میگفتی گنت در خواب جنان دیدی
 که ما بجای بودی بلند و جنانستی که گویا خواستیم خدایا عز وجل
 دیدن و دلها بر از هیبت گشته تو در میان ما بودی ما در دست تو
 روغن گاو بودی ترا گفتمی که بینداز این روغن گاورا از دست یعنی
 حجاب نست نقلست که گنت از غایت حلاوت ذکر نخواستنی که شب
 ۲۰ بخواب روم حیلتی ساختنی بر سنگ لغزان بنهار بکندم در زیر آن وادی
 و اگر فرو افتادی باره باره شدی بس بر جنین سنگی نشستم تا خوابم
 نبرد از بیم فرو افتادن وقت بودی که مرا خواب بردی خودرا خنثه
 یافتنی ستان بر جنین سنگی خرد و معلق در هوا که به بیداری بر آن
 دشوارتر توان خنثت نقلست که یک روز کسی گنت نزدیک ابو عثمان
 ۲۵ شدم و با خویش گفتم که مگر ابو عثمان چیزی آرزو خواهد گفت

علیه السلام که باز گرفته بودم در دهان من نهید تا بعد از وفات او جنان کردند و خاک او بر روست و خلق بجاجات خواستن آنجا می روند و مهبات ایشان از آنجا حاصل شود و مجربست رحمة الله علیه،

ذکر شیخ ابو عثمان مغربی رحمة الله علیه

۵ آن ادب خورده ریاضت آن برورده عنایت آن بینند انوار طریقی آن دانند اسرار حقایق آن بجنیفت وارث نبی شیخ وقت عثمان مغربی رحمة الله علیه از اکابر ارباب طریقت بود و از جمله اصحاب ریاضت و در مقام ذکر و فکر آبتی بود و در انواع علم خطره داشت و در تصوّف صاحب تصنیف بود و بسی مشایخ کبار را دیده بود و با نهرجوری و بو
 ۱۰ الحسن الصایغ صحبت داشته و امام بود در حرم مدتی و در علو حال کس مثل او نشان نداد و در صحت حکم فراست و قوت هیبت و سیاست بی نظیر بود و صد و سی سال عمر یافت گفت نگاه کردم در چنین عمری در من هیچ چیز نماند بود که همچنان بر جاء بود که وقت جوانی مگر امل نفیست که در اوّل بیست سال عزلت گرفت در بیابانها جنانک
 ۱۵ درین مدت حسن آدمی نشیند تا از مشقت و ریاضت بنیت او بگذاشت و جسمهاش بقدر سوراخ جوال دوزی باز آمد و از صورت آدمی بگشت و از بعد بیست سال فرمان یافت از حق که با خلق صحبت کن با خود گفت ابتدای صحبت با اهل خذ و مجاوران خانه وی بود مبارکتر بود قصد مکه کرد مشایخ را از آمدن او بدل آگاهی بود باستقبال او بیرون
 ۲۰ شدند او را یافتند بصورت مبدل شده و بجالی گشته که جز رمق خلق چیزی نماند گفتند یا ابا عثمان بیست سال بدین صفت زیستی که آدم و آدمیان در بیش کار تو عاجز شدند مارا بگوی تا خود چرا رفتی و چه دیدی و چه یافتی و چرا باز آمدی گفت بسکر رفتم و آفت سکر دیدم
 ۲۴ و نومیدی یافتم بجز باز آمدم رفته بودم تا اصل برم آخر دست من جز

روزی بر آنک خواهد بی عاتی و گنت تاریکی طمع مانع نور مشاهده است و گنت ایمان بند هرگز راست بنه ایستند تا صبر نکند بر ذل همچنانک صبر کند بر عز و گنت هرکه نگاه دارد دل خویش را با خذاء تعالی بصدق خذاء تعالی حکمت را روان گرداند بر زلفان او و گنت خطره انبیاراست و وسوسه اولیارا و فکر عوام را و عزم فسّاق را و گنت جون حق تعالی بنیکویی نظر کند بر بند غایبش گرداند در حال از هر مکروهی که هست و جون نظر بخشم کند درو حالتی بدید آید از وحشت که هرکه بود ازو بگریزد و گنت سخن نگفت از حق مگر کسی که محبوب بود ازو و ازو برسیند که معرفت جیست گفت بیرون آمدن از معارف ۱۰ و گنت توحید آنست که بر دلب جز ذوق حق نگذرد یعنی جندان توحید را غلبه بود که هرچه بخاطری آید بتوحید فرو می شود و برنگ توحید بر می آید چنانک در ابتدا همه از توحید بر خاست و برنگ عدد شد اینجا همه بتوحید باز فرو شود و برنگ احدی گردد که گنت آه سَمِعًا وَبَصَرًا الْحَدِيثَ وَگفت عاقلرا در مشاهده لذت نباشد زیرا که مشاهده ۱۵ حق فناسست که اندر وی لذت نیست و ازو برسیند که تو از حق تعالی چه خواهی گفت هرچه دهد که گذارا هرج دهی جاء گیر آید و ازو برسیند که مرید بجه ریاضت کند گنت بصبر کردن بر امرهای شرع و از مناهی باز ایستادن و صحبت با صالحان کردن و گنت عطا بر دو گونه است کرامت و استدراج هرچه بر تو بدارد کرامت بود و هرچه از تو زائل شود استدراج و گنت اگر نماز روا بودی بی قران بدین روا بودی

أَتَيْتَنِي عَلَى الزَّمَانِ مَجَالًا * أَن بَرِي فِي الْحَيَاةِ طَلْعَةُ حُرِّ

معنی آنست که از زمانه مجالی می خواستم که در همه عمر خویش آزادمردی

۲۴ بینم جون وفاتش نزدیک رسید وصیت کرد که آن دونا ره موی بیغامبر را

و مظلوب وی روان گردان و بر وی رحمت کن قدس الله
روحه العزیز

ذکر ابو العباس سیاری رحمه الله علیه

آن قبله امامت آن کعبه کرامت آن مجتهد طریقت آن منفرد حقیقت آن
آفتاب متواری شیخ عالم ابو العباس سیاری رحمه الله علیه از ابدیه وقت
بود و عالم بعلوم شرایع و عارف بحنایق و معارف و بسی شیخ را دینه بود
و ادب یافته و اطرف قوم بود و اول کسی که در مرو سخن از حنایق
گفت او بود و فقیه و محدث و مرید ابو بکر واسطی بود و ابتداء حال
او چنان بود که از خاندان علم و ریاست بود و در مرو هیچ کس را در
۱۰ جاه و قبول بر اهل بیت او تقدم نبود و از بذر میراث بسیار یافته
جمله را در راه خدا صرف کرد و دوتاه موی بیغامبر علیه السلام داشت
آنها باز گرفت حق تعالی بمرکات آن او را توبه داد و با ابو بکر واسطی
افتاد و بدرجه رسید که امام صنفی شد از منصوفه که ایشانرا سیاریان
گویند و ریاضت او تا حدی بود که کسی او را مغزی می کرد شیخ گفت
۱۵ بای را می مالی که هرگز بمعصیت گاهی فرا نرفته است نقلست که روزی
بدکان بقال شد تا جوز خرد سیم بداد صاحب دکان شاگرد را گفت جوز
بهترین گزین شیخ گفت هرکرا فروشی همین وصیت کنی با نه گفت نه لیکن
از بهر علم تو می گویم گفت من فضل علم خویش بتفاوت میان دو جوز
بندم و ترک جوز گرفت نقلست که وقتی او را بجزر منسوب کردند از آن
۲۰ جهنت رنج بسیار کشید تا عاقبت حق تعالی آن برو سهل گردانید و سخن
اوست که گفت چگونه راه توان برد بترك گناه و آن بر لوح محفوظ
بر نیشته است و چگونه خلاص توان یافت از چیزی که بقضا بر تو نیشته
بود و گفت بعضی از حکما را گفتند که معاش تو از کجاست گفت از
۲۵ نزدیک آنک تنگ گردانند معاش بر آنک خواهد بی عاتی و فراخ گردانند

پیوسته نگاهدار این اَمّت است تا ما دام که سه کار نکرده باشند یکی نیکان زیارت بدان نشد باشند و بهترین مرد بدترانرا بزرگ نداشته باشند و از افاریان اهل طریقت و اهل متابعت سنّت با امیران و ظالمان میل نکرده باشند و اگر این افعالها کنند حقّ تعالی خواری و درویشی و رسوائی بدیشان گارد و جباری بدیشان مسلّط کند تا پیوسته ایشان را میرنجاند و زینهار تا بزنان نالمحرم و امردان نظر نکنی که آن تیربست از تیره‌های شیطان و قطعاً با اهل بدعت صحبت مکن و پیوسته امر معروف فرو مگذار و نصیحت اصحاب میکن و جهد کن که بامداد و شبانگاه قران خواندن مشغول باشی که رحمت بر خوانندۀ قران و مستمع می بارد و ۱۰ جهد کن که بر نماز شب مواظبت نمائی که فضیلت و اثری عظیم دارد بر تو باد که پیوسته از مردمان عزلت گیری و در عزلت جهد کن تا شیطان ترا در بی دادیها و رسوائیها نینگد و اگر نتوانی میان در بند چون مردان و بخدمت خلق خدای مشغول باش نقلست که چون وفات شیخ نزدیک رسید اصحاب جمع شدند در خدمت شیخ و شیخ فرمود که بزودی ۱۵ از دنیا رحلت خواهم کرد اکنون چهار چیز وصیّت میکنم آنرا قبول کنید و بجای آرید که اوّل هر آنکس که بخلافت بجای من بنشیند او را با وقار و تمکین دارید و فرمان او برید و در بامداد مداومت درس قران کنید و اگر غربی و مسافری برسد جهد کنید تا ویرا باعزاز و تمکین فرود آرید و رها مکنید که بگوشه دیگر نشیند و دل با یکدیگر راست ۲۰ کنید نقلست که جریه داشت که نام توبه کاران و مریدان و دوستان بر آن نوشته بود وصیّت کرد تا با شیخ در قبر نهادند نقلست که بعد از وفات شیخ را در خواب دیدند گفتند حقّ تعالی با تو چه کرد گفت اوّل کرامتی که با من کرد آن بود که آن کسانیکه نامهای ایشان در آن تذکره نوشته بود جمله را بمن بخشید و شیخ گنتی خداوند هر آن ۲۰ کس که بجاجتی نزدیک من آید و زیارت من در یابد مقصود

عزّتی طلبد از دنیا نرود تا هم بدان طلب عزّت خوار شود و شیخ ابن
شعر بسیار خواندی

مُصَاحِبَةُ الْغَرِيبِ مَعَ الْغَرِيبِ * كَمَنْ بَنَى الْبِنَاءَ عَلَى التَّلَوِّجِ
فَذَابَ التَّلَاجُ وَأَنْهَدَمَ الْبِنَاءُ * وَقَدْ عَزَمَ الْغَرِيبُ عَلَى الْخُرُوجِ

۵ کازرونی دلی دو مهر نورزت دو دل فدلی نبوت خوش بود مهر آن فرما
گشت گوشت و پوست فبروت و گنت باید که اندر میان شب چون
روی بحضرت کنی بگوئی ای تو کت لوش چون من هست وی من کم
کس چون تو نیست و گنتی بهت بود ار توئی من الست مکرم فبواد یکی
ردین و گنت باید که پیوسته به تحصیل علوم شرعی مشغول باشی که اهل
۱۰ طریقت و حقیقت را در همه حال از علوم گریز نیست بعد از آن چون
علم آموختی از ریا و سمعت پرهیز کن و هرچه دانی پنهان مکن و پیوسته
در طلب رضاء حق تعالی باش و جهد کن تا آن علم بعمل آوری و اگر
نه چون کالبدی بی روح زینهار و صد زینهار تا بعلم هیچ چیز از حطام
دنیا طلب نکنی و پرهیز از آنکه عمل و علم ترا پیشه بود که بدان جذب
۱۵ کنی و مصطفی صلی الله علیه وسلم فرمود که هرکه بعمل آخرت طلب دنیا
کند آبرویش برود و نامش بنیکی نبرند و نام وی در میان اهل دوزخ
ثبت کند و هرکه بکار دنیا طلب آخرت کند او را در آخرت هیچ نصیب
کم نبود و بعد از علم خواندن هیچ چیز فاضلتر از طلب حلال کردن
نیست در طعام و لباس که عمل حرام خوار قبول نکنند و دعای وی
۲۰ اجابت نکنند و باید که پیوسته در لباس مسکنت باشی و ترک زینت و
تجمل کنی و بدان که عزّ تو در طلب طاعت و بندگی حق تعالی است
و باید که پیوسته قناعت پیش گیری و مصطفی صلی الله علیه وسلم فرمود
که بدترین امت من آن گروهند که تنهای ایشان در نعمت رُسته باشد و
در بند پرورش اعضا باشند و جهد کن که پیوسته صحبت با صالحان و
۲۵ درویشان داری که مصطفی صلی الله علیه وسلم فرمود که حق تعالی

از آنکه شیطان پلیدست و خون پلید پلید در پلید گذرد اما ذکر حق تعالی پاکست و روح پاک پاک در پاک گذرد و گفت کرامت هر کسی آنست که حق تعالی بر دست او براند از خیرات و هر آنکس که بر دست وی چیزی رود از خیرات که بر دست دیگری نرود آن کرامت ویست و پرسیدند که دوست نجاست و پلیدی امر دوست باز میدارد چونست که حق تعالی بند مومن را بگناه آلوده میکند چه سرست درین گفت این از جمله حکمت حق تعالی است که بند گناه کند و توبه کند تا لطف و رحمت حق تعالی آشکارا شود و قدر طاعت بشناسد و چون نشنه و گرسنه شود قدر طعام و شراب بداند و چون رنجور شود قدر صحت و عافیت بداند و گفت عبارت حظ نفس است و اشارت حظ روح عبارت از آن بدنست و اشارت از آن روح و پرسیدند که چون رزق مقسومست سوال و طلب از حق تعالی چراست گفت تا عز و شرف مؤمن ظاهر شود کما قال لو اعطيتك من غیر مسئله لم بظهر کمال شرفک فأمرتک بالدعاء لتدعونی فأجيبک و گفت لباس تقوی مرقع است از آنکه از دیدن صاحب مرقع امنی و ذوقی حاصل میشود نقلست که روزی شیخ میگذاشت و مردم زیارت میکردند طفلکان نیز زیارت میکردند گفتند باشیخ کودکان بی عقل ترا چگونه میشناسند و زیارت ی کنند گفت از آنکه در شب این طفلکان در خواهند من بدعای خیر و صلاح ایشان استاده ام و گفت نهایت مجاهد آنست که بپخشند هر جدی که دارند بر آنکس که هیچ جدی ندارد یعنی حق تعالی و غایت آن بذل روحست و گفت ایمان خاص است و اسلام عام است و پرسیدند اگر اصحاب سلاطین و متعلقان ایشان چیزی بشیخ آورند و گویند از وجه حلالست قبول فرمائی گفت نه از آنکه ایشان ترک صلاح خود کرده اند چون در بند صلاح نبیند چگونه صلاح دیگری نگاهدارند و گفت هرکه بغیر از حق تعالی و خدمت وی

من حيث لا یُحَسِبُ اللّهُمَّ اجعلنا من المتخائین فیک ومن المتبازلین فیک
ومن المتزاورین فیک بجمرت نبیک محمد المصطفی صلوات الله وسلامه علیه
وانظر الی حوائجہ کما یُنظر الارباب فی حوائج العبید والی ما یعمله من
الذنوب اللّهُمَّ اَعْنُنَا بِجَلالک عن حرامک وبنضک عن سواک وبطاعتک
۵ عن معصیتک یا من اذا دُعِیَ اجاب واذا سُئِلَ اعطى هب لنا من لدنک
رحمة وهی لنا من امرنا رشداً اللّهُمَّ اَعْنُنَا عن باب الاطباء وعن باب
الامراء وعن باب الاغنیاء اللّهُمَّ لا تجعلنا ببناء الناس مغرورین ولا عن
خدمتک مهجورین ولا عن بابک مطرودین ولا بنعمتک مستدرجین ولا من
الذین یأکلون الدنیا بالدنیا وارحمنا یا ارحم الراحمین وصلی الله علی خیر
۱۰ خلقه محمد وآله اجمعین الطیبین الطاهیرین وسلم تسليماً دائماً ابداً كثيراً
برحمتک یا ارحم الراحمین وگفت الهی ابراهیم خلیل تو علیه السلام از
حضرت تو در خواست که رَبَّنَا اِنِّی اَسْکَنْتُ مِنْ دُرَّتِیْ بِوَادِی غَیْرِ ذِی زَرْعٍ
عِنْدَ بَیْتِکَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِیُتِمِّیْهُمُ الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ اَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِی
إِلَیْهِمْ وَاَرْزُقُهُمْ مِنَ الشَّجَرَاتِ لَعَلَّهُمْ یَشْکُرُونَ و دعای وی اجابت کردی
۱۵ و اگر من ابراهیم خلیل نیستم تو ربّ جلیل هستی من نیز دعا میکنم و از
تو در میخوام اللّهُمَّ ان تجعل هذا الوادی القفر والمکان الوعر اهلاً عامراً
بذکرک واولیائک من عبادک واصنیائک و اگر این مکان مکان مکّه نیست
باری از وادی قفر خالی نیست از خیرانش خالی مگردان و اهل این بقعه را
این گردان در دنیا و آخرت و از مکر شیطان نگاهدار اللّهُمَّ اجعل دعائی
۲۰ مرفوعاً وندائی مسموعاً واجعل ائمةً من الناس تهوی الیهم وحبهم واقفةً
علیه حتی یتصل فیہ الخیرات ویدوم اقامة الطاعات وگفت من چگونه
از حق تعالی نترسم و حیب و خلیل و کلیم صلوات الله علیهم اجمعین
ترسند بودند و روح علیه السلام ترسند است وگفت اهل دنیا متاع
دنیا دوست میدارند و من ذکر خدای و قران خواندن دوست میدارم
۲۵ وگفت در معنی این حدیث که اِنَّ الشَّیْطَانَ یَجْرِی بِجَرِّی الدَّمِ گفتم

که شما ندانید که در آن چه آفتست و گنت سخنی را سر کیسه گشاده باشد و دستهای وی گشاده و درهای بهشت گشاده بر وی و بخیل را سر کیسه بسته باشد و دست وی از عطا دادن بسته و درهای بهشت بسته بر وی و گنت خداوندا نعمت‌ها تو بر ما بیشمارست از جمله آن توفیق دادی تا بزبان ذکر تو می‌کیم و بدل شکر تو می‌گویم و تو خداوند قادر کریم و ما بندگان عاجز مسکین سپاس ترا و شکر ترا و نعمتها همه از فضل تو است و گنت هر که دست دراز کند تا برادری مسلمان را بزند از من نیست و گنت پیش چهار کس دست تپی مروید پیش عیال و بیمار و صوفی و سلطان و گنت چون دست خود بینی که بمخالفت مشغولست و زبان بکذب و غیبت و دیگر جوارح بموافقت هوای نفس الهام و کشف عطا از کجا حاصل شود ترا و گنت حق تعالی عفویت کند عام‌را و عتاب کند خاص‌را و تا ما دام که عتاب میکند هنوز محبت باقی است نقلست که چون کسی بخدمت شیخ آمدی تا طریق سلوک سپرد شیخ او را گنتی ای فرزند نصوف کاری سختست گرسنگی باید کشید و برهنگی و خواری و با این همه روی تازه داری اگر سر این همه داری بطریقت در آی و اگر نه بکار خود مشغول باش و گنت پیری گفته است در اخلاص بك ساعت رستگاری جاویدست ولیکن عزیز است و گنت بترسید و با هیچکس بد مکنید که اگر کسی با کسی بدی کند حق تعالی کسی بگمارد تا با وی مکافات آن کند در بدی کما قال الله تعالى إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا و گنت حق تعالی را شرابست در غیب که در سحر اولیارا بدهد و چون از آن شراب بیاشامند از طعام و شراب مستغنی گردند و گنت دوست خدا هرگز دوست دنیا نبود و دوست دنیا هرگز دوست خدای نبود و شیخ این دعا گنتی اللهم اجعل هذه البقعة عامرة بذكرک و اولیائک واصفیائک الی الابد واجعل قوتنا وقوتهم یوماً بیوماً من الحلال

خیزی و وضو سازی و چهار رکعت نماز کنی و اگر نفس مطاوعت نکند دو رکعت بکن و اگر نتوانی چون بیدار شوی بگویی لا اله الا الله محمد رسول الله نقلست که روزی شیری بسته در پیش رباط میگذرانیدند شیخ چون بدید گفت ای شیر تا چه گناه کرده که بدین بند و دام گرفتار شدی پس گفت ای قوم بر حال خود نکبه مکیند که شیطانرا دامها بسیارست که ما آنرا نمی شناسیم بسی شیطان طریقت که در دام شیطان گرفتار شده اند اصحاب بگریستند و گفت خداوندا اگر در قیامت با من نیکویی خواهی کرد مرا بر بالائی بدار و همه دوستان و یاران مرا بمن نمای تا خرم شوند و بفضل و رحمت تو همه با یکدیگر در بهشت شویم و اگر حال بگونه دیگریست مرا برای فرست بدوزخ که کس مرا نه بیند تا دشمنان من شادمانی نکنند و گفت هر آنکس که هوای شهوت بر وی غالب است باید که زن کند تا در فتنه نیفتد که اگر دیوار و زن پیش من یکسان نمودی زن کردی و گفت من همچو غرقه ام در دریا که گاه گاه امید خلاص میبارم و گاه از خوف هلاک می ترسم و گفت حق تعالی میفرماید ای بنده من از همه عالم اعراض کن و روی بحضرت ما آور که ترا از من در کلّ حال ناگریست تا چند از من گریزی و روی از من بگردانی و گفت بدبخت کسی باشد که از دنیا برود و لذت انس و مناجات حق تعالی نچشیده باشد و هرکه این چشید پیوسته سَلِّمْ سَلِّمْ میگوید و گفت چگونه نترسد بنده که اورا نفس از بک جانب و شیطان از بک جانب و او در میانه عاجز و گفت هرکه اورا کار دنیا با نظام باشد کار آخرتش بی نظام بود و هرگز هر دو حیووش نیک نبود و گفت هرکه بر سلطان دنیا دلبری کند مالش برود و هرکه با صالحان دلبری کند و مخالفت ایشان ورزد بنیادش برود و ایمانش با خطر باشد و گفت پرهیزید از آنکه فریفته شوید بدانکه مردم شما تقرّب کنند و دست شما بوسه دهند

که بیست و چهار هزار گبر و جهود بر دست او مسلمان شدند نفلست که مالدارى از لشكرى بود و بارها شیخ را میگفت تا چیزی از دنیا قبول کند او نمیکرد آخر بشیخ کس فرستاد که چندین بند بنام تو آزاد کردم و ثواب آن بتو دادم شیخ گفت مذهب ما نه بند آزاد کردنت بلکه آزاد بند کردنت برفق و مدارا و گفت مرد آنست که بستاند و بدهد و نیم مرد آنست که بدهد و نستاند و نامرد آنست که ندهد و نستاند. و گفت در خواب دیدم که ازین مسجد بآسمان معراجی پیوسته بودی مردم می آمدند و بدان معراج بآسمان میشدند و گفت حق تعالی این بفعلا کرامتی داده است که هرکه قصد زیارت این بنه کند مقصودی ۱۰ که دارد دینی و دنیائی حق تعالی او را کرامت کند گفت درین روزی چند در دنیا اگر ترا برهنگی و گرسنگی و ذلّ و فاقه برسد صبر کن که بزودی بگذرد و بنعم آخرت رسی و گنت سه گروه فلاح نیابند بخیلان و ملولان و کاهلان و گنت جهد کنید که چون از سابقان نتوانید بودن باری از دوستان ایشان باشید المزّه مع من أحبّ و گنت جهد کن در ۱۰ دنیا تا از غفلت بیدار شوی که در آخرت پشیمانی سود ندارد و گنت در راه که روی برادرانرا از خود در پیش دار تا خدا ترا در پیش دارد و گنت هیچ گناه عظیم تر از آن نیست که کسی برادر مسلمانرا حفیر دارد و گنت مومن تا لذات دنیا ترک نکند لذت ذکر حق تعالی نیابد و گنت حق تعالی هر بندرا عطائی داد و مرا حلاوت مناجات داد و هر کسی را ۲۰ انس بچیزی داد و مرا انس بخود داد و گنت بار خدایا همه کس ترا میخوانند و می طلبند تو کرائی و با کیستی پس گنت إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ حق تعالی با آنکس است که در خلا و ملا از ذکر وی غافل نشود چون فرمان وی بشنود در ادای آن بشتابد و چون ۲۴ نهی بیند از آن باز ایستد و گنت جهد آن کن که در میانه شب بر

هرکه پیش ما توبه کند و توبه بشکند ویرا در دنیا و آخرت عذاب و
 عقوبت باشد پس ایشان توبه کردند اتفاق چنان افتاد که توبه بشکستند
 روزی آتشی می افروختند آتش در ایشان افتاد و هر دو بسوختند نقلست
 که روزی مرغی بیامد و بر دست شیخ نشست شیخ فرمود که این مرغ
 چون از من ایمن است بر دست من نشست و همچنین روزی آهوئی بیامد
 و از میان مردم بگذشت تا بخدمت شیخ رسید شیخ دست مبارک بر سر
 آهوئی بمالید و گنت فصد ما کرده است پس خادم را فرمود تا آهو بصحرا
 برد و رها کرد نقلست که از شیخ بوی خوش آمدی که نه بوی مشک
 و عود بود هر جا که بگذشتی بوی آن باقی بماندی نقلست که روزی
 ۱۰ میگفت عجب دارم از آنکس که جامه پاک دارد و آنرا برنگی می کند که
 در آن شبهت است یعنی رنگ نیل و چون این می فرمود طیلسانی برنگ
 نیل داشت پس گنت رنگ نیل این طیلسان از نیل حلال است که از
 برای من از کرمان آورده اند و گنت هرکه حساب خود نکند در خوردن
 و آشامیدن و پوشیدن حال وی چون حال بهائم باشد و گنت ذکر
 ۱۵ حق تعالی بدل فراگیر و دنیا را بدست چنان مباحش که ذکر را بر زبان
 گیری و دنیا را بدل و گنت بینائی مومن بنور دل بود از آنکه آخرت
 غیب است و نور دل غیب و غیب را بغیب توان دید و گنت کمترین
 عقوبت عارف آنست که حلاوت ذکر از وی برآیند و گنت دنیا داران
 بندگان را بعیب جوارح رد کنند و بظاهر وی ننگند و حق تعالی بندگان را
 ۲۰ بعیب دل رد کند و باطن وی ننگد و إِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ
 و گنت ای قوم چه بوده است باز گردید از هر چه هست و روی با
 خداوند خود کنید که شمارا در دنیا و آخرت از وی گزیر نیست و گنت
 امروز در کارزون بیشتر گیرند و مسلمان اندکند چنانکه ایشان را می
 ۲۴ توان شمرد اما زود باشد که بیشتر مسلمان باشند و گبر اندک شوند نقلست

طع بود و شیخ بر منبر وعظ می‌گفت در میان سخن فرمود که هر که زیارت ابراهیم کند باید که حسباً للهرا بود و هیچ طع دنیاوی در میان نباشد و هر که بطلع و غرض دنیائی پیش او رود هیچ ثوابی نخواهد بود پس جزوی از قرآن در دست داشت فرمود که بحق ان خدای که این کلام و بیست که آنچه درین کتاب فرموده است از او امر و نواهی بجای آورده ام قاضی طاهر در آن مجلس حاضر بود در خاطرش بگذشت که شیخ زن نخواسته است چگونه او همه اوامر و نواهی بجای آورده باشد شیخ روی بوی کرد و گفت حق تعالی این یکی از من عنوا کرده است و کنت و قها در صحرا عبادت میکنم چون در سجد سبحان ربی الاعلی میگویم از رمل و کلوخ آن زمین می شنوم که بموافقت من نسبیج می کند نقلست که جهودی بمسافری شیخ آمد بود و در پس ستون مسجد نشسته و پنهان میداشت شیخ هر روز سفره بوی می فرستاد بعد از مدتی اجازت خواست که برود گفت ای جهود چرا سفر میکنی جابت خوش نیست جهود شرمزده شد و گفت ای شیخ چون میدانستی که جهودم این اعزاز و اکرام چرا ۱۰ میگردی شیخ فرمود که هیچ سری نیست که به دو نان نه ارزد نقلست که امیر ابو الفضل دلیلی بزیرت شیخ آمد شیخ فرمود که از خمر خوردن توبه کن گفت یا شیخ من ندیم وزیرم فخر الملك مبادا که توبه من شکسته شود شیخ فرمود توبه کن اگر بعد از آن در مجمع ایشان ترا زحمت دهند و فرومانی مرا یاد کن پس توبه کرد و برفت بعد از آن روزی در ۲۰ مجلس خمرخوارگان حاضر بود پیش وزیر الحاح میگردند تا خمر خورد پس گفت ای شیخ کجائی در حال گریه در میان دوید و آن آلت خمر بشکست و بریخت و مجلس ایشان بهم برآمد ابو الفضل چون آن کرامات بدید بسیار بگریست وزیر گفت سبب گریه تو چیست حال خود با وزیر بگفت وزیر اورا گفت همچنان بر توبه میباش و دیگر اورا زحمت نداد ۲۵ نقلست که پدری و پسری پیش شیخ آمدند تا توبه کنند شیخ فرمود که

و جامه شیخ از آن بودی و گاه بودی که صوف پوشیدی و بغایت متورع
و متقی بوده است نقلست که در ابتدا اصحاب شیخ از غایت فقر و اضطراب
گیاه میخوردند چنانکه سبزی گیاه از زیر پوست ایشان پیدا بودی و
جامه پارهای کهنه بر چیدنیدی و نمازی کردندی و از آن ستر عورت
ساختندی و وفات شیخ در روز یکشنبه ثامن ذیقعده سنه ست و عشرين و
اربعه بود عمر شیخ هفتاد و دو سال بود و گویند هفتاد و سه قدس
الله سره نقلست که دانشمندی در مجلس شیخ حاضر بود چون شیخ از مجلس
پرداخت دانشمند بیامد و در دست و پای شیخ افتاد گفت چه بودت
گفت بوقتی که مجلس میگفتی در خاطر آمد که علم من ازو زیادست
۱۰ و من قوت بجهدی بایم و بزحمت لقمه بدست می آورم و این شیخ با این
همه جاه و قبول و مال بسیار که بر دست او گذر میکند ایا درین چه
حکمتست چون این در خاطر من بگذشت در حال تو چشم در قندیل
افکندی و گنتی که آب و روغن درین قندیل با یکدیگر مفاخره کردند
آب گفت من از تو عزیزتر و فاضلتر و حیات تو و همه چیز بمن است
۱۵ چرا تو بر سر من نشینی روغن گنت برای آنکه من رنجیاء بسیار دیدم
از کشتن و درودن و کوفتن و فشردن که تو ندیدی و با این همه در
نفس خود مبسوزم و مردمانرا روشنائی میدهم و تو بر مراد خود روی و
اگر چیزی در بر تو اندازند فریاد و آشوب کنی بدین سبب بالای تو
استاده ام و گنت آنچه من می پوشم برای خدا می پوشم و گنت روزی
۲۰ اندیشه کردم که چرا مشغول بستن صدقات و بدرویشان مقیم و مسافر
صرف کردن مرا با ستدن و دادن چکارست مبادا که تقصیری رود و در
قیامت بعتاب و حساب آن در مانم خواستم که درویشانرا بگویم که تا هر
کس باز بوطن خود روند و بعبادت مشغول شوند در خواب شدم
مصطفی را صلی الله علیه و سلم دیدم که مرا گنت که یا ابراهیم بستان و
۲۵ به و مترس نقلست که دو کس بخدمت شیخ آمدند و هر یک را از دنیائی

نان پخته و مویز و انجیر بیاورد و گنت اینرا بدرویشان و مسافران صرف کن چون پدر شیخ آن بدید ترك ملامت کرد و قوی دل شد و گنت چندانکه توانی خدمت خلافت میکن که حق تعالی ترا ضائع نگذارد نقلست که چون خواست که عمارت مسجد کند مصطفی را صلی الله علیه و سلم بخواب دید که آمدن بود و بنیاد مسجدی نهاد روز دیگر سه صف از مسجد بنیاد کرد مصطفی را صلی الله علیه و سلم در خواب دید که با صحابه آمدن بود و مسجدرا فراختر از آن عمارت میفرمود بعد از آن شیخ از آن فراختر کرد نقلست که چون شیخ عزم حج کرد در بصره جمعی مشایخ حاضر شدند و سفره در میان آوردند گوشت پخته در آن بود شیخ گوشت نخورد ایشان گمان بردند که شیخ گوشت نخورد بعد از آن شیخ گنت چون ایشان چنین گمان بردند گوشت نتوان خورد با نفس گنت چون در میان جمع نمودی که گوشت نخورم چون خالی شوی بنها خواهی خورد و عهد کرد که تا زنده بود گوشت نخورد و خرما نیز نذر کرده بود و نخورد و شکر نیز نذر کرده بود و نخورد وقتی شیخ رنجور بود طبیب شکر فرمود ۱۵ چندانکه جهد کردند نخورد و هرگز از جوی خورشید مجوسی که حاکم کازرون بود آب نخورد نقلست که شیخ وصیت کرده بود مریدانرا که هرگز هیچ چیز تنها نخورید نقلست که مریدی اجازت خواست که خوبشانرا پرستی کند شیخ اورا اجازت نداد پس اتفاق چنان افتاد که برفت و خوبشان تباهاه پخته بودند وی نیز بموافقت ایشان لقمه چند بخورد چون ۲۰ خدمت شیخ آمد اتفاقاً اورا با درویشی مناظره افتاد و جرم بطرف وی شد و جامها که پوشیده بود بغرامت بدرویشان داد و برهنه بماند شیخ چون اورا بدید گنت تباهاه بود که کار تو تباهاه بکرد نقلست که بچینت قوت شیخ قدری غله از قدس آورده بودند و آنرا تخم ساخته و در زمینهای مباح بکشتندی و بقدر حاجت قوت شیخ از آن بودی و در جامه نیز ۲۵ احتیاطی تمام کرده و تخم آن از حلال حاصل کرده و هر سال زرع کردند

روا گرداند نقلست که آن شب که شیخ بوجود آمد بود از آن خانه نوری دیدند چون عمودی که به آسمان پیوسته بود و شاخها داشت و بهر اطراف شاخی از آن نور میرفت و پدر و مادر شیخ مسلمان بودند اما جدش گبر بود نقلست که در طفلی پدر شیخ را پیش معلم فرستاد تا قرآن آموزد و جدش مانع میشد و میگفت صنعتی آموختن او را اولیتر باشد که بغایت درویش بودند و شیخ میخواست تا قرآن آموزد شیخ با پدر و مادر و جد ماجراها کرد تا راضی شدند و شیخ در تحصیل علم چنان حریص بود که پیش از همه کودکان حاضر میشد تا بر همه سابق آمد و گفت هر که در طفلی و جوانی مطیع حق تعالی باشد و در پیری همچنان مطیع باطن او بنور معرفت منور باشد و بنا بر حکمت از دل او بر زبان او روان باشد و هر که در طفلی و جوانی عصیان کند و در پیری توبه کند او را مطیع خوانند اما کمال شایستگی حکمت او را دبر دست دهد و کمتر و کمتر در ابتدا که تحصیل علم میکردم خواستم تا طریقت از شیخی بگیرم و خدمت و طریق آن شیخ را ملازم باشم دو رکعتی استخاره کردم و سر بسجده نهادم و گفتم خدایا مرا آگاه گردان از سه شیخ یکی عبد الله خنیف و حارث محاسبی و ابو عمرو بن علی رحمهم الله که رجوع بکدام شیخ کنم و در خواب شدم چنان دیدم که شخصی بیامد و اشتری با وی بود و حمل آن خرواری کتاب و مرا گفت این کتابها از آن شیخ ابی عبد الله خنیف است و تمام با این اشتر از بهر تو فرستاده است چون بیدار شدم دانستم که حواله بخدمت ویست بعد از آن شیخ حسین آگار رحمه الله بیامد و کتابهای شیخ ابی عبد الله پیش شیخ آورد بقیین زیادت شد و طریقت او برگزیدم و متابعت او اختیار کردم نقلست که پدرش گفت تو درویشی و استطاعت آن نداری که هر مسافر که برسد او را مهمان کنی مبادا که درین کار عاجز شوی شیخ هیچ نگفت تا در ماه رمضان جماعتی مسافران برسیدند و هیچ موجود نبود و شام نزدیک ناگاه یکی در آمد و ده خروار

کند اندر چیزی از حقیقت شواهد کشف براهین اورا تکذیب کند و گنت نشستن باندیشه و تفکر در حال مشاهده یکساعت بهتر است از هزار حج مقبول و گنت چنین نشستن بهتر از هزار سفر و گنت بعضی را برسیدم که زهد چیست گنت ترك آنج در آنی بدانك در آنی ازو برسیدند از ملامتی نعره بزد و گنت اگر درین روزگار بیغامبری بودی از ایشان بودی و گنت سماع را نشنکی دام باید و شوق دایم که هر چند بیش خورد و پرا نشنکی بیش بود و گنت حکم سماعی را کجون قاری خاموش شود آن منقطع گردد و سماع باید که بسماع متصل باشد بیوسته چنانک هرگز نگردد و گنت صوفی آنست که جون از آفات فانی گشت دیگر بسر آن نشود و جون روه فرا حق آورد از حق نیفتد و حادثه را درو اثر نباشد و گنت صوفی آنست که او موجود نباشد بعد از عدم خویش و معدوم نگردد بعد از وجود خویش و گنت صوفی آنست که وجد او وجود اوست و صفات او محاب او یعنی مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ و گنت تصوف صفاء دلست از مخالانات و گنت تا ما دام کی کون موجود بود ۱۰ تفرقه موجود بود بس جون کون غایب گشت حق ظاهر شد و این حقیقت جمع بود که جز حق نبیند و جز ازو سخن نگویند رحمة الله علیه،

ذکر شیخ ابو اسحاق شهریار کازرونی

آن متقی مشهور آن منتهی مذکور آن شیخ عالم اخلاص آن محرم حرم خاص آن مشتاق بی اختیار ابو اسحق شهریار رحمة الله علیه بگانه عهد بود و ۲۰ نفسی مؤثر داشت و سخنی جانگیر و صدقی بغایت و سوزی بی نهایت و در ورع کمالی داشت و در طریقت دورین و تیزفراست بود و از کازرون بود و صحبت مشایخ بسیار یافته بود و تربت شیخ را تریاک اکبر میگویند ۲۲ از آنکه هرچه از حضرت وی طلبند حق تعالی بنضل خود آن مقصود

باز گشت و بیغداد باز آمد چون بدر خانقاه رسید دربان گنت همین
 زودتر باش که امروز شیخ هفت نوبت بیرون آمدن است بطلب تو بی قرار
 شیخ ابو الحسن چون آواز او بشنید بیرون آمد و او را در بر گرفت
 و گنت یا احمد و لدی و قُرّة عینی احمد از شادی لبیک بزد و روی
 در بادیه نهاد نا حجتی دیگر بکند چون بحرم رسید بیران حرم پیش احمد
 باز آمدند و گنتند یا ولدۀ و قُرّة عیناه جرمش همه این بود که یک
 حدیث کرده بود و امروز همه بر در دکانها طامات می گویند نقلست که
 گنت سحرگانی نماز گزاردم و مناجات کردم و گنتم الهی راضی هستی که
 من از تو راضی ام ندا آمد که ای کذاب که اگر تو از ما راضی بودی
 ۱۰ رضاء ما طلب نکردی و گنت مردمان گویند حُصْری بقوافی نگرید مرا
 دردهاست از حال جوانی باز که اگر از یک رکعت دست بدارم با من
 عتاب کند و گنت نظر کردم در ذلّ هر صاحب ذلّی دَم بر جمله زیادت
 آمد در آخر نگاه کردم در عزّ هر صاحب عزّی عزّ من بر عزّ همه زیادت
 آمد بس این آیت بر خواند من کَانَ بَرِيْدُ الْعِزَّةِ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيْعًا و گنت
 ۱۵ اصول ما در توحید پنج چیز است رفع حدث و اثبات قدم و هجر وطن
 و منارفت اخوان و نسیان آنچ آموخته و آنچ نی دانی یعنی فراموش آنچ
 دانند و ندانند و گنت بگذارید مرا بیلای من نه شما از فرزندان آدمید
 آنک بیافرید حق تعالی او را بر تخصیص خلقت و بجائی بی واسطه غیر
 او را زنده کرد و ملائکه فرمود تا او را سجده کردند بس بفرمانی که او را
 ۲۰ فرمود در آن مخالف شد چون اول خُم دُردی بود آخرش چگونه
 خواهد بود یعنی چون آدم را بخود باز گذارند با همه مخالفت باشند و چون
 عتاب حق در رسد همه محبت باشد و گنت با تیغ انکار هرچه اسم و رسم
 بدان رسد سر بر نداری و ساحت دل را از هرچه معلول و معلوم است
 ۲۵ خالی نکردانی ینابیع حکمت از فعد دل تو بظهور نیاید و گنت هرکه دعوی

شدند کسی خلیفه را گفت آن مرد که دست می زند و بای می کوبد اینست خلیفه عنان باز کشید حُصری را گفت چه مذهب داری گفت مذهب بو حنیفه داشتم مذهب شافعی باز آمدم و اکنون خود بچیزی مشغولم که از هیچ مذهب خبر نیست گفت آن چیست گفت صوفی گنت صوفی چه باشد گفت آنک از دو جهان بدون او هیچ چیز نیارمزد و نیاساید گفت آنکه دیگر گفت آنک کار خویش بدو باز گذارد که خداوند اوست تا خود بقبضاء خویش تولی می کند گفت دیگر حُصری گفت فَمَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ جون حق را یافتند بچیزی دیگر ننگرند خلیفه گفت ایشانرا مجتنبانید که ایشان قوی بزرگ اند که حق تعالی را نیابت کار ایشان دارند نفاست که احمد نصر شصت موقف ایستاده بود بیشتر احرام از خراسان بسته بود یکبار در حرم حدیثی بکرد بیران حرم او را از حرم بیرون کردند گفتند دو بست و هشتاد بیر در حرم بودند تو سخن گویی اندر آن ساعت بو الحسن از خانه بیرون آمد و دربانرا گفت آن جوان خراسانی که هر سال اینجا آمدی اگر این بار بیاید نگر تا راهش ندهی ۱۰ جون احمد بیغداد آمد بر حکم آن گستاخی بدر خانه شیخ شد دربان گفت فلان وقت شیخ بیرون آمد و گفت که او را مگذارید و راست همان وقت بود که از حرمش بیرون کرده بودند احمد نصر بینتاد و بیهوش شد و چند روز هم آنجا افتاده می بود آخر روزی شیخ بو الحسن بیرون آمد و رو بدو کرد و گفت یا احمد آن ترك ادبرا که بر تو رفته است باید که ۲۰ بر خیزی و بروم شوی و یکسال آنجا خوک بانی کنی و جایگاهی بوده است مسلمانانرا در طرسوس کفار آنرا گرفته اند و ویران کرده بس آنجا برو و بروز خوک بانی می کن و بشب بدان جایگاه می شو و تا روز نماز می کن و نگر تا يك ساعت نخسبی تا بود که دلها عزیزان ترا قبول کنند مرد کار افتاده بود بر خاست و بروم شد و جامه ناز بر کشید و کمر نیاز بر ۲۵ میان جان بست و تا يك سال خوک بانی کرد چنانک فرموده بود بس

گفت بهرج بدید آید در نفس متابعت آن کنی و گنت بند خالی نیست از چهار نفس با نعمتی که آن موجب شکر بود یا مَنّی که موجب ذکر بود یا محنتی که موجب صبر بود یا زلتی که موجب استغفار بود و گنت هر چیز را واعظیست و واعظ دل حیاست و فاضلترین کج مؤمن حیاست از حق و برسینند از وجد در سماع گنت مکاشفت اسرار است بمشاهدت محبوب و گنت طریقت میان صفت و موصوف است هر که نظر کند بصفت محبوب بود و هر که نظر کند بموصوف ظنر یابد و گنت قبض اول اسبابست فنارا و بسط اول اسبابست بقارا و گنت مرید آن بود که هیچ نخواهد خود را جز آنک حق تعالی او را خواسته باشد و مرد آن بود که هیچ نخواهد از کونین بجز از حق تعالی و گنت تنگترین زندانها هم نشینی با نااهل است و جون وقت وفانش رسید خواهرش گوید سر بر کنار من داشت چشم باز کرد و گنت درهء آسمانها گشاده است و بهشت راسته و بر ما جلوه می کنند که بابا علی ما ترا بجای رسانیدیم که هرگز در خاطر تو نگذشته است و حوران نثارها می کنند و اشتیاق می نمایند و این دل ما می گوید بِحَقِّكَ لَا أَنْظُرُ لِغَيْرِكَ عَمْرِي دراز در انتظار کاری بسر بردیم برگ آن نیست که باز گردیم بر شوقی والسلام ،

ذکر شیخ ابو الحسن حُصْرِي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ

آن عالم ربّانی آن حاکم حکم روحانی آن قدوّه قافله عصمت آن نقطه دایره حکمت آن محرم صاحب سرّی شیخ ابو الحسن حُصْرِي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ شیخ عراق بود و لسان وقت و حالی تمام داشت و عبارتی رفیع بصری بود و بیغداد نشستی و صحبت با شبلی داشتی و معبر عظیم بودی و در بغداد باصحاب خود سماع کردی در بیش خلیفه او را غمز کردند که قوی بهم در شده اند و سرود می گویند و بای می گویند و حالت می کنند و در سماع ۲۴ می نشینند مگر روزی خلیفه بر نشسته بود در صحرا و حُصْرِي باصحاب

جمله بدوات فانی از وی شوند از خویش یا چگونه ازو غایب شوند
 اشیا که جمله ازو و صفات او ظهوری گیرند سبحان آنک اورا نه چیزی
 حاضر تواند آمد و نه ازو غایب تواند شد و گنت حق تعالی دوست
 دارد اهل همت را از براء این اهل همت اورا دوست دارند و گنت
 ۵ ما درین کار بجای رسیده ام چون تیزی شمشیر اگر هیچ گونه بچیم بدوزخ
 در افتیم و گنت اگر دبزار او از ما زایل شود اسم عودیه از ما ساقط
 گردد یعنی زنه نمانیم و گنت کمترین نفسی که آن نفس از اضطرار بود
 آنرا نهایتی نبود و گنت چنانک خداوند تعالی فریضه کرد بر انبیا ظاهر
 کردن معجزات و براهین همچنان فریضه کرد بر اولیا بنهان کردن احوال
 ۱۰ و مقامات تا چشم اغیار بر آن نیفتند و کس آنرا نبیند و نداند و گنت
 هرکرا در راه توحید نظر افتد بر نهاد خود آن توحید اورا از آتش
 برهاند و گنت چون دل خالی گردد از جب و راست و نفس از جب
 و راست و روح از جب و راست از دل حکمت بدید آید و از نفس
 خدمت و از روح مکاشفت و بعد ازین سه چیز دیدن صنایع او و
 ۱۵ مطالعه سرابر او و معامله حقایق او و گنت علامت این چه گنتم چه
 بود آنک ننگری از جب و راست و برسیند از سماع گنت من راضیم
 بدانک از سماع سر بسر خلاص یام گفتند جگویی در کسی که از سماع
 ملاهی چیزی بشنود گوید مرا حالست که بدرجه رسیدم که خلاف احوال
 در من اثر نکند گنت آری رسیده است و لیکن بدوزخ برسیند از حسد
 ۲۰ گنت من درین مقام نبوده ام جواب توانم داد و اما گفته اند الحاسدُ
جَادِدٌ لِأَنَّهُ لَا يَرْضَى بِقِضَاءِ الْوَاحِدِ و گنت آفت از سه بیماری زاید اول
 بیماری طبیعت دوم بیماری ملازمت عادت سیم بیماری فساد صحبت گفتند
 ای شیخ بیماری طبیعت چیست گنت حرام خوردن گفتند ملازمت عادت
 ۲۴ چیست گنت بجرام نگرستن و غیبت شنیدن گفتند فساد صحبت چیست

بمشاورت نه و گنت وقتی درویشی بر ما آمد و بمرد اورا دفن کردیم بس خواستم که روی او باز کنم و بر خالک نیم تا خذاء تعالی بر غریبی او رحمت کند چشم باز کرد و گنت مرا ذلیل می کنی بس از آنک مارا عزیز کرده است گنتم یا سیدی بس از مرگ زندگانی گنت آری من زنده و محبان خدا زنده باشد ترا ای روزباری فردا یاری دهم نقلست که گنت بکنجد گاهی من ببلاء و سواس مبتلا بوزم در طهارت روزی بدریا بازده بار فرو شدم و تا وقت فرو شدن آفتاب آنجا ماندم که وضو درست نمی یافتم در میانه رنجیند دل گشتم گنتم خذایا العافیة هانتی آواز داد از دریا که العافیة فی العلم ازو برسیدند که صوفی کیست گنت صوفی آنست ۱۰ که صوف بوشد بر صفا و بچشانند نفس را طعم چنا و بیندازد دنیا از بس قفا و سلوک کند بر طریق مصطفی و گنت صوفی که از پنج روزه گرسنگی بنالد اورا ببازار فرستید و کسب فرمایید و گنت تصوف صفت قربست بعد از کدورت بعد و گنت تصوف معتکف بوذنت بر در دوست و آستانه بالین کردن اگرچه می رانندت و گنت تصوف عطاء احرارست ۱۰ و گنت خوف و رجا دو بال مردند مانند مرغ چون هر دو بایستند مرغ بایستد و چون یکی بنقصان آید دیگر ناقص شود و چون هر دو نماند مرد در حد شرك بود و گنت حقیقت خوف آنست که با خذای از غیر از خذای نترسی و گنت محبت آن بود که خویشرا جمله بمحبوب خویش بخشی و ترا هیچ باز نماند از تو و برسیدند از توحید گنت استقامت دلست ۲۰ باثبات با مفارقت تعطیل و انکار و گنت نافع تر یقینی آن بود که حقرا در چشم تو عظیم گرداند و ما دون حقرا خورد گرداند و خوف و رجا در دل تو ثابت کند و گنت جمع سر توحید است و تفرقه زبان توحید و گنت آنج بر ظاهر می گرداند از نعمتها دلیل است بر آنج در باطن ۲۴ می دارد از کرامتہاء بی نہایت و گنت چگونه اشیا بدو حاضر آیند و

و کنت بنده خاص باش خذیرا تا از اغبار نکردی و کنت سعی احرار
از بهر نفس خویش نبوذ بل که براء برادران بوذ و کنت شریف همّت
باش که بهمت شریف بمقام مردان توان رسید نه بمجاهدات و کنت لذت
معامله نیابند با لذت نفس از جهت آنک اهل حقایق خودرا دور کرده
اند از اهل علایق و قطع کرده اند آن علایق که ایشانرا قاطع است
از حق بیش از آنک آن علایق بریشان راد بریند گرداند و کنت هرکه
جهت نکند در معرفت خویش قبول نکنند خدمت او و کنت روح صلاح
بهرکه رسد لازم گیرد مطالبه نفس بصدق در جمله احوال و هرکه روح
معرفت بوی رسد او بشناسد موارد و مصادر کارها و هرکه روح مشاهده
۱۰ بندو رسد مکرم گردد بعلم لدنی نقلست که او دعایی داشت آزموده وقتی
اورا نگینی در دجله افتاد آن دعا بر خواند حالی نگاه کرد نگین در میان
کتاب باز یافت شیخ ابو نصر سراج گوید آن دعا این بوذ یا جامع الناس
لِیَوْمٍ لَا رَیْبَ فِیْهِ اَجْمَعُ ضَالِّیْ جَوْنِ وَفَانِشْ نَزْدِیْکَ اَمْدٌ بَعْدَازْ بُوذْ
خَاکْ بَشُوْنِیْرِبِهْ اَسْتْ اَنْجَا کَهْ سِرِی سَنْطِیْ وَ جَنِیْدْ رَحْمَۃُ اللّٰهِ عَلَیْهِ،

ذکر شیخ علی روزباری رحمة الله علیه

۱۵

آن رنج کشیده مجاهد آن گنج گریند مشاهده آن بحر حلم و دوست داری شیخ
علی روزباری رحمة الله علیه واسعة از کاملان اهل طریقت بوذ و
از اهل فتوت و ظریفترین بیران و عالمترین ایشان بعلم حقیقت و در
معامله و ریاضت و کرامت و فراست بزرگوار بوذ و اهل بغداد جمله
۲۰ حضرت اورا خاضع بودند و جنید قابل فضل او بوذ و بهمه نوعی
بصواب بوذ و در حقایق زفانی بلیغ داشت و در مصر مقیم بوذی و صحبت
جنید و نوری و این جلا یافته و اورا کلماتی بلیغ و اشاراتی عالی است
نقلست که جوانی مدتی بر او بوذ چون باز می گشت گشت شیخ چیزی
۲۴ بگویند گشت ای جوانمرد اجتماع این قوم بوعده نمود و براگدن ایشان

باشند بس گفت شیخا بروم گفتم امشب اینجا بپاش گفتم مهی دارم
گفتم تو دانی بخانه آمد و آن طعام بهرغ در تنور نهاد بس دیگر روز
کنیزک را گفتم آن طعام بیار کنیزک آن طعامرا از تنور بر آورد و در راه
که می آمد بایش بر سنگ افتاد و تابه بر زمین افتاد و بشکست و طعام
۵ بهر بخت مرغ بر راه گذر بینتاز حمزه گفتم باز رو و آن مرغ بیار تا بشوم
و بکار برم درین بوزند که ناگاه سگی از در درآمد و مرغرا برد گفتم
آکنون چون این همه از دست بشد باری بر خیزم و صحبت شیخ از دست
ندم و بنزدیک شیخ آمد شیخرا چون چشم برو افتاد گفتم هر که گوشت باره
دل مشایخ گوش ندارد گوشت او بسگ دهند حمزه بشیمان شد و توبه
۱۰ کرد نقلست که يك روز بیغامبر را علیه السلام بخواب دید گفتم تصوف
چیست گفتم ترك دعوی و بنهان داشتن معنی و ازو برسیند که تصوف
چیست گفتم حالتی که درو ظاهر شود عین ربوبیت و مضمحل گردد عین
عبودیت و گفتم تصوف طرح نفس است در عبودیت و بیرون آمدن از
بشریت و نظر کردن بخدای تعالی بکلیت و ازو برسیند از تلویح فقر
۱۵ گفتم تلویح ایشان تلویحی براء زیادتى از بهر آنک هر کرا تلویح نبود
زیادتى نبود و گفتم چون درویش را بینی که بسی خورد بدانک او از
سه چیز خالی نبود یا وقتی که برو گذشته است و نه در آن وقت جنان
بوده است که باید یا بعد ازین خواهد بود جنانک نه بر جاده بود یا
در حال موافقتى ندارد او را برسیند از توکل گفتم توکل آنست که اگر
۲۰ چیزی بود و اگر نبود دل در هر دو حالت یکسان بود بل که اگر نبود
طرب درو بود و اگر بود طرب درو نبود بل که توکل استقامت است
با خدای تعالی در هر دو حالت و گفتم خیر دنیا و آخرت در صبر
یکساعت است و گفتم فتوت حقیر داشتن نفس است و بزرگ داشتن
۲۴ حرمت مسلمانان و گفتم عقل آنست که ترا دور کند از مواضع هلاک

بجاء مپارید مگر آنک خالص بود و بهیچ خالص قیام مپاید مگر آن بوافقت سنت بود و گنت مرد جنان باید که ازین چهار خصلت غافل نماند یکی صدق قول دوم صدق عمل سوم صدق مودت چهارم صدق امانت و گنت علم حیوة دلست و نور چشم از ظلمت جهل و گنت آفت آفت است اشتغال دنیا چون بکسی روه نهد و آفتست حسرتهای دنیا چون روه از کسی بگرداند و عاقل آنست که هرگز فرو نیاید بجزی کی چون روه بندو نهد هم مشغولی بود و چون از کسی روی باز گرداند هم حسرت بود و گنت وای کسی که بفروخته باشد هم چیزها بهیچ چیز و خریدن باشد بهیچ چیز هم چیزها و گنت روزگاری در آید که زندگانی درو خوش نباشد هیچ مؤمنن را مگر خویشان را بر فترک منافق نهند نعوذ بالله من شر ذلك،

ذکر شیخ جعفر خلدی رحمة الله علیه

آن صاحب همت آن ثابت امت آن کوه حلم آن بحر علم آن دولت باز ازلی و ابدی شیخ جعفر خلدی رحمة الله علیه عالم زمانه بود و در علم طریقت ۱۰ یگانه بود و از کبراء اصحاب جنید بود و از قدماء ایشان و در انواع علوم متبحر و در اصناف حقایق متعین و اورا کلماتی عالی است حواله آن با کسی دیگر کرد وقتی ی گنت صد و سی و اند دیوان اهل تصوف نزدیک من است گفتند از کتب محمد ترمذی هیچ هست ترا گنت نه که اورا از شمار صوفیان ندانم که او آرایش مشایخ بود و مقبول بود نقلست ۲۰ که شصت حج بکرده بود مریدی داشت اورا حمزه علوی گفتند شبی حمزه قصد کرد که بجانه شیخ روز گنت امشب اینجا باش مگر حمزه طعمای مبرغ در نور خواست نهاد تا فرزندانش بخورند گنت اگر امشب اینجا باشم فردا نماز بامداد اینجا بیاید کرد و بیاید بود تا نماز بامداد و ۲۴ جاشگاه با شیخ بگذارم و دبر شود و طفلان گرسنه بمانند و در بند من

خون بر روه او فرو دوید اصحاب شاذ شدند و گفتند فردا بحاکم شهر روز و شرّ او را دفع کند که بنزدیک امیر شیخ مقبول القول است و ما از زحمت او باز رهیم شیخ خدمتگار بر او بخواند و گفت در آن بوستان برو و جوی باز کن و بیاور جون خادم جوب بیاورد گفت اکنون بیر و بکوتر باز ده و بگو این کموترا را بدین جوب بر انگیز نقلست که گفت روزی جنازه دیدم سه مرد و زنی بر گرفته بودند و می بردند آن سوء جنازه که زن داشت من بر گرفتم و بگورستان بردم و نماز کردم و دفن کردم گفتم شمارا هیچ همسایه دیگر نبود که یارمندی کردی گفتند بود ولیکن این را حقیر داشتندی گفتم او کاری کردی گفتند مخت بود مرا بر وی رحمت آمد شب را بخواب دیدم که یکی بیامد و روه او چون ماه شب چهارده لباسی فاخر پوشید و نسیم می کرد گفتم تو کیستی گفت آن مختم که بر من نماز کردی و دفن کردی خدا تعالی بر من رحمت کرد در آنج مردمان مرا حقیر داشتند و سخن اوست که گفت کسی که جمله علوم جمع کند و با جمله طوایف صحبت دارد هرگز بجایگاه مردان نرسد مگر ریاضت یافته باشد بفرمان شیخی یا امامی یا مؤدب ناصح که هرگز ادب فرمایند نباشد که او را از هرج مذموم بود نهی کند و امامی فرا گرفته نباشد که عیوب اعمال او بدو نموده باشد و رعونات نفس او در چشم او می نهاده در هیچ معامله ابتدا بدو روا نباشد و گفت طمع مدار راستی از آنک راستش نکرده باشند و امید مدار ادب از کسی که ادبش نداده باشند و گفت هرکه با بزرگان صحبت دارد نه از طریق حرمت محروم ماند از فوائد ایشان و از برکات ایشان و از انواری که ایشانرا بود هیچ برو بدید نیاید و گفت فروع صحیح نخیزد مگر از اصل صحیح بس هرکه خواهد که افعال او صحیح بود و بر جاده سنت بود گو نخست در دل اخلاص درست کن که درستی اعمال ظاهر از درستی اعمال باطن خیزد و گفت هیچ کار مکنید براء خدا مگر آنک صواب بود و هیچ صواب را

جهد می کنم و می گویم با این سگان برنی آم تا باری در آشنایان
 نیفتند و او را برسیندند از ایمان گنت جهل سال در کبرگی بیاید گذاشت
 تا مرد با ایمان رسد گنتند ایها الشیخ معنی این چه بود گنت آنک تا
 بیغامبران را علیهم السلام جهل سال نبوذ ایشانرا وحی نیامد نه آن که
 ایشانرا در آن ساعت ایمان نبوذ نعوذ بالله لیکن آن کمال نبوذ باؤل که
 بعد از نبوت ایشانرا حاصل شد اما که تو صاحب نفس اماره باشی و
 نفس گبرست بحکم حدیث تا از کبرگی نفس خلاص نیابی با ایمان حقیقی نرسی
 گنتند هیچ کس از مقام محمد علیه السلام بگذشت گنت خود هیچ کس بمقام
 محمد نرسید که هر که دعوی کند که کسی از مقام او بگذشت یا بگذرد زندیق
 ۱۰ بود کی نهایت درجه اولیا بدایت درجه انبیاست گنتند کذام طعام مشتهی تر
 گنت لقمه از ذکر خذاء تعالی که بدست یقین از مایه معرفت برگیری
 در حالتی که نیکوگان باشی بخدای در وقت وفات گنتند مارا وصیتی کن
 گنت ارادت خذاء تعالی در خویشتن نگاه دارید دیگری وصیت خواست
 گنت باس اوقات و انناس خویشرا نگاه دار رحمة الله علیه،

ذکر شیخ ابو علی ثقفی رحمة الله علیه

آن برورده اسرار آن خو کرده انوار آن مفتی تقوی آن مهدی معنی آن
 ولی صفی شیخ وقت بو علی ثقفی رحمة الله علیه امام وقت بود و عزیز
 روزگار و صحبت بو حفص و حمدون یافته و در نشابور تصوف ازو آشکارا
 شد در علوم شرعی کمال داشت و در هر فنی مقدم بود و دست از همه
 ۲۰ بداشت و بعلم اهل تصوف مشغول شد و در میان صوفیان در سخن آمد
 و بیانی نیکو داشت و خلقی عظیم جنانک نقلست هسایه داشت کبوتر باز
 و همه روز او را از آن زحمتی عظیم بودی که کبوترانش بر بام سرای
 نشستندی و او سنگ انداختی روزی شیخ نشسته بود و قران می خواند
 ۲۴ هسایه سنگی در کبوتر انداخت سنگ بر بیشانی شیخ آمد و بشکست و

در یافت عذاب بدو فرو آمد و کنت بلندترین مقام خوف آن بود که ترسد که خدای درو نکرد خشکین و او را بهمت گرفتار کند و ازو اعراض نماید و کنت حقیقت خوف در وقت مرگ ظاهر شود و کنت علامت صادق آن بود کی بتن با برادران بیوسته بود و بدل تنها با خدای ^۵ و کنت خلق عظیم آنست که با هیچ کس خصومت نکند و کس را با او خصومت نباشد از فوت معرفت و کنت فرع اکبر براء طبیعت بود که ندا کنند که ای اهل بهشت خُلُودٌ وَلَا مَوْتُ و ای اهل دوزخ خُلُودٌ وَلَا مَوْتُ بس گویند إِخْسَاؤًا فِیْمَا وَلَا تُكَلِّمُونَ و کنت شرمگین که عرق از وی می ریزد آن زیادتی بود که درو بود و کنت اختیار برآنچ در ازل رفت بهتر از معارضه وقت و کنت آن حالت که بدو نیکویها تمام شود و بنابودن او همه نیکویها زشت بود استقامت است که ترا فرا ستاند از آنچ نصیب نفس است و گشاده گرداند بدانچ نصیب تو خواهد بود و کنت فراست تو روشنائی بود که اندر دلمها بدرفشند و معرفتی بود مکین اندر اسرار که او را از غیب بغیب می برد تا چیزها ببیند از آنجا که حق تعالی ^{۱۵} بدو نماید تا از ضمیر خلق سخن می گویند و کنت این قوم را اشارات بود بس حرکات اکنون مانده است جز حسرات و کنت بی ادبی خویشتر را اخلاص نام کرده اند و شره را انبساط و دون همتی را جلدی همه از راه بر کشته اند و بر راه مذموم می روند زندگانی در مشاهده ایشان ناخوشی بود و نقصان روح اگر سخن گویند بخشم گویند و اگر خطاب کنند تکبر کنند و نفس ایشان خیر می دهد از ضمیر ایشان و شره ایشان در خوردن منادی می کند از آنچ در سر ایشان است قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ و کنت ما مبتلا شدیم بروزگاری که نیست درو آداب اسلام و نه نیز اخلاق جاهلیت و نه احکام خداوندان مروّت و کنت جوانی فرا گرفتند ^{۲۴} و رُسگ بگردند و باره فریشته با آن سگ در جوال کردند هر چند

کار فرماید که محبوب گردید از لذت رؤیت و از حقیقت آنج مطالعه کنید یعنی جون از رضا لذت یافت از شهود حق باز ماند و گفت نکر تا بلذت طاعت و حلاوت عبادت او غره نشوی که آن زهر قاتل است و گفت شاذ بودن بکرامات از غرور و جهالت و لذت یافتن باتصال نوعی است از غفلت و گفت مپاشید از آن قوم که انعام اورا مقابلت کنند بطاعات ولیکن فرزند ازل باشید نه فرزند عمل و گفت عمل بجزکات دل شریفترست از عمل بجزکات جوارح که اگر فعلرا بنزدیک حق قیمتی بودی جهل سال بیغامبر علیه السلام خالی نمادی از آن نه گویم عمل مکن لیکن تو با عمل مپاش و گفت هرکه از قسمت یاد آرد از آنج اورا در ازل رفته از سوال و دعا فارغ آید و گفت من بدان مومنه که حق تعالی از من دانست از آنک بر آن دانسته که من داتم مرا اعتماد نیست و گفت بنده گوید الله اکبر یعنی خدای از آن بزرگتر است که با وی ازین فعل توان بیوستن یا بترك این فعل ازو توان بریدن از بهر آنک بیوستن و بریدن با وی بجزکات نیست لیکن بقضاء سابق ازلیست ۱۰ و گفت جنانک طئل از رحم بیرون آید فردا دولت مرد و محبت ارباب او ازو بیرون آید و گفت مردم بر سه طبقه اند طبقه اول آن قومند که خداه بریشان منت نهاد بانوار هدایت بس ایشان معصومند از کفر و شرک و نفاق و طبقه دوم آن قوم اند که خدا بر ایشان منت نهاد بانوار عنایت بس ایشان معصومند از صغایر و کبایر و طبقه سوم آن قوم اند ۲۰ که خدا بریشان منت نهاد بکنایت بس ایشان معصومند از خواطر فاسد و از حرکات اهل غفلت و گفت حقیق داشتن فقر و سرعت غضب و حب منزلت از دیدن نفس است و این خلع عبودیه بود و کوشیدن بالوهیت و گفت هرکه بشناخت اورا غایب شد و هرکه شرف شد در بحر شوق او بگذاخت و هرکه عمل کرد لوجه الله ثواب رسید و هرکرا سخط

بر خیزد از حرکت و سکون خویش که هرگاه که این دو صفت از مرد
ساقط شود بختی عبودیهٔ رسید و گنت توبهٔ قبول آنست که مقبول بوده
باشد بیش از گناه و گنت خوف و رجا دو فئرانند که از بی ادبی باز
دارند و گنت توبهٔ نصوح آن بود که بر صاحب او اثر معصیت بنهان
و آشکارا نماند و هرکرا توبهٔ نصوح بود بامداد و شبانگاه او از هر گونهٔ
که بود باک ندارد و گنت تقوی آن بود که از نقوی خویش متقی باشد
و گنت اهل زهد که تکبر کنند بر ابناء دنیا ایشان در زهد مدعی اند
برای آنک دنیا را در دل ایشان رونقی نبودی براه اعراض کردن از آن
بر دیگری تکبر نکردندی و گنت جه صولت آوردی بزهد در چیزی و
۱۰ باعراض از چیزی که جملهٔ آن بتزدیک خذاء تعالی بر بشه وزن نیست
و گنت صوفی آنست که سخن از اعتبار بگوید و سر او منور شده بود
بفکرت و گنت بند را معرفت درست نیاید تا صفت او آن بود که بخذاء
تعالی مشغول گردد و بخذاء نیازمند بود یعنی مشغولی و نیازمندی او
حجابست و گنت هرکه خذایرا بشناخت منقطع گشت بل که گنگ شد و
۱۵ هرکه بمحل انس نتواند رسید آن که او را وحشت نبود از جمله کون
و گنت عوض چشم داشتن بر طاعت از فراموش کردن فضل بود و گنت
قسنتها کرده شده است و صفتها ببنا گشته چون قسمت کرده شد بسعی و
حرکت چون توان یافت و گنت هرکرا بندگی کردن از او در بخواهند و
حقیقت حق تعالی بدانستن از هر دو مقام ضایع بماند و گنت طلب کردم
۲۰ معین دلهاء عارفان در هواء روح ملکوت دیدم که می برینند در نزدیک
خذاء تعالی بندو باقی و رجوعشان با او و گنت تا مرد جنان نگرده که
از آنجا که سرادقات عرش است تا اینجا که منتهای نری است هر ذره
آینهٔ توحید وی گردد و در هر ذرهٔ او را بیند توحید او درست نیاید
۲۴ و گنت هر چند بتوانید رضارا کار فرمایند جنان میباشید که رضا شمارا

برستند برای خذاء او از وی جاهلست یعنی خذاء بی نیازست از عبادت تو بنداری که براء او کاری می کنی تو کار براء خود می کنی و کنت دورترین مرد از خذای آن بود که خذایرا بیش یاد کند یعنی مَنْ عَرَفَ آلَةَ كَلِّ لِسَانُهُ او نباید که یاد کند تا بر زبان او یاد می کند ذکر حقیقی آن بود که زبان او کنگ شده بود و غیب بر زبان گویا شده و ذکر او غیر او بود و کنت از تعظیم حرمت خذاوند آن بود که باز ننکری چیزی از کونین و نه چیزی از طریقہء کونین و کنت صفت جمال و جلال مصادمت کردند از هر دو روح تولد کرد و کنت اگر جان کافر می آشکارا شود اهل عالم او را سجن کنند بدارند که حقیقت از غایت حسن و لطافت ۱۰ و کنت تن همه تاریکست و جراغ او همه ستر است که کرا ستر نیست او همیشه در تاریکست و کنت احوال خلق قسمتی است که کرده اند و حکمتی است که برداشته اند حیلت و حرکت را بدریافت آن مجال نیست و کنت بیزارم از آن خذای که بطاعت من از من خشنود شود و بمعصیت من از من خشم گیرد بس او خود در بند من است تا من حکم نه بل ۱۵ که دوستان در ازل دوستانند و دشمنان در ازل دشمنان و کنت هر که خویشرا از خذاء ببندد و جمله اشیارا از خذای ببندد بی نیاز شود از جمله اشیا بخذا و کنت حیوة و بقاء دلها بخذایست بل که غیبت از خذاست بخذا یعنی تا توانی که تو بان خذائی خیال شرک داری بخذا فنا فنا از فنا حاصل آید و کنت شرک دیدن تقصیر است و عثرات نفس و ملامت کردن نفس را و کنت محبت هرگز درست نباید تا اعراض را در ستر او اثری بود و شواهد را در دل او خطری بل صحت محبت نسیان جمله اشیا است در استغراق مشاهده محبوب و فانی شدن محب از محبوب بمحبوب و کنت در جمله صفتها رحمت است مگر در محبت که درو هیچ رحمت ۲۴ نیست بکشند و از کشته دیت خواهند و کنت عبودیت آنست که اعتماد

شود زیرا که معرفت تو تُخَدَّثُ است و چون صفت و نعت قدم تجلی کند
 همه محدثات نیست شود و گنت فضل باری تعالی در مقابل کسب تو
 نبود و مکنسب نیست زیرا که هر چه مکنسب بود آنرا عوضی بود و عوض
 خارج است از فضل آنکاه گنت همه اندیشهها یکی کن و بر یکی باست و
 همه نگرستن را با یکی آور که نظر همه نگرندگان یکی بیش نیست مَا خَفُّكُمْ
وَلَا يَعْثُكُمْ إِلَّا كَفْسٌ وَاحِدَةٌ و گنت روح از عالم کون خود بیرون نیامد
 باشد که اگر بیرون آمد بودی دل بوی اندر آمدی و این سخن هرگز
 بیپایانه اندر نکلیج و گنت بدید آرند چیزها و متوی کارها بیدتر از
 کارهاست و نوی خواهی که شريك او گردی و گنت حجاب هر موجودی
 ۱۰ بوجود اوست از وجود خود و گنت چون ظاهر شود حق بر اسرار خوف
 و رجا زایل شود و گنت عوام در صفات عمودیه می گردند و خواص
 مکرمند بصفت ربوبیت تا مشاهده کنند از جنته آنک عوام آن صفات
احتمال نتوانند کرد بسبب ضعف اسرار خویش و دوری ایشان از مصادر
 حق و گنت چون ربوبیت بر سرابر فرو آید جمله رسوم او محو گردانند
 ۱۵ و او را خراب بگذارند و گنت جون نظر کنی بخدا جمع شوی و جون
 نفس خود نظر کنی متنزق گردی و گنت خلق را جمع گردانند در علم
 خویش متنزق گردد در حکم و قسمت خویش بلکه جمع در حقیقت تفرقه
 است و تفرقه جمع و گنت ازل و ابد و اعمار و دهور و اوقات جمله
 چون برقیست در نعوت قال النبي عليه السلام لِي مَعَ اللَّهِ وَتُ لَا يَسَعُنِي
 ۲۰ فِيهِ مَعَهُ شَيْءٌ إِلَّا غَيَّرَ اللَّهُ عِزَّ وَجَلَّ و گنت شریف ترین نسبتها آنست که
نسبت جویی بخدا تعالی بعبودیه و گنت افضل طاعات حفظ اوقاتست
 و گنت مخلوق عظیم قدر بود و بزرگ خطر جون حق او را ادب کند متلاشی
 شود و گنت هر که گوید من با قدرت منازعت کرده است و گنت هر که
 ۲۴ خذایرا برستند برای بهشت او مزدور نفس خویش است و هر که خذایرا

حیا و کنت نیست بودن در راه حق بهتر از آنکه بفخرید و توحید نظر بود و آنجا منزل بود یا وقوف بود یا مشربگاه سازد و کنت هرکه در یافت وحدانیت و یگانگی واحد مقصود حق گردد هرکه صفت نعت جلال او در یافت حق مقصود او شود و کنت هر جنایت که باشد رعایت اصل آنرا زیر و زیر کند و هیچ نگذارد و کنت خداوند جلّ جلاله ترا در مذلت افلاس و درماندگی و شکستگی بیند بهتر از آن که در بنداشت و جلوه عزّ و معاملات و کنت هرکرا مقصود جز دانست آنکس مغبون و نگوسارست و مستحقّ یکی گنهن آنست که بی قصد و بی نیت در آید و نیست راه حق شود و بیفای آن نیستی خود آنگاه بنقطه یگانگی حق و بی قیام کند بی نیت که بود و وجود درین صورت نبدد و کنت جنانک راست گویان راست گنهند در حقایق و اسرار عارفان دروغ گنهند در حقیقت حق و کنت زشتترین اخلاق آنست که با تقدیر بر آویزی یعنی آنچه تقدیر ازلی باشد تو خواهی که بضدّ آن بیرون آبی و آنچه قسمت رفته است خواهی که بغالب و آرزو و دعا آن قاعده بگردانی و کنت این قوم ۱۵ بر چهار صفت اند یکی بشناخت و طلب کرد و یافت و دیگر طلب کرد و نیافت و دیگری نیافت و نیز با هیچ آرام نیافت مگر با وی چهارم نشناخت و طلب نکرد زیرا که او عزیزتر از آنست که طلب درو رسد و آشکارتر از آنست که طلب باید کرد و کنت چون سرّ من بوفاء عهد ایستاده بود هیچ باک ندارم از حوادث که در روزگار بدید آید ۲۰ و کنت هرگاه ناریکی طبع بسرّ در آید نفس در حجاب افتد از همه حظّهای نفسانی و کنت معرفت دو است معرفت خصوص و معرفت اثبات اما معرفت خصوص مشترک است و شرک معرفت اسما و صفات و دلایل و نشانهها و برهانها و حجابها و معرفت اثبات آنست که بدو راه نیست و از نعت قدم بدید آید و چون بدید آید معرفت تو ناجیز و نیست ۲۴

باشد که کسی چیزی ببول بشوید بدارد که باک شد رنگش برود اما همچنان نجس باشد هرکه برون مرد بوذ درون مرد بوذ آنجا که قدم این جوانمردان است همه مریدان مشرکند و بنای راه ارادت مریدان بر شرکست ایمانرا ضد است و آن کفر است و توحیدرا ضد است و آن تشبیه است و ضد یقین شکست و این همه حجابست که این همه درگاهها بیست که مریدانرا بپاید گذشت و این زنارها بپاید بریزد و گنت در کارها که نفس تو موافق باشد با دل دل برگیرد از آن و هر کاری که در وی خلاف نفس است آنجا دل بنه و قدم استوار کن تا ترا بجزانته قبول فرستند اگرچه صورت طاعت ندارند اُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ و گنت ۱۰ همه چیزهائی که در تصرف اسم آمد و در حیز وجود کمتر از ذره بیست در قبضه قدرت و گنت چون حق ظاهر شود عقل معزول گردد هر چند حق برد نزدیک میشود عقل میگریزد زیرا که عاجز است عاجزی را هم ادراک بعاجزی بود و معرفت ربوبیت نزدیک مقربان حضرت باطل شدن عقلست از بهر آنکه عقل آلت اقامت کردن عبودیت است نه آلت در یافتن حقیقت ربوبیت و هرکرا مشغول کردند باقامت بندگی و از وی ادراک حقیقت، خواستند عبودیت از وفوت شد و معرفت حقیقت نرسید و گنت فاضلترین عبادت غایب شدنست از اوقات و گنت ما پدید آمدگان ازل و ابدیم و درین شک نیست و ازل نشان ربانی است در وقت ازل الازال آنکه خلقرا بدیدن این خواند و گنت سخن در ۲۰ راه معاملات نیکوست ولیکن در حقائق بادی است که از بیابان شرک و جهل و نکوئی است که از عالم بشریت پدید آمد و گنت چهار چیزست که مناسبت ندارد و بحال عارف لائق نبود زهد و صبر و توکل و رضا که این چهار چیز صفت قالبهاست صفت روح ازین منزّه است و گنت ۲۴ فرزند ازل و ابد باشی بهتر از آنکه فرزند اخلاص و صفا و صدق و

دورتر بود بایشان نمودند که کار ما از عت باکست و نظر از عت است و طلب شما بر دامن وجود بستم بحکم کرم و نمودرا بر دامن دینه بستم نموده بود که شما بنظر آوردید نه نظر عت دینه بود و گنت این خلق در عالم عبودیه فرو شدند هیچ کس بقعر نرسید هیچ کس این دریاء عبودیه را عبور نتوانست کردن چون سرّ این بدانی آنگاه این بندگی از تو درست آید راه اهل حقیقت در عدم است تا عدم قبله ایشان نیاید راه نیابند و راه اهل شریعت در اثبات است هر که بود خود نفی کند بزندقه افتد اما در راه حقیقت هر که اثبات خود کند بکثر افتد بر درگاه شریعت اثبات باید بر درگاه حقیقت نفی دینه صورت جز صورت نبیند و دینه ۱۰ صفت جز صفت نبیند و این حدیث و رای عینست و و رای صفت باید که از دریاء سینه تو نهنگی خیزد ذات خوار و صفات خوار و صورت خوار و هر صفت که در عالم هست فرو خورد آنگاه مرد روان شود و لا یَبْقَى فِي الدَّارِ دُبَّارٍ دولت در عدم تعبیه است و شقاوت در وجود راه عدم در قهرست و راه وجود در لطف و این خلق عاشق وجودند و ۱۰ منزه از عدم از براء آنک نه عدم دانند و نه وجود آنک خلق وجود دانند نه وجودست بحقیقت بل که عدم است و آنچه عدم می دانند نه عدم است این جوانمردان بمحو اشارت کنند که عدی بود عین وجود و محوی بود عین اثبات که هر دو طرف او از عین اثبات باکست و وجودی که يك طرف او عین و رقم حیوة دارد اَمْ یَكُنْ فَكَاكًا و گنت ۲۰ مرید در اول قدم مختار بود چون بالغ شود اختیارش نماند علم او در جهل خود بیند هستی او در نیستی خود بیند اختیار او در بی اختیاری خود بیند بیان کردن او بیش ازین آفتست اشارت و عبارت محرم این حدیث نیست این حدیث نه اشارت نه عبارت نه عت نه قال نه حال نه بود نه نابود اگر خواهی که بمجاهد بدنی ندانی که در دریاء هند و روم مجاهد ۲۰ است در دریاء اسلام مشاهده باید که مجاهد که در آن مشاهده نمود همچنان

خانه خود باز نداند آن کس را سخن گفتن در طریقت مسلّم نیست درویش بنور دل باید که رود و برونزگار ما بعضا می روند زیرا که ناپینا اند هر که داند که چه می گوید و از کجا می گوید اورا سخن مسلّم نیست جنانک زنانرا حیض است مریدانرا در راه ارادت حیض است حیض راه مریدان از گنت افتد و کس بود که در آن بماند و هرگز باک نشود و کس بود که اورا حیض نباشد همه ایامش طهر باشد اما هیچ چیزرا آن منقبت نیست که سخن را و سخن صفتیست از صنات ذات همه انبیاء متکلم بوده اند لیکن مارا سخن با آن کس است که دعوی می کند که اورا زبان غیبست مرد باید که گویند خاموش بود و خاموش گویا که آن حضرت ورای گنت و خاموشی است نخست چشمه زبان باید که بسته شود تا چشمه دل بگشاید ۱۰ هزار زبان خذاترس با فصاحت بینی در دست زبانیه دوزخ بینی یک دل خذاشناس با نور نبینی در دوزخ مرید صادقرا از خاموشی پیران فایده بیش از گنت و گویی بود و گنت خلعتی دادند با شرک بر آمیخته جنانک کسی را شرتی دهند با زهر آمیخته یکی را کرامتی یکی را فراستی یکی را حکمتی ۱۵ یکی را شناختی هر که عاشق خلعت شد از آنج مقصودست باز ماند و آن مقامها در عالم شرع است کسانیرا که بنور شرع راه روند زهد و ورع و توکل و تسلیم و تقویض و اخلاص و یقین این همه شرع است و منزل رادروانست که بر مرکب دل سفر کنند و این همه فراشانند و بر درگاه روح بردها بری دارند تا با ابصار روح نزدیکتر شوند باز آن کسان که بر مرکب روح سفر کنند این افعال و صفاترا آنجا گذر نمود که آنجا نه زهد بود نه ورع و نه توکل بود و نه تسلیم و نه به مانند این روش بود روش باید که بروح بود جنانک روح است و نشان بذیر نیست راه وی نیز نشان بذیر نیست هر که ترا از راه خبری دهد امر صفات نفس خبری می دهد که این حدیث نشان بذیر نیست از طلب باکست از نظر ۲۰ باکست هرکرا بینی که کمر طلب بر میان بسته است هر چند بیشتر طلبد

خود می خندی باری راه رفتن ازو بیاموز که در راه باطل سر بینگد و ملامت عالم ازو در بدبیرفت و در راه خود مرد آمدن تو از دل خود فتوی در خواه که اگر هر دو کون بر تو لعنت کنند بهزیمت خواهی شد قدم درین راه منه اگر این حدیث بملامت هر دو سرای نه ارزد این شربت نوش مکن اگر در دو عالم بکاه برگی بچشم حقارت بیرون نکری کلید عهد باز فرستاده باشی تا هر مویی که بر سر و تن تست ازو تبراً نکنی و او بانکار تو بیرون نیاید تولا، تو بحضرت درست نیاید چیزی مطلب که آن چیز در طلب تو است یعنی بهشت و از چیزی هزیمت مشو که آن هزیمت از نوشود یعنی دوزخ و تو ازو اورا خواه جون او ۱۰ ترا باشد همه چیزها بیش تو باشد کمر بسته و کنت هر جزوی از اجزاء تو باید که در حق جزوی دیگر محو باشد که دوی در راه دین شرکست تا نه زبان داند که دین چه دید و نه نیز دین زبانش داند تا راز خود بگوید تا هرچه نسبت بتو دارد در شواهد الهیت محو شود و حدیث محو و فقر می گویند اینت ظلی عظیم دیگر را نمی می کنند و خود را اثبات ۱۵ نشان آنک مرد را بصعراء حقیقت آورده باشند آنست که بوششها از بیش دین او بر داشته باشند که او ورای همه چیزها باشد نه چیزی ورای او و کنت گویند بر حقیقت آن بود که گنت او برسد درو و اورا سخن نماند و از آن سخن گنتن خود آزاد بود و سخن که روی در حضرت دارد آن بود که مستمعرا ملالت نگیرد و مخالف و موافق را میزبانی کند ۲۰ و گویند را مدد زیادت شود و هر سخنی که مستمعرا مفلس نکند و هر دو عالما از دست وی بیرون نکند آن سخن بفتوی نفس می گویند ننسش بزبان معرفت این سخن بیرون می دهد تا او در غرور خود بود و خلقی در غرور وی جنانک حق عز و علا می فرماید ظلمات بعضها فوق بعضی هرکه سخن گویند بحق نشنود چشمه زندگانی در سینه وی خشک شود جنانک ۲۵ هرگز از آن چشمه حکمت نزیاید هرکه از خانه خود بیرون آید و راه با

فزونی بود و اگر گویند نشناختم مخدول بود و مطرود عدی بود در وجود
 و وجودی بود در عدم نه موجود بود در حقیقت نه معدوم هم موجود
 بر حقیقت هم معدوم عبارت محرم راه توحید نیست و دانست در راه
 توحید بیگانه است و توّم و ظنّ این همه گرد حدث دارد توحید در
 عالم قدس خویش باکست و منزّه از گنت و شنود و عبارت و اشارت
 دیدن و صورت و خیال و جنین و جنان این همه لوث بشریت دارد
 و شناخت توحید از لوث بشریت منزّه است وَحَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ این
 اقتضای کند برقی از شواهب الهیت بتابد با بشریت آن کند که عصاء
 موسی با سحره فرعون کرد وَاللّٰهُ غَالِبٌ عَلٰی اَمْرِهٖ نوره الهی همه چیزها را در
 ۱۰ کف خود بدارد گویند شما بصحراء وجود میآید که آتش غیرت هم را
 بسوزد ما خود روزی شمارا بشما رسانیم اسرار مشایخ روضه توحید است
 نه عین توحید آنجا که ثناء ذکر کبریاء اوست وجود و عدم خلق هر
 دو یکبست آنجا که عزتست افتقار و انکسار خلق یکبست آنجا که قدرت
 است آشکارا اند و آنجا که توحید است بنی خود انکار نتوان کرد که
 ۱۵ در انکار خود انکار قدرت است و خودرا اثبات نتوانند کرد که فساد
 توحید بود نه روی اثبات و نه روی نفی هم مثبت و هم منفی قدرت نرا
 جلوه می کند وحدانیت معزول می گرداند و گفت در همه آسمانها زبان
 تهلیل و تسبیح هست ولیکن دل بیاید دل معنی است که جز در آدم و
 فرزندان او نیست و دل آن بود که راه شهوت و نعمت و بایست و
 ۲۰ اختیار بر تو بیندذ و راد بر تو باشد زبان دل باید که بخود دعوت کند
 نه زبان قول مرد باید که گنگ گویا بود نه گویا گنگ مرد آنست که
 معبودی که در بیراهن وی است قهر کند و جهد در قهر کردن خویش
 کند نه در لعنت کردن شیطان ابلیس می گویند علیه لعنة از جهرة ما
 آینه ساختند و در بیش تو نهاند و از جهرة تو آینه ساختند و در بیش
 ۲۵ ما داشتند ما در تو نگرم و بر خود می گریم و تو در ما می نگری و بر

نور آفتاب هیچ ولایت نبوذ شرع توحید نسخ بند برست و حق توحید نسخ پذیر نیست زبان بدل نسخ شود چون مرد بدل رسد زبان کنگ شود و دل بجان نسخ شود آنگاه هرج گویند مِنَ اللّٰهِ بُوذ و این سخن در عین نیست در صفتست صفت بگردد اَمَّا عَيْن نگرده آفتاب بر آب نابد آب را گرم کند صفت آب بگردد اَمَّا عَيْن آب نگرده حق تعالی در صفت بیگانگان این گفت اَمَوَاتٌ غَیْرُ اَحْيَاءٍ در صورت زنک اند و در صفت مرده زندگی آن بوذ که ذات از حیوة متمتع بوذ و ایشان زبان زده حیوة خود اند و از مومنان خبری دهد بَلْ اَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ مرد باید که جان بر سر راه نهد و بی جان براه فرو شود این طایفه از معدومان موجودند و بیگانگان موجودان معدوم اند هرکه بخوذ زنک است مرده است و هرکه بحق زنک است نمرز مرگ نه مرگ کالبذ است و عدم نه عدم کالبذ آنجا که وجودست جان نامحرم است تا خود بکالبذ چه رسد و گنت شناخت توحید وجود هیچ کس می نپذیرد و کسرا زهره آن نیست که قدم بصحراء وجود نهد جنانک مشایخ گفته اند اِثْبَاتُ التَّوْحِيدِ اِفْسَادٌ فِي التَّوْحِيدِ و ۱۰ بیری می گویند اَكْثَرُ ذَنبِي بِمَعْرِفَتِي اِيَّاهُ هرکه با وجود او خطبه وجود خود می خواند بر کفر خود سبیل می کند و هرکه با وجود خود خطبه وجود او می خواند بر شرك خود گواهی می دهد هرکه با هستی او هستی خود طلبد کافرست و هرکه با هستی خود هستی او طلبد ناشناخته است هرکه خودرا دید او را ندید و هرکه او را دید خودرا ندید و از خودش باز ۲۰ نیاید جان از شادی بریزد و در برده عزت همانذ حق تعالی او را از حضرت قدس بخلیتی فرستاد تا در ولایت انسانیت او را نیابت می دارد و او را بخلق می نماید بی او و این کسرا نه عبارت بوذ و نه اشارت و نه زبان و نه دل و نه دینک و نه حرف و نه صوت و نه کلمه و نه صورت و نه فهم و نه خیال و نه شرك اگر عبارت کند کثر بوذ و اگر ۲۵ اشارت کند شرك بوذ و اگر گویند دانستم جهل بوذ و اگر گویند شناختم

شیخ را مریدی بود روزی غسل جمعه آسان فرا گرفت بس رو به مسجد نهاد و در راه بینتاد و رویش مجروح گشت تا لا بدش بیامد و باز گشت و غسل کرد این سخن با شیخ بگفت شیخ گفت شاذ بدان باش که سخت فرا گیرند اگر تو فرو گذارند از تو فارغند نقلست که شیخ وقتی بنیسا بور آمد اصحاب بو عثمان را گفت که شمارا بچه فرمایند گنت بطاعت دایم و تفصیر در وی دیدن شیخ گنت این گبرگی محضست که شمارا می فرمایند چرا رغبت نفرمایند بدینار آفرینند و دانند آن نقلست که یکبار شیخ ابو سعید بو الحیر فصد زیارت مرو کرد بفرمود تا کلوخ برای استنجا در تو برد نهادند گفتند شیخا در مرو کلوخ هی یابیم سر این چیست شیخ گفت که ۱۰ شیخ ابو بکر واسطی گفته است و او سر موحدان وقت خویش بوده است که خاک مرو خاکی زنده است روا ندارم که من بخاکی استنجا کنم که زنده باشد و اورا ملوث گردانم و از کلمات اوست که در راه حق خالق نیست و در راه خلقی حق نیست هرکه روی در خود دارد قناء او در دین بود و هرکه روی در دین دارد قناء او در خود بود هرکجا که تویی ۱۵ تست، حظ تست و خلاف راه است و هرکجا که ناکای تست مجال دین آنجاست و گنت شرع توحید است و حق توحید شرع توحید را گذر بدریاء نبوتست و حق توحید محیط است راه شرع بر التست چون سمع و بصر و اثبات تو نسبت بشرك دارد و وحدانیت از شرك منزّه است ایمان که روز در کوکبه شرك روز ایمان باکست اما غناء او ظن شرك ۲۰ صورت نهند و معرفت همچنین و علم و حال و این خلق در دریاء کینونیت غرق شده اند و اسباب دستگیر ایشان نه بواسطه انبیا از دریاء خلقیت و بشریت بیرون گذرند و در دریاء وحدانیت غریق شوند و مستهلك شوند کس از ایشان نشان ندهد شرع توحید چون چراغست و حق توحید چون آفتاب چون آفتاب نقاب از جمال جهان آراء خود بر ۲۵ گیرد نور چراغ بعالم عدم شود موجودی بود در عدم و نور چراغ را با

خانه روزی بود ناگاه آفتاب در آن روزن افتاد هزار ذره بهم بر آمدند بود
 شیخ گفت شمارا این حرکات ذرها نشویش می آرذ اصحاب گفتند نه شیخ
 گفت مرد موحد آنست کی اگر کوبین و عالمین و باقی هرج هست اگر
 همچنین در حرکت آید که این ذرها يك ذره درون موحدرا تفرقه بدید
 ۵ نیاید اگر موحدست و گنت الذاکرون لذکره اَکْثَرُ غَفْلَةً مِنَ النَّاسِ لذکره
 یاد کنندگان یاد اورا غفلت زیادت بود از فراموش کنند ذکر او از آنکه
 چون اورا یاد دارد اگر ذکرش فراموش کند زیان ندارد زیان آن دارد
 که ذکرش یاد کند و اورا فراموش کند که ذکر غیر مذکور باشد پس
 اعراض از مذکور با پنداشت ذکر بغفلت نزدیکتر بود از اعراض بی
 ۱۰ پنداشت و ناسی را در نسیان و غیبت از مذکور پنداشت حضور نیست
 پس پنداشت حضور بی حضور بغفلت نزدیکتر از غیبت بی پنداشت
 از آنکه هلاک طُلابِ حق سزاوار در پنداشت ایشان است آنجا که پنداشت
 بیشتر معنی کمتر و آنجا که معنی بیشتر پنداشت کمتر و حقیقت پنداشت
 ایشان بهمت عقل باشد و عقل از همت حاصل آید و همت را باین
 ۱۵ همت هیچ مقاربت نباشد و اصل ذکر یا در غیبت یا در حضور چون
 غائب از خود غائب بود و بحق حاضر آن ذکر بود که آن مشاهده باشد
 و چون از حق غیبت بود و بخود حضور آن نه ذکر بود که غیبت بود
 و غیبت از غفلت بود نقلست که روزی بیمارستانی شد دیوانه را دید که
 های هویی می کرد و نعره می زد گفت آخر چنین بندی گران بر بام تو
 ۲۰ نهاده اند چه جاء نشاطست گفت ای غافل بند بر بام منست نه بر دل
 نقلست که روزی بگورستان جهودان می رفت و می گفت این قومی
 اند همه معذور و ایشانرا عذر هست مردمان این سخن بشنیدند اورا
 بگرفتند و می کشیدند تا بسرای قاضی قاضی بانگ برو زد که این چه
 سخنست که تو گفته که جهودان معذور اند شیخ گفت از آنجا قضاء
 ۲۵ تو است معذور نبیند اما از آنجا که قضاء اوست معذورند نقلست که

گرد آن گشتن و در فنون علوم بکمال بود و ریاضت و مجاهدت که او کشید در وسع کس نیاید و توجهی که بخدا داشت در جمله امور کس را آن نبود و سخن توحید از زیباتر کس بیان نکرد نقلست که از هفتاد شهرش بیرون کردند که در هر شهری که آمدی زودش بدر کردند و چون بیاورد آمد آنجا قرار کرد و مردم بیاورد برو جمع آمدند اما کلمات او را فهم نکردند تا حادثه افتاد که از آنجا برفت برو و مردم مرورا طبع او قبول کرد بس عمر آنجا بسر برد نقلست که یک روز باصحاب می گفت که هرگز تا ابو بکر بالغ شده است روز بر وی گواهی نتوان دادن بخوردن و شب بختن و هم او می گوید در باغی حاضر آمدم بمهستی دینی مرغی ۱۰ بر سر من می برید بر طریق غفلت از راه عبث او را بگرفتم و در دست می داشتم مرغی دیگر بیامد و بالای سر من بانگ می کرد صورت بستم که مگر مادرش است یا جفت بشیان شدم و او را از دست خود رها کردم اتفاقاً او خود مرده بود بغایت دل تنگ کشتم و بیماری آغاز کرد مدت یک سال در آن بیماری بماندم یک شب مصطفی را علیه السلام بخواب ۱۵ دیدم گفتم یا رسول الله یکسالست تا نماز از قیام بقعود آورده ام و ضعیف گشته و بیماری اثری عظیم کرده است گفت سبب آنست که شکت عَصْفُورٍ مِنْكَ فِي الْحَضْرَةِ بَجَشْكَی از تو شکایت کرد عذر خواستن فایده نمی دارد بعد از آن گریه در خانه ما بجه آورده بود و من در آن میان بیماری تکیه زده بودم و تفکری می کردم ماری دیدم که بیامد و بجه این گریه ۲۰ در دهان گرفت من عصا خود بر سر مار انداختم بجه گریه را از دهان بینداخت تا مادرش بیامد و بجه خویش بر گرفت من در آن ساعت بهتر شدم و روی بصحت نهادم و نماز بقیام باز بردم آن شب مصطفی را علیه السلام بخواب دیدم گفتم یا رسول الله امروز تمام بحال صحت باز آمدم گفت سبب آن بود که شَكَرْتُ مِنْكَ هِرَّةٌ فِي الْحَضْرَةِ گریه در حضرت ۲۵ از تو شکر گفت نقلست که روزی باصحاب در خانه نشسته بود و در آن

برسیدند از دلیل کردن شاهد بر غایب گفت استدلال چگونه توان کرد
از صفات کسی که او را مثل باشد بر آنک او را مثل نباشد و ازو برسیدند
از معرفت گفت منت دیدنست در کل احوال و عجز گردن شکر نعمتها
بجمله وجود و بیزاریست از بناه گرفتن و قوت یافتن از همه چیزها
و ازو برسیدند که صفت مرید چیست گفت آنست که حق تعالی فرموده
است ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحَبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمُ أَنْفُسُهُمْ یعنی زمین با
بسط و فراخنایی خود تنگست بر مریدان و نن ایشان بریشان تنگ
گشته است گرد جهانی می طلبند بیرون هر دو عالم و گفت اهل محبت بر
آتش شوق که بمحبوب دارند تنعم می کنند بیشتر و خوشتر از تنعم اهل
بهشت و گفت دوست داشتن تو خویش را هلاک کردنست خویش را
و گفت احوال خود بذونمی بود چون باستاد حدیث نفس شد و ساختن
طبع گشت و این سخن بسندیکه است که هرچه نفس را در آن مدخل
بدید آید آن کدورت منی نصیئه آنرا تباہ کند و گفت تنها و امل از
فساد طبعست رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو بکر واسطی رحمة الله علیه

۱۵

آن معظّم مسند و آیت آن موحد مقصد عنایت آن خضر کثر حقایق آن
بجز رموز دقایق آن و رای صفت قابضی و باسطی قطب جهان ابو بکر
واسطی رحمة الله علیه کاملترین مشایخ عهد بود و شیخ الشیوخ عهد و
وقت و عالیترین اصحاب و بزرگهت تر ازو کس نشان نداد در حقایق
و معارف هیچ کس قدم از پیش او ننهاد و در توحید و تجرید و تفویض
بر همه سابق بود و از قدماء اصحاب جنید و گویند از فرغانه بود و
بواسط نشستگی و بهمه انواع محمود بود و بر همه دلها مقبول و نا صاحب
نفسی نبود بعداوت او بیرون نیامد عباراتی غامض داشت و اشاراتی
مشکل و معانی بدیع و عجیب و کلماتی بلند تا هر کسی را مجال نبود

و گنت حالی که نه نتیجه علم باشد اگرچه عظیم و با خطر بود ضرر آن از منفعت آن بر خداوندش زیادت بود و گنت هرکه فریضه ضایع کند در وقتی بر وی لذت آن فریضه حرام گردانند و گنت آفت بند در رضاء نفس اوست بذایح دروست و هرکه در چشم خویش گرای بود آسان باشد برو گناه او و گنت هرکه دینار او ترا مهذب نگردانند بیقین دان که او مهذب نیست و ادب نیافته و گنت بیشتر دعویها که تولد کند در انتها از فساد ابتدا بود که هرکرا بابتدا اساسی درست بوده باشد انتها هم درست آید و گنت هرکه قادر بود در بیش خلق بترك گفتن جاه آسان تر باشد برو ترك گفتن دنیا و روی از اهل دنیا بگردانیدن و گنت هرکه راست باستاد بذو هیچ کس کز ننگریست و هرکه کز شود بذو هیچ کس راست نشود و گنت هرکرا فکرتی صحیح بود نطقی او از صدق بود و عمل او از اخلاص و گنت هرکه خواهد که بشناسد که چند است قدر معرفت او بنزدیک خدای گو بنگر تا چند است قدر هیبت حق در وقت خدمت بنزدیک او و گنت انس گرفتن بغیر الله و حشمت و گنت فروترین ۱۵ درجه نوکل حسن ظن است بخدا و گنت تصوف صبر کردن است در تحت امر و نهی والله اعلم رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو الحسن الصایغ رحمة الله علیه

آن مشرف خواطر و اسرار آن مقبل اکابر و ابرار آن سفینه بجز عشق آن سکینه کوه صدق آن از کون فارغ شیخ ابو الحسن الصایغ رحمة الله علیه ۲۰ در مصر مقیم بود و از بزرگان اهل تصوف و یگانه وقت بود و بو عثمان مغربی گفتی هیچ کس را نورانی تر از بو یعقوب نهرجوری ندیدم و بزرگدقت تر از ابو الحسن الصایغ مشاد دینوری گنت در بادیه ابو الحسن الصایغ را ۲۲ دیدم نماز می کرد و آن کرگس بر سر او سابه می داشت ابو الحسن را

دقیق است چنانک نقل کرده اند که شیخ ابو القاسم نصرابادی با او هم
 در سماع بود بو عمرو گفت این سماع جرای شنوی گنت سماع شنوم بهتر
 از آنک بنشینم و غیبت کنیم و شنوم بو عمرو گفت اگر در سماع بك حرکت
 کرده آید که توانی که نکئی صد ساله غیبت از آن به نقلست که جهل
 سال بود که تا عهد کرده بود که از خذاء جز رضاء او نخواهد دختری
 داشت که در حکم عبد الرحمن سلمی بود وقتی این دختر را عارضه اسپال
 بدید آمد جمله اطبا در علاج او فرو ماندند شبی عبد الرحمن بوشین را
 گنت داروی این بذرت دارد گنت چگونه گنت چنانک اگر گاهی
 بکند حق تعالی این سهل گرداند دختر گنت این از همه عجب تر است
 ۱۰ گنت بذرت عهد کرده است از جهل سال باز که از حق تعالی جز
 رضاء حق نخواهد اگر عهد بشکند و دعا کند حق تعالی شنا دهد بوشینه
 نیم شبی در محفّه نشست و نزدیک بذر آمد گنت ای فرزند بیست سالست
 نا از اینجا رفته هیچ نیامدی اکنون بدین نیم شب چرا آمدی بوشینه گنت
 بذری دارم چون تو و شوهری چون عبد الرحمن امام وقت و زندگانی
 ۱۵ دوستی دارم نا اوراد عبد الرحمن و غغوارگی دین خدا از تو می
 شنوم و من نیز در میانه خدا برایادی کم اکنون آمده ام تا عهد بشکنی
 و دعای بی بگویی تا حق تعالی حال مرا شنا دهد بو عمرو گنت نقض عهد
 روا نیست و تو اگر امروز نمیری فردا میری و مردنی مرده به برو ای
 جان بذر و مرا در گناه مینداز اگر من بجهت تو عهد بشکنم تو بد فرزندی
 ۲۰ باشی دختر گنت یکدیگر را وداع کنیم که مرا بدل جنین می آید که مگر
 اجل من نزدیکست ازین علت نرهم گنت پیام بر جنازه تو نماز کنم
 دختر وداع کرد و برفت تا بسراء خود رسید علت بصحّت بدل گشته
 بود تا بعد از وفات بذر بجهل سال دیگر بزیست و اورا کلماتی عالی است
 از وی آید که گنت صافی نشود قدم هیچ کس در عبودیه تا آنگاه که
 ۲۵ همه کارها و خویش جز ریا نیند و همه حالها و خویش جز دعوی نداند

سلامت یافت حقیقاً ایشان بگذاردی و گنت علامت صوفی صادق آنست که بعد از عزّ خوار شود و بعد از توانگری درویش شود و بعد از بیزایی نهان گردد و علامت صوفی کاذب آنست که بر عکس این بود و گنت هرگاه که فاقه در رسیدی بمن با خود گنتی از که این فاقه بتو ^۵ آمنه است بس اندیشه کردی کسی را بدان فاقه اولیتر از خود ندیدی بخوشی قبول کردی و با آن می ساختی گنت روزی در کوه اکام بودم بسه کس رسیدم که دو بلاس پوشینه داشتند و یکی بیراهنی پوشینه از نقره جون مرا بدیدند گفتند غریبی گفتم هرکرا ماوی گاه او خدا بود هرگز در غربت نبود جون این سخن از من بشنوند با من انس گرفتند بس ^{۱۰} یکی گفت که اورا سوپق دهید گنت من سوپق نخورم تا با شکر و قند نباشد در حال سوپق دازند بشکر و قند جنانک خواستم بس از صاحب قبص برسیدم که این بیراهن از نقره چیست گنت شکایت کردم با خذاء نعالی از شبشی که دمار از من بر آورده بود تا مرا این بیراهن در پوشید نفلست که او سخنی خوش گفتمی روزی هاتنی آواز داد که بسی سخنی نیکو ^{۱۵} گفتمی اکنون اگر خاموش باشی نیکوتر جنین گویند که دیگر سخن نگنت تا وقت مردن و خود بس از آن بهفته بیش نکشید که فرمان یافت و باز بعضی جنین نقل کنند که روز آذینه سخن می گنت در مجلس چیزی بدو در آمد از کرسی در افتاد و جان تسلیم کرد رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو عمرو نُجَید رحمة الله علیه

^{۲۰} آن عامل جدّ و جهد آن کامل نذر و عهد آن فرد فردانیت آن مرد و حدانیت آن مطلق عالم قید شیخ ابو عمرو نُجَید رحمة الله علیه از کبار مشایخ وقت بود و از بزرگان اصحاب تصوّف و در ورع و معرفت و ریاضت و کرامت شانی عظیم داشت و از نشاوری بود و جنیدرا دینه و ^{۲۴} آخر کسی از شاگردان بو عثمان کی وفات کرد او بود و اورا نظری

بل که بنور جان موسی علیه السلام شتووند و بی او هرگز نشایدندی
 همچنین اگر کسی از امت محمد صلی الله علیه وسلم رؤیتی بود نه از او بود
 آن بنور جان محمد بود علیه السلام نه آنک هرگز صد ولی بگرد نی رسد
 لیک اگر محمد علیه السلام ولی را برگزیند تا بنور او چیزی بیند دلیل
 آن نکند که آن کس از نبی زیادت بود اما نبی را دست آن بود که از
 آنج او می خورد لقبه امت را دهد چنانک موسی علیه السلام قوم خود را
 کلام حق بشنوائید و چنانک محمد علیه السلام گنت سلام عآینا و علی
 عباد الله الصالحین چون سلام خاص محمد بود اگر یکی از امت را بسبب
 او آن دست دهد عجب نمود و از جهت این سر بود که موسی علیه
 السلام گنت خداوند مرا از امت محمد گردان و دیگر جواب آمنت که
 دیدی که موسی علیه السلام می خواسته است در حق خود می خواسته
 است و آن چنان در هجده هزار عالم ننگبند بس دید بو حمزه بر قدر او
 بوده باشد چنانک مرید بو تراب نخشی که حق را می دید و با این همه
 طاقت دیدار بایزید نیاورد کچون حق بر قدر بایزید متعجبی گشت مرید
 طاقت آن نداشت تا فرو شد و چنانک صدیق را بیکار متعجبی می شود و
 جمله خلقرا یک بار بس تفاوت در دیدار آمد لاجرم چون دید موسی
 علیه السلام در عالم نتوانست کشید ندید اگر در دید تفاوت نبودی فردا
 اهل بهشت نور دوال نعلین بلالرا سجده نکردندی و بو حمزه را بسی
 سختست در طریق تجرید که مجزوترین اهل روزگار او بود و گنت دوستی
 ۲۰ فقرا سختست و صبر نتوان کرد بر دوستی فقر مگر صدیقی و گنت هرکه
 طریق بحق داند سلوک آن طریق برو سهل بود و طریق دانستن آن بود
 کی حق تعالی اورا تعلیم داده بود بی واسطه و هرکه طریق با استدلال داند
 بیکار خطا کند و بیکار صواب افتد و گنت هرکرا سه چیز روزی کردند
 از همه آنها برست شکمی خالی با دلی قانع و درویشی دایم و گنت چون
 ۲۵ نفس تو از تو سلامت یافت حق وی بگذاردی و چون خلق از تو

خاست و کاردی بگرفت و گنت اِضْرِبْ فِيهِ و قصد کشتن وی کرد
 مریدان در باء شیخ افتازند تا وی را ازو جدا کنند بو حمزه را گنت اَسْلِمُ
 یا مَظْرُود گفنتد ایها الشیخ ما جمله اورا از خاص اولیاء و موحدان دانیم
 شیخ را این تردّد با او از کجا افتاد حارث گنت مرا با وی تردّد نیست و
 در وی جز نیکویی نی بینم و باطن اورا بجز مستغرق توحید نی بینم اما
 چرا و برا چیزی باید گنت که بافعال حلولیان مانند یا از مخالفت ایشان
 در معاملات وی نشان بود مرغی که عقل ندارد و بر مجاری عادت
 خود بانگی می کند چرا اورا از حقی سماع افتد و حقّ جلّ و علا تجزّی
 نه و دوستان اورا جز با کلام او آرام نه و جز با نام او وقت و حال
 ۱۰ خوش نه و وبرا بچیزها حلول و نزول نه و اتّحاد و امتزاج بر قدیم روا
 نه بو حمزه گنت اگرچه در میان این همه راحت و لباسها، فاخر نشسته
 و مرغی بتمکّن صنوت غرق شده چرا احوال اهل ارادت بر تو پوشیده است
 حارث گنت توبه کن از بیخ گنتی و اگر نه خونت بریزم در حالت گنت
 ایها الشیخ هر چند من در اصل درست بودم اما چون فعلم مانند بود
 ۱۵ بفعل قوی گمراه توبه کردم و ازین جنس سخن او بسیارست تا بجایی که
 وقتی می گنت که رَبُّ الْعَزْدَرَا دینم جهراً مرا گنت یا با حمزه لا تَبِيعَ
 الْمُسْوَاسَ وَذُقْ بِلَاءَ النَّاسِ خذایرا آشکارا دینم مرا گنت یا با حمزه متابعت
 و سواس مکن و بلاء خلق بچش و چون این سخن ازو بشنودند اورا رنج
 بسیار نمودند بسبب این سخن بلای بسیار کشید اگر کسی گوید خذایرا
 ۲۰ در آشکاری بچسّ چون توان دید در بیداری گویم بی چگونه توان دید
 چون بصر او صفت بصر کسی گردد بیداری تواند دید چنانک در خواب
 رواست دیدن اگر گویند موسی علیه السلام نه دیدن این چگونه باشد
 گویم چنانک کلام خاص موسی علیه السلام رؤیت خاص بمحمد بود صلی
 الله علیه و سلم آن قوم که با موسی علیه السلام بودند کلام حق شنودند
 ۲۵ و بخود نشیندند که ایشانرا زهره آن نمودی که کلام حق تعالی شنیدندی

زیرا که عظیم‌تر حجابی میان تو و خدای نفس است بس حقیقت نیست مگر مرگ نفس و گنت مرگ بای است از ابواب آخرت و هیچ بنده بخدا نتواند رسید مگر بدان درگاه در شوذ و گنت من جگم و جمله خلق دشمن من و گنت بر تو باز که مغرور نشوی بگر و شاید که بود کسی گنت مرا وصیتی بکن گنت همت همت که همت مقدم همه اشیا است و مدار جمله اشیا بروست و رجوع جمله اشیا باوست چون شیخ وفات کرد اصحاب گفتند لوح سر خاک او راست کردیم و نام او بر آنجا نبشتم هر بار یکی بیامدی و خراب کردی و نابدی شدی و لوح بپردی و از آن هیچ کس دیگر خراب نکردی از استاذ بو علی دقاق برسینم سر این گنت آن بیر ۱۰ در دنیا خودرا بنهانی اختیار کرده بود تو ی خواهی که آشکارا کنی حق تعالی نهان می کند والله اعلم بالصواب.

ذکر شیخ ابو حمزه بغدادی رحمه الله علیه

آن سالک طریق تجرید آن سایر سیل توحید آن ساکن حظیره قدس آن خازن ذخیره انس آن نقطه دایره آزادی و تد عالم ابو حمزه بغدادی رحمه الله علیه از طایفه کبار بود و از اجله ابرار و در کلام حظی نام داشت و در علم تفسیر و روایات حدیث بکمال و بیر اورا حارث محاسبی بود و صحبت سری یافته بود و با نوری و خیر نساج قرین بود و بسی مشایخ بزرگرا دینه بود و از آن قوم بود که خلیفه ایشانرا بگرفت تا بکشند بس نوری در بیش رفت تا خدای تعالی همرا خلاص داد و در مسجد ۲۰ رصافیه بغداد وعظ گنتی و امام احمدرا چون در مسئله اشکالی افتادی با او رجوع کردی و گنتی در فلان مسئله جگویی زبانی شافی داشت و بیانی صافی روزی نزدیک حارث محاسبی در آمد وی را یافت جامهء لطیف پوشیده و بنشسته و حارث مرغی سیاه داشت که بانگ کردی در آن ۲۴ ساعت بانگی بکرد بو حمزه نعره بزد و گنت آئیک یا سیدی حارث بر

و در معاملات و در ورع و تقوی و مشاهدت یگانه و از فارس بود و در نيسابور وفات کرد و شلی اورا بزرگ داشتی عظیم و سخن اوست که گفت در جمله دنیا بک حکمتست و هر بکرا از آن حکمت نصیب بر قدر کشف اوست و گفت صحبت کنید با خذاء عزّ وجلّ و اگر نتوانید با آنکس صحبت کنید که با خدا صحبت کند تا ببرکت صحبت او شمارا بخدای رساند و در دو جهان رستگاری باشد و گفت هرکه مصاحبت کند با علم اورا جاره نبوذ از مشاهده امر و نهی و گفت علم ترا برین کند از جهل بس جهنم در آن کن تا ترا برین نگرداند از خذاء تعالی و گفت وصل بی فصلست کجوں فصل آمد وصل نماید و گفت هرکه صدق نگاه ۱۰ بدارد میان خویش و خذاء صدق اورا مشغول گرداند از آنک اورا فراغت خلق بوذ و گفت راه بعدد خلقتست بس گفت طریق خدا بر است و بذو طریق نیست و گفت مجالست خدا بسیار کن و با خالق اندک و گفت بهترین خلقی آن قوم اند که خیر در غیر نینند و دانند که راه بخداء بسیارست بجز از آن راه که خاص این کسست و اما جنان باید ۱۵ که تقصیر نفس را داند در آنج او در آنست و گفت جنان باید که حرکات و سکانات مرد خذایرا بوذ یا بضرورتی بوذ که در آن مضطّر بوذ و هر حرکت و سکون که غیر این بوذ که گفتیم آن هیچ نبوذ و گفت عاقل آنست که سخن بر قدر حاجت گوید و هرجه افزونست دست از آن بدارد و گفت هرکرا خاموشی و طر نیست او در فصولست و اگرچه ۲۰ ساکنست و گفت علامت مرید آنست که اورا از غیر جنس خویش نفرت بوذ و طلب جنس کند و گفت زندگانی نیست مگر در مرگ نفس و حیوة دل در مرگ نفس است و گفت ممکن نیست از نفس برون آمدن هم بنفس و لیکن امکان از نفس برون آمدن بخدایست و آن راست نشوذ ۲۴ مگر بدرستی ارادت بخدای و گفت نعمت عظیم تر از نفس برون آمدن است

مملکت بینی و از کلمات اوست که گفت: علم فنا و بقا بر اخلاص و حدیثت
 گردد و دوستی عبودیه هر چه جز این بود آنست که ترا بغلط افکند و
 زندقه بار آورد و گفت هر که خواهد که از کون آزاد آید گو عبادت
 خدای تعالی با اخلاص کن که هر که در عبودیه با اخلاص بود از ما سوی
 ۵. اله آزاد گردد و گفت هر که سخن گوید در اخلاص و نفس را مطالبه
 نکند بدانک حق تعالی او را مبتلا گرداند که برده او درین شود در پیش
 اقران و گفت هر که ترک کند خدمت مشایخ مبتلا شود بدعاوی کاذبه و
 فضیحت گردد بدان دعویها و گفت هر که خواهد که معطل گردد و عمل
 او باطل شود گو دست در رخصت زن و کنت سنله آن بود کی در
 ۱۰. خدای عاصی شود و کنت سنله آنست که از خدای تترسد و کنت سنله
 آنست که مات نهد بعطای خویش بر عطاء ستانند و کنت شرف در
 تواضع است و عز در تقوی و آزادی در قناعت و کنت جون خوف در
 دل قرار گیرد موضع شبهات بسوزاند در وی و رغبت دنیا از وی بر
 آید و گفت توکل سرّیست میان بنک و خداوند واجب آن بود که بسرّ
 ۱۵. وی مطلع نگردد جز خدای و گفت از خدای تعالی مؤمنانرا در دنیا بذآن
 ایشانرا در آخرت خواهد بود دو چیزست عوضش ایشانرا از بهشت در
مسجد نشستنست و عوض ایشان از دینار حق مطالعۀ جمال برادران
 کردن و گفت که گفتند مارا جرا دعایی نی کنی گفت مِنْ مُخَالَفَتِ الْوَقْتِ
سُوهُ الْأَدَبِ و کسی از او صنعتی خواست گفت خدا باز یادی دار و فراموش
 ۲۰. مکن و اگر این توانی مرگرا باز یادی دار رحمة الله علیه

ذکر ابو بکر صیدلانی رحمة الله علیه

آن فلك عبادت آن خورشید سعادت آن چشمه رضا آن نقطه وفا آن شیخ
 ربّانی شیخ ابو بکر صیدلانی رحمة الله علیه از جمله مشایخ و اعلاء ایشان
 ۲۴. بود و صاحب جمال بر صنتی که در عهد خویش همتا ندشت در حالت

و ناخنم دراز نشد و خرقه‌ام شوخکن نکشت و درین چهل سال در زیر هیچ سفن نچنم مگر در زیر سفن بیت المعمور و گنت هشتاد سالست که بشهوت خویش هیچ چیز نخورده ام و گنت بشام مرا کاسه عدس آوردند بخوردم و ببازار شدم ناگه بجاء در نگریستم خمه‌اء خمر دیدم گفتند چه می نگری خمه‌اء میست گفتم اکنون لازم شد بر من حسبت کردن در ایستادم و خمه‌اء می ریختم و مرد تن زده بنداشت که من کس سلطامم چون مرا باز شناخت بنزدیک طولون برد تا دویست جویم بزدند و بزدانم باز داشتند مدتی دراز بایستادم عبد الله مغربی آنجا افتاد شناخت کرد بس چون مرا رها کردند چشمش بر من افتاد گنت ترا چه افتاد ۱۰ گفتم سیر خوردن عدس بود و دویست خوب خوردن گنت ارزان جستی و گنت شصت سال بود تا نفسم لقمه گوشت بریان آرزوی کرد و نی دادمش بکروز ضعیفی عظیم غالب شد و کار دش باسخوان رسید و بوی گوشت بدید آمد نفسم فریاد گرفت و بسی زاری کرد که بر خیز و ازین گوشت از برای خذاء اگر وقت آمده است لقمه بخواد بر خاستم بر اثر بوی گوشت برفتم و آن بوی از زندان می آمد چون در رفتم یکی را دیدم که داغش می کردند و او فریاد می کرد و بوی گوشت بریان بر خاسته نفس را گفتم هلا بستان گوشت بریان نفسم بترسید و تن زد و بسلامت ماندن قانع شد و نقلست که گنت هرگاه که بگه رفتی نخست روضه بیغامبر را علیه السلام زیارت کردی بس بگه باز آمدی آنکه بدینه شدی ۲۰ دیگر بار زیارت روضه بکردی و گنتی السلام علیک یا رسول الله از روضه آواز آمدی که وعلیک السلام ای بسر شیبان و گنت در گرمابه شدم و آبی بود فرا گذاشتم جوانی چون ماه از گوشه گرمابه آواز داد که تا چند آب بر ظاهر بیابی یک راه آب بیاطن فرو گذار گفتم تو ملکی یا جنی یا انسی بدین زیبایی گنت هیچ کدام من آن نقطه ام زیر بی بسم الله ۲۵ گفتم این همه مملکت نست گنت با ابرهیم از بندار خود بیرون آبی تا

سنگ خاك ما نهد و حاجت خواهد روا شود و مجربست از بعد آن
 شیخ را دیدند در خواب برسیدند که حق تعالی با تو جگر دگت نامه
 بدست من داد گفتم مرا بنامه چه مشغول می کنی تو خود بیش از آن
 که بکردم دانسته که از من چه آید و من خود می دانستم که از من
 چه آید نامه بگرام الکتابین رها کن که چون ایشان نبشته اند ایشان می
 خوانند و مرا بگذار نفسی با تو باشم نقلست که محمد بن الحسین گنت من
 بیمار بودم و دل اندوهگن از نفس آخر شیخ مرا گنت هیچ مترس در آخر
 کار از رفتن جانست که گویی می ترسم گفتم آری گنت اگر من بیم
 بیش از تو آن ساعت حاضر آمم نزدیک تو در وقت مردن تو و اگر همه
 ۱۰ سی سال بود بس شیخ فرمان یافت و من بهتر شدم نقلست که سرش
 گنت در وقت نزع بدم راست بایستاد و گنت در آبی و علیک السلام
 گنت یا بذکر کرا بینی گنت شیخ بو الحسن خرقانی است که وعده کرده
 است از بعد چندین گاه و اینجا حاضر است تا من ترسم و جماعتی
 جو نمودان نیز با او بهم این بگفت و جان بداد رحمة الله علیه،

ذکر شیخ ابرهیم شیبانی

۱۵

آن سلطان اهل نصوف آن برهان بی تکلف آن امام زمانه آن هام بگانه
 آن خلیل ملکوت روحانی آن قطب وقت شیخ ابرهیم شیبانی رحمة الله علیه
 رحمة واسعة پیری بحق و شیخی مطلق بود و مَشار آیه و محمود اوصاف
 و مقبول طوایف و در مجاهد و ریاضت شانی عظیم داشت و در ورع
 ۲۰ و نفوی آیتی بود جنانک عبد الله منازل گنت ابرهیم حجت خداست بر
 فقرا و بر اهل آداب و معاملات و گردن شکن مدعیانست رفیع قدر و
 عالی همت بود و جدی بکمال داشت و مراقبت بر دوام رهمه وقتی
 محفوظ جنانک گنت جهل سال خدمت بو عبد الله مغربی کردم درین
 ۲۴ جهل سال از ماکولات خلق هیچ نخوردم و درین جهل سال موم نبالید

نا من کسی را باشم تو مرا این چرا گفتی گفتم بار خدایا این اختیار که تو بمن کردی از مکر تو این کی تو امان بود چه تو با اختیار هیچ کس کار نکنی و گفت شبی بخواست دیدم که مرا با آسمان بردند جماعتی را دیدم که زار زاری گریستند از ملائکه گفتم شما کیسیند گفتند ما عاشقان حضرتیم گفتم ما این حالت را در زمین تب و لرز گوئیم و فِسرّه شما نه عاشقانید چون از آنجا بگذشتم ملائکه مقرب بیش آمدند و گفتند نیک ادبی کردی آن قوم را که ایشان عاشقان حضرت نبودند بحقیقت عاشقان کسی می باید که از بلاء سر کند و از سر بای و از بیش بس کند و از بس بیش و از بین یسار کند و از یسار بین که هر که يك ذره خویش را باز می باید ۱۰ يك ذره از آن حضرت خبر ندارد بس از آنجا بفرود دوزخ فرو شدم گفتم تو می دم تا من می دم تا از ما کدام غالب آید و گفت در خواستم از حق تعالی که مرا بمن نمایی جنانک هستم مرا بمن نمود با بلاسی شوخگن و من همی در نگرستم و می گفتم من اینم ندا آمد که آری گفتم آن همه ارادت و خُلق و شوق و نصْرَع و زاری چیست ندا آمد که آن همه مایم ۱۵ تو اینی و گفت چون بهستی او در نگرستی نیستی من از هستی خود سر بر آورد چون بنیستی خود نگرستم هستی خود را نیستی من بر آورد بس ماندم در بس زانو خود بنشستم تا دمی بود گفتم این نه کار منست نفیست که چون شیخ را وفات نزدیک رسید گفتم کاشکی دل بر خوم بشکافتندی و بخلق نمودندی تا بدانندی که با این خدای بت برستی ۲۰ راست نخواهد آمدن بس گفتم سی کز خاکم فروتر بریزد که این زمین زبر بسطام است روا نبود و ادب نباشد که خاک من بلاء خاک بایزد بود و آنگاه وفات کرد بس چون دفنش کردند شب را بر فی عظیم آمد دیگر روز سنگی بزرگ سبید بر خاک او نهاده دیدند و نشان قدم شیر یافتند دانستند که آن سنگ را شیر آورده است و بعضی گویند شیر را دیدند بر سر خاک ۲۵ او طواف می کرد و در افوا هست که شیخ گفته است که هر که دست بر

خیزد و گنت مؤمن را همه جایگاهها مسجد بود و روزها همه آذینه و ماهها همه رمضان و گنت اگر دنیا همه زر کند و مؤمن را سر آنجا دهد همه در رضاء او صرف کند و اگر يك دينار در دست کم خوردی کنی جای بگذد و در آنجا کند و از آنجا بر نگیرد تا بس از مرگ او میراث خوران بر گیرند و سوبق کنند و خشتی چند بر سر روی یکدیگر زنند و گنت ازین جهان بیرون می شوم و چهار صد درم وام دارم هیچ باز نداده باشم و خصمان در قیامت از دامن من در آویخته باشند دوستر از آن که یکی سوال کند و حاجت او را نکرده باشم و گنت گاه گاه میگیرم از بسیاری جهد و اندوه و غم که بمن رسد از براء لقمه نان قوم که خورم و اگر خواهی با تو بگذارم و گنت فردا در قیامت با من گویند چه آوردی گویم سگی با من دادی در دنیا که من خود در ماندن شک بودم تا در من و بدگان تو در نینند و نهادی بر نجاست بمن داده بودی من در جمله عمر در باک کردن او بودم و گنت از آن ترسم که فردا در قیامت مرا بینند بیارند و بگناه همه خراسانیان عذاب کنند و گنت بیامدی و بکنار گورستان فرو نشستنی گفتمی تا این غریب با این زندانیان دی فرو نشیند و گنت علی گنت رضی الله عنه الهی اگر يك روز بود بیش از مرگ مرا توبه ده و گنت مردمان دعا کنند و گویند خداوندا مارا بسه موضع فریاد رس یکی در وقت جان کندن دوم در گور سیم در قیامت من گویم الهی مرا بهمه وقتی فریاد رس نقلست که گنت يك شب حق تعالی را بخواب دیدم گنت شصت سالست تا در امید دوستی تو می گذارم و در شوق تو باشم حق تعالی گنت بسالی شصت طلب کرده و ما در ازل الازل در قدم دوستی تو کرده ایم و گنت یکبار دیگر حق تعالی را دیگر بخواب دیدم که گنت یا ابو الحسن خواهی که ترا باشم گنت نه گنت خواهی که مرا باشی گنت نه گنت یا ابا الحسن خلق اولین و آخرین در اشتیاق این بسوختند

این طریق خدا نخست نیاز بود بس خلوت بس اندوه بس بیداری و میان نماز بیشین و نماز دیگر بخواه رکعت نماز وُرد داشتی که خلق آسمان و زمین در آن برخی نبودی چون بیداری بدید آمد آن همه را قضا کردن حاجت آمد گنت جهل سالست تا نان نبغتم و هیچ چیز نساختم مگر برای مهبان و ما در آن طعام طَفِیل بودیم چنین باشد که اگر جمله جهان لقمه کنند و در دهانی نهند از آن مهبانی هنوز حق او نگذارد باشد و از مشرق تا مغرب بروند تا یکی را براء خدا زیارت کند هنوز بسیار نبوذ و گنت جهل سالست تا نفس من شربتی آب سرد یا شربتی دوغ ترش می خواهد وی را نداده ام نقلست کی جهل سال بود تا باذنجانش آرزو ۱۰ بود و نخورده بود یک روز مادرش بستان درو مالید و خواهش کرد تا شیخ نیم باذنجانی بخورد همان شب بود که سر بسرش بریزند و بر آستان نهانند و شیخ دیگر روز آن بدید و می گفت آری که آن دیگ که ما هر نهاده ایم در آن دیگ گرم کم ازین سر نباید و گنت با شامی گویم که کار من با او آسان نیست و شامی گوید که باذنجان بخور و گنت ۱۵ هفتاد سالست تا با حق زندگانی کرده ام که نقطه بر مراد نفس نرفته ام و نقلست که شیخ را برسیند که از مسجد تو تا مسجدها، دیگر چند در میان است گنت اگر بشریعت گیرید همه راستست و اگر بمعرفت گیرید سخن آن شرحها دارد و من دیدم که از مسجدها، دیگر نور بر آمد و با آسمان شد و برین مسجد قبه از نور فرو برده اند و بعنان آسمان در ۲۰ می شد و آن روز که این مسجد بگردند من در آمدم و بنشستم جبریل بیامد و علی سبز بزد تا بعرش خدای و همچنین زده باشد تا قیامت و گنت یک روز خدا بمن ندا کرد که هر آن بند که بمسجد تو در آید گوشت و پوست وی بر آتش حرام گردد و هر آن بند که در مسجد تو ۲۴ دو رکعت نماز کند بزندگان تو و بس مرگ تو روز قیامت از عبادان

دگر خبر ندارند گفتند شبلی گفته است الهی همه خلفرا بینا کن که ترا
 بینند گفتند دعوی بتر است یا گناه گنت دعوی خود گناه است گفتند
 بندگی چیست گفت عمر در ناکاهی گذاشتن گفتند جکیم تا بیدار گردیم
 گفت عمر بیک نفس باز آور و از بک نفس جانان دان که میان لب و
 دندان رسیده است گفتند نشان بندگی چیست گفت آنجا که من نشان
 خداوندیست هیچ نشان بندگی نیست گفتند نشان فقر چیست گفت آنک
 سیاه دل بود گفتند معنی این چگونه باشد گنت یعنی از بس رنگ سیاه
 رنگی دیگر نبوذ گفتند نشان توکل چیست گفت آنک شیر و ازدها و
 آتش و دریا و بالش هر بیخ ترا یکی بود که در عالم توحید همه یکی بود
 ۱۰ در توحید کوش جندانک توانی که اگر در راه فرو شوی تو بر سوذ باشی
 و باکی نبوذ گفتند کار تو چیست گنت همه روز نشسته ام و بُردا بُردی
 زخم گفتند این چگونه بود گنت آن که هر اندیشه که بدون خدا در دل
 آید آنرا از دل می رانم که من در مقامی ام که بر من پوشیده نیست سر
 مگسی در مملکت براه چه آفرینه است و ازو چه خواسته است یعنی بو
 ۱۰ الحسن نمائند است خبردار حق است من در میان نیم لاجرم هرچه در
 دست گیرم گویم خداوند این را نهاد تن من مکن و گنت بخواه سال با
 خداوند صحبت داشتم باخلاص که هیچ آفرینه را بدان راه نبوذ نماز ختن
 بکردی و این نفس را بر باء داشتمی و همچنین روز تا شب در طاعتش
 می داشتم و درین مدت که نشستمی بدو بای نشستمی نه متکبر نا آن
 ۲۰ وقت که شایستگی بدید آمد که ظاهر اینجا در خواب می شد و بو الحسن
 بهشت تماشا می کرد و بدوزخ در می گردید و هر دو سراء مرا یکی شد
 با حق می بودم تا وقتی که دوزخ را دیدم از حق ند آمد این آنجایست
 که خوف همه خلق بدیدست از آنجای بچستم و در قعر دوزخ شدم گنتم
 این جای من است دوزخ با اهلش بهزیمت شد نتوان گنتن که چه دیدم
 ۲۵ ولیکن مصطفی را علیه السلام عتاب کند که امت را فتنه کردی و گنت

از اخلاص گفت هرج بر دیدار خدا کنی اخلاص بود و هرج بر دیدار خلق کنی ریا بود خلق در میانه چه می باید جاء اخلاص خدا دارد برسیند که جوآنمرد بچه داند که جوآنمردست گفت بدانک اگر خداوند هزار کرامت با برادر او کند و با او یکی کرده بود آن يك نیز ببرد و بر سر آن نهد تا آن نیز برادر او را بود برسیند که ترا از مرگ خوف هست گفت مرده را خوف مرگ نبود و هر وعیدی که او این خلفرا کرده است از دوزخ در آنج من جشیدم ذره نبود و هر وعده که خلفرا کرده است از راحت ذره نبود در آنجه من جشم می دارم و گفت اگر خذاء تعالی گوید بدین صحبت جوآنمردان چه خواهی من گویم هم اینانرا خواهم نقلست که دانشمندی را گفت تو خذایرا دوست داری یا خدا ترا گفت من خذایرا دوست دارم گفت بس برو و برگرد او گرد که کسی را دوست دارد نی او گردد روزی شاگرد بر او گفت چه بهتر بودی شاگرد گفت ندانم گفت جهان بر از مرد همه همچون بایزید و گفت بهترین چیزها دلیست که در وی هیچ بدی نباشد روزی یکی را گفتند ریسانت بگسلد چکنی گفت ندانم گفت بدست او ده تا در بندد و برسیند که فَأَوْحَىٰ إِلَيَّ عَبْدِي مَا أَوْحَىٰ چه بود گفت دانستم آنج گفت خذاء گفت ای محمد من از آن بزرگترم که ترا گفتم مرا بشناس و تو از آن بزرگتری که گفتم خلفرا بن دعوت کن برسیند که نام او بچه برند گفت بعضی بنرمان برند و بعضی بنفس و بعضی بدوستی بعضی بخوف که سلطانست گفتند ۲۰ جنید که هشیار در آمد و هشیار بیرون رفت و شبلی مست در آمد و مست برفت گفت اگر جنید و شبلی را سؤال کنند و از ایشان برسند که شما در دنیا چگونه در آمدید و چگونه بیرون شدید ایشان نه از بیرون شدن خبر دارند و نه از آمدن هم در حال بسر شیخ ندا کردند که صَدَقْتَ ۲۱ راست گفتی که از هر دو برسند همین گویند که خذایرا داند و از چیزها

و گفت هر چه در لوح محفوظست نصیب لوح و خلقتست نصیب جوانمردان
نه آنست کی بلوح درست و خذاء تعالی هم در لوح بگفت با جوانمردان چیزی
گویند که در لوح نبوذ و کوهی آن نشاید بردن و گفت ابن نه آن طرفست
که زفانی برو اقرار آورد یا بینایی بوذ که او را بیند یا شناختی که او را شناسد
۵ یا هفت اندام را نیز آنجا راهست هم از آن اوست و جان در فرمان او اینجا
خذا بیست و بس و گفت کسانی دیدم که بتفسیر قران مشغول بوذند
جوانمردان بتفسیر خویش مشغول بوذند و گفت عالم آن عالم بوذ که بخوبیستن
عالم بوذ عالم نبود آنک بعلم عالم بوذ و گفت خذاء تعالی قسمت خویش بیش
خلقان کرد هر کسی نصیبی خویش برگرفتند نصیب جوانمردان اندوه بوذ
۱۰ و گفت درخت اندوه بکارید تا باشد که ببر آید و تو بنشین و می گری که
عاقبت بدان دولت برسی که گویندت جرای گری گفتند اندوه بجه بدست
آید گفت بدانک هم جهد آن کنی که در کار او باک روی و جدانک بنگری
دانی که باک نه و نتوانی بوذ که اندوه او فرو آید که صد و بیست و چهار
هزار بیغامبر بدین جهان در آمدند و بیرون شدند و خواستند که او را
۱۵ بدانند سزای او و همه بیران همچنان نتوانستند و گفت درد جوانمردان
اندوهست که بدو عالم در نگنجد و گفت اگر عمر من جندان بوذ که عمر
نوح من ازین تن راستی نینم و آنک من ازین دامن اگر خذاوند این
تن را بآنش فرو نیارذ داد من ازین تن بنه داده باشد برسیدند از نام
بزرگ گفت نامها هم خود بزرگست بزرگتر در وی نیستی بنه است چون
۲۰ بنه نیست گردید از خلق بشذ در هیبت یک بوذ برسیدند از مکر گفت
آن لطف اوست لیکن مکر نام کرده است که کرده با اولیا مکر نبوذ
برسیدند از محبت گفت نهایتش آن بوذ که هر نیکویی که او با جمله
بندگان کرده است اگر با او بکنذ بدان نیارامد و اگر بعدد دریاها
۲۴ شراب بخلق او فرو کنذ سیر نشوذ و می گویند زیادت هست و برسیدند

حسرت فرو می شوند که یکی از ایشان سرهنگی دین را نمی شاید و گفت
زندگانی درون مرگست مشاهده درون مرگست پاکی درون مرگست فنا و
بقا درون مرگست و چون حق بدید آمد جز از حق هیچ چیز بنماند
و گفت با خلق باشی ترشی و تلخی دانی و چون خلقت از تو جدا شود
زندگانی با خدا بود و گفت زندگانی باید میان کاف و نون که هیچ بنپزد
و گفت آن کسی که نماز کند و روزه دارد بخلق نزدیک بود و آن کسی
که فکر کند بچذا و گفت هفت هزار درجه است از شریعت تا معرفت
و هفتصد هزار درجه است از معرفت تا بحقیقت و هزار هزار درجه است
از حقیقت تا بارگاه باز بود هر یکی را بمثل عمری باید که چون عمر نوح
و صفای جون صفائی محمد علیه السلام و گفت معنی دل سه است یکی
فانیست و دوم نعمتست و سیم باقیست آنک فانیست ماوی گاه درویشی
است و آنک نعمتست ماوی توانگریست و آنک باقیست ماوی خذاست
و گفت مرا نه تن است و نه دل و نه زفان بس ماوی این هر سه مرا
خدا است و گفت مرا نه دنیا و نه آخرتی ماوی این هر دو مرا خذاست
و گفت بس خوش بود و لیکن بیمار که از آسمان و زمین گرد آیند تا
اورا شنا دهند بهتر نشود و گفت کارکنند بسیارست و لیکن برنک نیست
و برنک بسیارست سبارنک نیست و آن یکی بود که کند و برد و سبارد
و گفت عشق بهره ایست از آن دریا که خلق را در آن گذر نیست
آتشینست که جانرا درو گذر نیست آورد بر دبیست که بنه را خبر نیست در
آن و آنج بذین دریاها نهند با منر نشود مگر دو چیز یکی اندوه و
یکی نیاز و گفت برخندند قرایان و گویند که خذایرا بدلیل شاید دانستن
بل که خذایرا بچذا شاید دانست بمخلوق چون دانی و گفت هرکه عاشق
شد خذایرا یافت و هرکه خذایرا یافت خودرا فراموش کرد و گفت هرکه
آنجا نشیند که خلق نشینند با خدا نشسته بود و هرکه با خدا نشیند عارفست

از آفت نفس خویش و از عمل شیطان و گفت تا دیو فریب نماید خذاوند
 نماید چون دیو نتواند فریفت خذاوند بکرامت فریبد و اگر بکرامت
 نفریبد بلطف خویشتن بفریبد بس آنکس که بذپها نثریبد جوامردست
 و گفت در غیب دریائست که ایمان همه خلایق همچو کاهست بر سردریا
 ۵. باذ هی آید و موج هی زند ازین کنار تا بدان کنار و گاه گاه از آن کنار
 با این کنار گاه بسر دریا و گفت جوامردی زبانست بی گفتار و بینائست
 بی دینار تنی است بی کردار دلیلی است بی اندیشه و چشمه است از دریا و
 سرهء دریا و گفت عالم علم بگرفت و زاهد زهد بگرفت و عابد عبادت و با
 این فرا بیش او شدند تو باکی بر گیر و ناباک فرا بیش او شو که او
 ۱۰. باکست و گفت هرکرا زندگانی با خدا بود بر نفس و دل و جان خویش
 قادر نبود وقت او خادم او بود و بینایی و شنوایی او حق بود و هرچه
 در میان بینایی و شنوایی او بود سوخته شود و بجز حق هیچ چیز نماند
 قُلِ اللَّهُ نُمَّ ذَرُّهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ و گفت اگر کسی از تو پرسد که فانی
 باقی را بیند بگو که امروز درین سراء فنا بندۀ فانی باقی را می شناسد فردا
 ۱۵. آن شناخت نور گردد تا در سرای بقا بنور بقا باقی را بیند و گفت اولیاء
 خذایرا نتوان دید مگر کسی که محرم بود جناتک اهل ترا نتواند دید مگر
 کسی که محرم بود مرید هر چند که بیبرا حرمت بیش دارد دیدش در
 بئر بیش دهد و گفت هر کسی ماهی در دریا گیرد این جوامردان بر
 خشک گیرند و دیگران گشت بر خشک کنند این طایفه بر دریا کنند
 ۲۰. و گفت اگر آسمان و زمین بر از طاعت بود آنرا قدری نمود اگر در دل
 انکار جوامردان دارد و گفت هزار مرد این جهانرا ترا ترك باید کرد
 تا بیک مرد از آن جهان برسی و هزار شربت زهر باید خورد تا بیک
 شربت حلوت بچشی و گفت دریغا هزار بار دریغا که چندین هزار
 ۲۴. سرهنگ و عیار و مهتر و سالار و خواجه و برنا که در کتب غفلت بجاک

بروید و با خدا مرد باشید که شمارا بچیزی از خویشتن باز نکند و گنت
ای بسا کسان که بر بشت زمین می روند ایشان مردگانند و ای بسا
کسان که در شکم خاک خفته اند و ایشان زندگانند و گنت دانشمندان
گویند بیغامبر علیه السلام نه زن داشت و یک ساله قوت نهیادی و
فرزندانش بودند گویم بلی آن همه بود و لیکن شصت و سه سال درین
جهان بود که دل او ازین خبر نداشت آن همه بر وی می رفت و او که
خبر داشت از خدا داشت و گنت از هر جانب که نگری خذاست و اگر
زبر نگری و اگر زیر نگری و اگر راست نگری و اگر جب نگری و اگر
بیش نگری و اگر از بس نگری و گنت هرچه در هنت آسمان و زمین
۱۰ هست بتن تو درست کسی می باید که بیند و گنت هرکرا دل بشوق او
سوخته باشد و خاکستر شده باز محبت در آید و آن خاکسترا بر گیرد
و آسمان و زمین از وی بُر کند اگر خواهی که بیند باشی آنجا توان دید
و اگر خواهی که شنوند باشی آنجا توان شنید و اگر خواهی که جشنه باشی
آنجا توان جشنید مجرّدی و جوانمردی از آنجا می باید و گنت اگر جایگاهی
۱۵ بودی که آن جایگاه نه اورا بودی و یا اگر کسی که آن کس نه اورا بودی
ما آن گله بر آن جایگاه و با آن کس نکردی و گنت قدم اول آنست
که گویند خدا و چیزی دیگر نه و قدم دوم آنست و قدم سوم سوختن
است و گنت هر ساعتی می آبی و بشته گناه در کرده و گاه می آبی
بشته طاعت در کرده تا کی گناه تا کی طاعت گنهارا دست بیشتر باز
۲۰ نه و سر بدریاء رحمت فرو برده و طاعت را دست بیشتر باز نه و سر
بدریاء بی نیازی فرو برده و سر بیستی خویش فرو بر و بهستی او بر
آور و گنت در شب باید که نخسبم و در روز باید که نخورم و نخوام بس
بمنزل کی رسم و گنت اگر جبریل از آسمان بانگ کند کجمن شما نبوده و
۲۵ نباشد شما اورا بقول صادق دارید و لیکن از مکر خدا امین مباشد و

هست که چون در شوذ بنگذارند که بیرون آید و گنت خذاء تعالی خلق را
از فعل خویش آگاه کرد اگر از خویش آگاه کردی لا اله الا الله کوی
بنامدی یعنی غرق شوندی و گنت جگویی در کسی که در بیابان ایستاده
بوذ و در سر دستار ندارد و در با نعلین و در تن جامه و آفتاب در
مغزش می تابد و آتش از زیر قدمش بر می آید چنانک بایش را بر زمین
قرار نبوذ و از بیش رفتن روی ندارد و از بس باز شدن راه نیابد و
متخیر مانده باشد در آن بیابان و گنت غریب آن بوذ که در هفت آسمان
و زمین هیچ با وی یک ناره موی نبوذ و من نگوم که غریب من آم که
با زمانه نسازم و زمانه با من نسازد و گنت آنکس که تشنه خدا بوذ
۱۰ اگرچه هرجه خدا آفرین است بوی سیر نشوذ و گنت غایت بند با
خدا سه درجه است یکی آنست که بر دیدار بایستد و گوید الله و دیگر
آنست که بی خویشتن گوید الله سیم آنک ازو با او گوید الله و گنت
خذا برا با بند با چهار چیز مخاطبه است بتن و بدل و بمال و بزبان اگر
تن خدمت را در دهی و زفان ذکر را راه رفته نشوذ تا دل با او در ندهی
۱۵ و سخاوت نکنی که من این چهار چیز دارم و چهار چیز ازو بخواستم هیبت
و محبت و زندگانی با او و راه در یگانگی بس گنتم بهبشت امید مک و
بدوزخ بیم مکن که ازین هر دو سرای مرا توی و گنت مردمان سه
گروهند یکی ناآزوده با تو آزار دارد و یکی بیازاری بیازارد و یکی که
بیازاری نیازارد و گنت ابن غنلت در حق خلق رحمتست که اگر چند
۲۰ ذره آگاه شوند بسوزند و گنت خذاء تعالی خون همه بیغامبران بریخت
و باک نداشت خدا این شمشیر بهمه بیغامبران در افشاند و این تازیانه
بهمه دوستان زد و خویشتن را بشیخ کس فرا نداد عیارست برو تو نیز
عیار باش دست بدون او فرا مک و گنت خذاء تعالی هر کس را بچیزی
۲۴ از خویشتن باز کرده است و خویشتن را بشیخ کس فرا ندهد ای جوانمردان

بسیار خاموش باشید و کم گوید و بسیار دهید و کم خورید و بسیار سر
از بالینی برگزید و باز منهد و گنت هرکه خوشی سخن خدای ناجشینه
ازین جهان بیرون شود اورا چیزی نرسینک باشد و گنت تا خداوند بهدارا
نبود با خلق بهدارا بود با مصطفی خردمندان با خدا ناباتک اند زیرا که او بی
باکست و کسی که او بی باک بود بی باکانرا دوست دارد و گنت این راه
راه ناباکانست و راه دیوانگان و مستان با خدا مستی و دیوانگی و ناباکی
سود دارد و گنت ذکر الله از میان جان صلوات بر محمد از بن گوش
و گنت ازین جهان بیرون نشوی تا سه حال بر خویشتن بینی اول باید
که در محبت او آب از چشم خویش بینی دیگر از هیبت او بول خویش
۱۰ بینی دیگر باید که در بیداری استخوانت بگدازد و باریک شود و گنت
جانن یاذ کنید که دیگر بار نباید کرد یعنی فراموش مکن تا یادت نباید
آورد و گنت غایب تو باشی و او باشد دیگر آنست که تو نباشی همه او
بود و گنت سخن مگوید تا شنوند سخن خذارا نبیند و سخن مشنویند تا
کویند سخن خذاوندر را نبیند و گنت هرکه بیکبار بگوید الله زبانش بسوخت
۱۵ دیگر نتواند گنت الله چون تو بینی که ی گویند ثنای خذاوند است بر
بنک و گنت درد جوانردان اندوهی بود که بهر دو جهان در نگنجد و آن
اندوه آنست که خواهند تا اورا یاذ کنند و بسزای او نتوانند و گنت
اگر دل تو با خذاوند بود و همه دنیا ترا بود زبان ندارد و اگر جامه
دیبا داری و اگر بلاس پوشینک باشی که دل تو با خذاوند نبود ترا از
۲۰ آن هیچ سودی نیست و گنت چون خویشتن را با خدا بینی وفا بود و
چون خذارا با خویشتن بینی فنا بود و گنت هرکه با این خلق کوزدک
بینی با خذاوند مردست و هرکه با این خلق مردست با خذاوند مرده
است و گنت کس هست که هم پهلند که برگیزد و هم بگذارند که ببیند
۲۴ و کس هست که اگر خواهد در شود و اگر خواهد بیرون آید و کس

و بی حساب بیهشت شود و گنت تعمیر چون مرغی بود که از ماوای خود بشود بطلب جینه و جینه نیابد و دیگر باره راه ماوی نداند و گنت هرکه بلك آرزوی نفس بدهد هزار اندویش در راه حق بدید آید و گنت قسمت کرد حق تعالی جیزهارا بر خلق اندوه نصیب جوانمردان نهاد و ایشان قبول کردند و گنت در راه حق جندان خوش بود که هیچ کس نداند چون بدانستند همچون خوردن بود بی نمک حکایت کرده اند از شیخ بایزید که او گنت از بس هر کاری نیکو کاری بد ممکن تا چون چشم تو بدان افتد بذی بینی نه نیکویی شیخ گنت بر تو باذ که نیکي و بذی فراموش کنی و گنت جوانمردان دست از عمل بدارند عمل دست از ایشان بدارد و گنت چون خداوند تعالی تقدیری کند و تو بدان رضا دهی بهتر از هزار هزار عمل خیر که تو بکنی و او نبسندد و گنت بلك قطره از دریای احسان بر تو افتد نخواهی که در همه عالم از هیچ گویی و شنوی و کسرا بینی و گنت در دنیا هیچ صعبتی از آن نیست که ترا با کسی خصومت بود و گنت نماز و روزه بزرگ است لیک کبر و حسد و حرص از دل بیرون کردن نیکوتر است و گنت معرفت هست که با شریعت آمیخته بود و معرفت هست که از شریعت دورتر است و معرفت هست که با شریعت برابر است مرد باید که گوهر هر سه دین بود تا با هر کسی گوید که از آنجا بود و گنت بکبار خدایرا یاد کردن صعبتی است از هزار شمشیر بر روء خوردن و گنت دینار آن بود که جز او را نبینی ۲۰ و گنت کلام بی مشاهده نبود و گنت جهد مردان جهل سالست ده سال رنج باید بردن تا زبان راست شود و ده سال تا دست راست شود و ده سال تا چشم راست شود و ده سال تا دل راست شود بس هرکه جهل سال چنین قدم زند و بدعوی راست آید امید آن بود که بانگی از ۲۴ حلقش بر آید که در آن هوا نبود و گنت بسیار بگریزند و کم خندید و

خویش را برای دوستان دارد و رحمت خویش برای عاصیان و گفت با خذاء خویش آشنا گرد که غربی که بشهر آشنایی دارد با کسی آنجا قوی دل تر بود و گفت هر که دنیا و عمر بسر کار خذاء در نتوان کرد گو دعوی مکن که بقیامت بی بار بر صراط بگذرد وقتی شخصی گفت کجا می روی گفت بمحجاز گفت آنجا چه کنی گفت خذاء را طلب کم گفت خذاء خراسان کجاست که بمحجاز می باید شد رسول علیه السلام فرمود که طلب علم کنی و اگر بچین باید شدن نه گفت طلب خذاء کنی و گفت یکساعت که بند بخدا شاد بود گرای تر از سالها که نماز کند و روزه دارد این آفرینۀ خدا همه دام مؤمن است تا خود بچه دام می ماند و گفت کسی که ۱۰ روز بشب آرد و مؤمنی نیاز زده بود آن روز تا شب با بیغامبر علیه السلام زندگانی کرده بود و اگر مؤمن بیازارد آن روز خذاء طاعتش نپذیرد و گفت از بعد ایمان که خدا بند را دهد هیچ نیست بزرگتر از دلی باک و زبانی راست و گفت هر که بدین جهان از خذاء و رسول و پیران شرم دارد بدان جهان خذاء تعالی از او شرم دارد و گفت سه قوم را بخدا راهست با ۱۰ علم مجرب با مرقع و سجاده با بیل و دست و الا فراغ نفس مرد را هلاک کند و گفت بلاس داران بسیارند راستی دل می باید جامه چه سود کند که اگر بیلاس داشتن و جو خوردن مرد توانستی گشتن خر بایستی که مرد بوذندی که همه بلاس را دارند و جو خورند و گفت مرا مرید نبوذ زیرا که من دعوی نکردم من می گویم الله و بس و گفت در همه عمر ۲۰ خویش اگر یک بار او را بیازرد باشی باید که همه عمر بر آن هی گری که اگر عنو کند آن حسرت بر نخیزد که چون او خذاء وندی را جرا بیازردم و گفت کسی باید که بچشم نایبنا بود و بزبان لال و بگوش کر که تا او صحبت و حرمت را بشاید و گفت طاعت خلق بسه چیزست بنفس و زبان ۲۴ و بدل بر دوام ازین سه باید که بخدا مشغول بود تا که ازین بیرون شود

از آن خدا و مهری بر دل نه تا نیندیشی جز از خدا و همچنین مهری بر
 معامله و لب دندان نه تا نورزی کار جز باخلاص و نخوری جز حلال
 و گفت جون دانشندان گویند من تو نین باش و جون نین تو چهار يك
 باش و گنت تا نباشید همه شما باشید خدا ی گویند این همه خلق من
 آفریدم ام و لیکن صوفی نیافریدم ام یعنی معدوم آفریدم نبود و يك معنی
 آنست که صوفی از عالم امرست نه از عالم خلق و گنت صوفی تیبست مرده
 و دلیست نموده و جانیبست سوخته و گنت يك نفس با خدا زدن بهتر از
 همه آسمان و زمین و گنت هرج برای خدا کنی اخلاصست و هرج برای
 خلق کنی ریا و گنت عمل جون شیرست جون باء بگردنش کنی روباہ
 شود و گنت بیران گفته اند جون میرید بعلم بیرون شود چهار تکبیر در
 کار او کن و او را از دست بگذار و گنت این راه که بیهشت ی روز
 نزدیک و آن راه که بخدا ی روز دورست و گنت باید که در روزی
 هزار بار میری و باز زنده شوی که زندگانی یابی هرگز نیری و گنت جون
 نیستی خویش بوی دهی او نیز هستی خویش بتو دهد و گنت باید که
 ۱۰ بابت را آبله بر افتد از روش و یا تبت را از نشستن و دلت را از اندیشه
 هرکه زمین را سفر کند بایش را آبله بر افتد و هرکه سفر آسمان کند دل را
 افتد و من سفر آسمان کردم تا بر دلم آبله افتاد و گنت هرکه تنها نشیند
 با خداوند خویش بود و علامت او آن بود که او خدا خویش را دوست
 دارد و گنت استاذ بو علی دقاق گفته است که از آدم تا بقیامت کس
 ۲۰ این راه نرفت که راه مغیلان گرفته است مرا بدین از اولیا و انبیا
 خواری آمد که اگر آن راه که بند بخدا شود مغیلان گرفته است آن
 راه که از خدا ببند آید جیست و گنت ترا بر تو آشکاری کند شهادت
 و معرفت و کرامت و جود بر تو آشکارا کرده بود تا همه مخلوقات جون
 ۲۴ خویشتر را بر تو آشکارا کند آنرا صفت نمود و گنت خدا تعالی لطف

مردان بود که جون چشم ایشان بباکی خداوند بر افتد بی نیازی خویش
بینند و گنت مردانی که از بس خدا شوند چیزی از آن خدا بر ایشان
آید هرج بذیشان در بود از ایشان فرو رفت از زکوة و روزه و قران
و تسبیح و دعا که از آن خداوند در آمد و جایگاه بگرفت یعنی که هر
طاعت که بعد از آن کنند نه ایشان کنند بر ایشان برود که هزار مرد
در شرع برود تا یکی بدید آید که شرع در برود و گنت صوفی را نود
نه عالمست یکی عالم از عرش تا ثری و از مشرق تا مغرب همه را سایه
کند و نود و هشت را در وی سخن نیست و دیدار نیست صوفی روزی
است که بافتابش حاجت نیست و شبی است بی ماه و ستاره که بهاد و
ستارداش حاجت نیست و گنت آنکسرا که حقی او را خواهد راهش او
نماید بس راه بر وی کوتاه بود و گنت طعام و شراب جوانمردان دوستی
خدا بود و گنت هر کس که غایبست همه از او گویند آنکس که حاضر
است از او هیچ نتوان گفت و گنت خدا نعلی بر دل اولیاء خویش از
نور بنایی کند و بر سر آن بنا بنایی دیگر و همچنین بر سر این یکی دیگر
تا بجایگاهی که همگی او خدا بود و گنت خداوند از هستی خود چیزی
درین مردان بدید کرده است اگر کسی گوید این حلول بود گویم این
نور الله می خواهد خَلَقَ خَلْقَ الْخَلْقِ فِي ظُلْمَتِهِ ثُمَّ عَرَّشَ عَلِيمٍ مِنْ نُورِهِ و گنت
خداوند بند را بخود راه باز گشاید چون خواهد که برود در بگانی او
رود و چون بنشیند در بگانی او نشیند بس هر که سوخته بود آتش یا غرقه
بود بدریا با او نشیند و گنت درویش آن بود که در دلش اندیشه نبودی
گویند و گنتارش نبودی بیند و می شنود و دینار و شنوایش نبودی
خورد و مزه طعامش نبود حرکت و سکون و شادی و اندویش نبود
و گنت این خلق بامداد و شبنگاه در آیند می گویند می جویم و لیکن
۲۴ جویند آنست که او را جویند و گنت مهری بر زبان بر نه تا نگویی جز

تو هر دورا فراموش کن چه مانند الله هر که بوقت کنتار و اندیشه خذایرا با خویشین نیند درین دو جای بآفت در افتد و کنت هم خلق در آند که چیزی آنجا برند که سزاء آنجا بود ازینجا هیچ چیز نتوان برد ازینجا آنجا چیزی برند که آنجا غریب بود و آن نیستی بود و کنت امام . آن بود که بهمه راهها رفته بود و کنت از طاعت خلق آسمان و زمین آنجا چه زیادت بدید آمده است تا از آن تو بدید آید زیادتی کردن چه افزایی از معامله جندان بس که شریعت را بر تو تقاضای نمود و از علم جندانی بس بود که بدانی که او ترا چه فرموده است و از یقین جندان بس بود که بگویی و بدانی که آنج روزی تست بتو آید و از زهد جندان ۱۰ بس بود که بدانی که آنج تومی خوری روزی تست تا نگویی که این خورم یا آن خورم و گنت خذاء تعالی با بند جندان نیکویی بکند که مقام او بعاین بود اگر بخاطر او در آید که از رفیقان من کسی بایستی تا بدیدی او را نیک مردی نرسد و گنت آسمان بشماری بس خذایرا بدانی بدنک راه بر تو دراز بود بور یقین برو تا راه بر تو کوناه گردد و کنت ۱۵ بایست و می گویی الله تا در فنا شوی و گنت بر همه چیزی کتابت بود مگر بر آب و اگر گذر کنی بر دریا از خون خویش بر آب کتابت کن تا آن کربئی تو در آید داند که عاشقان و مستان و سوختگان رفته اند و گنت چون ذکر نیکان کنی میغی سبید بر آید و رحمت بیارد و چون ذکر خذاء کنی میغی سبید بر آید و عشق بیارد ذکر نیکان عام را رحمتست ۲۰ و خاص را غفلت و گنت مؤمن از همه کس بیگانه بود مگر از سه کس یکی از خذائوند دوم از محمد علیه السلام سیم از مؤمنی دیگر که باکیزه بود و گنت سفر بیخ است اول بیاء دوم بدل سیم بهمت چهارم بدیدر پنجم در فناء نفس و گنت در عرش نگرستم تا غایت مردمان جویم درو ۲۴ غایتهایی دبدم که مردان خدا در آن بی نیاز بودند بی نیازی مردان غایت

و گفت کسانی بودند که نشان یافت دادند و ندانستند که یافت محالست
و کسانی بودند که نشان مشاهده دادند و ندانستند که مشاهده حجابست
و گفت هرکه بر دل او اندیشه حق و باطل در آید او را از رسیدگان
نشاریم و گفت من نکویم که کار نباید کرد ترا اما نباید دانستن که آنچه
۵ می کنی تو می کنی یا بتوی کنند آن بزرگانی اینست که بند با سرمایه
خداوند می کند چون سرمایه با خداوند دهی تو با خانه شوی ترا با اول
خداوندست و باخر هم خداوند و در میانه هم خداوند و بازار تو از
رواست بی تو هرکه بنصیب خویش بازار بیند او را آنجا راه نیست و گفت
همه مجتهدات از سه بیرون نمود یا طاعت تن بود یا ذکر بزبان یا فکر
۱۰ دل و مثل این چون آب بود که بدریا در شود بدریا کجا بدید آید
این سه تمام و گفت آنگاه که دریا بدید آید جمله معامله او و از آن
جمله جوانمردان غرقه شود جوانمردی آن بود که فعل خویش نبینی و گفت
که فعل تو چون چراغ بود و آن دریا چون آفتاب آفتاب چون بدید
آید بچراغ چه حاجت بود و گفت ای جوانمردان هشیار باشید که او را
۱۵ برقع و سجاده نتوانید دید هرکه بدین دعوی بیرون آید او را کوفته گردانند
هرج خواهی گو باش جوانمردی بود که نفس و جانی نبود روز قیامت
خصم خلقی خلفست و خصم ما خداوند است چون خصم او بود دآوری
هرگز منقطع نشود او ما را سخت گرفته است و ما او را سخت تر و گفت با
خدا بزرگ همت باشید که همت همه چیزی بتو دهند مگر خداوندی و
۲ اگر گوید خداوندی نیز بتو دم بگویی که دادن و دم صفت خلفست
بگوی الله بی جای الله بی خواست الله بی همه چیزی مستی آنرا نیکو بود
کی می خورده بود و گفت تا کی گویی صاحب رای و صاحب حدیث بیکبار
بگوی الله بی خویشتن یا بگوی الله بسزای او و گفت کسانی می آیند با
۲۵ گناه بعضی می آیند با طاعت این نه طریق است که با این هیچ در گنج

مادر فرزند را جند بار گوید مادر ترا میراد بنه تواند مرد و لیکن در آن گفت صادق باشد و گفت سه چیز با خدا نگاه داشتن دشوارست سرّ با حق و زبان با خلق و باکی در کار و گفت چیز میان بنه و خدا حجاب بتواند کردن مگر نفس همه کس ازین بنالیند بخدا و بیغامبران نیز بنالیند و گفت دین را از شیطان آن فتنه نیست که از دو کس عالی بر دنیا حربص و زاهدی از علم برهنه و صوفی را گفت اگر برنایی را با زنی در خانه کنی سلامت یابد و اگر با قرّایی در مسجد کنی سلامت نیابد و گفت نگر تا از ابلیس این نباشی که در هفتصد درجه در معرفت سخن گوید و گفت از کارها بزرگتر ذکر خداست و برهیز و سخاوت و صحبت ۱۰ نیکان و گفت هزارا فرسنگ بشوی تا از سلطانان کسی را نبینی آن روز سوذی نیک کرده باشی و گفت اگر مؤمن را زیارت کنی باید که ثواب آن بصد حج بذرفته ندی که زیارت مؤمن را ثواب بیشترست از صد هزار دینار که بدرویشان دهی چون زیارت مؤمن کنی باعتقاد گیری که خدای تعالی بر شما رحمت کرده است و گفت قبله بیخ است کعبه است که ۱۰ قبله مؤمنانست و دیگر بیت المقدس که قبله بیغامبران و امتان گذشته بوده است و بیت المعمور بآسمان که آنجا مجمع ملائکه است و چهارم عرش که قبله دعا است و جواهر مردان را قبله خداست فَأَيُّهَا تَوَلَّوْا قِبَلَهُ وَجْهَ اللَّهِ و گفت این راه همه بلا و خطرست ده جای زهرست بازدهمین جاء شکرست و گفت تا نجویندت مجوی که آنج جویی چون بیایی بتو ماند و چون نو ۲۰ بود و گفت بهر مندتر از علم آنست که کار بندی و از کار بهتر آنست که بر تو فریضه است و گفت چون بنه عزّ خویش فرا خدای دهد خدای تعالی عزّ خویش بر آن نهد و باز بنه دهد تا بعزّ خدا عزیز شود و گفت خردمندان خدای را بنور دل ببینند و دوستان بنور یقین و جواهر مردان ۲۴ بنور معاینه برسیند که تو خدا را کجا دیدی گفت آنجا که خویشتن ندیدم

قطره از آن بیرون آید همه عالم و آفرینک غرق شود درین قافله که ما بیم
مقدمه حق است آخرش مصطفی است بر قفا صحابه اند خنک آنها که
درین قافله اند و جانشان با یکدیگر بیوسته است که جان بو الحسن را
هیچ آفرینک بیوند نکرد گنت بسی جهد بیاید کرد تا بدانی که نشایی و
۵ بسیار بیاید دید که بینی که نشایی و گنت دعوی کنی معنی خواهند و
جون معنی خواهند و جون معنی بدید آید سخن بناند که از معنی هیچ
نتوان گنت و گنت خدای تعالی همه اولیا و انبیارا نشنه در آورد و نشنه
ببرد و گنت این نه آن دریاست که کشتی باز دارد که صد هزار بر
خشکی این دریا غرق شوند بل که بدریا نرسند اینجا چه باز دارد خدا
۱۰ و بس و گنت رسول علیه السلام در بهشت شود خلقی بیند بسیار گوید
الهی اینان بجه در آمدند گوید برحمت هرکه برحمت خدا در آید بدر
شود جوانمردان بخدا در شوند ایشانرا برای برد خدا که در آن راه خلق
نبود و گنت هزار منزلت بند را بخدا اولین منزلش کرامات است اگر
بند مختصر همت بود هیچ مقامات دیگر نرسد و گنت راه دو است یکی
۱۵ راه هدایت و دیگر راه ضلالت آنج راه ضلالتست آن راه بند است بخداوند
و آنج راه هدایت است راه خداوند است بیند بس هر که گوید بدو
رسیدم نرسید و هر که گوید بدویم رسانیدند رسید و گنت هر که او را
یافت بناند و هر که او را نیافت نبرد و گنت يك ذره عشق از عالم غیب
بیامد و همه سینهای محبان بویزد هیچ کس را محرم نیافت هم با غیب شد
۲۰ و گنت در هر صد سال يك شخص از رحم مادر بیاید که او یگانگی
خدا برا شاید و گنت او را مردانی باشند مشرق و مغرب علی و ثری در
سینه ایشان بدید نباید و گنت هر آن دلی که بیرون از خدای درو
جیزی دیگر بود اگر همه طاعتست آن دل مرده است گنتند دلت جگونه
۲۵ است گنت جهل سالست تا میان من و دل جزاء انداخته اند و گنت

باطنی علم ظاهر و ظاهر ظاهر آنست که علمای گویند و علم باطن آنست که جوآنمردان با جوآنمردان ی گویند و علم باطن باطن راز جوآنمردان است با حق تعالی که خلق را آنجا راه نیست و گنت نا تو طالب دنیا باشی دنیا بر تو سلطان بود و چون از وی روی بگردانی تو بر وی سلطان باشی و گنت درویش کسی بود که او را دنیا و آخرت نبود و نه در هر دو نیز رغبت کند که دنیا و آخرت از آن حقیرترند که ایشانرا با دل نسبت بود و گنت جنانک از تو نماز طلب نمی کند بیش از وقت تو نیز روزی مطلب بیش از وقت و گنت جوآنمردی دریابست بسه جشمه یکی سخاوت دوم شفتت سیم بی نیازی از خلق و نیازمندی بحق ۱۰ و گنت نفس که از بنه بر آید و بحق شود بنه بیاساید نظر که از خذء ببنه آید بنه را برنجاند و گنت از حال خبر نیست و اگر بود آن علم بود نه حال با بحق راهست با بحق کسی را راه نیست همه آفرینه در بو الحسن جای گیرد و بو الحسن را در خویشتن بك قدم جای نیست و گنت از هر قوی یکی بر دارد و آن قوما بدو بخشد قوی را بدوستی گرفت ۱۵ و از خلق جنا واکرد و گنت در گوشه بنشینید و روی بمن فراکنید و گنت مردان که بالا گیرند بیایکی بالا گیرند نه بیساری کار و گنت اگر ذرّه نیکویی خویش بر تو بگشاید در عالم کسی نباشد که ترا از وی بایند شنیدن یا بایند گفتن و گنت علما گویند که ما وارثان رسولیم رسول را وارث ما ایم که آنج رسول بود بعضی ما داریم رسول درویشی اختیار کرد ۲۰ و درویشی اختیار ماست با سخاوت بود و با خلق نیکو بود و بی خیانت بود با دیدار بود رهنمای خلق بود بی طمع بود شرّ و خیر از خداوند دیدن با خلش غش نمود اسیر وقت نبود هرجه خلق ازو بترسند نترسند و هرجه خلق بدو اومید دارند او نداشت بهیج غرّه نمود و این جمله ۲۴ صفات جوآنمردان است رسول علیه السلام دریابی بود بی حدّ که اگر

کرد که خرد و ایمان و معرفت را جایگاه کجاست گفت تو رنگ اینهارا
 بمن نمای تا من جایگاه ایشان با تو تمام دانشمند را گریه بر افتاد بگوشه
 نشست شیخ را گفتند مردان رسیده کدام باشند گفت از مصطفی علیه السلام
 در گذشتی مرد آن باشد که او را هیچ ازین در نیابد و تا مخلوق باشی همه
 در یابد یعنی از عالم امر باش نه از عالم خلق و گفت مردان از آنجا که
 باشند سخن نگویند بستر باز آیند تا شنوند سخن فهم کند و گفت همه کسی
 نازد بذآنح داند تا نداند که هیچ نداند چون بدانست که هیچ ندانست شرم
 دارد از دانش خود تا آنگاه که معرفتش بکمال باشد و گفت خداوند را
 بتهمت نباید دانست و پنداشت نباید دانست که گویی دانیش و ندانیش
 ۱۰ خدا بر جنان باید دانست که هر چند می دانیش گویی کاشکی بهتر دانستی
 و گفت بنده جنان بهتر بود که از خداوند خویش نه بزندگان و شود
 و نه بمرگ و گفت چون خذاء تعالی را بسوء خویش راد نماید سفر و
 اقامت این بنده در بیگانگی او بود و سفر و اقامت او بسر بود و گفت
 دل که بیمار حق بود خوش بود زیرا که شناس جز حق هیچ نبود و گفت
 ۱۵ هر که با خدای تعالی زندگانی کند دیدنیها همه دیده بود و شنیدنیها همه
 شنیده و کردنیها کرده و دانستی دانسته و گفت بیاری آسمان و زمین
 طاعت با انکار این جوانمردان هیچ وزن نیارذ و گفت درین و آجار
 بازار است که آنرا بازار جوانمردان گویند و نیز بازار حق خوانند از آن
 راه حق شما آنرا دیده اید گفتند نه گفت در آن بازار صورتها بود نیکو
 ۲۰ چون روندگان آنجا رسند آنجا بمانند و آن صورت کرامت بود و طاعت
 بسیار و دنیا و آخرت آنجا بمانند و بخدا نرسند بنده چنین نیکوتر که
 خلق را بگذارد و با خدا بخلوت در شود و سر بسجود نهد و بدریاء لطف
 گذر کند بیگانگی حق رسد و از خویشتن برهد همه بر روی می راند و
 ۲۵ او خود در میان نه و گفت این علمرا ظاهر ظاهری و باطنی و باطن

بس گردید و گفت من اینجا فرو ننگم یعنی آنج منم و گنت جنان باید
 بوذن که ملایکه که بر شما موکل اند با رضا ایشانرا و بس فرستی و با
 اگر نه جنان باید بوذ که شبنگاه دیوان از دست ایشان فرا گیری و آنج
 بیاید ستردن بستری و آنج بیاید نبستن بنویسی و اگر نه جنان بوذن که
 شبانگاه که آنجا باز شوند گویند نه نیکی بوذش و نه بدی خداوند تعالی
 بگویند من نیکویی ایشان با شما بگویم و گنت مردان خدا برا اندوه و
 شادی نبود و اگر اندوه و شادی بوذ هم ازو بوذ و گنت صحبت با خدای
 کنید با خلق مکیند که دبدنی خداست و دوست داشتنی خدا و آنکس
 که بوی نازید خداست و گنتی خداست و شنودنی خداست و گنت کس
 بوذ که در سه روز بگه روز و باز آید و کس بوذ که در شبانروزی و
 کس بوذ که در شبی و کس بوذ که در جشم زخمی بس آن که در چشم
 زخمی برود و باز آید قدرت بوذ و گنت تا خدای تعالی بند را در میان
 خلق دارد فکرش از خلق جدا نشود چون دل او را از خلق جدا کند
 در مخلوقش فکرش نبود فکرش با خداوند بوذ یعنی در دلش فکرت
 ۱۰ بناند و گنت خدای تعالی مؤمنی را هیبت جهل فرشته دهد و این کمترین
 هیبت بوذش که داده بوذ و آن هیبت از خلقان باز بوشد تا خلقان با
 ایشان عیش توانند کرد و گنت اگر کسی اینجا نشسته بوذ چشمش بلوح
 بر افتد روا بوذ و من فرا بذیرم ولیکن باید که نشانش با من دهد
 و گنت اگر خدای تعالی را بخرد شناسی علی با تو بوذ و اگر بایمان شناسی
 ۲۰ راحتی با تو بوذ و اگر بعرفت شناسی دردی با تو بوذ و گنت که علی
 دهقان گنت که مرد بیک اندیشه ناصواب که بکند دو ساله راه از حق
 تعالی باز بس افتد و گنت عجب دارم ازین شاگردان که گویند بیش
 استاذ شدیم ولیکن شما دانید که من هیچ کسرا استاذ نگرفتم که استاذ من
 ۲۴ خدا بوذ تبارک و تعالی و همه بیرانرا حرمت دارم دانشمندی ازو سوال

که او خدایرا یاد کند همه شیران بول بینگند ماهیان در دریا از رفتن فرو ایستند ملائکه آسمان در هیبت افتند آسمان و زمین و ملائکه بدان روشن بباشند و گفت هعجین خذاء تعالی را بندگانند بر بشت زمین که خدایرا یاد کنند ماهی در دریا از رفتن باز ایستد زمین در جنبیدن آید ° خلق بندارند که زلزله است و هعجین بند هست او را که نور او بهره آفریند بر افتد چون خدایرا یاد کند از عرش تا بثری بچنبد و گفت از آن آب محبت که در دل دوستان جمع کرده است اگر قطره بیرون آید همه عالم بر شود که هیچ آب در نشود و اگر از آن آتش که در دل دوستان بدید آورده است ذره بیرون آید از عرش تا بثری بسوزد و گفت سه ۱۰ جای ملائکه از اولیا هیبت دارند یکی ملك الموت در وقت نزع دوم کرام الکانین در وقت نبشتن سوم منکر و نکیر در وقت سوال و گفت آنرا که او بر دارد باکی دهد که تاریکی درو نبوذ قدرتی دهد که هر چه گوید بباش باشد میان کاف و نون و گفت گروهی را باؤل خداوند ندانستند که باخر هم بوذ خدا مارا از ایشان کناد و گروهی از بندگان آنها ۱۵ اند که خدای تعالی ایشانرا بیافرید ندانستند که باؤل ایشانرا خداوند است تا باخر و آخر ایشان قیامت و گفت ندا آمد از خداوند که بند من آنرا که نوی جوی باؤل خود نیست باخر چون توان یافت که این راهیست از خدا بخذا بند آن باز نیاید مردی را گفت آنجا که ترا کشتند خون خویش دیدی بس گفت بگو که آنجا مرا کشتند هیچ آفریند نبوذ که ۲۰ خون جوانمردان بر وی مباحست و گفت چون بعمر خویش در نگرستم همه طاعت خویش هفتاد و سه ساله یکساعت دیدم و چون بمعصیت نگرستم درازتر از عمر نوح دیدم و گفت تا بیقین ندانستم که رزق من بروست دست از کار باز نگرستم و تا عجز خلق ندیدم بشت بر خلق ۲۴ نیاوردم و گفت جوانمردی بکنار بادیه رسید بادیه فرو نگرستم و باز

که در آسمان می گردد و مادرا هجین و طاعت و معصیت همه خلابی
 می بیند که با آسمان می برند و می بیند که روزی خلقان از آسمان بزمین
 می آید و ملایکه را می بیند که از آسمان بزمین و از زمین با آسمان می روند
 و خورشید را می بیند که در آسمان گذر می کند و گنت کسی را که همگی
 ۵ او خداوند فرا گرفته بود از موه سر تا اخص قدم او همه بهستی خذاء
 اقرار دهد و گنت مردان خذاء تعالی همیشه بوزند و همیشه باشند و گنت
اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ را بعض شنیدند که نه من خدا ام و بعض شنیدند که نه
 من دوست شما ام و بعض جنان شنیدند که نه همه منم و گنت خذاء
 تعالی با اولیاء خویش لطف کرد و لطف خذا چون مکر خدا بود و گنت
 ۱۰ هر که از خدا بخذا نگرذ خلق را نیند و گنت مثل جان چون مرغیست
 که بری بمشرق دارد و بری بمغرب و بآء بشری و سر بد آنجا که آنرا نشان
 نتوان داد و گنت دوست چون با دوست حاضر آید همه دوست را بیند
 خویشتر را نیند و گنت آنرا که اندیشه بدل در آید که از آن استغفار
 باید کردن دوستی را نشاید و گنت سر جو انمردانرا خذاء تعالی بدان
 ۱۵ جهان و بدین جهان آشکارا نکند و ایشان نیز آشکارا نکنند و گنت
 اندکی تعظیم به از بسیاری علم و عبادت و زهد و گنت خذاء تعالی
 موسی را علیه السلام گنت اِنَّ تَرَانِي زبان همه جو انمردان ازین سؤال و
 سخن خاموش گردید و گنت چشم جو انمردان بر غیب خداوند بود تا
 چیزی بر دل ایشان افتد تا بچشند آنچه اولیا و انبیا جشیند اند دل
 ۲۰ جو انمردان بیاری در بود که اگر آن بار بر آفریده نهند نیست شود و
 اولیاء خود را خود می دارد تا آن بار بتوانند کشید و الا رگ و استخوان
 ایشان از یکدیگر بیامدی و گنت چه مردی بود که مثل فتوح او چون
 مرغی شود که خانه اش زرین بود چه مردی بود که حق تعالی او را برای
 ۲۴ ببرد که آن راه مخلوق بود و گنت خذاء تعالی را بر پشت زمین بند هست

بخراسان بیوندی و سلام بکعبه باز دهی زبر تا بعرش و زیر تا بثری بینی
 ههرا همچون بی نمازی زنان بینی آن وقت بدان که مردی نه و گفت
 هرکه در دار دنیا دست بنیک مردی بدر کند باید تا از خذاء آن یافته
 بود که بر کنار دوزخ بایستد بقیامت و هرکرا خذاء بدوزخ می فرستد
 او دست او می گیرد و بیهشت می برد و گفت از خلفان بعض بکعبه
 طواف کنند و بعض باآسمان بیت المعمور و بعض بگرد عرش و جوامردان
 در یگانگی او طواف کنند و گفت همه کس نماز کنند و روزه دارند و
 لیکن مردان مردست که شصت سال برو بگذرد که فرشته برو هیچ ننویسد
 که او را از آن شرم باید داشت از حق و حق را فراموش نکند بیک چشم
 زخم مگر بخسید آنج مشاهده بود که گویند در بنی اسرائیل کس بودی که
 ۱۰ سالی در سجود بودی و دو سال در مشاهده این بود که این امت دارد
 که یک ساعت فکر این بنده با یکساله سجود ایشان برابر بود و گفت
 می باید که دل خویش چون موج دریا بینی که آتش از میان آن موج
 بر آید و تن در آتش بسوزد درخت وفا از میان آن سوخته بر آید
 ۱۵ میوه بقاء ظاهر حاصل شود و چون میوه بخوری آب آن میوه بگذرد دل
 فرو شود فانی شوی در یگانگی او و گفت خذایرا بر روی زمین بنه است
 که در دل او نوری گشاده است از یگانگی خویش که اگر هرچه از عرش
 تا ثری هست گذر در آن نور کند بسوزد جنانک پر کجشکی که باآتش
 فرو داری دانشندی گفت چیزی برسیدم گفت این زمان نتوانی دانست
 ۲۰ تا بدان مقام رسی که بروزی هفتاد بار بمیری و بشی هفتاد بار و کارش
 جهل سال چنین زندگانی بود و گفت اینج در اندرون بوست اولیا بود
 اگر چند ذره میان دو لب و دندان او بیاید همه خلق آسمان و زمین
 در فرج افتد و گفت خذایرا بر بشت زمین بنه است که بشت تاریک
 ۲۴ در خانه تاریک خفته بود و لحاف در سر کشید بس ستاره آسمان می بیند

خلق جنین نمودی که سر بدان کریبان بر کرده ام که ایشان بر کرده اند اگر بذیشان فرا نمودی که من سر بکدام کریبان بر کرده ام چه کردند و گنت خذاوند من در دنیا جندانک خواهم از نو لاف بجوام زذ فردا هرجه خواهی با من بکن و گنت الهی ملک الموت ترا بفرست ^۵ تا جان من بستاند و من جان او بستانم تا جنازه هر دو بگورستان برند و گنت الهی گروهی اند که ایشان روز قیامت شهید خیزند که ایشان در سبیل تو کشته شده باشند من آن شهید خیزم که بشمشیر شوق تو کشته شده باشم که دردی دارم که تا خذاء من بود آن دردی بود و درد را جستم نیافتم درمان جستم نیافتم اما درمان یافتم و گنت در همه کارها ^{۱۰} بیش طلب بود بس یافت الا درین حدیث که بیش یافت بود بس طلب و مریدانرا گفتند بای آبله گردید و مردان بی آبله رسیدند نامردان را بای آبله کند و مردانرا نشستگاه و گنت بایزید مریدانرا گفت که حق گفت هرکه مرا خواهد بسیار کرامتها کنم با او و هرکه نرا که بایزیدی خواهد نیستش کم که هیچ جایش بادید نیارم اکنون شما چه گویند گفتند ^{۱۵} اگر نیز نیست نکند جانرا خواهیم و گنت، اگر بنده آفریند در بیش حق بایستند جنانک دو بیکی بود هنوز آن روش چیزی نیست بمقام مردان ازو برسیدند که دو بیکی چون بود گنت جنانک خلق از بیش او بر خیزد او نیز در خویشتن برسد هی خورد و طعم نداند سرما و گرما برو گذر می کند و خبرش نبود و چون از خویشتن برسد بجز حق هیچ نبود ^{۲۰} و گنت کس بود که بهفتاد سال یکبار آگاه نبود کس بود که بنجاه سال و کس بود بچهل سال و کس بود بیست سال و کس بود بهر سال و کس بود بهر ماه و کس بود بهر وقت نماز و کس بود که برو احکام می راند و اورا ازین جهان و از آن جهان خبر نبود و گنت آسان آسان ^{۲۴} نگویا که من مردی ام تا هفتاد سال معامله خویش جنانک تکبیر اول

برسیدم و روز و شب بر من بر حذر بود که بر من گذر کرد خضر علیه
 السلام که آمد در حذر بود و گفتم چون دو بود همتا بود یکی بود همتا
 نبود و گفتم الهی هر چیز که از آن منست در کار تو کردم و هرچ
 از آن تست در کار تو کردم تا منی از میان بر خیزد و همه تو باشی
 ° و گفتم در همه حال مولا تو ام و از آن رسول تو و خادم خلق تو
 و گفتم هشتاد تکبیر بکردم یکی بر دنیا دوم بر خلق سیم بر نفس چهارم
 بر آخرت نجیم بر طاعت و این را با خلق بتوان گفتم و دیگر را مجال
 نیست و گفتم جهل گام بر فتم بیک قدم از عرش تا ثری بگذاشتم
 دیگرانرا صفت نتوان کرد و اگر این با کسی بگویی که میان وی و
 ۱۰ خداوند حجابی نبود دل و جانش بشود و گفتم الهی اگر میان من و تو
حجابی بودی چنین نبودی کسی بایستی که زندگانش بخدای بودی تا من
 صفت تو با او بکردی که این خلق زنده نه اند و گفتم اگر این رسولان
 و بهشت و دوزخ نبودی من هم ازین بودی که امروز هستم از دوستی تو
 و از فرمان برداری تو از بهر تو و گفتم چون مرا یاد کنی جان من فداء
 ۱۰ تو باذ و چون دل من ترا یاد کند نفس من فداء دل من باذ و گفتم
الهی اگر اندام درد کند شفاء تو دهی چون توم درد کنی شفا که دهی
 و گفتم الهی مرا تو آفریدی برای خویش آفریدی از مادر برای تو زادم
 مرا بصید هیچ آفریند مکن و گفتم از بندگان تو بعض نماز و روزه
 دوست دارند و بعض حج و غزا و بعض علم و سجاده مرا از آن باز کن
 ۲۰ که زندگانیم و دوستیم جز از برای تو نبود و گفتم الهی اگر تنی بودی و
 دلی بودی از نور هم ترا نشایستی فکیف تنی و دلی چنین آشفته کی ترا
 شاید و گفتم الهی هیچ کس بود از دوستان تو که نام تو بسزا برد تا
 بینایی خود بگم و در زیر قدم او نهم و با هستند در وقت من تا جان
 ۲۴ خود فدای او کنم و با از بس من خواهند بود و گفتم الهی مرا بدین

جانب عنو بدید نیست ازین جانب هم بشیمانی بدید نیست بکوش تا بکوشیم که بر آنچه گفته ام بشیمان نیستیم و گنت روی بخند بار کردم گنتم الهی روز قیامت داوری همه بگسلند و آن داوری که میان من و نست نگسلند و گنت جون بجان نگرم جانم درد کند و جون بدل نگرم دلم درد کند جون بفعل نگرم قیامت درد کند جون بوقت نگرم درد نوم کنی الهی نعمت تو فان نیست و نعمت من باقی و نعمت تو منم و نعمت من توی و گنتم الهی هرج تو با من گوئی من با خلق تو گویم و هر چه تو با من دهی من خلق ترا دهم و گنت الهی حدیث تو از من نپذیرند و گنت که هیچ کس نبوذ با او نشسته و می گنت تو مرا چیزی گنتی که درین جهان ۱۰ نیاید و من ترا جوابی دادم که در هر دو جهان نیاید و چنین بسیار بوذی که جوابی می دادی و کسی حاضر نبوذی و گنت الهی روز بزرگ بیغامبران بر منبرهء نور نشینند و خلق نظاره ایشان بوذ و اولیاء تو بر کرسیها نشینند از نور خلق نظاره ایشان بوذ بو الحسن بر یگانگی تو نشینند تا خلق نظاره تو بوذ و گنت الهی سه چیز از من بدست خلق ۱۵ مکن یکی جان من که من جان از تو گرفتم بملك الموت ندیم و روز و شب با من توی کرام الکاتبین در میان چه کار دارد و دیگر سوال منکر و نکیر نخواهم که نور یقین تو با ایشان دهم تا بتو ایمان نیارند دست و انگیرم و گنت اگر بند همه مقامها بباکی خود بگذارد دستی حق هیچ آشکارا نشود تا هرج ازو فرو گرفته است با او ندهند و گنت الهی مرا ۲۰ در مفای مدار که گویم خلق و حق یا گویم من و تو مرا در مفای دار که در میان نباشم همه تو باشی و گنت الهی اگر خلق را بیازارم همین که مرا بینند راه بگردانند و جندانک ترا بیازردم تو با مایی و گنت این راه باکان است الهی با تو دستی بزخم تا بتو بیذم گردم در همه آفرین با ۲۴ فرو شوم که نابدیدم گردم صدق آن برزیم آن نیافتم که کرامت در زاهد

بو الحسن در فنا بوذی بو الحسن او بوذی و جون در بقا بوذی هرجه
 دیدی همه خود دیدی و آنج دیدی بو الحسن او بوذی معنی دیگر آنست
 که در حقیقت جون أَلَسْتُ و بَلَى او گفت بس آن وقت که بَلَى جواب
 داد بو الحسن او بود و بو الحسن ناموجود بس بو الحسن او بوده باشد
 ° و معنی این در قران است که می فرماید قوله تعالی وَمَا رَهَيْتَ إِذْ رَهَيْتَ
وَلَكِنَّ اللَّهَ رَهَى و گفت هفتصد هزار نردبان بی نهایت باز نهادم تا بخذا
 رسیدم قدم بر نخست بایه نردبان که نهادم بخذا رسیدم معنی آنست که
 بیک قدم بخذا رسیدن دنی است و جندان نردبان بی نهایت نهادن متدنی
 یکی سفر است فی نور الله و نور الله بی نهایت است و گفت مردمان
 ۱۰ گویند خدا و نان و بعض گویند نان و خدا و من گویم خدا بی نان خدا
 بی آب خدا بی همه چیز و گفت مردمانرا با یکدیگر خلافت تا فردا
 اورا ببینند یا نه بو الحسن داد و ستد بنقد می کند که گداز که نان
 شبانگاه ندارد و دستار از سر بر گیرد و دامن بزیر نهد محال بود که
 بنسبه فروشد و گفت از هرج دون حقیقت زاهد گردیدم آنگاه خویشرا
 ۱۵ خواندم و گفت من در ولایت تو نیامم که مصر تو بسیارست و گفت
 اگر بر بساط محبت بداری در آن مست گردم در دوستی تو و اگر بر
 بساط هیبت بداری دیوانه گردم در سلطنت تو جون نور گستاخی سر بر
 زند هر دو خود من باشم و منی من نوی و گفت روی بخذا باز کردم
 گنتم این یکی شخص بود که مرا بتو خواند و آن مصطفی بود علیه السلام
 ۲۰ جون ازو فرو گذری همه خلق آسمان و زمین را من بتو خوانم و این
 بیان حقیقتست باثبات شریعت و گفت روی بخذا باز کردم و گنتم الهی
 خوشی بتو در بود اشارت بیهشت کردی و گنت خدای تعالی در غیب
 بر من باز گشاد که همه خلقرا از گناه عنو کم مگر کسی را که دعوی
 ۲۵ دوستی من کرده باشد من نیز روی بدو باز کردم و گنتم اگر از آن

دیدم من و بایزید و اُوَیْس قُرنی در بِک کنن بودی و گنت در همه جِوان زنداً مارا دید و آن بایزید بود نقلست که روزی این آیت هی خواند قوله تعالی إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ گنت بطش من سخت تر از بطش اوست که او عالم و اهل عالمرا گیرد و من دامن کبریاى او گیرم و گنت چیزی بر دلم نشان نشد از عشق که در همه عالم کس را محرم آن نیافتم که با وی بگویم و گنت فردا خذاء تعالی گوید من هرج خواهی بخواه گویم بار خدایا تو عالم تری گوید همت تو ترا بدادم جز آن حاجت خواه گویم الهی آن جماعت خواهم که در وقت من بوزند و از بس من تا بقیامت بزیارت من آمدند و نام من شنیدند و نشنیدند از حق تعالی ندا آید که در دار دنیا آن کردی که ما گفتیم ما نیز آن کنیم که تو خواهی و گنت خذاء تعالی همرا بیش من کند رسول علیه السلام گوید اگر خواهی ترا از بیش جاء کم گویم یا رسول الله من در دار دنیا تابع تو بودم اینجا نیز بس رو نوم بساطی از نور بگستراند ابو الحسن و ژنده جامگان او بر آنجا جمع آیند مصطفی را بدان جمع چشم روشن شود اهل قیامت همه ۱۵ متعجب بمانند فرشتگان عذاب می گذرند می گویند اینان آن قومند که مارا از ایشان هیچ رنگی نیست و گنت مصطفی علیه السلام فردا مردانی را عرضه دهد که در اوّلین و آخرین مثل ایشان نمود حق تعالی بو الحسن را در مقابله ایشان آورد و گوید ای محمد ایشان صفت تو اند بو الحسن صفت منست و گنت خذاء تعالی بن وحی کرد و گنت هرکه ازین روز ۲۰ تو آبی خورد همه را بتو بخشیدم و گنت روز قیامت من نه آنم که زیارتیان خویش را شفاعت کنم که ایشان خود شفاعت دیگران کنند و گنت هرکه استماع سخن ما کرد و کند کمترین درجش آن بود که حسابش نکنند فردا و گنت بما وحی کردند که همه چیزی ارزانی داشتم غیر الحنبیه ۲۴ و گنت گاه بو الحسن اویم گاه او بو الحسن منست معنی آنست چون

اینجا که من هستم گذر کنند هر دو با اهل خویش در من فانی شوند
 چه امید و بیم من از خداوند منست و جزو کیست که از او امید و بیم
 بود و گفتم تکبیر فرضی خواستم بیوست بهشت آراسته و دوزخ نافته و
 رضوان و مالک بیش من آوردند تکبیر احرام بیوستم بینایی من بر جاء
 بود که نه بهشت دیدم و نه دوزخ رضوانرا گفتم در آی درین نفس
 نصیب خویش یابی فرا در آمد و در سبض و شصت و پنج رگ من
 چیزی ندید که ازو بیم داشت و گفتم هر کسی بر در حق رفتند چیزی
 یافتند و چیزی خواستند و بعضی خواستند و نیافتند و بانر جوانمردانرا
 عرضه کردند نپذیرفتند و باز بو الحسن نپذیرفت و باز بو الحسن را ندا
 آمد که همه چیز بتو دهم مگر خداوندی گفتم الهی این داد و دهم از میان
 بر گیر که در میان بیگانگان روز و این از غیرت بود که نباید که بیگانگی
 بود و گفتم اندیشیدم وقتی که از من آرزومندتر بند هست خداوند تعالی
 چشم باطن من گشاده کرد تا آرزومندان او را بدیدم شرم داشتم امر
 آرزومندی خویش خواستم که بدین خلق و انعام عشق جوانمردان تا خلق
 بدانستندی که هر عشق عشق نبود تا هر که معشوق خود را بدیدی شرم
 داشتی که گفتمی من ترا دوست دارم و گفتم خلق آن گویند که ایشانرا
 با حق بود و بو الحسن آن گویند که حق را با او بود و گفتم سی سالست
 تا روی فرا این خلق کرده ام و سخن می گویم و خلق جان دانند که
 من با ایشان می گویم من خود با حق می گویم بیک سخن با این خلق
 خیانت نکردم ظاهر و باطن تا حق بودم و اگر محمد علیه السلام ازین
 در در آید مرا ازین سخن خاموش نباید بود و گفتم بذر و مادر مر از
 فرزند آدم بود اینجا که منم نه آدمست و نه فرزندان جوانمردی راستی با
 خداست و بس و گفتم بفتا باز خننه بودم از گوشه عرش چیزی قطره
 قطره می جکیدم بدهانم و در باطم حلاوت دیدی می آمد و گفتم بخواب

بهشت می کنند و بشکر ایمان قیام نکرده اند مرا از من چیزی دیگری طلبند و گفت مزاح مکنید که اگر مزاح را صورتی بودی اورا زهره بودی که در آن محلت که من بودمی در آید و گنت عالم با مدد بر خیزد طلب زیادتی علم کند و زاهد طلب زیادتی زهد کند و بو الحسن در بند آن بود که سروری بدل برادری رساند و گنت هر که مرا چنان نداند که من در قیامت بایستم تا اورا در پیش نکم در بهشت نشود گواچا میا و بر من سلام مکن و گنت چیزی بن در آمد که مرا سی روز مرده کرد از آنج این خلق بدان زنده اند از دنیا و آخرت آنگاه مرا زندگانی داد که در آن مرگ نبود و گنت اگر من بر خری نشینم و از نشابور در آمم ۱۰ و يك سخن بگویم تا قیامت دانشمند بر کرسی نشیند گنت با خلق خدا صلح کردم که هرگز جنگ نکردم و با نفس جنگی کردم که هرگز صلح نکردم و گنت اگر نه آن بودی که مردمان گویند که بیابگاه بایزید رسید و بی حرمتی کرد والا هر چه بایزید با خدا بگفته است و بیندیشید من با شما بگفتی و عجب اینست که ازو نقل می کنند که گنته است هر چه بایزید ۱۵ با اندیشه آنجا رسید است بو الحسن بقدم آنجا رسید است و گنت این جهان بجهانیان و هشتم و آن جهان بهشتیان و قدم بر نهادیم جایی که آفریننده را راد نیست و گنت جنانک مار از پوست بدر آید بدر آمدم و گنت که بایزید گنت نه مفیم و نه مسافر و من مقیم در یکی او سفر می کنم و گنت روز قیامت من نگویم که من عالم بودم یا زاهد یا عابد گویم ۲۰ تو یکی من ز آن یکی تو بودم و گنت بدینجا که من رسیدم سخن نتوانم گفت که آنج مراسم با او اگر با خلق بگویم خلق آن بر نتابد و اگر اینج اوراست با من بگویند چون آتش باشد همیشه در افکنی دریغ آیدم که با خویشتم باشم و سخن او گویم و گنت تا خداوند تعالی مرا از من بدید ۲۴ آورد بهشت در طلب منست و دوزخ در خوف من و اگر بهشت و دوزخ

گردانید و گفت از خویشتن بگذشتی صراط و بس کردی و گفت هرکس را
ازین خدانود رستگاری بود ما را اندوه دایم بود خذاء قوت دهاذ نا ما
این بار گران بکشیم و گنت عجب همانک ام از کردار این خدانود که از
اول جندین بازار در درون این بوست بنهاد بی آگاهی من بس آخر مرا
از آن آگاه کرد تا من چنین متعیر گردیدم یا کلیل المتعیرین زدن تخیراً
و گنت کله سرم عرشست و بایها تحت الثری و هر دو دست مشرق و
مغرب و گنت راه خذایرا عدد نتوان کرد جندانک بنک است بخذا راهست
بهر راهی که رفتم قوی دیدم گنتم خدانودا مرا برای بیرون بر که من و
تو باشیم خلق در آن راه نباشد راه اندوه در بیش من نهاد گنت اندوه
باری گرانست خلق نتواند کشید و گنت هرکه نزدیک خدا مردست
نزدیک خلق کوزکست و هرکه نزدیک خلق مردست آنجا نامردست این
سخن را نگه دارید که من در وقتی ام که آنرا صفت نتوان کرد و گنت
هرکه این سخنان بشنود و بداند که من خذایرا ستوادم بعزش بر دارند و
هرکه بندارد که خودرا ستوده ام بدانش بر دارند که این سخنان من از
۱۵ دریا باکست ز آن خلق در وی برخه نیست و گنت عافیت را طلب
کردم در تنهایی یافتم و سلامت در خاموشی و گنت در دل من ندا آمد
از حق که ای بو الحسن فرمان مرا ایستاده باش که من زندگ ام که میرم
تا ترا حیوتی دم که در آن حیوة مرگ نبوذ و هرج ترا از آن نبهی کردم
دور باش از آن که من بادشاهی ام که ملک مرا زوال نیست تا ترا ملکی
۲۰ دم که آنرا زوال نباشد و گنت هرکه مرا شناخت بدوستی حق را دوست
داشت و هرکه حق را دوست داشت بصحبت جوامر دان بیوست و هرکه
بصحبت جوامر دان بیوست بصحبت حق بیوست و گنت زبان من بتوحید
کشاده شد آسمانها و زمینهارا دیدم که گرد بر گرد من طواف می کردند
۲۴ و خلق از آن غافل و گنت بدل من ندا آمد از حق که مردمان طلب

او از حق ندا آمد که تو و همه خلق نزدیک من همچنانید که این خلق
 نزدیک تو و گفتم من نه عابدم و نه زاهد و نه عالم و نه صوفی الهی تو
 یکی ابی من از آن یکی تو یکی ام و گفتم چه مرد بود که با خداوند این
 چنین نه ایستد که آسمان و زمین و کوه ایستاده است هر که خویشتن را
 ۵ بنیک مردی نماید نه نیکست که نیکی صفت خداوند است و گفتم اگر
 خواهی که بکرامت رسی یک روز بخور و سه روز نخور سیم روز بخور پنج
 روز نخور پنجم روز بخور چهارده روز نخور اول چهارده روز بخور ماهی نخور
 اول ماهی بخور جنل روز نخور اول جنل روز بخور چهار ماه نخور اول
 چهار ماه بخور سالی نخور آنگاه چیزی بپذیرد آید چون ماری چیزی بدهان
 ۱۰ در گرفته در دهان تو نهذ بعد از آن هر گز از تو نخوری شاید که من
 ایستاده بودم و شکم خشک بوده آن مار بپذیرد آمد گفتم الهی بواسطه نخوام
 در معده چیزی و آید آمد بویاتر از مشک خوشتر از شهد سر بجای من
 برد از حق ندا آمد ما ترا از معده تهنی طعام آوریم و از جگر نشنه آب
 اگر آن نبودی که او را حکمت از آنجا خوردی که خلق ندیدی و گفتم
 ۱۵ من کار خویش باخلاص ندیدم تا بجز کسی را ی دیدم چون همه او را
 دیدم اخلاص بپذیرد آمد بی نیازی او را در نگریستم کردار همه خلق پر
 پشه ندیدم برحمت او نگریستم همه خلق را چند ارزن دانند ندیدم ازین هر
 دو چه آید آنجا و گفتم از کار خدا عجب بماندم که چندین سال خرد از
 من برده بود و مرا خردمند بخلق می نمود گفتم الهی چه بودی که دوزخ
 ۲۰ و بهشت نبودی تا بپذیرد آمدی که خدا برست کیست و گفتم خداوند بازار
 من بر من بیضا کرد درین بازار بعضی گفتمی بود و بعضی شنودنی و بعضی
 نیز دانستی چون درین بازار افتادم بازارها از پیش من بر گرفت و گفتم
 خداوند بندگی من بر من ظاهر کرد اول و آخر خویش قیامت دیدم
 ۲۴ هر چه اول بن داد باخر همان داد از مؤ سر تا بناخن بای اول صراط

از من عبارت کنند من بخلاف آنم و گفتم بیست در فنا برم تا بهشتیان را
 کجا بری و دوزخ در فنا برم تا دوزخیانرا کجا بری و گفتم خذاء تعالی
 روز قیامت گوید بندگان مرا شفاعت کن گویم رحمت ز آن تست بند ز
 آن تو شفقت تو بر بند بیش از آن است که از آن من و گفتم وقت
 همه چیزی در رسد و هیچ چیز بوقت در نرسد خلق اسیر وقت اند و
 بو الحسن خذاوند وقت هرج من از وقت خویش گویم آفریند از من
 بهریت شود جان جوانمردان از وقت مصطفی علیه السلام تا بقیامت
 بهستی حق اقرار دهد و گفتم بهستی او در نگرستم نیستی من بن نمود
 چون نیستی خود من نگرستم هستی خود بن نمود درین اندوه بماندم تا با
 ۱۰ دلی که بود از حق ندا آمد که بهستی خویش اقرار کن گفتم بجز تو
 کیست که بهستی تو اقرار دهند نه گفتم شَهِدَ اللَّهُ و گفتم چون حق
 تعالی این راه بر من بگشاید در روش این راه چندان فرق بود که هر
 سال گنتیا از کفر بنیوت شدم چندان تفاوت بود و گفتم روز و شب که
 بیست و چهار ساعت مرا یک نفس است و آن نفس از حق و با
 ۱۰ حقست دعوی من نه با خلقت اگر باء آنجا بر نهم که هستست بجاء
 بر رسم که ملائکه حجابت را آنجا راه نبوذ و گفتم دوش جوانمردی گفتم
 آد آسمان و زمین بسوخت شیخ گفت آن کسانرا که آنجا آورد همه با نور
 دیدم بعضی را بیشتر و بعضی را کمتر گفتم الهی آنچه در اینان بیافریند نایان
 و نما گفتم بو الحسن حکم دنیا مانده است اگر اینانرا با اینان و نما
 ۲۰ دنیا خراب شود و گفتم از خویشتن سیر شدم خویشتنرا فرا آب دادم
 غرقه نشدم و فرا آتش دادم بنسوخت آنک این خلق خورد چهار ماه و
 دو روز از خلق باز گرفتم بنمرد سر بر آستان عجز نهادم فتوح سر در کرد
 تا بجایگاهی برسیدم که صفت نتوان کرد و گفتم بدبازر باستانم خلق
 ۲۴ آسمان و زمینرا بدیدم معامله ایشان مرا هیچ نیامد بذآخ می دیدم ز آن

باز آنجا دائم شدن بدلیل و خبر ترا نبرسم از حق ندا آمد که ما بعد مصطفی جبرائیل را بکس نفرستادیم گنتم بجز جبرائیل هست وحی القلوب همیشه با من است و گفتم هفتاد و سه سال با حق زندگانی کردم که سجد بر مخالفت شرع نکردم و يك نفس بر موافقت نفس نرادم و سفر جنان کردم که از عرش تا بتری هرج هست مرا يك قدم کردند و گفتم از حق ندا چنین آمد که بنده من اگر باندوه بیش من آبی شادت کنم و اگر با نیاز آبی توانگرت کنم و چون ز آن خویش دست بداری آب و هوارا مستخر تو کنم و گفتم علما گویند خدا را بدلیل عقل نباید دانست عقل خود بذات خود نایبناست بخدا راه ندانست بخدا تعالی بخود اورا چون ۱۰ توان دانست بسیاری که اهل خود بودند بآفریند در همی گردیدند مشاهده دست گرفتم و از آفریند ببریدم راه بخدا نمودم و اینجا که منم آفریند نتواند آمد و گفتم همه گنجهاء روی زمین حاضر کردند که دیدار من بر آن افکند گنتم غره باذ آنکه به چنین چیزها غره شود از حق ندا آمد که بو الحسن دنیارا بتو در نصیب نیست از هر دو سراء ترا منم و گفتم ۱۵ خداوند من زندگانی من در چشم من گناه گردانید و گفتم تا دست از دنیا برداشتم هرگز با سرش نشدم و تا گفتم الله بهیچ مخلوق باز نگردیدم و گفتم بیر گشتم هنگام رفتنست هرج در اعمال بنده اید من بتوفیق خدای بکردم و هرچه عطاء او بود با بندگان بمنم مرا بداد این سخن گاه از معامله گویم و گاه از عطا خلقرا آنجا راه نیست مرکراها بزاری که بجاه ۲۰ سال بو الحسن مرکراها بزارد تا مرک مؤمن خوش کردند گفتم خواهیذ که با خضر علیه السلام صحبت کنید صوفی گفتم خواهم گفتم چند سال بود ترا گفتم شصت سال گفتم عمر از سر گیر ترا او آفریند صحبت با خضر کنی که تا صحبت من با اوست در تمام من نیست که با هیچ آفریند ۲۴ صحبت کنم و گفتم خلقی مرا نتوانند نکوهیذن و ستودن که بهر زبان که

و گنت من از هرجه دون حقست زاهد گردیدم آن وقت خویشتن را خواندم از حق جواب شنیدم بدانستم که از خلق در گذشتم لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ زِدْ مُحَمَّدٌ مَعَهُمُ كَرْدِيْدِمُ حَجَّ كَرْدِمُ دَر وَحْدَانِيَّتِ طَوَافُ كَرْدِمُ بَيْتِ الْمَعْمُوْرِ مَرَا زِيَارَتُ كَرْدِمُ كَعْبَهُ مَرَا تَسْبِيْحُ كَرْدِمُ مَلَايِكَةُ مَرَا ثَنَا كَفْتَنِدُ نُوْرِي دِيْدِمُ كَه سَرَاءُ حَقِّ دَر مِيَاْن بُوْدُ جُوْن بَسْرَاءُ حَقِّ رَسِيْدِمُ زَان مَن هِيْجُ نَمَانَدُ بُوْدُ وَگنت دو سال بِيَكِ اَنْدِيْشَه دَر مَانَدُ بُوْدِمُ مَگَرُ جِشْمُ دَر خَوَابِ شُدُ كَه اَنْ اَنْدِيْشَه اَز مَن جَزَا شُدُ شَمَا بَنْدَارِيْدُ كَه اِيْن رَاهِ اَسَانَسْتُ وَگنت اِگَرُ مَرَا يَابِيْدُ بَدَانٌ مَدَهِيْدُ كَه بَرِ اَبِ يَا بَرِ هَوَا بِيْرُوْنِدُ وَبَدَانَهَا مَدَهِيْدُ كَه تَكْبِيْرُ اَوَّلِ بَخْرَاسَانَ فِرُو بَنْدَنِدُ وَسَلَامُ بَكَعْبَهُ بَاَز دَهَنِدُ كَه اَنْ هَمَه مَقْدَارُ ۱۰ بَدِيْدَسْتُ وَذِكْرُ مَوْءِنِ رَا حُدُّ بَدِيْدُ نِيْسْتُ بَرَاءُ خَذَا وَگنت بِن رَسِيْدُ كَه جَهَارُ صَدُ مَرْدُ اَز غَرْبَا اَنْدُ كَفْتَمُ كَه اِيْتَانُ جِهَه اَنْدُ بَرَفْتَمُ تَا بَدْرِ بَاءِ سِيْدِمُ تَا بِنُوْرِي رَسِيْدِمُ بَدِيْدِمُ غَرْبَاءُ اَنْ بُوْدَنِدُ كَه اِيْشَانِرَا بَجَزُ خَذَا هِيْجُ نَبُوْدُ وَگنت نَخْسْتُ جِنَانَ دَانَسْتُ كَه اَمَانَتِي بَمَا بَرِ نِهَادَه اَسْتُ جُوْن بِيْتَرُ دَر شُدِمُ عَرْشِ اَز اَمْرِ خَذَا سَبِكْتَرُ بُوْدُ اَز اَنْ جُوْن بِيْتَرُ دَر شُدِمُ خَذَا وَنُوْدِي ۱۵ خُوْيَشُ بَمَا بَرِ نِهَادَه اَمْدُ وَشُكْرِي كَه بَاژُ گَرَانَسْتُ وَگنت مَن شَمَارَا اَز مَعَامَلَهٗ خُوْيَشِ نِشَانُ نَدَمُ مَن شَمَارَا نِشَانُ كَه دَهْمُ اَز بَاكِي خَذَا وَنُوْدُ وَرَحْمَتُ وَدُوْسْتِي اَوْ دَهْمُ كَه مَوْجُ بَرِ مَوْجِ بَرِي زَنْدُ وَكَشْتِي بَرِ كَشْتِي بَرِي شَكَنْدُ وَگنت بِنْجَاهِ سَالَسْتُ كَه اَز حَقِّ سَخْنِ يِ گُوْمُ كَه دَلُ وَزِيَاْنُ مَرَا بَدَانَ هِيْجُ تَرْقِي نِيْسْتُ وَگنت هَر مَگَرُ نَدَانَسْتُ كَه خَذَا نَعَالِي بَا مَشْتِي خَاكُ وَ اَبِ ۲۰ جِنَانَ نِيكُوْبِي كَنْدُ كَه بَا مَن بَكْرُدُ بَغِيْرُ اَز مَصْطَفِي بِنِ رَسِيْدُ يَقِيْنِمُ بُوْدِي كَه اُوْرَا بَاوْرُ دَاشْتَنُ وَاجِبَسْتُ وَ اِيْنُ بَرِ مَن مَعَايَنَه اَسْتُ بَجَزُ حَاجَتِ نَبُوْدُ وَگنت اِيْنُ كَه شَمَا اَز مَن يِ شَنُوِيْدُ اَز مَعَامَلَهٗ مَن اَسْتُ بَا اَز عَطَاءِ اَوْسْتِ مَرَا اَز تَوْحِيْدِ اَوْ بَا خَلْقِ هِيْجُ نَشَايْدُ كَفْتَمُ كَه بَرِ جَاءِ يِ بَمَا نِيْدُ وَ ۲۵ مَيْتَلُ جِنَانَ بُوْدُ كَه بَارَهٗ اَتَشِ دَر كَاهِ اَفْكَنِي وَگنت مَن اَز اَنْجَا اَمْدُ اَم

خلق نمادمی و گفتم همه آفریده او چون کشتی است و ملّاح منم و بردن آن کشتی مرا مشغول نکند از آنج من در آنم و گفتم حق تعالی مرا فکرتی بداد که هرج او آفریده است در آن بدیدم در آن بماندم شغل شب و روز در من بوشید آن فکرت بینایی گردید گستاخی و محبت گردید هیبت و گران باری گردید ز آن فکرت بیگانگی او در افتادم و جایی رسیدم که فکرت حکمت گردید و راه راست و شنفت بر خلق گردید بر خلق او کسی مشفق تر از خود ندیدم گفتم کاشکی بدل همه خلق من بپردی تا خلفرا مرگ نیابستی دید کاشکی حساب همه خلق با من بکردی تا خلفرا بقیامت حساب نیابستی دید کاشکی عنایت همه خلق مرا کردی تا ایشانرا دوزخ نیابستی دید و گفتم خداوند تعالی دوستان خویشرا بمقامی دارد که آنجا حدّ مخلوق نبوذ و بو الحسن بدین سخن صادقست اگر من از لطف او سخن گویم خلق مرا دیوانه خوانند جنانک مصطفی علیه السلام اگر با عرش بگویم بچید اگر با چشمه آفتاب بگویم از رفتن باز ایستند و گفتم حق تعالی مرا فرمود که ترا به بدبختان ننماید با آنکس ۱۰

نماید که مرا دوست دارد من او را دوست دارم اکنون می نگرم تا کرا آورد هرکس را که امروز درین حرم آورد فردا او را آنجا با من حاضر کند و گفتم الهی نزدیک خود بر از حق تعالی ندا آمد که مرا بر تو حکم است ترا همچنان میدانم تا هرکه من او را دوست دارم بیاید و ترا به بیند و اگر نتواند آمدن نام تو او را بشنوائیم تا ترا دوست گیرد که ترا از ۲۰

پاکی خویش آفریدم ترا دوست ندارند بجز پاکان و گفتم تا جای دوستی من خدای نگرفت مرا دوست خلق نکرد و گفتم چون بتن بحضورت او شدم دلرا بخواندم بیامد پس ایمان و یقین و عقل و نفس بیامدند دلرا بمیان این هر چهار در آوردم یقین و اخلاص را برگرفت و اخلاص عمل را برگرفت تا بحقی رسیدم پس مقامی پدید آمد که از آن خویش ندیدم ۲۰ همه حق دیدم پس آن هر چهار چیز که آنجا برده بودم محتاج من گردانید

کراسه در دست گفت من سخن ازین جا گویم تو از کجا گویی گفت وقت
 من وقتیست که در سخن نگنجد و گفت خلق را اول و آخریست آنچه با اول
 نکنند با آخرشان مکافات کنند خداوند تعالی مرا وقتی داد که اول و آخر
 بوقت من آرزومندست و گفت من نگویم که دوزخ و بهشت نیست من
 گویم که دوزخ و بهشت را بنزدیک من جاء نیست زیرا که هر دو آفرینه
 است و آنچه که منم آفرینه را جاء نیست و گفت من بنده ام که همت
 آسمان و زمین بنزدیک من اندیشه منست هر چه گویم ثناء او بود مرا زیر
 و زیر نیست بیش و بس نیست راست و جب نیست و گفت درختی
است غیب و من بر شاخ آن نشسته ام و همه خلق بزیر سایه آن نشسته
 ۱۰ و گفت عمر من مرا يك سجده است و گفت با خاص نتوانم گفت که
 برده بدرزند و با عام نتوانم گفت که بوی راهی نبرند و با تن خویش
 نتوانم گفت که عجب آرز زبان ندارم که از او با او گویم کسی گفت ازینجا
 که هستی باز آی گفت نتوان آمد وَمَا مِنَّا إِلَّا أَنَّهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ گفت بعرش
 گفت بعرش جگم که عرش انجاست گفت وقتی بر من بدید آمد که
 ۱۵ همه آفرینه بر من بگریست و گفت کسی بایستی که میان او و خدای
 حجابی نبودی تا من بگفتی که خدای تعالی با محمد چه کرده بود تا دل
 و زبانش بشدی و بیفتادی و گفت چون حق تعالی نا من بلطف در آمد
 ملایکه را غیرت آمد بریشان ببوشید و مرا نیست گردانید از آفرینه و از
 خود با خودی کرد اگر نه آن بودی که او را بر چنین حکمتست والا
 ۲۰ کرام الکاثرین مرا ندیدندی و گفت بیست سالست تا کفن من از آسمان
 آورده است و اندر سر ما افکنده و ما سر از کفن بیرون کرده و سخن
 می گویم و گفت در رحم مادر سوختم چون بزمین آمدم بگذاختم چون
 بجد بلاغت رسیدم بیر کثتم و گفت وقتی چیزی چون قطره آب در
 ۲۵ دهان من می جکند و باز بوشینه می شد و اگر بوشینه نکشتی من میان

نا بثری و از مشرق نا مغرب و گفتم مرا دیناریست اندر آدمیان و دیناریست در ملایکه و همچنین در جنیان و جهنم و برنگ و همه جانوران و از هرج بیافریند است از آنج بکنارها جهانست نشان توأم داد بهتر از آنج بنواحی و گرد بر گرد ماست و گفتم اگر از ترکستان نا بدر شام کسی را خاری در انگشت شوذ آن از آن منست و همچنین از ترک نا شام کسی را قدم در سنگ آید زبان آن مراست و اگر اندوهی در دل بست آن دل از آن منست و گفتم شگفت نه از خویشتم دارم شگفت از خداوند دارم که چندین بازاری آگاهی من اندر اندرون بوست من بدید آورد بس آخر مرا از آن آگاهی داد تا من جنین عاجز ببویم در خداوندی

۱۰ خذاء تعالی و گفتم در اندرون بوست من دریایست که هر گاه که باذی بر آید ازین دریا میغ و باران سر بر کند از عرش نا بثری باران بیارذ و گفتم خداوند مرا سفری در بیش نهاد که در آن سفر بیابانها و کوهها بگذاشتم و نلها و روزها و شب و فرازا و بیم و اومیدها و کشتنها و دریاها از ناخن و موی نا انگشت بای همرا بگذاشتم بس بعد از آن

۱۵ بدانستم که مسلمان نیستم گفتم خداوندنا بنزدیک خلق مسلمان و بنزدیک تو زنار دارم زنارم بر تو بیش تو مسلمان باشم و گفتم باید که زندگانی جان کنید که جان شما بیامند باشد و در میان لب و دندان ایستاده که جهل سالست نا جان من میان لب و دندان ایستاده است گفتند سخن بگو گفتم اینجا بگاه که من ایستاده ام سخن می توأم گفتم اگر آنج مرا سا

۲۰ اوست بگویم خلق عمل نکند و اگر آنج اورا نا منست بگویم چون آتش بوذ که در بنبه افگنی در بغ می دارم که یا خویشتم باشم در سخن او بزبان خویش گفتن و شرم می دارم که با او ایستاده باشم سخن او گویم و گفتم درین مقام که خذاء مرا داده است خلق زمین و ملایکه آسمانرا راه نیست اگر بدینجا چیزی بینم جز از شریعت مصطفی از آنجا باز بس

۲۵ آم که من در کاروانی نباشم که اسنہسالار آن محمد نباشد و گفتم بیرے

قدم نه بوبرانی دارد و نه بآبادانی و خدای تعالی او را در مقامی بی دارد که روز قیامت خدا او را بر انگیزاند و همه خلق و برانی و آبادانی بنور او بر خیزند و همه خلفرا بدو بخشند که دعا نکند درین جهان و شفاعت نکند در آن جهان و گفت در سرای دنیا زیر خاری با خداوند زندگانی کردن از آن دوستر دارم که در بهشت زیر درخت طوبی که ازو مرخصبری ندارم و گفت اینجا نشسته باشم گاه گاه از آن قوت خداوند چندان با من باشد که گویم دست برکنم و آسمان از جاء برگیرم و اگر بای بر زمین زخم بنشیب فرو برم و گاه باشد که بخویشتن باز نگرم روی با خدا کنم و گویم با این تن و خلق که مرا هست چندین سلطنت بجه کار آید

۱۰ و گنت جشنده ام و خود نابدید و شنوده ام و خود نابدید و گوینده ام و خود نابدید و گنت دست از کار باز نگرفته ام تا چنان ندیدم که دست بهوا فراز کردم هوا در دست من شوشه زر کردند و دست بدان فراز نکردم بسبب آنک کرامت بود و هرکه از کرامت فرا گیرد آن در بر روی بیندند و دیگرش نبوذ و گنت فرو شوم که نابدید شوم در هر دو جهان و یا برآیم که همه من باشم زبهار تا مردددل و قرآن نباشی و گنت بسنگ سبید مسئله باز برسیدم چهار هزار مسئله مرا جواب کرد در کرامت و گنت بدان کسی که من تمنی نان گستاخی کنم شما بدانید که او از ملائکه فاضلترست و گنت شبان روزی بیست و چهار ساعتست در ساعتی هزار بار ب مردم و بیست سه ساعت دیگر صفت بدید نیست و گنت در روز مردم بروزه و بشب در نماز بود بامید آنک بمنزل رسد و منزل خود من بودم و گنت از آن چهار ماهگی باز در شکم مادر بچنیندم تا اکنون همه چیزی یاد دارم آن وقت نیز کی بدان جهان شده باشم تا بقیامت آنج بروذ و آنج بخواهد رفت بتو باز تمام بس گنت مردم گویند فلان کس ۲۴ امامست نمود آن کس که از هرج او آفرینه بود خبر ندارد از عرش

هزار فرا رسیدی نهایت نبودی که چه بدید آمدی و گنت جنان قادر
 بودم که اگر بلاس سیه خواستم که دبائی روی گردد جنان گردید سباس
 خذابرا نعالی و نفدس هجنانست یعنی دل از دنیا و آخرت برتر و بخذا
 باز برم و گنت آن کس که ازو جندان راه بود بخذا که از زمین تا آسمان
 ۵ و از آسمان تا بعرش و از عرش تا بقاب قوسین و از قاب قوسین تا بقام
 نور نیک مرد نبود اگر خویشان را چند بشه فرا نماید و گنت وای ام
 نیک بلاء حق یعنی همگی من آنج هست در حق محوست بجنیفت و آنج
 مانده است خیالست و گنت اگر آنج در دل منست قطره بیرون آید
 جهان جنان شود که در عهد نوح علیه السلام و گنت آنگاه نیز که من
 ۱۰ از میان شما بشه باشم و در بس کوه قاف یکی را از سران من ملک
 الموت آینه باشد و جان می گیرد و با وی سختی می کند من دست از
 گور برکنم و لطف خدای بر لب و دندان او بریزم و گنت چیزی که از
 آن خذا در من می کردند من نیز رو بخذا باز کردم و گنت الهی اگر
 مرا چیزی دهی جنان ده که از گاه آدم تا بقیامت بر لب هیچ کس از تو
 ۱۵ نگشته بود کو من باز مانده هیچ کس نتوانم خورد و گنت هر نیکویی که
 از عهد آدم علیه السلام تا این ساعت و ازین ساعت تا بقیامت با بیری
 کرد تنها با بیر شما کرد و هر نیکویی که با بیران و مریدان کرد تنها با
 شما کرد و گنت هر شب آرام نگیرم نماز شام تا حساب خویش با خدای
 باز نکم و گنت کار خویشرا باخلاص ندیدم تا آفرینه تنهایی خویشانرا
 ۲۰ ندیدم و گنت اگر خذا عز و جل روز قیامت همه خلقترا که در زمان من
 هستند بمن بخشند از آنجا که آفتاب بر آید تا آنجا که آفتاب فرو شود
 بدین چشم که در بیش دارم باز ننگرم از بزرگ همتی که بدرگاه خدایند
 دارم و گنت عرش خذا بر پشت ما ایستاده بود ای جوانمردان نیرو
 ۲۴ کنید و مرد آساء باشید که بار گرانست و گنت چگونه در مردی که

ی دانم با خلق بگویم تا سنکسارت کند شیخ گفت ای بار خدای خواهی
 تا آنج از رحمت تو ی دانم و از کرم تو ی بینم با خلق بگویم تا دیگر هیچ
 کس سجودت نکند آواز آمد نه از تو نه از من و بیکبار ی گفت الهی ملک
 الموت را بن مفرست که من جان بوی ندیم که نه ازو سنک ام تا باز بدو
 دهم من جان از تو سنک ام جز تو بکسی ندیم و گفت سر بیستی خود
 فرو بردم جنانک هرگز وادید نیام تا سر بهستی تو بر آرم جنانک بتو
 بیک ذره بدانم گفت در سرم ندا آمد که ایمان جیست گفتم خداوندان آن
 ایمان که دادی مرا تمامست گفت ندا آمد که تو مایی و ما تو مایی گویم
 نه تو خداوندی و ما بندۀ عاجز و گفت از حضرت خطاب ی آمد که
 ۱۰ مترس که ما ترا از خلق نخواستیم ام و گفت خدای عزوجل از خلق
 نشان بندگی خواست و از من نشان خداوندی و گفت چون بگرد عرش
 رسیدم صف صف ملائکه پیش باز ی آمدند و مباحثات ی کردند که ما
 کتوبیانیم و ما معصومانیم من گفتم ما دو الالهانیم ایشان هم خجل گشتند و
 مشایخ شاذ شدند بچواب دادن من ایشانرا و گفت خداوند تعالی در
 ۱۵ فکرته بن باز گذاذ که ترا از شیطان باز خریدم ام و بچیزی که آنها
 صفت نبود بس بدانک اورا چون داری و گفت همه چیزها را غایت بدانم
 الا سه چیز را هرگز غایت ندانستم غایت گید نفس ندانستم و غایت درجاک
 مصطفی علیه السلام و غایت معرفت و گفت مرا چون باره خالک جمع
 کردند بس باذی بانویه در آمد و هفت آسمان و زمین از من بر کرد و
 ۲۰ من خود نابدید و گفت خداوند مارا قدمی داد که بیک قدم از عرش
 تا بتری شدم و از ثری بعرش باز آمدم بس بدانستم که هیچ جاه نرفته
 ام خداوند ندا کرد که من بندۀ آن کسرا که قدم جبین بود او کجا رسید
 باشد من نیز گفتم درازا سنرا که مایم و کوتاها سنرا که مایم چند همی
 ۲۴ کردم از بس خویش و گفت چهار هزار کلام از خدا بشنودم که اگر بد

گویی ما از آن بی باخ و بیکار مادریت از آن بی باخ نیست که در وقت
 خلعت کند نسبت به جهل سال شیخ بی بی باخ بود و همین در آن
 مدت تار آمدند و در مؤسس جری داد بودند که در آن حواس است
 اشخاص شاد گشتند گفتند شیخا چه مناد گشت و آنجا رسید و در آن
 خذو تعالی مشب لباید و منصفی گفته است منی که عیب و سر که در آن
 دو رکعت تار کند و هیچ مرتبه دیا در حواسش کند که در آن که
 وی سزود حیات آن بود که در مادر رده بود احمد جدیل حلال
 حدیث این تار کرد که هیچ مرتبه دیا و او کرد کرد و چون سلام
 داد بعد از شارت داد که در تار کرد حدیث مرتبه دیا در پیوست
 ۱۰ مگر این حکایت شیخ گفتند شیخ گفت بی و آنجا که در آن کتابت
 نوشته است بی نسبت تا بسوی حلق گشت مرتبه دیا و آنجا که در
 کرده است نسبت که روی برقع و بی در آن در آن و بی شیخ با آن
 زمین می رود و بی گشت حیل و بی و بی و بی و بی و بی و بی و بی
 خاست و با در بی بی گشت مشغول و بی و بی و بی و بی و بی و بی
 همان است که در آن خلق حسین منصور شرح داده که عمود بود و کوی
 کن عیب در او بود در حلال است حدیث گشت عیب سلام بی احمد
 آنس الریحان من نعلی پس نسبت که روی در حاکم مسقط کجای
 بی گشت نسبت که در آن و آنجا بی نری رحیق گشت بی در دبی
 داشته او از برگ بی نریسی تا بی نریسی گشت شب حسین را نریسی
 ۲ کبیر نریسی گشت اشتر که چهار دهن نمود بی و بی حسین نریسی گشت
 از قیامت و سعادت او نریسی گشت بی مرتبه که عیب جوی بی ریخت
 بر آری و خضر در غریبت جانم کبی بی در آن مؤلف در بی و
 الحسی خود را سر در کتبه و در در بی و حدیث نریسی جوی تا بی و بی
 بود و و آنجا بی مؤلف خوف و مشور جوی بی در آن نسبت نسبت
 ۲۰ که شیخ تار بی کرد و آری شود که بی و آنجا جوی که بی و بی

متفرّق می شدند تا که لشکر اسلام ظفر یافت و آن شب محمود بخواب دید که شیخ می گفت ای محمود آب روی خرقه ما بردی بر درگاه حق اگر در آن ساعت در خواستی جمله کفار را اسلام روزی کردی نقلست که شیخ يك شب گفت امشب در فلان بیابان راه می زنند و چندین کسرا مجروح گردانیدند و از آن حال برسیدند راست همچنان بود و ای عجب همین شب سر بسر شیخ بریزند و در آستانه او نهاده و شیخ هیچ خبر نداشت زنش که منکر او بود می گفت چه گوی کسی را که از چندین فرسنگ خبر باز می دهد و خیرش نباشد که سر بسر بریک باشند و در آستانه نهاده شیخ گفت آری آن وقت که ما آن می دیدیم برده بر داشته بود و این وقت که بسر را می کشتند برده فرو گذاشته بودند بس مادر سر بسر را بدید گیسو ببرید و بر سر بسر نهاده و بوجه آغاز کرد شیخ نیز باره از محاسن ببرید و بر آن سر نهاده گفت این کار هر دو باشینه ام و مارا هر دو افتاده است تو گیسو بریزی من نیز ریش بریدم نقلست که وقتی شیخ در صومعه نشسته بود با جهل درویش و هفت روز بود که هیچ طعام نیافته بودند یکی بر در صومعه آمد با خرواری آرد و گوسفندی و گفت این صوفیانرا آورده ام چون شیخ این بشنود گفت از شما هر که نسبت بتصوّف درست می تواند کرد بستاند من باری زهر ندارم که لاف نصوّف زخم همه دم در کشیدند تا مرد آن آرد و آن گوسفند باز گردانید نقلست که شیخ گفت دو برادر بودند و مادری هر شب يك برادر بخدمت مادر مشغول شدی و يك برادر بخدمت خداوند مشغول بود آن شخص که بخدمت خدا مشغول بود با خدمت خدایش خوش بود برادر را گفت امشب نیز خدمت خداوند بمن ایثار کن جان کرد آن شب بخدمت خداوند سر بر سجده نهاده در خواب شد دید که آوازی آمد که برادر ترا بیمار زدیم و ترا بدو بخشیدیم او گفت آخر من بخدمت خدای مشغول بودم و او بخدمت مادر مرا در کار او می کشید گفتند زیرا که آنج نوی

بیغامبر زیادت است و بو جهل و بو لهب و جندان متکران اورا ہی دیدند و از اهل شقاوت اند شیخ گنت محمود را که ادب نکه دار و نصرف در ولایت خویش کن که مصطفی را علیه السلام دیدن جز چهار بار او و صحابه او و دلیل برین چیست قوله تعالی وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ محمود را این سخن خوش آمد گنت مرا بندی ده گنت چهار چیز نکه دار اول برهیز از مناهی و نماز بیجاقت و سخاوت و شنتت بر خلق خذاء محمود گنت مرا دعاء بکن گنت خود درین که دعا می کنم اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ گنت دعاء خاص بگو گنت ای محمود عاقبت محمود باز بس محمود بدره زر بیش شیخ نهاد شیخ قرص جوین ۱۰ بیش نهاد و گنت بخور محمود ہی خاوند و در گلوش ہی گرفت شیخ گنت مگر حلقه ہی گیرد گنت آری گنت ہی خواهی که مارا این بدره زر نو گلوء ما بگیرد بر گیر که این را سه طلاق داده ام محمود گنت در چیزی کن البته گنت نکم گنت بس مرا از آن خود یادکاری بد شیخ پیراهن عودی از آن خود بدو داد محمود چون باز ہی گنت گنت شیخا خوش ۱۵ صومعه داری گنت آن همه داری این بیزی بایدت بس در وقت رفتن شیخ اورا بر باء خاست محمود گنت اول که در آمدم الثنات نکردی اکنون بر باء ہی خیزی این همه کرامت چیست و آن چه نود شیخ گنت اول در رعونت باذشاهی و امتحان در آمدی و باخر در انکسار و درویشی ہی روی که آفتاب دولت درویشی بر تو نافته است اول براء باذشاهی ۲۰ تو بر نخاستم اکنون براء درویشی بری خیزم بس سلطان رفت نغرا در آن وقت بسومنات شد بیم آن افتاد کی شکسته خواهد شد ناگاه از اسب فرود آمد و بگوشه شد و روی بر خالک نهاد و آن پیراهن شیخ را بر دست گرفت و گنت الهی بحق آب روی خذ و ند این خرغه که مارا برین کُتار ظفر دهی که هرج از غنیمت بگیرم بدرویشان دم ناگاه از جانب کُتار ۲۵ غباری و ظلمتی بدید آمد تا همه تیغ در بکدیگر نهاد و ہی گشتند و

زن شود گفت نه گفت اگر زنی جامهٔ مردی هم در پوشد هرگز مرد شود
گفت نه گفت تو نیز اگر درین راه مرد نه بدین مرقع پوشیدن مرد
نگردی نفلست که شخصی بر شیخ آمد و گفت دستوری ده تا خلقرای بخدا
دعوت کنم گفت زهار تا بخویشتن دعوت نکنی گفت شیخا خلقرای بخویشتن
دعوت توان کرد گفت آری که کسی دیگر دعوت کند و ترا ناخوش آید
نشان آن باشد که دعوت بخویشتن کرده باشی نفلست که وقتی سلطان
محمود وعده داده بود ایازرا خلعت خویشرا در تو خواهم پوشیدن و تیغ
برهنه بالای سر تو برسم غلامان من خواهم داشت چون محمود بزبارت شیخ
آمد رسول فرستاد که شیخرا بگویند که سلطان براء تو از غزنین بدینجا
آمد تو نیز براء او از خانقاه بجهت او در آء و رسولرا گفت اگر نیاید
این آیت بر خوانید قوله تعالی **وَاطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي
الْأَمْرِ مِنْكُمْ** رسول بیغام بگذارد شیخ گفت مرا معذور دارید این آیت برو
خوانند شیخ گفت محمودرا بگویند که چنان در **وَاطِيعُوا اللَّهَ** مستغفرم که
در **وَاطِيعُوا الرَّسُولَ** خجالتها دارم تا بأولی الامر چه رسد رسول پیامد و
بمحمود باز گفت محمودرا رقت آمد و گفت بر خیزید که او نه از آن
مردست که ما گمان برده بودیم بس جامهٔ خویشرا بایاز داد و در پوشید
و ده کینزکرا جامهٔ غلامان در بر کرد و خود بسلاح داری اباز بیش و
بس ی آمد امتحانرا روه بصومعهٔ شیخ نهاد چون از در صومعه در آمد
و سلام کرد شیخ جواب داد اما برباء نخاست بس روه بمحمود کرد و
در اباز ننگرید محمود گفت برباء نخاستی سلطانرا و این همه دام بود
شیخ گفت دام است اما مرغش تو نه بس دست محمود بگرفت و گفت
فرا بیش آبی چون ترا بیش داشته اند محمود گفت سخنی بگو گفت
این نامحرمانرا بیرون فرست محمود اشارت کرد تا نامحرمان همه بیرون
رفتند محمود گفت مرا از بایزید حکایتی بر گو شیخ گفت بایزید چنین
گفته است که هرکه مرا دید از رقم شقاوت امین شد محمود گفت از قدم

خشت بجنه بودم چون بحرقان رسیدم گوهر باز گشتم نقلست که شیخ بو سعید گنت بر منبر و بسر شیخ بو الحسن آنجا حاضر بود که کسانی که از خود نجات یافتند و باک از خود بیرون آمدند از عهد نبوتِ اِلی یومنا هَذَا بعقدی رسیدند و اگر خواهید جمله بر شمرم و اگر کس از خود باک شد بذرا این خواهی است و اشارت بپسر بو الحسن کرد و استاذ ابو القاسم قُشیری گنت چون بولایت خرقان در آمدم فصاحتم برسید و عبارتَم نماند از حشمت آن پیر نا بنداشتم که از ولایت خود معزول شدم نقلست که بو علی سینا باوازه شیخ عزم خرقان کرد چون بو نواق شیخ آمد شیخ بهیزم رفته بود برسید که شیخ کجاست زنش گنت آن زندیق کذابرا چه ۱۰ هی کنی همچین بسیار جنا گنت شیخرا که زنش منکر او بودی حالش چه بودی بو علی عزم صحرا کرد تا شیخرا بیند شیخرا دید که هی آمد و خرواری درمنه بر شیری نهاده بو علی از دست برفت گنت شیخا این چه حالست گنت آری تا ما بار جنان گرگی نکشیم یعنی زن شیرے چنین بار ما نکشد بس بو نواق باز آمد بو علی بنشست و سخن آغاز کرد ۱۵ و بسی گنت و شیخ باره رگل در آب کرده بود تا دیواری عمارت کند دلش بگرفت بر خاست و گنت مرا معذور دار که این دیواررا عمارت هی باید کرد و بر سر دیوار شد ناگاه تبر از دستش بینتاز بو علی بر خاست تا آن تبر بدستش باز دهد بیش از آنک بو علی آنجا رسیدن آن تبر بر خاست و بدست شیخ باز شد بو علی بیکبارگی اینجا از دست برفت ۲۰ و تصدیقی عظیم بدین حدیثش بدید آمد تا بعد از آن طریقت بفلسنه کشید جنانک معلوم هست نقلست که عضد الدوله را که وزیر بود در بغداد درد شکم بر خاست جمله اطبّاراً جمع کردند در آن عاجز ماندند تا آخر نعلین شیخ بشکم او فرو نیاروند حق تعالی شفا نداد نقلست که مردی آمد و گنت خواهم که خرقه بوشم شیخ گنت مارا مملّه است اگر ۲۵ آنرا جواب دهی شایسته خرقه باشی گنت اگر مرد جادر زنی در سر گیرد

گشاده بیند و از زیر نا تحت الثری بس اصحاب را گفت اگر از شما برسند که رقص جرای کنیز بگویند بر موافقت آن کسان بر خاسته ام کی ایشان چنین باشند و این کمترین بایه است اندرین باب نفیست که شیخ بو سعید و شیخ ابو الحسن خواستند که بسط آن يك بدين آید و قبض این يك بدان شود بکدیگر در بر گرفتند هر دو صفت نقل افتاد شیخ بو سعید آن شب تا روز سر بر زانو نهاده بود و می گفت و می گریست و شیخ ابو الحسن همه شب نعره می زد و رقص می کرد چون روز شد شیخ ابو الحسن باز آمد و گفت ای شیخ اندوه من باز ده که مارا با آن اندوه خود خوشترست تا دیگر بار نقل افتاد بس بو سعید را گفت فردا ۱۰ قیامت در میا که تو همه لطفی تاب نیاری تا من نخست بروم و فرع قیامت بنشانم آنگاه تو در آی بس گفت خدا کافر را آن قوت داده بود که چهار فرسنگ کوهی بریند بود و می شد تا بر سر لشکر موسی زند چه عجب اگر مؤمنی را آن قوت بدهد که فرع قیامت بنشانند بس شیخ بو سعید باز گشت و سنگی بود بر درگاه محاسن در آنجا مالید شیخ بو الحسن ۱۵ از بهر احترام او را فرمود تا آن سنگ را بر کنند و بمحراب باز آوردند بس چون شب در آمد بامداد آن سنگ باز بجاء خود آمد بود دیگر باره بمحراب باز بردند دیگر شب همچنان بدرگاه باز آمد بود همچنین تا سه بار بو الحسن گفت اکنون همچنان بر درگاه بگذارید که شیخ بو سعید لطف بسی می کند بس بفرمود تا راه از آنجا بر انداختند و دری دیگر ۲۰ بگشادند بس شیخ بو الحسن چون بوداع او آمد گفت من ترا بولایت عهد خویش برگزیدم که سی سال بود که از حق می خواستم کسی را تا سخنی چند از آنج در دل دارم با او گویم که کسی محرم نمی یافتم که بدو بگویم جنانک او و شنود تا کی ترا فرستادند لاجرم شیخ بو سعید آنجا سخن نگفته است زیادتى گفتند چرا آنجا سخن نگفتی گفت مارا باستماع ۲۵ فرستاده بودند بس گفت از يك بحر يك عبارت کنند بس و گفت من

گویند که مرا بند بر بام نهادند و بلج می بردند در همه راه با خود
اندیشه می کردم که همه حال برین بام من ترک ادبی رفته است چون
در میان شهر رسیدم گفتند مردمان سنگ بر بام آورده اند تا در تو
اندازند اندرین ساعت مرا کشف افتاد که روزی سجاده شیخ بازی انداختم
۵ سر بام من بدانجا باز آمد در حال دیدم که دستپا ایشانشان همچنان بماند
و سنگ نتوانستند انداخت نفلست که چون شیخ بو سعید بر شیخ رسید
قرصی جند جوین بود معدود که زن بخته بود شیخ او را گفت ابزار بر
زیر این قرصها انداز و جندانک می خواهی بیرون می گیر و ابزاری بر
مگیر زن جنان کرد نفلست که چون خلق بسیار گرد آمدند قرص
۱۰ جندانک خادم می آورد دیگر باقی بود تا یکبار ابزار بر داشتند قرصی
نماند شیخ گفت خطا کردی اگر ابزار بر نگرفتی همچنان تا قیامت قرص
از آن زیر بیرون می آوردندی چون از آن خوردن فارغ شدند شیخ بو
سعید گفت دستوری بود تا چیزی بر گویند شیخ گفت ما را بروای سماع
نیست لیکن بر موافقت تو بشنوم بدست بر بالشی می زدند و بیقی بر
۱۵ گفتند و شیخ در همه عمر خویش همین نوبت بسماع نشسته بود مریدی بود
شیخ را ابو بکر خرقانی گفتندی و مریدی دیگر درین هر دو جندان سماع اثر
کرد که رگ شقیفه هر دو بر خاست و سرخی روان شد بو سعید سر بر
آورد و گفت ای شیخ وقتست که بر خیزی شیخ بر خاست و سه بار آستین
پنجانباید و هفت بار قدم بر زمین زد جمله دهبورها خاناه در موافقت
۲۰ او در جنبش آمدند بو سعید گفت باش که بناها خراب شوند بس
گفت بعزّه الله که آسمان و زمین موافقت ترا در رقصند چنین نقل کرده
اند که در آن حوالی جهل روز طفلان شیر فرا نسندند نفلست که شیخ
بو سعید گفت شبلی و اصحاب وی در سایه طوبی موافقت کردند و من
گوشه مرقع شبلی دیدم در آن ساعت که در وجد بود و طواف می کرد
۲۵ بس شیخ گفت ای بو سعید سماع کسی را مسم بود که از زیر نا عرش

خدا را یاد کنید سود ندارد نقلست که مریدی از شیخ در خواست که
 مرا دستوری ده تا بکوه لبنان شوم و قطب عالم را بینم شیخ دستوری داد
 چون بلبنان رسید جمعی دید نشستند روی بقبله و جنازه در پیش و نماز
 نمی کردند مرید پرسید که چرا بر جنازه نماز نمی کنید گفتند تا قطب عالم
 بیاید که روزی پنج بار قطب اینجا امامت کند مرید شاد شد يك زمان
 بود همه از جاء بچستند گفت شیخ را دیدم که در پیش اسناد و نماز بکرد
 و مرا دهشت افتاد چون بخود باز آمدم مرد را دفن کردند و شیخ برفت
 گفتم این شخص که بود گفتند ابو الحسن خرقانی گفتم کی باز آید گفتند
 بوقت نماز دیگر من زاری کردم که من مریدی اوم و جنین سخنی گفته ام
 ۱۰ شفیع شوید تا مرا بخرقان برز که مدتی شد تا در سنم بس چون وقت
 نماز دیگر در آمد دیگر باره شیخ را دیدم در پیش شد چون سلام بداد
 من دست بندو در زدم و مرا دهشت افتاد و چون بخود باز آمدم خود را
 بر سر چهارسوه ری دیدم روی بخرقان آوردم چون نظر شیخ بر من افتاد
 گفت شرط آنست که آنج دیدی اظهار نکنی که من از خدای درخواست
 کرده ام تا بدین جهان و بدان جهان مرا از خلق باز بوشاند و از
 آفریند مرا هیچ کس ندید مگر زنگ و آن بایزید بود نقلست که امامی بسماع
 احادیث می شد بعراق شیخ گفت اینجا کس نیست که اسنادش عالی تر
 است گفت نه هانا شیخ گفت مرده ای ام هر چه حق تعالی مرا داد
 منت نهاد و علم خود مرا داد منت نهاد گفت ای شیخ تو سماع از که
 ۲۰ داری گفت از رسول علیه السلام مرد را این سخن مقبول نیامد شبانه
 بخواب دید مهربرا صلی الله علیه که گفت جوانمردان راست گویند دیگر
 روز بیامد و سخن آغاز کرد بحدیث خواندن جایی بودی که شیخ گفتم
 این حدیث بیغامبر نیست گفتمی بچه دانستی شیخ گفتمی چون تو حدیث
 آغاز کردی دو چشم من بر ابروی بیغامبر بود علیه السلام چون ابرو در
 ۳۰ کشیدی مرا معلوم شدی که ازین حدیث تبرا می کند عبد الله انصاری

در نهادم قدم او در بیش دینه ام تا بجاء که دو سالست تا می خواهم در بسطام بیش ازو بجاک بایزید رسم نی توانم که او از خرقان سه فرسنگ آینه است و بیش از من آنجا رسیده مگر روزی در آثای سخن شیخ می گفته است هر که طالب این حدیثست قبله جمله اینست و اشارت بانگشت

۵ کالوج کرد چهار انگشت بگرفته و یکی بگشوده آن سخن با شیخ المشایخ مگر بگفته بودند او از سر غیرت بگفته است کی چون قبله دیگر بدید آمد ما این قبله را راه فرو بندیم بعد از آن راه حج بسته آمد که در آن سال هر که رفت سببی افتاد که بعضی هلاک شدند و بعضی راه بزدند و بعضی نرسیدند تا دیگر سال درویشی شیخ المشایخ را گشت خلق را از خانه

۱۰ خدا باز داشتن چه معنی دارد تا شیخ المشایخ اشارتی کرد تا راه گشاده شد بعد از آن درویش گفت این بر چه نهیم که آن همه خلق هلاک شدند گفت آری جایی که ییلانرا بیلو هم بسایند سارخکی جند فرو شوند باکی نبود نفاست که وقتی جماعتی بسفری می شدند بدو گفتند شیخا راه خایست مارا دعاء بیاموز تا اگر بلایی بدید آید آن دفع شود

۱۵ شیخ گفت خون بلاه روی بشما نهد از ابو الحسن یاد کنید قومرا آن سخن خوش نیامد آخر چون برفتند راه زنان بیش آمدند و قصد ایشان کردند يك تن از ایشان در حال از شیخ یاد کرد و از چشم ایشان نابدید شد عیاران فریاد گرفتند که این جا مردی بود کجا شد که اورا نمی بینیم و نه بار و ستور اورا تا بدان سبب بدو و قماش او هیچ آفت نرسید و

۲۰ دیگران برهنه و مال برده بماندند چون مرد را بدیدند سلامت بتعجب بماندند تا او گفت سبب چه بود چون بیش شیخ باز آمدند بفرسیدند که برای اللهرا آن سر چیست که ما همه خذایرا خواندیم کار ما بر نیامد و این يك تن ترا خواند از چشم ایشان نابدید شد شیخ گفت شما که حقرا خوانید بمجاز خوانید و ابو الحسن بحقیقت شما بو الحسن را یاد کنید بو

۲۵ الحسن براء شما خذاء را یاد کند کار شما بر آید که اگر بمجاز و عادت

دار که مردی امی ام و از شریعت چیزی نمی دانم و قرآن نیاموخته ام
 آوازی آمد که ای ابو الحسن آنچه مرا داده اند از برکات تو بود شیخ
 گفت تو بصد و سی و اند سال بیش از من بودی گفت بلی ولیکن چون
 بخرقان گذر کردمی نوری دیدمی که از خرقان بآسمان بر می شدی و سی
 سال بود تا بخداوند بجاحتی در مانده بودم بستم ندا کردند که ای بایزید
 بجزمت آن نور را بشنوع آر تا حاجت بر آید گفتم خداوند آن نور کبست
 هاتنی آواز داد که آن نور بندۀ خاص است که او را ابو الحسن گوید
 آن نور را شنوع آر تا حاجت تو بر آید شیخ گفت چون بخرقان رسیدم در
 بیست و چهارم روز جمله قرآن پیاموختم و بروایتی دیگر است که بایزید
 ۱۰ گفت فاتحه آغاز کن چون بخرقان رسیدم قرآن ختم کردم نقلست که
 باغکی داشت یکبار بیل فرو برد نقره بر آمد دوم بار فرو برد زر بر
 آمد سوم بار فرو برد مروارید و جواهر بر آمد ابو الحسن گفت خداوند
 ابو الحسن بدین فریفته نگردد من بدنیا از چون تو خداوندی بر نگردم
 و گاه بودی که گاوی بستی چون وقت نماز در آمدی شیخ در نماز شدی
 ۱۵ و گاو همچنان شیار می کردی تا وقتی که شیخ باز آمدی نقلست که عمر
 بو العباس شیخ را گفت بیا تا هر دو دست یکدیگر بگیریم و از زیر این
 درخت بجهنم و آن درختی بود که هزار گوسفند در سایه او بنخنتی شیخ
 گفت بیا تا هر دو دست لطف حق بگیریم و بلاء هر دو عالم بجهنم شیخ
 گفت بیا که نه بیبشت التفات کنم و نه بدوزخ روزی شیخ المشایخ بیش
 ۲۰ آمد طاسی بر آب بیش شیخ نهاده بود شیخ المشایخ دست در آب کرد و
 ماهی زنده بیرون آورد شیخ ابو الحسن گفت از آب ماهی نمودن سهل
 است از آب آتش باید نمودن شیخ المشایخ گفت بیا تا بدین نور فرو
 شویم تا زنده کی بر آید شیخ گفت یا عبد الله بیا تا بنیستی خود فرو شویم
 تا بهستی او که بر آید شیخ المشایخ دیگر سخن نگفت نقلست که شیخ المشایخ
 ۲۵ گفت سی سالست که از بیم شیخ ابو الحسن نخننه ام و در هر قدم که باه

که بمجلس بو علی دقاق رسیده ام مرا کنتندی بمجلس او رسیده گفتم آری گفتند اورا بهیشت برید رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو الحسن خرقانی

آن بحر اندوه آن راسخ تر از کوه آن آفتاب الهی آن آسمان نامتناهی آن
 ° اعجوبه ربانی آن قطب وقت ابو الحسن خرقانی رحمة الله علیه سلطان
 سلاطین مشایخ بود و قطب اوتاد و ابدال عالم و بادشاه اهل طریقت
 و حقیقت و متمکن کوه صفت و متعین معرفت دایم بدل در حضور و
 مشاهده و بتن در خضوع ریاضت و مجاهد بود و صاحب اسرار حقایق
 و عالی همت و بزرگ مرتبه و در حضرت آشنایی عظیم داشت و در
 ۱۰ گستاخی کرده و فری داشت که صفت نتوان کرد نقلست که شیخ بایزید هر
 سال يك نوبت بزیارت دهستان شذی بسر ریگ که آنجا قبور شهیداست
 چون بر خرقان گذر کردی باستادی و نفس بر کشیدی مریدان از وی
 سوال کردند که شیخا ما هیچ بوی نی شنوم گفت آری که ازین دبه دزدان
 بوی مردی می شنوم مردی بود نام او علی و کیت او ابو الحسن به
 ۱۵ درجه از من بیش بود بار عیال کشد و کشت کند و درخت نشانند
 نقلست که شیخ در ابتدا دوازده سال در خرقان نماز ختنن بجماعت بکردی
 و روی بخاک بایزید نهادی و بیستام آمدی و باستادی و گنتی بار خذایا
 از آن خلعت که بایزید را داده ابو الحسن را بویی ده و آنگاه باز گنتی
 وقت صبح را بخرقان باز آمدی و نماز بامداد بجماعت بخرقان در یافتی بر
 ۲۰ طهارت نماز ختنن نقلست که وقتی دزدی بسر بازی شده بود تا بی او
 نتوانند دیدن و نتوانند برد شیخ گفته بود من در طیب این حدیث کم
 از دزدی نتوانم بود تا بعد از آن از خاک بایزید بسر بازی شده بود و
 پشت بر خاک او نمی کرد تا بعد از دوازده سال از تربت آواز آمد که
 ۲۴ ای ابو الحسن گاه آن آمد که بنشین شیخ گنت ای بایزید می همتی باز

داشتم که باز کرده‌ی مرا در عرق باز داشت تا آنگاه که همه گوشت از روم فرو افتاد گفتند آن چه بود گفت در کوزکی با مَرَدی نگرسته بودم مرا نیکو آمدن بود و بیکبار دیگرش بخواب دیدند که عظیم بی قراری می کرد و می گریست گفتند ای استاد چه بوده است مگر دنیا می بایدت گفت بلی ولیکن نه براء دنیا یا مجلس که گویم بل که براء آن تا میان در بندم و عصا بر گیرم و همه روز بیک یک در همی شوم و خلفرا و عظ همی کنم که مکبذ که نمی دانید که از که باز می مانید و دیگری بخواب دید گفت خذاء با تو جکرد گفت هر چه کرده بودم از بد و نیک جمله گرد کرد بر من بذره ذره بس بکوه در گذاشت و یکی دیگرش بخواب دید که بر صراط می گذشت پهنای آن بانصد ساله راه بود گفت این چیست که مارا خبر دادند که صراط از موی باریکتر است و از تیغ تیزتر گفت این سخن راستست لیکن بروند بگردز رونه که آنجا فراخ تر رفته باشد ابجا باریکش باید رفت و اگر تنگتر رفته باشد ابجا فراخ تر باید رفت نقلست که استاذرا شاگردی بود نام او ابو بکر صبرفی بر سر تربت استاذ نشسته بود گفت بخواب دیدم که تربت از هم باز شدی و استاذ بر آمدی و خواستی که بهوا بر پرز گفتن کجا می روی گفتی همچین گویان می روم که مارا در ملکوت اعلا مبرها نهاده اند و چنین نقل کرده اند که همت یکسال این ابو بکر بعد از نماز دیگر روز آذینه بر سر تربت استاذ نشستی یعنی که بمجلس آمدن ام و همین ابو بکر را می آرند ۲۰ که گفت چون قاضی بو عمر وفات کرد و او از اقران استاذ بود بخواب دیدم که می رفتم تا بمجلس استاذ روم گتندی کجا می روی گتندی بملکوت آمان اعلا بمجلس استاذ گتندی امروز مجلس نیست که قاضی بو عمر در گذشته است شیخ ابو الفاسم قشیری حکایت کرد که جوانی بتزدیک من آمد و می گریست گفتم چه بوده است گفت دوش بخواب دیدم که ۲۵ قیامت بودی و مرا بدوزخ فرستادندی من گتندی که مرا بدوزخ فرستید

ای سرگردان مملکت امروز چون بودی و چون گذشتی هیچ جا از اندهکینی
ازین حدیث و هیچ جا از زیر و زیر شدگان این واقعه خبر یافتی همه
ازین جنس می گفتمی تا که آفتاب فرو شدی بس از بام فروز آمدی و
سخن او در آخر جان شد که کس فهم نمی کرد و طاقت نمی داشت لاجرم
بمجلس مردم اندک آمدندی چنانک هفتاد هجده کس زیادت نبودندی
چنانک پیر هری می گوید بچون بو علی دقاق را سخن عالی شد مجلس او
از خلقی خالی شد نقلست که در ابتداء حال غلبات وجدی داشت که هیچ
کس را از این حدیث مسلم نمی داشت تا چنان شد بود که بیوسته می
گفتمی بار خدایا مرا بکاه برگی بخش و مرا در کار موری کن و در مناجات
۱۰ می گفتمی که مرا رسوا مکن که بسی لافها زده ام از تو بر سر منبر با این
چنین گناهگار تو و اگر رسوا خواهی کرد باری در پیش این مجلسیان
رسوا مکن مرا همچنان در مرقع صوفیان رها کن و رکوه و عصای بدستم
ده که من شیوه صوفیان دوست می دارم آنگاه مرا با عصا و رکوه و
مرقع بوادی از وادیها دوزخ در ده که تا من ابد الابد خونابه فراق
۱۰ تو می خورم و در آن وادی نوحه نوی کنم و بر سر نگوساری خویش می
گریم و مانم بازماندگی خویش می دارم تا باری اگر قرب نوم نبود نوحه
نوم بود و می گفتم بار خداوند ما دیوان خویش بگناه سیاه کردیم و تو
موی مارا بروزگار سبید کردی ای خالق سیاه و سبید فضل کن و سیاه
کرده مارا در کار سبید کرده خویش کن و باز می گفتم ای خداوند
۲۰ آنک ترا بختیق بدانند طلب تو همیشه کنذا و اگرچه دانند که هرگزت نیابند
و گفتم گرفتم که در فردوسم فروز آوردی و بنام عالم رسانیدی آنرا
چکم که بهتر ازین توانستی بود و نمودم بعد از وفات استادرا بخواب
دیدند و برسیدند که خدای تعالی با تو چکر کرد گفتم مرا ببای بداشت و
۲۴ هر گناه که بدان اقرار آوردم بیامریزد مگر يك گناه که از آن شرم

عدم و گنت بصفای عبادت نتوان رسید الا بچهار چیز اول معرفت
 خدای دوم معرفت نفس سیوم معرفت موت چهارم معرفت ما بعد الموت
 هرکه خدای را بشناخت بحق او قیام کرد بصدق و اخلاص و صفا و
 عبودیت و هرکه نفس را شناخت بشریعت و حقیقت روی بمخالفت او
 ۵. نهاد و مخالفت او طاعتست مدام و هرکه موت را بشناخت شایستگی آن
 ساخته گردانید و آمدن آنرا مستعد شد و هرکه ما بعد الموت بشناخت
 از وعد و وعید در خوف و رجا بماند فَلَا يَأْمُنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْتَوَمُّ
 الْخَاسِرُونَ و گنت نقد در فعلست تا صفت و فکرت در صفت تا موصوف
 و عبارت نقد است باشارت و فکرت آنست که اشارت و عبارت بدو
 ۱۰. نرسد و گنت ما دام که بنده صاحب توحید است حال او نیکوست از
 جهت آنکه شایع اعظم توحید است و هرکه توحید ندارد کسی شفاعت
 او نکند و آنکه صاحب توحید نبود لا محاله که روزی آمرزیده شود و گنت
 عارف باش تا مختل باشی و گنت قوی را در قبض افگند از برای آن
 منکر شدند و جمعی را در بسط بداشت ازین جهت بوجدانیت مقرر آمدند
 ۱۵ و گنت فراغت ملک است که آنرا غایت نیست و گنت غریب نه
 آنست که کسی ندارد غریب آن مدبری بود که آخرت بفروشد و گنت
 قبض اوایل فناست و سطر اوایل بقا هرکرا در قبض انداخت باقی
 گردانید و گنت از آب و گل چه آید جز خطا و از خدا چه آید جز
 عطا و گنت عارف همچون مردیست که بر شیر نشیند همه کس ازو ترسند
 ۲۰ و او از همه کس بیش ترسد نقلست که يك روز در استدراج سخن می
 گنت سابل گنت استدراج کدام بود گنت آن نشیند که فلان کس هدیه
 کلو باز می برد نقلست که آخر چندان درد درو بدید آمدن بود که هر
 شب گاهی بر بام خانه شدی آن خانه کی اکنون در برابر تربت اوست و
 ۲۵ آنرا بیت الفنوح گفتهندی چون بر نام شدی روی بآفتاب کردی و گنتی

غذای نو گردانید و ترا پیاکی پرورش داد همچنان از دنیا بیرون بردت
 از میان گناه و معاصی و شراب رحمت و مغفرت و عزّت چشاند و پاک
 گرداند و در بهشت فرود آرد پاک از همه آفتی و گنّت خدای تعالی
 عاصیانرا دوست میدارد خطاب میکند سید المرسلین را صلوات الله وسلامه
 ۵ علیه که نماز شب کن تا مقام شفاعت یابی بنیّتی که مادران شب دابه را
 بیدار کنند تا شیر بفرزند دهند گفتند فتوّت چیست گفت حرکت کردن
 از برای دیگران و از پیغمبر بود علیه السلام که فردا همه خواهند گنّت
 نفسی نفسی او خواهد گنّت اُمّتی اُمّتی و گنّت جمع اثباتیست بی نفی و
 تفرقه نفی یست بی اثبات و تفرقه آن بود که بتو منسوب بود و جمع
 ۱۰ آنکه از تو برده باشد و گنّت ففر عطای حنّست هرکه بحقّ آن قیام نکند
 بسبب آنکه از او شکایت کند آن سبب عفویت او گردد و گنّت اگر توبه
 از بیم دوزخ یا امید بهشت میکنی بی همتی است توبه بر آن کن خذایت
 دوست دارد إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ و گنّت توکل صفت انبیا بود و تسلیم
 صفت ابراهیم و تفویض صفت پیغمبر ما صلی الله علیه وسلم صاحب توکل
 ۱۵ بوعده آرام گیرد و صاحب تسلیم بعلم و صاحب تفویض بحکم و توکل
 بدایت باشد و تسلیم وسط و تفویض نهایت و گنّت صاحب معرفت باش
 بخدای تا همیشه شاد باشی و گنّت عالم را روا نبود که خبر دهد مگر آنچه
 خوانده باشد و عارف را روا نبود که خبر دهد مگر یافته باشد و گنّت
 چنانکه ربوبیت از حقّ زایل نشود باید که عبودیت که صفت بند است
 ۲۰ از بند زایل نشود و گنّت اوّل مقام بند علم است بخدای و غایتش معرفت
 خدای و فایده آن مشاهده است و بند باز نه بایستد از معصیت مگر
 بتهدید و وعید بانواع عقاب و آزاد آنست که او را از کرم کشف چیزی
 کند بسند بود او را از زجر و نهی و گنّت عقل را دلالت و حکمت را
 ۲۴ اشارت و معرفت را شهادت و گنّت توحید نظر کردنست در اشیا بعین

چون رای کوزدکان بود و صولت جون صولت شیران و گنت شیوهٔ
 سلاطین آنست که ازیشان صبر نیست و با ایشان طاقت نیست و گنت
 معنی وَلَا تُحِيلُنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ بناه خواست از فراق و گنت تواضع
 توانگران درویشانرا دیانتست و تواضع درویشان توانگرانرا خیانت
 ۵ و گنت اگر ملائکه طالب علمرا پر بگسترانند آنک طالب معلوم بود خود
 چگونه بود و گنت اگر طالب علم فریضه است طلب معلوم فریضه تر
 و گنت مرید آنست که در عمر خویش نخسبند و مردان که يك ساعت
 نخسبند و بیغامیر چنین بود علیه السلام جون از معراج باز آمد هرگز
 دیگر نخفت زیرا که همه دل شده بود و گنت ابرهیم علیه السلام اسماعیلرا
 ۱۰ گنت ای بسر در خواب دیدم که ترا قربان همی باید کرد گنت ای بذر
 اگر نخفتی آن خواب ندیدی و گنت دینار در دنیا باسرار بود و در
 آخرت بابصار و گنت ارادت و همیت امانت حق است بیش ارباب
 بدایات و اصحاب نهایت ارباب بدایت بارادت طاعت مجاهد توانند کرد
 و اصحاب نهایت بهمت بمکاشفه و مشاهده تواند رسید و همیت چون
 ۱۵ کیمیاست طالب مالرا و همیت قرار است بی آرام که هرگز ساکن نشود
 نه در دنیا و نه در آخرت و گنت جهد توانگران بمالست و جهد
 درویشان بجان و گنت صحبت کردن با ازدها آسان تر که با درویشی که
 همه بخیلیست و گنت بزرگترین همه چیزها نشستن بر بساط فقر است و
 ترك گرفتن آفاق بکلی چنانکه اورا نه معلوی بود نه جای نه مالی نه چیزی
 ۲۰ گشتند هرکس که بدین صفت بود اورا هیچ ثواب بود گنت آنچه مردمان
 می پوشند او می پوشد و آنچه میخورند او میخورد ولیکن بسرا از ایشان جدا بود
 و گنت وقت تو آنست که آنجائی اگر وقت تو دنیاست بدنیا می و اگر عقباست
 بعقبائی و اگر شاد است در شادئی و اگر اندوهست در اندوهی و گنت
 ۲۵ چنانکه ترا از شکم مادر بیرون آورد از میان نجاست و شیر پاک خالص

ترك حرام كند از دوزخ نجات یابد و هر كه ترك شپهت كند بهشت رسد
و هر كه ترك زیادتی كند بخدای رسد و كفت بدین حدیث نتوان رسید
بردی هر كه درین حدیث رسید ازینجا خلاص نتواند یافت بردی و كفت
آن آرایش كه گاه گاه مردم در آید بی سبی از اطلاع حق بود كه مخفی
شود روحرا و كفت اگر بنك مطیع خداوند بود در جمله عمر مگر نفسی
و اورا در حظیره قُذس فرود آرند چون حسرات آن ننس برو كشف
كنند آن بهشت بر وی دوزخ گردد و اگر در جمله عمر طاعت نجشیه
بود مگر نفسی اگر اورا در دوزخ كند و كشف گردانند برو این يك
نفس آتش فرو میرد و دوزخ برو بهشت شود و كفت هر كه حاضر است
۱۰ اگر سر خویش اختیار كند بدان مطالبت كند و اگر غایبست كه اختیار
كند نبرسد و كفت اگر عنوت كند اظهار قدرت بود و اگر بیامرزد
اظهار رحمت بود و همه كس بیش نرسد و كفت غربت آن نیست كه
برادران بوسفرا بدری چند بفروختند غریب آن مدبرست كه آخرنا
بدنیا فروشد و كفت باید كه هر كه این آیت بشنود وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ
قَاتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الآیه بچان در باختن بخجلی نكند و كفت وَإِيَّاكَ نَعْبُدُ
وَأِيَّاكَ نَسْتَعِينُ امر بجنیفت است و كفت
چون حق تعالی تنهای شمارا بخزینك است بهشت بدیگری مفروشید كه
بیع درست نباشد و اگر باشد سود نكند و كفت سه رنمت است سوال
و دعا و ثنا سوال آنرا كه دنیا خواهد دعا آنرا كه عُنَى خواهد ثناء آنرا
۲۰ كه مولی خواهد و كفت مراتب سخاوت سه قسمست سخاوت و جود و
اثار هر كه حقرا بر نفس خود برگزیند صاحب سخاوت است و هر كه حقرا
بر دل خود برگزیند صاحب جودست و هر كه حقرا بر جان خود برگزیند
صاحب اثار است و كفت هر كه از حق خاموش گردد دبی بود
۲۴ گنگ و كفت بر شما باد كه حذر كنید از صحبت سلاطین كه بنسارای

جز از وی گویند در مقال خود کاذب باشد و گفت هرکه نیت مخالفت
 پیر کند بر طریقت بنماید و علاقه ایشان برین گردد هر چند در يك
 بقعه باشند و هرکه صحبت پیری کند آنگاه بدل اعتراض کند عهد صحبت
 بشکست و توبه بر وی واجب شد بآنک گفته اند عنوق استاذرا توبه
 نباشد و گفت ترك ادب درختی است که رانیدن بار آرد هرکه بی ادبی
 کند بر بساط بازشاهان بدرگاه فرستند و هرکه بی ادبی کند بر درگاه
 باستوربانی فرستند و گفت هرکه با او صحبت کند بی ادب جهل او او را
 بکشتن سپارد زود و گفت هرکرا استاذگی نمود با خدای در بدایت نتواند
 نشست با او در نهایت و در نهایت استاذگی از راه مجاهده نشستی
 ۱۰ دست دهد از راه مشاهده و گفت خدمت که بود بر درگاه بود بر بساط
 مشاهده مشاهده بود بنعت هبیت بعد از آن فسردگی بود از استیلاء قربت
 بعد از آن فنا بود از خود در تمامی غیبت و از بهر اینست که احوال
 مشایخ در نهایت از مجاهد بسکون بازی گردد و اوراد ظاهر ایشان بر
 قرار نمی ماند و گفت چون مرید مجرد بود در بدایت از همی و در
 ۱۵ نهایت از همی او معطل بود و هم آنست که مشغول گردانند ظاهر او را
 بعبادت و همّت آن است که جمع گردانند باطن او را براقبت و گفت
 شاذی طلب تمامتر از شاذی وجدان از بهر آن که شاذی وجدانرا خطر
 زوالست و در طلب امید وصال و گفت این حدیث نه بعائسب و نه
 از جهد و لیکن طینت است کما قال الله تعالی يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ گفت
 ۲۰ ایشانرا دوست دارم و ایشان ما را دوست دارند و در میان ذکر طاعت
 و عبادت نکرد و محبت مجرد باذکرد از علت و گفت مصیبت ما امروز
 بیش از مصیبت اهل دوزخ خواهد بود فردا از بهر آنک اهل دوزخ را
 فردا ثواب فوت خواهد شد و ما را امروز بنفد وقت مشاهده خدمت
 ۲۴ حتی فوت می شود و تو فرق می کن میان این دو مصیبت و گفت هرکه

بر من گاشته آخر این چه چیزست که تو با من ی کنی شیخ بر گذشت و چون بدعوت رسید بنرمود تا طبقی بیماراستند خداوند دعوت شاذمان شد که امروز شیخ زله خواهد کرد تا بخانه برز و اورا به خانه بود و به اهل جون بیماراستند بر خاست و بر سر نهاد و بر در سراء آن پیرزن نهاد و ببرد و بذیشان داد ببین تا این چه شکستن و نیاز بوده باشد و يك روزی گفته است اگر فردا مرا بدوزخ فرستند گفتم سرزانش کنند که ای شیخ چه فرقت میان ما و تو من گویم جوامردی باید آخر مرا روز با زاری بوده باشد و لیکن سنت خدا اینست

فَلَمَّا أَصَاءَ الصُّبْحُ فَرَّقَ بَيْنَنَا . وَأَيُّ نَعِيمٍ لَا يُكْدِرُ الدَّمْرُ

۱۰. عجب اینست با سخنی جنین هم او می گوید که بدایمی که روز قیامت قدهی و راء من خواهد بود از هرجه کرده ام روی بگردانی اما شاید که در آن وقت که این گفته باشد اورا با او داده باشند تا همه محو محض عبودیه بود و درین وقت اورا از میان بر داشته باشند و بر زبان او سخن می راند تا محو محض ربوبیت بوده باشد چنانک نقلست که يك روز ۱۰ عید بمصلی خلقی انبوه حاضر بودند اورا خوش آمد گنت بعزت تو اگر مرا خبر باشد که از ایشان کسی بیش از من ترا بیند بر فور بی هیچ توقعی جان از من بر آید و دیگر شاید کجور آنجا زمان نباشد از بس و از بس دیدن نباشد شرح این سخن درازست آیسَ عَيْدًا اللَّهُ صَبَاحَ وَلَا مَسَاءً و اورا کلماتی عالیست و گنت نگر تا از بهر او ما هیچ آفریده ۲۰ خصوصت نکنی که آنگاه دعوی کرده باشی کو تو آن توی و تو آن خود نیستی ترا خذوندی است شغل خویش بدو باز گذر تا خود حصتی مک خویش او کند و گنت چنان باش که مرده باشی و سه روز بر آمده و گنت هرکه جان خود را جاروب در معشوق نمی کند او عاشق نیست ۲۴ و گنت هرکرا بدون حق انس باشد در حال خود ضعیف باشد و هرکه

خداوند گفت او رضاء من می جوید و او را اندر آن راه نیست بدان
 همی گریخت نفیست که يك روز جوانی از در خانقاه در آمد و بنشست
 گفت اگر کسی را اندیشه معصیتی بخاطر در آید طهارت را هیچ زبان دارد
 استاذ بگریست گفت سوال این جوان در جواب بگویند زین الاسلام
 گفت مرا خاطری در آمد لکن از استاذ شرم داشتم که بگویم که طهارت
 ظاهر را خلل نکند اما طهارت باطن را بشکند نفیست که گفت درد چشم
 بدید آمد جنانک از درد مدتی بی قرار شدم و خوابم نیامد ناگاه لحظه
 در خواب شدم آوازی شنوادم که أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ بس بیدار شدم
 دردم برفت و دیگر هرگز درد چشم نبود يك روز استاذ بو سعید خرگوشی
 و استاذ بو علی را از حمام باز آورده بودند و هر دو بیمار بودند استاذ
 بو علی بدو گفت چه بود اگر همچنین هر دو سلامت نشسته باشیم تا
 وقت نماز در آید و تعجب بماندم که چندین بار طهارت می باید کرد و
 ایشان هر دورا يك علت بود بو سعید دهان بر گوش استاذ نهاد و گفت
راست بدان ماند که سینه همی کند لیکن هرج ازو بود خوش بود
 ۱۵ نقلست که گفت وقتی در بیابانی بانزده شبانروز گم شدم چون راه باز
 یافتم لشکری دیدم که مرا شربتی آب داد زبان گاری آن شربت آب سی
 سالست که هنوز در دل من ماند است نقلست که بعضی را از مریدان
 که سخت تر بودند ایشانرا در زمستان بآب سرد غسل فرمودی و بعضی را
 که نازکتر بودند با ایشان رفیق کردی و گفتمی با هر کسی کار بفرد
 ۲۰ وسع او توان کرد و کتی کسی که بنای خواهد کرد او را بخروار ایشان
 باید اما اگر چاه خواهد شست او را ده سنیر ایشان تمام بود یعنی علم آن
 قدر تمام است که بدان کار کنی اما اگر برای فروختن آموزی درگرت
 کار بر نیابذ که مقصود از علم عملست و تواضع جنانک نقلست که
 روزی بمر و بدعوتش خواندند در راه که می رفت از خانه ناله پیرزنی
 ۲۵ می آمد که می گفت بار خدا یا مرا چنین گرسنه بگذاشته و چندین طفل

کئی خواهی رفت گفت ای بیچاره هنوز وصال نایافته آواز فراق بلند کردی
 نقلست که روزی صوفی در بیش استاذ نشسته بود عطسه داد گفت
 بِرَحْمَتِكَ رَبُّكَ صوفی در حال بای افرار در بآه کردن گرفت بر عزم رفتن
 گفتند حال چیست گفت چون زبان شیخ بر ما برحمت گشاده شد کاری
 ۱۰ که بایست بر آمد چه خواهد بود بیش ازین ننگت و برفت نقلست که
 روزی استاذ نشسته بود و مرقعی نو زیبا در بوشینک و در عهد شیخ ابو
 الحسن بُرُودِی یکی بود از عقلاء مجانبین از در خانقاه در آمد بوستینی
 کهنه آلوده بوشینک استاذ بطیبت می گفت و در مرقع خویش می نگریست
 که بو الحسن بچند خریدن این بوستین شیخ نعره زد و گفت بو علی رعناپی
 ۱۱ مکن که این بوستین بهمه دنیا خریدن ام و بهمه بهشت باز نفروشم استاذ
 سر در بیش افگند و زار بگریست و چنین گفتند که دیگر هرگز با هیچ
 کس طیبت نکرد نقلست که استاذ گفت روزی درویشی در خانقاه در
 آمد که گوشه با من بردازید تا بمیرم اورا خانه برداختیم در آنجا شد و
 چشم در گوشه گذاشت و می گفت الله الله و من بنهان گوش می داشتم
 ۱۵ گفت ای بو علی مرا مبشول برفتم و باز آمدم او همان می گفت تا جان
 بداد کسی بطلب غسل و کرباس فرستادیم تا نگاه کردیم اورا هیچ جای
 ندیدیم حیران فرو ماندم گفتم این کسرا بن نمودی خذاوندا بزنگ
 بدیدمش و ببردگی نابدید شد او کجا شد هانفی آواز داد که چه جویی
 کسی را که ملك الموت جست نیافت حور و قصور جستند نیافتند گفتم
 ۲۰ خذاوندا او کجا رفت آواز آمد فی مَعْدِنِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُتَدَبِّرٍ استاذ
 گفت وقتی بپربرا دیدم در مسجدی خراب خون می گریست چنانک زمین
 مسجد رنگ گرفته بود گفتم ای بپر با خویشتن رفتی بکن ترا چه افتاده
 است گفت ای جوامررد طاقم برسید در آرزو لقاء او و گفت خذاوندی
 بر بند خود خشم گرفت شنبغان فرا کرد تا اورا عنو کرد و بند همچنان
 ۲۵ می گریست شنبغ گفت اکنون این گریستن بر چیست او ترا عنو کرد

خوبش بجای نهد که او با کسی گوید و عرضه کند بعمر و بزید نقلست که مردی فتّاعی بود بر در خانقاه استاذه بوقت سفره پیامدی و چیزی از آن فتّاع بیوردی و بر سفره نشستی و فتّاع بصوفیان دادی و چون سیر بخوردندی آنج فاضل آمدی بپردی روزی بر لفظ استاذ برفت که ابن جوانمرد وقتی صافی دارد شبانه استاذ بخوابش دید گفت جاء بالا دیدم جمله ارکان دین و دنیا جمع شد و میان من و ایشان بالای بودی و من بدان بالا باز شدم مانعی بیشم آمد تا هر چند خواستم که بر آنجا روم نتوانستم شد ناگاه فتّاعی پیامدی و مرا گفتی بو علی دست بمن ده که درین راه شیران بس روباهانند بس دیگر روز استاذ بر منبر بود فتّاعی ۱۰ از در در آمد استاذ گفت اورا راه دهید که اگر او دوش دستگیر ما نبودی ما از باز ماندگان بودیم فتّاعی گفت ای استاذ هر شب ما آنجا آییم بیک شب که تو آمدی مارا غمزی کردی نقلست که روزی یکی در آمد که از جاء دور آمد ام نزدیک تو ای استاذ گفت ابن حدیث بقطع مسافت نیست از نفس خویش گاهی فراتر نه که همه متصودها ترا بحاصلست ۱۵ نقلست که یکی در آمد و شکایت کرد از دست شیطان استاذ گفت درخت از میان بر کن تا کجشک بر آن نشیند که تا آشیان دبو درو بود مرغان شیطان بروی نشینند نقلست که بازرگانی بود خُشکو نام مگر رنجور شد شیخ بعبادت او آمد گفت ای فلان چه افتاده است گفت نیم شبی بر خاستم تا وضو سازم و نماز شب کنم تا بی در بستم افتاد و ۲۰ دردی سخت بدید آمد و تب در بیوست استاذ گفت ترا با فضول چه کار تا نماز شب کنی تا لاجرم بدرد بشت مبتلا گردی ترا مردار دنیا از خود دور باید کرد کسی که سرش درد کند اورا طلاپی بر بسای نهد هرگز به نشود و چون دست نجس بود او آستین شوید هرگز باک نگردد نقلست که یک روز بخانه مریدی شد و آن مرد دیرگاه بود تا در انتظار ۲۵ او بود چون شیخ در آمد گفت ای شیخ یک سخن بگویم گفت بگوی گفت

بس خلق برو زحمت کردند بزرگان کرد آموذند تا درس گوید و مناظره کند گفت این خود صورت نهندز ولکن این شاء الله که سخن جند کفته شود بس منبر نهادهند و هنوز حکایت مجلس او کنند که آن روز جون بر منبر شد اشارت بجانب راست کرد و گفت الله اکبر بس روی بمقابله کرد و گفت رضوان من الله اکبر بس اشارت بجانب جب کرد و گفت والله خیر و آفتی خلق بیکبار بهم بر آموذند و غریو بر خاست تا جندین جنازه بر گرفتند استاد در میان آن مشغلیا از منبر فرو آموذ بود بعد از آن اورا طلب کردند نیافتند بشهر مرو رفت تا آنگاه بنشاور افتاد درویشی گفت روزی بمجلس او در آموذ بیت آنک بیرسم از متوکلان و او دستاری طبری بر سر داشت دلم بدان میل کرد گنم ایها الاستاذ توکل چه باشد گفت آنک طمع از دستار مردمان کوتاه کنی و دستار در من انداخت و گفت وقتی بیمار بودم مرا آرزوی نشاور بگرفت بخواب دیدم که قایلی گفت که تو ازین شهر نتوانی رفت که جماعتی از بریان را سخن تو خوش آمده است و بمجلس تو هر روز حاضر باشند تو از بهر ایشان باز داشته درین شهر نقلست که در میان مردمان جون چیزی افتادی که دل مردمان بدان مشغول شدی استاذ گنتی این از غیرت حقت می خواهد که آنج می روز بروز نقلست که یک روز بر سر منبر ملامت آدی می کرد که چه سودست که حسود و معجب و متکبر و آنج بدین مانند سالی گنت با این همه صفات ذمیبه که آدی دارد اما جاء

۲۰ دوستی دارد استاذ گنت از خذاء بترسید که می گویند بجیمهم و بجوئهم نقلست که روزی بر سر منبری گفت خذا و خذ و خذا کسی گنت خواجه خذا چه بود گنت نی دانم گنت جون نی دانی چرا می گویی گنت این نگوم چه کم نقلست که درویشی در مجلس او بر خاست گنت درویشم و سه روزست تا چیزی نخورده ام و جماعتی از مشایخ حاضر بودند او ۲۵ بانگ برو زد که دروغ می گویی که فقر سر بادشاهست و بادشاه سر

رحمة الله عليه وقدس الله سره العزيز امام وقت بود و شیخ عهد و سلطان
 طریقت و بادشاه حقیقت و زبان حق بود در احادیث و تفسیر و بیان
 و تقریر و وعظ و تذکیر شانی عظیم داشت و در ریاضت و کرامت آتی
 بود و در لطایف و حقایق و مقام و حال متعین مرید نصرابادی بود
 و بسی مشایخ کبار را دینه بود و خدمت کرده بزرگان گفته اند در هر
 عهدی نوحه‌گری بوده است و نوحه‌گران وقت بو علی دقاقت آن درد
 و شوق و سوز و ذوق که او را بوده است کسرا نشان ندهند و هرگز در
 عمر خویش بشت باز ننهاده بود و ابتدا در مرو بود که واقعه بدو فروز
 آمد جنانک یکی از کبار مشایخ گنت در مرو ابلیس را دیدم که خاک بر
 ۱۰ سر می کرد گفتم ای لعین چه بوده است گنت خلعتی که هفتصد هزار
 سالست تا منتظر آن بوزم و در آرزوی آن می سوختم در بر بسرا در فروشی
 انداختند شیخ بو علی فارمدی با کمال عظمت خویش می گوید مرا هیچ حجت
 فردا نخواهد بود الا آنک گویم هم نام بو علی دقاقت و استاذ بو علی می گوید
 درخت خودروست که کسی او را نبرورده باشد برگ بیارذ و لیکن بار
 ۱۵ نیارذ و اگر برگ بیارذ بی مزه آرد مرد نیز همچین باشد چون او را استاذ
 نبوده باشد ازو هیچ چیز نباید بس گنت من این طریق از نصرابادی
 گرفتم و او از شبلی و او از جنید و او از سری و او از داود و او از
 معروف و او از تابعین و گنت هرگز نزدیک استاذ ابو القاسم نصرابادی
 نرفتم تا غسل نکردم و بابتدا که او را در مرو مجلسی نهادند بسبب آن
 ۲۰ بود که بو علی شنوی بیری بود بشکوه گنت ما را ازین سخن نفسی زن
 استاذ گنت ما را آن نیست گنت روا باشد که ما نیاز خویش بتو دهیم
 ترا بر نیاز ما سخن گشاده گردد استاذ سخن گنت تا از آنجا کار را در
 بیوست نفلست که بعد از آن که سالها غایب بود سقر حجاز و سفره‌ها
 دیگر کرده بود و ریاضتها کشید روزی برهنه بری رسید و بخانقاه آمد
 ۲۵ الله عمر رضی الله عنهما فروز آمد کسی او را باز شناخت و گنت استاذست

صورت بود در قدم اول از بیشم بر خاست و گفت حق تعالی قوی را
 بیست و نهم فرو آورد و قوی را بدوزخ بس مہار بہشت و دوزخ بگیرد و در
 دریاء غیب اندازد و گفت آنجا کہ خذاء بود روح بود و بس و گنت
 اہل بہشت بہشت فرود آیند و اہل دوزخ بدوزخ بس جای جوایمردان
 کجا بود کہ اورا جای نبود نہ در دنیا و نہ در آخرت نقلست کہ یکی
 قیامت بخواب دید و شیخ را طلب می کرد در جملہ عرصات شیخ را هیچ جای
 نیافت دیگر روز بیامد و شیخ را آن خواب بگفت شیخ گنت آنگاہ چنین
 خوابت را رایگان نگویند چون ما نبودیم اصلاً مارا جون باز توان یافت
 و أعوذُ بالله از آنک مارا فردا باز توان یافت نقلست کہ یکی بتزدیکی
 ۱۰ او آمد و گنت یا شیخ می خواهم کہ حج روم گنت ماذر و بذر داری
 گنت دارم گنت برو رضاء ایشان نگاه دار برفت و بار دیگر باز آمد
 و گنت اندیشہ حج سخت شد گنت دوست بذر قدم درین راہ بصدق
 نہادہ اگر بصدق نہادہ بودیش نامہ از کوفہ باز رسیدی نقلست کہ یک
 روز در خلوت بود مؤذن گنت قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ گنت جون سختست
 ۱۰ از صدر واز درگاہ می باید آمد بر خاست و عزم نماز کرد نقلست کہ
 کسی ازو برسید کہ شیخا کرامت تو چیست گنت من کرامات فی دائم اما
 آن می دانم کہ در ابتدا هر روز گوسفندی بکشتی و تا شب بر سر نہادہ
 می گردانیدی در جملہ شہر تا نسوی سود کردی یا نہ امروز جنان می
 بینم کہ مردان عالم بر می خیزند و از مشرق تا بمغرب بزیارت ما بای افزار
 ۲۰ در با می کنند چہ کرامت خواهید زیادت ازین رحمة الله عليه واللہ
 اعلم بالصواب

ذکر شیخ ابو علی دقاق رحمة الله عليه

آن استاذ علم و بیان آن بنیاد کشف و عیان آن گم شدہ عشق و مودت
 ۲۴ آن سوخته شوق و محبت آن مخلص درد و اشتیاق شیخ وقت ابو علی دقاق

باشد و عبارت و جون من و تو بر خاست نه اشارت ماند و نه عبارت
 و گفت اگر ترا ازو آگهی بودی نیارستی گفت که ازو آگهی است
 و گفت شب و روز بیست چهار ساعت هج ساعتی نیست تا او را بر
 تو آمدنی نیست و گفت امر خویش بر تو نگاه دارد دست برده و اگر
 ندارد آدم باید با همه فرزنداناش تا با تو بگریند و گفت اگر کسی بودی
 که خذایرا طلب کردی جز خذای خذای دو بودی و گفت خذاء را خذاء
 جویند خذاء را خذاء باید خذاء را خذاء دانند و گفت اگر خذای يك
 ذره بعرض نزدیکتر بودی از آنک بتری خذایرا نشایستی و گفت من با
 اهل سعادت برسول صحبت کنم و با اهل شقاوت بخذا و گفت از شما در
 ۱۰ نخواهم ادب بیپوده مآذری بود که از فرزند شیرخواره ادب در خواهد
 از شما ادب آن در خواهد که با شما بنصیب خویش زندگانی کند و گفت
 ابلیس کشته خذاوندست جوانمردی نبوذ کشته خذاوند خویشرا سنگ
 انداختن و گفت فردا حساب قیامت کند در دست من کند بیند که
 چکنم همرا در بیش کنم و ابلیسرا مقام سازم ولیکن نکند و گفت هرگر
 ۱۵ کس مرا ندیند است و هرکه مرا بیند از من صفت خویش بیند و گفت
 يك سجده که بر من براند بهستی خویش و نیستی من بر من گرای تر از
 هرجه آفرید و آفریند و گفت من فخر آدم و قرّة العین مصطفی ام آدم
 فخر کند که گویند این ذریت منست بیغامبررا چشم روشن گردد که گویند
 این از امت منست و گفت وطاء من بزرگست ازو باز نگردم تا از آدم
 ۲۰ تا محمد در تحت و طای من نیارذ این آن معنیست که شیخ بایزید گفته
است لَوَائِيْ اَعْظَمُ مِنْ لَوَاءِ مُحَمَّدٍ و شرح این در بیش داده ام ازو
 برسیند که زهد چیست گفت بر لب دریاء غیب ایستاده بودم بیل در
 دست يك بیل فرو بردم از عرش تا ثری بدان يك بیل بر آوردم
 ۲۴ جنانك دوم بیلرا هیچ نماند بود و این کترین درجه زهدست یعنی هرجه

و بجای بایستی و مرا بسای نیابستی و هر کسی را منی بایستی و مرا من نیابستی مرا بایستی که من نیابتم و کنت طاعت و معصیت من در دو چیز بسته اند چون بخورم مایه همه معصیت در خود پیام و چون دست باز کشم اصل همه طاعت از خود پیام و وقتی علم ظاهر را یاد کرد و گفت آن جوهریست که دعوت صد و بیست و اند هزار بیغامبر در آن نهاده اند اگر از آن جوهر ذره بدید آید از برده توحید زود از هستی خویش این همه در فنا رود و کنت نه معرفتست و نه بصیرت و نه نور و نه ظلمت نه فنا آن هستی هستست و کنت مصطفی نه مرده است نصیب چشم تو از مصطفی مرده است و کنت پادشاه عالم را بندگانند که دنیا ۱۰ و زینت دنیا بخلق رها کرده اند و سرای آخرت و بهشت بمعبیان گذاشته و ایشان با خداوند قرار گرفته گویند ما را خود این نه بس که رقم عبودیه از درگاه ربوبیت بر جان ما کشیده اند که ما چیزی دیگر طلبیم و کنت خنک آن بنده که او را با او نمودند و کنت جوانمردان راحت خفتند نه وحشت خلق که ایشانرا صحبت با خذاء بود از خانی و از خذاء بخلق ۱۰ ننگند و کنت صحبت نیکان و بقعهای گراه بند را بخذاء نزدیک نکند بنده بخذایی خذاء نزدیک کند صحبت با آن دار که باطن و ظاهر بصحبت او روشن شود و کنت حق تعالی از صد هزار از فرزند آدم یکی را بر دارد براء خویش و کنت دنیا گنجه است و گنجه تر از دنیا دلیست که خذاء تعالی آن دل بعشقی دنیا مبتلا گردانیده است و کنت که ضح کردن ۲۰ ناجوانمردیست و منع کردن ناجوانمردی و کنت هر چند که خانی بخلق نزدیکترست نزدیک خلق عاجزترست و کنت همه اسیر وقتند و وقت اوست و همه اسیر خاطر اند و خاطر اوست و کنت دعوت صد و بیست و اند هزار بیغامبر علیهم السلام همه حنست لیکن صفت خنست چون ۲۴ حقیقت نشان کند نه حق مانند و نه باطل و کنت من و تو بود اشارت

ذکر شیخ ابو العباس قصاب رحمة الله عليه

آن گستاخ درگاه آن مقبول الله آن کامل معرفت آن عامل مملکت آن قصاب اصحاب شیخ وقت ابو العباس قصاب رحمة الله علیه شیخ عالم و محترم مشایخ بود و صدیقی وقت بود و در فتوت و مروّت باذشاه و در آفات عیوب نفس دبدن اعجوبه بود و در ریاضت و کرامت و فراست و معرفت شانی عظیم داشت اورا عامل مملکت گفته اند و بیر و سلطان عهد بود و شیخ میهنه را گفت که اشارت و عبارت نصیب تست نفلست که شیخ ابو سعید را گفت اگر ترا برسند که خدای تعالی شناسی مگو که شناسم که آن شرکست و مگو که نشناسم که آن کفرست ولیکن جنین گوی که عَرَفْنَا اللّٰهَ ۱۰ ذَاتَهُ بفضله یعنی خدای تعالی مارا آشناء ذات خود گرداناد بفضل خویش و گفت اگر خواهد و اگر نه با خدای خوی می باید کرد و اگر نه در رنج باشد و گفت اگر با تو خیر خواهد علمرا در جوارح تو نگاه دارد و اندامها را تو بیک بیک از تو بستانند و با خویشتن گیرد و نیستی تو بتو نماید تا بنیستی تو هستی او آشکارا شود بصنات خویش در خلق نگری خلق را ۱۵ جون گوی بینی در میدان قدرت بس گردانیدن گوی را خذاوند گوی را بود و گفت هرکسی از وی آزادی طلبند و من ازو بندگی که بند او در بند او سلامت بود و آزاد در معرض هلاکت و گفت فرق میان من و شما بیک چیز بیش نیست و آن آنست که شما فرا ما گویند و ما فرا او گویم شما از ما شنوید و ما ازو شنوم و شما مارا ببینید و ما اورا بینیم ۲۰ والّا ما نیز جون شما مردمیم و گفت بیران آینه تو اند جنان بینی ایشانرا که تویی و کنت مریدی اگر بیک خدمت درویش قیام نماید آن ویرا بهتر بود از صد رکعت نماز افزونی و اگر بیک لقمه از طعام کم خورد ویرا بهتر از آن که همه شب نماز کند و گفت بسیار چیزها را دوست ۲۴ داریم که بیک ذره آنجا نباشیم و کنت صوفیان می آمدندی هرکسی بچیزی

امامت کرد و اندر تراویح پنج بار قرآن ختم کرد هر شب خادم قرصی بدر خلوت خانه او بردی و بدو دادی تا روز عید شد و او برفت خادم نگاه کرد آن قرصکها بر جای بود نقلست که شبی زمستان بود و جماعتی نشسته بودند و در معرفت سخن می رفت و آتش در آتش دان می سوخت شیخ را حالتی در آمد و روه بر آن آتش نهاد خذایرا سجد آورد بریدان که آن حال مشاهده کردند جمله از بیم بگریختند چون روز دیگر باز آمدند گفتند شیخ سوخته باشد شیخ را دیدند در محراب نشسته روی او چون ماه می نافت گفتند شیخا این چه حالتست که ما جنان دانستیم که جمله روی تو سوخته باشد گفت آری کسی که برین درگاه آب روی خود ریخته بود آتش روی او نتواند سوخت و گفت عشق آتش است در سینه و دل عاشقان مشعل گردد و هرچه ما دون الله است همرا بسوزاند و خاکستری کند از این سالم شنویم که گفت نیت بخداست و از خداست و براء خداست و آفاتی که در نماز افتد از نیت افتد و اگرچه بسیار بود آنها موازنه نتوان کرد با نیتی که خذارا بود و بخدای بود و سخن اوست که گفت مردمان در ادب بر سه قسمند یکی بر اهل دنیا که ادب بتزدیک ایشان فصاحت و بلاغت و حفظ علم و رسم و اسماء ملوک و اشعار عربست و دیگر اهل دین که ادب بتزدیک ایشان نادیب جوارح و حفظ حدود و ترک شهوات و ریاضت نفس بود و دیگر اهل خصوص که بتزدیک ایشان ادب طهارت دل و مراعات سر و وفاء عهد و نگاه داشتن وقتست و کم نگرستن بخاطر داء براگند و نیکوکرداری در محل طلب و وقت حضور و مقام قربست نقلست که گفت هر جنازه که بر بیش خاک من بگذرانند مغرر بود تا در طوس هر جنازه که آرند نخست در بیش خاک او بر آرند بحکم این اشارت و آنگاه ببرند قدس

الله سرّه العزیز و رحمة الله علیه

باز داد بیا تا برویم نفیست از ابو الحسن حصری علیه الرحمة که گفت شبلی را بخواب دیدم گفتم با تو چه رفت گفت مرا حاضر کردند و گفتند چیزی خواهی گفتم بار خدایا اگر بچنت عدم فرود آری عدل تست و اگر اهل و سالم گردانی فضل تست بار دیگر بخواب دیدند گفتند خذاء با تو چه کرد گفت مرا مطالبت نکرد بیرهان بر دعوها که کردم مگر بیک چیز که روزی گفتم هیچ زبان گاری و حسرت بزرگتر از آن نیست که از بهشت باز مانی و بدوزخ فرو شوی گنت حق تعالی گفت چه حسرت و زبان گاری بزرگتر از آن که از دیدار من باز گردند و محبوب مانند باری دیگرش بخواب دیدند برسیدند که کیف و جَدَّتْ سُوْقَ الْآخِرَةِ گفتند بازار آخرت چگونه بافتی گفت بازاربست که رونق ندارد درین بازار مگر جگرهای سوخته و دلهاء شکسته و باقی همه هیچ نیست که اینجا سوخته را مرهم می نهند و شکسته را باز می بندند و بهیچ التفات نمی کنند رحمة الله علیه

ذکر ابو نصر سراج رحمة الله علیه

۱۵ آن عالم عارف آن حاکم خایف آن امین زمره کبیرا آن نگین حلقه فقرا آن زبک امشاج شیخ وقت ابو نصر سراج رحمة الله علیه امامی بحق بود و یگانه مطلق و متعین و متمکن و اورا طاووس الفقرا گفتندی و صفت و نعت او نه جندان است کی در قلم و بیان آید و با در عبارت و زبان گنجد و در فنون علم کامل بود و در ریاضت و معاملات شانی عظیم داشت و در حال و قال و شرح دادن بکلمات مشایخ آبتی بود و کتاب لُحَع او ساخته است و اگر کسی خواهد بنگرد از آنجا اورا معلوم کند و من نیز کلمه جند بگویم سری و سهل را و بسی مشایخ کبار را دیدم بود و از طوس بود ماد رمضان بیغداد بود و در مسجد شونیزه خلوت خانه ۲۰ بدو دادند و امامت درویشان بدو مسلم داشتند تا عید جمع اصحاب را ۲۴

نماید و اگر تره فروشی جوهری خاتم سازد و در انگشت کند آبکینه نماید و زمانی بیاسود باز در اضطراب آمد گنند چه بود گفت دو باز می وزد یکی باز لطف و یکی باز قهر بر هر که باز لطف وزد بمقصود رسد و بر هر که باز قهر وزد در حجاب گرفتار آید تا آن باز کرا در یابد . اگر مرا باز لطف در خواهد یافت این همه ناکامی و سختی بر امید آن بتوانم کشید و اگر باز قهر خواهد در یافت آنج بمن خواهد رسید این سختی در جنب آن هیچ نخواهد بود بس گفت بر دلم هیچ گران تر از آن نیست که يك درم مظلله دارم و هزار درم بجاء آن بدادم دلم قرار نمی گیرد آنگاه گفت مرا طهارت دهید طهارت داندش تخلیل محاسن فراموش کردند بیادشان داد ابو محمد هروی گوید آن شب بتزدیک شبلی بودم ۱۰ شب این بیت می گفت

كُلُّ بَيْتٍ أَنْتَ سَاكِنُهُ * غَيْرُ مُحْتَاجٍ إِلَى السُّرْحِ
وَجَهْكَ الْهَامُولُ مُحْتَجًا * يَوْمَ يَأْتِي النَّاسُ بِالْحُجَجِ

هر خانه که تو ساکن آنی آن خانه را بچراغ محتاج نمود آن روی با جمال ۱۰ تو حجت ما خواهد بود بس خلق جمع آمدند برای نماز جنازه و بآخر بود بدانست که حال چیست گفت عجباً کارا جماعتی مردگان آمده اند تا بر زنۀ نماز کنند گفتند بگو لا اله الا الله گفت چون غیر او نیست نفی چه کنم گفتند چاره نیست کلمه بگو گفت سلطان محبت می گوید رشوت نپذیرم مگر یکی آواز بر داشت و شهادتش تلقین کرد گفت مرده آمده است ۲۰ تا زنۀ را بیدار کند آخر چون ساعتی بر آمد گفتند جونی گفت بمحسوب بیوستم و جان بداد بعد از آن بخوایش دیدند گفتند با منکر و نکیر چه کردی گفت در آمدند و گفت خذاء تو کیست گفتم خذاء من آنست که شمارا و جمله فرشتگانرا نصب کرد تا بذرم آدم را سجن کردند و من در پشت بذر بودم و در شما نظاره می کردم گفت منکر و نکیر با یکدیگر گفتند که نه تنها جواب خود می دهد بل که جواب جمله فرزندان آدم

قدر خدای هیچ نرسیدی از غیر خدای و گفت در خواب دو تن را دیدم که مرا گفتند ای شبلی هر که جنین و جنین کند او از غافلانست و گفت عریست نا انتظار می گفتم که نفسی بر آرم بنهان بود از دلم و دلم آن ندانم نمی توانم و گفت اگر همه لقمه گردد و در دهان شیر خواره نهند مرا بر وی رحم آید که هنوز گرسنه مانده است و گفت اگر همه دنیا مرا باشد بجهودی دهم بزرگ منتهی دانم او را بر خود که از من بپذیرد و گفت کون را آن قدر نیست که بر دل من بتواند گذشت و چگونه کون بر دل کسی بگذرد که مکتورا داند نقلست که روزی در غلبات وجد بود مضطرب و متحیر جنید گفت ای شبلی اگر کار خویش با خدا گذاری راحت یابی شبلی گفت ای استاذ اگر خدای کار من با من گذارد آنکه راحت یابم جنید گفت از شمشیرها شبلی خون فرو می جکد نقلست که روزی کسی می گفت یا ربّ گفت تا کی گویی یا ربّ او می گوید عبیدی آن بشنو که او می گوید گفت آن می شنوم از آن این می گویم گفت اکنون می گوی که معذوری و می گفت الهی اگر آسمانرا طوق می گردانی ۱۵ و زمین را بآب بند می کنی و جمله عالم را بخون من تشنه گردانی من از تو بر نگردم نقلست که چون وفاتش نزدیک رسید چشمش تبرگی گرفته بود خاکستر خواست و بر سر کرد و جندان بی قراری در وی بدید آمد که صفت نتوان کرد گفتند این همه اضطراب چیست گفت از ابلیس رشک می آید و آتش غیرت جانم می سوزد که من نشسته اینجا نشسته او چیزی از آن خود بکسی دیگر دهد و إِنَّ عَلَیْكَ لَعْنَتِي إِيَّايَوْمِ الدِّينِ آن اضافه لعنت بابلیس نمی توانم دیدن می خواهم که مرا بود که اگر لعنت است نه آخراز آن اوست و نه در اضافه اوست آن ملعون خود قدر آن چه داند چرا عزیزان امت را ارزانی نداشت تا قدم بر تارک عرش نهادندی ۲۴ جوهری داند قدر جوهر اگر بادشاه آنگینه یا بلوری بر دست نهد گوهری

ادبست و گفت انس گرفتن ب مردم از افلاست و حرکت زبان بی ذکر
خدای وسواس و گفت علامت قربت انقطاعست از همه چیزی جز حق
و گفت جوانمردی آنست که خلق را جون خویشن خواهی بل که بهتر
و گفت خدمت حریت دلست و گفت بلندترین منازل رجا حیاست
و گفت غیرت بشریت اشخاص است و غیرت الهیت بر وقت که ضایع
کردند از ما سوی الله و گفت خوف در وصل سختتر از خوف در مکر
و گفت هیچ روز نبوذ که خوف بر من غالب شد که نه در آن روز دری
از حکمت و عبرت بر دل گشاده شد و گفت شکر آن بود که نعمت
نیینی منعرا بینی و گفت نفسی که بند در موافقت مولی بر آرد فاضلتر و
۱۰ بهتر از عبادت جمله عباد از روزگار آدم تا قیامت و گفت هزار سال
گذشته در هزار سال ناآمد ترا نقدست درین وقت که هستی بکوش تا
ترا مغرور نگرداند اشباح یعنی در ارواح زمان نیست و ماضی و مستقبل
یکبست و گفت که هرکه یک ساعت در شب بغفلت بخسبید هزار ساله
راه آخرت را بس افتد و گفت سهو یک طرفه العین از خدای اهل
۱۵ معرفت را شک بود و گفت آنک محبوب شود بخلق از حق نبوذ چنانکه
محبوب شود بحق تعالی از خلق و آنک او را انوار قدس اندر ربوده بود
نبوذ چون کسی که او را انوار رحمت و مغفرت او در ربوده بود و گفت
هرکه فانی شود از حق بحق بسبب قیام حق بحق فانی شود از ربوبیت تا
عبودیت چه رسد هرکه بحق تلف بود حق او را خلف بود و گفت جمعی
۲۰ بدید آمدند که حاضری آیند بعادت و ی شوند برسم و ازین نشستن
و شنودن هیچ زیادت نی شود مگر بلا حسن دامغانی گویند که شبلی گفت
ای بسر بر تو باز بالله دام ی باش بالله و از ما سوی الله دست بدار
قُلِ اللَّهُ يُمْ ذَرَهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ گفتند آسودتر کنی باشیم گفت آن
۲۴ وقت که او را هیچ ذاکر نیینم بجز خود یعنی همه من باشم و گفت اگر دانستی

در قصص پیر سو که سر بر زند بیرون نتواند شد و گفت زهد غفلتست زیرا که دنیا ناجیزست و زهد در ناجیز غفلت بود و برسیدند از زهد گفت زهد آن بود که دنیا فراموش کنی و آخرت با یاد نیاری دیگری از زهد برسید گفت هیچ زیرا که آنچه ترا خواهد بود ناچار بتو رسد و اگر چه از آن می گزیری و آنچه ترا نخواهد بود هرگز بتو نرسد اگر چه بسی طلب و جد و جهد نمایی بس تو در چیزی زهد می کنی در آنچه ترا خواهد بود با در آنچه نخواهد بود هیچین از زهد برسیدند گفت دل بگردانید نیست بمخالق اشیا گفتند استقامت چیست گفت در دنیا قیامت دیدن و گفت استقامت آن بود که هر چه فرماید بدان قیام کنی و گفت علامت صادق بیرون افکندن حرامست از گوشها و دهان گفتند انس چیست گفت آنک ترا از خویش وحشت بود و گفت کسی که انس گیرد بذکر گئی بود چون کسی که انس او بذکور بود گفتند تحقیق تواند کرد عارف بذآنچه او را می رسد و ظاهر می شود گفت چگونه چیزی را تحقیق کند که ثابت نبود و چگونه آرام گیرد بچیزی که ظاهر نبود و چگونه نومید ۱۵ گردد از چیزی که پنهان نبود که این حدیث باطنی ظاهرست و گفت هر اشارت که میکنند خلق بحق همه بر ایشان رد کرده است نا آنگاه که اشارت کنند از حق بحق و ایشانرا بدان اشارت راه نیست و گفت چون بنده ظاهر شود در چشم بنده آن عبودیه بود و چون صفات حق برو ظاهر گردد آن مشاهده بود و گفت لحظه حرمانست و خطر خذلان و اشارت ۲۰ هجران و کرامت عذر و خدای مانع از خدای در نزدیک خدای و این جمله مکرست وَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ و گفت در زیر هر نعمتی سه مکرست و در زیر هر طاعتی شش مکر و گفت عبودیه بر خاستن ارادت تست در ارادت او و فسخ ارادت و اختیار تست در اختیار او و ۲۴ و نرک آرزوهای تست در رضاء او و گفت انبساط بقول با خدا ترک

چگونه بود این بگفت اگر شناختندی بغیر او مشغول نبودندی و گنت عارف آنست که از دنیا آزاری دارد و از آخرت ردائی و از هر دو مجرد گردد از پسر آنک هرکه از اکوان مجرد گردد بحق منفرد شود و گنت عارف بدون حتی بینا و گویا نبود و نفس خودرا بدون او حافظ نیبند و سخن از غیر او نشنود و گنت وقت عارف جون روزگار بهارست رعدی غرّذ و ابر ی بارذ و برق ی سوزذ و باذی وزذ و شکوفه ی شکفد و مرغان بانگ ی کنند حال عارف همچنین است بچشم ی گریذ و بلب ی خندذ و بدل ی سوزذ و بسر ی بازذ و نام دوست ی گوید و بر در او ی گردد و گنت دعوت سه است دعوت علم و دعوت معرفت و دعوت معاینه و گنت دعوت علم بکیست بذات نو خود علم ندانی و گنت عبارت زبان علمست و اشارت زبان معرفت و گنت علم الیقین آنست که بما رسید بر زبان بیغبران علیهم السلام و عین الیقین آنست که خدا بما رسانید از نور هدایت باسرار قلوب بی واسطه و حتی الیقین آنست که بدان راه نیست و گنت همت طلب خداوند است و آنج دون آنست همت نیست و گنت صاحب همت بهیج مشغول نشود و صاحب ارادت مشغول شود و گنت فقیر آنست که بهیج مستغنی نشود جز بخذا و برسیدند از فقر گنت درویشانرا چهار صد درجه است کترین آنست که اگر همه دنیا اورا باشد و آن ننفه کند و بس در دل او در آید که کاشکی قوت بکروزه باز گرفتی فقر او بحقیقت نبود و گنت ۲۰ جمعیت گلست بیکی بصنعت فردانیت و گنت شریعت آنست که اورا برستی و طریقت آنست که اورا طای و حقیقت آنست که اورا بینی و گنت فاضلترین ذکری نسبان ذاکرست در مشاهده مذکور و گنت نشستن با خدای بی واسطه سختست و گنت صابر از اهل درگاهست و ۲۴ راضی از اهل بیشگاه و منوّس از اهل البیت و گنت این حدیث مرغیست

صوفیان اطمینانند در کنار لطف حق تعالی و گنفت تصوّف عصمتست از دیدن گوّن و گنفت تصوّف برقی سوزنده است و تصوّف نشستن است در حضرت الله تعالی بی غم و گنفت حق تعالی وحی کرد بدادد علیه السلام کی ذکر ذاکرانرا و بهشت مر مطیعانرا و زیارت مر مسافرانرا و من خاصّ محبّانرا و گنفت حبّ دهشتی است در الدّتی و حیرتی در نعمت و محبّت رسک بردنست بر محبوب که مانند تو اورا دوست دارد و گنفت محبّت ایثار خیرست کی دوست داری برای آن که دوست داری و گنفت هرکه محبّت دعوی کند و بغیر محبوب چیزی دیگر مشغول شود و بجز حیب چیزی طلبد درست آنست که استهزا می کند بر خذاء تعالی و گنفت هیبت گدازنده دلهاست و محبّت گدازنده جانها و شوق گدازنده نفسها و گنفت هرکه توحید بتزدیک او صورت ببندد هرگز بوی توحید نشنوده است و گنفت توحید حجاب موحد است از جمال احدیّت و بیکروز کسی را گنفت دانی که چرا توحید از تو درست نی آید گنفت فی گنفت زیرا که اورا بخود طلب می کنی گنفت معرفت سه است معرفت خدا و معرفت نفس و معرفت وطن معرفت خدا را محتاج باشی بقضاء فرایض و معرفت نفس را محتاج باشی بریاضت و معرفت وطن را محتاج باشی برضا دادن بقضا و احکام او و گنفت چون حق خواهد که بلارا عذاب کند در دل عارفش اندازد ازو سوال کردند که عارف کیست گنفت آنک تاب بشه نیارد وقتی دیگر همان سوال کردند گنفت عارف آنست که همت آسمان و زمین را بیک موی مژه بر دارد گنفتند با شیخ وقتی چنین گنتی و اکنون چنین می گویی گنفت آنکاه ما ما بودیم اکنون ما اوست و گنفت عارف را نشان نبود و محبّ را گله نبود و بند را دعوی نبود و ترسند را قرار نبود و کس از خدای نتوان گریمت و از معرفت برسیدند گنفت اولش خدا بود و آخرش را نهایت نبود گنفت هیچ کس خدا را نشناخته است گنفتند

گفت بخراسان چه خبر است از خدای تا آنجا کیست که خدای را می داند
 من گفتم بعراق بخواه سال طلب کردم نیافتم یکی را که از خدای خبر دادی
 گفت بو علی ثقفی جونست گفتم وفاته کرد گفتم او فقیه بود اما توحید
 ندانسته بود ابو العباس دامغانی گفت مرا شبلی وصیت کرد که لازم
 ۵. تنهایی باش و نام خویش از دیوان آن قوم بیرون کن و روی در دیوار
 کن تا وقتی که بیری و گفتم جنید از شبلی برسید که خدا را چگونه یاد
 کنی که صدق یاد کردن او نداری گفتم بمجازش چندان یاد کنم که بیکباری
 او مرا یاد کند جنید از آن سخن از خود بشد شبلی گفت بگذارید که
 برین درگاه گاه نازیانه و گاه خلعتست شبلی را گفتند دنیا برای اشغالست
 ۱۰. و آخرت براء احوال بس راحت گئی خواهد بود گفت دست از اشغال
 این بدار تا نجات یابی ز احوال آن گفتند مارا خبر گوئی از توحید میبرد
 بر زلفان حق منرد گفتم و بحک هرکه از توحید خبر دهد بعبارت ملحد
 بود و هرکه اشارت کند بدو ثنوی و هرکه از او خاموش بود جاهل بود و
 هرکه بنماید که بدو رسید بی حاصل بود و هرکه اشارت کند که نزدیک
 ۱۵. است دور بود و هرکه از خویشتن وجد نماید او گم کرده است و هرچه
 تمیز کند بوم و آنرا ادراک کند بعقل اندر تمامتر معنیها که آن همه بشما
 داده است و بر شما زده است مُحَدَّث و مصنوعات چون شما گفتند که
تصوّف چیست گفتم آنک جنان باشی که در آن روز که نموزی و گفتم
تصوّف شرکست از بهر آنک تصوّف صیانت دلست از غیری و غیرنی
 ۲۰. و گفتم فناء ناسوتیست و ظهور لاهوتی و گفتم تصوّف ضبط حواس و
مراعات انفاسست و گفتم صوفی نبود تا وقتی که جمله خلق را عیال خود
 بیند و گفتم صوفی آنست که منتطع بود از خلق و متصل بود بحق
 چنانکه موسی علیه السلام که از خلقش منتطع گردانید که وَأَصْصَعْتُكَ
 ۲۴. إِلْفَسی و بخودش بیوندد داد که لَنْ تَرَانِی و این محلّ تَجَوَّب است و گفتم

اورا دختری آمد و در همه خانه هیچ نبود بدو گفتند چرا از کسی چیزی
 نخواهی تا کار مهمان بسازی گفت ندانسته که سوال بخیلان را کند و
 خبر غایبانرا دهند اکنون در آن وقت که این مهمان درین برده ظلمت
 مادر بود لطف حق تعالی راتبه معده او همی ساخت اکنون که بصعراء
 جهان آمد روزی که باز گیرد چون دانست که شب در آمد و دل زنان
 ضعیف باشد نیم شبی بگوشه شد و روی بخاک نهاد و گفت الهی جون
 مهمان فرستادی بی واسطه دست بخیلان کار این مهمان بساز هنوز این
 مناجات تمام نکرده بود از سقف خانه درستهاء زر سرخ باریدن گرفت
 هاننی آواز داد و گفت خُذْ بِلا حساب و کُلْ بِلا عتاب بستان بی حساب
 و بخور بی عتاب سر از سجده بر آورد و زر ببازار برد تا برگ خانه سازد
 ۱۰ مردمان گفتند ای صدیق عهد این زر بدین نیکویی از کجاست گفت در
 دار الضرب ملک اکبر زده اند و دست تصرف قلابان بدو نرسیده است
 نقلست که او بس نمک در چشم می کرد اورا گفتند آخر ترا دینه بکار
 نیست گفت آخ دل مارا افتاده است از دینه نهانست و کسی گفت
 ۱۰ که جونست کی ترا بی آرام می بینم او با تو نیست و تو با او گفت گر
 بودی با او بودی و لیکن من محوم اندر آخ اوست و گفت چندین
 گاه می بنداشتم که طرب در محبت حق می کنم و انس با مشاهده وی
 میگیرم اکنون دانستم که انس جز با جنس نباشد گفتند از چیزها چه
 عجیتر گفت دل که خذارا بشناسند بس ببازارزش گفتند مرید کئی تمام
 ۲۰ شود گفت حال او در سفر و حضر يك شود و شاهد و غایب يك رنگ
 گردد گفتند بو ترا برا گرسنگی بادید آمد باران افتاد جمله بادیه طعام
 بود گفت این رفقی بوده است اگر بمحل تحقیق رسیده بودی جان بودی
 که گفت اِنِّی اَظَلُّ عِنْدَ رَبِّیْ فَهُوَ یُطْعِمُنِیْ وَ یَسْقِیْنِیْ وَ عِندَ اللّهِ زَاهِدٌ کُنْتُ
 ۲۴ وقتی در نزدیک شبلی در آمدم گفتم ازو رسم از معرفت جون باشستم

آواری آمد گنت هلا قسمت کن اگر قسام تو بی شبلی خجل شد گنت آن همه خصومت بر جوز تپی و این همه دعوی قسای بر هیچ نقلست که گنت در بصره خرما خریدم و گنتم کیست که دانگی بستاند و این خرما با ما بخانقاه آورد هیچ کس قبول نکرد در بشت گرفتم و بردم تا بخانقاه و بنهادم چون از خانقاه بدر آمدم آنرا کسی بهرد گنت ای عجب دانگی می دادم تا با من بدر خانقاه آورند نیاوردند اکنون کسی آمد که برایگان با من تا بلب صراط می برد نقلست که روزی کنیزی صاحب جمالرا دید با خداوندش گنت که این کنیزکرا بدو درم می فروشی گنت ای ابله در دنیا کنیزی بدو درم که فروشد شبلی گنت ابله توئی که در بهشت حوری ۱۰ بدو خرما می فروشند نقلست که گنت از جامه فِرَقْ عالم که خلاف کرده اند هیچ کس دنی تر از رافضی و خارجی نیامد زبزآکی دیگران که خلاف کردند در حق کردند و سخن ازو گفتند و این دو گروه روز در خلق بیاذ دادند وقتی شبلی را با علوی سخن می رفت گنت من با تو گئی برابری توانم کرد که بذرت سه قرص بدرویشی داذ تا قیامت می خوانند ۱۰ وَ يَطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَي حَبِيهِ و ما چندین هزار درم دینار بدادم و کسی ازین یاذ نمی کند روزی شبلی در مسجد بود مفری این آیت بر می خواند وَ لَئِنْ شِئْنَا لَنُدْهَبَنَّ اِگر خواهیم ای محمد هر دولت که بتو دادیم باز ببریم چندان خویشتر را بر زمین زد که خون از وی روان گشت و می گنت خداوندان با دوستان خود خطاب چنین کنند نقلست که گنت عمر بست ۲۰ که می خواهم که گویم حَسْبِيَ اَللَّهُ چون می دانم که از من این دروغست نمی توانم گنت نقلست که یکی از بزرگان گنت خواستم که شبلی را بیازمایم دستی جامه از حرام بخانه او بردم که این را فردا چون بجمعه روی در بوشی چون بخانه باز آمد گنت این چه تاریکیست در خانه گفتند این ۲۴ چنین است گنت آن جامه را بیرون اندازید که مارا نشاید نقلست که

دوست این می کنند با نرساء دشمن چه خواهند کرد بس جنید گفت نو
 چرا شرح رنج خویش ندازی گفت من شرم داشتم که با دشمن از دوست
 شکایت کنم نقلست که یکبار بدیوانه ستان در شد جوان را دید در سلسله
 کشیده چون ماه می نافت شبلی را گفت ترا مردی روشن می بینم از بهر
 خدا سحرگاش سخن من با او بگویی که از خان و مانم بر آورده و در
 جهانم آواره کردی و از خویش و بیوادم جدا افگندی و در غربتم انداختی
 و گرسنه و برهنه بگذاشتی و عقم بهردی و در زنجیر و بند گرانم کشیدی
 و رسوای خلم کردی جز دوستی تو چه گناه دارم اگر وقت آمد دستی
 بر نه چون شبلی بر در رسید جوان آواز داد که ای شیخ زنهار که هیچ
 ۱۰ نگویی که بتر کند نقلست که یک روز در بغداد رفت فتاحی آوازی داد
 لَمْ يَبْقَ إِلَّا وَاحِدٌ جز یکی باقی نماند شبلی نعره بزد و می گفت قُلْ بَقِيَ
 إِلَّا وَاحِدٌ وَالسَّلَامُ نقلست که درویشی آوازی می داد که مرا دو کرده می
 دهند کارم راست می شود شبلی گفت خنک تو که بدو کرده کارت راست
 می شود که مرا هر شبانگاه هر دو کون در کنار می نهند و کارم بر نمی آید
 ۱۵ نقلست که یک روز یکی را دید زار می گریست گفت چرا می گریی گفت
 دوستی داشتم بهر دگفت ای نادان چرا دوستی گیری که ببرد نقلست
 که وقتی جنازه پیش شبلی نهادند بچ تکبیر بگفت گفتند مذهبی دیگر گرفتی
 گفت نه اما چهار تکبیر بر مرده بود و یک بر عالم و عالمیان نقلست که
 یکبار چند گاه گم شده بود و باز نمی یافتند تا آخر در محنت خانه باز
 ۲۰ یافتند گفتند این چه جاء تست گفت خود جاء من اینست که جنان
 که ایشان نه مردند و نه زن در دنیا من نیز نه مردم و نه زن در دین
 بس جای من اینجاست نقلست که روزی می رفت دو کوزک خصوصت می
 کردند برای یک جوز که یافته بودند شبلی آن جوز را ازیشان بستند و
 ۲۴ گفت صبر کنید تا من این بر شما قسمت کنم بس چون بشکست تهی آمد

بر خلاف این بود نقلست که یکبار مجلس می گفت درویشی نعره بزد و خویشان را در دجله انداخت شبلی گفت اگر صادقست خدا نجاتش دهد جنانک موسی را علیه السلام داد و اگر کاذبست غرقه گرداندش جنانک فرعون را یک روز مجلس می گفت بیرزنی نعره بزد شبلی را خوش نیامد گفت مونی یا ما وراء السّتر یعنی پیر ای در زیر برده گفت جیبت حتی آموّت آمدم تا بپیرم و یک قدم برگرفت و جان تسلیم کرد فریاد از مجلسیان بر خاست شبلی برفت تا یک سال از خانه بیرون نیامد و می گفت عجزه باء برگردن ما نهاد نقلست که گفت یک روز با هم ببل شکسته فرو رفت و آب بسیار بود دستی دیدم نامحرم که مرا با کنار آورد نگاه کردم ان رانک حضرت بود گفتم ای ملعون طریق تو دست زدنت نه دست گرفتن این از کجا آوردی گفت آن نامردانرا دست زنند که ایشان سزاء آند من در غوغای آدم زخم خورده ام در غوغاء دیگری نیفتم تا دو نبود نقلست که بیاب الطاق شد آواز مغنیه شنود که می گفت

وَقَفْتُ وَقَفْتُ بِبَابِ الطَّاقِ

۱۰ از هوش بشد و جامه باره کرد و بینتاز بر گرفتندش بحضرت خلیفه بردند گفت ای دیوانه این سماع تو بر چه بود گفت آری شما باب الطاق شنوید اما ما باب الباق شنویم میان ما و شما طای در می آید و یکبار بیمار شد طیب گفت برهیزکن گفت از چه چیز برهیز کم از آنک روزی منست یا از آنک روزی من نیست اگر از روزی برهیز باید کرد نتوانم و اگر جز از ۲۰ روزی برهیزی باید کردن خود آن من ندهند نقلست که وقتی جنید و شبلی با هم بیمار شدند ترسا بر شبلی رفت گفت ترا چه رنج افتاده است گفت هیچ گفت آخر گفت هیچ رنج نیست طیب نزدیک جنید آمد گفت ترا چه رنجست جنید از سر در گرفت و یک یک رنج خویش برگرفت ترسا معالجه فرمود و برفت آخر هم آمدند شبلی جنید را گفت چرا همه رنج خویش را با ترسا در میان نهادی گفت از بهر آن تا بدانند که چون با

آمدند و آن جوان بیرون می آمد شبلی گفت ای جوان بیرون آبی جوان
گفت ای شیخ بیرون نمی گذارد هر چند در خانه طلب می کنم باز نمی بایم
تا خود کار کجا خواهد رسید نقلست که یک روز با اصحاب در بادیه
هی رفت کلاه سری دید که برو نبشته خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ شبلی در شور
شد و گفت بعزّه الله که این سر ولی یا سر نبی است گفتند چرا می گویی
گفت تا درین راه دنیا و آخرت زیان نکنی بدو نرسی نقلست که وقتی
ببصره شد اهل بصره بدو تقربتی کردند و احسان بی شمار کردند چون
باز می گشت همه بتشییع او بیرون آمدند او هیچ کسرا عذر نخواست
میردان گفتند این خواجگان چندین احسان کردند هیچ عذری نخواستی
۱۰ گفت آنخ ایشان کردند از دو بیرون نیست یا از بهر حق کردند یا از
بهر من اگر از بهر حق کردند او بسند است بمکافات کردن ایشانرا و
اگر از بهر من کردند من بنده ام و کسی در حق بنده احسان کند مکافات
آن بر خداوند بنده بود نقلست که گفت نیت کردم که هیچ نخورم مگر از
حلال در بیابان می رفتم درخت انجیر دیدم دست دراز کردم تا یک
۱۵ انجیر باز کم انجیر با من بسخن آمد و گفت یا شبلی وقت خویش نگاه دار
که ملک جهوداتم نقلست که نایبناپی بود در شهر که از بس که نام شبلی
شنیده بود عاشق او شده اورا نادیده روزی با اتفاق شبلی باو افتاد گرسنه بود
گرده بر گرفت مرد نایبنا از دست او باز ستد و اورا جفا گفت کسی
نایبنا را گفت که او شبلی بود آتش در نایبنا افتاد از بس او برفت و در
۲۰ دست و پای افتاد و گفت می خواهم غرامت آنرا دعوتی بدم شبلی گفت
چنان کن مرد دعوتی ساخت و قرب صد دینار در آن خرج کرد و بسی
بزرگانرا بخواند که شبلی امروز مهمان ماست چون بسفره بنشستند کسی از
شبلی پرسید که شیخا نشان بهشتی و دوزخی چیست گفت دوزخی آن بود
که کرده برای خذاء تعالی بدرویشی نتواند داد و برای هوای نفس صد
۲۵ دینار در دعوتی خرج کند چنین که این نایبنا کرد و باز نشان بهشتی

تَحَلُّی می کنی گنت المَسْتَغَاثُ بِكَ مِنْكَ جَنَانِكَ وَفَتَى دَرُوشِی در ماند
 بیش شبلی آمد گنت ای شیخ بحق و فاء دین که عنان کارم تنگ در کشید
 است بگو تا جگم نومید شوم و از راه بر گردم گنت ای درویش حلتئه
 در کافری می زنی می نشنوی که فرموده است لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ
 گنت این کردم گنت حضرت جلال را می آزمایی می نشنوی فَلَا يَأْمَنُ
 مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْفَقِيمُ الْخَاسِرُونَ گنت از بهر خدای که این نشوم و نومید
 نباشم چه تدبیر کنم گنت سر بر آستانه در من می زن و ناله می کن تا
جان بر آید تا آنگاه که از بیشگاه کارت ندا کنند که مَنْ عَلَى الْبَابِ
 نَقَلَسْتَ که از آذینه تا آذینه حصری را بار داذی بِكَ جَمْعَهُ بَدُو گنت
 ۱۰ که اگر جنانست که ازین جمعه تا بدان جمعه بر من می آبی بیرون از
 خدا چیزی بر خاطر تو گذر کند حرامست ترا با ما صحبت داشتن نقلست
 که وقتی در بغداد بود گنت هزار درم می باید تا درویشانرا بای انفرار
 خزند و بچ برند ترسای بر بآء خاست گنت من بدم لیکن بدان شرط
 که مرا با خود ببرید شبلی گنت جوانمردا نو اهل حج نیستی جوان گنت
 ۱۵ در کاروان شما هیچ ستور نیست مرا از آن ستوری گیرید درویشان برفتند
 ترسا میان در بست تا همه روانه شدند شبلی گنت اے جوان کار تو
 چگونه است گنت ای شیخ مرا از شاذی خواب نی آید که من با شما
 همراه خواهم بود چون در راه آمدند جوان جاروب بر گرفت و بهر
 منزل گاه جاء ایشان می رفت و خار بر می کند بموضع احرام رسیدند
 ۲۰ دریشان می نگرست و همچنان می کرد چون بخانه رسیدند شبلی جوانرا
 گنت با زَنَارِ ترا در خانه رها نکنم جوان سر بر آستانه نهاد و گنت الٰہی
 شبلی می گوید در خانهات نگذارم هانفی آواز داد که یا شبلی اورا از
 بغداد ما آورده ایم آتش عشقی در جان او ما زده ایم بسلسله لطف بخانه
 خویش ما کشیدیم ایم تو زحمت خویش دور دار ای دوست تو در آے
 ۲۵ جوان در خانه شد و زیارت کرد دیگران درون می رفتند و بیرون می

شبلی طباخچه بر سر زدن گرفت و می گفت آه مِنْ فِرَاقِ الْأَخْدِ وگفت ابلیس بمن رسید وگفت زنهار مغرور مگرداناز ترا صفاء اوقات از بهر آن که در زیر آنست غوامض آفات نقلست که وقتی لختی هیزم نبردید که آتش در زده بودند و آب از دیگر سوی وی می جکید اصحاب را هگفت ای مدعیان اگر راست می گویند که در دل آتش داریم از دینک تا آن اشک پیدا نیست نقلست که وقتی بتزدیک جنید آمد مست شوق در غلبات وجد دست در زد و جامه جنید بشویند کرد گفتند این چرا کرد گفت نیکوم آمد بشوینم تا نیکوم نیامد یک روز در آن مستی در آمد زن جنید سر بشانه می کرد چون شبلی را دید خواست کمی بروذ جنید ۱۰ گفت سر مپوش و مرو که مستان این طایفه را از دوزخ خبر نبود بس شبلی سخن می گفت و می گریست جنید زنا گفت اکنون بر خیز و برو که او را با او دادند که گریستن با دید آمد نقلست که وقتی دیگر بر جنید شد اندوهگین بود گفت چه بوده است جنید گفت مَنْ طَلَبَ وَجَدَ شبلی گفت لا بِلَ مَنْ وَجَدَ طَلَبَ او گفت هر که طلب کند یابد شبلی ۱۵ گفت نه هر که یابد طلب کند نقلست که یک روز جنید با اصحاب نشسته بود بیغامبر را علیه السلام دیدند که از در درآمد و بوسه بر پیشانی شبلی داد و برفت جنید برسید که یا ابا بکر تو چه عمل می کنی که بدان سبب این تشریف یافتی گفت من هیچ ندانم بیرون آنک هر شب که سنت نماز دو رکعت بچاء آمم بعد از فاتحه این آیت بخوانم لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ ۲۰ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ نا آخر جنید گفت این از آن یافتی نقلست که یک روز طهارت کرده عزم مسجد کرد بسرش ندا کردند که طهارت آن داری که بدین گستاخی درم خانه ما خواهی آمد شبلی این بشنود و باز گشت ندا آمد که از درگاه ما بازی کردی کجا خواهی شد تعرها در گرفت، ندا ۲۴ آمد که بر ما تشیع می زنی بر جاء باسناد خاموش ندا آمد که دعوی

المخلافه بردند و شبلی در غلبات وجد خویش جون مستی همی رفت بس
 بخون برو دعوی کردند خلیفه گنت ای شبلی تو چه می گویی گنت با
 امیر المؤمنین جان بود از شعله آتش عشق در انتظار لقاء جلال حق
 باک بسوخته و از همه علایق برینک از صفات و آفات نفس فانی کشته
 ۵ طاقتش طاق آمنه صبرش کم شده متقاضیان حضرت در سینه و باطنش
 متواتر شده برقی از جمال مشاهده این حدیث بر نقطه جان او جست جان
 او مرغ وار از نفس قالب بیرون برید شبلی را ازین چه جریر و چه گاه
 خلیفه گنت شبلی را زودتر بخانه خود باز فرستید که صفتی و حالتی از
 گنت او بر دلم ظاهر گشت که بیم آنست که ازین بارگاه در افتم نقلست
 ۱۰ که هر که پیش او توبه کردی او را فرمودی که برو بر تجرید حج بکن و
 باز آی تا با ما صحبت توانی داشت بس آنکسرا با یاران خویش بیادیه
 فرو فرستادی بی زاد و راحله تا او را گفتمند که خلفرا هلاک می کنی گنت
 نه چنین است بل که مقصود ایشان آمدن بنزدیک من نه منم که اگر
 مراد ایشان من باشم بت برسیندن باشد بل که همان فسق ایشانرا به که
 ۱۵ فاسق موحد بهتر از رهبان زاهد لیکن مراد ایشان حقیقت است اگر در راه
 حق هلاک شوند همراہ رسیدند و اگر باز آیند ایشانرا رنج سحر جنان
 راست کرده باز آرذ که من به سال راست نتوانم کرد نقلست که گنت
 جون ببازار بگذرم بر بیشانی خلق سعید و شفی نشسته بینم و یکبار در
 بازار فریاد می کرد و می گنت آه از افلاس آه از افلاس گفتمند افلاس
 ۲۰ چیست گنت مجالسة الناس و محادثتم و المخالطة معهم هر که مناس بود
 نشانش آن باشد که با خلق نشیند و با ایشان سخن گوید و آمیزش کند
 و یک روز می گذشت و جماعتی از متذممان دنیا بعارت و نماشاء دنیا
 مشغول شده بودند شبلی نعره بزد و گنت دلها پیست که غافل مانده است
 از ذکر حق تا لاجرم ایشانرا مبتلا کرده اند همردار و بیلندی دنیا نقلست
 ۲۵ که جنازه می بردند یکی از بس می رفت و می گنت آه من فراقی آلود

که بپختی بس گنت دل من بهتر از هزار دنیا و آخرت است زیرا که دنیا
 سراء محنت و آخرت سراء نعمت و دل سراء معرفت نقلست که گنت
 اگر ملك الموت جان بخواهد هرگز بدو ندمم گویم اگر چنانست که جانم که
 داده بواسطه کسی دیگر داده تا جان بدان کسی دهم اما چون جان من
 بی واسطه داده بی واسطه بستان گنت اگر من خدمت سلطان نکرده
 بودمی خدمت مشایخ نتوانستی کرد و اگر خدمت مشایخ نکرده بودمی
 خدمت خدای نتوانستی کرد نقلست که چنان گرم شد که پیراهن خود را
 بر آتش نهاده و میسوخت گفتند باری این از علم نیست که مال ضایع
 کنی گنت نه فتوی قرانست إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ
 ۱۰ خدانده می فرماید هرج دل بدان نگرذ آن چیز را با تو بآتش بسوزند
 دل من بدین نگر نیست غیرتی در ما بچینید در بغم آمد که دل بدون او
 چیزی مشغول کنم نقلست که روزی وقتش خوش شده بود بی بازار بر آمد
 و مرغی بخریذ بدانگی و نیم و کلاهی بنیم دانگ و در بازار نعره می زد
 که مَنْ بَشْتَرِي صُوفِيًّا بِدَانِيْنٍ كَيْسَتْ كِه صُوفِي بَخْرُذ بَدُو دَانِك جُون
 ۱۵ حالت او قوت گرفت مجلسی بنهاد و آن سر بر سر عامه آشکارا کرد و
 جنید او را ملامت کرد گنت ما این سخن در سرداها می گفتیم تو آمدی
 و بر سر بازارها می گویی شبلی گنت من می گویم و من می شنوم در هر دو
 چنان بجز از من کیست بل که خود سخن است که از حق بحق میروذ و
 شبلی در میان نه جنید گنت ترا مسلمست اگر چنینست و گنت هر که در
 ۲۰ دل اندیشه دنیا و آخرت دارد حرامست او را مجلس ما يك روزی می
 گنت الله الله بسی بر زبان می راند جوانی سوخته دل گنت چرا لا اله
 الا الله نگویی شبلی آهی بزد و گنت از آن می ترسم کجوں گویم لا والله
 نرسیدم نفسم گرفته شود و در وحشت فرو شوم این سخن در آن جوان
 ۲۴ کار کرد بلرزید و جان بداد و اولیاء جوان بیامدند و شبلی را بدار

سردابه داشتی در آنجا هی شبی و آغوشی خوب با خود بردی و هر گاه
 کی غفلتی بدل او در آمدی خوبشین بدان خوب هی زدی و گاه بودی
 که همه جوها کی بشکستی دست و باء خود بر دیوار هی زدی نفلست
 که یکبار در خلوت بود کسی در بزذ گنت در آی ای کسی که اگر همه
 ابو بکر صدیقی و در نیائی دوستر دارم و گنت عمریست تا هی خواغم که
 با خداوند خویش خلوتی دارم که شبلی در آن خلوة در میانه نبود و گنت
 هفتاد سالست تا در بند آم که آنسی خدا برا بدام و گنت نکیه گاه من
 عجز است و گنت عصاکش من نیازست و گنت کاشکی کلخن نابی بودی
 تا مرا نشناختندی و گنت خوبشین را جنان دامن و جنان بینم که جهودانرا
 ۱۰ وگنت اگر در کار کان باسے بیچی و در یافته باشند آن جرم شبلی بود
 و گنت من بچهار بلا مبتلا شد ام و آن چهار دشمنست نفس و دنیا و
 شیطان و هوا و گنت مرا سه مصیبت افتاده است هر یک از دیگر صعبر
 گنتند کذام است گنت آنک حق از دلم برفت گنتند از این سختتر چه
 بود گنت آن که باطل بجاء حق بنشست گنتند سیم چه بود گنتند آنک
 ۱۵ مرا درد این نگرفته است که علاج و درمان آن کنم و جنین فارغ نباشم
 نفلست که یک روز در مناجات هی گنت بار خذ یا دنیا و آخرت در
 کار من کن تا از دنیا انمه سازم و در دهان سگی نهم و از آخرت لنمه
 سازم و در دهان جهودی نهم هر دو مجابند از منصود و گنت روز قیامت
 دوزخ ندا کند با آن همه زفیر که ای شبلی و من برفت صراط باشم بر
 ۲۰ خیزم و مرغ وار بترم دوزخ گوید قوت تو کو مرا از تو نصیبی باید من
 باز گردم و گویم اینک هر چه هی خواهی بگیر گوید دستت خواغم گویم بگیر
 گوید بابت خواغم گویم بگیر گوید هر دو حدقات خواغم گویم بگیر گوید
 دلت خواغم گویم بگیر در آن میان غیرت عزت در رسد که یا ابا بکر
 ۲۵ جوانردی از کیسه خویش کن دل خاص ماست ترا با دل چه کارست

دکان دارانرا کی هر یکی را بجیزی مشغول کرده اند فرج صوفیان بر سر سجاده و مرقع و استنجا و استبرار و شبلی از همه چنین دست تہی یکبار در عید جامہ سیاه پوشیدہ بود و نوحہ می کرد گفتند امروز عید است ترا جامہ جرا سیاهست گنت از غنات خلق از خدا و او خود در ابتدا قباہ سیاه داشت نا آنگاہ کی بر تو جمال ابن حدیث بر وی افتاد جامہ سیاه بیرون کرد و مرقع در پوشید گفتند ترا بذبحا چه رسانید گنت سیاهی بر سیاهی تا ما در میان فرو شدیم نقلست کہ باوّل کہ مجاہدہ بر دست گرفت سالهای دراز شب نمک در چشم کشیدی تا در خواب نشود و گویند کہ ہفت من نمک در چشم کرده بود وی گنت کہ حق تعالی بر من اطلاع کرد و گنت ہرکہ بخسبذ غافل بود و غافل محبوب بود بکروز شیخ جنید بتزدیک او آمد اورا دید کہ بمنشاش گوشت ابروی خویش باز می کد گنت ابن جرا می کنی گنت حقیقت ظاہر شدہ است طاقت نمی دارم میگویم بود کی لحظہ با خویشم دهند نقلست کہ وقتی شبلی ہی گریست و می گنت آہ آہ جنید گنت شبلی خواست تا در امانتی کہ حضرت الہیت بودیعت بدو دادہ است خیانتی کند اورا بصباح آہ مبتلا کردند جنید چون ابن سمن بگنت چیزی در خاطر مستمعان افتاد بنور ایمان خبر یافت گنت زہار خاطرہاء از شبلی نگاہ دارید کہ عین اللہ است در میان خلق جنانک یک روز اصحاب شبلی را مدح می گفتند کہ این ساعت بصدق و شوق او کسی نیست و عالی قمت و باک روتر ازو کسی نیست از روندگان ۲۰ ناگاہ شبلی در آمد و آنج می گفتند بشنود جنید گنت شما اورا نمی دانید او مردود و مخذول و ظالمانیست اورا ازینجا بیرون کنید اصحاب بیرونش کردند شبلی بر آن آسان نشست و اصحاب در بیسند و گنت ایہا الشیخ تو ہی دانی کہ ما ہرج در حق شبلی گفتیم راست گفتیم این چہ بود کہ فرمودی گنت آنج اورا می ستودید ہزار جندانت اما شما اورا بتیغ نیزئی ۲۱ می کردید ما سبری در آن یش نہادیم وئی کم کردیم نقلست کہ شبلی

فراری یکی بهزار شد فریاد بر آورد وَبَلَّ لِمَنْ لَا يَبْلُهُ الْمَاءُ وَلَا النَّارُ وَلَا
السَّبَاعُ وَلَا الْحَبَالُ هانفی آواز داد که من کان مقبولَ الْحَقِّ لَا يَبْلُهُ غَيْرُهُ
جان شد در سلسله و بندش کشیدند و بیپارستانش بردند قوی در بیش
او آمدند و گفتند این دیوانه است او گنت من بنزدیک شما دیوانه ام
و شما هشیار حق تعالی دیوانگی من و هشپاری شما زیادت کناد نا بسبب
آن دیوانگی مرا قربت بر قربت بینزاید و بسبب آن هشپاری بُعدتان بر
بعد بینزاید بس خلیفه کسی فرستاد که تعهد او بکند بیامزند و بستم
دارو بگوش فرو می کردند شبلی همی گنت شما خودرا رنجه مدارید که
این نه از آن دردست که بدارو درمان بذیرد روزی جمعی بیش رفتند
۱۰ و او در بند بود گنت شما کیستید گفتند دوستان تو سنگ در ایشان
انداختن گرفت همه بگریختند او گنت ای دروغ زنان دوستان بسنگی
جند از دوست خود میگریزند معلوم شد که دوست خودید نه دوست
من نقلست که وقتی او را دیدند باره آتش بر کف نهادند و دویذ گنتند
تا کجا گنت می دوم تا آتش در کعبه زم تا خلق با خذاء کعبه بردارند
۱۵ و یک روز جوی در دست داشت هر دو سر آتش در گرفته گنتند جو
خواهی کرد گنت می روم تا بیک سر این دوزخ را بسوزم و بیک سر
بهشت را تا خلفرا برواء خدا بدید آید نقلست که یکبار جند شبانروز
در زیر درختی رقص می کرد و می گنت هو هو گنتند این چه حالتست
گنت این فاخته برین درخت می گوید کو کو من نیز موافقت او را می
۲۰ گویم هو هو و جنین گویند تا شبلی خاموش نشد فاخته خاموش نشد
نقلست که یکبار بسنگ بای او بشکستند هر قطره خون که از وی بر
زمین می جکید نقش الله می شد نقلست که یکبار بعید سه روز مانده بود
شبلی جوالی سرخ کرد و بسر فرو افگند و باره نان در دهان نهاد و
باره گنت بر میان بست و میگشت و می گنت هرکرا جامه نا یافته بود
۲۵ بعید این کند و گنت فرج زنانرا اگر بنه ماد نزایند بسالی بزایند و فرج

کرده بدان ولایت رو و از ایشان بجای بجواه بیامد و بیکم خانه در رفت تا همه بگردید یک مظلومه ماندش خذاوند اورا نیافت تا گنت بنیت آن صد هزار درم باز دادم هنوز دلم قرار نمی گرفت چهار سال درین روزگار شد بس بچنید باز آمد و گنت هنوز در تو چیزی از جاه مانده است برو و یکسال دیگر گدائی کن گنت هر روز گدائی می کردم و بدوی بردم او آن همه بدرویشان می داد و شب مرا گرسنه می داشت چون سالی برآمد گنت اکنون ترا بصحبت راه دهم لیکن بیک شرط که خادم اصحاب تو باشی بس یک سال اصحابرا خدمت کردم تا مرا گنت یا ابا بکر اکنون حال نفس تو بتزدیک تو چیست گنت من کترین خلق خدا می بینم خودرا ۱۰ چنید گنت اکنون ایمان درست شد تا حالت بد آنجا رسید تا آستین بر شکر می کرد و هر کجا که کوذکی می دید در دهانش می نهاد که بگو الله بس آستین بر درم و دینار کرد و گنت هر که بیکبار الله میگوید دهانش بر زری کم بعد از آن غیرت درو بچنید تبغی بر کشید که هر که نام الله بر ذ بدین تبغ سرشرا بیندازم گنتند بیش ازین شکر و زری ۱۵ دازی اکنون سری اندازی گنت می بنداشتم که ایشان اورا از سر حقیقتی و معرفتی یاذ می کنند اکنون معلوم شد که از سر غفلت و عادت می گویند و من روا ندارم که بر زبان آلوده اورا یاذ کند بس می رفتی و هر کجا که می دیدی نام الله بر آنجا نقش می کردی نا ناگاه آوازی شنود که تا کی گرد اسم گردی اگر مرد طالابی قدم در طلب مسمی زن ۲۰ این سخن بر جان او کار کرد چنانک بیکارگی قرار و آرام ازو برفت چندان عشقی قوت گرفت و شور غالب گشت که برفت و خویشتر را در دجله انداخت دجله موجی بر آورد و اورا بر کنار افکند بعد از آن خویشتر را در آتش افکند آتش درو عمل نکرد جائی که شیران گرسنه بوذند خویشتر را در بیش ایشان انداخت همه ازو بر میزند خویشتر از ۲۵ سر کوهی فرو گردانید باذ اورا بر گرفت و بر زمین نشاند شبلی را بی

و غوغای خلق بماند بود و بیوسته قصد او کردند تا او را هلاک کنند
 جنانک حسین منصور را که بعضی از سخنان او طرفی با حسین داشت
 و ابتداء واقعه او آن بود که امیر دماوند بود از بغداد او را نامه رسید
 با امیر رئی او با جمعی بحضورت خلیفه بغداد رفتند و خلعت خلیفه بستند
 چون بازی گشتند مگر امیر را عطسه آمد بآستین جامه خلعت دهن و
 بینی پاک کرد این سخن بخلیفه گفتند که چنین کرد خلیفه بفرمود تا خلعتش
 برکشیدند و قنایش برزدند و از عمل امارتش معزول کردند شبلی از آن
 متنبه شد اندیشه کرد که کسی که خلعت مخلوق را دست مال میکند مستحق
 عزل و استخفاف می گردد و خلعت ولایت برو زوال می آید بس آنکس
 ۱۰ که خلعت بادشاه عالم را دستمال کند تا با او چه کند در حال بخدمت
 خلیفه آمد گنت چه بود گفت ایها الامیر تو که مخلوقی می نیستی که با
 خلعت نوی ادبی کنی و معلومت که قدر خلعت تو چند بود بادشاه
 عالم مرا خلعتی داده است از دوستی و معرفت خویش که هرگز نمی بستند
 که من آنرا بخدمت مخلوقی دستمال کنم بس برون آمد و بمجلس خیر نساج
 ۱۵ شد و واقعه بدو فرو آمد خیر او را نزدیک جنید فرستاد بس شبلی پیش
 جنید آمد و گفت گوهر آشنایی بر تو نشان می دهند یا بخش یا بفروش
 جنید گفت اگر بفروشم ترا بهاء آن نمود و اگر بخشم آسان بدست آورده
 باشی قدرش ندانی همچون من قدم از فرق ساز و خود را درین دریا در
 انداز تا بصبر و انتظار گوهرت بدست آید بس شبلی گنت اکنون چکنم
 ۲۰ گنت برو یکسال کبریت فروشی کن جان کرد چون یکسال بر آمد
 گنت درین کار شهرتی و تجارثی درست برو یکسال در بوزه کن جنانک
 بچیزی دیگر مشغول نگردی جان کرد تا سر سال را که در همه بغداد
 بگشت و کس او را چیزی نداد باز آمد و با جنید بگفت او گنت اکنون
 قیمت خود بدان که تو مر خلترا بشیخ نیرزی دل دریشان میند و ایشارا
 ۲۵ بشیخ بر مگیر آنگاه گنت تو روزی چند حاجب بودی و روزی چند امیری

روی بدیوار کرد و گفت همگی من بتوفانی شد جزاء آن کسی که ترا دوست دارد این بود یکی گفت خذاء تعالی با تو چه کرد گفت سی سالست تا بهشت بر من عرضه می کند در آنجا ننگرسته ام گفتند دل خویش چگونه می بایستی گفت سی سالست تا دل خویشرا گم کرده ام و خواسته ام تا باز یابم نیافتم چون درین مدت باز نیافته ام درین حال که جمله صدیقان دل گم کنند من چگونه باز خواهم یافت این بگفت و جان تسلیم کرد رحمة الله علیه

ذکر شیخ ابو بکر شبلی رحمة الله علیه

آن غرق بحر دولت آن برق ابر عزت آن گردن شکن مدعیان آن سرافراز
 ۱۰. متقیان آن برتو از عالم حسّی و عقلی شیخ وقت ابو بکر شبلی رحمة الله علیه
 از کبار و اجلّه مشایخ بود و از معتبران و محنتمان طریقت و سید قوم
 و امام اهل تصوّف و وحید عصر و بحال و علم بی همتا و نکت و اشارات
 و رموز و عبارات و ریاضات و کرامات او بیش از آنست که در حدّ
 حصر و احصا آید جمله مشایخ عصر را دیده بود و در علوم طریقت یگانه
 ۱۵. و احادیث بسی نوشته بود و شنوده و فقیه مذهب مالک و مالکی مذهب
 و حجتی بود بر خلق خذاء که آنج او کرد بهمه نوعی بصفت در نیاید و
 آنج او کشید در عبارت نگیج از اوّل تا آخر مردانه بود و هرگز فتوری
 و وضعفی بحال او راه نیافت و شدّت لهب شوق او بهیچ آرام نگرفت جهل
 قوصره از احادیث بر خوانند بود و گنت سی سال فقه و حدیث خواندم
 ۲۰. تا آفتم از سینه بر آمد بس بدرگاه آن استاذان شدم که هاتوا ففّه الله
 بیاید و از علم الله چیزی باز گوید کس چیزی ندانست گنت که نشان
 چیز از چیزی بود از غیب هیچ نشان نبود عجب حدیثی بدانستم که شما
 در شب مدّاهم آید و ما در صبح ظاهر شکر بکردیم و ولایت بدزد سبردیم
 ۲۴. تا کرد با ما آنج کرد و از جهال زمانه بسیار رنج کشید و در ردّ و قبول

ظاهر شود و گنت اسباب علایق است و تعویق موانع اسباب بسبوق
 قضا فراغت و نیکوترین حال مردان آنست که کسی افتاده بود از نفس
 او دید خلق و اعتماد کرده بود در جمله کارها بر خذاء تعالی و گنت
 فراغت دل در خالی بودنت از آنج اهل دنیا دست درو زده اند از
 فضول دنیا و گنت اگر حکمت اولین و آخرین جمع کنی و دعوی کنی
 بجمله احوال سادات اولیاء هرگز بدرجه عارفان نرسی تا سر تو ساکن
 نشود بخذاء تعالی و استواری در تو بدید نیاید بر آنج خذاء تعالی ضمان
 کرده است ترا و گنت جمله معرفت صدق افتخار بخذاء تعالی و گنت
 معرفت بسه وجه حاصل شود یکی بتفکر در امور که چگونه آنرا ندیر
 کرده است و دیگر در مقادیر که چگونه آنرا تقدیر کرده است و در خلق
 چگونه آنرا آفریند است اگر کسی شرح این سه کلمات باز دهد مجلدی
 برآید اما این کتاب جاء آن نیست و گنت جمع آنست که خلق را جمع
گردانید در توحید و تفرقه آنست کی در شریعتشان متزق گردانید
 و گنت طریق حق بعید است و صبر بر آن شدید و گنت حکما که حکمت
 ۱۵ یافتند بخاموشی یافتند و تفکر و گنت ارواح انبیا در حال کشف و مشاهده
 اند و ارواح صدیقان در قربت و اطلاع و گنت تصوف صفاء اسرارست
 و عمل کردن بذآنچ رضاء جبارست و صحبت داشتن با خلق بی اختیار
 و گنت تصوف توانگری نمودنت و مجهولی گردیدن که خلق نداند و
 دست بداشتن چیزی که بکار نیاید و گنت توکل وداع کردن طمعست
 ۲۰ از هرجه طبع و دل و نفس بدان میل کند از او برسیند که درویش
 گرسنه شود چه کند گنت نماز کند گفتند اگر قوت ندارد گنت بخسبند
 گفتند اگر نتواند خفت گنت حق تعالی درویشرا ازین سه چیز خالی
 ندارد یا قوت یا غذا یا اجل و جون وفانش نزدیک رسید گنت آخر
 ۲۴ علت تو چگونه است گنت علتها از من برسید گفتند بگو لا اله الا الله

آب افکنده و آب اورا می آورد چون مشاد اورا بدید گفت این چه حالتست جوانمرد گفت مرا این داذی و می برسی اینک حق تعالی مرا از دعاء مشاد و غیر او مستغنی گردانید و بدینجا رسانید که می بینی نقلست کنی گفت چون دانستم که کارها درویشان همه حقیقت باشد دیگر با هیچ درویشی مزاح نکردم که وقتی درویشی نزدیک ما آمد و گفت ایها الشیخ می خواهم که مرا عصبه کنی ناگاه بر زبانه برفت که ارادت و عصبه و روی ببادیه نهاد و همین می گفت تا در همان برد نقلست که گفت مرا می بود و من بدان مشغول دل بودم بخواب دیدم که کسی می گفت یا بخیل این مقدار که فرا ستدی بر ماست تو خوش ۱۰ فرا گیر و مترس بر تو فرا ستدن و بر ما دادن بعد از آن با هیچ قصاب و بنال شمار نکردم و اورا کلماتی عالی است و سخن اوست که گفت اصنام مختلف اند بعضی را از خلق بت نفس اوست و بعضی را فرزند او و بعضی را مال او و بعضی را زن او و بعضی را حرمت او و بعضی را نماز و روزه و زکوة او و حال او و بت بسیارست هر یکی از خلق بسته ۱۵ بتی اند ازین بتان و فرّاز این بتان هیچ کسرا نیست مگر آنرا که نیند نفس خویش را حال و محلّ و هیچ اعتمادش نمود بر افعال خویش شکر نگویند بل که جنان باید که هر چه از او ظاهر شود از خیر و شر بدان از نفس خویش راضی نبود و ملامت کنند خویش بود و گفت ادب بجا آوردن مرید حرمت پیران بود و نگاه داشتن خدمت برادران و از سبها ۲۰ بیرون آمدن و آداب شرع بر خویشان نگاه داشتن و گفت هرگز در نزدیکی پیری نشدم الا از حال خویش خالی شده و منتظر برکات او می بودم تا چه در آید و گفت هر که بیش پیری شود برای خطر خویش منتظر ماند از کرامات در نشست با او و سخن اوست که گفت در ۲۴ صحبت اهل صلاح صلاح دل بدید آید و در صحبت اهل فساد فساد دل

نان ندیدی برو نماز نکردهی که نشان آن بودی که هم در آن توکل برده است و از آنجا عبور نکرده است مرد باید که بر هیچ صفت نه استند تا رونده باشد نه در توکل مقام کند و نه در صفت دگر که ایستادن روی ندارد یکی از مشایخ او را بخواب دید گفت خذاء تعالی بسا تو چه کرد گفت اگرچه عبادت بسیار کردم و طریق توکل سپردم و چون از دنیا برقدم با طهارت وضو رفتم بهر عبادت که کرده بودم ثوابی دادند اما بسبب طهارت مرا بمتری فرو آوردند که ورای آن همه درجات بهشت بود بس ندا کردند که یا ابرهیم این زیادتی مکرمت که با تو کردیم از آن بود که بالک بحضرت ما آمدی باکانرا درین درگاه محلّ و مرتبهٔ عظیمست رحمة الله علیه ۱۰

ذکر شیخ ممشاد دینوری رحمة الله علیه

آن ستودهٔ رجال آن ربودهٔ جلال آن صاحب دولت زمانه آن عالی همت یگانه آن مجرد شنه از کینه‌وری شیخ وقت ممشاد دینوری پیر عهد بود و یگانه روزگار و ستوده بهبه کالی و برگزین بهبه خصلی و در ریاضت و خدمت و مشاهدت و حرمت آبتی بود و بیوسته در خانقاه بسته داشتی ۱۵
چون مسافر بدر خانقاه رسیدی او در بس در آمدی و گنتی مسافری با مقیم اگر مقیمی در آی و اگر مسافری این خانقاه جاء تو نیست که روزی جند بیاشی و ما با تو خوی کنیم آنگاه بروی و مارا در فراق تو طاقت نبود وقتی مردی بنزدیک او آمد و گنت دعائی در کار من کن گنت برو بکوی خدا شو تا بدعاء مشادت حاجت نبوذ مرد گنت یا شیخ کوی خدا کجا است گنت آنجا که تو نباشی مرد برفت و از میان خلق عزلت گرفت و دولت او را در یافت و هم‌نشین سعادت گشت و با حق آرام گرفت تا جان شد که وقتی عظیم آمد بدینور رسید خلق همه روی بصومعهٔ ممشاد نهادند در آن میان آن جوانمرد را دیدند می آمد و سجاده بر روی

تا بیوسنه خلفرا مطالبت می کند و خلفرا برو رحمت و شفقت نبوذ تا کارش بجای رسد که حیوة او بسختی و ناکامی بوذ و مرگ او بدشواری و حیرت و رنج و بلا و آخرت او بشیانی و ناسف و گنت هرکه نه جنان بوذ که دنیا برو بگریذ آخرت برو خندان بوذ و هرک ترک شهوت کند ° و آن در دل خود عوض نیابد در آن ترک کاذب بوذ. باشذ و گنت هر که توکل در خویش درست آید در غیر نیز درست آید و گنت توکل چیست نیات در بیش مُحِبِّ الاموات و گنت صبر ثباتست بر احکام کتاب و سُنَّت و گنت مراعات مراقبت آرد و مراقبت اخلاص سر و علانیه و گنت مَحَبَّت محو ارادت است و احتراق جمله صفت بشریت و حاجات ۱۰ و گنت دارو، دل بیخ جیر است قران خواندن و اندرو نگاه کردن و شکم تهی داشتن و قیام شب و نضرع کردن بوقت سحرگاه و با نیکان نشستن و گنت این حدیث در نضرع سحرگاه جویند اگر آنجا نیابند هیچ جاء دگر نجویند که نیابد نقلست که بر سینه خویش می زد و می گنت و شوقاه بکسی که مرا دید و من او را ندیدم نقلست که ازو برسیدند که تو از کجا می خوری گنت از آنجا که طفل در شکم مادر خورد و از آنجا که ماعی خورد در دريا و وحوش در صحرا قال الله تعالی وَبَرَزُقُهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ برسیدند که متوکل را طبع بوذ گنت از آنجا که طبعست خاطرها در آید ولیکن زیان ندارد زیرا که او را قوت بوذ بر بینگدن طبع بنومبذی از آنج در دست مردمانست و گنته اند که در ۲۰ آخر عمر مبطون گنت در جامع رَئِ بک شبان روز شصت بار غسل کرده بوذ و بهر باری که غسل کردی دو رکعت نماز کردی باز بقضا پیامدی یکی در آن حال ازو برسید که هیجت آرزو می کند گنت باره جگر بریان بس آخر در میان آب غسل کرد و جان بداد او را بخانه ۲۴ بردند بزرگی در آمد باره نان دیند در زیر بالین او گنت اگر این باره

اکنون بر اثر این زنبیلهها بروم نا خود جو بینم و حقرا درین چه تعبیه
 است و رفتم نا بیرزنی را دیدم بر لب آب نشسته و گریست گفتم چه
 بوده است گفت بخی بینم دارم و هیچ ندارم روزی دو سه برکنار این آب
 بوذم آب هر روز زنبیلی چند بیاوردی آن بفروختی و بر بنیان خرج
 کردی امروز نمی آرد بدان سبب گریانم امروز جو خوریم خواص گنت
 خانه خود را بمن نمای بنوذ خواص گنت اکنون دل فارغ دار که نا زنده
 ام آنج توام از اسباب تو راست دارم و گنت وقتی طلب معاش خود از
 حلال می کردم دام در دریا انداختم ماهی بگیرم هانفی آواز داد که
 ایشانرا از ذکر ما بازی داری معاش دیگر نمی یابی ایشان از ذکر ما بر
 ۱۰ گشته بوزند که تو ایشانرا همی کشتی گنت دام ببنداختم و دست از کار
 نیز برداشتم نقلست کی گنت مرا از خدای عمر ابدی می باید در دنیا نا
 همه خلق در نعمت بهشت مشغول شوند و حقرا فراموش کنند و من در
 بلاه دنیا بجنظ آداب شریعت قیام می نمایم و حقرا یاد می کنم و گنت
 هیچ چیز نبود که در چشم من صعب نمود الا با او راه گرفتم و گنتی دستی
 ۱۵ فارغ و دل ساکن و هرکجا که خواهی می شو و گنت هر که حقرا بشناسند
 بوفاء عهد لازم بود آن شناخت را که آرام گیرد با خذاء تعالی و اعتماد
 کند بر وی و گنت عالی بسیار روایت نیست عالم آنست که متابعت علم
 کند و بدان کار کند و اقتدا بستها کند و اگر چه علم او اندک بود
 و گنت علم بجهلگی در دو کله مجتمع است یکی آنک خذاء تعالی اندیشه
 ۲۰ آن چه از دل تو بر داشته است در آن تکلف نکنی دیگر آنج ترا می
 باید کرد و بر تو فریضه است آنرا ضایع نگردانی و گنت هر که اشارت
 کند بخدای و سکونت گیرد با غیر حق تعالی او را مبتلا گرداند و اگر
 از آن با خذاء گردد هر بلا که دارد از او دور کند و اگر با غیر او سکونت
 ۲۴ او دام شود حق تعالی رحمت از دل خلق ببرد و لباس طمع درو بموشد

و دو رکعت نماز کرد و بخت هم خوابش نمی برد گفت یا رب چه می
 شود بدش در آمد که بر خیز بیرون رو و برنی عظیم بود در میان برف
 می رفت تا از شهر بیرون شد تلی بود که هر که توبه کردی آنجا رفتی بر
 آن تل شد ابرهیم را دید بر آن تل نشسته پیراهنی کوتاه پوشید و برف
 گرداگرد او می گذاخت و خشک می شد پس گفت ای مشاد دست بمن
 ده دست بذو دادم دستم عرق کرد از حرارت دست او و بیتی نازی
 بر خواند ابو الحسن علوی مرید خواص بود گفت شی مرا گفت بجایی
 خواهم رفت با من مساعدت می کنی گفتم تا بخانه شوم و نعلین در باء
 کنم چون بخانه شدم خابگینه ساخته بودند باره بخوردم و باز گفتم تا بذو
 ۱۰ رسیدم آبی بیش آمد بای بر آب نهاده و برفت من نیز بای فرو نهادم
 بآب فرو رفتم شیخ روی از بس کرد گفت تو خابگینه بر بای بسته گفتم
 ندانم کدام ازین دو عجیتر بر روی آب رفتن یا سر من بدانستن نقلست
 که گفت وقتی در بادیه بودم بغایت گرسنه شدم اعرابی بیش من آمد
 و گفت ای فراخ شکم این چیست که تویی کنی گفتم آخر چندین روزست
 ۱۵ که هیچ نخورده ام گفت ام تو نمی دانی که دعوی برده مدعیان بدرژ ترا با
 توکل چه کار و گفت بیکبار نزدیک ری رسیدم و گرسنه بودم در دلم آمد
 که چون اینجا برسم معارف شهر مرا طعامها آرند پس در راه می شدم منکری
 دیدم احتساب کردم بدان سبب بسیارم بزدند گفتم با چنین جوعی این
 ضرب در خور بود بسرم ندا کردند که بیک نمنا که با خود کردی که
 ۲۰ چون بشهر برسم مرا مراعات کنند و طعام آورند تا بخورم این بخوردی
 گفتم الهی من توکل بر تو کرده ام آوازی آمد که سجان آن خدایی که
 روی زمین از متوکلان باک گردانید اندیشه طعام معارف ری و آنگاه
 توکل نقلست که وقتی خواص در کار خود متخیر شد بصحرای بیرون
 رفت خرماستانی دید و آبی روان آنجا مقام کرد و از برگ خرما زنبیلی
 ۲۵ بافت و در آن آب می انداخت چهار روز همین می کرد بعد ازین گفت

که انار ترش بود و من شیرین خواستم بس بوادی رسیدم یکی را دیدم دست و پای نه ضعیف گشته و کرم در افتاده و زنبوران برو گرد آمده و او را می گریزند مرا بروی شفت آمد از بیجاری او چون بدو رسیدم گفتم خواهی که دعا کنم تا مگر ازین بلا برهی گفت نه گفتم چرا گفت لِأَنَّ الْعَافِيَةَ اخْتِيَارِي وَالْبَلَاءَ اخْتِيَارُهُ وَأَنَا لَا اخْتَارُ اخْتِيَارِي عَلِي اخْتِيَارِهِ ۰ یعنی عافیت اختیار منست و بلا اختیار دوست من اختیار خویش بر اختیار او اختیار نکم گفتم باری این زنبورانرا از تو باز دارم گفت ای خواص آرزوی نار شیرین از خود دور دار مرا چه رنجی داری و خودرا دل سلامت خواه مرا تن درست چه می خواهی گفتم بچه شناختی ۱۰ که من خواصم گفتم هر که او را داند هیچ بروی بوشینه نماند گفتم حال تو با این زنبوران چگونه است گفت تا این زنبورانم می گزند و کرمانم می خورند خوشست و گفتم وقتی در بادیه یکی را دیدم گفتم از کجا می آیی گفت از بلاد ساغون گفتم بچه کار آمده گفتم لقمه در دهن می کردم دستم آلوده شده است آمده ام تا باب زمزم بشوم گفتم چه عزم داری گفت آن ۱۵ که شب را باز گردم و جامه خواب مادر راست کنم و گفتم وقتی شنویدم که در روم راهی هفتادسالست تا در دیربست بحکم رهبانیت نشسته گفتم ای عجب شرط رهبانیت جهل سالست قصد او کردم چون نزدیک او رسیدم دریچه باز کرد و گفت یا ابرهیم بچه آمده که من اینجا ننشسته ام و برهبانی که من سگی دارم که در خلق می افتد اکنون در اینجا ننشسته ام و ۲۰ سگبانی می کنم و شر از خلق باز می دارم و الا من نه آمم که تو بنداشته چون این سخن بشنیدم گفتم الهی قادری که در عین ضلالت بند را طریق صواب دهی مرا گفت ای ابرهیم چند مردمانرا طلبی برو و خودرا طلب و چون یافتی باسیان خود باش که هر روز این هوا سبزد و شصت گونه لباس الهیت در بوشد و بند را بضلالت دعوت کند نفلست که ۲۵ مشاد شبی بر خاست نه بوقت و باز بخت خوابش نی برد طهارت کرد

خواستم که باره بر دارم مرا گفت دست بدار که آن آب از آن نیست که توان داشت و گفت وقتی در بادیه راه گم کردم شخصی دیدم فراز آمد و سلام کرد و گفت تو راه گم کرده گفتم بلی گفت راه بتو نمایم و گاهی چند برفت از بیش و از چشم نابدید شد بنگرستم بر شاه راه بودم بس از آن دیگر راه گم نکردم در سفر گرسنگی و تشنگی ام نبود و گفت وقتی در سفر بودم بویرانی در شدم شب بود شیری عظیم دیدم بترسیدم سخت هاننی آواز داد که مترس که هفتاد هزار فرشته با نیت ترا نگه می دارند و گفت وقتی در راه مکه شخصی دیدم عظیم منکر گفتم تو کیستی گفت من بری ام گفتم کجا می شوی گفت بمکه گفتم بی زاد و راحله گفت از ما نیز اکس بود که بر توکل بروذ جنانک از شما گفتم توکل چیست گفت از خذاء تعالی فرا ستدن و درویشی گفت از خواص صحبت خواستم گفت امیری باید از ما و فرمان برداری اکنون تو چه خواهی امیر تو باشی یا من گفتم امیر تو باش گفت اکنون تو از فرمان من قدم برون منه گفتم روا باشد چون بمنزل رسیدیم گفت بنشین بنشستم هوای سرد بود و آب بر کشید و هیزم بیاورد و آتش بر کرد تا گرم شدیم و در راه هر گاه که من قصد آن کردی تا قیام نمایم مرا گفتی شرط فرمان دار چون شب در آمد باران عظیم باریدن گرفت شیخ مرقعه خود بیرون کرد تا بامداد بر سر من ایستاده بود مرقعه بر دو دست خود انداخته و من نخجل بودم و بحکم شرط هیچ نمی توانستم گفت چون بامداد شد گفتم امروز امیر من باشم گفت صواب آید چون بمنزل رسیدیم او همان خدمت بر دست گرفت گفتم از فرمان امیر بیرون مرو گفتم از فرمان امیر بیرون رفتن آن باشد که امیر خود را خدمت فرمایی هم بدین صفت با من صحبت داشت تا بمکه من آنجا از شرم ازو بگریختم تا بمنایم رسید گفتم بر تو باذ ای بسر که با دوستان صحبت جان داری که من داشتم و گفت روزی بناوحی شام ۲۰ می گذشتم درختان نار دیدم مرا آرزو کرد اما صبر می کردم و نخوردم

نیست بس گفت کمترین توکل آنست کجون وارد فاقه بر تو بدید آید
 حیلتی نجوبی جز بدانک کهایت تو بدوست نقلست که گفت وقتی نذر کردم
 که بادیه را بگذارم بی زاد و راحله جون بیادیه در آمدم جوانی بعد از
 من هی آمد و مرا بانگ هی کرد که السلام علیک یا شیخ باستانم و جواب
 ۵ باز دادم نگاه کردم جوان ترسا بود گفت دستوری هست نا با تو صحبت
 دارم گفتم آنجا که من می روم ترا راه نیست درین صحبت چه فایده یابی
 گفت آخر بیایم و تبرکی باشد یک هفته همچنین برفتم روز هشتم گفت یا
 زاهد حنیفی گستاخ کن با خزاوند خویش سه گرسنه ام و چیزی بخواه
 خواص گفت گفتم الهی بحق محمد علیه السلام که مرا در بیش بیگانه
 ۱۰ نخل نگردانی و از غیب چیزی بدید آوری در حال طبفی دیدم بر نان
 و ماهی بریان و رطب و کوزه آب که بدید آمد هر دو بنشستم و بکار
 بردم جون هفت روز دیگر برفتم روز هشتم بذو گفتم ای راهب تو هم
 قدرت خویش بنایی که گرسنه گشتم جوان تکیه بر عصا زد و لب چنبانید
 دو خون بدید آمد آراسته بر حلوا و ماهی و رطب و دو کوزه آب من
 ۱۵ مخیر شدم مرا گفت ای زاهد بخور من از نخلت نمی خوردم گفت بخور
 تا ترا بشارت دهم گفتم نخورم تا بشارتم ندی گفت بشارت نخست آنست
 که زتاری برم بس زنار ببرید و گنت اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان
 محمداً رسول الله و دیگر بشارت آنست که گفتم الهی بحق این پیر که اورا
 بنزدیک تو قدری هست و دین وی حق است طعام فرستی نا من در
 ۲۰ وی نخل نگردم و این نیز برکت تو بود جون نان بخوردیم و برفتم تا
 مکه او هانجا مجاور بنشست نا اجالش نزدیک آمد و مریدی نقل کرد که
 با خواص در بادیه بودم هفت روز بر یک حال هی رفتم جون روز هشتم
 بود ضعیف شدم شیخ مرا گفت کدام دوستر داری آب یا طعام گفتم آب
 گفت اینک از بس بشت است بخور باز نگرستم آبی دیدم جون شیر نازه
 ۲۵ و بخوردم و طهارت کردم و او هی نگرست و آنجا نیامد جون فارغ شدم

شد و هی لرزید خواص همچنان ساکن سجاده بیفکند و در نماز استاذ شیر فرا رسید دانست که توفیق خاص دارد چشم درو نهاد تا روز نظاره می کرد و خواص بکار مشغول بس جنان از آنجا برفت بشه^۱ اورا بگریزد فریاد در گرفت مرید گفت خواجه عجب کاریست دوش از شیر نمی^۲ ترسیدی امروز از بشه^۳ فریاد می کنی گفت زیرا که دوش مرا از من ربوده بودند و امروز بخودم باز داده اند حامد اسود گفت با خواص در سفر بودم بجایی رسیدیم آنجا ماران بسیار بودند رکوع بنهاد و بنشست چون شب در آمد ماران برون آمدند شیخ را آواز دادم گفتم خذایرا یاد کن همچنان کرد ماران همه باز گشتند برین حال هآنجا شب بگذاشتم چون روز روشن شد نگاه کردم ماری بر وطای شیخ حلقه کرده بود فرو افتاد گفتم با^۴ شیخ تو ندانستی گفت هرگز مرا شی از دوش خوشتر نبوده است و یکی گفت کزدی دیدم بر دامن خواص می رفت خواستم تا اورا بکشم گفتم دست از او بدار که همه چیزها با حاجت بود و مارا بهیج حاجت نیست نقلست که گفت وقتی در بادیه راه گم کردم بسی برفتم و راه نیافتم همچنان جند^۵ شبانروز براد می رفتم تا آخر آواز خروسی شنیدم شاذ گشتم و روی بدان جانب نهادم آنجا شخصی دیدم بدوید مرا قفای بزد جنانک رنجور شدم گفتم خذاوندا کسی که بر تو توکل کند با وی این کنند آوازی شنودم که تا تو توکل بر ما داشتی عزیز بودی اکنون توکل بر آواز خروس کردی اکنون آن قفا بدان خوردی همچنان رنجور می رفتم آوازی شنودم که خواص^۶ ازین رنجور شدی اینک بین بنگرستم سر آن قفازنده را دیدم در بیش من انداخته و گفت وقتی در راه شام برنائی دیدم نیکوروی و باکیزه لباس مرا گفت صحبت خواهی گفتم مرا گرسنگی باشد گفت بگرسنگی با تو باشم بس چهار روز باهم بودم فتوحی بدید آمد گفتم فراتر آ گفتم اعتقاد من آنست که آنج واسطه در میان باشد نخورم گفتم با غلام باریک آوردی^۷ گفتم یا ابرهیم دیوانگی مکن ناقد بصیر است از توکل بدست تو هیچ

اما من قصد مکه دارم و تو نیز برین عزری درین راه با من صحبت دار تا
 جواب مسئله خود بیابی مرد گفت جنان کردم چون بیادیه فرو رفتیم هر
 روز دو قرص و دو شربت آب بدید آمدی یکی بن دادی و یکی خود را
 نگه داشتی تا روزی در میان بادیه بیری بما رسید چون خواص را بدید
 از اسب فرود آمد و یکدیگر را برسیدند و زمانی سخن گفتند بیر بر
 نشست و باز گشت گفتم ای شیخ این بیر که بوذ گفت جواب سوال تو
 گفتم چگونه گفت آن خضر بوذ علیه السلام از من صحبت خواست
 من اجابت نکردم ترسیدم که توکل بر خیزد و اعتماد بر دون حق بدید
 آید نقلست که گفت وقتی خضر را دیدم علیه السلام در بادیه بصورت
 ۱۰ مرغی هی برید چون او را جنان دیدم سر در پیش انداختم تا توکل باطل
 نشود او در حال نزدیک من آمد گفت اگر در من نگرستی بر تو فرو
 نیامدی و من برو سلام نکردم که تا نباید که توکل خلل گیرد و گنت
 وقتی در سفری بودم نشنه شدم جنانک از تشنگی بینفادم یکی را دیدم که
 آب بر روه من هی زد جشم باز کردم مردی را دیدم نیکو روی بر اسی
 ۱۵ خنک مرا آب داد و گفت در بس من نشین و من بحجاز بودم چون
 اندکی از روز بگذشت مرا گفت چه ی بینی گفتم مدینه گفت فرو آی
 و بیغامبر را علیه السلام از من سلام کن و گنت در بادیه بکروز بدرختی
 رسیدم که آنجا آب بودی شیری دیدم عظیم روی بن نهاد حکم حق را
 گردن نهادم چون بنزدیک من رسیدی لنگید بیامد و در پیش من بخت
 ۲۰ وی نالید بنگرستم دست او آماس گرفته بود و خوره کرده جوی بر
 گرفتم و دست او بشکافتم تا نهی شد از آنج گرد آمد بود و خرقه بر
 وی بستم و برخاست و برفت ساعتی بودی آمد و بجه خود را هی آورد
 و ایشان در گرد من هی گشتند و دنبال ی حنابیندند و گرده آوردند
 و در پیش من نهادند نقلست که وقتی با مریدی در بیابان ی رفت آواز
 ۲۴ غریزن شیر بخاست مرید را رنگ از روی بشد درختی بچست و بر آنجا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ذکر ابرهیم خواص رحمة الله عليه

آن سالک بادیه تجرید آن نقطه دایره توحید آن محترم علم و عمل آن محترم حکم ازل آن صدیق توکل و اخلاص قطب وقت ابرهیم خواص رحمة الله عليه یگانه عهد بود و گزینۀ اولیا و بزرگوار عصر و در طریقت فدای عظیم داشت و در حقیقت دای شکر و بهمه زبانها مدوح بود و اورا رئیس المتوکلین گفته اند و قدم در توکل بجائی رسانید بود که بوی سببی او بادیه قطع کردی و بسیاری مشایخ را یافته بود و از اقران جنید و نوری بود و صاحب تصنیف در معاملات و حقایق و اورا خواص از آن گفتند که زنبیل بافتی و بادیه بر توکل قطع کردی اورا گفتند از ۱۰ عجایب اسفار خود مارا چیزی بگوی گنت عجیتر بود که وقتی خضر از من صحبت خواست من نخواستم در آن ساعت که بدون حق کسی را در دل حظ و مقدار باشد در توکل یگانه بود و باریک فرا گرفتی و با این همه هرگز سوزن و ریسمان و رکوه و مفراس از وی غایب نبودی گفتند چرا داری گنت زیرا که این مقدار در توکل زبان نکند نقلست که گنت ۱۵ در بادیه همی شدم کبیری را دیدم در غلبات وجدشوری در وی سر برهنه گنتم ای کبیرک سر ببوش گنت ای خواص چشم نگه دار گنتم من عاشقم و عاشق چشم نبوشد اما خود بی اختیار چشم بر تو افتاد کبیرک گنت من مستم و مست سر نبوشد گنتم از کدام شراب خانه مست شدی گنت ای خواص زنبهار دورم ای داری هل فی الدارین غیر الله گنتم ای کبیرک ۲۰ مصاحبت من می خواهی گنت ای خواص خام طبعی مکن که از آن نیم که مرد جویم نقلست که برسیند از حقیقت ایمان گنت اکنون این جواب ۲۲ ندارم از آنک هرچه گویم عبارت بود مرا باید که بمعاملت جواب گویم

ذکر متاخران از مشایخ کبار رحمة الله عليهم اجمعین

کردند و کس را از اهل طریقت این فتوح نمود بزرگی گنت ای اهل طریق معنی بنگریذ که با حسین منصور حلاج جکرند تا با مدعیان چه خواهند کردن عباسه طوسی گفته است که فرداء قیامة در عرصات منصور حلاج را بزنجیر بسته ی آرند اگر گشاده بود جمله قیامة بهم برزند بزرگی گنت آن شب تا روز زیر آن دار بوزم و نماز میگردم چون روز شد هاتنی آواز داد که أَطْلَعْنَاهُ عَلٰی سِرِّ مَنْ اسرارنا فافشئ سَرِّنا فهذا جزاء مَنْ يُفْشِي سِرَّ الْمَلُوكِ یعنی اورا اطلاعی دادیم بر سَرِّی از اسرار خود بس کسی که سَرِّ ملوک فاش کند سزای او اینست نقلست که شبلی گنت آن شب بسرگور او شدم و تا بامداد نماز کردم سحرگاه مناجات کردم و گنتم ۱۰. اَللّٰهُ اَيْنَ بَنَاءُ تُو بُوذ مَوْمَن و عارف و موحد این بلا با او جرا کردی خواب بر من غلبه کرد بخواب دیدم که قیامتست و از حق فرمان آمندی که این از آن کردم که سَرِّ ما با غیر گنت نقلست که شبلی گنت منصور را بخواب دیدم گنتم خدای تعالی با این قوم جکرند گنت بر هر دو گروه رحمت کرد آنکه بر من شفقت کرد مرا بدانست و آنکه عداوة کرد مرا ۱۵. ندانست از بهر حق عداوت کرد بایشان رحمت کرد که هر دو معذور بودند و یکی دیگر بخواب دید که در قیامت ایستاده جای در دست و سر بر تن نه گنت این چیست گنت او جام بدست سر بریدگان می دهد نقلست که چون اورا بر دار کردند ابلیس بیامد و گنت یکی انا تُو گنتی و یکی من جونست که از آن تو رحمت بار آورد و از آن من ۲۰. لعنت حلاج گنت تُو انا بدر خود بردی من از خود دور کردم مرا رحمت آمد و ترا نه چنانکه دیدی و شنیدی تا بدانی که منی کردن نه نیکوست و منی از خود دور کردن بغایة نیکوست

و الحمد لله رب العالمين، والصلوة على محمد وآله اجمعين،

تم الكتاب، بعون الملك الوهاب، آمرزيد باد

که چون بخواند کاتب را بفاتحه یاد کند

که کلگونه مردان خون ایشان است گفتند اگر روی را بخون سرخ کردی
ساعد باری جرا آلودی گفت وضوی سازم گفتند چه وضو گفت رکعتان
فی العشق لا یصح وضوهایا الا بالدم در عشق دو رکعت است که وضو
آن درست نیاید الا بخون بس چشمپاش بر کنند قیامتی از خلق بر آمد
بعضی می گریستند و بعضی سنگ می انداختند بس خواستند که زبانش
ببرند گفت جندان صبر کنید که سختی بگویم روی سوی آسمان کرد
و گفت الهی بدین رخ که برای تو بر من می برند محرومشان مگردان
و ازین دولتشان بی نصیب مکن الحمد لله که دست و پای من بریزند
در راه تو و اگر سر از تن باز کنند در مشاهده جلال تو بر سر دار
۱۰ میکنند بس گوش و بینی بریزند و سنگ روان کردند عجزه با کوزه
در دست می آمد جون حسین را دید گفت زیند و محکم زیند تا این
حلاجک رعنارا با سخن خدای چه کار آخر سخن حسین این بود که گفت
حُبُّ الْوَاحِدِ اِفْرَادُ الْوَاحِدِ و این آیت بر خواند یَسْتَعِجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا
يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ و این آخر کلام
۱۵ او بود بس زبانش بریزند و نماز شام بود که سرش بریزند و در میان
سر بریدن تبسمی کرد و جان بداد و مردمان خروش کردند و حسین
گوی قضا به بایان میدان رضا برد و از يك يك اندام او آوازی آمد
که انا الحق روز دیگر گفتند این فتنه بیش از آن خواهد بود که در حالت
حیوة بود بس اعضای او بسوختند از خاکستر آواز انا الحق می آمد
۲۰ جنانک در وقت کشتن هر قطره خون که می جکید الله بدید می آمد
در ماندند بدجله انداختند بر سر آب همان انا الحق می گفت بس حسین
گفته بود که جون خاکستر ما در دجله اندازند بغداد را از آب بیم بود
که غرق شود خرقة من بیش آب باز برید و اگر نه دمار از بغداد بر
آید خادم جون جنان دید خرقة شیخ را بر لب دجله آورد تا آب با قرار
۲۵ خود رفت و خاکستر خاموش شد بس خاکستر او را جمع کردند و دفن

دهد چون دوری جند بگذشت شمشیر و نطع خواست چنین باشد سزای کسی کجا ازدها در تموز خمر کهنه خورد چون بزیر دارش بردند بیاب الطاق قبله بر رزد و بای بر نردبان نهاد گفتند حال چیست گفت معراج مردان سر دارست بس میزری در میان داشت و طیلسانی بر دوش دست بر آورد و روی بقبله مناجات کرد و گفت آنج او داند کس نداند بس بر سر دار شد جماعت مریدان گفتند جگویی در ما کی مریدان ایم و اینها کی میگردند و ترا بسنگ خواهند زد گفت ایشانرا دو ثواب است و شمارا یکی از آنک شمارا بمن حسن ظنی بیش نیست و ایشان از قوت توحید بصلابت شریعت می جنبند و توحید در شرع اصل بود و ۱۰ حسن ظنّ فرع نقلست که در جوانی بزنی نگرسته بود خادمرا گفت هر که جنان بر نگرذ چنین فرو نگرذ بس شبلی در مقابله او بایستاد و آواز داد که اَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ و گفت ما التصوف یا حلاج گفت کمترین اینست که می بینی گفت بلندتر کدامست گفت ترا بدان راه نیست بس هر کسی سنگی می انداختند شبلی موافقت را گلی انداخت حسین منصور ۱۰ آهی کرد گفتند ازین همه سنگ هیچ آه نکردی از گلی آه کردن چه معنی است گفت از آنک آنها نمی دانند معذور اند ازو سخت می آید که او می داند که نمی باید انداخت بس دستش جدا کردند خند بزد گفتند خند چیست گفت دست از آدمی بسته باز کردن آسانست مرد آنست که دست صفات که کلاه همت از نارك عرش در می کشد قطع کند ۲۰ بس بایهاس بیریزند تبسمی کرد گفت بدین بای سفر خاکی می کردم قدمی دیگر دارم که هم اکنون سفر هر دو عالم بکنند اگر توانید آن قدمرا ببرید بس دو دست برین خون آلود در روی در مالید تا هر دو ساعد و روی خون آلود کرد گفتند این چرا کردی گفت خون بسیار از من برفت و دانم که روم زرد شدن باشد شما بندارید که زردی روی ۲۰ من از ترس است خون در روی مالیدم تا در چشم شما سرخ روی باشم

رفتند گنت آزاد کردیم گفتند تو چرا نرفتی گنت حق را با من عتابی است نرفتم این خبر بخلینه رسید گنت فتنه خواهد ساخت او را بکشید یا جوب زنیذ تا ازین سخن بر گردد سیضند جوب بززند بهر جوبی که می زدند آوازی فصیح می آمد که لا تخف یا ابن منصور شیخ عبد الجلیل صفار گوید که اعتقاد من در آن جوب زنده بیش از اعتقاد در حق حسین منصور بود از آنک تا آن مرد چه قوت داشته است در شریعت که جنان آواز صریح می شنید و دست او نمی لرزید و همچنان می زد بس دیگر بار حسین را ببردند تا بر دار کنند صد هزار آدمی گرد آمدند و او چشم گرد می آورد و می گفت حق حق حق انا الحق نقلست که درویشی در آن میان ازو برسید که عشقی جیست گفت امروز بینی و فردا بینی و بس فردا بینی آن روزش بکشند و دیگر روزش بسوختند و سوم روزش بیاد بر دادند یعنی عشق اینست خادم او در آن حال وصیتی خواست گنت نفس را بچیزی مشغول دار که کردنی بود و اگر نه او ترا بچیزی مشغول دارد که ناکردنی بود که درین حال با خود بوذن کار اولیاست بسرش گنت مرا وصیتی کن گنت چون جهانیان در اعمال کوشند تو در چیزی کوش که ذره از آن به از مدار اعمال جن و انس بود و آن نیست الا علم حقیقت بس در راه که می رفت می خرامید دست اندازان و عیارواری رفت با سیزده بند گران گفتند این خرامیدن جیست گنت زیرا که بخراکه می روم و نعره می زد و میگفت

۲۰ ندیعی غیر منسوب الی شیء من الحیف
سقانی مثل ما یشرّب کنعل الصیف بالصیف
فلما دارت الکأس دعا بالنطع والسیف
کذا من یشرّب الراح مع التین بالصیف

۲۴ گنت حریف من منسوب نیست بحیف بداد شرابی جنانک مهبانی مهبانی را

گفتند این سخن که منصور می گوید ناویل دارد گنت بگذارید تا بکشند که نه روز ناویل است بس جماعتی از اهل علم بر وی خروج کردند و سخن او را بیش معتمن تباه کردند و علی بن عیسی را که وزیر بود بر وی متغیر گردانیدند خلیفه بفرمود تا او را بزنند بزنند او را بزنند بردند ۵ يك سال اما خلقی رفتند و مسایلی برسیدند بعد از آن خلق را از آمدن منع کردند مدت پنج ماه کس نرفت مگر يك بار ابن عطا و يك بار عبد الله خنیف و یکبار ابن عطا کس فرستاد که ای شیخ ازین سخن که گنتی عذر خواه تا خلاص یابی حلاج گنت کسی که گنت گو عذر خواه ابن عطا جون این بشنید بگریست و گنت ما خود جند يك

۱۰ حسین منصوریم نقلست که شب اول که او را حبس کردند بیامزند او را در زندان ندیدند جمله زندان بگشتند کس را ندیدند شب دوم نه او را دیدند و نه زندان هر چند زندانرا طلب کردند ندیدند شب سوم او را در زندان دیدند گفتند شب اول کجا بودی و شب دوم زندان و تو کجا بودیت اکنون هر دو بدید آمدیت این چه واقعه است گنت شب اول ۱۰ من بحضرت بودم از آن نبودم و شب دوم حضرت اینجا بود از آن هر دو غایب بودیم شب سوم باز فرستادند مرا برای حفظ شریعت بیایند و کار خود کنید نقلست که در شبانروزی در زندان هزار رکعت نماز کردی گفتند می گوئی که من حق ام این نماز کرا می کنی گنت ما دانیم قدر ما نقلست که در زندان سبصد کس بودند جون شب در آمد گنت ای

۲۰ زندانیان شمارا خلاص دم گفتند چرا خود را نمی دهی گنت ما در بند خداوند ایم و باس سلامت می دارم اگر خواهیم بيك اشارت همه بندها بگشاییم بس بانگشت اشاره کرد همه بندها از هم فرو ریخت ایشان گفتند اکنون کجا روم که در زندان بسته است اشارتی کرد رخها بدید آمد گنت اکنون سر خویش بگیرد گفتند تو نمی آئی گنت ما را با او سر می ۲۵ است که جز بر سر دار نمی توان گنت دیگر روز گفتند زندانیان کجا

نخورد و گنت اخلاص نصفیه عمل است از شوایب کدورت و گنت
 زبان گویا هلاک دلهام خموش است و گنت گنت و گوی در علل بسنه
 است و افعال در شرك و حق خالی است ازین جمله و مستغنی است
 قال الله تعالى وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ و گنت بصایر
 بینندگان و معارف عارفان و نور علماء ربّانی و طریق سابقان ناجی و
 ازل و ابد و آنج در میانست از حدوث است اما این بجه دانند لیکن
 كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ و گنت در عالم رضا ازدهائیت که
 آنرا یقین خوانند که اعمال هزده هزار عالم در کام او جون ذره است در
 بیابانی و گنت ما همه سال در طلب بلای او باشیم جون سلطانی که دام
 ۱۰ در طلب ولایت باشد و گنت خاطر حق آنست که هیچیز معارضه نتواند
 کرد آنرا و گنت مرید در سایه توبه خود است و مراد در سایه عصمت
 و گنت مرید آنست که سبقت دارد اجتهاد او بر مکشوفات او و مراد
 آنست که مکشوفات او بر اجتهاد سابق است و گنت وقت مرد صدف
 دریاء سینه مرد است فردا این صدفها در صعید قیامت بر زمین زنند
 ۱۵ و گنت دنیا بگذاشتن زهد نفس است و آخرت بگذاشتن زهد دل و
 ترك خود گفتن زهد جان نقلست که برسینند از صبر گنت آنست که
 دست و پای برّند و از دار آویزند و عجب آنک این همه با او کردند
 نقلست که شبلی را روزی گنت یا ابا بکر دستی بر نه که ما قصد کاری
 عظیم کرده ام و سرگشته کاری شن و جین کاری که خودرا کشتن در
 ۲۰ بیش داریم جون خلق در کار او متغیر شدند منکر بی قیاس و مقرّ بی
 شمار بدید آمدند و کاره‌ها عجایب ازو بدیدند زبان دراز کردند و سخن
 او بخلیفه رسانیدند و جمله بر قتل او اتفاق کردند از آنک ی گنت انا
 الحقّ گفند بگوی هو الحقّ گنت بلی همه اوست شما ی گوئید که کم شن
 ۲۴ است بل که حسین کم شن است بحر محیط کم نشود و کم نگردد جبراً

که یکبار در بادیه چهار هزار آدمی با او بودند ناکعبه و یک سال در آفتاب گرم برابر کعبه بایستاد برهنه تا روغن از اعضاء او بر آن سنگ می رفت پوست او باز بشد و او از آنجا نخبید و هر روز قرصی و کوزه آب بیش او آوردندی او بدان کناره‌ها افطار کردی و باقی بر سر کوزه آب نهادی و گویند که کژدم در ایزار او آشیانه کرده بود بس در عرفات گنت یا دلیل المتخیرین و چون دید که هرکس دعا کردند او نیز سر بر نل ریگ نهاد و نظاره می کرد چون همه باز گشتند نفسی برزد گنت بادشاهها عزیزا باکت دانم باکت گویم از همه تسبیح مستحان و از همه تهلیل مهللان و از همه بندار صاحب بنداران الهی نوی دانی که عاجزم ۱۰ از مواضع شکر تو بجای من شکر کن خودرا که شکر آنست و بس نقلست که یک روز در بادیه ابرهیم خواص را گنت در چه کاری گنت در مقام توکل توکل درست می کم گنت همه عمر در عمارت شکم کردی کئی در توحید فانی خواهی شد یعنی اصل توکل در ناخوردن و نو همه عمر در توکل در شکم کردن خواهی بوذن فنا در توحید کئی خواهد بود و برسیند که ۱۵ عارف را وقت باشد گنت نه از بهر آنک وقت صفت صاحب وقت است و هرکه با صفت خویش آرام گیرد عارف نمود معیش آنست که لی مع الله وقت برسیند که طریقی بخدای چگونه است گنت دو قدم است و رسیدی یک قدم از دنیا بر گیر و یک قدم از عنبی اینک رسیدی بمولی برسیند از فقر گنت فقیر آنست که مستغنی است از ما سوی الله و ناظر ۲۰ است بالله و گنت معرفت عبارت است از دیدن اشیا و هلاک همه در معنی و گنت چون بندک بمقام معرفت رسد غیب برو وحی فرستد و ستر او گنگ گرداند تا هیچ خاطر نیاید اورا مگر خاطر حق و گنت خلق عظیم آن بود که جناء خلق در نو اثر نکند بس از آنک حق را شناخته ۲۴ باشی و گنت توکل آن بود که در شهر کسی را داند اولیتر بخوردن از خود

از آن عجب تر نبود و او را حلاج از آن گفتند که یکبار بانبار بنبه بر گذشت اشارتی کرد در حال دانه از بنبه بیرون آمد و خلق متعجب شدند نقلست که در شبانروزی چهار صد رکعت نماز کردی و بر خود لازم داشتی گفتند درین درجه که توئی چندین ریخ جراست گفت نه راحت
 ۵ در حال دوستان اثر کند و نه ریخ که دوستان فانی صفت اند نه ریخ در ایشان اثر کند و نه راحت نقلست که در بنگاه سالگی گنت که تا اکنون هیچ مذهب نگرفته ام اما از هر مذهبی آنچه دشوارترست بر نفس اختیار کردم و امروز که بنگاه ساله ام نماز کرده ام و هر نمازی غسلی کرده ام نقلست که در ابتدا که ریاضت می کشید دلتی داشت که بیست سال
 ۱۰ بیرون نکرده بود روزی بستم از وی بیرون کردند گزنه بسیار در وی افتاده بود یکی از آن وزن کردند نیم دانگ بود نقلست که یکی بنزدیک او آمد عفری دید که گرد او می گشت قصد کشتن کرد حلاج گنت دست از وی بدار که دوازده سال است تا او ندیم ماست و گرد ما می گردد گویند رشید خرد سمرقندی عزم کعبه کرد در راه مجلس می گنت
 ۱۵ روایت کرد که حلاج با چهار صد صوفی روی بیادیه نهاد چون روزی جند بر آمد چیزی نیافتند حسین را گفتند ما را سر بریان می باید گنت بنشینید بس دست از بس می کرد و سری بریان کرده با دو قرص بیکی می داد تا چهار صد سر بریان و هشتصد قرص بداد بعد از آن گفتند ما را رطب می باید بر خاست و گنت مرا بیفشانید بیفشانند رطب از وی می بارید تا سیر بخوردند بس در راه هر جا کی بشت بخارنی باز نهادی رطب بار آوردی نقلست که طایفه در بادیه او را گفتند ما را انجیر می باید دست در هوا کرد و طبقی انجیر تازه بیش ایشان بنهاد و یکبار حلاوا خواستند طبقی حلاوا بشکر گرم بیش ایشان بنهاد گفتند این حلاوا
 ۲۴ در باب الطاق بغداد باشد گنت ما را بغداد و بادیه یکی است نقلست

دادند که او را ببايد گشت جنيد در جامه تصوف بود نى نوشت و خليفه گفته بود که خطّ جنيد بايد جنيد دستار و دُرّاعه در بوشيد و بمدرسه شد و جواب فتوى نوشت کى نحن نحکم بالظاهر يعنى بر ظاهر حال کشتى است و فتوى بر ظاهر است اما باطن را خذای داند بس حسين از جنيد چون جواب مسایل نيافت متغير شد و بى اجازت بتستر شد و يك سال آنجا بيوز قبولى عظيم بيذا شد و او هج سخن اهل زمانه را وزنى نهادهى تا او را حسد کردند و عمرو بن عثمان در باب او نامها نوشت بخوزستان و احوال او در چشم اهل آن ديار قبيح گردانيد و او را نيز از آنجا دل بگرفت جامه متصوفه بيرون کرد و قبا در بوشيد و بصحبت ابناى دنيا مشغول شد اما او را از آن تفاوتى نبود و پنج سال نابديذ شد و در آن مدت بعضى بخراسان و ماوراء النهرى بود و بعضى بسيستان باز باهواز آمد و اهل اهواز را سخن گنت و بتزدك خاصّ و عامّ مقبول شد و از اسرار خلق سخن مى گفت تا او را حلاج الاسرار گنتند بس مرقع در بوشيد و عزم حرم کرد و در آن سفر بسيار خرقة بوش با او بودند چون بمکه رسيد يعقوب نهرجورى ببحر ش منسوب کرد بس از آنجا باز ببصره آمد باز باهواز آمد بس گفت ببلاد شركى روم تا خلق بخذای خوانم بهندوستان رفت بس بماوراء النهر آمد بس بچين افتاد و خلق را بخذای خواند و ايشانرا تصانيف ساخت چون باز آمد از اقصاء عالم بدو نامه نوشتندى اهل هند ابو المغيث نوشتندى و اهل چين ابو المعين و اهل خراسان ابو المهر و اهل فارس ابو عبد الله و اهل خوزستان حلاج الاسرار و اهل بغداد مصطلم ميخواندند و در بصره مخبر بس اقاويل در وى بسيار گشت بعد از آن عزم مکه کرد و دو سال در حرم مجاور شد چون باز آمد احوالش متغير شد و آن حال برنگى ديگر مبدل گشت که خلق را بمعنى مى خواند که کس برآن وقوف نى يافت تا جين نقل کنند که او را از بجاه شهر بيرون کردند و روزگارى گذشت بر وى که

همین واقعه افتاد که حسین را اما تقلید درین واقعه شرط نیست مرا عجب آمد از کسی که روا دارد که از درختی انا الله بر آید و درخت در میان نه چرا روا نباشد که از حسین انا الحق بر آید و حسین در میان نه و جنانک حق تعالی بزبان عمر سخن گفت که **إِنَّ الْحَقَّ لَيَنْطِقُ عَلٰی لِسَانِ عُمَرَ** و اینجا نه حلول کار دارد و نه اتحاد بعضی گویند حسین منصور حلاج دیگرست و حسین منصور ملحدی دیگرست استاذ محمد زکریا و رفیق ابو سعید فرمطی بود و آن حسین ساحر بوده است اما حسین منصور از بیضاء فارس بود و در واسط برورده شد و ابو عبد الله خفیف گفته است که حسین منصور عالی ربّانی است و شبلی گفته است **۱۰** که من و حلاج **يَكُ جِزِيمٌ** اما مرا بدیوانگی نسبت کردند خلاص یافتم و حسین را عقل او هلاک کرد اگر او مطعون بودی این دو بزرگ در حق او این نگفتندی و مارا دو گواه تمام است و بیوسته در ریاضت و عبادت بود و در بیان معرفت و توحید و در زری اهل صلاح و در شرع و سنت بود که این سخن از او بیضا شد اما بعضی مشایخ او را مہجور **۱۵** کردند نه از جهت مذهب و دین بود بل که از آن بود که ناخشنودی مشایخ از سرمستی او این بار آورد جنانک اول بتستر آمد بخدمت شیخ سهل بن عبد الله و دو سال در صحبت او بود بس عزم بغداد کرد و اول سفر او در هجده سالگی بود بس بصره شد و بعمر بن عثمان بیوست و هزده ماه در صحبت او بود بس یعقوب اقطع دختر بزو داد بعد از **۲۰** آن عمرو بن عثمان ازو برنجید از آنجا ببغداد آمد بیش جنید و جنید او را بسکوت و خلوت فرمود جندگاه در صحبت او صبر کرد بس فصد حجاز کرد و **يَكُ** سال آنجا مجاور بود باز ببغداد آمد با جمعی صوفیان به بیش جنید آمد و از جنید مسایل پرسید جنید جواب نداد و گفت زود باشد که سر جوب باره سرخ کنی گفت آن روز که من سر جوب **۲۵** باره سرخ کنم تو جامه اهل صورت بوشی جنانک آن روز که ایّه فتوی

ذکر حسین منصور حلاج قدس الله روحه العزيز

آن قنبل الله فی سبیل الله آن شیر بیشه تخفیف آن شجاع صندر صدیق آن
 غرقه دریای موج حسین منصور حلاج رحمة الله علیه کار او کاری عجب
 بود و واقعات غرایب که خاصّ او را بود که هم در غایت سوز و اشتیاق
 بود و در شدت لهب و فراق مست و بی قرار و شوربذّه روزگار بود و
 عاشق صادق و باک باز و جدّ و جهدی عظیم داشت و ریاضتی و کرامتی
 عجب و عالی همّت و رفیع قدر بود و او را تصانیف بسیار است بالفائز
 مشکل در حقایق و اسرار و معانی محبت کامل و فصاحت و بلاغتی
 داشت که کس نداشت و دقت نظری و فراستی داشت که کس را نبود
 ۱۰ و اغلب مشایخ کبار در کار او ابا کردند و گفتند او را در تصوّف قدی
 نیست مگر عبد الله خنیف و شبلی و ابو القاسم قشیری و جمله متأخران
 الا ما شاء الله کی او را قبول کردند و ابو سعید بن ابو الخیر قدس الله
 روحه العزيز و شیخ ابو القاسم گرگانی و شیخ ابو علی فارمزی و امام بوسف
 همدانی رحمة الله علیهم اجمعین در کار او سیری داشته اند و بعضی در
 ۱۵ کار او متوقّف اند جنانك استاذ ابو القاسم قشیری گنّت در حقّ او که
 اگر مقبول بود برّد خلق مردود نگردد و اگر مردود بود بقبول خلق
 مقبول نشود و باز بعضی او را بسحر نسبت کردند و بعضی اصحاب ظاهر
 بکنز منسوب گردانیدند و بعضی گویند از اصحاب حلول بود و بعضی
 گویند تولی با اتحاد داشت اما هرک بوی توحید بوی رسینه باشد هرگز او را
 ۲۰ خیال حلول و اتحاد نتواند افتاد و هرک این سخن گویند سرّش از توحید
 خبر ندارد و شرح این طوی دارد این کتاب جای آن نیست اما جماعتی
 بوده اند از زنداقه در بغداد چه در خیال حلول و چه در غلط اتحاد
 که خود را حلاجی گفته اند و نسبت بدو کرده اند و سخن او فهم ناکرده
 ۲۴ بدان کشتن و سوختن بتقلید محض فخر کرده اند جنانك دو تن را در سخ

که خذایرا می بیند و مشاهده صنع او می کند گفتند توکل چیست گفت
 بمعاینه شدن اضطرار و گفت صبر آنست که فرق نکند میان حال نعمت
 و محنت بآرام نفس در هر دو حال و صبر سکوت نفس است در بلا
 و گفت اخلاص ثمره یقین است و ریا ثمره شك و گفت کمال شکر در
 مشاهده عجز است از شکر و برسیند از عزلت گفت بیرون شدن است
 از میان زحمتهای و سر نگاه داشتن اگر بر تو رحمت نکند و گفت محاربه
 عامیان با خطرات است و محاربه ابدال با فکرت و محاربه زهاد با
 شهوات و محاربه تائبان با زلالت و محاربه مریدان با منی و لذات و گفت
 دوام ایمان و باداش دین و صلاح تن در سه چیز است یکی بسند کردن
 ۱۰ و دوم برهیز کردن و سوم غذا را نگاه داشتن و گفت هرک بخدای بسند
 کند سرش بصلاح باشد و گفت هرک از مناهی او برهیز کند سرش نیکو
 بود و هرکه غذاء خود نگاه دارد نفسش ریاضت یابد بس باداش آکتنا
 صفت معرفت، بود و عاقبت تقوی حسن خلقت بود و عاقبت احتما تن
 درستی بود و اعتدال طبیعت بود و گفت دینن اصول به شنودن فروع
 ۱۰ بود و درست کردن فروع بعرضه دادن بود بر اصول و راه نیست
 بمقام مشاهده اصول مگر بتعظیم آنچه خدای تعالی آنرا تعظیم کرده است از
 وسایل و وسایط و فروع و گفت چون حق تعالی زندگردداند بنه را
 بانوار خویش هرگز نمیرد تا ابد و چون بمیرد بخدای خویش هرگز او را
 زندگردداند تا ابد و گفت مرجع عارفان بخدای در بدایت بود و مرجع
 ۲۰ عوام بخدای بعد از نومیذی بود و گفت چون مصطفی علیه السلام نظر
 کرد بحق حق را بدید باقی ماند با حق بحق بی واسطه زمان و مکان از
 جهت آنک حاصل شد او را حضور آنک او را نه حضور است و نه مکان
 ۲۲ از اوصاف او مجرد گشت باوصاف حق جل و علا رحمة الله علیه

صد و اند هزار نبی من بیش رفتم و سلام کردم و روی از من بگردانید
گفتم یا رسول الله چه کردم که روی مبارک از من می گردانی گفت دوستی
از دوستان ما عصبه از تو در خواست کرد تو بخجلی کردی و بوی ندازی
در حال از خواب در آمدم و گریان شدم آواز در خانقاه بگوش من
آمد نگاه کردم درویش بود که بیرون می رفت در عقب او برفتم گفتم
ای عزیز توقف کن که آن آرزوی تو بیارم روی باز بس کرد و بخندید
و گفت هرک از تو آرزویی طلبند صد و بیست و چهار هزار بیغبررا
بشفاعت باید آورد تا تو آن آرزوی وی برسانی این بگفت و برفت و
نابدید شد بیش او را ندیدم نقلست که در جامع بغداد درویشی بود کی
۱۰ در زمستان و تابستان او را جز بیراهنی نبود ازو برسیندند که این چه
حالت گفت من موع بودم بجامه نیکو پوشیدن شی بخواب دیدم که در
بهشت می رفتم جماعتی را دیدم از فقرا بر مایه نشسته خواستم که با ایشان
بنشینم و فریشته دست من بگرفت و گفت تو از ایشان نهی این قوم
در یک بیراهن بوده اند بیزار شدم و نذر کردم که بجز یک بیراهن
۱۵ نبوشم نقلست که جریری مجلسی داشت جوانی بر خاست و گفت دلم گم
شده است دعا کن تا باز دهد جریری گفت ما همه درین مصیبت ایم
و گفت در قرن اول معاملت بدین کردند چون برفتند دین فرسوده شد
قرن دوم معاملت بویا کردند چون برفتند آن هم برفت قرن سوم معاملت
بمروء کردند چون برفتند مروء نماید قرن دیگر معاملت ایشان بجای بود
۲۰ چون برفتند آن حیا نماید اکنون مردمان چنان شده اند که معاملت خود
برهبت می کنند و گفت هرکه گوش بحدیث نفس کند در حکم شهوات
اسیر گردد و باز داشته اندر زندان هوا و خدای تعالی همه فایدها بر
دل وی حرام کند و هرک از سخن حق مزه نیابد ویرا نیز اجابت نماند
و هرک بدون انذاره خویش رضا دهد خدای تعالی او را برکشند زیادت
۲۵ از غایت او و یکی گفت اصل کار دل چیست گفت اصل مقاربتی است

ذکر ابو محمد جریری قدس الله روحه العزیز

آن ولی قبه و ولایت آن صفتی کعبه هدايت آن متمکن عاشق آن متدین صادق
آن در مشاهده بصیری شیخ وقت ابو محمد جریری رحمة الله عليه یگانہ
وقت بود و برگزیده زمانه در میان اقران واقف بود بر دقائق طریقت
و بسندیده بود بهمه نوع و کامل بود در ادب و در انواع علوم حظی
وافر داشت و در فقه منتهی و امام عصر بود و در علم اصول بغایت بود
و در طریقت استاذ بود تا حدی که جنید مریدانرا گفت که ولی عهد
من اوست صحبت عبد الله نسیری یافته بود و آداب او جنان بود که
گفت بیست سال است تا بای در خلوت دراز نکردم و حسن ادب با
۱۰ خدای اولیتر نقلست که يك سال بمکه مقام کرد که نخفت و سخن نگفت
و بشت باز نهاد و بای دراز نکرد ابو بکر کفائی گفت این چنین بجه
توانستی کرد گفت صدق باطن مرا بدان داشت تا ظاهر مرا قوت کرد
چون جنید وفات کرد اورا بجای او بنشانند و گفت روزی بازی
سفید دیدم جهل سال بصیادی برخاستم بازش نیافتم گفتند چگونه بود
۱۵ گفت روزی نماز بسین درویشی بای برهنه موی بالیده از در خانفاه
در آمد و طهارت کرد و دو رکعت بگردد و سر بگریبان فرو برد و آن
شب خلیفه اصحابنارا بدعوت خواند بود من بیش او رفتم و گنتم موافقت
درویشان می کنی بدعوت سر بر آورد و گفت مرا امشب سر خلیفه نیست
مرا عصید می باید اگر می فرمائی نیک والا تو دانی این بگفت و سر
۲۰ بگریبان فرو برد من گنتم مگر این نو مسلمانی است کی موافقت درویشان
نی کند و نیز آرزوی می طلبد التماس نکردم و بدعوت رفتم و سماع
کردیم چون باز آمدیم آن درویش همچنان سر فرو برده بود برفتم و بختتم
رسول را علیه السلام بخواب دیدم که می آمد با دو بیر و خلقی بسیار بر
۲۴ اثر او برسیدم که آن دو بیر کیستند گفتند ابرهیم خلیل و موسی کلیم و

است در وقت بیرون شدن از دنیا و گفت نصوّف صبرست در تحت
 مجاری اقدار و فرا گرفتن از دست ملك جبار و قطع کردن بیابان و
 کوهسار و گفت رضا بر دو قسم بود رضا بدو و رضا ازو رضا بدو
 در تدبیر بود و رضا ازو در آنح قضا کند و گفت ایمان تصدیق دل
 است بدآنح از غیب برو کنف افتد و گفت ارادت رنج دایم است و
ترك راحت و گفت وصلت آنست که بمحبوب اتصال بدید آید از جمله
چیزها و غیبت افتد از جمله چیزها جز حق تعالی و گفت انبساط بر
 خاستن احتشام است در وقت سوال و گفت تقوی دور بودن است از
 هر چه ترا از خدای دور کند و گفت ریاضت شکستن نفس است بخدمت
 ۱۰ و منع کردن نفس است از فتره در خدمت و گفت قناعت طلب ناکردن
است آنرا که در دست تو نیست و بی نیاز شدن از آنح در دست نست
 و گفت زهد راحت یافتن است از بیرون آمدن از ملك و گفت اندوه
تن را باز دارد از طرب و گفت رجا شاد شدن بود بوجود وصال او
 و گفت فخر نیستی ملك بود و بیرون آمدن از صفات خود و گفت
 ۱۵ یقین حقیقت اسرار بود بمحکتهاء غیب برسیدند که عمودیت کی درست
آید گفت جون همه کارها خود بخدای باز گذارد و در بلاها صبر کند
برسیدند که درویشی که سه روز گرسنه بود بعد از آن بیرون آید و
سوال کند بدآن قدر که اورا کنایت بود اورا چه گویند گفت اورا
کذاب گویند و گفت چیزی می خورید و خاموش می باشید که اگر
 ۲۰ درویشی ازین در در آید همه را فضیحت کند نقلست که جون وفاتش
نزدیک آمد خادم را گفت من بند عاصی گریزه بای بودم غلی بر گردن من
نه و بندی بر بای من نه و همچنان روی بقبله کن و مرا بنشان باشد که
در بذبرد بعد از مرگ خادم ابن نصیحت شیخ آغاز کرد هائنی آواز داد که
 ۲۴ هان ای بی خبر مکن میخواهی که عزیز کرده مارا خوار کنی رحمة الله علیه

گفتند که در شهر طوفی کنیم در بازار شدند و بدکان خیاطی رفتند تا جیب خرقه بدوزند خیاطرا مراض ضایع شد ایشانرا گفتند که شما گرفته اید بس بدست سرهنگی دادند و بسرای عضد الدوله بردند عضد الدوله فرمود که دست ایشان باز کنید شیخ عبد الله خنیف حاضر بود گفت صبر کنید که این کار ایشان نیست ایشانرا خلاص دادند بس با صوفیان گفت ای جوانان آن ظن شما راست بود اما آمدن ما بسرای سلاطین بجهت جنین کارهاست هر دو صوفی مرید او شدند تا بدانی که هر که دست در دامن مردان زند او را ضایع نگذارند و دست او بر باز ندهند نقلست که شیخرا مسافری رسید که اسهالش می آمد بدست خود آن شب طاس او بر داشت و یک ساعت نخفت تا نزدیک صبح شیخ یک نفس چشم بر هم نهاد آن مسافر آواز داد و گفت کجائی که لعنت بر تو باد شیخ در حال بر جست ترسان و لرزان و طاس آنجا برد بامداد مریدان با شیخ گفتند آخر این چه مسافر است که لفظی جنین و جنین گفت و مارا طاقت تحمل نماند و تو تا این غایت صبر میکنی شیخ گفت ۱۰ من جنین شنیدم که رحمت بر تو باد و سخن اوست که حق تعالی ملایکه را بیافرید و جن و انس را و عصمت و حیل و کنایت بیافرید بس ملایکه را گفتند اختیار کنید ازینها ایشان عصمت اختیار کردند بس جن را گفتند شما نیز اختیار کنید عصمت اختیار می کردند گفتند ملایکه سبقت کردند کنایت اختیار کردند بس انسانرا گفتند اختیار کنید عصمت خواستند گفتند ملایکه سبقت نموده اند کنایت اختیار کردند گفتند جن سبقت گرفته اند بس حیل و کنایت اختیار کردند و بجهت خویش حیاتی می کنند ۱۵ ابو احمد صغیر شیخرا گفت مرا وسوسه رنجی می دارد شیخ گفت صوفیان که من دیده ام بر دیو سخریت کردند می اکنون دیو بر صوفی سخریت می کند و گفت صوفی آنست که صوف باشد بر صفا و هوارا بچشانند طعم ۲۰ جنا و دنیا را بیندازد از بس قفا و گفت منزّه بودن از دنیا عین راحت

این بگفت و برخاست مرا بیش ازین با وی گستاخی نبوده است که او بغایت در ریاضت بوده است نقلست که او را دو مرید بود یکی احمد مه و یکی احمد که و شیخ را با احمد که به بوزی اصحاب را از آن غیرت آمد یعنی احمد مه کارها کرده است و ریاضت کشیده شیخ را از آن معلوم شد خواست کبا ایشان نماید که احمد که بهتر است شتری بر در خانقاه خفته بود شیخ گفت یا احمد مه گفت لَبَّيْكَ گنت آن اشتر را بر بام خانقاه بر احمد گفت یا شیخ اشتر جون بر بام توان برد شیخ گنت اکنون رها کن بس گفت یا احمد که گفت لَبَّيْكَ گنت آن شتر بر بام خانقاه بر در حال میان در بست و آستین باز کرد و بیرون دوید و هر دو دست در زیر شتر کرد و قوت کرد نتوانست گرفت شیخ گفت که تمام شد یا احمد و معلوم گشت بس اصحاب را گنت که احمد که از آن خود بجای آورد و فرمان قیام نمود و با اعتراض بیش نیامد و فرمان ما نگرست نه بکار که توان کرد یا نه و احمد مه بَحْبَّت مشغول شد و در مناظره آمد از ظاهر حال مطالعه باطنی توان کرد نقلست که شیخ مسافری ۱۰ رسید خرقه سیاه بوشینک و شمله سیاه بر کرده و ایزاری سیاه و بیراهنی سیاه شیخ را در باطن غیرت آمد جون مسافر دو رکعتی بگزارد و سلام کرد شیخ گفت یا اخی جرا جامه سیاه داری گنت از آنک خذایانم برده اند یعنی نفس و هوا گنت أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ شیخ گنت او را بیرون کنید بیرون کردند بخواری بس بفرمود که باز آرید باز آوردند ۲۰ هجینین جهل بار فرمود که او را بخواری بیرون می کردند و بازی آوردند بعد از آن شیخ بر خاست و قبله بر سر او داد و عذر خواست و گفت ترا مسلم است سیاه بوشیدن که درین جهل بار خواری که بتو کردند متغیر نشدی نقلست که دو صوفی از جائی دور بزبارت شیخ آمدند شیخ را در خانقاه نیافتند برسیدند که کجاست گفتند بسرای عضد الدوله ۲۰ گفتند شیخ را با سرای سلاطین چه کار در یغا آن ظن ما بدین شیخ بس

نای نماز کرده است و عبد الله جناب بود که هیچ سنت یغیر از وی فوت
 نشد خواست که او نیز همچنان نماز کند چون يك رکعت نماز بر سر
 انگشت گزارد دوم نتوانست یغیر را علیه السلام بخواب دید که از
 محراب در آمد و گفت این نماز خاصّ مر است و تو این مکن نقلست که
 نیم شب خادم را گفت که زنی حاصل کن تا بخوام خادم گنت درین نیم
 شب کجا روم اما مرا دختری هست شیخ اگر اجازه دهند بیایم گنت بیار
 بس خادم دختر بیار و شیخ در حال نکاح کرد چون هفت ماه بر آمد
 طفلی بوجود آمد وفات کرد شیخ خادم را گنت دختر را بگوئی تا طلاق
 بستاند و اگر میخواهد همچنان می باشد خادم گنت یا شیخ درین چه سر
 است گنت آن شب که نکاح کردم قیامت را بخواب دیدم و خلقی بسیار در
 ماند و همه در عرق غرق شده که ناگاه طفلی بیامد و دست بدر و مادر
 گرفت و چون باز از صراط بگذرانید من نیز خواستم تا مرا طفلی باشد
 چون آن طفل بیامد و برفت مقصود حاصل شد بعد از آن نقل کنند
 که چهار صد عقد نکاح کرده است از آنک او از ابناء ملوک بود چون
 توبه کرد و حال او بکل رسید بدو تقرّب می کردند دوگان و سه گان در
 ۱۰ عقد می آورد و یکی جهل سال در عقد او بود و او دختر وزیر بود
 نقلست که از زنان او برسیدند که شیخ با شما چون باشد در خلوت
 همه گفتند ما از صحبت او هیچ خبر نداریم اگر کس را خبر باشد دختر
 وزیر را باشد از وی برسیدند گنت چون خبر شدی که شیخ امشب بخانه
 ۲۰ من می آید طعام بهاء لذیذ ساختی و خود را زینت کردی چون بیامدی
 آن بدیدی مرا بخواندی و ساعتی در من نگردستی و زمانی در آن طعام
 نگه کردی تا شبی همچین دست من بگیرد و در آستین کشید و بر شکم
 خود مالید از سینه تا ناف بانزده عقد دیدم گنت کی ای دختر بیرس
 که این عقد چیست برسیدم گنت این همه لب و شدت صبر است که
 ۳۰ گرد بر گرد بسته ام از جنین روی و جنین طعام که در بیش من نهاده

توبه کردم تا راه بما نمودند چون باز آمدم از آن درویش عذر خواستم و گنت یکبار شنیدم که در مصر بیری و جوانی بمراقبت نشسته اند بر دوام آنجا رفتم دو شخص را دیدم روی بقبله کرده سه بار سلام کردم جواب ندادند گفتم بخدای بر شما کی سلام مرا جواب دهید آن جوان سر بر آورد و گنت یا ابن خفیف دنیا اندک است و ازین اندک اندکی مانده است ازین اندک نصیب بسیار بستان یا ابن خفیف مگر فارغی که بسلام ما می بردازی این بگنت و سر فرو برد و من گرسنه و تشنه بودم گرسنگی را فراموش کردم همگی من ایشان گرفتند توفّ کردم و با ایشان نماز بیشین گزاردم و نماز دیگر گزاردم و گفتم مرا بندی ده گنت یا ابن خفیف ما اهل مصیبتیم ما را زبان بند نبوذ کسی باید که اصحاب مصیبت را بند دهد ۱۰ سه روز آنجا بودم که نه چیزی خوردم و نه خفتم با خود گفتم چه سوگند دهم تا مرا بندی دهند آن جوان سر بر آورد و گنت صحبت کسی طلب کن که دین او ترا از خدای یاد دهد و هیبت او بر دل تو افتد و ترا بزبان فعل بند دهد نه بزبان گنتار نقلست که گنت يك سال بروم ۱۵ بودم روزی بصعرا شدم رهبانی را بیاوردند چون خیالی و بسوختند و خاکستر او را در چشم کوران کشیدند بقدرت خدای تعالی بینا شدند و بیمارانی خوردند و شنای یافتند عجب داشتم که ایشان بر باطل اند این چگونه بود آن شب مصطفی را صلی الله علیه و علی آله و سلم بخواب دیدم گفتم یا رسول الله تو آنجا چه می کنی گنت آمدم ام برائے تو گفتم ۲۰ یا رسول الله این چه حال است فرمود که اثر صدق و ریاضت است که در باطل است اگر در حق بود چگونه بود و گنت شبی بیغامبر را علیه السلام بخواب دیدم که بیامدی و مرا بسر بای بیدار کردی و من در وی نگاه می کردم فرمود کی هرک راهی بشناسد و رفتن آن راه بیش گیرد بس از سلوک باز ایستد حتی تعالی او را عذابی کند که هیچ کس را از عالمیان جنان عذاب نکند نقلست که بیغمبر علیه السلام بر سر دو انگشت

سوال کرد گفتم امشب هشت میویز ترا دادم شیخ گفت چرا گفتم ترا
ضعیف دیدم و دلم بدرد آمد گفتم تا ترا قوتی باشد شیخ گفت بس تو
یار من نبوده بل که خصم من بوده که اگر یار من بودتی شش داذقی نه
هشت بس شیخ اورا از خدمت مهجور کرد و خادمی دیگر نصب کرد و گفتم
جهل سالست تا مرا قبول است میان خاص و عام و جندان نعمت بر ما
ریختند که اورا حد نبوذ و جان زیستم درین مدت که زکوة فطر بر من
واجب نشد و گفتم در ابتدا خواستم که بحج روم جون بیغداد رسیدم
جندان بندار در سر من بوذ که بدیدن جنید زرفتم جون بیادیه فرو شدم
رسی و دلوی داشتم نشنه شدم جاهی دیدم کی آهوئی از وی آب می خورد
۱۰ جون بسر جاه رفتم آب بزیر جاه رفت گفتم خذوندا عبد الله را قدر
ازین آهو کمتر است آوازی شنیدم که این آهو دلو و رسن نداشت و
اعتماد او بر ما بوذ و قتم خوش شد دلو و رسن بینداختم و روانه شدم
آوازی شنیدم که با عبد الله ما ترا تجربت می کردیم تا جون صبری کنی
باز گرد و آب خور باز گفتم آب بر لب جاه آمد بوذ وضو ساختم و
۱۵ آب خوردم و برفتم تا بدینه حاجتم هیچ باب نبوذ بسبب طهارت جون
باز گفتم بیغداد رسیدم روز آذینه بجامع شدم جنید را چشم بر من افتاد
گفت اگر صبر کردتی آب از زیر قدمت بر آمدی نفلست که گفتم در
حال جوانی درویشی بیش من آمد و اثر گرسنگی در من بدید مرا بخانه
خواند و گوشتی بخته بوذ بوی گرفته مرا از خوردن آن کراهیت می آمد
۲۰ و رنج می رسید تا درویش آن نعرز در من بدید شرم زده شد و من نیز
خجل گفتم بر خاستم و با جماعتی اصحاب نقل کردم جون بفادسیه رسیدم
راه کم کردم و هیچ نوشه نداشتیم تا چند روز صبر کردم تا بشرف هلاک
رسیدم تا حال جان شد که سگی بقیمت گران بخریدیم و بریان کردم تمه از
آن بمن دادند خواستم تا بخورم حال آن درویش و طعام یاد آمد با خود گفتم
۲۵ که این عنفوت آن است کی این درویش آن روز از من خجل شد در حال

علیه شیخ المشایخ عهد خویش بود و بکانه عالم بود و در علوم ظاهر و باطن مفقدا بود و رجوع اهل طریقت در آن وقت بوی بود بینائی عظیم داشت و خاطری بزرگ و احترای بغایت و فضایل او جداست که بر نتوان شمردن و ذکر او نتوان کرد و مجتهد بود در طریقت و مذهبی خاص داشت در طریقت جماعتی اند از متصوفه که تولا بدو کنند و در هر جهل روز نصیبتی از غوامض حقایق می ساخت و در علم ظاهر بسی نصیف نفیس دارد همه مقبول و مشهور و آن مجاهدات که او کرد در وسع بشر ننگذ و آن نظر که او را بود در حقایق و اسرار در عهد او کس را نبود و بعد از وی در بارس خلئی نماند چنانک نسبت بدو درست کردی و از ابناء ملوک بود و بر تجرید سفرها کرده رویم و جربری و ابن عطا و منصور حلاج را دیده بود و جنید را یافته و در ابتدا که درد دین دامن دل او بگرفت چنان شد که در رکعتی نماز ده هزار بار قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ بر خواندی و بسیار بودی که از بامد تا شب هزار رکعت نماز کردی و بیست سال بلاسی پوشیده بود و هر سال چهار جهله بداشتی و آن روز که وفات می کرد جهله بیانی داشته بود که در آن جهله آخر وفات کرد و بلاس از خود بیرون نکردی نقلست که در وقت او بیری محقق بود اما از علماء طریقت نبود و در بارس مقام داشت نام او محمد ذکربری و هرگز مرقع نبوشیدی از عبد الله خنیف برسیدند که شرط در مرقع چیست و داشتن آن کرا مسلم است ۲۰ گفت شرط مرقع آنست که محمد ذکربری در بیراهن سنید بجای می آورد و داشتن او را مسلم است و ما در میان بلاسی نمی دانیم تا بجای توانیم آورد یا نه و او را خنیف از آن گفتند که هر شب غذای او بوقت افطار هفت میویز بودی بیش نه سبک بار بوده است و سبک روح و سبک حساب باشد در آن جهان شبی خادم هشت میویز بداد و شیخ ندانست و بخورد ۲۵ حلاوت طاعت بر قاعده هر سب نیافت خادم را بخواند و از آن حال

دنیارا بر بلوی قسمت کرده اند و بهشت بر تقوی و کنت از حکم مرید سه چیز است یکی خوابش در وقت غلبه بود و خوردش در وقت فاقه بود و سخنش در وقت ضرورت و کنت شهوت مہار دیو است کہ ہرک مہار دیو گرفت با دیو ہم بود و کنت بتن در دنیا باش و بدل در آخرت و کنت جون از خدای توفیق خواهی ابتدا بعمل کن و کنت ما دین خدای مبنی بر سه رکن یافتیم بر حق و بر عدل و بر صدق حق بر جوارح است و عدل بر قلوبست و صدق بر عقل یعنی حق جز بظاہر نتوان داشت کما قال علیہ السلام تَحْنُ نَحْمُکُمْ بِالظَّاهِرِ اَبْلِیْسَ وَ اَدْرِیْسَ دَرِ عَالَمِ بَاطِنِ بُوْدنْد تَا ظَاہِرِ نَشْدنْد مَعْلُومِ نَشْدنْد کَہ اَبْلِیْسَ بَاطِلِ اسْت وَ اَدْرِیْسَ بَرِ حَقِّ وَ عَدْلِ بَرِ دَلَسْتِ قَسْمَتِ بَعْدَلِ دَلِ تَوَانْدِ کَرْدِ بَحْسَبِ ہرِ یَکِی وَ صَدَقِ بَعْقَلِ تَعَلُّقِ دَارْدِ کَہ فَرْدَا کَہ از صَدَقِ سَوَالِ کَننْد عَاقِلَانِ رَا کَننْد وَ کَننْتِ وَ جُودِ عَطَا از حَقِّ شَہُودِ حَقِّ اسْت بَحْقِ از جَہْتِ اَنکِ حَقِّ اسْت دَلِیْلِ بَرِ ہرِ جِیْزِی وَ ہِجِ جِیْزِ دُونِ حَقِّ دَلِیْلِ نِیْسْت بَرِ حَقِّ وَ کَننْتِ خَذَائِرَا بَاذِی اسْت کَہ اَنْرَا بَاذِ صَبِیْحَہِ خَوَاننْد کَہ اَن بَاذِ مَخْرُونَسْت دَرِ زَبْرِ عَرَشِ وَ قَتِ سَمَرِ وَ زَبْدِنِ گِیْرِذِ وَ نَاہْمَا وَ اسْتِغْنَارِ بَرِ گِیْرِذِ وَ بَمَلْکِ جَبَّارِ رَسَانْدِ وَ کَننْتِ شُکْرِ کَرْدِنِ دَرِ مَوْضِعِ اسْتِغْنَارِ گَنَاهِ بُوْدِ وَ اسْتِغْنَارِ دَرِ مَوْضِعِ شُکْرِ گَنَاهِ بُوْدِ نَقْلَسْتِ کَہ جُونِ کَتَانِی رَا وَ فَاتِ نَزْدِیْکِ بَرَسِیْدِ گَننْتِنْد دَرِ حَالِ حَیْوۃِ عَمَلِ تُو جَہِ بُوْدِ تَا بَذِیْنِ مَنَامِ رَسِیْدِی کَننْتِ اَکْرَ اَجَلْمِ نَزْدِیْکِ نَبُوْدِی نَگَننْتَمِی بَسِ گَننْتِ جَہْلِ سَالِ دِیْذَبَانِ دَلِ بُوْذِمِ ہرْجَہِ غَیْرِ خَدَائِی بُوْدِ از دَلِ دُورِی کَرْدِمِ تَا دَلِ جِنَانِ شَدِ کَہ ہِجِیْزِ دِیْگَرِ نَدَانَسْتِ جِزِ خَدَائِی تَبَارِکِ وَ تَعَالٰی وَ تَقْدَسِ

ذکر شیخ کبیر ابو عبد الله محمد بن الحنفیہ قدس الله روحه العزیز
آن مقرب احدیت آن مقدس صمدیت آن بر کشیدہ درگاہ آن بر کریدہ
۲۴ الله آن محقق لطیف قطب وقت ابو عبد الله محمد بن الحنفیہ رحمة الله

زاهد آن باشد که هیچ نیابد و دلش شاد بود بنیافتن آن و جدّ و جید لازم گیرد و احتمال ذلّ کند بصبر و راضی باشد بدین تا بمیرد و کنت نصوّف همه خلق است هرکرا خلق بیشتر نصوّف بیشتر و کنت فراست ببنا شدن یقین است و دینار غیب و آن از اثر ایمان است و کنت محبت ایثار است برای محبوب و کنت نصوّف صفوة است و مشاهده و کنت صوفی کسی است که طاعت او نزدیک او جنایت بود که از آن استغفار باید کرد و کنت استغفار توبه است و توبه اسمی است جامع شش چیز را اول بشیانی بر آنچه گذشته باشد دوم عزم کردن بدانک بیش بگناه رجوع نکند سوم بگزاردن هر فریضه که میان او و خدای است چهارم ادا کند مظلّم خلق را بنعم بگذارد هر گوشت و پوست و شحم که از حرام رسته باشد ششم تن را الم طاعت بچشانند جنانک حلاوت معصیت جشانیکه است و کنت اول وجد حلو است و میان مُرّ و آخر سُنّم و کنت توکل در اصل متابعت علم است و در حقیقت کامل شدن یقین و کنت عبادت هفتاد و دو باب است هفتاد و یک در حیا است از خدای تعالی و کنت علم بخدای تمامتر از عبادت خدا برا و کنت طعامی مشتهی لحمه است از ذکر خدای در دهان یقین که در حالت توحید آن لحمه را از مایه رضا برگرفته باشد با گان نیکو بکرامت حق و کنت هرگز بندگان را زبان بدعا گشاده نکند و بعدر خواستن مشغول نگرداند تا در مغنرت گشاده نکند و کنت جون افتقار بخدای درست شود عبادت درست شود از جهت آنک این دو حالت تمام نشود مگر بیکدیگر و کنت دردی بوقت انتباه از غفلت و انقطاعی از حظّ نفسانی و لرزیدن از بیم قطیعت فاضلتر از عبادت انس و جنّ و کنت اعمال جامه بندگیست هرک اورا خدای تعالی وقت قسمت از رحمت دور کرد امروز عمل را ترك گیرد و ۲۴ هرکرا نزدیک گردانید بر اعمال ملازمت کند و جون بیشه گیرد و کنت

من اورا نشناختم و او مرا شناخت دانستم کی خذایرا دوستان اند که
 مرا شناسند و من ایشانرا نشناسم نقلست که وقتی در نماز بود طزاری بیامد
 و ردا از کف شیخ باز کرد و بی بازار برد تا بفروشد در حال دستش
 خشک شد اورا گفتند مصلحت تو آنست که باز بری بخدمت شیخ و
 شفاعت کنی تا دعا کند باشد که خدای تعالی دستت باز دهد طزار باز
 آمد و شیخ همچنان در نماز بود و ردا در کف شیخ داد و بنشست تا شیخ
 از نماز فارغ شد در قدمه او افتاد و عذری خواست و زاری می کرد
 حال بگفت شیخ گفت بعزّه و جلال خدای که نه از بردن خبر دارم و
 نه از آوردن بس گفت الهی او برده باز آورد آنج ازو ستّه باز ده در
 ۱۰ حال دستش نیک شد نقلست که گفت جوانی بخواب دیدم بغایت صاحب
 جمال گفتم کیستی گفت نفوی گفتم کجا باشی گفت در دل اندوهگنان
 بس نگه کردم زنی سیاه دیدم بغایت زشت گفتم تو کیستی گفت خنک و
 نشاط و خوش دلی گفتم کجا باشی گفت در دل غافلان و اهل نشاط
 چون بیدار شدم نیت کردم که هرگز نخندم مگر بر من غلبه کند و گفت
 ۱۵ در شبی بجاه و بیکبار بیغمبرا علیه السلام بخواب دیدم و مسایل پرسیدم
 و گفتم شبی بیغمبرا علیه السلام بخواب دیدم گفتم چه دعا کنم تا حق
 تعالی دل مرا نگیرد گفت هر روزی جهل بار بگوی بصدق یا حی یا
 قیوم یا لا اله الا انت اسألك ان تُحیی قلبی بنور معرفتك ابدًا و گفت
 درویشی بنزدیک من آمد و می گریست و گفت ده روز است تا گرسنه
 ۲۰ ام با بعضی یاران از گرسنگی شکایت کردم بس بی بازار شدم درمی یافتم در
 راه که بر آن نوشته بود که خدای بگرسنگی تو عالم نیست که شکایت می
 کنی و گفتم که یکی از وی وصیت خواست گفتم جنانک فردا خدای
 تعالی ترا خواهد بود تو امروز اورا باش و گفت انس بمخلوق عقوبت
 ۲۵ است و قرب اهل دنیا معصیت و با ایشان میل کردن مذلت و گنت

بینار شدم خود را بر کوه ابو قیس دیدم ذره از آن غبار در دم نمانده بود
 و گفتم یکی با من صحبت می داشت و عظیم بر من ثقیل بود از وی چیزی
 بوی بخشیدم آن ثقل زایل نشد او را بنحانه بردم و گفتم بای بر روست
 من نه نمی نهاده الحاح کردم تا بای بنهاد بر روی من و می داشت
 ۹ جندانک ثقل زایل شد و بدوستی بدل گشت مرا دو بیست درم
 از وجه حلال فتوح شده بود بیش او بردم و بر کناره سجاده او نهادم
 گفتم در وجه خود صرف کن بگوشه چشم در من نگرست و گفتم من
 این وقت را بهفتاد هزار دینار خریزم ام تو میخواهی که مرا بدین غزه کنی
 بس بر خاست و سجاده بر فشاند و برفت هرگز چون عز او و ذل خود
 ندیدم که آن ساعت که آن درمها می جیدم نفیست کی مریدی داشت
 مگر در حال نزع بود چشم باز کرد و در کعبه نگرید اشترے برسید و
 لکذی زد و چشمش بیرون انداخت در حال بسر شیخ ندا کردند که درین
 حالت ارادت غیبی و مکاشفات حقیقی بدو فروی آمد و او بکعبه نگرست
 ادبش کردند که در حضور ربّ البیت نظاره بیت کردن روا نبود
 ۱۰ نقل است که روزی پیری نورانی ردا بر افگند با شکوه از باب بنی سبیه
 در آمد و بیش کتانی رفت و او سر فرو کشید بود و گفتم بعد از سلام
 که ای شیخ چرا بمقام ابرهیم نروی که پیری بزرگ آمده است و اخبار عالی
 روایت می کند تا سماع کنی کتانی سر بر آورد و گفتم ای شیخ از که
 روایت می کند گفتم از عبد الله بن معمر از زهرے از ابو هریرة از
 ۲۰ پیغامبر صلی الله علیه و علی آله وسلم گفتم ای شیخ دراز اسنادی آوردی
 هرچه ایشان آنجا با اسناد خبر می گویند ما اینجا بی اسناد می شنوم پیر گفتم
 از که می شنوی گفتم حدیثی قلبی عن ربی جلّ جلاله دم از خدای می
 شنود پیر گفتم چه دلیل داری بدین سخن گفتم دلیل آن دارم که دم
 می گویند که تو خضری خضر علیه السلام گفتم تا آن وقت می بنداشتم
 ۲۰ که خدایا هیچ ولی نیست که من او را شناسم تا ابو بکر کتانی را دیدم که

ختم کردی و در طواف دوازده هزار ختم قرآن کرده بود و سی سال در حرم بزیب ناودان نشسته بود که درین سی سال در شبانروزی یکبار طهارت نازه کردی و درین مدّت خواب نکرد و در ابتدا دستوری از مادر خواست که بچّ روز گنت چون در بادیه شدم حالتی در من بدید آمد که موجب غسل بود با خود گفتم مگر بشرط نیامد ام باز گفتم چون بدر خانه رسیدم مادر در بس در نشسته بود بانتظار من گفتم ای مادر نه اجازت داده بودی گفتم بلی اما خانه را بی تو نمی توانستم دید تا تو رفته اینجا نشسته ام و نیت کرده بودم تا باز نیایی بر نخیزم بس چون مادر وفات کرد روی در بادیه نهادم گفتم در بادیه بودم درویشی را دیدم مرده و می خندید گفتم تو مرده و می خندی گفتم محبت خدای چنین بود بو الحسن مزین گفتم ببادیه فرو شدم بی زاد و راحله چون بکنار حوضی رسیدم بنشستم و با خود گفتم بادیه بریزم بی زاد و راحله یکی را دیدم که بانگ بر من زد که ای حجاج لا تُحَدِّثْ نَسْكَ بِالْأَبْطَالِ نگاه کردم کتابی را دیدم توبه کردم و بخدای باز گفتم و گفتم مرا اندکی غبار ۱۵ بود در دل با امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه نه بجهت چیزی دیگر بلك بجهت آنک رسول صلی الله علیه و علی آله و سلم فرمود لا فتی الا علی شرط فتوت آن بودی که اگرچه معاویه بر باطل بود و او بر حق کار بوی باز گذاشتی تا جندان خون ریخته نشدی و گفتم میان مروه و صفا خانه داشتم در آنجا مصطفی را علیه السلام بخواب دیدم با یاران او رضوان ۲۰ الله علیهم اجمعین که در آمدی و مرا در کنار گرفتی بس اشارت کرد بابو بکر کی او کیست گفتم ابو بکر بس بعمر اشارت کرد گفتم عمر بس اشارت کرد بعثمان گفتم عثمان بس اشارت کرد به علی من شرم داشتم بسبب آن غبار بس سید علیه السلام مرا با علی برادری داد تا یکدیگر در کنار گرفتیم بس ایشان برفتند من و علی بماندیم علی رضی الله عنه مرا ۲۵ گفتم بیا تا بکوه بو قُبَیس روم بسر کوه رفتیم و نظاره کعبه کردم چون

و گنت بدبخت کسی است که معاصی ظاهر گردانند که بر وی فراموش گردانیده است و گنت وی ان بود که از حال خود فانی بود و بمشاهدۀ حق باقی بود و حق تعالی متولی اعمال او بود و او را بخود هیچ اختیار نبود و با غیرش قرار نبود و گنت عارف آنست که جمله دل خویش بمولی داده باشد و تن بخلق و گنت گمان نیکو بردن بخدای غایت معرفت بود بحق و گمان بد بردن بنفس اصل معرفت بود بنفس و گنت هرکه ملازمت کند بر درگاه مولی بعد از لزوم چه بود بجز از در گذاذن و هرکه صبر کند بر خدای بعد از صبر چه بود جز وصول بحق و گنت صاحب استقامت باش نه صاحب کرامت که نفس تو کرامت خواهد و خدای استقامت و گنت رضا سرای عبودیت است و صبر در وی و تفویض خانه وی و مرگ بر در است و فراغت در سرای و راحت در خانه و گنت بخل سه حرفست با و آن بلاست و خا و آن خسران و لام و آن لوم است بس بخیلی بلائی است بر نفس خویش خاسری است در نفاق خویش و ملوی است در بخل خویش رحمه الله علیه

ذکر ابو بکر کتّانی قدّس الله روحه العزیز

۱۰

آن صاحب مقام استقامت آن عالی همت امامت آن شمع عالم توفیق آن رکن کعبه تحقیق آن قبله روحانی شیخ ابو بکر کتّانی رحمه الله علیه شیخ مکه بود و پیر زمانه بود و در ورع و تقوی و زهد و معرفت بگانه بود و از کبار مشایخ حجاز بود و در طریقت صاحب تصنیف و صاحب تمکین و در ولایت صاحب مقام و در فراست صاحب عمل و در مجاهدت و ریاضت سخت بزرگوار و در انواع علوم کامل خاصه در علم حنابلی و معرفت صحبت جنید و ابو سعید خزاز و نوری یافته بود و او را چراغ حرم گنفتند و در مکه مجاور بود تا وقت وفات و اوّل شب تا آخر نماز کردی و قرآن

۲۲

اند در زمین و حجت خدای اند بر بندگان و ببرکت ایشان بلا از خلق منقطع گردد و گنت درویشی که از دنیا احتراز کرده است اگرچه هیچ عمل از عمل فضایل نمی کند يك ذره از او فاضلتر از متعبدان مجتهد و گنت هرگز منصف تر از دنیا ندیدم که تا اورا خدمت کی ترا خدمت کند و چون ترك گیری او نیز ترك تو گیرد و گنت زبرك نیست کسی الا این طایفه که همه سوخته اند بسبب زندگی خویش و بسبب آنک یافته اند وفات او بطور سینا بود و هم آنجا دفن کردند رحمة الله علیه رحمة واسعة

ذکر ابو علی جوزجانی قدس الله روحه العزيز

آن عمده اولیا آن زبد اصفیا آن مقبول بامامت آن مخصوص بکرامت آن
 ۱۰ شیخ بنهانی ابو علی جوزجانی رحمة الله علیه از کبار مشایخ و از جوانمردان طریقت بود و در مجاهده بکمال و اورا نصایف است در معاملات معتبر و مشهور و کلماتی مقبول و مذکور و مرید حکیم ترمذی بود و سخن اوست که فرارگاه خلق میدان غنلت است و اعتماد ایشان بر ظن و تهمت و بتزديك ایشان جنانست که کردار ایشان بر حقیقت است و سخن شان
 ۱۵ بر اسرار و مکاشفات و گنت سه چیز از عقد توحید است خوف و رجا و محبت زیادتی خوف از ترك گناه است بسبب وعید دیدن و زیادتی رجا از عمل صالح بود بسبب وعده دیدن و زیادتی محبت از بسیاری ذکر بود بسبب منت دیدن بس خایف هیچ نیاساید از قرب و راجی هیچ نیاساید از طلب و محبت هیچ نیاساید از طرب ذکر محبوب بس خوف
 ۲۰ ناری منور است و رجا نوری منور و محبت نور الانوارست و گنت از علامت سعادت آن بود که بر بند طاعت آسان بود گزاردن و موافقت کردن سنت در افعال برو دشوار نبود و محبت اهل صلاح بود و با برادران نیکو خوی بود و در راه خلق چیزی بذل تواند کرد و بکار
 ۲۴ مسلمانان قیام تواند کرد و مراعات اوقات خویش تواند کردن

شَبَّان و دوم ابرهیم خواص رحمها الله و او بیر این هر دو بوذه است
 و اورا کلماتی رفیع است و عمر او صد و بیست سال بوذ و کاره‌ها، او
 عجب بوذ و هیچیزی که دست آدمی بدان رسید بوذی نخوردی مگر بیخ
 گیاه که آن خوردی و مریدان او هر جا کی بیخ گیاه یافتندی بیش او
 بردندی تا بقدر حاجت بکار بردی و ازین جنس عادت کرده بوذ و
 بیوسته سفر کردی و یاران باوی بوذندی و دایم احرام داشتی چون از
 احرام بیرون آمدی باز احرام گرفتی و هرگز جامه او شوخن نشدی و
 موی او نبالیدی نفلست که گفت سرائی از مادر میراث یافتم به نجاه دینار
 بفروختم و بر میان بستم و روی بیادیه نهادم عربی بمن رسید گنت چه
 ۱۰ داری گنتم نجاه دینار گنت بیار نوی دادم بگشاذ و بدید و بمن باز داد
 بس شتر بخوابانید و مرا گنت بر نشین گنتم ترا چه رسید است گنت مرا
 از راستی تو دل بر از مهر شد با من بیخ آمد مدتی در صحبت من بوذ
 و از اولیاء حق شد نفلست که گنت یکبار در بادیه ی رفتم غلامی دیدم
 تر و تازه بی زاد و راحله گنتم ای آزاد مرد بی زاد و راحله کجا ی روی
 ۱۵ گنت جب و راست نگه کن تا جز خدای هیچ ی بینی نفلست که او چهار
 بسر داشت هر یکی را بیشه آموخت گنتند این چه لایقی حال ایشانست
 گنت کسی در آموزم تا بعد از وفات من بسبب آنک من بسر فلان ام
 جگر صدیقان نخورند و در وقت حاجت کسی کنند و گنت فاضلترین
 اعمال عمارت اوقات است بمراقبات و گنت هرک دعوی بندگی کند و
 ۲۰ اورا هنوز مرادی مانده باشد دروغ زن است که دعوی بندگی از کسی
 درست آید که از مرادات خویش فانی گردد و براد خذوند باقی شود
 و نام او آن بوذ کی خذوندش نهاده بوذ و نعت او آن بوذ که بهرج
 اورا بخوانند او از بندگی جواب دهد و اورا نه اسم بوذ و نه رسم و نه
 جواب و گنت خوارترین مردمان درویشی بوذ کما توانگران مذمت کند
 ۲۵ و عظیمترین خلق را تواضع کند و گنت درویشان راضی امینان خدی

معصوم دارد و کنت هرک محصن شود در تقوی آسان گردد بر وی
اعراض از دنیا و کنت تقوی آنست که بگوشه چشم بلذات دنیا باز ننگری
و بدل در آن تفکر نکنی و کنت بزرگ داشتن حرمت مومن از بزرگ داشتن
حرمت خداوند بود و بحرمت بند بمحل حقیقت تقوی رسد و کنت در
باطل نگرستن معرفت حق از دل ببرد و کنت هرکرا مودت حق بود
کس بر او غالب نتواند شد و کنت دنیا را بوحشت داغ کرده اند تا انس
مطیعان خدای بخدای بود نه بدنیا و کنت خوفی باید که خوف بیش
از رجاست که حق تعالی بهشت را بیافرید و دوزخ و هیچ بهشت نتواند
رسید تا بدوزخ گذر نکند و کنت بیشتر چیزی که عارفان از آن بترسند
۱۰ خوف از فوت حق بود و کنت درخت معرفت را آب فکرت دهند و
درخت غنلت را آب جهل و درخت توبه را آب ندامت و درخت محبت را
آب موافقت و کنت هرگاه که طمع معرفت داری و بیش از آن درجه
انابت محکم نکرده باشی بر بساط جهل باشی و هرگاه که ارادت طلب
کنی بیش از درست کردن مقام توبه در میدان غنلت باشی و کنت زهد
۱۵ آنست که جز خدای هیچ سببی بر وی باذشاه نگردد و کنت تا تو از شکم
مادر بیرون آئی در خراب کردن عمر خودی رحمة الله علیه

ذکر عبد الله مغربی قدس الله روحه العزيز

آن شیخ مآت آن قطب دولت آن زین اصحاب آن رکن ارباب آن صح
مشرق یثربی عبد الله مغربی رحمة الله علیه استاذ مشایخ بود و از قدماء
۲۰ کبار و استاذ اولیاء و اعتماد اصفیا بود و خوب ولایتی داشت و در
تربیت کردن مرید آبتی بود و حرمت او در دفا بسیار است و خطر
بی شمار و در توکل و تجرید ظاهر و باطن کسی را قدم او نبود و این دو
۲۲ ابرهیم که از او خاسته اند خود شرح دهند کمال او بس اند یکی ابرهیم

نیاید یکی وصیت خواست گفت توشه بسیار ساز این سفر را که در بیش داری وفاتش در نسا بور بود و در جوار ابوحنص حداد دفن کردند رحمهما الله تعالی و تقدس

ذکر احمد مسروق قدس الله روحه العزیز

آن رکن روزگار آن قطب ابرار آن فرید دهر آن وحید عصر آن عاشق معشوق شیخ وقت احمد مسروق رحمة الله علیه از مشایخ کبار خراسان بود و از طوس بود اما در بغداد نشستی و باتفاق همه از جمله اولیاء خدای بود و او را با قطب المدار رحمة الله علیه صحبت بود و او خود از اقطاب بود از او برسیدند که قطب کیست ظاهر نکرد اما بحکم اشارت جنان نمود که جنید است و او جهل تن را از اهل نمکین و مشایخ مکین را خدمت کرده بود و فایدها گرفته و در علوم ظاهر و باطن بکمال و در مجاهد و تقوی بغایت درجه و صحبت محاسبی و سری یافته و گنت بیری بنزدیک من آمد و سخن باکیزه می گفت و شیرین سخن و خوش زبان بود و خاطری نیکو داشت و گنت هر خاطری که شمارا در آید با من بگوئید مسروق گنت مرا در خاطر آمد که او جهود است و این خاطر از من نمی رفت با جربری گنتم او را این موافقی نیامد گنتم البته با وی بخوام گنت بس او را گنت که تو گنته که هر خاطر که شمارا در آید با من بگوئید اکنون مرا چنین در خاطر آمد که تو جهودی ساعتی سر در پیش افکند بس گنت راست گنتی و شهادت آورد آنگاه گنت همه دینها و مذهبا نکه کردم گنتم اگر با هیچ قوم چیزی است با این قوم است بنزدیک شما آمدم تا بیازمام شمارا بر حق یافتم و سخن اوست که هرکه بغیر خدای شاد شود شاذی او بچمله اندوه بود و هرکرا در خدمت خداوند انس نباشد انس وی بچمله وحشت بود و هرک در خواطر دل ۲۴ با خدای تعالی مراقبت بجای آرد خدای تعالی او را در حرکات جوارح

تعالی می فرماید وَلَا تَلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ بو حمزه گنت توکل از آن قوی تر است که بعجز و سالوس نفس باطل شود تن زد تا آنکس سر جاد استوار کرد گنت آنکس که بر بالا نگاه می دارد اینجا هم نگاه دارد روی بقبله توکل آورد و سر فرو برد و اضطرار بکمال رسید و توکل بر قرار بود ناگاه شیری بیامد و سر جاد باز کرد و دست بر لب جاد زد و هر دو بای فرو گذاشت بو حمزه گنت من همراهی گربه نکتم الهامش دادند که خلاف عادت است دست در زن دست در بای او زد و بر آمد شیری دید بر صورتی که هرگز صعوبتر از آن ندیده بود آوازی شنید که بابا حمزه آیس هذا احسن نجینک من التلف بالتلف چون توکل بر ما کردی ۱۰ ما ترا بر دست کسی که هلاکت جان ازو بود نجات دادیم بس شیر روی در زمین مالید و برفت نقلست که روزی جنید می رفت ابلیس را دید برهنه که بر گردن مردم می جست گنت ای ملعون شرم نداری ازین مردمان گنت کدام مردمان اینها نه مردمان اند مردمان آنها اند که در شونیزیه اند که جگرم را سوختند جنید گنت بر خاستم و بمسجد شونیزیه رفتم بو ۱۰ حمزه را دیدم سر فرو برده سر بر آورد و گفت دروغ گنت آن ملعون که اولیاء خدای از آن عزیزتر اند که ابلیس را بر ایشان اطلاع باشد نقلست که او مُحَرَّم بودی میان گلیبی در سالی یکبار بیرون آمدی از احرام برسیدند از انس گنت انس آنست که دلتنگی بدید آرد از نشستن با خلق و گنت غریب آنست که اورا از اقربا و بیوستگان خویش وحشت بود با ایشان بیکانه باشد و گنت هرکرا وحشت بود از نفس خویش انس گرفته است دل او در موافقت خداوند خویش سبحانه و تعالی و گنت هرک دوستی مرگ در دل او جای گیرد هرج باقی است بر وی دوست کنند و هرچه فانی است بر وی دشمن گردانند و گنت توکل آنست کی ۲۴ بامداد بر خیزد از شبش باذ نیاید و چون شب در آید از بامداد بازش

بدآن راست کنند و کنت نشان آنک عمل بغایت رسیده است آنست که در آن عمل جز عجز و تقصیر نه بینند نقل است که صد و بیست سال عمر یافت چون نزدیک وفاتش. بود وقت نماز شام بود عزرائیل سایه انداخت سر از بالین بر داشت و کنت عناک الله توقف کن که تو بند ماموری و من بند مامور ترا گفته اند که جان او بر دار و مرا گفته اند که چون وقت نماز آید بکرار و وقت در آمدن است آنج ترا فرموده اند فوت نمی شود اما آنج مرا فرموده اند فوت می شود صبر کن تا نماز شام کم بس طهارت کرد و ماز کرد بعد از آن وفات کرد همان شب او را بخواب دیدند گفتند خدای با توجه کرد کنت از من مبرسیند و لکن از دنیا نجس باز رستم رحمة الله علیه

ذکر ابو حمزه خراسانی قدس الله روحه العزیز

ان شریف اقران آن لطیف اخوان آن متمکن طریقت آن متوکل حقیقت آن کعبه مسلمانان ابو حمزه خراسانی رحمة الله علیه از جمله مشایخ بود و از اکابر طریقت و رفیع القدر و عالی همت بود و در فراست همتا ندشت و ۱۵ در توکل بنهایت رسیده بود و در تجرید بغایت کشیک و ریاضات و کرامات او بسیار است و مناقب او بی شمار خلوات شایسته داشت بو تراب و جنید یافته بود نقل است که یکبار بتوکل در بادیه شد و نذر کرد که از هیچ کس همیز نخواهد و یکس الثفات نکند و برین نذر بسر بردی دلو و رسن متوکل وار مجرّد برفت باره سیم در جیب داشت که خواهرش ۲۰ بدو داده بود ناگاه توکل داد خود طلبید گفت شرم نداری که آنک سقف آسمان را بی ستون نگاه دارد معنی ترا بی سیم و شینک نگاه ندرد بس آن سیم بینداخت و می رفت ناگاه در جایی افتاد ساعتی بر آمد نفس فریاد بر آورد بو حمزه خاموش بنشست یکی می گذشت سر جاہ باز دید خاشاک ۲۴ جند بیاورد که سر جاہ بگیرد نفس و حمزه زاری آغاز کرد و کنت حتی

گفت آری گفت ترا نگاه دارم تا بخداوند سپارم او گفت من خود این
 می طلبم گفت عمری است که در آرزوی آنم که کسی بایم که مرا بخداوند
 سپارد بس او را بخانه برد و گفت نام تو خیراست او از حسن عقیده که
 المؤمن لا یکذب او را خلاف نکرد با او برفت و او را خدمت کرد بس
 آن مرد خیرا نساجی آموخت و سالها کار آن مرد کرد و هرگاه که گفتم
 خیر او گفتم لیکن تا آنگاه که آن مرد بشیمان شد که صدق و ادب و
 فراست او می دید و عبادت بسیار از او مشاهده می کرد گفتم من غلط
 کرده بودم تو بنده من نیستی برو هر جا کی خواهی بس او برفت بمکه شد
 تا بدان درجه رسید که جنید گفت الحَیْرُ الحَیْرُ خَیْرُنَا و دوستان داشتی که
 ۱۰ او را خیر خواندندی گفتمی روا نباشد که برادری مسلمان مرا نای نهاده
 باشد و من آن نام بگردانم نقلست که گاه گاه بافندگی کردی و گاهی
 بلب دجله رفتی ماهیان بوی تقرّب جستندی و چیزها آوردندی روزی
 کرباس بیرزنی می بافت بیزن گفتم اگر من درهم باورم و ترا نیام کرا
 دهم گفت در دجله انداز بیرزن درهم آورد او حاضر نبود در دجله
 ۱۵ انداخت چون خیر بلب دجله رفت ماهیان آن درهم بیش او آوردند
 مشایخ چون این حال بشنیدند از وی نپسندیدند گفتند او را بیازبجه
 مشغول کرده اند این نشان حجاب باشد و تواند بود که نشان حجاب
 باشد غیر او را اما او را نبود جنانک سلیمانرا علیه السلام نبود و گفت
 در خانه بودم در دلم آمد که جنید بر در است آن خاطر را نفی کردم تا
 ۲۰ سه بار این در خاطر آمد بعد از آن بیرون آمدم و جنید را دیدم بر
 در گفتم چرا بخاطر اول بیرون نیامدی و گفت در مسجد شدم درویشی را
 دیدم در من آویخت و گفت ای شیخ بر من بخشای که محتنی بزرگ بیشم
 آمده است گفتم چیست گفت بلا از من باز ستنه اند و عاقبت بمن بیوسته
 کرده اند گفت حالش نگه کردم یک دینارش فتوح شده بود و گفت
 ۲۵ خوف نازیانه خداوند است بدگانی را که در بی ادبی خو کرده باشند

از وقت آدم علیه السلام تا قیام ساعت آدمیان از دل کنند و می گویند
و من کسی میخوانم که مرا وصیت کند که دل جیست با چگونه است و
نی یام برسیند از حقیقت توحید گنت نزدیک است از آنجا کی
گمانهاست اما دورست در حقایق نقلست که او گنت که شما می بندارند
که مرگ من چون مرگ شما خواهد بود که بیمار شوید و مردمان بیعت
آیند مرا بخوانند اجابت کنم روزی می رفت گنت لئیک و سر بنهاد شیخ
مزین گنت من گفتم او را که بگوی لا اله الا الله تسبی بکرد و مرا گنت
با من میگوئی کی کله بگوی بعزه او که در میان من و او نیست الا
حجاب عزت و جان بداد ابو الحسن مزین بعد از آن محاسن خود بگرفتی
۱۰ و گنتی چون من حجاب اولیاء خدایرا شهادت تلقین می کند و خجابه و
بگریستی رحمة الله علیه

ذکر خیر نساج قدس الله روحه العزیز

آن منتهی هدایت آن مهدی ولایت آن حارس عقل و شرع آن عارف اصل
و فرع آن معطی حجاب شیخ وقت خیر نساج رحمة الله علیه استاذ بسیار
۱۵ مشایخ بود در بغداد و بیر وقت خویش بود و در وعظ و معاملات بیانی
شافی داشت و عبارتی مهذب و خلقی و حللی بغایت و ورع و مجاهدت تمام
و نفسی موثر شبلی و ابرهیم خواص در مجالس او توبه کردند شبلی را بیش
جید فرستاد حفظ حرمت جنید را و او مرید سری سفلی بود و جنید
او را عظیم محترم داشتی و بو حمزه بغدادی در شان او مبالغتی تمام کردی
۲۰ و سبب آنک او را خیر نساج گنتند آن بود که او از مولودگاه خود
بسامر رفت بعزم حج گذرش بکوفه بود چون بدروازه کوفه رسید مرقعی
باره باره بوشینه بود و او خود سیاه رنگ بود جنانک هرک او را دیدی
گنتی این مرد ابلهی میباشد یکی او را بدید گنت روزی جند او را در کار
۲۴ کشم بیش او رفت و گنت تو بند گنت آری گنت از خداوند گریخته

ذکر شیخ علی سهل اصفهانی قدس الله روحه العزیز

آن خواجه درویش آن حاضر بی خویش آن داننده غیوب آن بیننده عیوب
 آن خزانه حقایق و معانی شیخ علی سهل اصفهانی رحمه الله علیه بس بزرگ
 و معتبر بود و از کبار مشایخ بود و جیدرا بوی مکانبات لطیف است
 و صاحب بو تراب بود و سخن او در حقایق عظیم بلند بود و معاملات
 و ریاضات او کامل و بیانی شافی داشت در طریقت عمرو بن عثمان مکی
 بزبارت او باصفهان شد و سی هزار درم وام داشت و علی سهل همه وام
 او بگرارد و سخن اوست که گفت شتافتن بخدمت و طاعت از علامات
 توفیقی بود و از مخالفت باز داشتن از علامات رعایت بود و مراعات اسرار
 از علامات بیداری و بدعوی بیرون آمدن از رعنائی بشریت بود و هرکه
 در بدایت ارادت درست نکرده است در نهایت عافیت و سلامت نیابد
 گفتند در معنی یافت سخنی بگوی گفت هرکه بندارد که نزدیک تر است او
 بحقیقت بعیدتر است چنانکه آفتاب بروزی می افتد کوزکان خواهند که
 تا آن ذرها بگیرند دست بر کنند بندارند که در قبضه ایشان آید چون
 ۱۵ دست باز کنند هیچ نه بینند و گفت حضور بحق فاضلتر از یقین بحق
 از آنک حضور در دل بود و غفلت بر آن روا نباشد و یقین حاضری
 بود که گاه بیاید و گاه برود و حاضران در بیش گاه باشند و موقنان
 بر درگاه و گفت غافلان در حکم خدای زندگانی می کنند و ذاکران در
 رحمت خدای و عارفان در قرب خدای و گفت حرام است کسی را که
 ۲۰ او را می خوانند و می دانند و با چیزی دیگر آرام گیرد و گفت بر شما باز
 که برهیز کنید از غرور بحسن اعمال با فساد باطن اسرار یعنی ابلیس
 چنین بود و گفت توانگری التماس کردم در علم یافتم و فخر التماس کردم
 در فقر یافتم و عافیت التماس کردم در زهد یافتم و قلت حساب التماس
 ۲۴ کردم در خاموشی یافتم و راحت التماس کردم در نا امید می یافتم و گفت

تواند کرد و او غایب است در حال از مقام و وقت خود و گنت تو
 ظاهراً دعوی عبودیت می کنی اما باطناً سر باوصاف ربوبیت بر آورده
 و گنت عبودیت اضطراری است نه اختیاری است و گنت هرک طعام
 عبودیت نجشید اورا عیش نیست و گنت عبودیت رجوع کردن است
 در جمله چیزها بجذای بجز اضطرار و گنت بنده بندگ او بود تا خودرا خادی
 نی جویند چون خودرا خادی جست از حد بندگی افتاد و ادب از دست
 داد و گنت همبیز نیست در کسی که خواری بندگی و خواری سوال و
 خواری رد نجشید است و گنت حق تعالی یاد کرده است انواع عبادات را
 که الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنْفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ ختم
 ۱۰ جمله مقامات بر استغفار کرده است تا بنده بینا گردد بر تقصیر خویش بر
 همه افعال و احوال بس از همه استغفار کند و گنت هرکه سایه نفس از
 نفس خویش بر گیرد عیش خلاق در سایه او بود و گنت تفویض با
 کسب بهتر باشد از خلوت بی کسب و گنت هرکه درین حدیث آید از
 سر ضعف قوی گردد و فضیحت نشود و هرک از سر قوت در آید ضعیف
 ۱۰ گردد و فضیحت شود و گنت اگر درست شود بنده را بک نفس در جمله
 عمر بی ریا و بی شرک برکات آن نفس تا آخر عمر با او بماند و گنت
 عارف آنست که از همبیزش عجب نیاید نقلست که یکی اورا دعا کرد که
 آنج امید داری خدای بدهاذا گنت امید بعد از معرفت بود و کو معرفت
 وفات او بنشاپور بود و خاک او در مشهد انبار است احمد اسود گنت
 ۲۰ بخواب دیدم کی هانفی آواز داد و مرا گنت عبد الله را بگوی که ساخته
 باش که يك سال دیگر وفات خواهی کرد بامداد برفتم و بسا وی بگفتم
 گنت این وعده مدید است و مدتی بعید که تا سالی دیگر که طاقت
 ۲۲ انتظار تواند کرد رحمة الله علیه

مسئله برسید جواب داد آن مرد گفت خواجه یکبار دیگر باز گوی گنت من در بیشیانی آمم که اول چرا گفتم و گنت هیچ کس فریضه ضایع نکند از فریضها الا مبتلا گردد بضایع کردن سنتها و هرک بترک سنتی مبتلا گردد زود بود که در بدعت افتد و گنت فاضلترین وقتها تو آنست که از خواطر و وساوس نفس رسته باشی و مردمان از ظن بد تو رسته باشند و گنت هرک نفس او ملازمت جبری کند که بدان احتیاج ندارد ضایع کند از احوال خویش هم چندان که از کثرت ولایت بدو احتیاج است و گنت آدی عاشق است بر شقاوت خویش یعنی همه آن خواهد که سبب بدبختی او بود و یک روز اصحاب خود را گنت شما عاشق شده اید بر کسی که بر شما عاشق شده است و گنت عجب دارم از کسی که در حیا سخن گوید و از خدای شرم ندارد یعنی که چون خدا را متکلم می بیند چگونه شرم نمی دارد که در کلام آید و گنت هرکرا محبت دادند و فقر اگر او را خشیت ندهند او فریفته است و گنت خدمت ادبست نه مداومت بر ادب که ادب خدمت عزیزتر است از خدمت بی ادب و گنت ما با ادب محتاج تریم ۱۰ از بسیاری علم و گنت هرک قدر خویش بر چشم خلق بزرگ داند برو واجب چنان کند که نفس او بر چشم او خوار شود ندیدی که ابرهیم را علیه السلام خلیل خویش خواند حق تعالی و او گنت و اجنبی و بی آن تعبید الا صتام و گنت احکام غیب در دنیا بر کسی ظاهر نگردد و لکن فضیلت دعوی ظاهر گردد و گنت هرگز دعوی و تسلیم در یک حال جمع نشوند و گنت هرکه محبوب گردد بجزی از علوم خود هرگز او عیب خود نبیند و گنت هر فقر که از ضرورت نبوذ آن فقرا هیچ فضیلت نبوذ و گنت حقیقت فقر انقطاع است از دنیا و آخرت و مستغنی شدن بخداوند دنیا و آخرت و گنت هرک مشغول شود باوفات گذشته بی ۲۴ فایده نقد وقت از دست بگذرد و گنت آدی چگونه از بس و بیش نگاه

نقلست که چون او وفات کرد اورا بخواب دیدند زردروی و غمگین و زاری گریست گفتند چه حالتست خیر است گفت چگونه خیر باشد که درین گورستان که منم از ده جنازه یکی بر مسلمانی نمرده است که می آرند دیگری اورا بخواب دید گفت خدای با تو چه کرد گفت بحضرت خود بداشت و نامه بدست من داذی خواندم تا بگنای رسیدم جمله نامه سیاه شد کی بیش نتوانستم خواند متغیر شدم ندا آمد که این گناهرا در دنیا بر تو بوشینم ام از کرم ما نسزد که درین جهان برده تو درم عنوت کردیم رحمة الله علیه،

ذکر عبد الله منازل قدس الله روحه العزيز

۱۰ آن هدف نیز ملامت آن صدف در کرامت آن مجرد رجال آن مشرف کمال آن خزانة فضایل عبد الله منازل رحمة الله علیه یگانه روزگار بود و شیخ ملامتیان بود و متورع و متوکل و معرض هم از دنیا و هم از خلق مرید حمدون قصار بود و عالم بعلوم ظاهر و باطن و بسیار حدیث نوشته بود و سماع کرده و در وقت او مجرودتر از او و پاکیزه تر از او کسی نموده است ۱۵ جنانك نقلست که ابو علی ثقفی سخن می گفت در میان سخن عبد الله اورا گفت مرگدرا ساخته باش که ازو جاره نیست بو علی گفت تو ساخته باش عبد الله دسترا بالین کرد و سر برو نهاد و گنت من مردم و در حال ببرد بو علی منقطع شد زیرا که اورا علایق بود و عبد الله مفرد و سخن اوست که گفت کی بو علی ثقفی وقتی که سخن گفتی از برای خود ۲۰ گفتی نه از برای خلق و از جهت این بود که برکات سخن او بدو رسید و درین معنی گفت آفت ماست که از سخن خود انتفاع نمی توانیم گرفت چگونه دیگری از سخن ما منعت گیرد و گنت هرچه عبارت کنی بزبان خویش باید که از حال خود عبارت کنده باشی و نباشی بسخن خویش ۲۴ عبارت کنده و گویند حکایات از غیری نقلست که کسی از وی روزی

بدّ اورا بلکه باید کوفت و بسختی باید سرشت تا کاری را بشاید و گنت
 چون حق تعالی خواست که آب را بیافریند از هر الوان لون او کرد و
 از هر طعم طعم او گردانید چون همه الوان را بیامیخت تا لون آب گشت
 ازین معنی کسی لون آب ندانست و چون همه طعم‌ورا بیامیخت کسی طعم
 آب نشناخت از خوردن او لذت و حیوة یابند اما از کیفیت لذت او
 خبر نه و جعلنا من السماء کلاً شیء حیّ دلیل اینست و گنت فرخ درویشی
 در دنیا و آخرت که در دنیا سلطانرا از وی خراج نیست و در آخرت
 جبار عالم با او شمار نه و گنت بامداد بر خیزم خلفانرا بینم بدانم که کیست
 که لقمه حلال خورده است و کیست که حرام خورده است گنتند چگونه
 ۱۰ گنت هرکه بامداد بر خیزد و زبانرا بلغو و غیبت و فحش مشغول کند
 بدانم که او حرام خورده است و هرک بامداد بر خیزد و زبان بذكر و
 تهلیل و استغفار مشغول دارد بدانم کی حلال خورده است و گنت صدق
 نگاه دار در آنچه میان تو و خدای است و صبر نگاه دار در آنچه میان تو
 و نفس است و گنت یقین نوری است که بنده بدو منور گردد در احوال
 ۱۰ خویش بس آن نور برساند اورا بدرجه متقیان و ازو برسیندند از زهد
 گنت زهد سه حرف است زا و ها و دال زا ترك زینت است و ها ترك
هوا و دال ترك دنیا و گنت یقین فرو آرند است دلرا و کمال ایمانست
 و گنت یقین بر سه وجه است یقین خبر و یقین دلالت و یقین مشاهده
 و گنت هرکرا درست شود معرفت بخدای هیبت و خشیت برو ظاهر شود
 ۲۰ و گنت شکر نعمت مشاهده منت است و نگاهداشت حرمت و گنت توکل
 فرا گرفتن وقت است صافی از کدورت انتظار جنانک نه ناسف خورد
 بدانچه گذشت و نه چشم دارد بدانچه خواهد آمد یعنی تا نقد وقت فوت
 نشود و گنت هرکه کارها از جهت آسمان بیند صبر کند و هرک از جهت
 ۲۴ زمین بیند مغیبر گردد و گنت احتراز کیند از اخلاق بد جنانک از حرام

نشان حکمت خاموشی است و سخن گفتن بقدر حاجت و گفت خاموشی
 عارف نافع تر بود و کلام او خوشتر و گفت خدای تعالی از بند هشت چیز
 می خواهد از دل دو چیز تعظیم فرمان خدای و شنتت بر خلق خدای و
 از زبان دو چیز می خواهد اقرار کردن بتوحید و رفی کردن با خلق
 و از اندام دو چیز می خواهد طاعت داشتن خدای و یاری دادن مومنان
 و از خلق دو چیز می خواهد صبر کردن در حکم خدای و حلم با خلق
 خدای و گفت هر که بر نفس خویش عاشق شد کبر و حسد و خواری و
 مذلت برو عاشق شد و گفت اگر طمع را گویند که بذرت کیست گویند در
 مقدور شك آوردن و اگر گویند غایت تو چیست گویند حرمان و گفت
 ۱۰ یکی از بزرگان گفت که شیطان می گویند که من بدین ابلهی نیم که اول
 بار مومنی را بکافری وسوسه کنم که اول او را بشهوات حلال حریص کنم
 چون بدین حریص شد هوا بر وی جیره گردد و قوت گیرد آنکه بمعاصی
 وسوسه کنم تا مرا آسان تر بود آنگاه بکافری وسوسه کنم و گفت بیخ چیز
 است که همیشه با تو اند اگر صحبت این بیخ چیز بدانی نجات یافتی و اگر
 ۱۵ ندانی هلاک شوی اول خدای تعالی بس نفس و بس شیطان و بس دنیا
 و بس خلق با خدای بموافقت باید کردن و بهره وی کند بسند کار
 باشی با نفس بمخالفت باید با شیطان بعبادت با دنیا بجذر با خلق بشنتت
 گر این کنی رستی و گفت تا از مخلوق نه بری و از ایشان وحشت نگیری
 بانس حق طمع مدار و تا دل در اشغال گردان داری طمع فکرت و
 ۲۰ عبرت مدار و تا سینه از طلب ریاست و مهنری باک نکنی طمع الهام و
 حکمت مدار و گفت صحبت با عقلا بافتد اکن و با زهاد به حسن مدارا
 و با جهال بصبری جمیل و گفت اصل آدمی زاد از آب است و خاک
 کس بود که آب برو غالب تر بود او را بلطف ریاضت باید داد اگر بعنف
 ۲۴ کند متغیر گردد و بمقصود نرسد و کس بود که خاک برو غالب تر بود لا

اندکی مال یافته و شرّ هر دو جهان در بسیاری مال و آمیختن با مردمان نقلست که گفت در راه مکه زنی را دیدم مرا گفتم ای جوان تو کیستی گفتم من مردی غریبم گفت شکایت می کنی از وحشت غربت یا انس نگرفته بخداوند خویش گفت چون این بشنیدم چندان قدرتم نماند کی گامی از بی او بر گیرم باز گفتم تا او برفت و گفتم دری بر من گشادند و گفتند بخواد گفتم خداوند آن قوم کی انبیا بودند و سر غوغاء آفرینش و بیش روان سباه اند معلوم است که هر بلا و اندوه کی بود بر سر ایشان فرو آمد تو آن خداوندی که يك ذره بجز از تو بکسی نرسد چه خواهم مرا هم درین مقام بیچارگی خودم رها کن که طاقت بلائی دارم و گفتم مردمان سه گروه اند یکی امرا و دوم علما و سوم فقرا چون امرا تباہ شوند معاش و اکنساب خلق تباہ شود و چون علما تباہ شوند دین خلق روی بنقصان نهد و چون فقرا تباہ شوند زهد و همت در میان خلق تباہ شود تباہی امرا جور و ظلم بود و تباہی علما میل دنیا بود و متابعت هوا و تباہی فقرا ترك طاعت و مخالفت رضا و گفتم اصل غلبه نفس مقارنه شهوات است چون هوا غالب شود دل تاریک شود و چون دل تاریک شود خلق را دشمن گیرد و چون خلق را دشمن گیرد او را دشمن گیرند او با خلق جفا آغاز کند و جور کردن بیش گیرد و گفتم از روزگار آدم تا اکنون هیچ فتنه ظاهر نشد مگر بسبب آمیختن با خلق و از آن وقت باز تا امروز هیچ کس سلامت نیافت مگر آنک از اختلاط کرانه کرد و یکی از وصیت خواست گفتم سنگی بر گیر و دو بای خود بشکن و کاردی بر دار و زبان خود بر گفتم که طاقت این دارد گفتم آنک زبان سرّ او در نطق آید و گوش همت او از خذاسه شنود باید که زبان ظاهر او گنگ بود و گوش صورت او کتر بود این بزبان بریدن و بای شکستن دست دهد و گفتم حکما از بس انبیا اند ۲۰ و بعد از نبوت هیچ نیست مگر حکمت و حکمت احکام امور است و اوّل

و عبّاد بود و در ورع و تقوی تمام و در تجرید و تفرید کمالی خوب داشت و در معاملهٔ ادب بی نظیر جنانک مشایخ او را مؤدّب الاولیا خوانده اند و کشته نفس و مبارک نفس بود و با محمد حکیم صحبت داشته بود و از یاران خضروه بود و در بلخ مقیم بود و او را در ریاضات و آداب تصانیف است و مریدان را از سفر منع کردی گفתי کلید ۵۴ برکتی صبر است در موضع ارادت تا آنگاه که ارادت ترا درست گردد چون ارادت درست شد اول برکها بر تو گشاده شد نقلست که عمری تا در آرزوی خضر بود و هر روز بگورستان رفتی و باز آمدی در رفتن و باز آمدن جزوی قران بر خواندی یک روز چون از دروازه بیرون شد بیری نورانی پیش آمد و سلام کرد جواب داد گفست صحبت خواهی گفتم خوام پیر با او روان شد تا بگورستان و در راه با او سخن می گفتم و همچنان سخن گویان می آمدند تا بدروازه رسیدند چون باز خواست گفتم عمری که می خواهی تا مرا بینی من خضرم امروز کجا من صحبت داشتی از خواندن یک جزو محروم ماندی چون صحبت خضر چنین است صحبت دیگران چه خواهد بود تا بدانی که عزلت و تجرید و تنهایی بر همه کارها شرف دارد ۱۰ نقلست که فرزندی داشت بدیرستان فرستاد یک روز او را دید که می لرزید و رویش زرد شده گفتم ترا چه بوده است گفتم استاذ آبتی بن آموخته است که حق تعالی میفرماید *يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا* آن روز که کوزدگانرا پیر گرداند از بیم این آیت چنین شدم پس آن کوزدک بیمار شد ۲۰ و هم در آن وفات کرد بذرش بر سر خاک او می گریست و می گفتم ای ابو بکر فرزند تو بیک آیت چنین شد که *جان* بداد و تو چندین سال خواندی و ختم کردی و در تو اثر نمی کند نقلست که هرگاه که از مسجد باز گشتی و از نماز فارغ شدی از شرم آنک نماز کرده است جان بودی که کسی را بدزدی گیرند یا بگناهی گرفتار آید نقلست که یکی بزیارت او آمد چون باز می گفتم وصیتی خواست گفتم خیر دنیا و آخرت در

او فرمود و جای خویش بوی داد هیچ نتوانستند گنبن شیخ نظاره او می کرد تا او نان می خورد و بسگان می داد و اصحاب انکاری کردند بس چون نان بخورد برفت شیخ بوداع او برخاست چون باز گردیدند اصحاب گفتند شیخا این چه حالت بود که سگ را بر جای خویش بنشاندی و مارا ۵ باستقبال جنین کسی فرستادی که جمله سفره از نماز ببرد شیخ گفت این سگ نفس او بود از بی او می دوید از بیرون مانده و سگ ما در درون مانده است و ما از بی او می دویم بس فرق بود از کسی که متابع سگ بود تا کسی که سگ متابع وی بود سگ او ظاهری توانست دیدن و بر شما بوشینه است این بهتر از آن هزار بار بس گفت این ساعت در آفرینش ۱۰ پادشاه او خواهد بود اگر سگ دارد و اگر ندارد کار روی بدو خواهد داشت نقلست که از او پرسیدند که صفت مرید چیست گفت مرید در رنج است و لکن آن سرور طلب است نه عنا و تعب و از او پرسیدند از صوفی و زاهد گفت صوفی بخداوند و زاهد بنفس و گفت حق تعالی هر بند را از معرفت خویش بقدر کاری بخشیده است تا معرفت او بارے ۱۵ دهند او بود بر بلا و گفت آلات مکشوف است و معانی مستور و گفت هر که خدمت کند در جملة عمر خویش يك روز جوائزیدی را برکه يك روزه خدمت باو رسد بس حال کسی چگونه بود که جملة عمر در خدمت ایشان صرف کند و گفت هیچ انس نیست در اجتماع برادران بسبب وحشت فراق و هیچ کسی را وسیلتی نبود بخدای جز خدای وسیلت نیست ۲۰ و گفت هر که دنیا را ترك کند از برای دنیا از غایت حب دنیا بود رحمة الله علیه

ذکر ابو بکر و زاق قدس الله روحه العزيز

آن خزانة علم و حکمت آن یگانه حلم و عصمت آن شرف عباد آن کف ۲۴ زهاد آن مجرد آفاق شیخ وقت ابو بکر و زاق رحمة الله علیه از اکابر زهاد

صافی نتوان کرد الا بتصحیح نیت با خدای و تن را صفا نتوان داد الا بخدمت اولیا و گفت دهلارا جایگاهها است دلی است که جای ایمان است شفیق است بر جمله مسلمانان و جهد کردن در کارها و ایشان و یاری دادن ایشان در آنچه صلاح ایشان در آن بود و دلی است که جایگاه ۵ نفاق است علامت آن حقد است و غل و حسد و گفت دعوی رعوتی است که کوه حمل آن نتواند کرد و گفت همیکس بجای شریف نرسد مگر بموافقت فرار گرفتن و ادب بجای آوردن و فریضها بجای داشتن و با بیگانگان صحبت ناکردن رحمة الله علیه

ذکر عبد الله نروغبذی قدس الله روحه العزیز

۱۰ آن باک باز ولایت آن شاه باز هدایت آن سالک بادیه تجرید آن سابق راه تفرید آن بر کنه بیخ خودی شیخ عبد الله نروغبذی رحمة الله علیه یگانه عهد بود و نشانه وقت بود و از جمله مشایخ طوس و از کبار اصحاب و در ورع و تجرید کامل بود و او را کرامات و ریاضات شگرف است صحبت بو عثمان حیری یافته بود و بسی مشایخ دین و ابتداء حال او جنان بود ۱۵ که در طوس فحطی افتاد که آدمی می خوردند و یک روز بخانه درآمد مگر دو من گندم یافت در خمره آتش درو افتاد و گنت این شنقت بود بر مسلمانان که ایشان از گرسنگی می میرند و تو گندم در خمره نهاده شوری بذو درآمد روی بصحرا نهاد و ریاضت و مجاهدت بیش گرفت یک بار باصحاب خویش به سفره نشسته بود بنان خوردن منصور حلاج از ۲۰ کشمیر می آمد قبائی سیاه بوشینک و دو سگ سیاه در دست شیخ اصحاب را گفت جوانی بدین صفت می آید و باستقبال می باید رفت که کار او عظیم است اصحاب برفتند و او را دیدند می آمد و دو سگ سیاه بر دست همچنان روی بشیخ نهاد شیخ چون او را بدید جای خویش بذو داد تا در ۲۴ آمد و سگانرا با خود در سفره نشاند چون اصحاب دیدند که شیخ استقبال

مرتبه رضا آن طلیعه فقر را مطلع شیخ ابو الخیر اقطع رحمة الله علیه از کبار مشایخ بود و از اشراف اقران و صاحب فراستی عظیم بود و از مغرب بوده است و با ابن جلا صحبت داشته بود و سیب و آهو با او انس گرفته بودند و با شیر و اژدها هم قریبی کردی و حیوانات بیش او بسی آموذندی و گنت در کوه لکام بوزم سلطان می آمد هر کرای دیدن دیناری بر دست می نهاد یکی بن داد بشت دست آنجا داشتم و در کار رفیقی انداختم اتفاق افتاد که بی وضو کراسه بر گرفتم يك روز بدان بازاری رفتم با اصحاب بهم چون شوریدند جماعتی دزدی کرده بودند در میان بازار ایشان بگریختند و همه خلق بهم برآمدند در صوفیان آویختند شیخ ۱۰ گنت مهتر ایشان منم ایشانرا خلاص دهید که رهن منم با مریدان گنت هیچ مگوئید آخر او را ببرند و دستش ببرزند گنتند تو چه کسی گنت من فلانم امیر گنت زهی آنشی که در جان ما زدی گنت باک نیست که دستم خیانت کرده است مستحق قطع است گنت چیزی بدستم رسیده است که دستم از آن باکیزه تر بود و آن سیم لشکری بود و دست بجیزی رسیده است که آن از دست من باکیزه تر بود و آن مصحف است که بی وضو بر گرفته ام چون بخانه باز آمد عیالش فریاد بر گرفت شیخ گنت چه جای تعزیت است جای تهنیت است اگر جنان بودی که دست ما نبریزندی دل ما ببریزندی و داغ بیگانگی بر دل ما نهادندی بدست ما چه بودی و جمعی چنین نقل کنند که در دست او گلی افتاد طیبیان گنتند دستش ۲۰ ببايد بریزد او بدان رضا نداد مریدان گنتند صبر کنید تا در نماز شود او را دگر خیر نبود جنان کردند چون او نماز تمام کرد دست را برین یافت نقلست که گنت یکی در بادیه می رفت بی آب و بی آلت سفر با خود اندیشه کردم که او را بجان هیچ کار نیست روی باز بس کرد و گنت الغیبة حرام از هوش بشدم و چون بهوش باز آمدم با خود توبه کردم ۲۵ روی باز بس کرد و گنت وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَگنت دل

دینی او بشومی همت وی دنیائی گردد و گفت هرک بسنه کند از علم
 بسخن بی زهد در زندقه افتد و هرک بسنه کند بنفقه بی ورع در فسق
 گرفتار شود و هرک باوصاف عبودیت جاهل بود باوصاف ربوبیت جاهل تر
 بود و گفت تو میخواهی که با بقای نفس خود حق را بشناسی و نفس تو
 خود را نمی شناسد و نمی تواند شناخت چگونه حق را تواند شناخت و گفت
 بدترین خصال مرد دوستی کبر است و اختیار در کارها زیرا که کبر از
 کسی لایق بود که ذات او بی عیب بود و اختیار از کسی درست بود
 که علم او بی جهل بود و گفت صد شیر گرسنه در رمه گوسفند چندان
 تباهی نکند که یک ساعت شیطان کند و صد شیطان آن تباهی نکند که
 ۱۰. یک ساعت نفس آدمی کند با وی و گفت بسنه است مرد را این عیب
 که شاذ می کند او را آنج زبان گار اوست و گفت حق تعالی ضمان رزق
 بندگان کرده است بندگان را توکل باید کرد و گفت مراقبت آنرا
 باید کرد که هیچ نظر او از تو غایب نیست و شکر کسی را باید کرد که
 نعمت او از تو منقطع نیست و خضوع کسی را باید کرد که قدم از ملک
 ۱۰ و سلطنت او هرگز بیرون نتوان نهاد و گفت جوانمردی آن بود که راه
 گذری و مقیم بیش تو یکسان بود و گفت حقیقت محبت حق تعالی دوام
 انس است بذکر او و گفت اینک می گویند که دل نامتناهی است راست
 نیست زیرا که هر دلی را کمالی معلوم است که چون آنجا برسد بایستند اما
 معنی آنست که راه نامتناهی است و جنان دانم که بدین سخن صورت دل
 ۲۰. خواسته است که دل بمعنی نامتناهی است جنان که در شرح القلب بیان
 کرده ایم و گفت اسم اعظم هرگز معجزی نشد الا در عهد بیغامبر ما صلی الله
 علیه و علی آله و سلم رحمه الله علیه

ذکر ابو الخیر اقطع قدس الله روحه العزیز

۲۴ آن پیشرو صف رجال آن بدرقه راه کمال آن بیک بادیه بلا آن مرد

سمت حسن يك جزو است از بیست و چهار جزو نبوت و مجذوب را اقتصاد و هدی صالح تواند بود و یغیر فرمود علیه السلام که خواب راست جزوی است از نبوت و جائی دیگر گنت هرکه يك درم از حرام بخصم باز دهد درجه از نبوت بیابد بس این همه مجذوب را تواند بود و گنت در دست تر نشان اولیا آنست که از اصول علم سخن گوید قایل گنت آن چگونه بود گنت علم ابتدا بود و علم مفادیر و علم عهد میثاق و علم حروف این اصول حکمت است و حکمت علما اینست و این علم بر بزرگان اولیا ظاهر شود و کسی از ایشان قبول تواند کرد که ابلیس را از ولایت او حظی نبود گنت اولیا از سو خامت ترسند گنت بلی و لیکن آن خوف ۱۰ خطرات بود و روزی نبود که حق تعالی دوست ندارد که عیش خوش را بر ایشان تیره بگرداند و گنت مشغول بذکر او چنان بود که ازو سوال نتواند کرد و این مقام بزرگتر از آن مقام است که بلعیمان فهم کنند گنت بلعیمان کدام قوم اند گنت آنک ایشان آیات الهی را اهل نه اند برسیند از نفوی و جوانمردی گنت نفوی آنست که در قیامت هیچ کس دامنست ۱۵ نگیرد و جوانمردی آن که تو دامن هیچ کس نگیری و گنت عزیز کسی است آنک معصیت او را خوار نکرده است و آزاد کسی است که طمع او را بنده نکرده است و خواجه کسی است که شیطان او را بنده نکرده است و عاقل کسی است که برهیزگاری برای خدای تعالی و حساب ننس خویش کند و گنت هرکه در طریقت افتاد او را با اهل معصیت هیچ انکار بنماید ۲۰ و گنت هرک از چیزی بترسد ازو بگیرد و هرک از خدای ترسد در وی گریزد و گنت اصل مسلمانی دو چیز است یکی دیدن منت و دوم خوف قطعیت و گنت بر هیچ کم کرده آن غم نیاید خورد که بر کم کرده نیت که هیچ کار خیر بی نیت درست نیاید و گنت هرکرا همت او دینی گردد ۲۴ همه کارها دنیائی او دینی گردد و هرکرا همت او دنیائی گردد همه کارها

فرزند را آواز کرد آن اجزاء او بهم بیوست و زنک شد و بیش ابلیس نشست بس ابلیس دگر بار حوَّاراً گفت اورا قبول نمی کرد که آدم مرا هلاک کند بس ابلیس سوگند داد تا قبول کرد ابلیس برفت آدم بیامد دیگر بار اورا بدید در خشم شد و گفت خدای داند تا چه خواهد بود که سخن او می شنوی و آن من نمی شنوی بس در خشم شد و خناس را بکشت و قلیه کرد و یک نیمه خود بخورد و یک نیمه بجوِّا داد و گویند که آخرین بار خناس را بصفت گوسفندی آورده بود چون ابلیس باز آمد و فرزند طلید حوَّا حال باز گفت که اورا قلیه کرد و یک نیمه من خوردم و یک نیمه آدم ابلیس گفت مقصود من این بود تا خود را در درون آدم راه دهم چون سینه او مقام من شد مقصود من حاصل گشت چنانکه حق تعالی در کلام قدم خود باذی کند اَلْحَنَاسِ الَّذِیْ یُوسُوسُ فِیْ صُدُورِ النَّاسِ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اینست و گفت هرکرا یک صفت از صفات نفسانی مانده باشد چون مکاتی بود که اگر یک دم بر وی باقی بود او آزاد نبود و بنده آن یک دم بود اما آنرا که آزاد کرده باشند و بر وی هیچ نماند بود این چنین کس مجذوب بود که حق تعالی اورا از بندگی نفس آزاد کرده بود در آن وقت که اورا جذب کرده بود بس آزاد حقیقی او بود کَمَا قَالَ اللهُ تَعَالَى اللهُ یُجْتَنِبُ اِلَیْهِ مَنْ یَشَآءُ وَیَهْدِیْ اِلَیْهِ مَنْ یُؤِیْبُ اهل اجتناب آن کسانی که در جذب افتادند و اهل هدایت آن قوم اند که بانابت اورا جویند و گفت مجذوب را منازل است چنانکه ۲۰ بعضی را از ایشان ثلث نبوت دهند و بعضی را نصفی و بعضی را زیادت از نصف تا بجائی برسند که مجذوبی افتد کی حظاً او از نبوت بیش از همه مجذوبان بود و او خاتم الاولیا بود و مهتر جمله اولیا بود چنانکه محمد مصطفی علیه السلام مهتر جمله انبیا بود و ختم نبوت بدو بود و گفت آن مجذوب تواند بود که مهدی بود اگر کسی گویند که اولیایا از نبوت ۲۵ چون نصیب بود گویم بیغامبر علیه السلام گنت اقتصاد و هدی صالح و

کنند و بزرگ شمردند تا نفس اینجا فریفته شود و همچون شیری از درون او بچیزد و برگردد او نشیند و آن لذت که در ابتداء مجاهده در خود یافته باشد منبسط گردد جنانک مایه از دام بچیزد چگونه در دریا غوص کند و هرگز بیش او را بدام نتواند آورد نفس که بنضای توحید رسد هزار بار خبیتر و مکارتر از آن بود که اول بیش او در قید نیاید از آنک در اول بسته بود و اینجا گشاده و منبسط گشت و در اول از صبق بشریت آلت خویش ساخته بود اینجا از وسعت توحید آلت خود سازد پس از نفس این مباشر و گوش دار تا بر نفس ظنر یابی و ازین آفت کی گفتیم حذر کنی که شیطان در درون نشسته است جنانک هم محمد علی حکیم نقل کرده است که چون آدم و حوا بهم رسیدند و توبه ایشان قبول افتاد روزی آدم بکاری رفت ابلیس بجه خود را خناس نام بیش حوا آورد و گفت مرا مہی بیش آمده است بجه مرا نگاه دار تا باز آمم حوا قبول کرد ابلیس برفت چون آدم باز بس آمد برسید که این کیست گفت فرزند ابلیس است که من سپرده است آدم او را ملامت کرد که چرا قبول کردی و در خشم شد و آن بچہ را بکشت و باره باره کرد و هر باره از شاخ درختی بیاویخت و برفت ابلیس باز آمد و گفت فرزند من کجاست حوا احوال باز گفت و گفت باره باره کرده است و هر باره از شاخ درختی آویخته ابلیس فرزند را آواز داد ہم بیوست و زند شد و بیش ابلیس آمد دیگر باره حوا را گفت او را قبول کن که مہی دیگر دارم حوا قبول نی کرد بشناعت و زاری بیش آمد تا قبول کرد بس ابلیس برفت و آدم بیامد و او را بدید برسید که چیست حوا احوال باز گفت آدم حوا را برنجانید و گفت نی دامن تا چه سر است درین که فرمان من نی بری و از آن دشمن خدای می بری و فریفته سخن او می شوی بس او را بکشت و بسوخت و خاکستر او را نیی بآب انداخت و نیی بیاد بر داد و برفت ابلیس باز آمد و فرزند طلیذ حوا حال بگفت ابلیس

و آنجا رفت شیخ چون بدانست بگریخت زن بر غنبد و فریادی کرد که در خون من سعی می کنی شیخ التناث نکرد و بر دیواری بلند شد و خود را فرو انداخت چون بپوش روزی مطالعه احوال واقوال خود می کرد آن حالش یاد آمد در خاطرش آمد که جبودی اگر حاجت آن زن روا کرده می که جوان بودم و بعد از آن توبه کرده می چون این در خاطر خود بدید رنجور شد گفت اے نفس خیبت بر معصیت بیش از جهل سال در اول جوانی ترا این خاطر نمود اکنون در بیری بعد از چندین مجاهد بشمائی بر ناکرده گناه از کجا آمد اندوهگین شد و بماتم بنشست سه روز ماتم این خاطر بداشت بعد از سه روز بیغمبر را علیه السلام در خواب دید که فرمود که ای محمد رنجور مشو که نه از آن است کی در روزگار تو تراجعی است بل که این خاطر ترا از آن بود که از وفات ما جهل سال دیگر بگذشت و مدت ما از دنیا دورتر شد و ما نیز دورتر افتادیم نه ترا جرمی است و نه حالت ترا قصوری آنچه دیدی از دراز کشیدن مدت مفارقت ماست نه آنکه صفت تو در نقصان است ۱۰ نقلست که گفت بکبار بیمار شدم و از اوراد زیادی باز ماندم گفتم در بغا تن درستی که از من چندان خیرات می آمد اکنون همه گسسته شد آوازی شنیدم که ای محمد این چه سخن بود که گفتم کاری که تو کنی نه چنان بود که ما کنیم کار تو جز سهو و غفلت نمود و کار ما جز صدق نمود گفت از آن سخن ندیدم خوردم و توبه کردم و سخن اوست که بعد از ۲۰ آنکه مرد بسی ریاضت کشیده و بسی ادب ظاهر بجای آورده و تهذیب اخلاق حاصل شده انوار عظامی خدای تعالی در دل خود باز یابد و دل او بدان سبب سعته گیرد و سینه او منشرح گردد و نفس او بنفشاء توحید در آید و بدان شاذ شود لاجرم اینجا ترك عزت گیرد و در سخن آید و شرح دهد فتوحی که او را درین راه روی نموده باشد تا خلق ۲۵ او را بسبب سخن او و بسبب فتوح او از غیب کرامی دارند و اعزاز

نداشت شیخ نخواست که اورا بیرون کند هشتاد بار می رفت و می آمد تا باشد که سگ با اختیار خود آن بچه گانرا بیرون برزد پس همان شب آن زاهد بیغمبر علیه السلام را بخواب دید که فرمود ای فلان با کسی برابری می کنی که از برای سگی هشتاد بار مساعدت کرد برو اگر سعادت ابدی میخواهی کمر خدمت او بر میان بند و آن زاهد ننگ داشتی از جواب سلام حکیم بعد از آن همه عمر در خدمت شیخ بسر برد نقلست که از عیال او برسیدند که چون شیخ خشم گیرد شما دانید گفتند دانیم چون از ما بیازارد آن روز با ما نیکی بیشتر کند و نان و آب نخورد و گریه و زاری کند و گوید الهی ترا بچه آزردم تا ایشانرا بر من بیرون آوردی الهی توبه کردم ایشانرا بصلاح بازار ما بدانیم و توبه کنیم تا شیخ از بلا بیرون آیم ۱۰

نقلست که مدتی خضررا ندید تا روزی که کبیرک جامه کوزک شسته بود و طشتی برنجاست و بول کرده و شیخ جامه باکیزه با دستاری باک بوشیده بود و بجامع می رفت مگر کبیرک بسبب درخواستی در خشم شد و آن طشت بر داشت بسر شیخ فرو کرد شیخ هیچ نگفت و آن خشم فرو خورد ۱۰

در حال خضررا علیه السلام بیافت نقلست که گفتند اورا چندان ادبست که بیش عیال خود بینی باک نکرده است مردی آن بشنود و قصد زیارت او کرد چون اورا بدید در مسجد ساعتی توقف کرد تا از او وارد فارغ شد و بیرون آمد مرد بر اثر او برفت در راه گفت کاشکی بدانستی که آنچه گفتند راست است شیخ بفراست بدانست روی بدو کرد و بینی باک کرد اورا عجب آمد با خود گفت آنچه مرا گفتند یا دروغ گفتند یا این نازبانه است که شیخ مرا می زند تا سر بزرگان نطلبم شیخ این هم بدانست روی بدو کرد و گفت ای بسر ترا راست گفتند و لکن اگر خواهی تا سر همه بیش تو نهند سر خلقی بر خلقی نگاه دار که هرک سر ملوک بگوید هم سرری را نشاید نقلست که در جوانی زنی صاحب جمال اورا بخود خواند ۲۰ اجابت نکرد تا روزی خبر یافت که شیخ در باغی است خودرا بیاراست

گفتم تا دست و پای من بیست و برفت بس بهلو غلطیدم و خودرا در آب انداختم تا مگر غرقه شدم آب بزد و دست من بگشاد و موجی بیامد و مرا برکنار انداخت از خود نومید گشتم گفتم سبحان الله نفسی آفریده که نه بهشت را شاید و نه دوزخ را در آن ساعت که از خود نا امید شدم بپرکت آن سرّ من گشاده گشت بدیدم آنج مرا بایست و همان ساعت از خود غایب شدم تا بزیستم بپرکت آن ساعت زیستم ابو بکر و رّاق گفتم شیخ روزی جزوی چند از تصانیف خود بن داد که این را در همچون اندازم در وی نگاه کردم همه لطایف و حقایق بود دلم نداد در خانه بنهادم و گفتم انداختم گفتم چه دیدی گفتم هیچ گفتم نه انداختی برو و بیدار ۱۰ گفتم مشکلم دو شد یکی آنک چرا در آب ی اندازد و یکی آنک چه برهان ظاهر خواهد شد باز آمدم و در همچون انداختم همچون دیدم که از هم باز شد و صندوقی سرگشاده دید آمد و آن اجزا در آن افتاد بس سر برهم آورد و همچون بقرار باز آمد عجب داشتم از آن چون بخدمت شیخ آمدم گفتم اکنون انداختی گفتم ایها الشیخ بعزّة خدای که این سرّ با من بگوی گفتم چیزی تصنیف کرده بودم در علم این طایفه که کشف تحقیق آن بر عقول مشکل بود برادرم خضر از من در خواست و آن صندوق را مای بود که بفرمان او آورده بود و حق تعالی آب را فرمان داد تا آنرا بوی رساند نقلست که بیکبار جمله تصانیف خود در آب انداخت خضر علیه السلام آن جمله را بگرفت و باز آورد و گفتم ۲۰ خودرا بدین مشغول ی دار سخن اوست که گفتم هرگز يك جزو تصنیف نکرده ام تا گویند این تصنیف اوست و لکن چون وقت بر من تنگ شدی مرا بدان تسلی بودی نقلست که گفتم در عمر خود هزار و يك بار خدای تبارک و تعالی و تقدّس بخواب دیدم نقلست که در عهد او زاهدی بزرگ بود و بیوسته بر حکیم اعتراض کردی و حکیم کلبه داشت در همه ۲۵ دنیا چون از سفر حجاز باز آمد سگی در آن کلبه بچه نهاده بود که در

و بی کس و تو متولی کار من مرا بکه می گذاری و من تنها و عاجز از آن سخن دردی بدل او فرو آمد ترک سفر کرد و آن دور رفیق او بطلب علم شدند چون جدگاه بر آمد روزی در گورستان نشسته بود و زاری می گرفت که من اینجا مهمل و جاهل ماندم و باران من باز آیند بکمال علم رسیدن ناگاه بیری نورانی بیامد و گفت ای بسر چرا گریانی گفت باز گفتم بپر گفتم خواهی تا ترا هر روزی سببی گویم تا بزودی از ایشان در گذری گفتم خواهم بس هر روز سبب می گفت تا سه سال بر آمد بعد از آن مرا معلوم شد که او خضر بوده است و این دولت برضاء والدک یافتم ابو بکر و زاق گفت هر يك شنبه خضر علیه السلام بنزدك او آمدي ۱۰ و واقعا از يكديگر برسيدندى و هم او نقل كند كه روزى محمد بن على المحكميم مرا گفتم امروز ترا جائي برم گفتم شيخ دانند با وى برفتم ديرى بر نيامد كه بيابانى ديدم سخت صعب و سختى زرّين در ميان بيابان نهاده در زير درختى سبز و چشمه آب و يكي بر آن تخت لباس زيبا پوشيده چون شيخ نزديك او شد بر خاست و شيخ را بر تخت نشاند چون ساعتى بر آمد ۱۵ از هر طرفى گروهى مى آمدند تا جهل تن جمع شدند و اشارتى كردند بر آسمان طعاعى ظاهر شد بخوردند شيخ سوال مى كرد از آن مرد و او جواب مى گفت جنانك من يك كلمه از آن فهم نكردم چون ساعتى بر آمد دستورى خواست و باز گشت و مرا گفتم رو كه سعيد گشتى بس چون زماني بر آمد بترمد باز آمدم گفتم اى شيخ آن چه بود و چه جاى ۲۰ بود و آن مرد كه بود گفتم تبه بنى اسرائيل بود و آن مرد قطب المدار بود گفتم درين ساعت چگونه رفتيم و باز آمدم گفتم يا ابا بكر چون برزند او بود توان رسيدن ترا با چگونه كه چه كار ترا با رسيدن كار نه با رسيدن نقلست كه گفتم هر چند با نفس كوشيدم تا او را بر طاعت دارم با وى بر نيامدم از خود نو ميذ شدم گفتم مگر حق تعالى اين نفس از ۲۵ براى دوزخ آفرين است دوزخى را چه برورم بكنار همچون شدم و بكنارى

بآرام دل و بدانی که آنج تراست از تو فوت نشود و گنت هرک خودرا خوار داشت خدای تعالی اورا رفیع القدر گردانید و هرک خودرا عزیز داشت خدای تعالی اورا خوار گردانید نقلست که یکی ازو دعا خواست گنت حق تعالی ترا از فتنه تو نگاه داراذ نقلست که بعد از وفات او درویشی بسر خاک او می رفت و از حق تعالی دنیا می خواست شبی ابو الحسن را بخواب دید که گنت ای درویش جون بسر خاک ما آئی نعمت دنیا میخواه اگر نعمت دنیا خواهی بسر خاک خواجگان دنیا رو و جون اینجا آئی همت از دو کون برینک کردن خواه رحمة الله علیه

ذکر محمد بن علی الترمذی قدس الله روحه العزیز

۱۰ آن سلیم سنت آن عظیم ممت آن مجتهد اولیا آن متفرد اصنیا آن محرم حرم ایزدی شیخ وقت محمد بن علی الترمذی رحمة الله علیه از محنتان شیوخ بود و از محترمان اهل ولایت و همه زبانها ستوده و آیتی بود در شرح معانی و در احادیث و روایات اخبار ثقه بود و در بیان معارف و حقائق اعجوبه بود قبولی بکمال و حلّی شگرف و شنفتی وافر و خلفی عظیم و اورا ۱۵ ریاضات و کرامات بسیار است و در فنون علم کامل و در شریعت و طریقت مجتهد و ترمذیان جماعتی بوی افتدا کنند و مذهب او بر علم بوده است که عالم ربّانی بود و حکیم امت بود و مقلّد کسی نبود که صاحب کشف و صاحب اسرار بود و حکمتی بغایت داشت جنانک اورا حکیم الاولیا خواندند و صحبت بو تراب و خضرویه و ابن جلا یافته بود و با ۲۰ یحیی معاذ سخن گفته بود جنانک گنت يك روز سخنی می گنتم در مناظره امیر یحیی متعیر شد در آن سخن و اورا نصانف بسیار است همه مشهور و مذکور و در وقت او در ترمذ کسی نبود که سخن او فهم کردی و از اهل شهر همجور بودی و در ابتدا با دو طالب علم راست شد که بطلب علم روند ۲۴ چون عزم درست شد مادرش غمگین شد و گنت ای جان مادر من ضعیم

کرده من ترا اکنون می بینم گفت فی خر من تو برده در ماند دست بر
 داشت و گفت الهی مرا از وی باز خر در حال یکی آواز داد که اورا
 رها کن کی خر یافتیم بعد از آن روستائی گفت ای شیخ من دانستم که
 تو ندیده لکن من خودرا هیچ آب روی ندیدم برین درگاه گفتم تا تو
 ۵ نفسی بزنی تا مقصود من بر آید نقلست که یک روز در راهی می رفت
 ناگاه ترکی در آمد و قفائی بر شیخ زد و برفت مردمان گنند چرا کردی
 که او شیخ ابو الحسن است مردی بزرگ بشپان شد و باز آمد و از شیخ
 عذری خواست شیخ گفت ای دوست فارغ باش که ما این نه از تو
 دیدیم از آنجا که رفت غلط نرود نقلست که در متوضا بود در خاطرش
 ۱۰ آمد که این بیرهن بفلان درویش می باید داد خادمرا آواز داد و گفت
 این بیرهن از سر من برکش و بفلان درویش ده خادم گنست اے
 خواجه جندان صبر کن کی بیرون آئی گنست می ترسم که شیطان راه بزند
 و این اندیشه بر دلم سرد گرداند نقلست که یکی ازو برسید که چگونه
 گنست دندانم فرسوده شد از نعمت حق خوردن و زیانم از کار شد از بس
 ۱۵ شکایت کردن برسیدند که مروّت چیست گنست دست داشتن از آنج بر
 تو حرام است تا مروّتی باشد کبا کرام الکتائین کرده باشی و برسیدند تصوّف
 چیست گنست تصوّف اسمی و حقیقت بدید نه و بیش ازین حقیقت بود بی اسم
 برسیدند از تصوّف گنست کوتاهی امل است و مداومت بر عمل برسیدند
 از فتوّت گنست مراعات نیکو کردن و بر موافقت دایم بودن و از نفس
 ۲۰ خویش بظاهر چیزی نادیدن که مخالف آن بود باطن تو و گنست توحید
 آن بود که بدانی که او مانند هیچ ذاتی نیست و گنست اخلاص آنست که
 کرام الکتائین نتوانند نوشت و شیطان آنرا تباہ نتواند کرد و آدمی بر
 وی مطّاع نتواند شد و گنست اوّل ایمان باخر آن بیوسته است و گفتند
 ۲۵ ایمان و توکل چیست گنست آنک نان از بیش خود خوری و لقمه خرد خائی

شخص مفارقت کند یکی آنک عمل نکند بذاتج داند دوم آنک عمل کند بذاتج نداند سوم آنک نجوید آنچه نداند چهارم آنک مردمانرا منع کند از آموختن و گنت علم سه حرفست عین و لام و میم عین علم است و لام عمل و میم مخلص حق است در عمل و علم و گنت بزرگترین اهل معرفت مجتهد ترین ایشان باشند در اداء شریعت و با رغبت ترین در حفظ سنت و متابعت و گنت محبت ایتارست و آن چهار معنی است یکی دوام ذکر بدل و شاذ بودن بدان دوم انسی عظیم گرفتن بذکر حق سوم قطع اشغال کردن و از هر قاطع که هست باز بریدن چهارم او را بر خود گزیدن و بر هرجه غیر اوست چنانک حق تعالی گفته است قُلْ إِنَّ كَانِ ۱۰. **آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ** الی قوله **أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ** الآية و صفت محبتان حق اینست که محبت ایشان بر معنی ایتار بود بعد ازین معاملات ایشان بر چهار منزل روز یکی محبت دوم هیبت سوم حیا چهارم تعظیم و گنت ایتار زاهدان بوقت بی نیازی بود و ایتار جوانمردان بوقت حاجت و گنت زهد در دنیا ترك است و اگر نتوانی ایتار کنی و ۱۰ اگر نتوانی خوار داری

ذکر ابو الحسن بوشنجی قدس الله روحه العزیز

آن صادق کار دینه آن مخلص بارکشیده آن موحد يك رنگی شیخ ابو الحسن بوشنجی رحمة الله علیه از جوانمردان خراسان بود و محنتم ترین اهل زمانه و عالم ترین در علم طریقت و در تجرید قدسی ثابت داشت بو عثمان و ابن عطا و جریری و بو عمرو را دینه بود و ساها از بوشنج برفت و بعراق می بود چون باز آمد بزندقه منسوب کردندش از آنجا بنشاپور آمد و عمر آنجا گذاشت چنانک مشهور شد تا بحدی که روستائی را دراز گوشی گم شده بود برسید که در نشاپور بارساثر کیست گفتند ابو الحسن بوشنجی بیامد و در دامنش آویخت که خر من تو برده در ماند گنت ای جوانمرد غلط ۲۴

و مرید خضرویه بود و ترمذی را دینک بود و بو عثمان حیری را بذو میلی
 عظیم بود جنانک یکبار بذو نامه نوشت که علامت شقاوت چیست گفت
 سه چیز یکی آنک حق تعالی او را علم روزی کند و از عمل معروم گرداند
 دوم آنک عمل دهد و از اخلاص محروم کند سوم آنک صحبت صالحان
 روزی کند و از حرمت داشت ایشان محروم کند و بو عثمان حیری گفت
 محمد فضل سمسار مردان است و بو عثمان با همه جلالت خود گفتی اگر
 قوت داری در بنام محمد فضل روی تا سر من صافی شدی بدینار او و
 او از اهل بلخ جناء بسیار کشید و از بلخ بیرون کردند و او ایشانرا
 گفت یا رب صدق از ایشان باز گیر نقلست که ازو سوال کردند که
 ۱۰ سلامت صدور بچه حاصل آید گفت بایستادن بحق الیقین و آن حیوتی
 بود تا بعد از آن علم الیقین دهند تا بعلم الیقین مطالعه عین الیقین کند
 تا اینجا سلامت یابد و تا نخست عین الیقین نبوذ علم الیقین نبوذ که
 کسی را که کعبه ندید هرگز او را علم الیقین بکعبه نبوذ بس معلوم شد که
 علم الیقین بعد از عین الیقین تواند بود که آن علمی که بیش از عین
 ۱۵ الیقین بود آن بهمت بود و اجتهاد ازین جای بود که گاه صواب افند
 و گاه خطا چون علم الیقین بیذا آمد بعلم الیقین مطالعه اسرار و حقایق
 عین الیقین توان کرد مثالش جنان بود که کسی در جایی افتاده باشد و
 بزرگ شدن ناگاه او را از جاه بر آرند در آفتاب متحیر گردد و مدتی بر آن
 ثبات کند تا بآفتاب دیدن خوی کند تا جنانک بآفتاب علمش حاصل
 ۲۰ شود که بدان علم مطالعه اسرار آفتاب تواند کرد و گفت عجب دارم از
 آنک بهواء خود بخانه او رود و زیارت کند چرا قدم بر هواء خود نهند
 تا بذو رسد و باو دینار کند و گفت صوفی آنست کی صافی شود از
 جمله بلاها و غایب گردد از جمله عطاها و گفت راحت در اخلاص
 است از آرزوهای نفس و کنت چون مرید بگوشه خاطر بدنیا نگرذ تو
 ۲۵ بیش در وی منکر که او مدبر طریقت شد و گفت اسلام بچهار چیز از

هر که اعتماد بر فضل خدای تعالی دارد حق تعالی او را بهبشت رساند
 كما قال الله تعالى قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا و گفت آرام
گرفتن اسباب در دل منقطع گردانند از اعتماد کردن بر مسبب الاسباب
 برسیدند که بچه چیز بنده دوستی خدای حاصل تواند کرد گفت بدشمنی
 ۵ آخج خدای دشمن گرفته است و آن دنیا است و نفس و گفت اصل توحید
 سه است شناختن خذایرا برویبت و اقرار کردن خذایرا بوجدانیت و ننی
 کردن جمله انداد و گفت عارف صید معروفست که معروف او را صید
 کرده است تا مکرمش گردانند و در حظیره القدس بنشانند و گفت درست
 کردن معاملات بدو چیز است صبر و اخلاص صبر بر وی و اخلاص
 ۱۰ در وی و گفت مخلص چون دل بحق دهد سلوت باشد و چون بختی دهد
 فکرت باشد و گفت نصوف حسن خلق است و گفت نصوف حالی
 است که غایب گردانند صاحب آنرا از گنت و گوی وی بر ذ نا بخدای
 ذو المنن و از آنجا بیرون گردانند تا خدای بماند و او نیست شود و گنت
 این مذهبی است همه جد بهزل آمیخته مگردانید و گفت عزیزترین نشستن
 ۱۵ فرا آن بود که با فرا نشیند بس چون بینی کی فقیر جدا کردد از فقیر
 بیقین دان که از علتی خالی نیست نقلست کی بعضی از اصحاب از او
 وصیت خواستند گفت بیش کسی روید که شمارا به از من بود و مرا
 بکسی بگذارید که به از شما باشد رحمة الله علیه

ذکر محمد فضل قدس الله روحه العزیز

۲۰ آن متمکن بکرامات و حقایق آن متعین باشارات و دقایق آن مقبول
 طوایف آن مخصوص لطایف آن در مرغزار عشق و عقل ابو عبد الله
 محمد بن فضل رحمة الله علیه از کبار مشایخ خراسان بود و ستوده همه
 ۲۲ بود و در ریاضات و رنج بی نظیر بود و در فتوت و مروّت بی همتا بود

حج کردم بتوکل چون نگه کردم همه بر هوای نفس بوذ گنند چون دانستی
 گفتم از آنک ما ذرم گفتم سببوی آب آر بر من کران آمد دانستم که
 آن حج بر شره شهوت بوذ و هواء نفس درویشی گفتم در بغداد بوذم و
 خاطر حج داشتم در دلم آمد که مرعش ی آید و بانزده درم ی آرد نا
 رکوه و رسن و نعلین خرم و در بادیه روم در حال یکی در برز باز کردم
 مرعش بوذ رکوه بدست گفتم بستان گفتم نگیم گفتم بگیر و مرا رنجه
 مدار چند درم خواستی گفتم بانزده درم گفتم بگیر که بانجده درم است
 نقلست که روزی در محلی از بغداد ی رفت نشنه شد از خانه آب
 خواست دختری صاحب جمال کوزه آب آورد داش صید جمال او شد
 ۱۰ هم آنجا بنشست تا خذاوند خانه بیامد گفتم ای خواجه دلی بشریتی آب
 گرانست مرا از خانه تو شربتی آب دادند و دلم بردند آن مرد گفتم آن
 دختر منست بزنی بتو دادم و او را بخانه برد و عقد نکاح کرد و خذاوند
 خانه از منعان بغداد بوذ و مرعش را بگرامه فرستاد و خرجه بیرون کرد
 و جامه باکیزه در وی بوشید چون شب در آمد دختر بوی دادند مرعش
 ۱۵ بر خاست و بنماز مشغول شد ناگاه در میان نماز فریاد بر آورد که مرقع
 من بیارید گفتمند چه افتاد گفتم بسرم ندا کردند کی بیکی نظر که بغیر
 ما کردی جامه اهل صلاح از ظاهر تو برکشیدیم اگر نظری دیگر کنی
 لباس آشنائی از باطنت برکشیم مرقع در بوشید و زن را طلاق داد نقلست
 که او را گفتمند کی فلان کس بر سر آب ی روذ گفتم آنرا که خذاس
 ۲۰ توفیق دهد کی مخالفت هواء خود کند بزرگتر از آن بوذ که در هوا
 برز و بر آب روذ نقل است که در اعتکاف نشسته بوذ آخر ماه
 رمضان در جامع بعد از دو روز بیرون آمد گفتمند چرا اعتکاف را
 باطل کردی گفتم جماعتی قُرّار نتوانستم دید و آن دید طاعت ایشان
 بر من کران آمد و سخن اوست که هرکه گن برز که فعل او او را از
 ۲۰ آتش نجات دهد یا بهشت رساند بیقین خود را در خطر انداخته است و

گاه مشایخ را باعمال او راه می گرفتند خدایش شنا دهاد این سخن با غلام خلیل گفتند از آن جمله توبه کرد و هر چه داشت از متاع بیش منصفه فرستاد ایشان هیچ قبول نکردند بنگر که انکار این طایفه تا چه حد است که آخر آن مرد را بمقام توبه می رساند خود کسی که اقرار دارد تا چه بود لاجرم گفته اند هیچکس بر ایشان زیان نکند و نکند سوال کردند از محبت گفت صفا دوستی است با ذکر دایم جنانک حق تعالی فرموده است اذْکُرُوا اللَّهَ ذِکْرًا کَثِیْرًا و گفت محبان خدای شرف دنیا و آخرت بردند لِاَنَّ النَّبِیَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ آلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْبَرُّ مَعَ مَنْ احْبَبَ گفت مرد با آن بود که دوست دارد بس ایشان در دنیا و آخرت با خدای باشد و گفت عبارت نتوان کرد از چیزی مگر بچیزی که از آن چیز رقیق تر و لطیف تر بود و هیچ چیز رقیق تر و لطیف تر نباشد از محبت بس بجه از محبت عبارت توان کرد یعنی از محبت عبارت نتوان کرد گفتند چرا محبت را بیلا مقرون کردند گفت تا هر سئله دعوی محبت نکند چون بلا بیند بهزیمت شود برسیندند از فقر گفت فقیر آنست که بفند انس گیرد جنانک جاهل بنقد و فقیر را از نقد جنان وحشت بود که جاهل را از نقد و گفت تصوف آنست کی هیچیز ملک تو نباشد و تو ملک هیچیز نباشی رحمة الله علیه

ذکر ابو محمد مرتعش قدس الله روحه العزیز

آن بجان سابق معنی آن بتن لاحق تقوی آن سالک بساط وجدان پرورش شیخ ابو محمد مرتعش رحمة الله علیه از بزرگان مشایخ و معتبران اهل تصوف بود و مقبول اکابر و سفرها بتجربید کرده و بخدمتهاء شایسته معروف و مشهور طوایف بود و بریاضات و مجاهدات مخصوص و از حیره نشابور بود ابو حفص را دینه بود و با ابو عثمان و جنید صحبت داشته و ۲۴ مقام او در شونیزیه بود و در بغداد وفات کرد نقلست که گنت سیزده

اگر بحقیقت خاموش بودنی همسایگانرا خبر نمودی چیزی که نتوانی مگوی
نقلست که یکبار این بیت می گفت

أیسَ لی فی ما سِوَالکَ حَظًّا ، فَکَیْفَ ما سِئَمَ فَأَخْتِیرَ لی

یعنی مرا جز در تو نصیب نیست دلم بغیر تو مایل نیست مرا بهرجه
۵ خواهی امتحان کن در حال بواش بسته شد بدیرستانها می رفت و کوزگانرا
می گفت عمّ دروغ زن را دعا کنید تا حق تعالی شما دهنذ ابو محمد مغازی
گویند با سمون در بغداد بوزم جهل هزار درم بر درویشان نفقه کردند
و هیچ بها ندادند بعد از آن سمون گفت بیا تا جائی روم و بهر درمی که
ایشان دادند رکعتی نماز کنیم بس بداین رفتیم و جهل هزار رکعت نماز
۱۰ کردم نقلست که غلام خلیل خودرا به بیش خلیفه بتصوّف معروف کرده
بود و دین بدنیا فروخته و دام عیب مشایخ بیش خلیفه گنتی و مرادش
آن بود تا همه مهجور باشند و کس بدایشان تبرک نکند تا جاه او بر جای
ماند و فضیحت نشود چون سمون بلند شد و صیت او منتشر شد غلام
خلیل رنج بسیار بدو رسانید و فرصت می جست تا چگونه او را فضیحت
۱۵ کند تا زنی منعمه خودرا بر سمون عرضه کرد که مرا بخواه سمون قبول
نکرد بیش جنید رفت تا شفاعت کند به سمون تا او را بخواهد جنید او را
زجر کرد و براند زن بیش غلام خلیل رفت و سمون را تمتمی نهاد غلام
خلیل شاد شد و خلیفه را بروی متغیّر کرد بس خلیفه فرمود که سمون را
بکشند چون سیّاف را حاضر کردند خلیفه خواست که بگوید گردن بز
۲۰ گنگ شد نتوانست زبانش بگیرفت و هیچ نتوانست گفت شبانه در خواب
دید که گفتند زوال ملک تو در حیوة سمون بسته است بامداد سمون را
بخواند و بناخت و باکرای تمام باز گردانید بس غلام خلیل را در حقّ
او دشمنی زیادت شد تا باآخر عمر مجذوم گشت یکی بیش سمون حکایت
کرد که غلام خلیل مجذوم شد گنت هانا کنی یکی از نارسیدگان متصوّفه
۲۵ تمّت در وی بسته است و نیک نکرده است که او منازع مشایخ بود گاه

کی چون بجز رفت اهل فید اورا گنند مارا سخن کوی بر منبر شد و سخن می گفت مستمع نیافت روی بقنادیل کرد کبا شای کوم سخن محبت در حال آن قنادیل بر یکدیگر می آمدند و باره می شدند نقلست که یک روز در محبت سخن می گفت مرغی از هوا فرو آمد و بر سر او نشست پس بر دست او نشست پس بر کنار او نشست پس از کنار بر زمین نشست پس چندان منقار بر زمین زد که خون از منقار او روان شد پس بیفتاد و برد نقلست کی در آخر عمر برای ست زنی خواست دختری در وجود آمد چون سه ساله شد سمون را با وی بیوندی بدید آمد همان شب قیامت را بخواب دید و دید که علی نصب می کردند برای هر قوی و علی نصب می کردند که نور او عرصات فرو گرفت سمون گفت این علم از آن کدام قوم است گفتند از آن آن قوم که بجهم و یحیونه در شان ایشانست یعنی علم محبان است سمون خودرا در آن میان انداخت یکی بیامد و او را از میان ایشان برون کرد سمون فریاد بر آورد که چرا بیرون می کنی گفت از آنک این علم محبان است و تو از ایشان نیستی ۱۰ گفت آخر مرا سمون محب خوانند و حق تعالی از دل من می داند هانفی آواز داد که ای سمون تو از محبان بودی اما چون دل تو بدان کودک میل کرد نام تو از جرید محبان محو کردند سمون هم در خواب زاری کرد کی خذاوندا اگر این طفل قاطع راه من خواند بود او را از راه من بر دار چون از خواب بیدار شد فریادی بر آمد کی دختر از بام در افتاد و برد نقلست که یکبار در مناجات گنت الهی در هرج مرا بیازمائی در آن راستم یابی و در آن تسلیم کنم و دم نزم در حال دردی بر وی مستولی شد که جانش بر خواست آمد و او دم نمی زد بامدگان همسایگان گنند ای شیخ دوش ترا چه بود که از فریاد تو مارا خواب نیامد و او هیچ دم نزده بود اما صورت جان او بر صورت او آمد بود و بگوش ۲۰ مستمعان رسیدند تا حق تعالی بنو باز نمود کی خاموشی خاموشی باطن است

بود که جبرئیل علیهما السلام گفت هیچ حاجت هست کنت بتونه زبیرا که از نفس غایب بود بخدای تعالی تا با خدای همبیز دیگر ندید و کنت اهل توکل را در حقایق توکل اوفاتی است در غایبات که اگر در آن اوقات بر آتش بروند خبر ندارند از آن و اگر ایشانرا در آن حالت در آتش اندازند هیچ مضرت بر ایشان نرسد و اگر تیرها بدیشان اندازند و ایشانرا مجروح گردانند الم نیابند از آن و وقت بود که اگر بشه ایشانرا بگرد بترسند و باندک حرکتی از جای بروند گفتند طریق بخدای چگونه است کنت دور بوذن از جهال و صحبت داشتن با علما و استعمال کردن علم و دایم بر ذکر بوذن برسیدند از نصوف گفت أُولَئِكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ بس باخر زفرا قُلُوبِست بودایع حضور آنجا که همرا خطاب کرده است حق و آن هم در صورت ذرات بوده است تا خبر داده است كَمَا قَالَ عَزَّ وَجَلَّ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ رَحِمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ

ذکر سمنون مُحِبِّ قَدَسِ اللَّهِ رُوحِهِ الْعَزِيزِ

آن بی خوف همه حُبِّ آن بی عقل همه اُمِّ آن بروانه شمع جمال آن آشته ۱۵
صبح وصال آن ساکن مضطرب محبوب حق سمنون محب رحمة الله علیه در شان خویش یگانه بود و مقبول اهل زمانه بود و لطف المشایخ و اشارات غریب و رموزی عجیب داشت و در محبت آبتی بود و جمله اکابر به بزرگی او اقرار داشتند و او را از فتوت و محبت سمنون المحب خواندندی و او خودرا سمنون الکذاب خواندی صحبت سری یافته بود و از اقران جنید ۲۰
بود و او را در محبت مذهبی خاص است و او تقدیم محبت کرده است بر معرفت و بیشتر مشایخ معرفت را بر محبت تقدیم داشته اند و او می گوید که محبت اصل و قاعده راه است بخدای و احوال و مقامات همه بنسبت با محبت بازی اند و در محلی که طالبرا شناسند زوال بدان روا باشد ۲۴
در محلی محبت هیچ حال روا نباشد ما دام کی ذات او موجود بود نقلست

فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ وَ كَنتَ هَرَكَةَ فِي عِبَادَتِكَ اسْتِعْمَالَ عِلْمِ رِضَا نَكَنْدَ
 وَ عِبَادَتِكَ فِي رِفَا وَ بَقَاءِ وَ صِحَّةِ نَكَنْدَ أَوْ مَدْعَى كِتَابِ اسْتِ وَ كَنتَ
 شَادِي فِي سَهْ خِصَالَتِ اسْتِ بِي كِي شَادِي بَطَاعَتِ دَاشْتَنِ خَذَائِرَا وَ دِيكِر
 شَادِي اسْتِ نَزْدِيكِ بُوْدَنِ بَخْدَايِ وَ دُورِ بُوْدَنِ اَزْ خَلْقِ وَ سَوْمِ شَادِي
 اسْتِ يَازْ كَرْدَنِ خَذَائِرَا وَ يَازْ كَرْدَنِ خَلْقِي رَا فَرَامُوشِ كَرْدَنِ وَ نِشَانِ آنَكِ
 شَادِي اسْتِ بَخْدَايِ سَهْ جِيزَاسْتِ بِي كِي آنَكِ هِمِيشَهْ فِي طَاعَتِ دَاشْتَنِ بُوْدَ
 دُورِ دُورِ بَاشَدَ اَزْ دُنْيَا وَ اَهْلِ دُنْيَا سَوْمِ بَايَسْتِ خَلْقِ اَزُو بِيئِنْدَ هِمِيژِ يَازْ
 نَكَنْدَ بَا خَذَايِ مَكْرَ آنَجْ خَذَائِرَا بَاشَدَ وَ كَنتَ فَاضَلْتَرِيْنِ كَارِهَا اَنْ بَاشَدَ
 كِهْ بَعْلَمِ بِيوسْتَهْ بَاشَدَ وَ كَنتَ عَارِفِ تَرِيْنِ بَخْدَايِ اَنْ بُوْدَ كِهْ مَتَغْيِرْتَرِ بُوْدَ فِي
 ۱۰ خَذَايِ نَعَالِي وَ كَنتَ عَارِفِ بَحَقِّ نَرَسَدِ مَكْرَ دَلِ بَرِيْنَهْ كَرْدَانْدَ اَزْ سَهْ جِيزِ
 عِلْمِ وَ عَمَلِ وَ خَلُوتِ بَعْنِي دَرِيْنِ هَرَسَهْ اَزْ هَرَسَهْ بَرِيْنَهْ بَاشَدَ بِي كِي اَزُو بَرِيْسِيْدَ
 كِهْ عَارِفِ بَهْمِيژِ نَاسَفْ نَخُورْدَ جِيزِ بَخْدَايِ كَنتَ عَارِفِ خُودِ جِيزِ نَهْ بِيئِنْدَ
 جِيزِ خَذَايِ تَا بَرِ وِي نَاسَفْ خُورْدَ كَنتَ بَكْدَامِ جِشْمِ نَكْرَدَ كَنتَ بَجِشْمِ فَنَا
 وَ زُوالِ وَ كَنتَ مَشَاهِدُ ارواحِ تَحْقِيْقِ اسْتِ وَ مَشَاهِدُ قُلُوبِ تَحْقِيْقِ وَ كَنتَ
 ۱۵ جَمْعِ عِيْنِ حَقِّ اسْتِ آنَكِهْ جَمْلَهْ اَشْيَا بَدُو قَايَمِ بُوْدَ وَ تَفْرِقَهْ صِفْتِ حَقِّ
 اسْتِ اَزْ بَاطِلِ بَعْنِي هَرَجَهْ دُونِ حَقِّ اسْتِ بَاطِلِ اسْتِ بِنَسْبَتِ بَا حَقِّ وَ
 هَرِ صِفْتِ كِهْ بَاطِلِ كَنْدَ حَقِّ رَا اَنْ تَفْرِقَهْ بُوْدَ وَ كَنتَ جَمْعِ آنَسْتِ كِهْ
 نَعْلِيْمِ دَاذْ آدَمِ رَا عَلَيْهِ السَّلَامِ اَزْ اسْمَا وَ تَفْرِقَهْ آنَسْتِ كِهْ اَزْ اَنْ عِلْمِ بَرَا كَنْدَ
 شَدَ وَ مَنَشَرِ كَشْتِ فِي بَابِ اَوْ وَ كَنتَ اَرْزَاقِ مَتَوَكِّلَانِ بَرِ خَذَا وَ نَدَسْتِ
 ۲۰ يِ رَسَدِ بَعْلَمِ خَذَايِ بَرِ اَيْشَانِ وَ بَرِ اَيْشَانِ يِ رُودِ بِي شَغْلِي وَ رَنْجِي وَ غَيْرِ
 اَيْشَانِ هَمِهْ رُوزِ دَرِ طَلَبِ اَنْ مَشْغُولِ وَ رَنْجِ كَشِ وَ كَنتَ مَتَوَكِّلِ بَحْقِيْنِيْتِ
 آنَسْتِ كِهْ رَنْجِ وَ مَوْنَتِ خُودِ اَزْ خَلْقِ بَرِ كَرْتَهْ اسْتِ نَهْ كِسِي رَا شَكَايَتِ
 كَنْدَ اَزْ آنَجْ بَدُو رَسَدِ وَ نَهْ ذَمِّ كَنْدَ كِسِي رَا كِهْ مَنَعِ كَنْدَشِ اَزْ جُهْتِ آنَكِ
 ۲۴ نَهْ بِيئِنْدَ مَنَعِ وَ عَطَا جِيزِ اَزْ خَذَايِ نَعَالِي وَ كَنتَ حَقِيْقَتِ نَوَكِّلِ اِبْرَهِيْمِ خَلِيْلِ رَا

خوش دل نبودی بس در مناجات بنالیدی با حق تعالی بسرش ندا کردند
 که یا با یعقوب تو بند و بند را با راحت چه کار نقلست که یکی اورا
 گفت در دل خود سختی می یابم و با فلان کس مشورت کردم مرا روزه
 فرمود چنان کردم زایل نشد و با فلان گفتم سفر فرمود کردم زایل نشد
 او گفت ایشان خطا کردند طریقی تو آنست که در آن ساعت که خلق
 بخسبند بماتم روی و تضرع و زاری کنی و بگوئی خداوند در کار خود
 متغیرم مرا دستگیر آن مرد گفت چنان کردم زایل شد نقلست که یکی
 اورا گفت نماز میکنم و حلاوت آن در دل نمی یابم گفت چون طلب دل
 در نماز کنی حلاوت نماز نیابی چنانک در مثل گفته اند که اگر خررا در
 ۱۰ پای عقبه جو دهی عقبه را قطع نتواند کرد و گفت مردی يك چشم را
 دیدم در طواف که می گفت اَعُوذُ بِكَ مِنْكَ بِنَاهِی جوم از تو بتو گفتند
 این چه دعاست گفت روزی نظری کردم ببیکی که در نظرم خوش آمد
 طبانجه از هوا در آمد و برین يك چشم من زد که بدو نگرسته بودم
 آوازی شنیدم کی نگرستی طبانجه اگر زیادت دیدی زیادت کردی و اگر
 ۱۵ نگری خوری و گنت دنیا دریا است کناره او آخرت است و کشتی او
 تقوی و مردمان همه مسافر و گنت هرکرا سیری بطعام بود همیشه کرسنه
 بود و هرکرا توانگری مال بود همیشه درویش بود و هرکه در حاجت خود
 قصد خلقی کند همیشه محروم بود و هرکه در کار خود یاری از خدای نخواهد
 همیشه مخدول بود و گنت زوال نیست نعمتی را که شکر کنی و بایداری نیست
 ۲۰ آنرا چون کفران آری در نعمت و گنت چون بند بکمال رسد از حقیقت
 یقین بلا بتزدیک او نعمت گردد و رجا مصیبت و گنت اصل سیاست کم
 خوردن است و کم خفتن و کم گفتن و ترك شهوات و گنت چون بند از
 خود فانی شود بحق باقی شود چنانک بیغیر صلی الله علیه و علی آله و سلم
 ۲۵ درین مقام از خود فانی بحق باقی گشت لاجرم هیچ نامش نخواند الا بعبد

بدان عمل و توکل کن توکل مردی که او معاینه می بیند که بدو نخواهد رسید الا آنک حق تعالی در ازل برای او نبشته بود و حکم کرده و گنت اُنس را علامت است دایم نشستن در خلوت و طول وحشت از مخالطات و لذت یافتن بذکر و راحت یافتن در مجاهده و جنگ در زدن بجهل و طاعت و گنت علامت حیا انقباض دل است و عظمت دیدار بروردگار و وزن گرفتن سخن بیش از گفتن و دور بودن از آنج خواهی که از آن عذر خواهی و ترک خوض کردن در چیزی که از آن شرم زده خواهی شد و نگاه داشتن زبان و چشم و گوش و حفظ شکم و فرج و ترک آرایش حیوة دنیا و یاد کردن گورستان و مردگان و گنت شوق را علامت است دوست داشتن مرگ در وقت راحت در دنیا و دشمن داشتن حیوة در وقت صحّت و رغبت و اُنس گرفتن بذکر حق و بی قرار شدن در وقت نشر آلاء حق و در طرب آمدن در وقت تفکر خاصه در ساعتی که نظر تو بر حق بود نقل است که یکی برسید از جمع و تفرقه گنت جمع جمع کردن دلست در معرفت و تفرقت متفرق گردانیدن در احوال و گنت نماز جماعت بر تو فریضه نیست و طلب حلال بر تو فریضه است رحمة الله علیه والله اعلم

ذکر ابو یعنوب النهرجوری قدس الله روحه العزيز

آن مشرف رقم فضیلت آن مرتب حرم وسیلت آن منور جمال آن معطر وصال آن شاهد مقامات مشهوری ابو یعنوب اسحاق النهرجوری رحمة الله علیه از کبار مشایخ بود و لطیفی عظیم داشت و بخدمت و ادب مخصوص بود و مقبول اصحاب و سوزی بغایت داشت و مجاهده سخت و مراقبتی بر کمال و کلماتی بسندید و گفته اند که هیچ بیز از مشایخ از او نورانی تر نبود و صحبت عمرو بن عثمان مکی و جنید یافته و مجاور حرم بود و آنجا وفات یافت نقلست که يك ساعت از عبادت و مجاهده فارغ نبودی و يك دم

ارباح و قات رواج یعنی آسایش و کنت از علامت زهد یکی آنست که بدانند که بنده زهد نتواند ورزید الا بایمی بخدای تعالی و کنت علامت ورع ده چیزاست درنگ کردن در متشابهات و بیرون آمدن از شبهات و تمییز کردن در اقوات و از نشویش احتراز کردن و گوش داشتن زیادت و نقصان و مداومت کردن برضاء رحمن و از سر صفا تعلق ساختن بامانات و روی گردانیدن از مواضع آفات و دور بودن از طریق عاهات و اعراض از سر مباحات و کنت علامت صبر ده چیزاست حبس نفس و استحکام درس و مداومت بر طلب انس و نفی جزع و اسقاط ورع و محافظت بر طاعات و استقضا در سُنن واجبات و صدق در معاملات ۱۰ و طول قیام شب در مجاهدات و اصلاح جنایات و کنت محو نگراندن شهوات را از دل مگر خوبی که مرد را بر انگیزاند بی اختیار و یا شوقی کی مرد را بی آرام کند و کنت مراقبت را علامات است بر گریزند آنج خدای بر گزیند است و عزم نیکو کردن بخدای تعالی و شناختن افزونی و تنصیر از جهت خدای و آرام گرفتن دل بخدای و منقطع شدن از جمله خلق ۱۵ بخدای تعالی و کنت صدق را علامات است دل با زبان راست داشتن و قول با فعل برابر داشتن و ترک طلب محمدمت ابن جهان گفتن و ریاست ناکرفتن و آخرت را بر دنیا گزیدن و نفس را قهر کردن و کنت توکل را ده علامتست آرام گرفتن بذانج حق تعالی ضمان کرده است و ایستادن بذانج بتو رسد از رفیع و دون و تسلیم کردن بما یکون و تعلق ۲۰ گرفتن دل در میان کاف و نون یعنی جان داند که هنوز میان کاف و نون است و کاف بنون نه بیوسته است تا لاجرم هرچه ترا بکاف و نون بود توکل درست بود و قدم در عبودیت نهادن و از ربوبیت بیرون آمدن یعنی دعوی فرعون و منی نکند و ترک اختیار گوید و قطع علائق و نومیدی از خلابی و دخول در حقایق و بدست آوردن دقائق و کنت ۲۵ عمل کن عمل مردی که او معاينه می بیند که او را نجات نخواهند داد الا

خریدی او دانگی گفت و تو بسه نسو خواستی او بسبب آنک ترا می شناخت مسامحت کرد برای صلاحیت تو و این حکایت بر عکس این نوشته اند و ما در کتاب معتمد چنین یافتیم و هم بجدیغه نوشت که هرکرا فضایل نزدیک او دوستر از گناه بود او فریفته است و هرکه قران خواند و دنیا بر گزیند او استهزا کرده است و من می ترسم که آنج ظاهر می شود از اعمال ما بر ما زبان گارتر بود از گناه ما و هرکرا درم و دینار در دل او بزرگتر از بزرگی آخرت چگونه امید دارد بخدای در دین و دنیا خویش و گفت اگر شی بصدق با خدای کار کنم دوستر دارم از آنک در راه خدای شمشیر زخم و هم بجدیغه نوشت اما بعد وصیت می کنم

۱۰ بتقوی خدای و عمل کردن بذآنح تعلیم داده است ترا و مراقبت جنانک هیچ کس نه بیند ترا آنجا که مراقبت کنی الا خدای نعمالی و ساختگی کردن چیزی که هیچ کس را در دفع آن حیلنی نیست و در وقت فرو آمدن آن بشیانی سودمند نیست و السلام شبلی گفت از یوسف اسباط برسیدند کی غایت تواضع جیست گفت آنک از خانه بیرون آئی هرکرا بینی جان دانی

۱۵ که بهتر از نست و گفت اندکی ورع را جزاء بسیار عمل دهند و اندکی تواضع را جزاء بسیار اجتهاد دهند و گفت علامت تواضع آنست که سخن حق قبول کنی از هرک گویند و رفی کنی با کسی که فروتر بود و بزرگ داری آنرا کی بالای تو بود در رتبت و اگر زلل بینی احتمال کنی و خشم فرو خوری و هرجا کی باشی رجوع بخدای کنی و بر توانگران تکبر کنی و

۲۰ هرجه بتو رسد شکر کنی و گفت توبه را ده مقام است دور بودن از خاهلان و ترک گفتن باطلان و روی گردانیدن از منکران و در رفتن بمحبوبات و شتافتن بخیرات و درست کردن توبه و لازم بودن بر توبه و ادا کردن مظالم و طلب غنیمت و تصفیه قوت و گفت علامت زهد ده چیزست ترک موجود و ترک آرزو منفود و خدمت معبود و اثار مولی و

۲۵ صفاء معنی و متعزز شدن بعزیز و احترام مشفق و زهد در مباح و طلب

که عاجز بود از دست داشتن شهوات و قوی ترین آن بود که قادر بود بر ترك آن و كفت قیمت هر آدمی بر قدر همت او بود اگر همت او دنیا بود او را هیچ قیمت نبود و اگر رضای خدای بود ممکن نبود که در توان یافت غایت قیمت او و یا وقوف توان یافت بر آن و كفت راضی آنست که سوال نکند و مبالغت کردن در دعا از شروط رضا نیست و كفت توکل آرام گرفتن بود بر آنچه خدای تعالی ضمان کرده است و كفت آنچه کفایت است بتوی رسد بی رنج اما مشغولی و رنج تو در زیادت طلبیدن بود و كفت کفایت درویشان توکل است و کفایت توانگران اعتماد بر املاک و اسباب و كفت ادب کردن درویشان آن بود که از حقیقت بعلم آیند و كفت نا ما دام که در دل تو خطری بود اعراض کون را بقیین دان که ترا نزدیک خدای تعالی هیچ خطری نیست و كفت هر که عزیز شود بچیزی جز خدای تعالی درست آنست که در عزّ خویش خوارست و كفت بسند است ترا از دنیا دو چیز یکی صحبت فقیر دوم حرمت ولی واللّه اعلم و احکم

ذکر یوسف اسباط قدّس الله روحه العزیز

۱۵

آن مجاهد مردان مرد آن مبارز میدان درد آن خو کرده تقوی آن برورده معنی آن مختص محتاط یوسف اسباط رحمه الله علیه از زهد و عبّاد این قوم بود و در تابعین بزهد او کس نبود و در مراقبه و محاسبه کمالی داشت و معرفت و حالت خود بنهان داشتی و ریاضت کردی و از دنیا انقطاع کلی داشت و کلماتی شافی دارد و بسیار مشایخ کبار دین بود نقلست که هفتاد هزار درم میراث یافت و هیچ از آن نخورد و برگ خرما می بافت و از مزد آن قوت می ساخت و كفت جهل سال بر من بگذشت که مرا براهنی نو نبود مگر خرقه کهنه وقتی بجدیفه مرعشی نامه نوشت که شنیدم ام کی دین خود بدو حبه فروخته و آن آنست که در بازار چیزی می

بکشند و بر سرش می زدند تا ببرد و او در آن میان می گفت قطع الله
 يدك ورجائك دست و بایت برین گرداناد خدای تعالی خلیفه بعد از
 مدتی خشم بر وی کرد و فرمود تا دست و پای او بپزند بعضی از
 مشایخ بدین جهت ابن عطارا بار ندادند یعنی چرا بر کسی که توانی که
 بدعاء تو بصلاح آید دعاء بذ کرد بایستی که دعاء نیک کردی اما عذر
 چنین گفته اند که تواند بود که از آن دعاء بذ کرد که او ظالم بود برای
 نصیب مسلمانان دیگر و گفته اند که او از اهل فراست بودی دید کبا
 او چه خواهند کرد موافقت قضا کرد تا حق بر زبان او براند و او در
 میان نه و مرا جنان مینماید که ابن عطا او را نیک خواست نه بذ تا او درجه
 ۱۰ شهادت یابد و درجه خواری کشیدن در دنیا و از منصب و مال و جاه و
 بزرگی افتادن و این وجهی نیکوست چون چنین دانی ابن عطا او را نیک
 خواسته بود که عقوبت این جهان در جنب آن عالم سهلست والله اعلم

ذکر ابرهیم رقی قدس الله روحه العزیز

ان قبله اتقیا آن قدمه اصفیا آن در دام مرغ سابق آن در شام صبح صادق
 ۱۵ آن فانی خود باقی متقی ابرهیم بن داود رقی رحمة الله علیه از اکابر علما و
 مشایخ بود و از قدماء طوایف و محترم و صاحب کرامات و کلماتی عالی
 داشت و از بزرگان شام بود و از اقران جنید و ابن جلا و عمری دراز
 یافت نقلست کی درویشی در وادی می رفت شیری قصد او کرد چون
 در درویش نگرست بغرید و روی بر خاک نهاد و برفت درویش در
 ۲۰ جامه خود نگاه کرد و باره از جامه شیخ رقی بر خرغه خود دوخته بود
 دانست که شیر حرمت آن داشت و گنت معرفت اثبات حق است بیرون
 از هرچه وهم بذو رسد و گنت قدرت آشکاراست و چشمها گشاذه لیکن
 دینار ضعیف است و گنت نشان دوستی حق بر گردن طاعت اوست
 ۲۴ و متابعت رسول اوست علیه السلام و گنت ضعیف ترین خلق آنست

ابتدایش معرفت است و انتہایش توحید و گفت فرار گرفتن بدو چیز است
 آداب عمودیت و تعظیم حق معرفت و ربوبیت و گفت ادب ایستادن
 است بر مراقبت با هرج نیکو داشته اند گفتند این چگونه بود گفت آنک
 معاملات با خدی بادب کند بنہان و آشکارا چون این بجای آوردی ادیب
 ۵ باشی گرچه عجیب باشی گفتند از طاعت کدام فاضلتر گفت مراقبت حق
 بر دوام وقت برسیند از شوق گفت سوختن دل بود و باره شدن جگر
 و زبانه زدن آتش در وی گفتند شوق برتر بود یا محبت گفت محبت
 زیرا که شوق ازو خیزد و گفت جون آواز و عَصَى آدَمُ بر آمد جمله چیزها
 بگریسند مگر سیم و زر حق تعالی بر ایشان وحی کرد که چرا بر آدم
 ۱۰ نگریسید گفتند ما بر کسی که در تو عاصی شود نگریم حق تعالی فرمود
 که بعزت و جلال من که قیمت همه چیزها بشما آشکارا کنم و فرزندان
 آدم را خادم شما گردانم نقلست که یکی با وی گفت عزلتی خواهم گرفت
 گفت بکه خواهی بیوست چون از خلق می بُری گفت بس جگم گفت
 بظاہر با خلق می باش و بیاطن با حق نقلست که اصحاب خود را گفت
 ۱۵ بچه بلند کردد درجهٔ مرد بعضی گفتند بکثرة صوم و بعضی گفتند بدامت
 صلوة و بعضی گفتند بمجاهد و محاسبه و موازنه و بذل مال ابن عطا گفت
 بلندی نیافت آنک یافت الا بخوی خوش نه بینی که مصطفی را صلی الله
 علیہ و علی آله وسلم باین ستودند و آنک لعلی خلق عظیم نفل است که
 یکبار بیش اصحاب بای دراز کرد و گفت ترک ادب میان اهل ادب
 ۲۰ ادب است چنانک رسول علیہ السلام بای دراز کرده بود بیش ابو بکر
 و عمر رضی الله عنہما کی با ایشان صافی تر بود چون عثمان رضی الله عنہ
 در آمد بای گرد کرد نقلست که ابن عطارا بزندقه منسوب کردند علی
 بن عیسی که وزیر خلیفه بود او را بخواند و در سخن با او جفا کرد و ابن
 ۲۴ عطا با او سخن درشت گفت وزیر در خشم شد فرمود تا موزه از بایش

بنده بود و آن بی نشان است و بی نهایت و چون بی نهایت بود هر حقیقتی را حقی بود و گنت حقیقت توحید نسیان توحید است و این سخن بیان آنست که حقیقت اسم بنده است و گنت صدق توحید آن بود که قائم یکی بود و گنت محبت بر دوام عتاب بود و گنت چون محبت دعوی مملکت کند از محبت بیفتند و گنت وجد انقطاع اوصاف است تا نشان ارادت نماند همه اندوه بود و گنت هرگاه که تو یاد وجد توانی کرد وجد از تو دور است و گنت نشان نبوت محبت بر خاستن حجاب است میان قلوب و عالم الغیوب و گنت علم بزرگترین هیبت است و حیا چون ازین هر دو دور بماند هیچ خیر درو نماند و گنت هرکرا توبه با عمل درست بود توبه او مقبول بود و گنت عقل آلت عبودیت است نه اشراف بر ربوبیت و گنت هرکه توکل کند بر خدای از برای خدای و با متوکل بود بر خدای در توکل خویش نه برای نصیب دیگر خدای کارش بسازد درین جهان و در آن جهان و گنت توکل حسن التجاست به خدای تعالی و صدق افتقارست بذو و گنت توکل آنست که تا شدت فاقه در تو بدید نیاید بهیچ سبب باز ننگری و از حقیقت سکون بیرون نیائی چنانکه حق داند که تو بدان راست ایستاده و گنت معرفت را سه رکن بود هیبت و حیا و انس و گنت رضا نظر کردن دل است با اختیار قدم خدای در آنج در ازل بنده را اختیار کرده است و آن دست داشتن خشم است و گنت رضا آنست که بدل بدو چیز نظاره کند یکی آنک بیند که آنج در وقت بمن رسید مرا در ازل این اختیار کرده است و دیگر آنک بیند که مرا اختیار کرد آنج فاضلتر است و نیکوتر و گنت اخلاص آنست که خالص بود از آفات و گنت تواضع قبول حقی بود از هرکه بود و گنت نفوی را ظاهر است و باطنی ظاهر وی نگاه داشتن حدّهای شرع است و باطنی وی نیت و اخلاص برسیند که ابتداء این کار و انتهایش کدّمست گنت

مراتب شهیداست و ادنی منازل شهدا اعلیٰ منازل صلحا و ادنی منازل صلحا
 اعلیٰ منازل مومنان و گفت خذایرا بندگان اند که اتصال ایشان بحق
 درست شود و چشمه‌ها ایشان تا ابد بدو روشن بود ایشانرا حیوة نمود
 الا بدو و بسبب اتصال ایشان بدو دلهاء ایشانرا بصناء یقین نظر دایم
 بود بدو که حیوة ایشان بحیوة او موصول بود لاجرم ایشانرا تا ابد مرگ
 نبود و گفت چون کشف گردد ربوبیت در سر و صاحب آن نفس زند
 آن برو حرام گردد و بروز و هرگز باز نیاید و گفت غیرت فریضه است
 بر اولیاء خدای بس گفت چه نیکوست غیرت در وقت منادمت و در
 محبت و گفت اگر صاحب غیرت را حالتی صحیح بود کشتن او فاضلتر از آن
 بود که غیر او یعنی حال صحیح صاحب غیرت جنان بغایت بود که هرک
 او را بکشد ثواب یابد تا او از آن آتش غیرت برهد و گفت همت آنست
 که هیچ از عوارض آنرا باطل نتواند گردانید و گفت همت آن بود که در
 دنیا نبود و گفت زندگی محبت بیدل است و زندگی مشتاق باشک و
 زندگی عارف بذکر و زندگی موحد بزبان و زندگی صاحب تعظیم بنفس و
 زندگی صاحب همت بانقطاع از نفس و این زندگی سوختن و غرقه شدن
 بود اگر کسی گوید زندگی موحد بزبان چگونه بود گویم باطنش همه توحید
 گرفته بود بک ذره از باطنش خبر نبود جز آنک زبان ی حبانند جنانک
 بایزید گفت سی سالست تا بایزید ی جویم و زندگی صاحب تعظیم بنفس
 جنان بود که زبانش از کار شده بود و نفسی مانده و زندگی صاحب همت
 منقطع شدن نفس آن بود که اگر در آن همت نفس زند هلاک شود کما
 قال علیه السلام لی مع الله وقت الحدیث من در کجیم نه نبی مُرسل نه
 جبرئیل و گفت علم چهار است علم معرفت و علم عبادت و علم عبودیت
 و علم خدمت و گفت حقیقت اسم بند است و هر حقی را حقیقتی است
 و هر حقیقتی را حقی و هر حقی را حقی یعنی هر حقیقتی که تو دانی اسم

و بعضی را علی و مناخرتی بعلم و بعضی را مجلسی و مُخْتَلَفی و بعضی را نفسی و شهبونی همت هر یکی از خلق بحدّ خویش بسته اند که در آن اند و کنت دهارا شهبوتی است و ارواح را شهبوتی است و نفوس را شهبوتی همه شهبوت‌بارا جمع کنند شهبوت ارواح قرب بود و شهبوت دها مشاهده و شهبوت نفوس لذت گرفتن براحت و کنت سرشت نفس بر بی ادبی است و بنده مامور است بملازمت ادب نفس بذاتج اورا سرشته اند می رود در میدان مخالفت و بنده اورا بچهد باز می دارد از مطالبت بند هرکه عنان او کشاده کند در فساد با او شریک بود برسیندند که بر خدای تعالی چه دشمن تر کنت رویت نفس و حالها او و عوض جستن بر فعل خویش و کنت قوت ۱۰ منافق خوردن و آشامیدن بود و قوت مومن ذکر و جهد بود و کنت انصافی که در میان خزاوند و بنده بود در سه منزلت است استعانت و جهد و ادب از بنده استعانت خواستن و از خدای قوت دادن و از بنده جهد کردن و از خدای توفیق دادن و از بنده ادب بجای آوردن و از خدای کرامت دادن و کنت هرکه ادب یافته بود بآداب صالحان اورا ۱۵ صلاحیت بساط کرامت بود و هرکه ادب یافته بود بآداب صدیقان اورا صلاحیت بساط مشاهده بود و هرکه ادب یافته بود بآداب انبیا اورا صلاحیت بساط انس بود و انبساط و کنت هرکرا از ادب محروم گردانیند از همه خیرانش محروم گردانیند و کنت تقصیر در ادب در قرب صعبت بود از تقصیر ادب در بُعد که از جهال کبابر در گذارند و صدیقانرا ۲ بچشم زخمی و التئانی بگیرند و کنت هلاکت اولیا بلخظات قلوبست و هلاکت عارفان بمخاطرات اشارات و هلاکت موحّدان باشارت حقیقت و کنت موحّدان چهار طبقه اند طبقه اول آنک نظر در وقت و حالت می کنند دوم آنک نظر در عاقبت می کنند سوم آنک نظر در حقایق می ۲۴ کنند چهارم آنک نظر در سابقت میکنند و کنت ادنی منازل مُرسلان اعلی

انبساط نهند این همه که گفتیم از صفات دروغ زنان است و کنت نشاید که بنده التماس کند بصفات و بر صفات فرود آید و کنت هر علمی را بیانی است و هر بیانی را زبانی است و هر زبانی را عبارتی و هر عبارتی را طریقی و هر طریقی را جمعی اند مخصوص بس هرک میان این احوال جدا تواند کرد او را رسد که سخن گویند و کنت هرک خود را بادب سنت آراسته دارد حق تعالی دل او را بنور معرفت منور گرداند و کنت هیچ مقام نیست برتر از موافقت در فرمانها و در اخلاق و کنت بزرگترین غفلتها آن غفلت است که از خدای غافل ماند و از فرمانها او و از معاملات او و کنت بنده است مهور و علی مقدور و درین میان هر دو نیست معذور و کنت نفسها خود را در راه هوای نفس خود صرف مکن بعد از آن برای هرک خواهی از موجودات صرف کن و کنت افضل طاعات گوش داشتن حق است بر دوام اوقات و کنت اگر کسی بیست سال در شیوه نفاق قدم زند و درین مدت برای نفع برادری یک قدم بردارد فاضلتر از آنک شخصت سال عبادت باخلاص کند و از آن نجات ۱۰ نفس خود طلب کند و کنت هرکه بپیزی دون خدای ساکن شود بلاء او در آن چیز بود و کنت صحیح ترین عقلا عقلی است که موافق توفیق بود و بدترین طاعات طاعتی است که از عجب خیزد و بهترین گناهها گناهی که از بس آن توبه در آید و کنت آرام گرفتن باسباب مغرور شدن است و ایستادن بر احوال بریدن از محول احوال و کنت باطن ۲۰ جای نظر حق است و ظاهر جای نظر خلق جای نظر حق بیایکی سزاوارتر از جای نظر خلق و کنت شرک اول مدخل او بهمت بود بخدای رسد و هرکرا اول مدخل او بارادت بود بآخرت رسد و هرکرا اول مدخل او بآرزو بود بدنیا رسد و کنت هرجه بنده را از آخرت باز دارد آن دنیا بود و بعضی را دنیا سرائی بود و بعضی را تجارتی و بعضی را عزّی و غلبه ۲۴

تعالی بند را غنی گردانید است و بند از سر نفس بفضول مشغول شد تا
 بعتاب گرفتار شد است اما در فقر سر از سوی حق می افتد که بند را
 فقر داد تا بند بسبب فقر آن همه ریج کشید بس آنرا عذری باید خواست
 و عذر از حق بود که عوض همه چیزهاست که هر که فقیرتر بود بحق غنی تر
 بود که ^۵ *أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقِيكُمْ* و هر که توانگرتر
 بود از حق دورتر بود که درویشی که توانگر را تواضع کند دو نلش از
 دین بروذ بس توانگر مغرور توانگری بود که داند که چون بود که
 ایشان بحقیقت مردگان اند که *إِيَّاكُمْ وَمَجَالِسَةَ الْعَوَى* و بعد از بانصد سال
 از درویشان بحق راه یابند و عتابی که بانصد سال انتظار باید کشید از
^{۱۰} عذری که اهل آن ببانصد سال غرق وصل باشند کجا بهتر باشد جگویی
 که بیغمبر علیه السلام مر فرزندان خود را جز فقر روا نداشت و بیگانگان را
 بعتا توانگری کرد کجا توان گفت که توانگر از درویش فاضلتر بس قول
 قول جنید است *وَاللَّهِ اعْلَمُ نَفَلْتُ كِي بَعْضِي مِنْ مَتَكَّانِ ابْنِ عَطَا* گفتند
 چه بوده است شما صوفیانی که الفاظی اشتقاق کرده اید که در مستمعان
^{۱۵} غریب است و زبان معتاد را ترك کرده اید این از دو بیرون نیست با
 تمویه می کنید و حق را تمویه بکار نیاید بس درست شد که در مذهب شما
 عیبی ظاهر گشت که بوشید می کردید سخن را بر مردمان ابن عطا گفت
 از بهر آن کردم که ما را بدین عزت بود از آنک این عمل بر ما عزیز
 بود نخواستیم که بجز این طایفه آنرا بدانند و نخواستیم کی لفظ مستعمل بکار
^{۲۰} داریم لفظی خاص پیدا کردم و او را کلماتی عالی است و گفت بهترین عمل
 آنست که کرده اند و بهترین علم آنست که گفته اند هر چه نگفته اند
 مگوی و هر چه نکرده اند مکن و گفت مرد را که جویند در میدان علم
 جویند آنگاه در میدان حکمت آنگاه در میدان توحید اگر درین سه میدان
 نبوذ طمع از دین او گسسته کن و گفت بزرگترین دعوها آنست که کسی
^{۲۵} دعوی کند و اشارت کند بخدای یا سخن کند از خدای و قدم در میدان

اورا نصوّف مسلم نداشتی و او از کبار مریدان جُنید بود نقلست کی
 جمعی بصومعه او شدند جمله صومعه دیدند تر شک گفتند این چه حال
 است گنت مرا حالتی بدید آمد از خجالت گرد صومعه می کشتم و آب
 از چشم می ریختم گفتند چه بود گفت در کودکی کبوتری از آن یکی بگرفتم
 ۱ یادم آمد هزار دینار نقره بثواب خذاوندش دادم هنوز دم قرار نگرفت
 می گرم تا حال چه شود نقلست که ازو برسیدند که هر روز چند قران
 خوانی گنت بیس ازین در شبانروزی دو ختم کردی اکنون چهارده سال
 است که میخوانم امروز بسوره الانفال رسیدم یعنی بیش ازین بغلت می
 خواندم نقلست که ابن عطا ده بُسر داشت همه صاحب جمال در سفری
 ۱۰ می رفتند با بذر دزدان برو افتادند و يك يك بسر او را گردن می زدند
 و او هیچ نمی گنت هر بسری را که بکشند روی باسماں کردی و بخندیدی
 تا نه بسرا گردن بزدند چون آن دیگررا خواستند که بقتل آرند روی
 بذر کرد و گنت زهی بی شغفت بذر که توئی نه بسر ترا گردن زدند و
 تو می خندی و چیزی نمی گوئی گنت جان بذر آنکس کی این می کند با
 ۱۵ او هیچ نتوان گنت که او خود می داند و می بیند و می تواند اگر خواهد
 همه را نگاه دارد دزد چون این بشنید حالتی در وی ظاهر شد گنت ای
 بپر اگر این سخن بیش می گنتی هیچ بسرت کشته نمی شد نقلست که روزی
 با جُنید گنت اغنیا فاضلتر اند از فقرا کبا اغنیا بقیامت حساب کنند و
 حساب شنوایندن کلام بی واسطه بود در محلّ عتاب و عتاب از دوست
 ۲۰ فاضلتر از حساب جنید گنت اگر با اغنیا حساب کنند از درویشان عذر
 خواهند و عذر فاضلتر از حساب شیخ علی بن عثمان الجلابی انجا لطیفه می
 گوید که در تحقیق محبت عذر بیگانگی بود و عتاب مجاملت باشد یعنی
 عتاب مرمت محبت است که گنته اند العتاب مرمة الحبة دوستی چون
 خواهد که خلل بذیرد مرمت کنند بعتاب و عذر در موجب تقصیر بود
 ۲۵ و من نیز انجا حرفی بگویم در عتاب سر از سوی بنده می افتد که حق

صبر ترك شكایت است و شکر آن بود که آنج توانی بکنی و گنت توبه آن بود که توبه کنی از توبه و گنت تواضع ذلیلی قلوبست در جلیلی عَلامِ الْعُیُوبِ و گنت شهوت خفی است که ظاهر نشود مگر در وقت عمل و گنت لحظت راحت است و خطرت امارت و اشارت اشارت و گنت نفس زدن در اشارات حرام است و در خطرات و مکاشفات و معاینات حلال و گنت زهد حنفیر داشتن دنیا است و آثار او از دل ستردن و گنت خایف آنست که از غیر خدای نترسد و گنت رضا آن بود که اگر دوزخ را بر دست راستش بدارند نگوید که از جب ی باید و گنت رضا استقبال کردن احکام است بدخوشی و گنت اخلاص در عمل آن بود که در هر دو سرای عوض چشم ندارد نقل است که ابو عبد الله خنیف وصیت خواست از وی گنت کمترین کاری درین راه بدل روح است اگر این نخواستی کرد بترهات صوفیان مشغول مشو نفلسست که در آخر عمر خود را در میان دنیا داران بپنهان کرد و معتمد خلیفه شد بقضا و مقصود او آن بود که تا خود را ستی سازد و محبوب گردد تا جنبد ^{۱۰} گنت ما عارفان فارغ مشغولیم و روم مشغول فارغ بود رحمة الله علیه

ذکر ابن عطا قدس الله روحه العزیز

آن قطب عالم روحانی آن معدن حکمت ربّانی آن ساکن کعبه سبحانی آن گوهر بجز وفا امام المشایخ ابن عطا رحمة الله علیه سلطان اهل تحقیق بود و برهان اهل توحید و در فنون علم آبتی بود و باصول و فروع منتهی و ^{۲۰} هیچکس را از مشایخ بیش از وی در اسرار تنزیل و معانی تاویل آن کشف نبود که او را در علم تفسیر و حقایق آن و احادیث و دقائق آن و قراءت و مسایل آن و علم بیان و لطایف آن کمالی عظیم داشت و جمله اقران ^{۲۲} او را محترم داشته اند و ابو سعید خزاز در کار او مبالغت کردی و بجز

کی بود از مردمان سلامت تر بود کجا صوفیان که همه خلق را مطالبت از ظاهر شرع بود مگر این طایفه را کی مطالبت ایشان بحقیقت ورع بود و دوام صدق و هرك با ایشان نشیند و ایشانرا بر آنچه ایشان محقق اند خلافتی کند خدای تعالی نور ایمان از دل او باز گیرد و حکم حکیم اینست که حکما بر برادران فراخ کند و بر خود تنگ گیرد که بر ایشان فراخ کردن ایمان و علم بود و بر خود تنگ گرفتن از حکم ورع بود گفتمند آداب سفر چگونه باید گفت آنک مسافرا اندیشه از قدم در نگذرد و آنجا که دلش آرام گرفت منزلش بود و گفت آرام گیر بر بساط و برهیز کن از انبساط و صبر کن بر ضرب سیاط تا وقتی که بگذری از صراط و گفت نصوّف مبنی است بر سه خصالت تعلق ساختن بنفر و افتقار و محقق شدن ببدل و ایثار کردن و ترک کردن اعتراض و اختیار و گفت نصوّف ایستادن است بر افعال حسن و گفت توحید حقیقی آنست که فانی شوی در ولاء او از هواء خود و در وفاء او از جناء خود تا فانی شوی کُلّ بکُلّ و گفت توحید نحو آثار بشریت است و تجرید الهیت و گفت عارفرا آینه است کی چون در آن بنگردد مولا او بدو متجلی شود و گفت تمامی حقایق آن بود که متارن علم بود و گفت قرب زایل شدن جمله متعروضات است و گفت انس آنست که وحشتی در تو بدید آید از ما سوی الله و از نفس خود نیز و گفت انس سرور دل است بجلالوت خطاب و گفت انس خلوة گرفتن است از غیر خدای و گفت همت ساکن نشود مگر بحیثیت و ارادت ساکن نشود مگر بدوری از منیت و منیت کسی را بود که گام فراخ نهد و گفت محبت وفا است با وصال و حرمت است با طلب وصال و گفت بقیین مشاهده است و برسیندند از نعت ففر گفت ففیر آنست که نگاه دارد سر خودرا و گوش دارد نفس خودرا و بگارد فرایض خدای و گفت

بدل آن آفتاب بی غَمِ امام عَیْنِدِ ابو مُحَمَّدِ رُوئِمِ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ از جمله مشایخ کبار بود و مدوح همه و بامانت و بزرگی او همه متفق بودند و از صاحب سِرَّانِ جَبَّیدِ بود و در مذهب داود فقیه النقا و در علم تفسیر نصیبی تمام داشت و در فنون علم حظی بکمال و مُشارِ اِلَیْهِ قوم بود و صاحب هِمَّت و صاحب فراست بود و در تجرید قدسی راسخ داشت و ریاضت بلیغ کَشِبَه بود و سفرها بر توکل کرده و تصانیف بسیار دارد در طریقت نفلست که گنت بیست سالست تا بر دل من ذکر هیچ طعام کذر نکرده است که نه در حال حاضر شده است و گنت روزی در بغداد گرم گاهی بکوئی فرو شدم نشنکی بر من غالب شده از خانه آب خواستم ۱۰ کوزک کوزه آب بیرون آورد جون مرا دید کنت صوفی بروز آب خورد بعد از آن هرگز روزه نگشادم نفلست که یکی بیش او آمد گنت حال تو جون است گنت چگونه باشد حال آنکس که دین او هواء او باشد و هِمَّت او دنیا نه نیکوکاری از خلق رَمِیْدَه نه عارفی از خلق گریزه نه تقی و نه نقی و برسیدند که اوّل چیزی که خدای تعالی بر بند فریضه کرده است جیست گفت معرفت وَمَا خَلَقْتُ اِنْسًا وَّالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُونِ و گنت حق تعالی بنهان گردانیده است چیزها در چیزها رضای خویش در طاعتها و غضب خویش در معصیتها و مکر خویش در علم خویش و خداع خویش در لطف خویش و عفو بات خویش در کرامات خویش و گنت حاضران بر سه وجه اند حاضری است شاهد وعید لاجرم دایم ۲۰ در هیبت بود و حاضری است شاهد وعده لاجرم دایم در رغبت بود و حاضری است شاهد حق لاجرم دایم در طرب بود و گنت خدای جون ترا گنتار و کردار روزی کند و آنگاه گنتارث باز ستاند و کردار بر تو بگذارد نعمتی بود و جون کردار باز ستاند و گنتارث بگذارد مصیبتی ۲۴ بود و جون هر دو باز ستاند آفتی بود و گنت گشتن تو با هر گروهی

رسیدم رنج دینک و فاقه کشینک تا بتزدیک تربت مصطفی صلی الله علیه و علی آله وسلم رسیدم گنتم یا رسول الله بیہمان تو آمدم بس در خواب شدم بیغمبرا دیدم علیہ السلام کی گردہ ہن داد نیمہ بخوردم جون بیدار شدم نیمہ دیگر در دست من بوذ برسیدند کی مرد کی مستحق اسم فخر گردد گنت آنگاہ کہ ازو ہج باقی نماند گفتمند جگونه تائب گردد گنت آنگاہ کی فریشتہ دست جب بیست روز بر وی ہج نویسد و گنت ہرکہ مدح و ذم بیش او یکسان باشد او زاهد بوذ و ہرکہ بر فرایض قیام نماید باؤل وقت عابد بوذ و ہرکہ افعال ہم از خذای بیند موجد بوذ و گنت ہمت عارف حق باشد و از حق ہج چیز باز نگردد و گنت زاهد آن بوذ کہ بدنیا بچشم زوال نگرذ تا در جشم او حقیر شود تا دل باسانی از وی بر تواند داشت و گنت ہرکہ تقوی با وی صحبت نکند در درویشی حرام محض خورد و گنت صوفی فقیرست مجتذ از اسباب و گنت اگر نہ شرف تواضع استی حکم فقیر آنستی کہ بزودی میلنجیدی و گنت تقوی شکر معرفت است و تواضع شکر عزّ و صبر شکر مصیبت و گنت خایف آن بوذ کہ از غمها اورا این کنند و گنت ہرکہ بنس ہرتبہ رسد زود از آنجا بیفتد و ہرکہا برسانند ہرتبہ بر آن مقام ثابت تواند بوذ و گنت ہر حق کبا او باطلی شریک تواند بوذ از قسم حق بقسم باطل آمد بچہت آنک حق غیورست و گنت قصہ کردن تو برزق ترا از حق دور کند و محتاج خالق گرداند و نقلست کہ جون وفانش نزدیک آمد ہی خندید و جون ہمد ہمجان ہی خندید گفتمند مکر زنہ است جون نگاہ کردند مرده بوذ رحمۃ الله علیہ

ذکر ابو محمد رُویم قدس الله روحه العزيز

٢٢ آن صفی بردہ شناخت آن ولی قبہ نواخت آن زنہ بی زلل آن باذل بی

ظاهر کردن نشان نفاق بود کما قال كُلُّ اِنَاءٍ يَتَرَشَّعُ با فيه در حضور تمام جان تسلیم گردد رحمة الله عليه

ذکر ابو عبد الله بن الجلا قدس الله روحه العزيز

آن سفینه بجز دیانت آن سکنیه اهل متانت آن بدرقه مقامات آن آینه کرامات آن آفتاب فلک رضا ابو عبد الله بن الجلا رحمة الله عليه از مشایخ کبار شام بود و محمود و مقبول ابن طایفه بود و مخصوص بکلمات رفیع و اشارات بدیع و در حقایق و معارف و دقائق و لطایف بی نظیر بود ابو تراب و ذوالنون مصری را دیده بود و با جنید و نوری صحبت داشته ابو عمرو دمشقی گفت ازو شنیدم که گفت در ابتدا ماذر ۱۰ و بذرا گفتم مرا در کار خدای کنید گفتند کردیم بس از بیش ایشان بر فتم مدتی چون باز آمدم بدر خانه رفتم و در بزدم بدم گنت کیستی گفتم فرزند تو گفتم مرا فرزندی بود بخدای بخشیدم و آخ بخشید باز نستام در بن نگشاذ و گنت روزی جوانی دینم ترسا صاحب جمال در مشاهده او متغیر شدم و در مقابله او بایستادم جنید می گذشت گفتم یا ۱۰ استاذ این جنبن روئی باتش دوزخ بخواهند سوخت گنت این بازارچه نفس است و دام شیطان که ترا برین می دارد نه نظاره عبرت که اگر نظر عبرت بودی در هزده هزار عالم اعجوبه موجود است اما زود باشد که تو بدین بی حرمتی و نظر در وی معذب شوی گنت چون جنید برفت مرا قران فراموش شد تا سالها استعانت خواستم از حق تعالی و زاری و ۲۰ توبه کردم تا حق تعالی بفضل خویش قران باز عطا کرد اکنون چند گاه است که زهر ندارم که بهیچ چیز از موجودات الثنات کنم تا وقت خود را بنظر کردن در اشیا ضایع گردانم نقلست که سوال کردند از فخر خاموش شد بس بیرون رفت و باز آمد گفتند چه حال بود گنت چهار دانگ ۲۴ سیم داشتم شرم آمد که در فخر سخن گویم آنرا صدقه کردم و گنت بدینه

رضاء او بر هوای ننس خویش بر گزیند و گفت خوف از خدای ترا
 بخدای رساند و کبر و عُجَب ننس ترا از خدای منقطع گرداند و حقیر
 داشتن خلق را بیماری است که هرگز دوا نپذیرد و گنت آدمیان بر اخلاق
 خویش اند تا ما دام که خلاف هوا، ایشان کرده نباید و چون خلاف
 هوا، ایشان کنند جمله خدانندان اخلاق کریم خدانندان اخلاق لئیم
 باشند و گنت اصل عداوت از سه چیز است طمع در مال و طمع در
 کرای داشتن مردمان و طمع در قبول کردن خلق و گنت هر قطع که
 افتد مربدرا از دنیا غنیمت بود و گنت ادب اعتدگاه فقر است و آرایش
 اغنیا و گنت خدای تعالی واجب کرده است بر کرم خویش عنو کردن
 ۱۰ بندگان کی تصبر کرده اند در عبادت کی فرموده است کَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى
نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ و گنت اخلاص آن بود که نفس را در آن حظ نبود در هیچ
 حال و این اخلاص عوام باشد و اخلاص خاص آن بود که بر ایشان
 روز نه بایشان بود طاعتها کی می آرندشان و ایشان از آن بیرون و
 ایشانرا در آن طاعت بندار نیستند و آنرا بجیزی نشمرند و گنت اخلاص
 ۱۵ صدق نیت است با حق تعالی و گنت اخلاص نسیان رویت خلق بود
 بدایم نظر با خالق نفیست که یکی از فرغانه عزم حج کرد گذر بر نشابور
 کرد و بخدمت بو عثمان شد سلام کرد و جواب نداد فرغانی با خود
 گنت مسلمانی را سلام کند جواب ندهد بو عثمان گفت که حج
 چنین کنند که مادر را در بیماری بگذارند و بی رضاء او بروند گنت
 ۲۰ باز گشتم و تا مادر زند بود توقّف کردم بعد از آن عزم حج کردم و
 بخدمت شیخ بو عثمان رسیدم مرا باعزازی و اکرای تمام بنشانند همگی من
 در خدمت او فرو گرفت جهدی بسیار کردم تا ستوربانی بن داد و بر
 آن می بودم تا وفات کرد در حال مرض موت بسرش جامه بدرید و
 ۲۴ فریاد کرد بو عثمان گنت ای بسر خلاف سنت کردی و خلاف سنت

است بخدای از آنک اعتماد بر وی دارد و گفت هرک از حیا سخن گوید و شرم ندارد از خدای در آنج گوید او مستدرج بود و گفت بقین آن بود که اندیشه و قصد کار فردا اورا اندک بود و گفت شوق ثمره محبت بود هرکه خدایرا دوست دارد آرزومند خدای و لقاء خدای بود .
 ۵ و گفت بقدر آنک بدل بنده از خدای تعالی سروری رسد بنده را اشتیاق بدید آید بدو و بقدر آنک بنده از دور ماندن او و از راندن او می ترسد بدو نزدیک شود و گفت بخوف محبت درست گردد و ملازمت ادب بر دوست مؤکد گردد و گفت محبت را از آن نام محبت کردند که هرچه در دل بود جز محبوب محو گرداند و گفت هرک وحشت غفلت بخشیدن باشد حلاوت انس نیاید و گفت تفویض آن بود که علی که ندانی بعالم آن علم بگذاری و تفویض مقدمه رضا است و آرضا بابُ الله الّا عظمُ و گفت زهد در حرام فریضه است و در مباح وسیلت و در حلال قربت و گفت علامت سعادت آنست که مطیع ی باشی و ی ترسی که نیاید که مردود باشی و گفت علامت شقاوت آنست که معصیت ی کنی و
 ۱۵ امید داری که مقبول باشی و گفت عاقل آنست که از هرچه ترسد بیش از آنک در او فتد کار آن بسازد و گفت تو در زندانی از متابعت کردن شهبات خویش جون کار بخدای باز گذاری سلامت یابی و براحت برسی و گفت صبر کردن بر طاعت تا فوت نشود از تو طاعت بود و صبر کردن از معصیت تا نجات یابی از اصرار بر معصیت هم طاعت بود .
 ۲۰ و گفت صحبت دار با اغنیا بتعزز و با فقرا بتدلل که تعزز بر اغنیا تواضع بود و تدلل اهل فقرا شریف تر و گفت شاذ بودن تو بدنیا شاذ بودن بخدای از دلت ببرد و ترس تو از غیر خدای ترس خدای از دلت باک ببرد و امید داشتن بغیر خدای امید داشتن بخدای از دلت دور کند .
 ۲۴ و گفت موفق آنست که از غیر خدای نترسد و بغیر او امید ندارد و

بیند تا هیچ از او نیکو بیند که عیب نفس کسی بیند که در همه حالها
 خود را نکوهینه دارد و گفت مرد تمام نشود تا در دل او چهار چیز برابر
 نگردد منع و عطا و ذلّ و عزّ و گفت که عزیزترین چیزی بروی زمین
 سه چیز است عالی که سخن او از علم خود بود و مریدی که او را طبع
 نمود و عارفی که صفت حق کند بی کیفیت و گفت اصل ما درین طریق
 خاموشی است و بسند کردن بعم خذای و گفت خلاف سنت در ظاهر
 علامت ریا باطن بود و گفت سزاوار است آنرا که خذای تعالی بمعرفت
 عزیز کرد که او خود را بمعصیت ذلیل نکند و گفت صلاح دل در چهار
 چیز است در فقر بخذای و استغنا از غیر خذای و تواضع و مراقبت
 و گفت هرکرا اندیشه او در جمله معانی خذای نبود نصیب او در جمله
 معانی از خذای ناقص بود و گفت هرکه تنگر کند در آخرت و بایداری
 آن رغبت در آخرتش بدید آید و گفت هرکه زاهد شود در نصیب
 خویش از راحت و عزّ و ریاست دلی فارغش بدید آید و رحمت بر
 بندگان خذای و گفت زهد دست داشتن دنیا است و باک نداشتن اندر
 دست هرک بود و گفت اندوهگن آن بود که بروای آتش نبود که از
 اندوه برسد و گفت اندوه بهمه وجه فضیلت مومن است اگر بسبب
 معصیت نبود و گفت خوف از عدل اوست و رجا از فضل او و گفت
صدق خوف برهیز کردن است از روزگار بظاهر و باطن و گفت خوف
خاص در وقت بود و خوف عام در مستقبل و گفت خوف ترا بخذای
 رساند و عجب دور گرداند و گفت صابر آن بود سه خوی کرده بود
 بکاره کشیدن و گفت شکر عام بر طعام بود و بر لباس و شکر خاص بر
 آنج در دل ایشان آید از معانی و گفت اصل تواضع از سه چیز است از
 آنک بنده از جهل خویش یاد کند و از آنک از گناه خویش یاد کند و
 ٢٤ از آنج احتیاج خویش بخذای تعالی یاد کند و گفت توکل بسند کردن

که از معده اش بوی خمر می آید تا بدانی که کار خدای دارد نه خلق
 نقلست که یکی از او برسید که بزبان ذکر می گویم دل با آن یار نمی گردد
 گفت شکر کن که يك عضو باری مطیع شد و يك جزورا از تو راه
 دادند باشد که دل نیز موافقت کند نقلست کی مریدی برسید که
 ۵ جگویی در حق کسی کی جمعی برای او بر خیزند خوش آید و اگر نخیزند
 ناخوش آید شیخ هیچ نگفت تا روزی در میان جمعی گفت از من مسئله
 جنین و جنین برسیدند چه گویم جنین کسی را کی اگر در همین همانذگو
 خواه ترسا مهر خواه جهود نقلست کی مریدی ده سال خدمت او کرد و
 از آداب و حرمت هیچ باز نگرفت و با شیخ بسفر حجاز شد و ریاضت
 ۱۰ کشید و درین مدت می گفت کی سړی از اسرار با من بگوی تا بعد از
 ده سال شیخ گفت جون بمبرز روی ایزاریای بکش که این سخن دراز
 است فِهمَ مَنْ فِهمَ این سخن بدان ماند که از ابو سعید ابو الخیر برسیدند
 رحمة الله علیه کی معرفت چیست گفت آنک کوزکان را گویند که بینی
 باک کن آنکه حدیث ما کن و گفت صحبت با خدای بحسن ادب باید کرد
 ۱۵ و دوام هیبت و صحبت با رسول صلی الله علیه وسلم بتابعیت سنت و لزوم
 ظاهر علم و صحبت با اولیا بجزمت داشتن و خدمت کردن و صحبت با
 برادران بتازه روئی اگر در گناه نباشند و صحبت با جهال بدعا و رحمت
 کردن بر ایشان و گفت جون مریدی چیزی شنود از علم این قوم و آنرا
 کار فرماید نور آن باخر عمر در دل او بدید آید و نفع آن بدو رسد و
 ۲۰ هرک ازو آن سخن بشنود اورا سود دارد و هرک چیزی شنود از علم
 ایشان و بدان کار نکند حکایتی بود که باز گرفت روزی چند بر آید
 فراموش شود و گفت هرکرا در ابتدا ارادت درست نمود اورا بروزگار
 نینفازند الا ادبار و گفت هرکه سنت را بر خود امیر کند حکمت گویند و
 ۲۴ هرکه هوارا بر خود امیر کند بدعت گویند و گفت هیچ کس عیب خود نه

رانند و شیخ می آمد و می رفت که تغییری در روی بدید نمی آمد بعد از آن آن مرد در بای شیخ افتاد و بگریست و توبه کرد و مرید او شد و گفت توجه مردی که سی بار ترا بخواری براندم يك ذره تغییر در تو بدید نیامد بو عثمان گفت این سهل کاریست کار سگان چنین باشد که چون برانی بروند و چون بخوانی بیابند و هیچ تغییر در ایشان بدید نیاید این بس کاری نبود که سگان با ما برابرند کار مردان کاری دیگر است نقلست که روزی می رفت یکی از بام طشتی خاکستر بر سر او ریخت اصحاب در خشم شدند خواستند که آنکس را جفا گویند بو عثمان گفت هزار بار شکر می باید کرد که کسی که سزای آتش بود بخاکستر با او صلح کردند بو عمرو گفت در ابتدا توبه کردم در مجلس بو عثمان و مدتی بر آن بودم باز در معصیت افتادم و از خدمت او اعراض کردم و هر جائی که اورا می دیدم می گریختم روزی ناگه بدو رسیدم مرا گفت ای بسر با دشمنان منشین مگر که معصوم باشی از آنک دشمن عیب تو بیند و چون معیوب باشی دشمن شاذ گردد و چون معصوم باشی اندوهگن شود اگر ترا باید که معصیتی کنی بیش ما ای نا ما بلاه ترا بجان بکشیم و تو دشمن کام نگریدی چون شیخ این بگفت دلم از گناه سیر شد و توبه نصوح کردم نقلست که جوانی قلاش می رفت ربای در دست و سرمست ناگاه بو عثمان را دید موی در زیر کلاه بنهان کرد و رباب در آستین کشید بنداشت که احتساب خواهد کرد بو عثمان از سر شنفت نزدیک او شد و گفت مترس که برادران همه یکی اند جوان چون آن بدید توبه کرد و مرید شیخ شد و غسلش فرمود و خرقه در وی پوشید و سر بر آورد و گفت الهی من از آن خود کردم باقی ترا می باید کرد در ساعت واقعه مردان بوی فرو آمد جنانک بو عثمان در آن واقعه متخیر شد نماز دیگر را ابو عثمان مغربی برسد بو عثمان حیرت گفت ای شیخ در رشک می سوزم که هرچه ما بعری دراز طبع می داشتیم رابکان بسر این جوان در افکندند

نشاہور کرد بزبارت بو حفص عثمان با وی بیامد و شاه قبا ی بوشبذ بو حفص شادرا استقبال کرد و ثنا گنت بس بو عثمانرا همه همت صحبت بو حفص بود اما حشمت شاه اورا از آن منع ی کرد کہ چیزی گوید کہ شاه غبور بود بو عثمان از خدای میخواست تا سبی سازد کی بی آزار شاه بیش ۵ بو حفص بماند از آنک کار بو حفص عظیم بلند ی دیدن جون شاه عزم باز گشتن کرد بو عثمان هم برگ راه بساخت تا روزی بو حفص گفت با شاه بحکم انبساط این جوانرا اینجا بمان کہ مارا با وی خوش است شاه روی بعثمان کرد و گفت اجابت کن شیخرا بس شاه برفت و بو عثمان آنجا بماند و دید آنج دیدن تا ابو حفص در حق ابو عثمان گنت کہ آن واعظ یعنی ۱۰ بچی معاذرا اورا بزبان آورد تا کی بصلاح باز آید یعنی نخست آنشی بوده است کسی ی بایست تا آنرا زیادت کند و نبوذ نفلسست کہ بو عثمان گنت هنوز جوان بودم کہ بو حفص مرا از پیش خود براند و گنت نخواهم کہ دگر نزدیک من آئی هیچ نگنتم و دلم نداد کہ بشت بر وی کنم همچنان روی سوی او باز بس ی رفتم گریان تا از چشم او غایب شدم و در برابر او جائی ساختم و سوراخی بریدم و از آنجا اورا می دیدم و عزم کردم کہ از آنجا بیرون نیامم مگر بفرمان شیخ جون شیخ مرا جنان دید و ۱۵ آن حال مشاهده کرد مرا بخواند و مقرب گردانید و دختر بن داد و سخن اوست کہ جهل سالیست تا خذاوند مرا در هر حال کہ داشته است کاره نبوده ام و مرا از هیچ حال بجالی دیگر نقل نکرده است کہ من در آن حال ساخط بوده ام و دلیل برین سخن آنست کہ منکری بود اورا ۲۰ بدعوت خواند بو عثمان برفت تا بدر سرای او گنت ای شکم خوار چیزی نیست باز گرد بو عثمان باز گنت جون باره باز آمد آواز داد کہ ای شیخ بیا بس باز گنت گنت نیکو جدی داری در چیزی خوردن چیزی کمتر است برو شیخ برفت دیگر بار بخواند باز آمد گنت سنگ ۲۵ بخور والا باز گرد شیخ برفت دیگر همچنین تا سی بار اورا می خواند و می

عثمان حیری ندیدم و اظهار تصوّف در خراسان ازو بود و او با جنید و رویم و یوسف حسین و محمد فضل صحبت داشته بود و او را سه بیر بزرگوار بود اوّل بچی معاذ و دوم شاه شجاع کرمانی و سوم ابوحنص حدّاد و هیچ کس از مشایخ از دل بیران جندان بهره نیافت که او یافت و در نشابور او را منبر نهادند تا سخن اهل تصوّف بیان کرد و ابتداء او آن بود که گفت بیوسته دلم چیزی از حقیقت می طلبید در حال طفولیت و از اهل ظاهر نفرتی داشتم و بیوسته بدان می بودم که جز این که عامّه بر آنند چیزی دیگر هست و شریعت را اسرار است جز این ظاهر نقلست که روزی بدیرستان می رفت با چهار غلام یکی حبشی و یکی ۱۰ روی و یکی کشمیری و یکی ترک و دواتی زرّین در دست و دستاری قصب بر سر و خزّی پوشیدن بکاروان سرانی کهنه رسید و در نگر است خری دیند بشت ریش کلاغ از جراحت او می کند و او را قوت آن نه کی براند رحم آمدش غلام را گفت تو چرا با منی گفت تا هر اندیشه که بر خاطر تو بگذرد با آن بار تو باشیم در حال جبّه خزّی بیرون کرد و ۱۵ بر درازگوش پوشید و دستاری قصب بوی فرو بست در حال آن خر بزبان حال در حضرت عزّت مناجاتی کرد بو عثمان هنوز بخانه نرسیده بود که واقعه مردان بوی فرو آمد چون شوریدند بمجلس بچی افتاد از سخن بچی معاذ کار بر وی گشاده شد از مادر و پدر بیرید و جند گاه در خدمت بچی ریاضت کشید تا جمعی از پیش شاه شجاع کرمانی برسیدند و ۲۰ حکایات شاه باز گفتند او را میلی عظیم بدین شاه کرمانی بدید آمد دستوری خواست و بکرمان شد بخدمت شاه شاه او را بار نداد گفت تو با رجا خو کرده و مقام بچی رجا است کسی که برورده رجا بود از وی سلوک نیاید که برجا تقلید کردن کاهلی بار آورد و رجا بچی را تحقیق است و ترا تقلید بسیار نضرع نمود و بیست روز بر آستانه او معتکف ۲۵ شد تا بار دادند در صحبت او بماند و فواید بسیار گرفت تا شاه عزم

آمذی و اگر علم بودی بتعلیم حاصل شدی بلك اخلاقی است كه تخائفوا
 بأخلاق الله و بخلق خذای بیرون آمدن نه برسوم دست دهند و نه بعلوم
 و گنت نصوف آزادی است و جوامردی و ترك نكلف و سخاوت ر گنت
 نصوف ترك جمله نصیبهاء نفس است برای نصیب حق و گنت نصوف
 دشمنی دنیا است و دوستی مولی نقلست که روزی نایبئائی الله الله ی گنت
 نوری نیش او رفت و گنت تو او را چه دانی و اگر بدانی زنه مانی این
 بگنت و بیهوش شد و از آن شوق بصحرا افتاد در نیستانی نودروده و آن
 فی در بای و بپلوی او ی رفت و خون روان ی شد و از هر قطره خون
 الله الله بدید ی آمد بو نصر سراج گوید چون او را از آنجا با خانه
 آوردند گنتند بگوی لا اله الا الله گنت آخر هم آنجا ی روم و در آن
 وفاة ی کرد جنید گنت تا نوری وفات کرد هیچ کس در حقیقت صدق
 سخن نگنت که صدیق زمانه او بود رحمة الله علیه

ذکر بو عثمان حیری قدس الله روحه العزیز

آن حاضر اسرار طریقت آن ناظر انوار حقیقت آن ادب یافته عتبه عبودیت
 آن جگرسوخته جذبه ربوبیت آن سبق برده در مریدی و بری قطب
 وقت عثمان حیری رحمة الله علیه از اکابر این طایفه و از معتبران اهل
 نصوف بود و رفیع قدر بود و عالی همت و مقبول اصحاب و مخصوص
 بانواع کرامات و ریاضات و وعظی شافی داشت و اشارتی بلند و در
 فنون علوم طریقت و شریعت کامل بود و سخنی موزون و مؤثر داشت
 و هیچکس را در بزرگی او سخن نیست جنانک اهل طریقت در عهد او
 چنین گنتند که در دنیا سه مرد اند که ایشانرا جهانم نیست عثمان در
 نشابورو جنید در بغداد و بو عبد الله الجلا بشام و عبد الله محمد رازی
 گنت جنید و رؤم و یوسف حسین و محمد فضل و ابو علی جوزجانی و
 غیر ایشانرا از مشایخ بسی دیدم هیچکس ازین قوم شناساتر بخدای از ابو

در بلا آمدن همچنان بود که از بلا بیرون شدن نقلست که از نوری سوال کردند که راه بمعرفت چون است گفت هفت دریا است از نار و نور چون هر هفت را گذاره کردی آنگاه لقمه گردی در حلق او چنانکه اولین و آخرین را بیک لقمه فرو بردی نقلست که یکی از اصحاب بود حمزه را گفت و بو حمزه اشارت بقرب کردی گفت او را بگوی که نوری سلام می رساند و می گوید قرب قرب در آنج ما در آنیم بعد بعد بود و سوال کردند از عبودیت گفت مشاهده ربوبیت است و گفتند آدمی کئی مستحق آن شود که خلق را سخن گوید گفت وقتی که از خدای فهم کند و اگر از خدای فهم نمی کند بلای او در عباد الله و بلاد الله عام بود ۱۰ سوال کردند از اشاره گفت اشارت مستغنی است از عبارت و یافتن اشارت بحق استغراق سراسر است از عبارة صدق سوال کردند از وجد گفت بخدای کی صمتع است زبان از نعت حقیقت او و گنگ است بلاغت ادیب از وصف جوهر او که کار وجد از بزرگترین کارهاست و هیچ دردی نیست دردمندتر از معالجه وجد و گنت وجد زبانه است که ۱۵ در سر بچیند و از شوق بدید آید که اندامها بچینش آید یا از شادی یا از اندوه گفتند دلیل چیست بخدای گنت خدای گفتند بس حال عقل چیست گفت عقل عاجزی است و عاجز دلالت نتواند کرد جز بر عاجزی که مثل او بود و گنت راه مسلمانان بر خانی بسته است تا سر بر خط رسول علیه السلام نهند گشاده نشود و گنت صوفیان آن قوم اند که ۲۰ جان ایشان از کدورت بشریت آزاد گشته است و از آفت نفس صافی شده و از هوا خلاص یافته تا در صف اول و درجه اعلی با حق بیارامینه اند و از غیر او رمینه نه مالک بودند و نه ملوک و گنت صوفی آن بود که هیچیز در بند او نبود و او در بند هیچیز نشود و گنت تصوّف نه رسوم ۲۴ است و نه علوم لیکن اخلاقی است یعنی اگر رسم بودی بمجاهد بدست

افتاد و خلق بسیار بسوختند بر يك دگان دو غلام بجه روی بودند سخت با جمال و آتش گرد ایشان فرو گرفته بود و خداوند غلام می گفت که هرک ایشانرا بیرون آرد هزار دینار مغربی بدم هیچکس را زهره نبود که گرد آن بگردد ناگاه نوری برسید آن دو غلام بچه را دید که فریادی کردند گفت بسم الله الرحمن الرحيم و بای در نهاد و هر دورا بسلامت بیرون آورد خداوند غلام هزار دینار مغربی بیش نوری نهاد نوری گفت بردار و خذایرا شکر کن که این مرتبه که بما داده اند بنا گرفتن داده اند که ما دنیارا باخرت بدل کرده ایم نفلست که خادمه داشت زیتونه نام گفت روزی نان و شیر بیش نوری بردم و او آتش بدست گردانید ۱۰ بود و انگشتان او سیاه شده همچنان ناشسته نان می خورد گفتم بی هنجار مردی است در حال زنی بیامد و مرا بگرفت که رزمه جامه من برده و مرا بیش امیر بردند نوری بیامد و کس امیرا گفت او را مرنجان که جامه اینک می آرند نگاه کردند کنیزکی می آمد و رزمه جامه می آورد بس من خلاص یافتم شیخ مرا گفت دگر گوئی که بی هنجار مردی است زیتونه ۱۵ گفت توبه کردم نفلست که نوری می گذشت یکی را دید که بار افتاده و خرش مرده و او زاری گریست نوری بای بر خر رزد و گنت بر خیز چه جای خفتن است حالی بر خاست مرد بار بر نهاد و برفت نفلست که نوری بیمار شد جنید بعبادت او آمد و گل و میوه آورد بعد از مدتی جنید بیمار شد نوری با اصحاب بعبادت آمد بس با باران گفت که هرکس ۲۰ ازین بیماری جنید چیزی بر گیرید تا او صحت یابد گفتند بر گرفته جنید حالی بر خاست نوری گفت این نوبت کی بعبادت آئی جنین آئی نه جنان که گل و میوه آری نوری گفت پیری بدبم ضعیف و بی قوت که بتازیانه می زدند و او صبر می کرد بس بزندان بردند من بیش او رفتم و گفتم تو جنین ضعیف و بی قوت چگونه صبر کردی بر آن نازیانه گنت ای ۲۵ فرزندی بهمت بلا توان کشید نه بچشم گفتم بیش تو صبر جیست گنت آنک

من مغیر شدم آنکاه بخواب دیدم که یکی بیامدی و گفتمی که خدای فرموده است که ابو الحسین را بگوی که ما ترا بدان تعظیم و شفقت بخشیدیم نقلست که گفتم شبی طواف گاه خالی یافتم طواف می کردم و هر بار که بحجر الاسود می رسیدم دعا می کردم و می گفتم اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي حَالًا وَصَنَةً ۵ لَا أَنْغَيِّرُ مِنْهُ بار خدایا مرا حالی و صفتی روزی کن که از آن نگردم يك روز از میان کعبه آوازی شنیدم که با ابو الحسین می خواهی که با ما برابری کنی مائیم که از صفت خود بر نگردیم اما بندگان گردان گردان داریم تا ربوبیت از عبودیت بیذا گردد مائیم که بر يك صفت ایم صفت آدمی گردان است شبلی گویند بیش نوری شدم اورا دیدم بمراقبت نشسته کی موئی بر تن او حرکت نی کرد گفتم مراقبتی چنین نیکو از که آموختی ۱۰ گفتم از گریه که بر سوراخ موش بود و او از من بسیار ساکن تر بود نقلست که شبی اهل قادسیه شنیدند که دوستی از دوستان خدای خودرا در وادی شیران باز داشته است اورا در یابید خلق جمله بیرون آمدند و بوادی سباع رفتند دیدند نوری را که گوری فرو برده بود و در آنجا ۱۵ نشسته و گرد بر گرد او شیران نشسته شفاعت کردند و اورا بقادسیه آوردند بس از آن حال سوال کردند گفتم مدتی بود تا چیزی نخورده بودم و درین باده بودم چون خرما بن بدیدم رطب آرزو کردم گفتم هنوز جای آرزو مانده است در من درین وادی فرو آم تا شیرانت بدرند تا بیش خرما آرزو نکند نقلست که گفتم روزی در آب غسل ۲۰ می کردم دزدی جامه من ببرد هنوز از آب بیرون نیامده بودم که باز آورد و دست او خشک شده بود گفتم الهی چون جامه باز آورد دست او باز ده در حال نیک شد بر رسیدند که خدای تعالی با توجه کند گفتم چون من بگرامه روم جامه من نگاه دارد که روزی بگرامه رفتم یکی جامه من ببرد گفتم خداوند جامه من باز ده در حال آن مرد بیامد و ۲۵ جامه باز آورد و عذر خواست نقلست که در بازار نخلسان بغداد آتش

نیامد خلق جمع شدند و او را بیرون آوردند و بر منبر کردند نوری خبر یافت بیامد و گفت یا ابا بکر تو بر ایشان بوشیده کردی لاجرم بر منبرت نشانند و من نصیحت کردم مرا بسنگ براندند و بمزلبها انداختند گفت یا امیر القلوب نصیحت تو چه بود و بوشیده کردن من چه بود ۵ گفت نصیحت من آن بود که رها کردم خلق خدای را بخدای و بوشیده کردن تو آن بود کی حجاب شدی میان خدای و خلق و تو کیستی که میان خدای و خلق خدا واسطه باشی بس نی بینم ترا الا فصول نقلست که جوانی بای برهنه از اصفهان بعزم زیارت نوری بیرون آمد چون نزدیک رسید نوری مریدی را فرمود تا يك فرسنگ راه بجا روبرو برفت ۱۰ و گفت که جوانی می آید که این حدیث بر وی نافته است چون برسید نوری گفت از کجا می آئی گفت از اصفهان و ملك اصفهان آن جوان را کوشکی و هزار دینار اسباب و کنیزکی بهزار دینار می داد که از آنجا مرو بس نوری گفت اگر ملك اصفهان ترا کوشکی و کنیزکی و هزار دینار می داد و هزار دینار اسباب دادی که از آنجا مرو و تو این طلب را با آن ۱۵ مقابله کردی جوان در حال فریاد بر آورد که مرا مزن نوری گفت اگر حق تعالی هزده هزار عالم بر طبقی نهذ و در بیش مریدی نهذ و او در آن نگرذ مسلمش نبود که حدیث خدای کند نقلست که نوری با یکی نشسته بود و هر دو زار می گریستند چون آنکس برفت نوری روی بیاران کرد و گفت دانستید که آن شخص که بوذ گفتند نه گفت ابلیس ۲۰ بوذ حکایت خدمات خود می کرد و افسانه روزگار خود می گفت و از درد فراق می نالید و جنانک دیدیت می گریست من نیز می گریستم جعفر خلدی گفت نوری در خلوت مناجات می کرد من گوش داشتم که نا چه می گوید گفت بار خدایا اهل دوزخ را عذاب کنی جمله آفریده تو اند بعلم و قدرت و ارادت قدم و اگر هر آینه دوزخ را از مردم بر خواهی کرد ۲۵ قادری بر آنک دوزخ از من بر کنی و ایشانرا بهشت بری جعفر گفت

کردم تا وقتی که من همه آن نور شدم و گفتم وقتی از خدای تعالی در خواستم کی مرا حالتی دایم دهد هائنی آواز داد که ای ابو الحسین بر دایم صبر نتواند کرد الا دایم نقلست که جَنید يك روز بیش نوری شد نوری در بیش جنید بنظلم در خاک افتاد و گفت حرب من سخت شده است و طاقتم نماند سی سالست که جون او بدید می آید من گم می شوم و جون من بدید می ایم او غایب می شود و حضور او در غیبت من است هر چند زاری می کنم می گویند یا من باشم یا تو جنید اصحاب را گفت بنگرید کسی را که در مانده و متعفن و متعیر حق تعالی است بس جنید گفت جنان باید که اگر برده شود بتو و اگر آشکارا شود تو تو نباشی و خود همه او بود نقلست که جمعی بیش جَنید آمدند و گفتند چند شبانروز است تا نوری بیک خشت می گردد و می گویند الله الله و هیچ طعام و شراب نخورده است و نخنه نمازها بوقت می گزارد و آداب نماز بجای می آورد اصحاب جنید گفتند او هشیار است و فانی نیست از آنک اوقات نماز نگاه می دارد و آداب بجای آوردن می شناسد بس این تکلف است ^{۱۰} نه فنا کی فانی از هیچیز خبر ندارد جنید گفت چنین نیست که شما می گویند که آنها کی در وجد باشند محفوظ باشند بس خدای ایشانرا نگاه دارد از آنک وقت خدمت از خدمت محروم مانند بس جنید بیش نوری آمد و گفتم یا ابا الحسین اگر دانی کجا او خروش سوز می دارد تا من نیز در خروش آمم و اگر دانی که رضا به تسلیم کن تا دلت فارغ شود ^{۲۰} نوری در حال از خروش باز ایستاد و گفتم نیکو معلما کی توئی مارا نقلست که شبلی مجلس می گفت نوری بیامد و بر کناره بایستاد و گفت السلام علیک یا ابا بکر شبلی گفت وعلیک السلام یا امیر القلوب گفتم حق تعالی راضی نبود از عالی در علم گفتن که آنها در عمل نیارد اگر تو در عملی جاه نگاه دار و اگر نه فرود آی شبلی نگاه کرد ^{۳۰} و خودرا راست نیافت فرود آمد و چهار ماه در خانه بنشست که بیرون

جند زکوة باید داد شبلی گفت بیست و نیم دینار گفت این زکوة این جنین که نصب کرده است گفت صدیق اکبر رضی الله عنه کی جهل هزار دینار بداد و هیچ باز نگرفت گفت این نیم دینار چیست که گفتمی گفت غرامت را که آن بیست دینار جرا نگاه داشت تا نیم دینارش بپاید داد ۵
بس، از نوری مسئله برسید از فقه در حال جواب داد قاضی خجل شد آنگاه نوری گفت ای قاضی این همه برسیدی و هیچ نبرسیدی که خذایا مردان اند که قیام همه بدوست و حرکت و سکون همه بدوست و همه زنده بدو اند و بایند بمشاهد او اگر يك لحظه از مشاهده حق باز مانند جان از ایشان بر آید بدو خسبند و بدو خورند و بدو گیرند و بدو ۱۰
روند و بدو بینند و بدو شنوند و بدو باشند علم این بود نه آنک تو برسیدی قاضی متحیر شد و کس بخلیفه فرستاد که اگر اینها ملحد و زندیق اند من حکم کنم کی در روی زمین يك موحد نیست خلیفه ایشانرا بخواند و گفت حاجت خواهید گفتند حاجت ما آنست که مارا فراموش کنی نه بقبول خود مارا مشرف گردانی و نه برد مهجور کنی که مارا رد تو ۱۵
جون قبول نست و قبول تو جون رد تو است خلیفه بسیار بگریست و ایشانرا بکرامتی تمام روانه کرد نقل است که نوری يك روز مردی را دید در نماز کبا محاسن حرکتی می کرد گفت دست از محاسن حق بردار این سخن بخلیفه رسانیدند و فقها اجماع کردند که او بدین سخن کافر شد اورا ۲۰
بیش خلیفه بردند خلیفه گفت این سخن تو گفتمی گفت بلی گفت جرا گفتمی گفت بده از آن کیست گفت از آن خدای گفت محاسن از آن که بود گفت از آن کسی که بندگان او بود بس خلیفه گفت الحمد لله که خدای مرا از قتل او نگاه داشت و گفت جهل سالست تا میان من و میان دل جدا کرده اند که درین جهل سال هیچ آرزو نبود و بهیچیز شهوت نبود و بهیچیز در دلم نیکو نمود و این از آن وقت باز بود که خذایا ۲۵
بشناختم و گفتم نوری درفشان دیدم در غیب بیوسته در وی نظری

مرا فتوحی بدید آمد گنت ای ابو الحسین آنک ماہی افتاد اگر ماری
 بودی کرامت تو بودی لکن جو تو در میان آمدی فریب است نه کرامت
 که کرامت آن بود که تو در میان نباشی سبحان الله این آراذگان چه
 مردان بوده اند نقلست که جون غلام خلیل بدشمنی ابن طایفه بر خاست
 ۵ و بیش خلیفه گنت که جماعتی بدید آمنه اند که سرودی گویند و رقص
 می کنند و کثریات می گویند و همه روز تماشا می کنند و در سرداها می
 روند بنهان و سخن می گویند این قوی اند از زنادقه اگر امیر المؤمنین
 فرمان دهد بکشتن ایشان مذهب زنادقه متلاشی شود که سر همه این
 گروه اند اگر این چیز از دست امیر المؤمنین آید من اورا ضامنم بشوایی
 ۱۰ جزیل خلیفه در حال فرمود تا ایشان را حاضر کردند و ایشان ابو حمزه
 و ارقام و شبلی و نوری و جنید بودند بس خلیفه فرمود تا ایشان را بقتل
 آرند سیاف قصد کشتن ارقام کرد نوری بچست و خودرا در پیش
 انداخت بصدق و بجای ارقام بنشست و گنت اول مرا بقتل آر طرب
 کنان و خندان سیاف گنت ای جوانمرد هنوز وقت تو نیست و شمشیر
 ۱۵ چیزی نیست که بدان شتاب زدگی کنند نوری گنت بناء طریقت من بر
 ایثار است و من اصحاب را بر ایثار می دارم و عزیزترین چیزها در دنیا
 زندگانی است میخواهم تا این نفسی چند در کار این برادران کم تا عمر
 نیز ایثار کرده باشم با آنک یک نفس در دنیا نزدیک من دوستر از
 هزار سال آخرت از آنک این سرای خدمت است و آن سرای قربت
 ۲۰ و قربت من بخدمت باشد چون این سخن بشنیدند از وی در خدمت
 خلیفه عرضه کردند خلیفه از انصاف و قدم صدق او تعجب آمد فرمود
 که توقف کنید و بقاضی رجوع فرمود تا در کار ایشان نظر کند قاضی
 گنت بی حجتی ایشانرا منع نتوان کرد بس قاضی دانست که جنید در علوم
 کامل است و سخن نوری شایسته بود گنت ازین دیوانه مزاج یعنی شبلی
 ۲۵ چیزی از فقه ببرسم کی او جواب نتواند داد بس گنت از بیست دینار

خورده است همچنین بیست سال بدین نوع معاملات کردی که کس بر احوال او مطلع نشد نقلست که گفت سالها مجاهده کردم و خودرا بزندان باز داشتم و بشت بر خلائیق کردم و ریاضات کشیدم راه بن گشاده نشد با خود گفتم کی چیزی می باید کرد که کار بر آید و یا فرو شوم و ازین نفس برهم بس گفتم ای تن تو سالها بهوا و مراد خود خوردی و دیدی و شنیدی و رفتی و گرفتی و خفتی و عیش کردی و شهوت راندی و این همه بر تو تاوان است اکنون در خانه رو تا بندت بر نم و هرجه حقوق حق است در گردنت فلاده کنم اگر بر آن بمانی صاحب دولتی شوی و اگر نه باری در راه حق فرو شوی و گنت در راه حق جینم ۱۰ کردم و من شنیده بودم کی دهاء این طایفه نازک بود هرجه ایشان بیند و شنوند سر آن بدانند و من در خود آن نمی دیدم گفتم قول انبیا و اولیا حق بود مگر من مجاهده بریا کردم و این خلل از منست که اینجا خلاف را راه نیست آنکه گفتم اکنون گرد خود بر آیم تا بنگرم کی جیست بخود فرو نگرستم آفت آن بود که نفس با دل من یکی شد بود چون نفس ۱۵ با دل یکی شود بلا آن بود کی هرجه بر دل تابند نفس حظ خود از وی بستانند چون جنان دیدم دانستم که از آن بر جای می ماند کی هرجه از درگاه بدل می رسد نفس حظ خود می ستاند بعد از آن هرجه نفس بدان بیاسودی گرد آن نگشستی و جنگ در چیزی دیگر زدی مثلاً اگر اورا با نماز یا با روزه یا با صدقه خوش بودی یا با خلوة یا با خلقی در ۲۰ ساختن خلاف او کردی تا آن همرا بیرون انداختم و کامها همه بریند گشت آنگاه اسرار در من بدید می آمد بس گفتم تو که می گفت من دُر کان بی کای ام و اکنون با مریدان بگوی که کان من کان بی کای است و دُر من دُر کان نامرادی است آنکه بدجله رفتم و میان دو زورق بایستادم و گفتم نروم تا ماهی در شست من نینند آخر در افتاد چون ۲۵ بر کشیدم گفتم الحمد لله که کار من نیک آمد برفتم و با جنید بگفتم کی

ذکر ابو الحسین نوری قدس الله روحه العزیز

آن مجذوب و حدث آن مسلوب عزت آن قبله انوار آن نقطه اسرار آن
 خویشتن کشته در درد دوری لطیف عالم ابو الحسین نوری رحمه الله علیه
 یگانه عهد و قدمه وقت و ظریف اهل تصوف و شریف اهل محبت
 بود و ریاضاتی شگرف و معاملاتی بسندیده و نکستی عالی و رموزی عجب
 و نظری صحیح و فراستی صادق و عشنی بکمال و شوق بی نهایت داشت
 و مشایخ بر تقدیم او متفق بودند و او را امیر القلوب گفتندی و قمر
 الصوفیه مرید سری سقطی بود صحبت احمد حواری یافته و از اقران
 جنید بود و در طریقت مجتهد بود و صاحب مذهب و از صدور علماء
 مشایخ بود و او را در طریقت براهینی قاطعه است و حجتی لامعه و قاعده
 مذهبش آنست که تصوف را بر فقر تفضیل نهد و معاملتش موافق جنید
 است و از نوادر طریقت او یکی آنست که صحبت بی ائثار حرام دانند و
 در صحبت ائثار حق صاحب فرماید بر حق خویش و گویند صحبت با
 درویشان فریضه است و عزلت نابسندیده و ائثار صاحب بر صاحب
 فریضه و او را نوری از آن گفتند که چون در شب تار یک سخن گفتی
 نور از دهان او بیرون آمدی چنانکه خانه روشن شدی و نیز از آن
 نوری گفتند که بنور فراست از اسرار باطن خبر دادی و نیز گفتند که
 او را صومعه بود در صحرا که همه شب آنجا عبادت کردی و خلق آنجا
 بنظاره شدند بشب نوری دیدندی که می درفشیدی و از صومعه او
 بیابا بر می شدی و ابو محمد مغازی گفت هیچکس ندیدیم بعبادت نوری
 و در ابتدا چنان بود که هر روز بامداد از خانه بیرون آمدی که بدگان
 می روم و نانی جند بر داشتی و در راه صدقه کردی و در مسجد شدی
 و نماز کردی تا نماز بیشین بس بدگان آمدی اهل خانه بنداشتندی که
 ۲۴ بدگان چیزی خورده است و اهل دکان گان بردندی که بخانه چیزی

است بزبان و دل از آن غافل و این ذکر عادت بود و ذکر است بزبان و دل حاضر این ذکر طلب ثواب بود و ذکر است کی دل را بذكر گرداند و زبان را گنگ کند قدر این ذکر کس نداند جز خدای تعالی و گفت اوّل توحید فانی شدن است همه چیزها از دل مرد و بخدای باز گشتن بچمکنی و گفت عارف تا نرسیده است یاری می خواهد از همه چیز چون برسد مستغنی گردد بخدای از همه چیز و بدو محتاج گردد همه چیز و گفت حقیقت قرب آنست که بدل احساس هیچ نتوانی کرد و بوجود همی چیز حسّ نتوانی یافت و گفت علم آنست که در عمل آرد ترا و یقین آنست که بر کبرذ ترا و گفت تصوّف نمکین است از وقت برسیند از تصوّف گفت آنست که صافی بود از خناوند خویش و بُر بود از انوار و در عین لذّت بود از ذکر و هم از تصوّف برسیند گفت چیست گان تو بتقوی که بدهند تا گشایش یابند و منع کنند تا نیابند بس ندای کنند باسرار که بگریزند بر ما برسیند که عارف را گریه بود گفت گریه او جندان بود که در راه باشد چون بحقایق قرب رسید و طعم وصال بچشید گریه زایل شود و گفت عیش زاهد خوش نبود که بخود مشغول بود و گفت خلق عظیم آن بود که او را هیچ همّت نبود جز خدای و گفت توکل اضطرابی است بی سکون و سکونی بی اضطراب یعنی صاحب توکل باید که جنان مضطرب شود در نایافت که سکونش نبود هرگز با جنان سکونش بود در قرب یافت که هرگز حرکت نبود و گفت هر که تخمّم نتواند کرد در آنج میان او و خدای است بتقوی و مراقبت بکشف و مشاهده نتواند رسید و گفت غره مشوید بصفاء عبودیت که منقطع است از نفس و ساکن است با خدای گفتند چون است که حقّ توانگران بدرویشان نمی رسد گفت سه چیز را یکی آنک آنج ایشان دارند حلال نباشد دوم آنک بر آن ۲۴ موافق نباشد سوم آنک درویشان بلا اختیار کرده اند رحمة الله علیه

بس هرکه از ذکر لذت یافت در قرب برو گشاده گردانند بس اورا در
 سرای فردانیت فروز آرد و محلّ جلال و عظمت بر وی مکشوف گردانند
 بس هرگاه که چشم او بر جلال و عظمت او افتند باقی ماند او بی او در
 حنظ خذی افتند و گفت اول مقامات اهل معرفت تعبیر است با افتقار
 بس سرور است با اتصال بس فنا است با انتباه بس بقا است با انتظار
 و نرسد هیچ مخلوقی بالای این اگر کسی گویند بیغامبر صلی الله علیه و علی
 آله و سلم نرسید گوئیم رسید اما در خور خویش جنانک همرا حق تعالی
 معجلی شود و ابو بکررا يك بار معجلی شد در خور او و هر یکی را در خور
 آنکس و گفت هرکه گان برز که بچهد بوصول حق رسد خودرا در ریخ
 ۱۰ بی نهایت افکند و هرکه گان برز که بی جهد بوی رسد خودرا در تمناء
 بی نهایت افکند و گفت خاق در قبضه خذای اند و در ملک او هرگاه
 کی مشاهده حاصل شود میان بند و خذای در سر بند و فهم بند جز خذای
 هیچ نماند و گفت وقت عزیز خودرا جز بعزیزترین چیزها مشغول مکن
 و عزیزترین چیزها بند شغلی باشد عن الماضی و المستقبل یعنی وقت نگاه
 ۱۵ دار و گفت هرکه بنور فراست نگرذ بنور حق نگرسته باشد و ماده علم
 وی از حق بود و بیرا سهو و غفلت نباشد بل که حکم حق بود که زبان
 بند را بدان گویا کند و گفت از بندگان حق قوی اند که ایشانرا خشیت
 خذای خاموش گردانیده است و ایشان فصحا و بلغا اند در نطق بدو
 و گفت هرکرا معرفت در دل قرار گرفت درست آنست که در هر دو
 ۲۰ سرای نیند جز او و نشنود جز او و مشغول نبود جز بدو و گفت فنا
 فنا بند باشد از رویت بندگی و بقا بقاء بند باشد در حضور الهی و گفت
 فنا متلاشی شدن است بحق و بقا حضور است با حق و گفت حقیقت
 قرب باکی دل است از همه چیزها و آرام دل با خذای و گفت هر باطن
 ۲۴ که ظاهر وی بخلاف او بود باطل بود و گفت ذکر سه وجه است ذکری

طعام خواست بر جای بنشستم هاننی آواز داد اختیار کن تا سببی خواهی دفع سستی را یا طعام خواهی سکونت نفس را گفتم الهی سببی بس قوتی در من بدید آمد و دوازده منزل دیگر برفتم و گفتم يك روز بر کرانه دریا جوانی دیدم مرقع پوشیده و محبره آویخته گفتم سیاه او عیان است و معاملتش نجبان است چون در وی می نگرم گویم از رسیدگان است و چون در محبره می نگرم گویم از طالب علمان است یا تا بیرسم کی از کلام است گفتم ای جوان راه بخدای چیست گفتم راه بخدای دو است راه خواص و راه عوام ترا از راه خواص هیچ خبری نیست اما راه عوام اینست که تو می سبری و معاملات خود را علت وصول بحق می نهی و محبره را آلت حجاب می شمیری و گفتم روزی بصحرا می رفتم ده سگ شبانان درنگ روی بمن نهادند چون نزدیک آمدند من روی بمراقبت نهادم سگی سبید در آن میان بود بر ایشان حمله کرد و همرا از من دور کرد و از من جدا نشد تا وقتی که دور شدم نگاه کردم سگ را ندیدم نقلست که روزی سخن می گفتم در ورع عباس المیهندی بگذشت و گفت یا ابا سعید شرم نداری که در زیر بناء دوانقی نشینی و از حوض زینک آب خوری آنگاه در ورع گوئی در حال تسلیم شد که جنان است که تو می گوئی و سخن اوست که آفرینش دها بر دوستی آنکس است که بدو نیکوئی کند و گفتم ای عجب آنک در همه عالم مر خذایرا محسن نداند چگونه دل بکلایت بدو سپارد و گفتم دشمنی فقرا بعضی با بعضی از غیرت حق بود خواست کجا یکدیگر آرام نتوانند گرفت و گفتم حق تعالی مطالبه کند اعمال را از اولیاء خود چون او را بر گزیند اند و اختیار کرده که روا ندارد ایشانرا که میان او و میان ایشان در آینه بود و احتمال نکند که ایشانرا در هیچ کار راحتی بود الا بدو و گفتم چون حق تعالی خواهد ۲۴ که دوست گیرد بنده را از بندگان خود در ذکر بر وی کشاده گرداند

خزازرا دو بسر بود یکی بیش از وی وفات کرد شی اورا بخواب دید
گفت ای بسر خذی با توجه کرد گنت مرا در جوار خود فرود آورد
و کرای کرد گنتم ای بسر مرا وصیت کن گنت ای بذر بیند دلی با
خذی معامله مکن گنتم زیادت کن گنت ای بذر اگر کویم طاقت نداری
گنتم از خذی یاری خواهم گنت ای بذر میان خود و خذی تعالی
یک پیرهن مگذار نقلست که سی سال بعد ازین بزیت که هرگز پیراهنی
دیگر نبوشید و گنت وقتی نفسم مرا بر آن داشت که از خذی چیزی
خواهم هائی آواز داد که بجز خذی چیزی دیگری خواهی لاجرم سخن
اوست که گنت از خذی شرم دارم که برای روزی چیزی جمع کنم بعد
از آن که او ضمان کرده است و گنت وقتی در بادیه می رفتم گرسنگی
غلبه کرد و نفس چیزی مطالبه کرد تا از خذی طعام خواهم گنتم طعام
خواستن کار متوکلان نیست هیچ نکتم چون نفس نا امید شد مگری دیگر
ساخت گنت طعام نمی خواهی باری صبر خواه قصد کردم تا صبر خواهم
عصمت حق مرا در یافت آوازی شنیدم که کسی می گوید که ابن دوست
۱۵ ما می گوید که ما بدو نزدیکیم و مقرر است که ما آنکس را که سوی ما
آید ضایع نگذاریم تا از ما قوت صبری خواهد و عجز و ضعف خویش
بیش می آورد و بندارد که نه او مارا دیند است و نه ما اورا یعنی بطعام
خواستن محبوب گشتی از آنک طعام غیر ما بود و بصبر خواستن هم محبوب
می شدی که صبر هم غیر ماست و گنت وقتی در بادیه شدم بی زاد مرا
۲۰ فاقه رسید چشم من بر منزل افتاد شاد شدم نفس گنت که سکونت یافتم
سوگند خوردم که در آن منزل فرو نیامم کوری بکنم و در آنجا شدم
آوازی شنیدم کی ای مردمان در فلان منزل یکی از اولیاء خذی خودرا
باز داشته است در میان ریگ اورا در یابید جماعتی پیامند و مرا بر
گرفتند و بمنزل بردند و گنت بکنند هر سه روز طعام خوردی در بادیه
۲۵ شدم سه روز هیچ نیافتم چهارم ضعیفی در من بدید آمد طبع بعادت خود

این قوم که او می گوید کی بعضی را ازین قوم گویند که تو چه میخواهی گویند الله اگر جنان بود که اندامها، او در تن او بسخن آید همه گویند الله که اعضا و مناسل او برابر آمدن بود از نور الله کی مجذوبست در وی بس در قرب بغایتی رسد که هیچ کس نتواند که در بیش او گویند ^{۱۰} الله از جهت آنکه آنجا هرج روز از حقیقت روز بر حقیقت و از خدای روز بر خدای جون اینجا هیچ از الله بسر نیامد باشد چگونه کسی گویند الله جمله عقل عقلا اینجا رسد در حیرت بماند تمام شد این سخن و گفت ساها با صوفیان صحبت داشتم کی هرگز میان من و ایشان مخالفت نبود از آنکه هم با ایشان بودم و هم با خود و گفت همرا مخیر کردند میان ^{۱۰} قُرب و بُعد من بعدرا اختیار کردم که مرا طاقت قرب نبود چنانکه لقمان گفت مرا مخیر گردانیدند میان حکمت و نبوت من حکمت اختیار کردم که مرا طاقت بار نبوت نبود و گفت شبی بخواب دیدم که دو فرشته از آسمان پیامدند و مرا گفتند صدق چیست گفتم الوفا بالعهد گفتند صدقت و هر دو بر آسمان رفتند و گفت شبی رسول را علیه السلام بخواب ^{۱۵} دیدم فرمود کی مرا دوستداری گفتم معذورم فرمای که دوستی خدای مرا مشغول کرده است از دوستی تو گفتم هر که خدا را دوست دارد مرا دوست داشته بود و گفت ابلیس را بخواب دیدم عصا بر گرفتم تا او را بزم هانفی آواز داد که او از عصا نترسد از نوری ترسد که در دل تو باشد گفتم بیا گفت شمارا جگم که بینداخته اید آنج من مردمان را بدان ^{۲۰} فریبم گفتم آن چیست گفت دنیا چون از من برگذشت باز نگرید و گفت مرا در شما لطیفه است که بدان مراد خود بیایم گفتم آن چیست گفت نشستن با کودکان و گفت بدمشق بودم رسول را صلی الله علیه وسلم بخواب دیدم که می آمد و بر ابو بکر و عمر رضی الله عنهما تکیه زده و من بیتی با خود می گفتم و انگستی بر سینه می زدم رسول علیه السلام فرمود که شر ^{۲۵} این از خیر این بیش است یعنی سماع نباید کرد نقلست که ابو سعید

محبت از جهت آنک دوست نداری مگر آنک بدان راضی باشی و راضی نباشی مگر بدانچ دوست داری و گنت تصوف آنست که بنه در هر وقتی مشغول بچیزی بود که در آن وقت آن اولیتر و گنت صبر ایستادن بود با خدای و گرفتن بلا بخوشی و آسانی واللہ اعلم بالصواب والیہ المرجع والمآب

ذکر ابو سعید خَرَّاز قدس الله روحه العزيز

آن بجنه جهان قدس آن سوخته مقام انس آن قدوه طارم طریقت آن غرقه قلزم حقیقت آن معظم عالم اعزاز قطب وقت ابو سعید خَرَّاز رحمة الله علیه از مشایخ کبار و از قدماء ایشان بود و اشرافی عظیم داشت در ورع و ریاضت بغایت بود و بکرامت مخصوص و در حقایق و دقائق بکمال و در همه فن بر سر آمده بود و در مرید بروردن آبتی بود و اورا لسان التصوف گفتند و این لقب از بهر آن دادند که درین امت کس را زبان حقیقت جنان نبود که اورا درین علم اورا چهار صد کتاب تصنیف است و در تجرید و انقطاع بی همتا بود و اصل او از بغداد بود و ذو النون مصری را دینک بود و با بشر و سری سقطی صحبت داشته بود و در طریقت مجتهد بود و ابتداء عبارت از حالت بقا و فنا او کرد و طریقت خود را درین دو عبارت منضم گردانید و در دقائق علوم بعضی از علماء ظاهر بر وی انکار کردند و اورا بکفر منسوب کردند به بعضی الناطق که در تصانیف او دیدند و آن کتاب کتاب السر نام کرده بود معنی آن فهم نکردند یکی این بود که گفته بود **إِنَّ عِبْدًا رَجَعَ إِلَى اللَّهِ وَتَعَلَّقَ بِاللَّهِ وَسَكَنَ فِي قَرَبِ اللَّهِ قَدْ نَسِيَ نَفْسَهُ وَمَا سَوَى اللَّهِ فَلَوْ قُلْتَ لَهُ** من این آنت وایش ترید لم یکن له جواب غیر الله گنت چون بنه بخدای رجوع کند و تعلق بخدای گیرد و در قرب خدای ساکن شود هم نفس خویش را هم ما سوی الله را فراموش کند اگر اورا گویند تو از کجائی و چه خواهی اورا هیچ جواب خوبتر از آن نباشد که گویند الله و در صنت

دهند چون نامه بچنید رسیدن بیران عراق را جمع کرد و نامه بر ایشان خواند آنگاه جنید گفت بیائید و بگوئید که ازین کوهها چه خواسته است تا گفتند که ازین کوهها مراد نیستی مرد است که تا مرد هزار بار نیست نشود و هزار بار هست نگرده بدرگاه عزت نرسد بس جنید گفت من ازین دو هزار کوه آتشین یکی بیش بسر نبرده ام جُرَبْرِي گفت دولت ترا کی آخر یکی بریدی که من هنوز سه قدم بیش نبریده ام شبلی به های های بگریست و گفت خنک ترا ای جنید که يك کوه آتشین بریدی و خنک ترا که سه قدم بریدی که من هنوز گرد از دور ندیده ام نقلست که چون عمرو بن عثمان بصناهان آمد جوانی بصحبت او بیوست بس آن جوان بیمار شد و مدتی رنج بکشید روزی جمعی بعبادت آمدند شیخرا اشارت کرد که قوال را بگوی تا بیتی بر گوید عمرو با قوال گفت ابن بیت بر گوی

ما لی مرضتُ فلمْ یعدنی عایدٌ * منکم و یمرضُ عبدکم فاعودُ

بیمار چون این بشنید در حال صحت یافت و یکی از بزرگان طریقت شد ^{۱۵} برسیدند از معنی آفهن شرح الله صدره للإسلام گفت معنی آنست که چون نظر بند بر عظمت علم و حدائیت و جلال ربوبیت افتاد ناینا شود بعد از آن از هرج نظر برو افتد و گنت بر تو باز که برهیز کنی از تفکر کردن در چیزی از عظمت خدای یا در چیزی از صنات خدای که تفکر در خدای معصیت است و کفر و گنت جمع آنست که حق تعالی ^{۲۰} خطاب کرد بندگانرا در میثاق و تفرقه آنست که عبارت می کند از او با وجود بهم و گنت عبارت بر کیفیت وجد دوستان نینند از آنک او سر حق است نزدیک مومنان و گنت اول مشاهده قربت است و معرفت بعلم الیقین و حقایق آن و گنت اول مشاهده زواید یقین است و اول ^{۲۴} یقین آخر حقیقت است و گنت محببت داخل است در رضا و رضا نیز در

گنج بر دینه من نهادند و این دینه بسلامت نروذ صمصام لا اُبالی فرمود که
 اِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ترا مهلت دادیم و لیکن متهمت گردانیدیم تا اگر هلاک
 نکنیم متهم و دروغ زن باشی و هیچ کس راست گوی نداند تا گویند کَانَ
 مِنَ الْحَيِّ فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهِ او شیطان است راست از کجا گویند لاجرم
 ۵ ملعونست و مطرود و مخذولست و مجهول و ترجمه گنج نامه عمرو بن عثمان
 این بود و هم او در کتاب محبت گفته است که حق تعالی دهلارا بیافرید
 بیش از جانها بهفت هزار سال و در روضه انس بداشت و سرهارا بیش
 از دهلای بیافرید بهفت هزار سال و در درجه وصل بداشت و هر روز
 سیصد و شصت نظر کرامت و کلمه محبت جانهارا می شنویند و سیصد
 ۱۰ و شصت لطیفه انس بر دهلای ظاهر کرد و سیصد و شصت بار کشف
 جمال بر سر تجلی کرد تا جمله در کون نگاه کردند و از خود کرامین تر
 کس ندیدند زهوی و فخری در میان ایشان بدید آمد حق تعالی بدان —
 بر ایشان امتحان کرد سررا در جان بزدان کرد و جانرا در دل معبوس
 گردانید و دلرا در تن باز داشت آنگاه عقلرا در ایشان مرکب گردانید
 ۱۵ و انبیارا فرستاد و فرمانهارا بداد آنگاه هر کسی از اهل آن مر مقام خودرا
 جویان شدند حق تعالی نمازشان فرمود تا تن در نماز شد دل در محبت
 بیوست جان بقرت رسید سر بوصلت قرار گرفت نفلسست که از حرم
 بعراق نامه نوشت بجنید و جریری و شبلی که بدانید شما کی عزیزان و
 بیران عراق اید هرکرا زمین حجاز و جمال کعبه باید گوئید ام نکنونوا
 ۲۰ بِالْبَغِيهِ اِلَّا بِشِقِّ الْاَنْفُسِ و هرکرا بساط قرب و درگاه عزت باید گوئید لم
 نکنونوا بِالْبَغِيهِ اِلَّا بِشِقِّ الْاَرْوَاحِ و در آخر نامه نوشت که این خطی است از
 عمرو بن عثمان مکی و این بیران حجاز که همه با خود اند و در خود
 اند و بر خود اند و اگر از شما کسی هست که همت بلند دارد گو در
 آی درین راه که در وی دو هزار کوه آتشین است و دو هزار دریا
 ۲۵ مُغْرَقٌ مَهْلِكٌ و اگر این بابگاه ندارید دعوی مکیند که بدعوی هیچ نمی

آن انسان ملکی عمرو بن عثمان مکی رحمة الله عليه از بزرگان طریقت و سادات این قوم بود و از محنتیان و معتبران این طایفه بود و همه منقاد او بودند و سخن او بیش همه مقبول بود و بریاضت و ورع مخصوص و بحقایق و لطایف موصوف و روزگاری ستوده داشت و هرگز سکررا بر خود دست نداد و در صحو رفت و نصایف لطیف دارد درین طریق و کلماتی عالی و ارادت او بچنین بود بعد از آنک ابو سعید خزاز را دید که بود و بپیر حرم بود و سالها دراز در آنجا معتکف بود نقلست کی حسین منصور حلاج را دید که چیزی می نوشت گفت چه می نویسی گفت کی چیزی می نویسم کیا قران مقابله کنم عمرو بن عثمان او را دعاء بد کرد و از بیش خود مهور کرد بپیران گفتند هر چه بر حسین آمد از آن بلاها بسبب دعاء او بود نقلست که روزی ترجمه گنج نامه بر کاغذی نوشته بود و در زیر سیباده نهاده بود و بطهارت رفته بود در متوضا خبر شد خادم را گفت تا آن جزورا بر دارد چون خادم بیامد نیافت با شیخ گفت شیخ کنت بردند و رفت بس گفت آنکس که آن گنج نامه برد زود باشد که دستپاش ببرند و ۱۵ بایپاش ببرند و بردارش کنند و بسوزند و خاکسترش بر باد دهند او را بسرگنج می باید رسید او گنج نامه می دزدد و آن گنج نامه این بود که گفت آن وقت که جان در قالب آدم علیه السلام آمد جمله فریشتگان را سجود فرمود همه سر بر خاک نهادند ابلیس گفت که من سجد نکتم و جان بپازم و سر بینم که شاید کی لعنتم کنند و طاعی و فاسق و مرئی خوانند سجده نکرد ۲۰ تا سر آدی را بدید و بدانست لاجرم بجز ابلیس هیچکس را بر سر آدی و قوف نیست و کسی سر ابلیس ندانست مگر آدی بس ابلیس بر سر آدی و قوف یافت از آنک سجد نکرد تا بدید که بسر دیدن مشغول بود و ابلیس از همه مردود بود که بر دیده او گنج نهاده بودند گفتند ما گنجی در خاک نهادیم و شرط گنج آنست که يك تن بیند اما سرش ببرند تا غمّازی نکند بس ۲۵ ابلیس فریاد بر آورد که اندرین مهلت ده و مرا مکش و لیکن من مرد گنجم

آواز آمد که آنکشتی که بنام ما عقد شد جز بفرمان ما باز کتساده نکرده و چون جنازه برداشتند کموتری سفید بر گوشه جنازه نشست هر چند که می راندند نمی رفت تا آواز داد که خود را و مرا رنج مدارید که جنگ من بسیار عشق بر گوشه جنازه دوخته اند من از بهر آن نشسته ام شما رنج مبرید که امروز قالب او نصیب کزوبیان است که اگر غوغاء شما نبودی کالبذ او چون باز سفید در هوا با ما بریدی یکی او را بخواب دید گنت جواب منکر و تکبر چون دادی گنت چون آن دو مقرب از درگاه عزت یا آن هیبت بیامزند و گنند من رَبُّكَ مَنْ در ایشان نگریستم و خندیدم و گفتم آن روز که برسند او بود از من کی آلت بر بکم من بودم کی ۱۰ جواب دادم که بلی اکنون شما آمده اید که خدای تو کیست کسی که جواب سلطان داده باشد از غلام کی اندیشد هم امروز بزبان او می گویم اَلَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ بجزمت از بیش من برفتند و گنند او هنوز در سکر محبت است دیگری بخواب دید گنت کار خود را چون دیدی گنت کار غیر از آن بود که ما دانسیم که صد و اند هزار نقطه نبوت سرافکنده و خاموش اند ما نیز خاموش شدیم تا کار چگونه شود جز بری گنت جنید را بخواب دیدم گنتم خدای با تو جکرده گنت رحمت کرد و آن همه اشارات و عبارات باز برد مگر آن دو رکعت نماز که در نیم شب کردم نقلست که یک روز شبلی بر سر خاک جنید ایستاده بود یکی از وی مسئله پرسید جواب نداد و گنت

۲۰ اِنِّي لَاسْتَحْيِيهِ وَالْزُّبُرُ بَيْنَنَا ۚ كَمَا كُنْتُ اَسْتَحْيِيهِ وَتَوَّ بَرَانِي
 بزرگان را حال حیوة و مات یکی است من شرم دارم کی بیش خاک او جواب مسئله دم همچنانک در حال حیوة شرم داشتم رحمة الله عليه

ذکر عمرو بن عثمان مکی قدس الله روحه العزيز

۲۴ آن شیخ الشیوخ طریقت آن اصل اصول بمقتضی آن شیع عالم آن چراغ حرم

سه است دید طاعت و دید ثواب و دید کرامت و گفت زلت عالم میل است از حلال بجرام و زلت زاهد میل است از بقا بنفا و زلت عارف میل است از کریم بکرامت گفتند فرق میان دل مومن و منافق چیست گفت دل مومن در ساعتی هفتاد بار بگردد و دل منافق هفتاد سال بر يك حال بماند نقلست که جنید را دیدند که می گفت یا رب فرداء قیامت مرا نایبنا انگیز گفتند این چه دعاست گفت از آنک تا کسی را که ترا نه بیند اورا نباید دید چون وفاتش نزدیک آمد گفت خوانرا بکشید و سفره بنهید تا بجمعه دهن خوردن اصحاب جان بدم چون کار تنگ در آمد گفت مرا وضو دهید مگر در وضو تخلیل فراموش کردند فرمود تا تخلیل بجای آوردند بس در سجود افتاد و می گریست گفتند ای سید طریقت با این طاعت و عبادت که از بیش فرستاده چه وقت سجود است گفت هیچ وقت جنید محتاج تر ازین ساعت نیست و حالی قران خواندن آغاز کرد و می خواند مریدی گفت قران میخوانی گفت اولیتر از من بدین کی خواهد بود که این ساعت صحیفه عمر من در خواهند نوردید و هفتاد ساله طاعت و عبادت خود را می بینم در هوا بیک موی آویخته و باذی در آینه و آنرا می جنبانند نمی دانم که باذ قطعیت است یا باذ وصلت و بر يك جانب صراط و بر يك جانب ملك الموت و قاضی که عدل صفت اوست میل نکند و راهی بیش من نهاده اند و نمی دانم کی مرا بکنام راه خواهند برد بس قران ختم کرد و از سورت البقره ۲۰ هفتاد آیت بر خواند و کار تنگ در آمد گفتند بگوی الله گفت فراموش نکرده ام بس در تسبیح انگشت عقد می کرد تا چهار انگشت عقد گرفت و انگشت مسبحه را گذاشت و گفت بسم الله الرحمن الرحیم و دیده فراز کرد و جان بداد غسل بوقت غسل خواست تا آبی بچشم وی رساند هانفی آواز داد که دست از دیده دوست ما بدار که جشی که بنام ما بسته شد جز ۲۵ بقاء ما باز نگرده بس خواست تا انگشت که عقد کرده بود باز کند

اگر یکبار بتو رسیدن بود همه عرش همچنان بابی و صدیق آنست که بیوسته
 بود صدق او در افعال و اقوال و احوال برسیدند از اخلاص گفت
 فَرَضٌ فِي فَرَضٍ وَنَقْلٌ فِي نَقْلِ كُنْتُ اخلاص فریضه است در هرجه فریضه
 بود چون نماز و غیر آن و نماز کی فریضه است فرض است در سنت
 باخلاص بوذن و باخلاص بوذن مغز نماز بود و نماز مغز سنت
 و هم از اخلاص برسیدند گفت فنا است از فعل خویش و برداشتن فعل
 خویش دین از پیش و گفت اخلاص آنست که بیرون آری خلق را
 از معامله خدای و نفس یعنی دعوی ربوبیت می کند سوال کردند از
 خوف گفت جشم داشتن عنایت است در هر نفسی گفتند بلای او چه
 کار کند گفت بوته است که مرد را بالای هرکه در بین بوته بالوده گشت
 هرگز او را بالا نماند سوال کردند از شفتت بر خلق گفت شفتت بر
 خلق آنست که بطوع بایشان دهی آنچه طلب می کند و باری بر ایشان
 نهی که طاقت آن ندارند و سختی نگوئی که ندانند گفتند تنها بوذن کی
 درست آید گفت وقتی که از نفس خویش عزالت گیری و آنچه ترا دی
 نوشته اند امروز درس تو شود گفتند عزیز ترین خلق کیست گفت درویش
 راضی گفتند صحبت با کی داریم گفت با کسی که هر نیکی کجا تو کرده
 باشد بر وی فراموش بود و آنچه بر وی بودی گزارذ گفتند هیچیز فاضلتر
 از گریستن هست گفت گریستن بر گریستن گفتند بنده کیست گفت آنک
 از بندگی کسان دیگر آزاد بود گفتند مرید و مراد کیست گفت مرید
 در سیاست بود از علم و مراد در رعایت حق بود زیرا که مرید دونه
 بود و مراد برنده دونه در برنده کی رسد گفتند راه بخدای چگونه است
 گفت دنیا را ترک گیری یافتی و خلاف هوا کردی بحق بیوستی گفتند نواضع
 چیست گفت فرو داشتن سر و پهلو بزیر داشتن گفتند که می گوئی حجاب
 ۲۴ سه است نفس و خلق و دنیا گفت این سه حجاب عام است حجاب خاص

شده است موحد است باز برسیندند از توحید گنت یقین است گنتند چگونه گنت آنک بشناسی که حرکات و سکانات خلقی فعل خدای است که کسی را با او شرکت نیست جون این بجای آوردی شرط توحید بجای آوردی سوال کردند از فنا و بقا گنت بقا حق راست و فنا ما دون او را گنتند تجرید چیست گنت آنک ظاهر او مجرد بود از اعراض و باطن او از اغراض سوال کردند از محبت گنت آنک صفات محبوب بدل صفات محب بنشیند قال رسول الله صلی الله علیه و علی آله و سلم فاذا أَحَبَبْتَهُ كُنْتُ لَهُ سَبْعًا وَبَصْرًا سوال کردند از انس گنت آن بود که حشمت بر خیزد سوال کردند از تفکر گنت درین چند وجه است تفکری است در آیات خدای و علامتش آن بود که ازو معرفت زاید و تفکری است در آلاء و نعماء خدای که ازو محبت زاید و تفکری است در وعده خدای و عذاب او و ازو هیبت زاید و تفکری است در صفات نفس و در احسان کردن خدای با نفس ازو حیا زاید از خدای تعالی و اگر کسی گوید چرا از فکرت در وعده هیبت زاید گویم از اعتماد بر کرم خدای از ۱۵ خدای بگریزد و بمعصیت مشغول شود سوال کردند از تحقیق بند در عبودیت گنت چون بند جمله اشیارا ملک خدای بیند و بدید آمدن جمله از خدای بیند و قیام جمله بخدای بیند و مرجع جمله بخدای بیند جنانک خدای تبارک و تعالی فرموده است فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ و این همه او را محقق بود بصفت عبودیت رسیده بود ۲۰ سوال کردند از حقیقت مراقبت گنت حالتی است که مراقبت انتظاری کند آنج از وقوع او ترسد لاجرم خلقی بود جنانک کسی از شیخون ترسد نخسید قال الله تعالی فَارْتَقِبْ یعنی فانتظر سوال کردند از صادق و صدیق و صدق گنت صدق صفت صادق است و صادق آنست که جون او را ۲۴ بینی جنان بینی که شنوده باشی خبر او و جون معاينه بود بل که خبر او

نصفی است از طریقت و گفت توبه را سه معنی است اول ندامت دوم
 عزم بر ترک معاودت سوم خود را باک کردن از مظالم و خصومت و گنت
حقیقت ذکر فانی شدن ذاکر است در ذکر و ذکر در مشاهده مذکور
 و گفت مکر آنست که بر آب ی رود و بر هوا ی رود و همه او را درین
 تصدیق ی کنند و اشارات او را درین تصحیح ی کنند این همه مکر بود
 کسی را که داند و گنت این بودن مرید از مکر از کبابر بود و این
 بودن واصل از مکر کفر بود برسیند که چه حالت است که مرد آرمیده
 باشد چون سماع شنود اضطراب در وی بدید آید گنت حق تعالی ذریت
 آدم را در میثاق خطاب کرد که أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ همه ارواح مستغرق لذت آن
خطاب شدند چون درین عالم سماع شنوند در حرکت و اضطراب آید
 و گفت نصوّف صافی کردن دلست از مراجعت خلقت و منارقت از
 اخلاق طبیعت و فرو میرانیدن صفات بشریت و دور بودن از دواعی
 نفسانی و فرود آمدن بر صفات روحانی و بلند شدن بعلوم حقیقی و بکار
 داشتن آنج اولیترست إِلَى الْأَبَدِ و نصیحت کردن جماعه آمت و وفا بجای
 آوردن بر حقیقت و متابعت بیغیر کردن در شریعت و باز برسیند از
 ۱۵ نصوّف گنت عنوتی است که در وی هیچ صلح نمود و رُویم برسیند از
 ذات نصوّف گنت بر تو باز که دور باشی ازین سخن نصوّف بظاهری
 گیر و از ذات وی سوال مکن بس روم الحاح کرد گنت صوفیان قوی
 اند قائم با خداوند جنانک ایشانرا نداند الا خدا برسیند که از همه
 ۲۰ زشتیها چه زشت تر گنت صوفی را بخل از توحید سوال کردند گنت معنی
 آنست که ناچیز شود در وی رسوم و ناپیدا گردد در وی علوم و خدا
 بود جنانک بود همیشه و باشد فنا و نقص گرد او راه نیابد و باز گفتند
 توحید چیست گنت صفت بندگی همه ذلّ است و عجز و ضعف و استکانت
 ۲۴ و صفت خداوند همه عزّ و قدرت هر که این جزا تواند کرد با آنک کم

معارضه کند خاموش شوند و گفت تصدیق زیادت شود و نقصان نگیرد
و اقرار زبان نه زیادت شود و نه نقصان بپذیرد و عمل ارکان زیادت شود
و نقصان بپذیرد و گفت صبر باز داشتن است نفس را با خدای بی آنک
جزع کند و گفت غایت صبر توکل است قال الله تعالی الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ
رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ و گفت صبر فرو خوردن تلخه‌هاست و روی ترش ناکردن
و گفت توکل آنست کی خوردن بی طعام است یعنی طعام در میان نه
بیند و گفت توکل آنست که خذایرا باشی جنانک بیش ازین که نبودی
خذایرا بودی و گفت بیش ازین توکل حقیقت بود امروز علم است
و گفت توکل نه کسب کردن و نه ناکردن لیکن سکون داست بوعده حق
۱۰ تعالی که ذاده است و گفت یقین فرار گرفتن علی بود در دل که بشیخ
حال نگردد و از دل خالی نبوذ و گفت یقین آنست که عزم رزق نکنی
و اندوه رزق نخوری و آن از تو کنایت آید و آنست که بعلی که بر
گردن تو کرده اند مشغول باشی که بیقین او رزق تو بتو رساند و گفت
فتوت آنست کجا درویشان نثار نکنی و با توانگران معارضه نکنی و گفت
۱۵ جولانمردی آنست کی بار خود بر خلق نهی و آج داری بدل کنی و گفت
تواضع آنست که تکبر نکنی بر اهل هر دو سرای که مستغنی باشی بحق
و گفت خلق چهار چیز است سخاوت و الفت و نصیحت و شنفت و گفت
صحبت با فاسقان نیکو خو دوستر دارم از آنک با قرزای بد خو و گفت حیا
دیدن آلاست و دیدن تقصیر بس ازین هر دو حالتی زاید که
۲۰ آنرا حیا گویند و گفت عنایت بیش از آب و گل بوذده است و گفت
حال چیزی است که بدل فرو آید اما دام نبوذ و گفت رضا رفع اختیار
است و گفت رضا آنست که بلارا نعمتی شمیری و گفت فقر دریا بلا
است و گفت فقر خالی شدن دل است از اشکال و گفت خوف آنست
۲۴ که بیرون کنی حرام از جوف و ترک عمل گیری بعیسی و سوف و گفت صوم

بشریّت نفرقه و گنّت مراقبت آن بود که ترسیده باشد بر فوت شدن
 نصیبی که ایشانرا از خدای هست و برسیدند که فرق چیست میان مراقبت
 و حیا گنّت مراقبت انتظار غایب است و حیا خجالت از حاضر مشاهده
 و گنّت وقت چون فوت شود هرگز نتوان یافت و هیچ چیز عزیزتر از وقت
 نیست و گنّت اگر صادقی هزار سال روی بحق آرد بس يك لحظه از حق
 اعراض کند آنچ در آن لحظه ازو فوت شده باشد بیش از آن بود که در
 آن هزار سال حاصل کرده بود یعنی در آن يك لحظه حاصل توانستی کرد
 آنچ در آن هزار سال حاصل نکردی و دیگر معنی آنست که ماتم مضرت ضایع
 شدن حضور آن يك لحظه که از خدای اعراض کرده باشد بهزار سال طاعت
 ۱۰ و حضور جزاء آن بی ادبی نتوان کرد و گنّت هیچیز بر اولیا سخت تر از
 نگاه داشت انفاس در اوقات نیست و گنّت عبودیت دو خصلت است
 صدق افتقار بخدای در نهان و آشکار و بنیکی افتدا کردن برسول خدای
 تعالی و گنّت عبودیت ترك مشغلهها است و مشغول بودن بدانچ اصل
 فراغت است و گنّت عبودیت ترك کردن این دو نسبت است یکی ساکن
 ۱۵ شدن در لذت و دوم اعتماد کردن بر حرکت چون این هر دو گم شد
 اینجا حقّ عبودیت گزارده آمد و گنّت شکر آنست که نفس خودرا از
 اهل نعمت نشمرد و گنّت شکررا علّتی است و آن آنست که نفس خودرا
 مزید بدان مطالبت کند و با خدای ایستاده باشد بجزّ نفس و گنّت
 حدّ زهد تهی دست بودن است و خالی بودن از مشغله آن و گنّت
 ۲۰ حقیقت صدق آنست که راست گوئی در مهمّترین کاری که ازو نجات
 نیابی مگر بدروغ و گنّت هیچ کس نیست کی طلب صدق کند که نیابد
 و اگر همه نیابد بعضی بیابد و گنّت صادق روزی جهل بار از حالی
 بجالی بگردد و مُرائی جهل سال بر يك حال بماند و گنّت علامت فقراء
 ۲۵ صادق آنست که سوال نکنند و معارضه نکنند و اگر کسی با ایشان

و کنت علم آنست که قدر خویش بدانی و کنت اثبات مکر است و علم باثبات مکر و حرکات غدر است و آنج موجود است در داخل مکر و غدر است و کنت علم توحید جدا است از وجود او و وجود او مفارق علم است بدو و کنت بیست سالست تا علم توحید بر نوشته اند و مردمان در حواشی او سخن می گویند و کنت توحید خدای دانستن قدم او بود از حدث یعنی دانی که اگر سیل در دریا باشد اما نه دریا باشد و کنت غایت توحید انکار توحید است یعنی هر توحید که بدانی انکار کنی که این نه توحیدست و کنت محبت امانت خدای است و کنت هر محبت که بعوض بود چون عوض بر خیزد محبت بر خیزد و کنت محبت درست نشود مگر در میان دو تن که یکی دیگری را گوید ای من و کنت چون محبت درست گردد شرط ادب بینند و کنت حق تعالی حرام گردانیده است محبت بر صاحب علاقت و کنت محبت افراط میل است بی نیل و کنت بمحبت خدای بخدای نتوان رسید تا بجان خویش در راه او سخاوت نکنی و کنت انس یافتن بوعدها و اعتماد کردن بر آن خلل است در سخاوت و کنت اهل انس در خلوت و مناجات چیزها گویند کی نزدیک عام کفر نماید اگر عام آنرا بشنوند ایشانرا تکبیر کنند و ایشان در احوال خویش بر آن مزید یابند و هر چه گویند ایشانرا احتمال کنند و لایق ایشان این بود و کنت مشاهده غرق است و وجد هلاک و کنت وجد زنده کنند همه است و مشاهده میرانند همه و کنت مشاهده اقامت ربوبیت است و ازاله عبودیت بشرط آنک تو در میان هیچ نبینی و کنت معاینه شدن چیزی با یافت ذات آن چیز مشاهده است و کنت وجد هلاک وجد است و کنت وجد انقطاع اوصاف است در ظهور ذات در سرور یعنی آنج اوصاف توئی نست منقطع گردد و آنج ذات تست در عین بیروزی روی نماید و کنت قرب بوجد جمع است و غیبت او در

که از سوال کن که صوفی بصفا موصوف است چگونه باید چیزی را که اورا وصف نیست مرید برفت و برسید جواب داد که کن بلا وصف تدرک ما لا وصف له بی وصف باش تا بی وصف را در یابی جنید چون این بشنید جند روز در عظمت ابن سخن فرو شد گفت دروغا که مرغی عظیم بود و ما قدر او ندانستیم نفلست که گفت عارف را هفتاد مقام است یکی از آن نایافت مرادست از مرادات ابن جهان و گفت عارف را حالی از حالی باز ندارد و منزلی از منزلی باز ندارد و گفت عارف آنست که حق تعالی از سر او سخن گوید و او خاموش و گفت عارف آنست که حق تعالی اورا آن منزلت دهد که از سر او سخن گوید و او خاموش باشد و گفت عارف آنست که در درجات بی گرز جنانک هیچیز اورا حجاب نکند و باز ندارد و گفت معرفت دو قسم است معرفت تعریف است و معرفت تعریف معرفت تعریف آنست که خود را بایشان آشنا گردانند و معرفت تعریف آنست که ایشانرا شناسا گردانند و گفت معرفت مشغولی است بخدای تعالی و گفت معرفت مکر خدای است یعنی هر که بندارد که عارف است مکور است و گفت معرفت وجود جهل است در وقت حصول علم تو گشتند زیادت کن گفت عارف و معروف اوست و گفت علم چیزی است محیط و معرفت چیزی است محیط بس خدای کجاست و بنده کجاست یعنی علم خدا بر است و معرفت بنده را و هر دو محیط است و این محیط از آنست که عکس آنست چون این محیط در آن محیط فرو شود شرك نماید و تا تو خدای و بنده بی کوئی شرك بی نشیند بلک عارف و معروف یکی است جنانک گفته اند در حقیقت اوست اینجا خدای و بنده کجاست یعنی همه خدای است و گفت اول علم است بس، معرفت است بانکار بس جمود است بانکار بس نفی است بس غرق است بس هلاک و چون برده بر خیزد همه خداوند حجاب اند

خزای فوت شوذ بچیزی دیگر و گنت مقامات بشواهد است هرکرا مشاهدت احوال است او رفیق است و هرکرا مشاهده صفت است او اسیر است که رخ اینجا رسد که خودی بر جای بوذ در شبانروزی هزار بارش ببايد مرد جون او فانی شد و شهود حق تعالی حاصل گنت امیر شد و گنت سخن انبیا خبر باشد از حضور و کلام صدیقان اشارت است از مشاهده و گنت اول چیزی که ظاهر شوذ از احوال اول احوال خالص شدن افعال ایشان بوذ هرکرا سرّ خالص نبوذ هیچ فعل او صافی نبوذ و گنت صوفی جون زمین باشد که همه بلیذی در وی افکنند و همه نیکوئی از وی بیرون آید و گنت تصوّف ذکر است باجماع و وجدی است باستماع و علی باتّباع و گنت تصوّف اصطناع است هرکه کزیده شد از ما سوی الله او صوفی است و گنت صوفی آنست کی دل او جون دل ابرهیم سلامت یافته بوذ از دوستی دنیا و بجای آرند فرمان خذای بوذ و تسلیم او نسلم اسمعیل و اندوه او اندوه داود و فقر او فقر عیسی و صبر او صبر ایوب و شوق او شوق موسی در وقت مناجات و اخلاص او اخلاص محمد صلی الله علیه و علی آله و سلم و گنت تصوّف نعتی است که اقامت بند در آنست گفتند نعت حق است یا نعت خلق گنت حقیقتش نعت حق است و رسمش نعت خلق و گنت تصوّف آن بوذ که ترا خذاوند از تو بپرانند و بخوذ زنه کند و گنت تصوّف آن بوذ که با خذای باشی بی علاقه و گنت تصوّف ذکری است بس وجدی است بس نه اینست و نه آن تا نماید جنانک نبوذ برسیدند از ذات تصوّف گنت بر تو باذ که ظاهرش بگیری و از ذاتش نبرسی که ستم کردن بر وی بوذ و گنت صوفیان آنند که قیام ایشان بخذاوند است از آنجا که نداند الا او جنانک نقلست که جوانی در میان اصحاب جنید افتاد و جند روز سر فرو کشتید و سر بر نیاورد مگر بنغاز بس برفت جنید مریدی را بر عقب او بنفرستاد

باز دارد نقلست که گفت نشاید که مریدانرا چیزی آموزند مگر آنچه در نماز بدان محتاج باشند و فاتحه و قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ تمامست و هر مریدی که زن کند و علم نویسد از وی هیچ نیاید و گنفت هرکه میان خود و حضرت خدای توبه بر طعام نهاده است آنگاه خواهد که لذت مناجات یابد این هرگز نبود و گنفت دنیا در دل مریدان تلخ تر از صبر است چون معرفت بدل ایشان رسد آن صبر شیرین تر از عمل گردد و گنفت زمین درخشان است از مرقعیان جناتک آسمان درخشان است از استارگان و گنفت شمارا که درویشان ایند بخدای شناسند و از برای خدای اکرام کنند بنگرید تا در خلا باوی چگونه ایند و گنفت فاضلترین اعمال علم اوقات آموختن است و آن علم آنست که نگاه دارنده نفس باشی و نگاه دارنده دل و نگاه دارنده دین و گنفت خواطر چهارست خاطری است از حق که بند را دعوت کند بانبیاء و خاطری از فرشته که بند را دعوت کند بطاعت و خاطری از نفس که دعوت کند بآرایش نفس و تنعم بدینا و خاطری از شیطان که دعوت کند بجمد و حسد و عداوت و گنفت بلا جراح عارفانست و بیدار کننده مریدان و هلاک کننده غافلان و گنفت همت اشارت خدای است و ارادت اشارت فریشته و خاطر اشارت معرفت و زینت تن اشاره شیطان و شهوات اشاره نفس و لهو اشارت کفر و گنفت خدای تعالی هرگز صاحب همت را عنایت نکند اگرچه معصیت روز بر وی و گنفت هرکرا همت است او بیناست و هرکرا ارادت است او نایبناست و گنفت هیچ شخصی بر هیچ شخصی سبقت نگیرد و هیچ عمل بر هیچ عمل بیشی نیابد ولیکن آن بود که همت صاحب همت بر همتها سبقت گیرد و همتها از اعمال غیری در بیش شود و گنفت اجماع چهار هزار بیر طریقت است که نهایت ریاضت اینست که هرگاه که دل خود طلبی ملازم حق بینی و گنفت هرکه در موافقت بجنیبت رسیده باشد از آن ترسد که حظ او از

مردانی بوده اند که بیقین بر آب می رفتند و آن مردان که از نشنکی می مردند بیقین ایشان فاضلتر و کنت برعبایت حقوق نتوان رسید مگر بحراست قلوب و کنت اگر جمله دنیا يك کس را بود زبانش ندارد و اگر سرش شده يك دانه خرما کند زبانش دارد و کنت اگر توانی که اوئی خانه نو جز سنال نباشد بکن و کنت بنده آنست کجا هیچ کس شکایت نکند و ترک تقصیر کند در خدمت و تقصیر در ندبیر است و کنت هرگاه کی برادران و یاران حاضر شوند نافله ببینند و کنت مرید صادق بی نیاز بود از علم عالمان و کنت بدرستی که حق تعالی معامله که با بندگان در آخرت خواهد کرد بر اندازه آن بود که بندگان در اول با او کرده باشند و کنت بدرستی که خدای تعالی بدل بندگان نزدیک شود بر اندازه آنک بند را بخوبی قرب ببیند و کنت اگر ترا بحقیقت دانند راه بر تو آسان گردانند و اگر مردانه باشی در اول مصایب بر تو روشن شود بسی چیز از عجایب و لطایف و الصبر عند الصدمة الأولى و کنت در جمله دلیل بذل مجهود است و نبود کسی که خذایرا طلب کند بذل ۱۵ مجهود چون کسی که او را طلب کند از طریق خود و کنت جمله علم علما بدو حرف باز رسیده است نصیح مآت و تجرید خدمت و کنت حیوة هرک بنفس بود موت او برفتن جان بود و حیوة هرکه بخدای بود او نفل کند از حیوة طبع بحیوة اصل و حیوة بر حقیقت اینست و هر جشی که عبرت حق تعالی مشغول نبود نایبنا به و هر زبان که بذکر او مستغرق نیست گنگ به و هر گوش که بحق شنیدن مترصد نیست کز به و هر تنی که بخدمت خدای در کار نیست یا نبود مرده به و کنت هرکه دست در عمل خود زند قدمش از جای برود و هرکه دست در مال زند در اندکی افتند و هرکه دست در خدای زند جلیل و بزرگوار شود و کنت ۲۴ چون حق تعالی بمریدی نیکی خواهد او را بیش صوفیان افکند و از قزایان

زهد است و یکی آدمیان و کشتی او دور بوذن و یکی ابلیس است و کشتی او بغض است و یکی هوا و کشتی او مخالفت است و کفّت میان هوا جس نفسانی و وساوس شیطانی فرق آنست که نفس بپیزی الحاح کند و تو منع کنی و او معاودت می کند اگر چه بعد از مدّتی بوذن تا وقتی کنی ^{۱۰} بمراد خود رسد اما شیطان چون دعوت کند بخلافی اگر تو خلاف آن کنی او ترک آن دعوت کند و کفّت این نفس بذی فرماینده است بهلاک خوانند و باری دشمنان کند و متابع هوا بوذن و بهمه بدیهها متهّم بوذن و کفّت ابلیس مشاهده نیافت در طاعتش و آدم مشاهده کم نکرد در زانوش و کفّت طاعت علّت نیست بر آنج در ازل رفته است و لیکن بشارت می دهد ^{۱۰} بر آنک در ازل کار که رفته است در حق طاعت کننده نیکو رفته است و کفّت مرد بسیرت مرد آید نه بصورت و کفّت دل دوستان خدای جای سرّ خدای است و خدای سرّ خود در دلی نهند که در وی دوستی دنیا بوذن و کفّت اساس آنست که قیام نکنی بمراد نفس و کفّت غافل بوذن از خدای سخت تر از آنک در آتش شدن و کفّت بحقیقت آزادی ^{۱۰} نرسی تا از عبودیت بر تو هیچ باقی مانده بوذن و کفّت نفس هرگز با حق الثنت نگیرد و کفّت هرکه نفس خود را بشناخت عبودیت بر وی آسان بوذن و کفّت هرکه نیکو بوذن رعایت او دایم بوذن و ولایت او همیشه بوذن و کفّت هرکرا معاملات بر خلاف اشارت بوذن او مدّعی است و کذّابست و کفّت هرکه گویند الله بی مشاهده این کس دروغ زن است و کفّت ^{۲۰} هرکه نشناخت خدایا هرگز شاذ نبوذ و کفّت هرکه خواهد که تا دین او سلامت باشد و تن او آسوده و دل او بعافیت گو از مردمان جدا باش که این زمانه وحشت است و خردمند آنست که تنهایی اختیار کند و کفّت هرکرا علم یقین نرسیدن است و یقین بخوف و خوف بعمل و عمل ^{۲۴} بورع و ورع باخلاص و اخلاص بمشاهده او از هالکین است و کفّت

مک گفت تمام شد و جنید را کلماتی عالی است گفت فتوت بشام است
 و فصاحت بعراق و صدق بخراسان و کنت درین راه قاطعان بسیار
 اند و انواع بر راه سه گونه دام می اندازند دام مکر و استدراج و
 دام قهر و دام لطف و این را نهایت نیست اکنون مردی باید تا فرق
 کند میان دامها و گفت نفس رحمانی از سرّ بدید آید نئس و سینه و دل
 ببرد و بر همییز نگذرد الا که آن چیزا بسوزد و اگر همه عرش بود
 و گفت چون قدرت معاینه گردد صاحب او نفس بکراهیت تواند زد و
 چون عظمت معاینه شود از نفس زدن منع کنند و چون هیبت معاینه شود
 آنجا کسی نفس زند کافر شود و کنت نفسی که باضطرار از مرد بر آید
 ۱۰ جمله حجابها و گناهها کی میان بند و خدای است بسوزد و کنت صاحب
 تعظیم را نفس زدن تواند بود و آن نفس زدن ازو گناه بود و نتواند که
 ازو باز ایستد و صاحب هیبت صاحب حمد است و این نزدیک او
 گناه بود و نتواند کی اینجا نفس زند و کنت خنک آنکس که او را در
 همه عمر یک ساعت حضور بوده است و کنت لحظت کفران است و خطرت
 ۱۱ ایمان و اشارت غفران یعنی لحظت اختیار و کنت بندگان دو قسم اند
 بندگان حق اند و بندگان حقیقت اما بندگان حق آنجا اند که اَعُوذُ
 بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ و اما بندگان حقیقت آنجا اند کی اَعُوذُ بِكَ مِنْكَ
 و الله اعلم و کنت خدای از بندگان دو علم میخواهد یکی شناخت علم
 عبودیت دوم شناخت علم ربوبیت هرج جز اینست حظّ نفس است و کنت
 ۲۰ شریف ترین نشستها و بلندترین نشستی اینست کبا فکرت بود در میدان
 توحید و کنت همه راهها بر خلق بسته است مگر بر راه محمد علیه السلام
 روز کی هر که حافظ قران نباشد و حدیث بیغامبر ننوشته باشد بوی افتد
 مکنید زیرا که علم بکتاب و سنّت باز بسته است و کنت میان بند و حق
 ۲۴ چهار دریا است که تا بنده آنرا قطع نکند بحق نرسد یکی دنیا و کشتی او

شیخ فرموده بود که جائی باید که کس نه بیند و من هر جا کی می رفتم
حق تعالی می دید جنید گفت دبذیت که فهم او چگونه است و از آن
دیگران چگونه همه استغفار کردند نقلست که او را هشت مرید بود که از
خواص او بودند کی هر اندیشه که بودی ایشانرا کفایت کردند ای ایشانرا
در خاطر آمد که ما را بجهاد می باید رفتن دیگر روز جنید خادم را فرمود
که ساختگی جهاد کن بس شیخ با آن هشت مرید بجهاد رفتند چون صف
بر کشیدند مبارزی از کفار در آمد و هر هشت را شهید کرد جنید گفت
نگاه کردم در هوا نه هودج دیدم ایستاده روح هر یکی را که شهید می شد
از میدان در آن هودج می نهادند بس يك هودج تپی بماند من گفتم
۱۰ که شاید که آن از آن من باشد در صف کارزار شدم آن مبارز که
اصحاب را کشته بود در آمد و گفت ای ابو القاسم آن هودج نهم از آن
منست تو ببغداد باز رو و بیر قوم باش و ایمان بر من عرضه کن بس
مسلمان شد و بهمان تیغ که ایشانرا کشته بود هشت کافر دیگررا بکشت
بس شهادت یافت جنید گفت جان او را نیز در آن هودج نهادند و
۱۰ نابدید شدند نقلست که جنید را گفتند سی سالست تا فلان کس سر از
زانو بر نگرفته است و طعام و شراب نخورده و جهندگان در وی افتاده
و او را از آن خبر نه جکوئی در جین مرد که او در جمع جمع باشد یا
نه گفت بشود این شاء الله تعالی نقلست که سیدی بود که او را ناصری
گفتندی قصد حج کرد چون ببغداد رسید بزیارت جنید رفت و سلام
۲۰ کرد جنید برسد که سید از کجاست گفت از گیلان گفت از فرزندان
کیستی گفت از فرزندان امیر المؤمنین علی رضی الله عنه گفت بذرتو دو
شمشیری زد یکی با کافران و یکی با نفس ای سید که فرزند اوئی ازین
دو کدام کار فرمائی سید چون این بشنید بسیار بگریست و بیش جنید
می غلید گفت ای شیخ حج من اینجا بود مرا بخدای راه نمای گفت این
۲۰ سینه تو حرم خاص خدای است تا توانی هیچ نامحرم را در حرم خاص راه

مگر بوزه است نقلست که جنید را در بصره مریدی بود در خلوت مگر روزی اندیشه گنای کرد و در آینه نگاه کرد و روی خود سیاه دید مخیر شد هر حیلت که کرد سوز نداشت از شرم روی بکس نمود تا سه روز بر آمد باره باره آن سیاهی کم می شد ناگاه یکی در بزد کنت کیست کنت نامه آورده ام از جنید نامه بر خواند نوشته بود که چرا در حضرت عزت بادب نباشی سه شبانروز است تا مرا کازری می باید کرد تا سیاهی رویت به سبیدی بدل شود نقلست که جنید را مریدی بود مگر روزی نکته بر وی گرفتند از خجالت برفت و بخانقاه نیامد تا یک روز جنید با اصحاب در بازار می گذشت نظرش بدان مرید افتاد مرید از شرم بگریخت ۱۰ جنید اصحاب را باز گردانید و گفت ما را مرغی از دام ننور شده است و بر عنب او برفت مرید باز نگریست شیخ را دید که می آمد کام گرم کرد و می رفت تا بجائی رسید که راه نبود روی بر دیوار نهاد از شرم ناگاه شیخ بدو رسید مرید گفت کجا می آئی شیخ گفت جائی که مرید را بیشانی در دیوار آید شیخ آنجا بکار آید بس او را با خانقاه برد مرید بقدمهاء ۱۵ شیخ افتاد و استغفار کرد چون خلق آن حال را بدیدند رفتی در خلق بدید آمد و بسیار کس توبه کردند نقلست که جنید با مریدی بیادیه فرو شد و گوشه جیب مرید باره بود آفتاب بر گردن او می تافت تا بسوخت و خون از وی روان شد بر زبان مرید برفت که امروز روزی گرمست شیخ بهیبت در وی نگریست و گفت برو که تو اهل صحت نیستی ۲۰ و او را مجبور گردانید نقلست کی مریدی داشت که او را از همه عزیزتری داشت دیگران را غیرت آمد شیخ بفرست بدانست گفت ادب و فم او از همه زیادت است ما را نظر بر آنست امتحان کنیم تا شمارا معلوم شود فرمود تا بیست مرغ آوردند و گفت هر مریدی یکی را بر دارید و جائی که کس شمارا نه بیند بکشید و بیارید همه برفتند و بکشتند و باز آمدند الا ۲۵ آن مرید که مرغ زنده باز آورد شیخ برسید که چرا نکستی کنت از آنک

تنها بوذن مرا بهتر در گوشه رفت و مدتی بنشست تا جانان شد که هر شب شتری بیاوردندی و گنتمندی که ترا بهیشت می بریم و او بر آن شتر نشستی و می رفتی تا جائی رسیدی خوش و خرم و قوی با صورت زیبا و طعامها باکیزه و آب روان و تا سحر آنجا بودی آنگاه بخواب در شادی خودرا در صومعه خود یافتی تا رعونت در وی ظاهر شد و بنداری عظیم در وی سر بر زد و بدعوی بدید آمد و گنت مرا هر شبی بهیشت می برند این سخن بچنید رسید بر خاست و بصومعه او شد او را دید با تکبری تمام حال برسید همه با شیخ بگنت شیخ گنت امشب چون ترا آنجا برند سه بار بگوی لا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ چون شب در آمد او را می بردند او بدل انکار شیخ می کرد چون بدان موضع رسید تجربه را گنت لا حول ولا قُوَّةَ آن قوم بجهگی بخروشیدند و برفتند و او خودرا در مزبله یافت استخوان در بیش نهاده بر خطاء خود واقف شد و توبه کرد و بصحبت شیخ بیوست و بدانت که مرید را تنها بوذن زهر است نقلست که جنید سخن می گفت مریدی نعره بزد شیخ او را از آن منع کرد و گنت ۱۰ اگر یکبار دیگر نعره زنی ترا مهجور گردانم بس شیخ باز سر سخن شد آن مرید خودرا نگاه می داشت تا حال بجائی رسید که طاقش نماند و هلاک شد برفتند او را دیدند میان دلق خاکستر شده نقلست که از مریدی ترک ادبی مگر در وجود آمد سفر کرد و بمجلس شونیزیه بنشست جنید را روزی گذر بانجا افتاد در وی نگریست آن مرید در حال از هیبت شیخ بیفتاد و سرش بشکست و خون روان شد و از هر قطره نقش الله بدید ۲۰ می آمد جنید گنت جلوه گری میکنی یعنی بمقام ذکر رسیدم که همه کودکان با تو در ذکر برابر اند مرد می باید که بدکور رسد این سخن بر جان او آمد در حال وفات کرد دفن کردند بعد از مدتی بخواب دیدند برسیدند که چون یافتی خودرا گنت سالها درازست تا می روم اکنون بسر کمر ۲۰ خود رسیدم و کبر خودرا می بینم و دین دور دور است این همه بنداشتها

در وی طعام جنید چون آن بدید در وی غیرت کار کرد فرمود تا آن زنبیل بر روی آن دنیا دار باز زدند گفت درویشی می بایست تا حمالی کند آنگاه گفت اگر درویشان را نعمت نیست همت است و اگر دنیا نیست آخرت است نقلست که یکی از توانگران صدقه خود جز بصوفیان ندادی گفتی ایشان قوی اند که ایشانرا چون حاجتی باشد همت ایشان برانگه شود و از حق تعالی باز مانند و من يك دلرا که بحضرت خدای برم دوستر دارم از هزار دل که همت او دنیا بود این سخن با جنید گفتند گفت این سخن دوستی است از دوستان خدای بس جنان افتاد که آن مرد مفلس شد بجهت آنک هر چه درویشان خریدندی بها نگرستی

۱۰ جنید مالی بدو داد و گفت چون تو مرد را تجارت زیان ندارد نقلست که جنید مریدی داشت که مالی بسیار در راه شیخ باخته بود و او را هیچ نمانده بود الا خانه گفت یا شیخ حکم گفت بفروش و زر بیار تا کارت انجام دهد برفت و بفروخت شیخ گفت آن زر در دجله انداز برفت و در دجله انداخت و بخدمت شیخ شد او را براند و خود را بیگانه ساخت

۱۵ و گفت از من باز گرد هر چند می آید می رانند یعنی تا خود بینی نکند که من چندین زر در باخته ام تا آنگاه که راهش انجام گرفت نقلست که جوانی را در مجلس جنید حالتی ظاهر شد توبه کرد و هر چه داشت بغارت داد و حق دیگران بداد و هزار دینار برداشت تا بیش جنید برد گفتند حضرت او حضرت دنیا نیست آن حضرت را آلوده نتوانی کرد بر لب

۲۰ دجله نشست و يك يك دینار در آب می انداخت تا هیچ نماند بر خاست و بخانقاه شد جنید چون او را بدید گفت قدی که بیکبار باید نهاده هزار بار نمی برو که ما را نشائی از دلت بر نیامد که بیکبار در آب انداختی درین راه نیز اگر همچنین آنچه کنی بحساب خواهی کرد هیچ جای نرسی باز گرد و ببازار شو که حساب و صرفه دیدن در بازار

۲۵ راست آید نقلست که مریدی را صورت بست که بدرجه کمال رسیدم و

دعوی محبت ما کرد چون شب در آمد بخت و از دوستی من برداخت
 جنید جواب نوشت که بیداری ما معامله است در راه حق و خواب ما
 فعل حق است بر ما بس آنچه بی اختیار ما بود از حق بما بهتر از آن
 بود که با اختیار ما بود از ما بحق و النوم موهبة من الله علی المؤمنین آن
 عطائی بود از حق تعالی بر دوستان و عجب از جنید آنست که او صاحب
 صحو بود و درین نامه تربیت اهل سکر می کند تواند بود که آنجا آن
 حدیث خواهد که نوم العالم عبادة یا آن میخواهد که تنام عینای ولا بنام
 قلبی نقلست که در بغداد دزدی را آویخته بودند جنید برفت و بای او
 بوسه داد ازو سوال کردند گنت هزار رحمت بر وی باز که در کار خود
 ۱۰ مرد بوده است و جنان این کار را بکمال رسانیده است که سر در سر
 آن کار کرده است نقلست که شی دزدی بخانه جنید رفت جز بیراهنی
 نیافت بر داشت و برفت روز دیگر شیخ در بازاری گذشت بیراهن خود
 دید بدست دلالی که می فروخت خریداری گنت آشنائی خواهم تا گواهی
 دهد که از آن نست تا بجرم جنید برفت و گنت من گواهی دم که از
 ۱۵ آن اوست تا بخرید نقلست که بیرزنی بیش جنید آمد و گنت بسم غایب
 است دعائی کن تا باز آید گنت صبر کن بیرزن برفت و روزی چند
 صبر کرد و باز آمد شیخ گنت صبر کن تا چند نوبت صبر فرمود روزی
 بیرزن بیامد و گنت هیچ صبرم نمانده است خدایرا دعا کن جنید گنت
 اگر راست می گوئی بسرت باز آمده است که حق تعالی فرموده است أَمَّنْ
 ۲۰ يُجِيبُ الْهُضْرَ إِذَا دَعَاهُ بس دعا کرد بیرزن چون باز خانه شد بسر آمد
 بود نقلست که یکی بیش جنید شکایت کرد از گرسنگی و برهنگی جنید
 گنت برو این باش که او گرسنگی و برهنگی بکسی ندهد که نشنید زند
 و جهانرا بر از شکایت کند بصدیقان و دوستان خود دهد تو شکایت
 مکن نقلست که جنید با اصحاب نشسته بود دنیاداری در آمد و درویشی را
 ۲۵ بخواند و نا خود برد بعد از ساعتی بیامد زنبیلی بر سر درویشی نهاده

ستردن گفت توأم و چشم بر آب کرد و خواجهرها رها کرد تمام ناشده و گفت بر خیز که چون حدیث خدای آمده همه در باقی شد مرا بنشانند و بوسه بر سرم داد و موم باز کرد بس کاغذی بمن داد در آنجا قراضه جند و گفت این را بجاجت خود صرف کن با خود نیت کردم که اول فتوحی که مرا باشد بجای او مروّت کنم بسی بر نیامد که از بصره صرّه زر برسیند بیش او بردم گنت جبست گنت نیت کرده بودم کی هر فتوحی را که اول بیاید بتو دم این آمده است گفت ای مرد از خدای شرم نداری که مرا گفتی از برای خدای موی من باز کن و بس مرا چیزی دهی کرا دیدی که از برای خدای کاری کرد و بر آن مزدی گرفت

۱۰ و گنت وقتی در شی بنماز مشغول بودم هر چند جهد کردم نفس من در يك سجده با من موافقت نکرد و هیچ تفکر نیز نتوانستم کرد دلتنگ شدم و خواستم کی از خانه بیرون آمم چون در بگشادم جوانی دیدم گلیسی بوشیده و بر در سرای سر در کشیده چون مرا دید گنت تا این ساعت در انتظار تو بودم گنتم بس تو بوژه که مرا بی قرار کردی گنت آری

۱۰ مسئله مرا جواب ده جگویی در نفس که هرگز درد او داروی او گردد یا نه گنتم گردد چون مخالفت هواء خود کند چون این بگنتم بگریبان خود فرو نگرست و گنت ای ننس چندین بار از من همین جواب شنیدی اکنون از جنید بشنو بر خاست و برفت و ندانستم که از کجا آمده بود و کجا شد جنید گنت بونس جندان بگریست که نایبنا شد و جندان

۲۰ در نماز باز ایستاد که بشنش دوتا شد و گنت بعزّه تو که اگر میان من و خدمت تو دریائی از آتش بود و راه بر آنجا باشد من در آم از غایت اشتیاق که بخصره تو دارم نقلست کی علی سهل نامه نوشت بجنید که خواب غفلت است و قرار جنان باید که محب را خواب و قرار نباشد که اگر بخسب از مقصود باز ماند و از خود و وقت خود غافل بود جنانک

۲۰ حق تعالی بدارود بیغامیر علیه السلام وحی فرستاد که دروغ گنت آنک

است و اگر حاضر است در مشاهده حاضر نام او بردن ترك حرمت است و روزی سخن میگفت یکی بر خاست و گفت در سخن نوئی رسم گفت طاعت هفتاد ساله زیر بای نه گفت نهادم و بی رسم گفت سر زیر بای آر اگر نرسی جرم از من دان و یکی در مجلس جنید را بسی مدح گفت جنید گفت این که تو می گوئی مرا هیچ نیست تو ذکر خذایرا می کنی و ثناء او را می گوئی نفی است که یکی در مجلس او بر خاست و گفت دل کدام وقت خوش بود گفت آن وقت که او دل بود و یکی بانصد دینار بیش جنید آورد جنید گفت بغیر ازین چیزی دیگر داری گفت بسیار گفت دیگر می باید گفت باید گفت بر دار تو بدین اولیتری که من هیچ ندارم و مرا نمی باید نفی است که جنید از جامع بیرون می آمد بعد از نماز خلق بسیار دید جنید روی باصحاب کرد و گفت این همه حشو بهشت اند اما هم نشینی را قوی دیگر اند نفی است کی مردی در مجلس جنید بر خاست و سؤال کرد جنید را در خاطر آمد که این مرد نن درست است کسب تواند کرد سؤال جرای کند و این مذلت بر خود جرای نهذ آن شب در خواب دید که طبعی سر پوشیده بیش او نهادند و او را گفتند بخور چون سرپوش برداشت سابل را دید مرده و بر آن طبق نهادند گفت من گوشت مردم نخورم گفتند بس جرای دی می خوردی در مسجد جنید دانست که غیبت کرده است بدل و او را بخاطری بگیرند گفت از هیبت آن بیدار شدم و طهارت کردم و دو رکعت نماز کردم و بطلب آن درویش بیرون رفتم او را دیدم براب دجله و از آن تره ریزها کی شسته بودند از سر آب می گرفت و می خورد سر بر کرد مرا دید که بیش وی می رفتم گفت ای جنید توبه بکردی از آنچه در حق ما اندیشیدی گفتم کردم گفت برو اکنون وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ و این نوبت خاطر نگه دار نفی است کی گفت اخلاص از حجاجی آموختم وقتی بمکه بودم حجاجی موی خواجه راست می کرد گفتم از برای خدای موی من توانی

اگر کسی میخواست که تو مؤمن او کشتی این جنس برادران بسیار اند بیش
من نقلست که شبی با مریدی در راهی رفت سگی بانگ کرد جنید گفت
لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ مرید گفت این چه حالت گنت قوه و دمدمه سگ از
قهر حق تعالی دیدم و آواز از قدرت حق تعالی شنیدم و سگ را در
۵ میان ندیدم لاجرم لَبَّيْكَ جواب دادم نقلست که يك روز زاری گریست
سؤال کردند که سبب گریه چیست گنت اگر بلای او اژدهائی گردد
اول کسی من باشم که خود را لقمه او سازم و با این همه عمری گذاشتم در
طلب بلا و هنوز با من میگویند که ترا چندان بندگی نیست که ببلا
ما ارزد گفتند ابو سعید خزازا بوقت نزع نواجذ بسیار بود جنید
۱۰ گنت عجب نمود اگر از شوق او جان ببریذی گفتند این چه مقام بود
گنت غایت محبت و این مقامی عزیز است کی جمله عقول را مستغرق
گرداند و جمله نفوس را فراموش کند و این عالیترین مقامی است عالم
معرفت را درین وقت مقامی نمود که بنده بجائی برسد که داند کی خدای
اورا دوستی دارد لاجرم این بند گوید که بحق من بر تو و بجاه من
۱۵ نزد تو و نیز گوید که بدوستی تو مرا بس گنت این قوی باشند که بر
خدای ناز کنند و انس بدو گیرند و میان ایشان و خدای حشمت بر
خاسته بود و ایشان سخنهای گویند کی نزدیک عامه شایع باشد و جنید
گفت شبی بخواب دیدم کی بحضرت خداوند ایستاده بودم مرا فرمود که
این سخنان تو از کجای گوئی گنتم آنجی گویم حق ی گویم فرمود که
۲۰ صدقَت راست ی گوئی نقلست که این شُرَیْحُ مجلس جنید بگذشت گفتند
آنج جنید ی گوید بعلم باز ی خواند گنت آن نبی داتم و لیکن این ی
داتم که سخن اورا صولتی است که گوئی حق ی راند بر زبان او چنانک
نقلست که جنید چون در توحید سخن گنتی هر بار بعبارتی دیگر آغاز
کردی که کس را فهم بدان نرسیدی روزی شبلی در مجلس جنید گنت الله
۲۵ جنید گنت اگر خدای غایب است ذکر غایب غیبت است و غیبت حرام

بیدار شد چشمش بیک شده بود آوازی شنید که جنید در رضا، ما ترک
چشم کرد اگر بدن عزم دوزخیانرا از ما بخواستی اجابت یافتی چون
طیب باز آمد چشم او نیک دید گنت چه کردی گنت وضو نماز طیب
ترسا بود در حال ایمان آورد و گنت این علاج خالق است نه علاج
مخلوق و درد چشم مرا بود نه ترا و طیب تو بودی نه من نفلست کی
بزرگی بیش جنید می آمد ابلیس را دید که از بیش او می گریخت چون
در بیش جنید آمد او را دید گرم شده و خشم بر روی بدید آمده و یکی را
می رنجانید گنت یا شیخ من شنیده ام که ابلیس را بیشتر آن وقت دست
بود بر فرزند آدم که او در خشم شوی نو این ساعت در خشی و ابلیس را
دیدم که از تو می گریخت جنید گنت نشنیده و بدانی که ما بخود در
خشم نشویم بل که بحق در خشم شویم لاجرم ابلیس هیچ وقت از ما جنان
نگریزد که آن وقت خشم دیگران بجز نفس خود بود و اگر نه آن بودی
که حق تعالی فرموده است که أَعُوذُ بِأَنْتَ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ گویند من
هرگز استعادت بخواستی نفلست که گنت خواستم تا ابلیس را به بنم بر در
مسجد استاذه بودم ببری دیدم که از دور می آمد چون او را دیدم
وحشتی در من بدید آمد گنتم تو کیستی گنت آرزوی تو گنتم یا ملعون
چه چیز ترا از سجده آدم باز داشت گنت یا جنید ترا چه صورت می
بندد که من غیر او را سجده کنم جنید گنت من متحیر شدم در سخن او
بسرّم ندا آمد که بگوی که دروغ می گوئی که اگر تو بده بودی امر او را
منقاد بودی و از امر او بیرون نیامدنی و بنهی تقرب نکردی ابلیس چون
این شنید بانگی کرد و گنت ای جنید بالله کی مرا سوختی و نابدید
شد نفلست که شبلی روزی گنت لا حول ولا قوّة الا بالله جنید گنت
این گفتار تنگ دلان است و تنگ دلی از دست داشتن رضا بود بفضا
یکی بیش جنید گنت که برادران دین درین روزگار عزیز شده اند و
نابافت جنید گنت اگر کسی می طلبی کی مؤنت تو کشد عزیز است و

عجوزه را دینم عصا در دست و میان بسته گفتم چون بغدادی رسی جنید را بگوی که شرم نداری که حدیث او کنی در بیش عوام چون رسالت گزاردم جنید گفت که معاذ الله کی ما حدیث او می گوئیم در بیش خلق اما حدیث خلق او میگوئیم در بیش او که از حدیث نتوان کرد نقلست که یکی از بزرگان رسول را صلی الله علیه و علی آله و سلم بخواب دید نشست و جنید حاضر یکی فتوی در آورد بیغامبر صلی الله علیه و علی آله و سلم فرمود که بچنید ده تا جواب گویند گفت یا رسول الله در حضور تو چون بدیگری دهند گفت جدانک انبیارا بهمه امت خود مباحات بود مرا بچنید مباحات است جعفر بن نصیر گویند که جنید در ۱۰ بن داد کی انجیر وزیری بستان خریدم نماز شام چون روزه گشاذ یک انجیر در دهن نهاد و بگریست و مرا گفت بر دار گفتم چه بود گفت که هائنی آواز داد که شرم نداری که چیزی را که برای ما بر خود حرام کرده باز گرد آن می گردی و این بیت بگفتم، شعر

نُونُ الْهَوَانِ مِنَ الْهَوَى مَسْرُوقَةٌ * وَصَرِيْعُ كِلِّ مَوَى صَرِيْعُ قَوَانِ

۱۵ نقلست کی یکبار رنجور شد گفتم اللهم اشفنی هائنی آواز داد که ای جنید میان بنک و خدای چه کار داری تو در میان میای و بذآنچه فرموده اند مشغول باش و برآنچه مبتلا کرده اند صبر کن ترا با اختیار چه کار نقلست که یکبار بعبادت درویشی رفت و درویشی نالیند گفت از که می نالی درویش دم در کشید گفت ابن صبر با کی می کنی درویش فریاد بر آورد و گفت نه سامان نالیند است و نه قوت صبر کردن نقلست که یکبار جنید را بای درد کرد فاتحه خواند و بر بای دمید هائنی آواز داد که شرم نداری که کلام ما در حق نفس خود صرف کنی نقلست که یکبار چشمش درد کرد طیب گفت اگر چشمت بکار است آب مرساں ۲۴ چون طیب بر رفت وضو ساخت و نماز کرد و بخواب فرو شد چون

سری سقطی نقلست که گفت يك روز دلم کم شده بود کنتم الهی دل من باز ده ندائی شنیدم که یا جنید ما دل بدان روضه ایم تا با ما بمائی تو باز ی خواهی که با غیر ما بمائی نقلست که چون حسین منصور حلاج در غلبه حالت از عمرو بن عثمان مکی تبرا کرد بیش جنید آمد جنید گفت ۵
 بچه آمدن جنان نباید کبا سهل تستری و عمرو بن عثمان مکی کردی حسین گفت صحو و سکر دو صفت اند بندرا و بیوسته بندک از خذاوند خود باوصاف وی فانی نشود جنید گفت ای ابن منصور خطا کردی در صحو و سکر از آن خلاف نیست که صحو عبارت است از صحت حال با حق و این در تحت صفت و اکتساب خلق نباید و من ای بسر منصور در ۱۰
 کلام تو فضولی بسیار ی بینم و عبارات بی معنی نقلست که جنید گفت جوانی را دیدم در بادیه زیر درخت مغیلان گفتم چه نشانده است ترا گفت حالی داشتم اینجا کم شد ملازمت کرده ام تا باز یام گفت بجز رفتن چون باز گشتم همچنان نشسته بود گفتم سبب ملازمت چیست گفت انج ی جستم اینجا باز یافتم لاجرم اینجا ملازمت کردم جنید گفت ندانم که ۱۵
 کدام حال شریفتر از آن دو حال ملازمت کردن در طلب حال یا ملازمت در یافت حال نقلست که شبلی گفت اگر حق تعالی مرا بقیامت مخیر کند میان بهشت و دوزخ من دوزخ اختیار کنم از آنک بهشت مراد منست و دوزخ مراد دوست هرک اختیار خود بر اختیار دوست بگزیند نشان محبت نباشد جنیدرا ازین سخن خبر دادند گفت شبلی کوزکی ی کند که ۲۰
 اگر مرا مخیر کنند من اختیار نکم گویم بندرا باختریار چه کار هر جا کی فرستی بروم و هر جا کی بداری بیاشم مرا اختیار آن باشد که تو خواهی نقلست که يك روز کسی بیش جنید آمد و گفت ساعتی حاضر باش تا سخنی گویم جنید گفت ای عزیز تو از من چیزی ی طلبی که مدتی است تا من ی طلبم و میخواهم کبا حق تعالی يك نفس حاضر شوم نیافتم این ۲۵
 ساعت بتو حاضر چون توانم شد نقلست که رُویم گفت در بادیه ی رفتن

گفت با وجود شیخ ادب نباشد سخن گفتن تا شی مصطفی را صلی الله علیه
و علی آله و سلم بخواب دید که گفت سخن گوی با مداد بر خاست تا با
سری گویند سری را دید بر در ایستاده گفت در بند آن بودی که دیگران
بگویند کی سخن گوی اکنون باید گفت که سخن ترا سبب نجات عالی
گردانیده اند چون بگفتار مردان نکستی و بشاعت مشایخ بغداد نکستی
و من بگفتم و نگفتی اکنون چون بیغیر علیه السلام فرمود بپایند گفت
جنید اجابت کرد و استغفار کرد سری را گفت تو چه دانستی که من
بیغامبر را بخواب دیدم سری گفت من خدایرا بخواب دیدم فرمود کی
رسول را فرستادم تا جنید را بگویند تا بر منبر سخن گویند جنید گفت بگویم
۱۰ بشرط آنک از جهل تن زیادت نبود روزی مجلس گفت چهل تن حاضر
بودند هزده تن جان بدادند و بیست و دو بیهوش شدند و ایشانرا بر
گردن نهادند و بخانهها بردند و روزی در جامع مجلس می گفت و غلامی
ترسا در آمد جنانک کس ندانست که او ترسا است و گفت ایها الشیخ
قول بیغامبر است *لَتَقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ* بپرهیزد از
۱۵ فراسه مؤمن که او بنور خدای می نگرد جنید گفت قول آنست که
مسلمان شوی و زنار ببری که وقت مسلمانی است و در حال مسلمان شد
خلق غلو کردند چون مجلسی چند بگفت ترک کرد و در خانه متواری شد
هر چند درخواست کردند اجابت نکرد گفت مرا خوش می آید خودرا
هلاک نتوانم کرد بعد از آن بدتی بر منبر شد و سخن آغاز کرد بی آنک
۲۰ گفتند بس سؤال کردند که درین چه حکمت بود گفت در حدیث یافتم
کی رسول علیه السلام فرموده است که در آخر الزمان زعم قوم آنکس
بود که بترین ایشان بود و ایشانرا وعظ گویند و من خودرا بدترین خلق
می دانم برای سخن بیغامبر علیه السلام می گویم تا سخن او را خلاف نکرده
باشم و یکی ازو برسید که بدین درجه بجه رسیدی گفت بد آنک چهل
۲۵ سال در آن درجه بشب بر یک قدم مجاهد ایستاده بودم یعنی بر آستانه

نه از من دل خیر دارد و کنت خدای تعالی سی سال بزبان جنید با
 جنید سخن گفت و جنید در میان نه و خلق را خبر نه و گفت بیست
 سال بر حواشی آن علم سخن گنتم اما آنج غوامض آن بود نگنتم کی زبانها را
 از گفتن منع کرده اند و دل را از ادراک محروم گردانیده و کنت
 خوف مرا منقبض می گرداند و رجا مرا منبسط می کند بس هرگاه کی
 منقبض شوم بخوف آنجا فناء من بود و هرگاه کی منبسط شوم برجا مرا بمن
 باز دهند و کنت اگر فردا مرا خدای گوید که مرا ببین نه بینم گویم چشم
 در دوستی غیر بود و بیگانه و غیرت غیرت مرا از دینار بازی دارد
 کی در دنیا بی واسطه چشم می دیدم و کنت تا بدانستم که إِنَّ الْكَلَامَ لَفِي
الْأَوْدِ سی ساله نماز قضا کردم و کنت بیست سال تکبیر اول از من فوت
 نشد چنانکه اگر در نمازی مرا اندیشه دنیاوی در آمدی آن نماز را قضا
 کردی و اگر بهشت و آخرت در آمدی سجده سهو کردی يك روز اصحاب را
 گفت اگر دانی که نمازی بیرون فریضه دو رکعت فاضلتر از نشستن با
 شما بودی هرگز با شما نشستمی نقلست کی جنید بیوسته روزه داشتی چون
 یاران در آمدندی با ایشان روزه گشادی و گفתי فضل مساعدت با
 برادران کم از فضل روزه نمود نقلست کی میان جنید و ابو بکر کسائی
 هزار مسئله مرسلت بود چون کسائی وفات کرد فرمود که این مسایل
 بدست کس مدهید و با من در خاک نهید جنید کنت من جان دوست
 می دارم که آن مسایل بدست خلق نینند نقلست کی جنید جامه برسم علما
 پوشیدی اصحاب گنند ای پیر طریقت چه باشد که برای خاطر اصحاب
 مرقع دروشی کنت اگر بدانی که بمرقع کاری بر آمدی از آهن و آتش
 لباسی سازی و در پوشی و لکن بهر ساعت در باطن ما ندای کند که
 لبس الاعتبار بالخرقة آنها الاعتبار بالخرقة چون سخن جنید عظیم شد سری
 ۲۴ سفی کنت ترا وعظ باید کنت جنید متردد شد و رغبت می کرد و می

مغاک شبهت افتد و نه در ظلمت بدعت و کفایت شیخ ما در اصول و فروع و بلا کشیدن علی مرتضی است رضی الله عنه کی مرتضی به برداختن حریمها ازو چیزها حکایت کردند کی هیچ کس طاقت شنیدن آن ندارد که خداوند تعالی او را جندان علم و حکمت کرامت کرده بود و کفایت آکر مرتضی این يك سخن بکرامت نگفتی اصحاب طریقت چه کردند و آن سخن آنست که از مرتضی سؤال کردند کی خدا برا بجه شناختی گفت بذاتک شناسا گردانید مرا بخود که او خداوندی است که شبه او نتواند بود هیچ صورتی و او را در نتوان یافت بهیچ وجهی و او را فیاس نتوان کرد بهیچ خلقی که او نزدیکی است در دوری خویش و دوری است در نزدیکی خویش بالای همه چیزهاست و نتوان گفت که تحت او چیزیست و او نیست چون چیزی و نیست از چیزی و نیست در چیزی و نیست بچیزی سبحان آن خدائی کی او چنین است و چنین نیست هیچیز غیر او و اگر کسی شرح این سخن دهد مجلدی بر آید فهم من فهم و کفایت ده هزار مرید صادق را با جنید در نهج صدق کشیدند و بر معرفت همرا بدریای ۱۰ قهر فرو بردند تا ابو القاسم جنید را بر سر آوردند و از ما خورشید فلک ارادت ساختند و گفت اگر من هزار سال بزم از اعمال يك ذره کم نکم مگر کی مرا از آن باز دارند و گفت بگناه اولین و آخرین من ماخوژم کی ابو القاسم را از عهده نفیر و قهپیر همه بیرون می باید آمد و این نشان کلّیت بود چون کسی خود را کلّ بیند و خلایق بنیات اعضاء خود ۲۰ بیند و بمقام المؤمنون کفّس واحد برسد سخنش این بود کی ما اودی نبی مثل ما اودیبت و گفت روزگار جنان گذاشتم کی اهل آسمان و زمین بر من گریستند باز جنان شدم کی من بر غیبت ایشان می گریستم اکنون جنان شدم کی من نه از ایشان خبر دارم و نه از خود و کفایت سی سال بر در دل نشستم به باستانی و دل را نگاه داشتم تا ده سال دل ۲۰ من مرا نگاه داشت اکنون بیست سالست که من نه از دل خبر دارم و

جنید رو و روی بکشای و خودرا و جواهر و جامه بر وی عرضه کن و بگوی که من مال بسیار دارم و دلم از کار جهان گرفته است آمده ام تا مرا بخوای نا در صحبت تو روی در طاعت آم کی دلم بر هیچ کس قرار نمی گیرد الا بتو و خودرا بر وی عرضه کن و حجاب بردار و درین باب جدی بلیغ نمای بس خادم با وی روان کردند کبیرک با خادم بیش شیخ آمد و آنج تقریر کرده بودند باضعاف آن بجای آورد جنید را بی اختیار چشم بر وی افتاد خاموش شد و هیچ جواب نداد و کبیرک آن حکایت مکرری کرد جنید سر در پیش افکند بس سر بر آورد و گنت آه و در کبیرک دمید در حال بینتاد و بمرد خادم برفت و با خلیفه بگنت کی حال جنین بود خلیفه را آتش در جان افتاد و بشیمان شد و گنت هرک با مردان آن کند که نباید کرد آن بیند که نباید دید بر خاست و بیش جنید رفت و گنت جنین کس را بیش خود نتوان خواند بس جنید را گنت ای شیخ آخر دلت بار داد کی جنان صورتی را بسوختی جنید گنت ای امیر المؤمنین ترا شفقت بر مؤمنان جنین است که خواستی تا ریاضت و بی خوابی و جان کندن جهل ساله مرا بیاد بر دهی من خود در میانه کیم مکن تا نکنند بعد از آن کار جنید بالا گرفت و آواز او همه عالم رسید و در هرجه او را امتحان کردند هزار جندان بود و در سخن آمد وقتی با مردمان گنت که با مردمان سخن نگفتم تا سی کس از ابدال اشارت نکردند که بشاید که تو خالق را بخدای خوانی و گنت دویست ^{۱۰} بیرا خدمت کردم که بیش از هفت از ایشان اقتدارا نشایست و گنت ما این نصوف بغیل و قال نگرفتم و بچنگ و کارزار بدست نیاورده ایم اما از سر گرسنگی و بی خوابی یافته ایم و دست داشتن از دنیا و بریدن از آنج دوست داشته ایم و در چشم ما آراسته بود و گنت این راه را کسی باید که کتاب خدای بر دست راست گرفته باشد و سنت مصطفی صلی ^{۲۰} الله علیه وسلم بر دست جب و در روشنائی این دو شععی روز تا نه در

زکوة قبول کم ترا قبول کردم در بکشاذ و آن زکوة بستند و او را در دل خود جای داد و جنید هفت ساله بود که سری او را بچ برد در مسجد حرام مسئله شکر می رفت در میان چهار صد پیر چهار صد قول بگفتند در شرح بیان شکر هر کسی قوی سری با جنید گفت تو نیز چیزی گوی گفت شکر آنست که نعمتی که خدای ترا داده باشد بدان نعمت در وی عاصی نشوی و نعمت او را سرمایه معصیت نسازی چون جنید این بگفت هر چهار صد پیر گفتند احسنت یا قرّة عین الصدّیقین و همه اتفاق کردند که بهتر ازین نتوان گفت تا سری گفت یا غلام زود باشد که حظّ تو از خدای زبان تو بود جنید گفت من بدین ی گریستم که سری گفت بس سری گفت این از کجا آوردی گفتم از مجالست تو بس ببغداد آمد و آبگینه فروشی کردی هر روز بدکان شدی و برده فرو گذاشتی و چهار صد رکعت نماز کردی مدّتی بر آمد دکان رها کرد و خانه بود در دهلیز خانه سری در آنجا نشست و بیاسبانی دل مشغول شد و سجّاده در عین مراقبت باز کشید تا هیچ چیز دون حق بر خاطر او گذر نکرد و جهل سال هجین بنشست

۱۰ جنانک سی سال نماز ختمن بگراردی و بر بای بایستادی و تا صبح الله می گفتی و هم بدان وضو نماز صبح بگراردی گفت چون جهل سال بر آمد مرا گمان افتاد کی بمقصود رسیدم در ساعت هائنی آواز داد که یا جنید گاه آن آمد که زنا گوشه تو بتو نامم چون این بشنیدم گفتم خداوند جنید را چه گاه ندا آمد که گاهی بیش ازین میخوای که تو هستی جنید آه کرد و

۲۰ سر در کشید و گفت من لم یکنّ للموصال أهلاً فکلّ إحسانه ذنوبٌ بس جنید در آن خانه بنشست و همه شب الله الله می گفت زبان در کار او دراز کردند و حکایت او با خلیفه گفتند خلیفه گفت او را بی حجتی منع نتوان کرد گفتند خلق بسخن او در فتنه می افتند خلیفه کینزکی داشت بسه هزار دینار خریده و بچال او کس نمود و خلیفه عاشق او بود بفرمود تا او را

۲۵ بلباس فاخر و جواهر نفیس بیاراستند و او را گفتند بفلان جای بس

و اول کسی که علم اشارت منتشر کرد او بود و با جنین روزگار بارها دشمنان و حاسدان بکفر و زندقہ او گواهی دادند و صحبت محاسبی یافته بود و خواهرزادہ سری بود و مرید او روزی از سری برسیند که هیچ مرید را درجه از درجہٴ بزرگتر باشد گفت باشد و برهان آن ظاهر است جنید را درجه بالای درجہٴ من است و جنید همه درد و شوق بود و در شیوہٴ معرفت و کشف توحید شانی رفیع داشته است و در مجاہدہ و مشاہدہ و فقر آبتی بود تا از وی آرند کیا آن عظمت که سهل تستری داشت جنید گفت که سهل صاحب آیات و سہاق غایات بود و لکن دل نداشته است یعنی مَلک صفت بوده است مَلک صفت نبوده است چنانک آدم علیہ السلام همه درد و عبادت بود یعنی دردگینی کاری دیگرست و ایشان دانند کی چه می گویند مارا بنقل کارست و مارا نرسند کسی را بر کسی از ایشان فضل نہادن و ابتداء حال او آن بود که از کودکی باز دردزده بود و طلب کار و با ادب و فراست و فکرت بود و تیزفہمی عجب بود یک روز از دبیرستان بخانہ آمد بذررا دید گریان گفت چه بوده است گفت امروز چیزی از زکوٰۃ بیش خال تو برده ام سری قبول نکرد می گریم کی عمر خود درین بسخ درم بسر برده ام و این خود هیچ دوستی را از دوستان خدای نمی شاید جنید گفت ہن دہ تا بذو دہم و بستانذ باو داد جنید روان شد و در خانہٴ خال بز و در بکوفت گفتند کیست گفت جنید در بگشائید و این فریضہٴ زکوٰۃ بستان سری گفت نمی ستانم گفت بدان خدای کیا تو این فضل و با بذرم آن عدل کرد کی بستانی سری گفت ای جنید با من چه فضل کرد و با او چه عدل جنید گفت با تو آن فضل کرده است کہ ترا درویشی داد و با بذرم آن عدل کرده است کہ او را بدنیا مشغول گردانید تو اگر خواهی قبول کنی و اگر خواهی رد کنی او اگر خواهد و اگر نخواهد زکوٰۃ مال ہستحقق ۲۵ باید رسانید سری را این سخن خوش آمد گفت ای بسر بیش از آنک این

که بر رجا غالب بود و کفایت اخلاص در عمل سختتر از عمل و عمل خود
 جنانست که عاجزی آیند از گزاردن آن تا با اخلاص چه رسد و کفایت مستغنی
 نتواند بود هیچ حال از جمله احوال از صدق و صدق مستغنی است از
 جمله احوال و هر که بصدق بود در آنج میان او و میان خدای بختیست دست
 ۵ مطلع گردد بر خزاین غیب و امین گردد در آسمانها و زمینها و اگر توانی
 که هیچ کس بر تو سنت نگردد در کار خداوند خویش جنان کن و تا
 توانی بر خداوند خویش هیچ مگرین که او ترا از همه چیزها به والسلام

ذکر جنید بغدادی قدس الله روحه العزیز.

آن شیخ علی الاطلاق آن قطب باسحقاق آن منبع اسرار آن مرئع انوار آن
 ۱۰ سبق برده باستانی سلطان طریقت جنید بغدادی رحمة الله علیه شیخ
 المشایخ عالم بود و امام الایمه جهان و در فنون عالم کامل و در اصول
 و فروع منتهی و در معاملات و ریاضات و کرامات و کلمات لطیف
 و اشارات عالی بر جمله سبقت داشت و از اول حال تا آخر روزگار
 بسندیده بود و مقبول و محمود همه فرقت بود و جمله بر امامت او متفق
 ۱۵ بودند و سخن او در طریقت حجت است و بهمه زبانها ستوده و هیچکس
 بر ظاهر و باطن او انگشت نتوانست نهادن بخلاف سنت و اعتراض
 نتوانست کرد مگر کسی کور بود و مقتدای اهل نصوف بود و او را سید
 الطایفه گفته اند و لسان القوم خوانند اند و اعیان المشایخ نوشته اند و
 طاؤس العلماء و سلطان المحققین در شریعت و حقیقت باقصی الغایه بود
 ۲۰ و در زهد و عشق بی نظیر و در طریقت مجتهد و بیشتر از مشایخ بغداد
 در عصر او و بعد از وی مذهب او داشته اند و طریق او طریق صحو
 است بخلاف طیفوریان که اصحاب بابزید اند و معروف ترین طریقی در
 طریقت و مشهورترین مذهبی مذهب جنید است و در وقت او مرجع
 ۲۴ مشایخ او بود و او را نصائیف عالی است در اشارات و حقایق و معانی

مبالغتی تمام داشت و با یوسف اسباط صحبت داشته بود در اصل کوفی بود و بانطایکه نشستی و مذهب سفیان بن سعید الثوری داشت در فقه و معاملات و حقیقت و اصحاب او را دیده بود و کلمات رفیع دارد فتح موصلی گویند که اول او را دینم مرا گفت یا خراسانی چهار بیش نیست^{۱۰} چشم و زبان و دل و هوا بچشم جائی منگر که نشاید و بزبان چیزی مگوی که خدای در دل تو بخلاف آن داند و دل نگاه دار از خیانت و کین بر مسلمانان و هوا نگاه دار از شر و شیخ مجوی بپهلوا اگر این هر چهار بدین صفت نباشد خاکستر بر سر باید کرد که در آن تفاوت تو بود و گفت خدایند تعالی دلمارا موضع ذکر آفرید چون با نفس صحبت داشتند موضع شهوت شدند و ناک ندارند و شهوت از دل بیرون نرود مگر از خوبی بی قرار کنند یا شوقی بی آرام کنند و کفایت هر که خواهند که در زندگانی خویش زنده دل باشد گو دل را بسته طمع مدار تا از کل آزاد شوی و کفایت اندوه مدار مگر از برای چیزی که فردا ترا از آن مضرت بود و شاد مباش الا بچیزی که فردا ترا شاد کند و کفایت رمبده ترین بندگان^{۱۱} از بندگان خدای آن بود که بدل وحشی تر بود و اگر ایشانرا انسی بودی با خدای همه چیز را با ایشان انس بودی و کفایت نافع ترین خوفها آن بود که ترا از معصیت باز دارد و کفایت نافع ترین امیدها آن بود که کار بر تو آسان گرداند و کفایت هر که باطل بسیار شود حلاوت طاعت از دل او برود و کفایت نافع ترین خوف آن بود که اندوه ترا دایم کند بر آنچه فوت شده است ترا از عمر در غنلت و فکرت را لازم تو گرداند در بقیت عمر تو و کفایت رجا سه گونه است مردی بود که نیکی کند و امید دارد که قبول کنند و یکی بود زشتی کند و توبه کند و امید دارد که بیمارزند و یکی رجا، کاذب بود که بیوسته گناه می کند و امید^{۲۴} می دارد که خدای او را بیمارزد و کفایت هر که بگذردار بود خوف او باید

در دل بندک بدید آرد تا بدان جمله امور آخرت مشاهده کند و بتوت آن نور جمله حجابها که میان او و میان آخرت است بسوزد تا بدان نور مطالعه جمله کارهای آخرت میکند چنانکه گوئی اورا مشاهده است و گفت اخلاص آنست که چون عمل کنی دوست نداری که ترا بدان یاد کنند و ترا بزرگ دارند بسبب عمل تو و طلب نکمی ثواب عمل خویش از هیچکس مگر از خدای تعالی این اخلاص عمل بود و گفت عمل کن و جان عمل کن که هیچکس نیست در زمین بجز تو و هیچکس نیست در آسمان بجز او و گفت این روزی چند که مانده است این را غنیمی بزرگ شمر و این قدر عمر که در پیش داری در صلاح گذار تا ۱۰ بیمارزند آنج از تو بگذشته است و گفت دواء دل بیخ چیز است هم نشینی اهل صلاح و خواندن قران و تمسک داشتن شکم و نماز شب و زاری کردن در وقت سحر و گفت عدل دو قسم است عدلیست ظاهر میان تو و میان خلق و عدلی باطن میان تو و میان حق و طریق عدل طریقی استقامت است و طریق فضل طریقی فضیلت است و گفت موافق اهل ۱۰ صلاحیم در اعمال جوارح و مخالف ایشانیم بهمتها و گفت خذوید فی فرماید إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ و ما فتنه زیادت ی کنیم بغلست که شبی سی و اندکس از اصحاب او جمع شدند و سفره بپهاند نان اندک بود شیخ باره باره کرد و چراغ بر گرفت چون چراغ باز آوردند همه نان بارها بر جای خود بود که هیچ کس بقصد ابقار نخورده بود مرید را ۲۰ چنین تربیت کرده بود رحمة الله علیه

ذکر عبد الله خبيبي قدس الله روحه العزيز

آن غواص دریا دین و آن دریا در یقین آن قطب مکت و آن رکن سنت آن امام اهل جذب و سببی عبد الله خبيبي رحمة الله علیه از زهدا و ۲۴ و عباده منصوفه بود و از متورعان و متوکلان بود و در حلال خوردن

یافته کی این تر بود بر نس خود آن ندیدی که بوس علیه السلام چون
 جان کمان برد که حق تعالی عتاب نکند چگونه عنوت روی سوی نهاد
 و کنت کترین یقین آنست کی چون بدل رسد دل را رُبور کند و ناک
 کند از وی هر جا که شکی است تا از دل شکر و خوف خدای تعالی بدید
 آید و یقین معرفت عظمت خدای بود و بر قدر و عظمت خدای تواند
 بود و عظمت معرفت عظمت خدای بود و کنت چون با اهل صدق بشینید
 بصدق بشینید که ایشان جاسوسان دلمانند در دلمان شما روند و بیرون
 آیند و کنت نشان رجا آنست که چون نیکویی بدو رسد او را الهام شکر
 دهند با امید نمای نعمت از خدای تعالی روی اندر دیا و نمای عنو در
 آخرت و کنت نشان زهد چهار است اعتماد بر حق و بیزاری از خلق
 و اخلاص برای خدای و احتمال ظلم از جهت کرامت دین و کنت نشان
 اندکی معرفت بند بنس خویش از اندکی حیا بود و اندکی خوف و کنت
 هر که بخدای عارف تر از خدای ترسان تر و کنت چون صلاح دل جوئی
 باری خواهد بر وی به نگاه داشت زبان و کنت نافع ترین فقری آن بود
 که تو بدان محمل باشی و بدان راضی و کنت نافع ترین عقلی آن بود
 که ترا شناسا گرداند تا نعمت خدای بر خود بینی و باری دهد ترا بر
 شکر آن و بر خیزد بخلاف هوا و کنت نافع ترین اخلاص آن بود که
 دور کند از تو ریا و نصنع و تزین و کنت بزرگترین نواضع آن بود که
 دور کند از تو کبر و خشم را در نو بپرانند و کنت زبان کار ترین معاصی آن
 بود که طاعت کنی بر جهول که ضرر آن بر نو بیش از آن بود که معصیتی
 کنی بر جهول و کنت هر که اندکی را آسان شمارد و خرد گیرد زود
 بود که در بسیار افتد و کنت خواص غواصی می کنند در دریای فکرت
 و عوام سرکشته و کمراهی کردند در بیابان غفلت و کنت امام جمله عینیا
 ۴۴ علم است و امام جمله علمها عنایت و کنت یقین بوریست که حق تعالی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ذکر احمد بن عاصم الانطاکی قدس الله روحه العزیز

آن امام صاحب صدر آن همام صاحب قدر آن مبارز جدّ و جهاد آن
مجاهد اهل عهد آن مقدّس عالم باکی احمد بن عاصم الانطاکی رحمة الله
علیه از قدماء مشایخ بود و از کبار اولیا و عالم بود بانواع علوم ظاهر و
باطن و مجاهد تمام داشت و عمری دراز یافت و اتباع تابعین را یافته بود
مرید محاسبی بود و بشر و سری را دینک بود و فضیل را یافته و یوسلیان
دارائی اورا جاسوس القلوب خوانندی از تیزی فراست او و اورا کلماتی
عالی است و اشارتی لطیف بدیع داشت جنانک یکی ازو برسید که نو
۱۰ مشتاق خدائی گفتم نه گفت چرا گفت بجهت آنک شوق به غایب بود
اما چون غایب حاضر بود کجا شوق بود گفتند معرفت چیست گفت
مدارج آن سه است مدرجه اول اثبات وحدانیت واحد قهار مدرخه دوم
برینک کردن دل از ما سوی الله و مدرجه سوم آنک هیچ کس را بعبارت
کردن آن ره نیست وَمَنْ أَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُّورٍ گفتند
۱۵ علامت محبت چیست گفت آنک عبادت او اندک بود و تنگ او دام بود
و خلوت او بسیار و خاموشی او بیوسته چون بدو در نگرند او نه بیند
و چون بخوانند نشنود چون مصیبتی رسد اندوهگن نشود و چون صوابی
روی بدو نهد شاذ نگردد و از هیچکس نترسد و هیچ کس امید ندارد
گفتند خوف و رجا چیست و علامت هر دو کدامست گفت علامت
۲۰ خوف گریز است و علامت رجا طلب است هرک صاحب رجاست و
طلب ندارد او دروغ زن است و هرکه صاحب خوفست و گریز ندارد
کذابست و گفت راجح ترین مردمان بجات کسی را دیدم که ترسناک تر
۲۲ بود بر نفس خویش که نباید کی نجات نیابد و ترسناک تر خلق بهلاک کسی را

النصف الثاني

من

كتاب

تذكرة الأولياء

من تصنيف

الشيخ أبو حامد محمد بن أبي بكر أهدم الشهير بفريد الدين

عطار النيسابوري

كامل قرن سابع هجري نوشتته

وخاله بتاريخ ١٢٢٥ هجري مطابق ١٩٠٧ ميلادي

بسعي واهتمام وتصحيح

أقل عباد

ونولد النيكلسون

مدرس زبان فارسی در دارالفنون کیمبرج

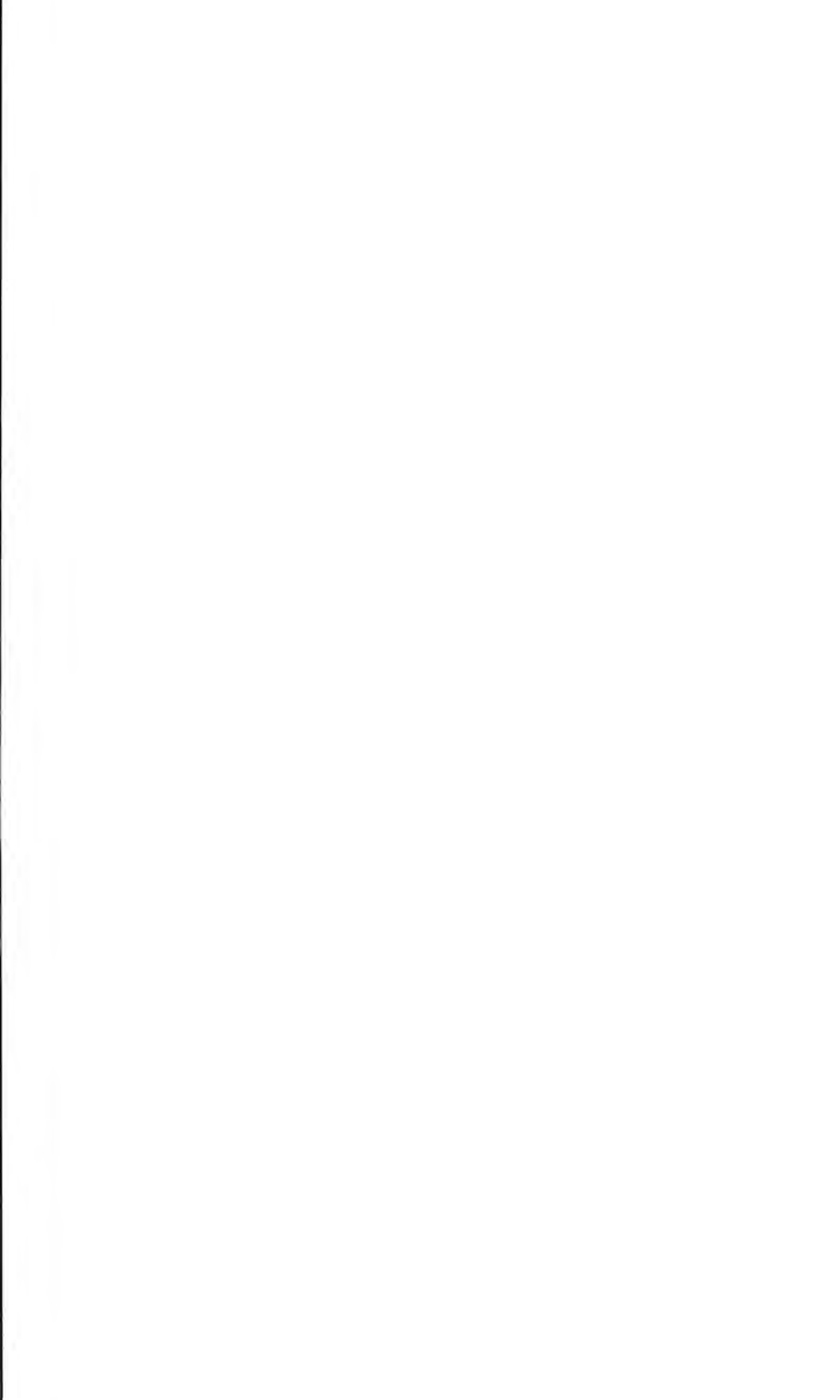
بزبور طبع امر استه کرید

وقد

سبقه النصف الأول

طبع في مطبعة بريل في مدينة ليدن

وهي من مدائن مالانك الفانك الهجرية

۱۰

BP
189
.4
F4
1905
v.2

Farīd al-Dīn 'Attār
Tadhkiratu 'l-Awliyā
("Memoirs of the Saints")

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

النصف الثاني

من

كتاب

تذكرة الأدياء

من تصنيف

الشيخ أبو حامد محمد بن أبي بكر إبراهيم الشهير بفريد الدين

عطار النيسابوري

كامله قرن سابع هجري فوشنته مسد

وخاله بتاريخ ١٢٢٥ هجري مطابق ١٩٠٧ ميلادي

بمعنى واقعا وتصحيح

أقل عباده

ونولد إلى نيكلسون

مدرس زبان فارسی در ذابراه الفنون كهنه بچ

بزبور طبع اراسته كريد

وقد

سبقه النصف الأول

طبع في مطبعة ميرزا في مدينة تليد

وكان من مفاخر مالكا الفاضل الجردية